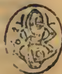
Q. HORATIVS
FLACCVS,

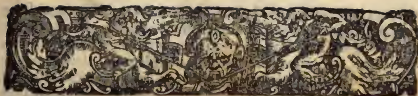

EX fide, atque auctoritate decem librorum manu scriptorum, opera Dionysii Lambini Monstroliensis emendatus: ab eodemq; commentarijs copiosissimis illustratus, nunc primùm in lucem editus.

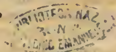

VENETIIS
Apud Georgium de Caballis. M D LXV.

D. LAMBINVS

CAROLO NONO GALLORVM REGI POTENTISSIMO, ET CHRISTIANISSIMO, S. D.

I quis vnquam puer excelſo loco natus, Carole Rex Chriſtianisſime, domeſticis rerum fortiter, iuſtè, præclareque geren darum exemplis abundauit: eorum pro fectò tanta tibi copia ſuppetit, vt ſiue Franciſcum I. auum tuum, ſiue Erricum II. patrem ſpectes, fortisſimos, potentiſ ſimoſque Reges, ad quaſcunque illorum actiones propè diuinas, atque immorta leis mente, & cogitatione te conuerteris, maximi, latisſimique lau dis, & gloriæ campi ſeſe tibi aperire, atque explicare videantur. Nam tot res, & tantas domi, foriſque geſſerunt, tot populis iuſtum bellum intulerunt, tot ſupplicibus præſidio, ſalutique fuerunt, tot vrbes expugnarunt, tam longè, lateque regni Gallici fineis protu lerunt, leges tam vtileis, tamque ſalutares ſanxerunt, vt ſi tu, cùm ætate proceſſeris, eorum veſtigia perſequi, aut etiam cum illis cer tare volueris, non ſit metuendum, ne non, quanto illi ſuperioribus Regibus præſtiterunt, tanto tu illis antecellas. Atque artes qui dem, ac virtutes eorum bellicas cùm ætas noſtra, patrumque no ſtrorum admirata eſt, tùm omnium gentium, poſterorumque ſæcu lorum litteræ celebrabunt. neque verò de ciuilibus, aut vrbanis,

quarum hereditas, atque imitatio ęquè ad te pertinet, atque illarum, posteritas vnquam conticescet. sunt enim magno, excelsoq; animo dignissimæ: sunt grauitatis, sapientiæ, pietatis, iustitiæ, liberalitatis, amoris in Gallorum ciuitates plenissimę. sed, vt ex his, eas, quæ ad iuris æquabilis descriptionem, quæ ad iustitiam, quæ ad religiones, ac cerimonias pertinent, prætermittam, vellem mihi tanta suppeteret orationis facultas, vt singularem Frnacisci aui tui (cuius nomen vigebit memoria hominum sempiterna) in viros eruditos beneuolentiam, ac liberalitatem meritis laudibus efferre possem. Quantis enim præmijs illos inuitauit? quot, & quantis muneribus cumulauit? Neque verò in Gallos tantùm, hoc est in suos, ita animatus fuit, verùm etiam exteros, atque adeò multò impensius, omni beneficiorum genere auxit, atque ornauit. E quo factum est, vt ex omnibus terrarum oris, ac partibus viri Hebraicarum, Græcarum, Latinarum litterarum scientia clari, philosophi, iurisconsulti, poetæ, rhetores præmijs amplissimis excitati in Galliam conuenirent. Muta tùm erant ab illis litteris, à liquida, & germana philosophia, à veterum, & probatorum auctorum vocibus, Lutetiæ gymnasia. vigebant in eis ineptæ verborum captationes, & concertationes: inanes, & spinosæ quæstiunculæ ponebantur: fallaces, & minutæ conclusiunculæ contorquebantur: disputationibus anilibus, barbaris nominibus, ac vocibus, impolitissimorum librorum lectione omnium gymnasiorum parietes personabant. meræ nugæ, meræ ineptiæ, mera barbaries docebatur. Ignoti erant Homerus, Pindarus, Aeschylus, Sophocles, Euripides: ignoti Plato, Xenophon, Aristoteles, Theophrastus, Plutarchus: ignoti Herodotus, Thucydides, Polybius, Diodorus, ceteri Græci scriptores omnes. linguæ Latinæ elegantiam, & munditiem, incorruptum Latini sermonis vsum nemo nouerat, nemo docebat. Hebraicæ, & Græcæ linguæ ne elementa quidem erant nota: omni elegantiore, & puriore doctrina, omnibus Gręcorum, & Latinorum melioris notæ scriptorum monimentis carebamus. Piget, pudetque referre quanta tum omnium bonarum artium ignoratio Galliam tuam obsessam teneret: quantis tenebris populus tuus circumfusus, ac pœnè dicam, sepultus esset. Exortus est Franciscus ille, auus tuus, humanarum litterarum, omniumq; ingenuarum artium, ac disciplinarum verissimo cognomento parens appellatus: qui rus merum, qui fœdam barbariem, qui graue virus, qui crassas tenebras è scholis, ex vrbibus, è tota Gallia suo splendore depelleret, fugaret, dissiparet: sermonis Hebraici, Græ-

ci, Latini, omnium artium honestarum, & reipub. vtilium studia in hominibus ingenio præstantibus commoueret, atque excitaret. Id autem hac ratione assecutus est. Lutetiæ duodecim doctores partim Gallos (in quibus erant illa Galliæ tuæ ornamenta, Fr. Vatablus, P. Danesius, Iac. Tusanus, Dion. Coronæus, Iac. Siluius, Orontius Finæus) partim aduenas (in quibus erant Bart. Latomus Germanus, Io. Poblatius Hispanus, Io. Stracelius Flander, Vidus Vidius Florentinus) proposito, atque attributo eis honestissimo auctoramento instituit: quorum alij mathematicas artes, alij Hebraicas litteras, alij Græcas, alij Latinas, alij philosophiam ex ipsis fontibus haustam, alij medicinam publicè docerent. Francisco successit Erricus dignissimus patre filius, pater tuus, rerum domi, forisq; gestarum gloria clarissimus: qui patrem cùm ceteris rebus omnibus pœnè vestigijs ipsis persecutus est, tùm eximio in litteratos, & eruditos homines amore, ac studio cum illo certauit: atque in eorum, qui vel excesserant è vita, vel alioqui sua sponte docendi munere defuncti fuerant, locum viros ingenio, doctrinaq; præstanteis substituit, P. Gallandium, Adr. Turnebum, P. Ramum, Fr. Vicomercatum, Io. Auratum, Pascasium Amesium, Lod. Querculum. Ita vtroque regnante artes, litteræ, virtutes omnes in Gallia floruerunt. Nam armorum quidem, rerumque bellicarum gloria iampridem ceteris nationibus aut pares, aut etiam superiores eramus: litterarum autem, atque artium libero dignarum laudibus antè quàm Franciscus auus tuus regnum obtineret, certè vincebamur. At nunc ijdem Francisci aui tui, & Errici patris beneficio ita litteras amplexi sumus, vt non modò iam cum Germania, (quæ discentium, atque eruditorum multitudine semper abundauit, neque minus vnquam litterarum, quàm armorum cupiditate, studioque flagrauit:) verùm etiam cum Italia, (quæ cùm viros acumine ingeniorum, solertiaque iudicandi præstanteis gignere existimatur, tùm Latinarum quidem litterarum hereditatem quodam veluti gentilitatis iure sibi vendicauit: Græcarum autem possessionem quasi vacuam, & caducam euersa, ac deletâ Græcia celeriter occupauit,) vltro pedem conferre, atque in certamen descendere audeamus. Hunc igitur ingeniorum cultum, hanc humanitatem, hanc optimarum artium celebritatem, quam ab auo, & patre tuo consecuti sumus, tuæ personæ decorum est, Carole: tuis maioribus dignum: ei spei, quam de te habemus, consentaneum, te studiosè tueri, diligenterque conseruare. Non enim credibile est, te ita dicturum, satis esse, si artis mi-

litaris,

ẞtaris, & bellicæ gloriam tibi ab illis relictam retineas: de vrbanis, & ciuilibus artibus non esse tibi magnopere laborandũ. Nam primùm, quarum artium exercitatio tuis maioribus tantopere fuerit probata, eas te arteis improbare, amplitudinem, ac maiestatem tuam non decet: deinde ne te quidem præterit, vt pote à præstantissimis doctoribus, ac magistris institutum, optimisq; pręceptis imbutum, &, quod caput est, naturæ bonitate valentẽ, scientiam inscientia, sapientiamq; insipientia longè esse potiorem, ac præstabiliorẽ: neque esse consentaneũ, cuius Regis populus aures habeat teretes, eruditas, & purgatas, ingeniumq; doctrina expolitum, eum Regem, litterarũ, & scientiæ suauitatem neque auribus sentire velle, neq; cogitatione cõprehendere, ac percipere curare. Neque porrò existimo, tibi id probatum iri, quod de Alexandro Magno Philippi Macedonum Regis filio scriptores locupletes memorię prodiderũt, illum ita animo fuisse affectum, vt, quoties Philippus aut vrbem aliquam nobilem cepisse, aut prælium secundum fecisse, aut victoria aliqua denique potitus esse nunciaretur, non admodum lætè ferret, suisq; æqualibus diceret, patrem nihil magni, præclariq;, quod gereret, sibi relicturum: existimans, quanto plures vrbes Philippus expugnasset, quantoq; plures victorias peperisset, tanto se aut pauciores rerum à se gerendarum occasiones habiturum, aut sibi pauciora, quæ subigeret, ac donaret, reliqua futura. Quamuis enim esset hoc insigne, & luculentum eius animi magnitudinis, & gloriæ cupiditatis argumentum: si fortitudinem tamen non corporis viribus, sed animi robore metimur: &, si altitudinem animi non in fortunæ temeritate, neque in militum lacertis, sed in animo inuicto positam esse arbitramur: &, si solidam, veramq; gloriam non in expugnandis vrbibus, neque in propagandis imperii finibus, sed in cohibendis, & comprimendis animi motibus, rebusque secundis moderatè, sapienterque ferendis locatam esse existimamus: fuisset illud profectò multo certius magnæ ad virtutem futuram indolis signum, primùm secunda Philippi patris fortuna, victoriisque lætari: deinde rationem inire, quemadmodum tot ciuitates, tot populos, tantum regnum sapienter, iusteq; moderari posset, quam in incerto belli euentu, spem gloriæ suæ collocare. Nam, cum duæ sint artes potissimùm, in quarum studium reges incumbere, quas perdiscere, in quibus versari vel soleant, vel debeant, vna militaris, & bellica, per quam hostilis, & externa iniuria propulsetur: altera ciuilis, & vrbana, & quodammodo togata, per quam ciuitates optimis legibus, institu

tisq;

tisque temperatæ,concordia,ocio,opibus,virtute floreant: dubitari non debet,quin ea,per quam populis vita beata quæritur, & cuius causa prior illa est comparata,longè illi sit anteponenda. Bella enim non nisi necessariò suscipiuntur: neque quisquam est, nisi immani planè ingenio præditus,qui nõ per disceptationem, ac rationem,quàm per vim,& ferrum ius suum obtinere malit. Cum illud non licet,ad hoc decurritur,vt iniuria ferro repulsa, iure nostro armis recuperato,victoria bello parta,ocio,paceque potiamur. Quemadmodum autem nauis gubernator ad cursum secundum,medicus ad ægri salutem suas omnes curas,& cogitationes refert: sic bono principi,eorum,quibus præest,vita beata proposita debet esse,vt illi fortunę bonis sint locupletes,& copiosi: viribus corporis valentes,ac robusti: omnibus animi virtutibus instructi,atque ornati: gloria,famaq; præstantes, & clari. quæ tum denique cõtingere solent,cum Reges sedulò dant operam,vt sint ipsi bellicosi simul,& sapientes: cumq; sapientiæ, iustitiæ, pietatis,æque atque artium bellicarum cupiditate, studioque ducuntur. Itaque antiquissimi illi poetæ non aliam (opinor) ob causam Palladem armatam finxerunt, quam,vt significarent in Regibus, & rerumpub.moderatoribus bellicam virtutem cum sapiẽtia coniunctam,& copulatam esse oportere. Quam rationem secuti prisci illi heroes in disciplinam hominum eruditorum, longoq; vsu peritorum filios suos studiosè tradebant: & Reges ipsi doctos viros,& sapientes in comitatum,amicitiamq; suam cupidissimè recipere solebant. Sic fortissimum illum Græcorum Achillem Pelei Thessalorum Regis filium à Chirone Centauro puerum eruditum esse litteris proditum est: & eidem iuueni ad Troiam profecto Phœnix ait apud Homerum se comitem, & custodem iccircò à patre esse datum,vt illum efficeret oratorem verborum, actoremq; rerum. Summus ille Atheniensium concionator Pericles, qui annos quadraginta doctrina,consilio, eloquẽtia dicitur Athenis præfuisse,priusquam ad rempublicam accederet,ab Anaxagora Clazomenio fuerat institutus. Timotheum Cononis præstantissimi imperatoris filium Isocrates: Epaminondam Lysis Pythagoreus,Alexandrum magnum Aristoteles erudierunt. Agesilaum Xenophon: Philolaum Archytas Tarentinus: Dionem Plato Atheniensis docuerunt. Sapientum aũt consuetudinem,& amicitiam à Regibus esse appetitam,testimonio sunt Solon,& Anacharsis: quorum alterius sermone,& congressu magnopere Crœsus est delectatus,atque adiutus: alterum cum litteris, & promissis Darius inuitasset,

tasset,nihil profecit: testantur Plato,& Aristippus,qui cum Dionysio vixerunt: & Callisthenes, qui cum Alexandro: alij denique quàm plurimi. Iam verò in ijs,qui sapientiæ,doctrinęq; laudibus clarent, non postremum locum poetæ videntur obtinere. Quin si verum quærimus, vel ijdem fuerunt olim poetæ, & philosophi: quem in numerum referre licet Orpheum,Amphionem,Musęum, Homerum,Hesiodum,Solonem, Phocylidem, Xenophanem, Parmenidem,Epimenidem,Empedoclem,Platonem: vel, si qui Philosophi à studio poetico fuerunt remotiores, quales sunt posteriores,ij,nisi poetarum auctoritate,ac testimonio sua decreta confirmarent,ac fulcirent,à periculo ruinę non procul abessent:vt omittam, quòd plerique ex his ad vitam bene, & sapienter instituendam non multùm adiumenti videnturattulisse: At ex poetis (eos excipio, qui nihil præter voluptatem lectoris quærunt) vix vllum reperias, qui non aut à vitio quidem, turpitudineq; animos auocet, ad virtutem autem, & honestatem excitet, atque acuat: aut mores corruptos emendet, & corrigat: aut res vel temperanter, moderateq; factas, vel magnificè, fortiterq; gestas immortalibus laudibus efferat,atque ad sempiternam memoriam consecret: aut illustria virtutũ exempla ex omni antiquitate repetità huius ætatis hominibus suppeditet: aut homines calamitosos, & grauibus fortunæ casibus afflictos soletur,atque extollat. Quis philosophus vnquam vel distinctius, quid sit virtus, quid vitium: quid turpe, quid honestum disputauit: vel planius honesti pulchritudinem, inhonesti deformitatem: sapientiæ vim, & vtilitatem, insipientiæ imbecillitatem,atque incõmoda disputando demonstrauit,quàm Homerus diuinis suis carminibus ante legentium oculos constituit? quis hominum mores, & motus: quis animantium naturas: quis sola terrarum: quis ęstus, & fluctus marinos: quis ventorum flatus: quis nauigandi pericula,tempestatesq; aduersas: quis temporum varietates: quis præliorum imaginem; quis vrbium oppugnationes: quis acies instructas: quis imperatorias virtutes: quis rationem moderandorum animorum: quis formam benè moratarum ciuitatum: quis denique omnium rerum,quæ hac vniuersitate continentur, varietatem illustrius vnquam Homero depinxit? Quid ceteros poetas, Epicos, Lirycos, Tragicos, Comicos persequar: quorum vel nomina commemorare longum sit? sed tamen quantum ex singulis generibus fructum, quantaq; cum voluptate coniunctum percipiunt, qui in talium scriptorum lectione versantur? Quid, quòd poetę principibus, & regibus, atque adeò dijs

immortali-

immortalibus cari fuisse dicuntur? vt Castori, & Polluci Simonides: Apollini Pindarus: Polycrati Samio Anacreon: Aschylus, & Simonides Hieroni: Dionysio Siculo Polyxenus: Euripides Archelao: Scipionibus, & Catoni maiori Ennius: Scipioni Africano minori, & Lælio Sapienti Lucillius: Memmio Lucretius: C. Cilnio Męcenati, M. Vipsanio Agrippę, Cęsari Augusto Virgilius, Varius, hic, quem tibi nunc donamus, Qu. Horatius Flaccus. Pittacus Alcęo, à quo fuerat non solùm versibus, & stilo violatus, verùm etiam armis, & ferro appetitus, cum ille in potestatem suam venisset, iniuriam acceptam remisit, atque ignouit: C. Iulius Cęsar eadem lenitate, & clementia vsus C. Valerio Catullo, à quo fuerat petulantissimis, & contumeliosissimis versibus laceratus, secum redeundi in gratiam potestatem fecit. Eundem Catullum Manlius, Lucretium Memmius, Tibullum Messallà, singulari beneuolentia complexi sunt. Sed quorsum tam multa de litteris, philosophis, ac poetis? ut ostendam primùm clarissimorum, & sapientissimorum principū, regumq́; atq; imperatorum factum, & institutum, Francisci I. aui tui, & Errici II. patris Regum maximorum iudicio esse cōprobatum: deinde ut te sponte tua currentem ad parem in litteras, & litteratos uoluntatem, similemq; studium excitem: postremò ut, quem poetam C. Cilnius Mæcenas eques Rom. nobilissimus, M. Vipsanius Agrippa dux exercitus clarissimus, Cæsar Augustus princeps fortunatissimus, plurimi fecerunt, uehementerq; dilexerunt, cuiusq; consuetudine, & ingenio, moribus plurimùm delectati sunt, eius scripta multorum quidem sæculorum auctoritate comprobata, sed temporum litteris inimicorum culpa, ualdè deprauata: quæ nunc ad te defero quàm plurimis locis non sine meo magno labore, ac sudore propemodum suæ natiuæ integritati restituta, ac mendis fœdissimis perpurgata, iustisq; commentarijs à me explicata, atque illustrata, eo uultu accipias, eoq; animo complectare, quo uultu, & quo animo Franciscus auus tuus, quo Erricus pater, sapientissimi Reges, genus hoc scriptorum accipere, atque amplexari solebant. Enimuerò Carole non ego ad te poetam aliquem unum de multis affero; sed poetam omnibus suis numeris perfectum, atque adeò solum in tota lingua Latina Lyricum: Satyrarum scriptorem præstātissimum, atque excellentissimum: multiplici, & uaria rerum copia refertum: illustri uerborum splendore illuminatum: sententiarum pondere grauissimum: scribendi elegantia politissimum, ac purissimum: orationis figuris ornatissimum: in cudendis nouis uocabulis sine inuidia fe-

licisſimum: in Græcorum loquendi generibus imitandis & cum prudentia, iudicioque liberrimum, ac ſolutiſsimum: & cum libertate, licentiaque cautiſsimum, ac prudentiſsimum. Nemo unquam Latinorum iuſtitiam, fidem, continentiã, parſimoniam, religionem, patientiam paupertatis laudauit ornatius; nemo iniuſtitiam, perfidiam, libidinem, auaritiam, luxuriam, uituperauit acerbius: nemo ad ſubeunda pro patria pericula, atque ad mortem pro libertate oppetendam inflammauit ardentius. Nemo neque ad uirtutem acrius excitauit, neq; à uitio grauius reuocauit: nemo bellorum ciuilium calamitatem miſerabilius deplorauit: nemo neq; amores cantauit mollius ac tenerius, neq; tempeſtiuorum conuiuiorum hilaritatem deſcripſit floridius: nemo hominum ſuæ ætatis mores carpſit vrbanius. dies me deficiat, ſi huius poetæ uirtutes poeticas non modo perſequi, & commemorare ſcribendo, aut diſtinguere partiendo, ſed etiam recordari cogitando, aut notare coner obſeruando. Quòd ſi poeta omni laude cumulatus, omnibusq; ſuis partibus abſolutus, & perfectus ille eſt, qui uoluptatẽ, & delectationem lectoris cum utilitate fructuque coniunxit, ſine controuerſia ceteris omnibus poetis Græcis, ac Latinis (Homero excepto) Q. Horatius Flaccus meritò eſt anteponendus: in quo ſic dulcedo cum utilitate certat: ita ſuauitas grauitati par eſt, ut, ſi detracta uoluptate, ac dulcedine, ſola grauitas, utilitasq; ſpectetur, hæc lectorem in legendo retinere queat: contrà ſi quis demta utilitate, ſolam uerſuum dulcedinem, ac iucunditatem ſequatur, hæc enim ſua illecebra captum, ut in ſe continẽter affixus inhæreat, pellicere poſsit. Ex his autem commentarijs cum ipſo Flacco coniunctis, cùm duo corpora feciſsem, quorum alterum ad carminum: alterum ad ſermonum libros pertinet: eam potiſsimum partem tibi dicandam eſſe iudicaui, quæ, propterea quod, & ordine prior, & argumenti, rerumq; amplitudine elatior, atq; grauior, & uerborum ſplendore illuſtrior, atque ornatior, & concinnitate uenuſtior, ac floridior, & uarietate ipſa gratior, ac iucundior eſt, tuæ ætati ſimul, & maieſtati magis conuenire uidebatur. Vale, & regna. Idib. Aprilibus anno CIƆ. IƆ. LXI. Lugduni.

IDEM

IDEM LECTORI S. D.

EVM tibi poetam commendare non debeo, humanissime lector, uel cuius lectione omnes homines eruditi plurimùm delectantur, uel qui suis ipsius uirtutibus, atque ornamentis satis commendatur: quamobrem commentarios in eum olim scripserim, nunc in lucem proferam, rationem tibi fortassis afferre debeo. Non te morabor pluribus. Ego hunc poetam partim mea sponte, partim doctorum uirorum iudicium secutus, adolescens in primis amaui, semperque libentissimè legi: neque me ab eius lectione uel iuris ciuilis studia, uel potentiorum amicorum conuictus, & consuetudo, uel longinquæ, ac diuturnæ peregrinationes unquam abstrahere potuerunt. Sed, cum in hoc scriptore mihi pleraque partim aliquanto obscuriora, neq; satis ab ijs, qui eum explanandum susceperant, declarata: partim iniuria temporis deprauata, quæ sine ope codicum manu scriptorum restitui non possent, esse viderentur: nihil mihi tum quidem dabatur aliud, quàm, vt sperarem me talium librorum copiam aliquando habiturum: interea verò è philosophis, ac poetis Græcis, & Latinis: ex antiquitatis Rom. monimentis: ex Athenæo, Pausania, Stobæo, ceteris, ea, quæ ad hunc poetam lucis aliquid afferre posse mihi viderentur, studiosè colligere, ac notare non desinebam, vt ijs vnà cum amicis uterer, non ut ea diuulgarem. Profectus sum tandem in italiam cum viro clarissimo Franc. Turnonio Cardinali. Romę cum eam, quam votis, omnibusque anteà expetiueram, veterū librorum copiam nactus essem, non putaui mihi oblatam de. hominibus benè merendi occasionem, mea negligentia è manibus amittendam esse. Itaque vetera, quotquot potui, exemplaria undique corrogata, alia eorum voluntate, quorum erant, in diuersorium meum transportanda curaui: alia, quia è suis locis auferre nefas erat, suis quæque in bibliothecis inspexi, & consului. In bibliotheca Pontificis Ro. Vaticana, quæ mihi beneficio Gulielmi Sirleti, & Hieronymi eius fratris, & Federici Brutij, quoties mihi commodum erat, patebat, quinque libros antiquissimos, manuque descriptos reperi. Donatus Iannoctius Florentinus vnum, qui fuerat amplissimi, atque ornatissimi viri Rodolphi Cardinalis, eoque mortuo cum aliquot alijs Gręcis, ac Latinis ad ipsum testamento peruenerat, mihi commodauit. A Gabriele Faerno homine candidissimis moribus vnum item commodatò accepi. Accesserunt duo, quorum alter erat Rainutij Farnesij clarissimi Card. typis ille quidem excusus, sed cum antiquissimis, atque optimis codicibus comparatus, atque ex eorum fide, ac testimonio quamplurimis locis emendatus: alter Lodouico Vrsino Farnesiorum consobrino, adolescenti pudenti, ac probo, ab Annibale Caro donatus fuerat: in quo desiderabantur sermonum libri. Horum vtriusque mihi facta à dominis copia est, opera Fuluij Vrsini hominis eruditissimi. Postre-

mò mihi ex Italia *reuerso, commentarijs meis iam absolutis, liber item cala mo scriptus, vetustissimus à* Io. *Tornesio typographo Lugdunensi, nuper insperanti* Lugduni *oblatus est. Cum his igitur singulis libris cœpi* Romæ *at tentissimè, atque accuratissimè vnum exemplum Horatianum typis descriptum conferre: contuli: lectionis varietatem, librorumque dissensionem conferendo notaui.* Non *est huius temporis, aut loci, lector erudite, pluribus verbis tibi commemorare, quantum mihi à vulgatis reperti sint discrepare. suis quæque locis vel per te, vel me indicante cognosces. Hoc tantùm in præsenti fatebor, hac tanta dissensione, ac discrepantia animaduersa, spe, animoque multo maiore ad commentarios meos informatos iam, seu potius inchoatos, quam primum absoluendos me contulisse, vt, si doctorum virorum iudicio digni essent, qui in manus hominum peruenirent, vtilesque studiosæ iuuentuti futuri uiderentur, in publicum prodirent: sin minus,* Qu. *Horatius Flaccus saltem & antiquorum librorum auxilio, & mea opera restitutus quodam modo reuiuisceret, ac renasceretur.* Nunc *de commentarijs meis, quid te ab eis expectare velim, quidque in eis conficiendis secutus sim, pauca dicam.* Primùm *Horatium ipsius auctoris sententia studiosissimè inuestigata, & perquisita, similibusque locis inter se comparatis, explicaui, ac declaraui:* Deinde, *quæcunque mihi visus est à poetis, & philosophis* Græcis, *qui quidem extent, sumsisse, aut mutuatus esse, ea è fontibus petita, tuis oculis optima fide subieci: Tùm, quæ ad Græcorum histórias, fabulasque pertinent, etiam ea è* Græcis *ipsis, & poetarum Græcorum scholastis excerpta, tibi pro posui, tibique produxi: neque solùm produxi, verùm etiam* Latinè *omnia ferè reddidi.* Prætereà *Græca omnia loquendi genera, in quibus creber, & frequens est Horatius, diligenter obseruaui, notaui, indicaui: vim, pondus, elegantiam verborum ostendi. Horatianam Latinè loquendi rationem cum optimorum* Latini *sermonis auctorum* Plauti, *Terentij,* Lucretij, *Catulli, Ciceronis, Cæsaris, Sallustij,* Virgilij, *Tibulli, Propertij,* T. *Liuij loquendi consuetudine congruere demonstraui:* Præterea *si qua verba lectiora, aut si qua loquendi genera concinniora sæpius, & pluribus locis ab eo esse vsurpata animaduerti, ea diligenter collecta, sub vno quasi aspectu, quàm aptissimo po tui loco, ut adolescenteis quærendi labore leuarem, collocaui.* Postremo *perquàm multos auctorum Græcorum, &* Latinorum *locos quasi aliud agens, occasione tamen oblata & corruptos restitui: & obscuros declaraui.*

Rectam *autem vocum scribendarum rationem, quam orthographiam Græci nominant, eam sum secutus, quæ plerisque doctissimis ætatis nostræ viris probatur, quæque in veteribus, & fide dignis marmoribus reperitur. exempli causa hæc nomina, sic typis describenda curaui,* Mæcenas, Paullus, Messalla, Sulpicius, Mucius, Scæuola, Hirtius, Cascellius, Pætus, Calpurnius, Tiberis, Etruscus, Brundisium, Aricia, &c. Tùm *hæc, hoc modo*

silua,

silua,hiems,sæculum,mæror,& mæreo,cælum,hædus,nuncius, con uicium,ocium,auctor (*quanquam haud scio an* autor *sine c.rectius scri bi possit*) edera,heres,aeneus,&c. *Tum hæc, quæ ab uno ueluti fonte ma nant, cum diphthongo æ.* fætus,fænus,fæcundus,fæmina,fænum : *hæc autem, quæ à Græca uoce* ποινὴ *nata sunt, cum diphthongo œ.* pœna,pœni tet,pœnè, pœnuria . *In his porrò* sumsi, contemsi, comsi, promsi, demsi : sumtus,contemtus,comtus, promtus,demtus : *& in his* em tus, ademtus, exemtus, interemtus, peremtus, *primùm antiquissimi Grammatici auctoritatem: deinde rationem, ac ueritatem ipsam sum secu- tus. Marij igitur Victorini, qui Aelij Donati fuit æqualis, hæc uerba sunt in lib. de ortographia.* Nam hiems, & sumsit, & insumsit, & demsit, sine dubio per m. s. scribetis : &, quando in harum vocum men- tionem incidimus, nec consumptum, nec emptum, nec redem- ptum,nec temptat,nec attemptat,& similia istis, per p. t. scribetis vitiosè,sed,vt ego scripsi, iuxta m. t. ponetis. *Multum quidem a- pud nos ualere debet tanti Grammatici sententia, atque auctoritas : sed, si quis huius scripturę rationem quoque flagitabit, ea uerò est in promtu po- sita, minimeque obscura . Sed priusquàm progrediar longius, etiam atque etiam abs te peto lector humanissime, ut tibi hoc persuadeas, me, & officio adductum, & necessitate quadam coactum de his rebus, quæ* Grammatico- *rum sunt, hoc loco disputare. Nam, præterquam quòd consilium meum ha- rum vocum ita scribendarum, tibi probatum esse volo, quidam amicus meus, vir cum primis doctus, cum mihi prorsus assentiretur, rogauit me, vt tibi hu ius consilij, factique mei rationem exponerem.* Non *debet igitur supinum à sui prçteriti vel lege, vel natura discrepare, neque vllam omnino litteram, quæ in pręsenti, aut in præterito nō fuerit, assumere, pręter eas, quæ supino rum sunt proprię, quales sunt s. & t. nam in duplici x. potestate s. inest. Cum igitur hęc verba* emo,redimo, adimo, eximo, interimo,perimo *& in præsentibus, & in præteritis littera p. vacent : supina quoque, eadem vocare debent : itaque scribenda sunt*, emtum, redemtum, ademtum, &c. *De his autem* sumo,promo,temno,como,demo,*& similibus, dico præter naturam liquidæ m. quæ est horum verborum littera quodammodo genitalis, id est, à qua ceteri modi, ceteraque tempora oriuntur, ac gignuntur, quam* Grçci *characteristicam appellant, dico, inquam, pręter illius litterę naturam, p. in eorum præteritis, & supinis interponi.* Nam *liquida m. quæ fuit in præsenti, vel perit in pręterito, vt* premo pressi, *vel si forte serua- tur, nullam pręterea assumit consonantem : vt* emo emi , gemo gemui. *Idemque de liquida n. sentiendum: vt* sino siui, pono posui, sperno spre ui *: in quibus perit*: cano cecini : geno , seu gigno genui *: in quibus retinetur.* P. *autem in pręteritis eorum verborum duntaxat intercedit,*

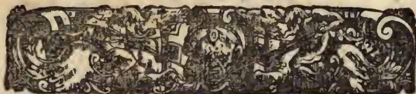
quo-

quorum in præsenti vel b. inerat, vel hoc ipsum p. qualia sunt sorbeo, scribo, nubo, sculpo, carpo, rapio. *Nam b. & p. litteræ sunt inter se affines, & cognatæ: facileque altera in alterius locum migrat. quod item de m. & p. dici non potest: quæ litteræ ita sunt inter se dissimiles, & dispares, vt altera cum altera nunquam commutari possit.* Iam *vero, in quorum verborum præteritis p. inest, vt in his* sorpsi, scripsi, nupsi, sculpsi, carpsi, rapui, *& simil. etiam in eorundem supinis p. reperitur, vt* sorptum, scriptum, nuptum, sculptum, carptum, raptum, *& simil. alioqui nullum eius in supino uestigium apparere debet. Neque me mouet alius quidam nobilis grammaticus, qui tradidit, m. ante t. sine p. propter euphoniam, scribi non solere.* Atqui *cacophonia est potius. multo enim lenior, & facilior, & suauior pronunciatio est harum uocum ita scriptarum sine p.* sumtum, contemtum, promtum, &c. *Eo autem tempore nata est hæc uitiosa scribendi consuetudo, quo tempore barbaries, ignorantiaque Latini sermonis non modò Galliam nostram, uerùm etiam Italiam, ceterasque orbis terrarum partes occuparant: & quidem ex eorum inepta opinione nata, qui arbitrabantur, m. ante s. & t. sine p. neque scribi debere, neque pronunciari posse.* Indidem *horum uocabulorum fœdissima, & corruptissima scriptura manauit. quæ etiam in quibusdam libris manuscriptis, atque adeò in nonnullis ueterum marmorum fragmentis reperitur,* hiemps, contempno, dampnatus, antempna, sollempnis, alumpnus, temptare, Pomptina tribus. *quæ nondum me puero è libris, qui tum typis excudebantur, penitus erat sublata: nunc autem ab omnibus uiris litteratis repudiata, ab omnibus libris uulgatis funditus deleta est. Quòd si huiusmodi scripturæ mendum, ac uitium in his uocibus, ueritate expugnante, ac peruincente correctum est, cur non item in illis* sumpsi, prompsi, contempsi, *& simil.* emptum, interemptum, *& simil. corrigetur, cum eandem in utrisque rationem ualere uideamus? Ego quidem hanc tam peruersam scribendi consuetudinem, quæ usque ad hoc tēpus in talibus uocibus hæret, nunc tandem, ignorantiæ tenebris ex* Italia, *Gallia, Germaniaque fugatis, litterarumque luce nationibus omnibus reddita, de medio censeo esse tollendam. Quòd si qui à me dissentient, malentque inueteratum rudium sæculorum errorem pertinaciter defendere, quàm uocem rationis audire: primùm mei me facti conscientia consolabor, quòd etiam in re leui, paruique momenti meam sententiam hominibus simpliciter, seduloque aperui: deinde ab illis petam, ut si sibi licere uolunt, cum uulgo sine metu reprehensionis errare, mihi liceat cum paucis doctis sine culpa temeritatis, & auctoritatem Victorini, & rationem sequi. sed nimis multa de nugis. Nunc igitur Horatianæ lyræ modos, ac numeros audiamus. Vale.*

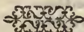
Flaccum commentaryt.

Lippus ſcire,ſuos oculos quæ ſata manerent
Tandem,cum cuperet,vatem olim adiiſſe Sabellam
Fertur anum Flaccus notam ſibi. (aruſpice ſaluus
Arboris hac caſum,fulmenq;, lupiq; cruentum os,
Funeſtas peſtis,euaſerat,atque Philippos)
Talia reſpondit mota vates anus vrna:

DVRA PARENS GENVIT TE LIPPVM FLACCE: NOVERCA
DVRIOR AT VENIENS AETAS TIBI LVMEN VTRVMQVE
ERIPIET: TENEBRIS FIES ET TVRPIS OBORTIS,
NEC TEIPSVM AGNOSCES: NEQVE COGNOSCERIS AB VLLO
INTEGER. HAVD TAMEN HAC AETERNVM LVCE CAREBIS.
NAM TERQVINGENTAS VBI, SEXAGINTAQVE MESSEIS
PROTVLERIT TITAN: RAPTVM COLYRIA LVMEN
ILLITA RESTITVENT. DISCVSSIS PRORSV' TENEBRIS,
NEC LIPPVS, NEC CAECVS ERIS: TIBI, ET OMNIBV' NOTVS
TVNC ERIS: ET PVLCHRO SPLENDESCES INTEGER ORE.
TVNC MVLTO EXTABIS, QVAMPRIMO ILLVSTRIOR AEVO.
Verum dixit anus. ſunt hæ colyria chartæ.

CARMINVM
LIBER PRIMVS.

AD MAECENATEM Ode I.

Alios aliis rebus duci: se lyricorum uersuum studio teneri.

AECENAS atauis edite Regibus,
O & præsidium & dulce decus meum:
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.
Hunc si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis uerritur areis,
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros: Attalicis conditionibus
Nunquam dimoueas, ut trabe Cypria
Myrtoüm pauidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, ocium, & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rateis
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec ueteris pocula Massici
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc uiridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra iuuant, & lituo tubæ

Termiſtus ſonitus, bellaque matribus
Deteſtata. manet ſub Ioue frigido
Venator, teneræ coniugis immemor,
Seu uiſa eſt catulis cerua fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.
Me doctarum ederæ præmia frontium
Diis miſcent ſuperis: me gelidum nemus,
Nympharumq; leues cum Satyris chori,
Secernunt populo, ſi neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quòd ſi me Lyricis uatibus inſeres,
Sublimi feriam ſidera uertice.

COMMENTARII.

AECENAS] In omnibus ferè manuſcriptis codicibus, quibus uſus ſum, nomen Mæcenas ſcriptum reperi & in prima & in ſecunda ſyllaba ſine diphthongo: quam ſcripturam tametſi non probem omni ex parte, ſequor in eo tamen quòd ſecunda per e uocalem, non ut uulgo, per œ diphthongum ſcribitur. adiuuat me codex orationum M. Tulii Ciceronis calamo exaratus in Cluentiana: quo loco ſcriptum etiam eſt hoc nomē ſine diphthongo in utraque ſyllaba. Iam uerò quòd ad primam attinet, Græcorum auctoritate moueor, apud quos *Μαικήνας* per *αι* diphthongum ſcribi ſolet in ea ſyllaba, ut in ſecunda per *η*, quæ uocalis uertitur in e longum. Quin Aelianus qui cum Romanus eſſet, Græcè ſcripſit, lib. XII. Ποικίλ. ἱστορ. hanc ſcripturam retinet. Præterea apud P. Victorem lib. de Regionibus urbis, & Priſcianum libro de Accentib. in exemplaribus Aldinis ſine ulla uarietate perpetuò ita ſcriptum eſt hoc nomen. Vnius præterea marmoris antiqui teſtimonium producam, quod Romæ uiſitur in ædibus Fuſconum, è regione ædium Farneſiarum: in quo hæc ſunt inciſa, LIBERTORVM ET LIBERTARVM C. MAECENATIS L. F. PONT. POSTERISQVE EORVM, ET QVI AD ID TVENDVM CONTVLERVNT, CONTVLERINT. Fuerunt autem Mæcenates ordinis equeſtris, quemadmodum declarat M. Tull. in ea oratione, quam modò commemoraui, his uerbis, *Tunc C. Flauius Puſio, Cn. Titinius, C. Mæcenas illa robora Pop. Rom. ceteriq; huiuſcemodi ordinis non fecerunt idem quod nunc Cluentius*, &c. Horatius ipſe multis locis hunc Mæcenatem equitem appellat, ut Od. xx. huius lib. *datus in theatro Cum tibi plauſus Care Mæcenas eques*, &c. & Od XVI. lib 3. *iure perhorrui Late conſpicuum tollere uerticem Mæcenas equitum decus.* De eodem ſic C. Velleius Paterculus, *Tunc urbis cuſtodiis præpoſitus C. Mæcenas equeſtri, ſed ſplendido genere natus, uir ubi res uigiliam exigeret, ſane exſomnis, prouidens, atque agendi ſciens: ſimul uero aliquid ex negocio remitti poſſet, ocio ac molliciis pene ultra fœminam fluens, non minus Agrippa Cæſari carus, ſed minus honoratus: quippe uixit anguſto claeo pene contentus: & maiora conſequi potuit, ſed non concupiuit.*

Atauis]

Atauis] atauum ait esse dictum Nonius Marcell. quasi tatam ani, idest, patrem. *Pueri enim*, inquit, *paruuli patres tatas, matres mammas appellant*.

Regibus] Etruscis. Od. xxix. lib. 3. *Tyrrhena Regum progenies*. & Saty. vi. lib. 1. *Non quia Mæcenas Lydorum quicquid Etruscos Incoluit fineis, nemo generosior est te*. & Od. xx. huius lib. *ut paterni Fluminis ripæ*, &c.

O & præsidium] sic epist. 1. lib. 1. *Rerum tutela mearum Cum sis*, &c. Ponitur autem hoc loco præsidii nomen translatè, vt & epist. ad Loll. lib. 1. *Tuterisq; tuo fidentem præsidio*, &c. & Od. 1. lib. 2. *Insigne mæstis præsidium reis*. & Od. v. huius lib. *Nequicquam Veneris præsidio ferox*. & Od. xxix. lib. 3. *Tunc me biremis præsidio scaphæ Tutum per Ægæos tumultus Aura feret*. propriè epistola 11. lib. 2. *Præsidium regale loco deiecit*.

Decus] ornamentum. Nam & M. Tull. sæpenumerò hæc duo coniungit, præsidium, & ornamentum.

Sunt quos curric.] id est, sunt qui delectantur studio certaminum curuliũ. curriculi autem nomine, malim hoc loco currum significari, quàm spatiũ in quo curritur, Festo auctore fretus, q curriculũ a curru diminutũ esse scribit.

Puluerem Olymp.] equorũ cursu puluis excitatur. Itaque ex eo, quod subsequitur, id quod antecedit intelligere debemus. sic Ἰλ. ψ. in certamine illo equestri, quod instituit Achilles in funere Patrocli magna uis pulueris attollitur. *ὑπὸ δὲ στέρνοισι κονίη Ἵστατ' ἀειρομένη*. & paulò post utitur Homerus uerbo *κονίοντες* quod idem ferè ualet quod puluerem colligentes. *οἱ δ' ἐπέτοντο κονίοντες πεδίοιο*. Certamen porrò Olympicum ab Hercule fuisse institutum post Augeam deuictum, Elida direptam ac uastatam, Phyleum restitutum, atque in patrio regno collocatum, cum uirorum penuriam, quam belli calamitas effecerat, eorum qui in acie ceciderant, uxoribus cum reliquiis exercitus cõmisceri iussis, expleuisset, scribunt Homeri interpretes Ἰλ. λ. Iã Pausanias in Eliacis tradit xxvi. Olympiade cęptum esse Olympiæ equorũ adultorũ cursu certari, Thebanumq; Pagõdam pronunciatũ esse uictorẽ. Paterculus aũt Olympicorum certaminũ auctorem Iphitum quendam Eleum tradit.

Collegisse] Sic utitur hoc uerbo Saty. 4. lib. 1. *quin per mala præceps Fertur uti pulsus collectus turbine*. alibi aliter ut epist. 2. lib. 1. *Auriculas citharæ collecta sorde dolentes*. x. *Imperat, aut seruit collecta pecunia cuique*. xi. *nec qui Frigus collegit furnos & balnea laudat*, &c. xii. *Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis Icci*, &c. xv. *collectos ne bibant imbres*. 2. libri 2. *collecta uasis a multis Ærumnis*. sic Virgil. Melib. *Aut si, nox pluuiam ne colligat ante, ueremur*. Lucret. lib. 1. *Quod calor a medio fugiens ibi colligat igneis*.

Metaque feruidis Euitata rotis] eo ipso Ἰλιάδ. libro, quem modò produxi, Nestor Antilocho filio quadrigatum curriculum agitaturo tùm alia, tùm hæc in primis præcipit, ut equum dextrũ stimulet, eiq; habenas laxet: det operam, ut equus sinister ita metæ appropinquet, ut modiolus rotæ summam metam attingere quidẽ uideatur, sed nõ tangat tamen, ne & equos vulneret, & currũ effringat. Versus Homeri ascribam non solùm ut quiuis intelligat, quã fuerit cursoribus illis metæ tactus periculosus ac fugiendus, uerùm etiã ut hic locus aliquantùm illustretur. *Τῷ σὺ μάλ' ἐγχρίμψας ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους. Αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ Ἦκ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖιν, ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τε οἱ ἡνία χερσίν. Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω, Ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι Κύκλου ποιητοῖο, λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν, Μήπως ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ θ' ἅρματα ἄξῃς*. Sophocles autem in Electra sic describit certamen equestre, seu curule, ut pœnè oculis cernere uideamur. Eo loco Pseu-

doreftes ille cum laxata læua habena alter ex equis curfum fuum inflexiffet, imprudens ad fummam columnam offendit: quo facto modiolos rotarum, axemque perfregit, ipfe è curru excuffus eft. Equi autem eo collapfo, lorisque diruptis implicato, per medium Circum fugientes diuerfi abierunt, atque ita aurigam fuum dilacerarũt, ut repreffo tandé a ceteris aurigis equorum curfu, folutus & explicatus ille a nemine fuorum agnofceretur. Verfus eos duntaxat afcribam, qui ad hunc locũ pertinent: Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν Κάμπτοντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας. ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνόας, Κάξ ἀντύγων ὤλισθε, συνδ' ἑλίσσεται Τμητοῖς ἱμᾶσι, τοῦ δὲ πίπτοντος πέδῳ Πῶλοι διεσπάρησαν εἰς μέσον δρόμον. eódem pertinent illa Theocriti εἰδ. λα. ἵππους δ' ἐξελάασθαι ὑφ' ἅρματι, τὸν περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῶ σύριγγα φυλάξαι Ἀμφιτρύων ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἐδίδασκεν Αὐτός. docuerat (inquit) Amphitryo ipfe filium fuum ita equos currui iũctos agitare, rotæq; modiolum circum metam inflectere, ut eam uitaret. Videtur mihi etiam M. Tullius in oratione pro M. Celio, quo loco adolefcentiæ uoluptates, ac libidines extenuat, poftularque à iudicibus, ne uicinitas, & familiaritas Clodię mulieris impudicæ Celio fraudi fit, ad hunc flexum tantopere in certaminibus illis periculofum, refpexiffe. fic enim ille, *In hoc flexu ætatis (nihil enim occultabo fretus humanitate ac fapientia ueftra) fama adolefcentis hæfit ad metas notitia noua mulieris, et infelici uicinitate, et infolentia uoluptatum.* Et item Eurip. in Hippol. coron. Τέλος δὲ κάμψαιμ' ὥσπερ ἠρξάμην βίου, id eft, detur mihi uitæ finem ita, ut cœpi, flectere. quod ualet, contingat mihi mors uitæ confentanea. metam in epift. de arte poet. pro calce ftadii ufurpauit. *Qui cupit optatam curfu contingere metam, Multa tulit, fecitque puer:*

Hunc fi mobilium] eo libentiùs mobilium lego, non nobilium, quòd hanc fcripturam & Porphyr. agnofcit, & noftræ ætatis uiri doctiffimi probãt. Mobiles autem Quirites appellat Horatius propter comitiorum incõftantiã, & uarietatem, populique Rom. in fuffragiis ferendis leuitatem, quam pluribus locis declarat M. Tullius, ut in orat. pro Murena his uerbis, Quod.n. fretum, quẽ Euripum tot motus, tantas, tam uarias habere putatis agitationes fluctuũ, quantas perturbationes, & quantos æftus habet ratio comitiorum? Dies intermiffus unus, aut nox interpofita fæpe perturbat omnia, & totã opinionem parua nonnunquã commutat aura rumoris & cet. & item pro Plancio. Non.n. comitiis iudicat femper populus, fed mouetur plerunq; gratia, cedit precibus, facit eos a quibus eft maximè ambitus: denique fi iudicat, non delectu, aut fapientia ducitur ad iudicandum, fed impetu nonnunquã, & quadam etiã temeritate & cet. quæ fuerant à M. Antonio Mureto annotata. fed quod idem Muretus fcripturam nobilium iccircò reiicit, quòd in mandandis honoribus non modò nobiles, fed etiam humiles & obfcuri, & plebeii ius fuffragii habebant, ea ratio apud me non admodum ualeret. Nam Quiritum nobilitas, penditur & fpectatur non ex ordine, fed ex uniuerfi populi antiquitate: quæ fane à Quirino, id eft, Romulo Romani generis auctore ducitur. magis me mouet quòd epithetum nobilium hoc loco mihi uidetur & ociofum, neque fatis confonũ: ociofum, quia nobilitatem Populi Romani, hic commemorare fuperuacaneũ eft: non eft autem confonum, quia abfurdum uidetur, cùm turbam dicat, nobilitatem afcribere. Contrà cùm turba & mobilitas aptifsimè unã cohæreant. loquatur autem Horatius de fuffragiis & comitiis, quibus nihil eft incertius, nihil mutabilius, & in quibus magni corporum & animorum motus uerfantur, uox mobiliũ mihi uidetur huic loco ualde conuenire. Nã nomen mobilis non ad res inanimatas tm̃ ptinet, ut Od. XXIII. lib. 1. *Nam feu mobilibus ueris inhor*

ruit

ruit Aduentus follis,&c.& Od.VII.*mobilibus pomaria riuis*.& Saty.VII.lib.2.*ut nerui alienis mobile lignū*.& epist. ad Aug.*pūcto mobilis horæ*. verùm et ad animū, ut Q. Metell.ad Cic.lib.5.epist. *Te tam mobili in me, meosq; esse animo non sperabam*. & Cicero ad Metell. secunda eius libri epist. *nec in te,ut scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, ut in mea erga te uoluntate, etiam desertus ab officiis tuis permanerem*. Idem pro Q. Rosc. Com. *quem hominem? leuem? immo grauissimum: mobilem? immo constantissimum*. Cæsar lib.4.de bell.gall. *Itaque cum intelligeret omnes fere Gallos nouis rebus studere,et ad bellum mobiliter,celeriterq; excitari*. Idem lib.4. mobiles in consiliis capiendis appellat.Hor.lib.de Art.poet. *Mobilibusq; decor naturis dandus et annis*.

tergeminis tollere honoribus] Cogor hic ab ijs dissentire, qui tergeminos honores accipiūt quæsturam,tribunatum plebis, ædilitatem maiorem, præturam,consulatum,censuram. Nam tergemini non sex, aut senos:sed tres, aut ternos significant. declarant tergemini Horatij,& tergemini Curiatij.adde Geryonem tergeminum, cui tria corpora fuisse confictum est a poetis. Lucret.lib.5.*Quidue tripectora tergemini uis Geryonai*.Virg.lib.8. *Nam maximus ultor Tergemini nece Geryonis*, &c. Accedat triceps Cerberus;de quo sic Tibullus eleg.IIII.lib.3. *Nec canis anguinea redimitus terga caterua, Cui tres sunt linguæ, tergeminumq; caput*. Hoc igitur positum sit tergeminos honores treis esse.Nunc qui sint hi,uideamus.Honorum autem gradus sunt hi, Quæstura,ædilitas maior,nisi cum tribunatus interponebatur, prætura,consulatus. quod & M.Tullius declarat in Lucullo, *In Asiam quæstor profectus sum, deinde absens ædilis factus,continuo prætor,post in Africam ,inde ad consulatum*. & T.Liuius lib.32. annalium. *Comitia per M.Fuluium, & M.Curium Tribunos plebis impediebantur, quod T.Quinctium Flamininum Consulatum ex Quæstura petere non patiebantur. Iam ædilitatem, præturamq; fastidiri, nec per honorum gradus documentum sui dantes nobiles tendere ad consulatum, sed transcendendo media summa imis continuare*. De censura & dictatura quid attinet dicere,cum dictatura quidem difficilibus tantum,& turbulentis Reipub.temporibus adhiberi solita sit: censoria autem notatio neque impedimento cuiquam fuerit unquam, quo minus eius ratio haberetur in petendis honoribus,& nonnunquam de Rep.sublata sit.Censores denique ipsi subscriptione Censoria sibi standum esse nunquam existimarint, ut ostendit M.Tull. in Cluentiana? Adde quòd ex censura nihil ad dignitatem hominis consularis accedere potest, cùm scribat M.Tull.in Planciana, honorum populi finem esse consulatum. His igitur positis existimarim ternarium numerum hoc loco, uel simpliciter & literatè & propriè accipiendum, uel translatè & prouerbij loco. Si simpliciter & propriè placebit accipi, tergeminos honores intelligemus Aedilitatem maiorem, Præturam, Consulatum. Quòd si quis quærat quamobrem Quęsturam è numero trium honorum tollam, præsertim cū primus magistratus urbanus nominetur,& M.Tull.Verr.VII.honoris nomine afficiat his uerbis, *ita sum Quæstor factus, ut mihi hunc honorem nō delatum, sed commissum arbitrer*: respondebo, magistratum quidem fuisse & honorem, sed non curulem, & minimæ auctoritatis, nulliusq; ferè Imperij. Itaque idem M. Tull.lib.2.accusat. primum honoris gradum nominat, non honorem. deinde Quæstores dabantur Prætoribus & Consulibus tanquam adiutores, & administri quidam. Præterea quæstori prætor parentis erat loco, & quæstor prætori, liberorum,ut ex multis M.Tullij locis intelligere licet. Tum uerò quæstorem prętor poterat coërcere. quin etiam homini priuato licebat eum in ius uocare. Neque aūt uocationem,neque prehensionem in urbe habebat:ergo neque lictorem,neque uiatorem,ut scribit Gellius ex Varrone: quod tamen uerum nō est.nam

eſt.nam faſces & lictores habuiſſe perſpicuum eſt ex oratione pro Plancio.Poſtremò for taſſe dici poteſt, Quæſtorem non habuiſſe ſententiæ in ſenatu dicendæ poteſtatem: ſed tantummodo pedibus in aliorum ſentẽtiam diſcedere ſolitum eſſe: qua de re tamen nihil affirmo. agere quidem cum populo & cõcionem habere ſuo iure non poterat. neque eſt quòd quiſquam mihi dicat ei, qui quæſtor non fuiſſet, non licuiſſe maiores petere magiſtratus: ergo Quæſturam ſuum in honoribus locum debere obtinere, adhoc enim reſpondebo tanto magis eam in enumerandis honoribus nobis prętermittere licere, propterea quòd etiam ſi non numeretur, reliquos magiſtratus tamen anteceſſiſſe intelligatur. De ædilitate maiore autem cùm multa dici poſſint, quamobrem in honorum numero ſit habenda, tùm ea multum ualent, quę ſcribit M. Tull. lib. 5. accuſat. de ſua ædilitate uerba faciens: *Ob earum rerum laborem & ſolicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius, imagines ad memoriam, poſteritatemq; prodendam*. Nam ex illo loco perſpicuum eſſe poteſt, quantùm dignitatis atque amplitudinis afferat ædilitas. Præterea ædili concionem aduocare, & cum populo agere licebat, qđ non niſi maiori magiſtratui licebat. Quamuis autem Præturam & Conſulatũ obtinere poterat, qui ædilitatem non geſsiſſet: ſępe tamen accidebat, ut offenderetur populus, ſi quis ædilitatem non petiuiſſet. Nam in ſuſpicionem illiberalitatis & auaritiæ ueniebat: quod declarat locus ille Ciceronis lib. de Offic. ſecundo his uerbis, *Vitanda tamen eſt ſuſpicio auaritiæ. Nam Mamerco homini ditisſimo prætermiſsio ædilitatis conſulatus repulſam attulit.* Ne illud quidem me mouet, quòd multi ædilitatis repulſam paſsi, prætores & conſules facti ſunt. Id enim comitiorum inconſtantię, populiq; leuitati aſcribẽdum eſt. Poſtremò M. Tull. oſtendit lib. 3. de legibus ædilitatem primum aſcenſum fuiſſe ad amplioris honoris gradum. Iam uerò de prætura quin ea ſecundum locum ſuo quodammodo iure ſibi uendicet, nemo, opinor, dubitabit. Prætores enim abſentibus conſulibus conſulare munus obtinebant more maiorum, vt ſcribit M. Tull. epiſt. ad Plancum lib. 10. & Tit. Liuius lib. 7. tradit Prętores dictos & habitos eſſe conſulum collegas. Sequitur Conſulatus, quem honorum populi finem fuiſſe paulo antè ex M. Tullio diximus. Ex ſuperioribus igitur colligi poteſt tergeminos honores ab Horatio ſignificari Aedilitatem, Præturam, Conſulatum: vel ſi quis ędilitatem prætermitti potuiſſe impune contendet, Quæſturã, Pręturam, Conſulatum. Tribunatus porrò quamuis fuerit magiſtratus ſacroſanctus, & auxilii cauſa ab initio comparatus, non erat tamen neceſſe eum, qui p̃turam, aut conſulatũ petiturus eſſet, tribunatum geſsiſſe. Præterea tribunatus multis annis poſt urbem conditam, ex diſſenſione ſenatorum & plebis natus, & ſæpe intermiſſus eſt, ut ex Tit. Liuio intelligere licet. Quod item oſtendit M. Tullius Verr. 11. uel potius proœmio accuſ. Verr. his uerbis, *Ipſe denique Pompeius cum primum concionem habuit: ubi (id quod maxime expectari uidebatur) oſtendit ſe tribunitiam poteſtatem reſtituturũ, factus eſt in eo ſtrepitus & grata concionis admurmuratio.* Deinde tribunatum nemini, niſi qui è plebeia eſſet familia, capere licebat: deinde tribunatum petebant ferè homines populares, & ab optimatum conſilio & ſecta remoti. Sin tranſlatè & μυστηριωδῶς accipiemus: per tergeminos honores, legitimum quendam, & iuſtum, & abſolutum honorum numerum intelligemus, quemadmodum ſępe apud poetas Gręcos & Latinos τρὶς, id eſt, ter, uſurpatũ uidemus pro multùm, & ſæpè. Hom. ὀδ. ε. τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις. quod Virgil. expreſsit primo Aeneid. & Hor. Od. XIII. huius libri, *felices ter & amplius, Quos irrupta tenet copula.* & apud Aeſch. in Prometh. κακῶν τρικυμία. ſic Od. XXVIII. eiuſdem, *licebit iniecto ter*

pulnere

puluere curras. Od. XVII. secundi, *Latum theatris ter crepuit sonum*. & Od. tertia lib. 3. *Ter si resurgat murus aeneus*. & XVIII. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram*. Od. XXII. *Quæ laborantes utero puellas Ter uocata audis*. Atque hoc ex eo natum, quòd numero ternario in sacris, in rebus diuinis, atque adeo in carminibus & excantationibus utebantur, tanquam naturæ diuinæ accommodatissimo, & gratissimo. Theocr. φαρμακευτρ. Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. quale est illud Virgilij in sua pharmac. *Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore Licia circundo*, &c. sic Tib. eleg. secunda lib. 1. *Ter cane, ter dictis despue carminibus*. Etiam oratores usurpant, ut Demosth. περὶ παραπρεσβ. τρὶς, οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιος.

Tollere honorib.] Vel dixit tollere honoribus pro eo quod est, tollere ad honores, uel ita, ut dicimus ferre & tollere laudibus. sic enim. Od. XXI. huius lib. *Vos Tempe totidem tollite laudibus*.

Si proprio cond. horr.] id est, si quamplurima fructuosissimorum agrorum habet iugera, si copiosus & diues est arator. ita utitur eodem uerbo epist. ad August. lib. 2. *Condita post frumenta leuantes tempore festo Corpus & ipsum animum spe finis dura ferentem*.

Attalicis conditionibus] id est, etiam amplissimis conditionibus nunquam neque huic ambitioso præsertim apud populum gratioso, neque illi aratori præsertim abundanti, & copioso, persuadeas ut suo studio, uitæq; instituto relicto nauigationis periculũ quęstus causa subire uelit. Fuit autem Attalus Rex Pergami, qui populũ Rom. fecit heredẽ. de quo plura ad Od. XVIII. lib. 2.

Nunquam dimoueas] sic quidẽ scriptum reperi in libris manu scriptis, sed malim legi demoueas, ut hæc sit sententia: nunquã eum de suo instituto sententiáve deducas, aut demoueas. Non dubiũ est autem, quin hoc uerbũ non apud hunc poetam solùm, uerum etiam apud M. Tull. permultis locis ita sit emendandum. Vt in Orat. contra Rull. ex ea possessione remp. demouere. & parad. de sententia demouere. & Philipp. quarta, Virtus est vna altissimis defixa radicibus, quę nunquã ulla ui labefactari potest, nunquã demoueri loco.

Trabe Cypria] naui, hypallage. sic Virgil. Aen. III. *Vela damus, uastumq; caua trabe currimus æquor*.

Myrtoum] mare Myrtoum à Myrtoo Oenomai auriga nominatum esse traditum est: quem Pelops ab Hippodamia falsò apud se accusatum, quasi ei stuprum inferre conatus esset, cùm illa absente Pelope Myrtoi complexum & concubitum vltro appetisset: in mare proximum è curru præcipitem deiecit. Verùm Pausan. Arcadicis hęc non probat. vult enim mare Myrtoum à muliere quadam Myrtone esse appellatum. Pausaniæ uerba sunt hęc, Οὐκ ἂν οἶμαι τὸ Μυρτῷον ἀπὸ Μυρτίλου τοῦ Ἑρμοῦ φαίνοιτο κεκλημένον, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας, καὶ παρ᾽ Ἑλένην ἐρήμην νῆσον καθῆκον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλά μοι δοκοῦσιν Εὐβοέων οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες ἐοικότα εἰρηκέναι λέγοντες ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ πελάγει γεγονέναι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ.

Pauidus nauta.] aptum epithetum, sic Od. XXIII. huius lib. Ceruam pauidam, & Od. II. epod. leporem pauidum appellat.

Luctantem Icariis.] participium luctantẽ cum dandi casu coniunxit, ut Od. III. huius lib. dixit, decertantẽ Aquilonibus, & ita de similibus sentiẽdũ. lege quæ annotata sunt ad Od. VI. lib. 2. ibi, viridiq; certat Baca Venafro. Dædalũ & Icarũ eius filiũ post Pasiphaę cum tauro concubitũ, Minois irã fugiẽtes sese è Creta subduxisse, Icarũq; solis propinquitate alis colliquefactis, in mare subiectum decidisse, atq; ab eo, mare Icariũ esse nominatum, notius est, quã ut inculcare debuerim. infra Od. II. lib. 4. *Ceratis ope Dædalea Nititur pennis*.

Africum]

Africum] uentum ab occasu hiberno flantem.

Indocilis pauper.p.] id est, qui neque aduersa tempestate, neque naufragio, neque ullo alio nauigationis incommodo patientiam paupertatis doceri potest. Hæc quidem est nominis, indocilis, propria significatio, sed usurpauit M. Tull. pro eo quod Græci ἀδίδακτον dicunt, in Lucullo his uerbis: *Sed incredibilis quadam ingenii magnitudo non desideranis indocilem usus disciplinam*. disciplinam usus, indocilem dixit, quæ nullis præceptis contineatur, quæ doceri non possit.

Est qui nec ueteris] aliud hominum genus proponit, qui totam ætatem in compotationibus, in somno, in ocio, & uoluptatibus consumunt.

Masſici] uinum Massicum posuit pro quouis uino generoso. addidit nomen ueteris, quia uetustas uinum commendat. qua de re alibi dicemus.

Nec partem solido d.] demere partem de die solido idem ualet, quod dicit Ode VII. lib. 2. frangere diem. Et solidum diem, siue integrum appellare malis, hic nominat, quo die nihil quis edit, nec bibit. ut Od. V. libri 4. *dicimus integro Sicci mane die*, &c. Est autem frangere diem, opere & labore usitato, & quasi legitimo intermisso, atque interrupto, corpus cibo, & potione curare, Genioq; indulgere. Solebant enim magna ex parte Romani illi ueteres totum ferè diem in rebus agendis ponere: sub uesperum autem, aut certè post meridiem corpora curare, uinoq;, & epulis operam dare. Significat igitur nonnullos adeò non esse uel in Rep. administranda, uel in re familiari tuenda, uel in aliis studiis, & negocijs occupatos, ut multo malint magnam diei partem in conuiuijs, & compotationibus consumere, quàm sicci, & ieiuni usque ad uesperum permanere. Eadem ratione uidetur M. Tullius in epistola ad Papirium Pætum lib. 9. epist. integram famem appellare eam, quæ ad cœnæ tempus perfertur, neque uel tantillo cibo sedata, aut leuata est. *Integram* (inquit) *famem ad ouum affero, ita usque ad assum uitulinum opera perducitur*. Quem igitur hic solidum diem nominat, Od. V. lib. 4. integrum appellat: & dies fractus opponitur integro, ut integer sit, de quo nihil sit detractum, quod in curando corpore ponatur: fractus autem, qui totus in negocio non sit positus, sed diuisus ita, ut eius pars, uel multo maxima, uel quantacunque sit ad uinum, atq; epulas, eiusmodiq; delicias, & uoluptates siue necessarias siue non necessarias conferatur.

Spernit] uidetur esse μείωσις seu ἐλάττωσις, non spernit pro exoptat, concupiscit. ordo autem hic est, nec spernit pocula optimi uini ueteris, nec spernit demere, id est, detrahere partē de die, & ad epulas ac uoluptates conferre.

nunc ad aquæ lene caput sac.] aquam sacram, fontem intellige: qua de re mox dicemus. fontis caput autē, est fontis principium, & origo, unde primū erumpit & manat aqua. est etiā fluuij caput, quo in mare influit: sic Virg. Georg. IIII. *Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis*: & Cęsar lib. 4. de bello Gall. de Rheno: *multisq; capitibus in Oceanum influit*. Ex quo a capite arcessere, id est, ab ipso principio petere, seu repetere, & caput pro cuiusque rei principio, & origine. Cic. pro Plancio, *Sed si quid sine capite manabit, aut si quid erit eiusmodi, cuius non extet auctor, qui audieris*, &c. & ibid. caput & fontem coniungit. *Etenim ad caput, et ad fontem utriusque generis ueniamus*. & pro Celio: *sin autem ut riuulus arcessitus, et ductus ab ipso capite accusationis uestræ, labatur*, &c. & ibid. *horum duorum criminum uideo fontem, uideo auctorem, uideo certum nomen et caput*. & lib. 2. de finibus. *Atque ab isto capite fluere necesse est omnem rationem bonorum, et malorū*.

Multos castra] multi castris, & studio rei militaris delectantur.

Et lituo tubæ perm. son.] quemadmodum hic tubę sonitum cum lituo: ita Od. I. lib. 2. lituorum strepitum cum cornuum murmure coniungit in describenda

scribenda pugnæ imagine, his uerbis, *Iam nunc minaci murmure cornuum Perstringis aures, iam litui strepunt.* solebant enim Romani non solùm tubis, verùm etiam lituis acuere militũ animos, ex quo apud Tull. tuba belli ciuilis, & lituus profectionis ad Pompeium, pro impulsore posita sunt. Verba Ciceronis sunt hæc in epist. ad Ampium Balb. lib. 6. epist. *qui tulissent accerbius ueniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli ciuilis.* idem lib. 11. epist. ad Attic. *Posteaq́; , quam mi literæ a Balbo Cornelio minore missæ essent, illum existimare, Quinctum fratrem lituum meæ profectionis fuisse (ita enim scripsit,)* &c. eodem pertinent illa Virgil. Georg. III. *Primus equi labor est animos, atque arma uidere Bellantum, lituosque pati.* & Aen. VI. de Miseno, *Hectora circum, Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.* Vide Aul. Gell. lib. 1. cap. XI. Fuit autem & alius lituus insigne auguratus: de quo sic M. Tull. lib. 1. de diuinat. *Quid lituus iste uester, quod clarissimum est insigne auguratus? unde uobis est traditus? nempè eo Romulus regiones direxit tum, cum urbem condidit: qui quidem Romuli lituus, id est, incuruum, & leuiter a summo inflexum bacillum, quod ab eius litui, quo canitur, similitudine nomen inuenit: cum situs esset in curia Saliorum, quæ est in Palatio, eaq́; deflagrasset, inuentus est integer.*

bellaque matribus detest.] detestata posuit παθητικῶς, vt notat Priscian. lib. 8. matribus autem detestata bella dixit, propterea quòd in eis matres plerunq; filiis orbantur. sic inf. Od. XVI. lib. epod. *Parentibusq́; abominatus Annibal.* eodẽ ptinet illud Eurip. in Hecuba, πολιόν τ' ἐπὶ κρᾶτα μήτηρ τέκνων θανόντων τίθεται χέρα, δρύπτεταί τε παρειὰν δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς. quorum verborum hæc ferè sentẽtia est. canoq; capiti mater manum infert liberis in bello mortuis, genasq́; lacerat ungue cruento: sic & Virg. lib. 11. Aen. *Hic matres, miseræq́; nurus, hic cara sororum Pectora mærentum, puerique parentibus orbi Dirum execrantur bellum.*

manet sub Ioue frigido] si dixisset cubat sub Ioue frigido, verbum Græcum expressisset αἰθριοκοιτεῖ. Iam quòd Iouem pro cœlo posuit, usitatum est omnibus poetis Græcis & Latinis. Theocr. εἰδ. δ. χ' ὡ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. Virg. Georg. 1. *& Iupiter humidus Austris Densat, erant quæ rara modo, & quæ densa relaxat.* idem secund. *Et iam maturis metuendus Iupiter uuis.* Horat. Od. XXII. huius lib. *Quod latus mundi nebulæ, malusq́; Iupiter urget.* & Od. X. lib. 3. *puro numine Iupiter.* Od. XIII. epod. *Horrida tempestas cælum contraxit, & imbres, Niuesq́; deducunt Iouem.* Catullus autem pro vento posuit: *Sin utrunque Iupiter simul secundus incidisset in pedem.* Iam verò notum est ita loqui Latinos, cælum graue, tenue, frigidum, caliginosum, crassum, humidum, potius, quàm aer grauis, tenuis, &c.

Venator.] sic Hom. de Venatorib. ὀδυσσ. ἰῶτα. οἵ τε καθ' ὕλην ἄλγεα πάσχουσιν κορυφὰς ὀρέων ἐφέποντες. & M. Tull. lib. 2. Tuscul. *Pernoctant uenatores in niue, in montibus uri se patiuntur.* Horat. Saty. II. lib. 1. *Leporem uenator ut alta In niue, sectatur.*

Catulis fidelib.] Canum fidelitatem, & studium venandi pluribus verbis declarat M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Canum tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas narium, tanta alacritas in uenando quid significat aliud, nisi ad hominum commoditates esse generatos?* vigiles appellat Horat. Ode XVI. lib. 3. *& uigilum canum Tristes excubiæ.* Vtrunque coniunxit Lucret. lib. 5. *Et leuisomna canum fido cum pectore corda.* Theocrit. εἰδ. λβ. hoc animal in primis ad hominum conuictum aptum ait esse, & prouidum, in eoque iudicium duntaxat desiderat, quo discernat eos in quos sæuire debeat, ab iis quibus eum parcere ac blandiri oporteat. sic Theoc. Ω πότοι οἷον τοῦτο θεοὶ ποίησαν ἄνακτες, Θηρίον

ἀνθρώποισι μετέμμεναι, ὡς ἐπιμηθῶ. Ε᾽ι οἶκε φρένες ὦδε νοήμονες ἔνδοθεν ἦσαν, Ἤδει δ᾽ ὅτε χρὴ χαλεπαινέμεν, ὅτε καὶ οὐκί. Οὐκ ἄντι θηρῶν τις ἐδύρισε περὶ τιμῆς, &c.

Me doctarum ederæ] ederæ præmia doctorum capitum, id est, doctorum uirorum: nempè poetarum. nam poetę coronis ederaceis donabantur. epist. ad Iulium Florum. lib. I. epi. *seu condis amabile carmen, Prima feres ederæ uictricis præmia.*

Diis miscent superis.] in Deorum me contubernio quodammodo collocant. Diis me parem efficiunt.

Nympharum'que leues.] Nymphæ aliæ in nemoribus habitant; & hæ a Græcis ἀλσηίδες id est, nemorales appellantur: aliæ in aquis, quæ naiades, & hydriades communi & generali nomine dicuntur. sed harum aliæ sunt κρηνίδες Grecè, Latinè (si placet) fontanæ nominentur: aliæ ἐπιποταμίδες, liceat has fluuiatiles appellare. sunt & aliquæ ἐπιμηλίδες, seu ἐπιμηλιάδες (vt Pausan. in Arcad.) quibus pecora sunt curæ: nonnullæ etiam ὀρεσιάδες, quæ montes incolunt. Nymphas ita definit Theocriti interpres εἰδ. γ. Νύμφαι δ᾽ εἰσὶ τὰ ἐν γυναικείῳ σχήματι ἐν τοῖς ὄρεσι φαινόμενα δαιμόνια. Ac de Nymphis quidem sic Hom. ἰλ. υ. Οὔτ᾽ ἄρα Νυμφάων, ταί τ᾽ ἄλσεα καλὰ νέμονται, Καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ πίσεα ποιήεντα. Veteres autē cum oīm aquarū naturā, ut in qua præcipua uis insit alendi, atque augendi, diuinam existimabant, tùm fluuiorum, & perenninm fontium maximè. Ex quo & nymphis naiadibus antra consecrabant, & eas maxima religione uenerabantur & colebant. Itaque Vlyssem experrectum, & patriam suam agnoscentem Homerus facit Nymphas manibus ad cœlum sublatis ad hunc modum precantem, Αὐτίκα δ᾽ ἐνύμφαις ἠρήσατο χεῖρας ἀνασχών. Νύμφαι νηϊάδες κοῦραι Διὸς οὔποτ᾽ ἔγωγε Ὄψεσθ᾽ ὕμμ᾽ ἐφάμην, νῦν δ᾽ εὐχωλῇς ἀγανῇσι Χαίρετ᾽, ἀτὰρ καὶ δῶρα διδώσομεν ὡς τὸ πάροιθεν.& ὀδυ.ρ. Vlysse a Melanthio caprario calce percusso, Eumæus tametsi eum nondum agnosceret, tamen tam improba & petulanti in hospitem egentem iniuria & contumelia commotus, Nymphas fontium præsides & custodes precatur, ut si unquàm eas Vlysses piè, religioseque coluit, saluus in patriam reuertatur, vt illius insolentiam comprimat, iniuriamque in hospites illatā ulsciscatur. sic igitur Hom. Νύμφαι κρηναῖαι κοῦραι Διὸς εἴποτ᾽ Ὀδυσσεὺς Υ̓́μμ᾽ ἐπὶ μηρί᾽ ἔκηε καλύψας πίονι δημῷ, &c. Theocritus autem Nymphas quasdam facit Castalidas tanquam Musas. sed nihil uetat, quo minus & fons Castalius suas Nymphas habeat. Nec hoc quidem præteribo, Nymphas terrorem iniicere interdum non solùm agricolis, sed & quibuslibet aliis, eosque de gradu mentis deturbare. Vnde νυμφόληπτοι dicti, quos Latini Lymphatos appellant. qua de re dicemus Od. XXXVII. huius lib.

secernunt populo] a uulgo separant, ut ceteris hominibus pręstantem. Vtitur hoc uerbo epist. de Arte poet. *Publica priuatis secernere.* & Ode III. lib. 3. *Secernit Europen ab Afro.*

Nec Polyhymnia] apparet ex hoc loco Polyhymnię nomen ab hymno dictū esse. sed Lucia. li. περὶ ὀρχήσεων uult ἀπὸ τοῦ μεμνῆσθαι, his uerbis καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς πολύμνιαν ἵλεων ἔχειν αὐτῇ πρόκειται, καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. Ex eo quidā censuerunt hoc loco legendum esse πολυμνεία: quod nomen, quamque lectionem probarem, nisi codices omnes reclamarent. huic alii agriculturam, alii benè dicendi facultatem, alij artem gestu loquendi ascribunt: Horat. ἔτυμον nominis secutus, lyram & cantum. Iam uerò etiam Ouidius Polyhymniam dixit, ut annotat Muretus, *Dissensere Deæ quarum Polyhymnia cœpit Prima.*

Lesboum]

Lesbouin] Propter Sapphonem & Alcæum.

Quo'd si me lyricis] Quòd si me ad poetarum lyricorum numerum ascribes. Inseres autem scriptum reperi in tribus lib. Vaticanis. quam scripturam magnopere probo.

sublimi feriam] non assentior iis qui hoc loco legi volunt sublimis. Nam & reperi scriptum sublimi in omnibus ferè codicibus manu scriptis, & sublimi uertice ita dictum esse puto, ut Od. XXVI. lib. 3. sublimi flagello. si quis tamen sublimis malet, non pugnabo. sic Ter. in And. *sublimem hunc intro rape quantum potest*. idest, ita eum sublatum rape, ut terram nō tangat. & Virgil. Aen. V. *quem præpes ab Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis*. Illud autem quod est Od. XV. huius libri *sublimi anhelitu*, translatum est. significat enim anhelitum ex alto pectoris recessu ductum: quod contingit iis, qui longo cursu defatigati ægrè animam recipiunt.

AD AVGVSTVM CAESAREM. Ode 2.

Deos omnes iratos esse Romanis, ob Cæsaris cædem: unam imperij spem in Augusto constitutam.

IAM satis terris niuis, atque diræ
Grandinis misit pater, & rubente
Dextera sacras iaculatus arceis,
Terruit urbem:
Terruit genteis, graue ne rediret
Seculum Pyrrhæ noua monstra questæ,
Omne cùm Proteus pecus egit altos
Visere monteis:
Piscium & summa genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis:
Et superiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.
Vidimus flauum Tiberim retortis
Littore Etrusco uiolenter undis,
Ire deiectum monimenta regis,
Templaq; Vestæ:
Iliæ dum se nimium quærenti
Iactat ultorem, uagus & sinistra
Labitur ripa, Ioue non probante,
Vxorius amnis.
Audiet ciues acuisse ferrum,
Quo graues Persæ melius perirent:
Audiet pugnas, uitio parentum
Rara iuuentus.

Quem uocet diuum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit parteis scelus expiandi
Iupiter? tandem uenias precamur,
Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo.
Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido,
Siue neglectum genus, & nepotes
Respicis auctor,
Heu nimis longo satiate ludo:
Quem iuuat clamor, galeæq; leues,
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hostem.
Siue mutata iuuenem figura,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens uocari
Cæsaris ultor:
Serus in cælum redeas, diuq;
Lætus intersis populo Quirini:
Ne've te nostris uitijs iniquum
Ocyor aura
Tollat: hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater, atque princeps:
Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce Cæsar.

COMMENTARII.

rubente dextera.] rubentem dexteram appellat Horatius, quam Virg. coruscam. Georg. 1. *Ipse pater media nimborum in nocte corusca Fulmina molitur dextra.* Pindar. εἰδ. 1. fulmen Iouis βέλος πυρπάλαμον nominat: Et Hesiodus, κέραυνον αἰθαλόεντα.

iaculatus arces.] Iaculari arces pro petere, & ferire, cùm Horatianum sit, tùm minus est apud alios usitatum. sic idem Ode XII. lib. 3. *iaculari ceruos.* & Ode XVI. lib. 2. multa iaculari dixit per tralationem pro multa petere, multaq; sibi proponere, quæ quis consequi uelit: quòd Græci στοχάζεσθαι dicunt. neq; verò dubium est, quin Græcos imitatus, qui dicunt βάλλειν τὴν κεφαλὴν, τὸ τεῖχος, τὸ ἧπαρ, τὴν καρδίαν, iaculandi uerbum cū quarto casu rei quæ petitur iunxerit: quod item prior fecerat Lucret. lib. 4. *Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur.*

At

At Virg. aliter Aeneid. I *iaculata è nubibus ignem* &. II. *Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes*, & alibi *iaculari montibus Ornos*.

Terruit gentes] proximè dixerat terruit urbem, nempe Romam, nunc autem terruit gentes: quod longè illo superiore grauius, & maius est.

Sæculum Pyrrhæ] Pyrrham Epimethei & Pandoræ filiam, Deucalionisque uxorem fuisse: eosq; eluuionis illius tempore Parnassum montem omnium altissimum, uel (ut alii uolunt) Lycorim conscendisse, atque eò confugisse, ex interpretibus poetarum Græcorum, & Ouidio cognoscere licet. Aiunt autem alii eluuionem illam esse hominibus à Diis inuectam propter Tantali scelus, qui Penelopem filium in minutas partes concisum, & coctum eis comedendum apposuit: alii propter Lycaonis filium, cum uellet Iuppiter omnem hominum impietatem è terra funditus delere, atque extinguere, qua de re Pindarus ὀλυμπ. ὠδ. θ. λέγοντι μὰν χθονὰ μὲν κατακλυσαι μέλαιναν ὕδατος σθένος.

noua monstra questæ.] etiam M. Tull. hoc uerbum cum accusandi casu iunxit, ut pro Flacco, *non enim omnia quæ dolemus, eadem quæri possumus*, & epist. ad App. Pulchrum. lib. 3. *Multa nos quidem quæsti sumus*, & hic poeta epist. ad Sceuam. *Qui quæritur Salebras & acerbum frigus*. Cæs. lib. 6. de bel. gal. *Vnum quæstus*.

Omne cum Proteus] Protea Neptuni Phocarum custodem fuisse ex Homer. ὀδυσσ. δ. & Geor. IIII. notum est, qua de re nonnulla dicemus ad illum locum, *Quo teneam uultus mutantem Protea modo*. epistola prima, lib. I. de Phocis autem, & Homerus, eo quem dixi, libro, & Oppianus, lib. I. φῶκαι δ' εὐρύχιαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν. Πολλάκι δ' ἠματίαι πέτρῃσ' ἐνι καὶ ψαμάθοισιν Εὔκηλοι μίμνουσι καὶ ἔξαλον ὕπνον ἔχουσι

egit uisere] hoc loquendi genus merum Græcum est, id est, egit ut uiseret. de quo plura dicemus. Od. XXIII. huius libri. De his igitur monstris queri potuerat Pyrrha: Phocas, quæ solebant in littoribus pascere, in montium culminibus esse uisas, propterea quòd aquæ terrarum planitiem operuerant: pisces in summis arborum ramis, in quibus aues sidere, & nidos construere solent, constitisse: damas, quę uel in filuis uagari, uel in lustris delitescere, & quiescere consueuerunt, in mari super terras effuso, natare coactas esse.

Vidimus flauum Tiberim] vidimus Tiberim reiectis ac repulsis undis ab Etrusco littore (influit enim in mare Tyrrhenum Tiberis) uel ab Etrurię finibus, ita creuisse, ut sinistra ripa effusus, qua agrum Romanum alluit, urbemq; hodie attingit, Regum priscorum monimenta, & templa Deorum deijcere, atque euertere uelle uideretur. Vtitur autem hoc eodem epitheto. Od. III. lib. 2. *Villaq; flauus, quam Tiberis lauit, Cedes*.

Vestæ] Vestam Rheæ filiam facit Pindarus Νεμ. ὠδ. ια.

quærenti] de Iulij Cæsaris nece. Ab Ilia autem Martis aut Tiberis uxore uult Iulium Cæsarem ortum habuisse.

Iactat] sic utitur hoc uerbo Od. XIIII. huius libri. *Quamuis Pontica pinus Siluæ filia nobilis Iactes, et genus et nomen inutile*.

Ioue non probante] significat Horatius gratificans Augusto, & penè dicam, assentans: illum terrorem, illamque eluuionis calamitatem, nullam aliam ob culpam Romanis esse illatam, quàm ob Cęsaris cædem: cuius rei argumentum est, quòd Iupiter non modò non fuit illius terroris, atque eluuionis auctor, sed ne approbator quidem: sola Ilia à Tiberi uiro suo adiuta, iusto dolore excitata, odioque incensa, tam graues pœnas à populo Romano expetiuit Ioue pœnè inuito.

Vxorius

Vxorius amnis.]qui nimium in ea re uxori gratificaretur,nimiumq; indulgeret.Hoc nomine appellantur mariti, qui se totos ad uxorem arbitrium fingunt, & accommodant, qui eis omnibus ferè in rebus obtemperant. Virg.Aen. IIII. *Pulchramq; uxorius urbem Extruis.*

Audiet ciues ac]huius loci hęc sententia est. Posteri nostri ex bellorum ciuilium calamitate reliqui,atque ideò rari audient ciues in ciuium corpora exacuisse, & strinxisse ferrum. quo quidem longè æquius, ac Reip. utilius erat Persas, cęterosq; populi Rom.hostes interimi. acuere ferrum propriè dictum: illud translatè epist.III.lib.I. *Seu linguam causis acuis.* & illud lib.de Arte poet. *Tyrtaeusq; mares animos in Martia bella Versibus exacuit.*

Quo graues Persæ]sic Ode VII.lib.epod. *Quo quo scelesti ruitis? aut cur dexteris Aptantur enses conditi? Parumne campis, atque Neptuno super Fusum est Latini sanguinis? Non ut superbas inuidæ Carthaginis Romanus arces ureret,*&c.

melius]rectius,iustius.

fatigent]assiduis precibus obsecrent,& tandē exorent.sic loquitur T.Liuius lib 23.*inde fatigatus Campanorum precibus sequenti die cum omni apparatu oppugnandæ urbis Cumas redit* aliter hoc uerbo utitur.Od.XIIII.lib.4 .*Spectandus, in certamine Martio Deuota morti pectora liberæ. Quantis fatigaret ruinis.*

Virgines sanctæ]Vestales.

Parteis]munus. tralatio à partibus histrionum, ut epist.de Arte poet. *Ne forte seniles Mandentur iuueni partes.*

candenteis humeros] in duobus lib.Vatic.& in Tornes. ita scriptum reperi.nube candenti humeros amictus. quam scripturam si quis probabit, non repugnabo. nam quòd uocis sequentis initium uocalis est aspirata, non est hoc nouum. sic enim Ode XXVIII.huius libri. *Ossibus & capiti inhumato.*

Augur]augur ab auium garritu dictus est,ex quo augurium.Hoc loco augurem, μάντιν intellige, id est rerum futurarum prouidum, qui præsentit ac diuinat futura, eaq; interpretatur. Sic Chiron apud Pindarum πυθ. εἰδ. θ. ait Appollini rerum omnium euentum certum, fixum, notum esse: illum rerum progressiones & causas cernere:illum scire,quot frondes ineunte uere terra profundat, quot arenæ in mari, & fluminibus impetu uentorum, & fluctibus agitentur. Verba Pindari sunt hæc, Κύριον ὃς πάντων τέλος οἶσθα, καὶ πάσας κελεύθους, ὅσσα τε χθὼν ἠρινὰ φύλλ' ἀναπέμπει, χ' ὁπόσαι ἐν θαλάσσῃ καὶ ποταμοῖς ψάμμαθοι κύμασι,ῥιπαῖς τ' ἀνέμων κλονέονται. Idem Horat.in Carm.seculari pro Imper.Rom. *Augur, & fulgente decorus arcu Phœbus.* cantorem appellat in lib.de Arte poet. *ne forte pudori. Sit tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo.* etiam augurem appellat Virg Aen.IIII *nunc augur Apollo.* &c.

Ericina ridens]frequens est Veneris epithetum φιλομειδὴς apud Homer: quod procul dubio hic expressit Horatius φιλομηδὴς, autem scriptum per η in tertia syllaba, aliud est ab illo.uult enim Hesiodus Venerem φιλομμηδέα appellatam quia μηδέων ἐξεφαάνθη id est, τῶν αἰδοίων

Quam Iocus circumuolat]uel circum quam Iocus uolat, uel quam circumuolat, ut sit uerbum compositum, quomodo quibusdam placet, qua de re alio loco dicemus.

Ludo]bellis, quę su nt Martis deliciæ,& oblectamenta.

læues.]expolitę,non asperæ. sic. Od. VII. lib.2. *læuia ciboria*, & Od. ult. eiusd.lib. *Læues plumæ.* & Od. VI. lib.4. *Læuis Agyieu.* id est, imberbis, & Od. XVII huius lib. *læuia perfunxere saxa.* & Od.XI. lib.2. *fugit retro Læuis Iuuentas.* & epist. de Arte poet. *sectantem læuia nerui Deficiunt.* ibid. *aut læui seruanda cupresso.*

ſiue mutata]Vult Mercurium induta ſpecie humana Auguſti nomine appellari, & Auguſtum eſſe Mercurium.

Patiens uocari Cæſaris ultor]Gręca planè eſt hæc loquēdi figura *ὑπομένειν καλεῖσθαι καίσαρος ἐκδικητής* Demoſt. *περὶ τῆς παραπρεσβ. καὶ τοσαύτης ἀνανδρίας καὶ κακίας ὁμολογεῖτε ὑμεῖς εἶναι μεστοί.* Latine enim diceremus, patiens te uocari Cæſaris ultorem. ſic epiſtola ad Quinctium lib. I. *Cum poteris ſapiensq; emendatusq; uocari.* ſic Od. XXVII. lib. 3. *Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?* & epiſt. ad Torquat. lib. I. *patiarq; uel inconſultus haberi.* ſic Catullus. *Ait fuiſſe nauium celerrimus.* & Virgil. lib. 2. Aen. *ſenſit medios delapſus in hoſtes.* & Propert. lib. I. eleg. I X. *Iurabo & bis ſex integer eſſe dies.*

Serus] ſerus redeas, pro ſerò redeas. olet hoc quoque Græcum quiddam quo de genere dicemus ad Od. XVII. epod. precatur autem tacitè, neque tamen obſcurè, ut diu uiuat Auguſtus. hoc enim ualent illa, ſerò in cœlum redire, quaſi Mercurius ſumpta Auguſti ſpecie & figura è cœlo in terras deuolarit, ſitq; aliquando in cœlum reuolaturus.

populo Quirini.]In membrana Don. Iannocti, & una Vatic. Quirino ſcriptum eſt, fortaſſe rectè, & Horatiano more. Nam & in carmine ſæculari ita locutus eſt: *Romulæ genti date remq; prolemq;. Et decus omne.* & Od. XII. lib. 4. *Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.*

iniquum]offenſum, iratum, infenſum.

Medos]puto eoſdem hic Medos dici, quos ſupra Perſas appellauit, ut Od. XXVII. Medum acinacen dixit gladium Perſicum.

IN VIRGILIVM ATHENAS PROFICISCENTEM. Od. 3.

Secundam ei nauigationem precatur: deinde occaſionem nactus hominum audaciam deteſtatur.

SIC te diua potens Cypri,
Sic fratres Helenę lucida ſidera.
Ventorumq; regat pater.
Obſtrictis alijs, pręter Iapyga,
Nauis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumen precor:
Et ſerues animæ dimidium meę.
Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus nec timuit precipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſteis Hyadas, nec rabiem Noti:
Quo non arbiter Adrię
Maior, tollere, ſeu ponere uult freta.
Quem mortis timuit gradum,

Qui

Qui ſiccis oculis monſtra natantia,
Qui uidit mare turgidum, &
Infameis ſcopulos Acroceraunia?
Nequicquam deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt uada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per uetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Poſt ignem ętheria domo
Subductum, macies, & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſsitas
Lethi corripuit gradum
Expertus uacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum eſt.
Cælum ipſum petimus ſtultia, neque
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Iouem ponere fulmina.

COMMENTARII.

ſic] Cum aliquid ab altero petimus, id ut facilius impetremus, ea ſolemus illi precari, & optare, quæ ſcimus ei eſſe optatiſsima addita particula ſic. Eſtq́, hoc genus omnibus Poetis Græcis & Latinis per quàm uſitatum. Ac primùm ſanè ab hoc poeta ordiamur. infra Od. XXVIII. huius lib. *ſic quodcunque minabitur Eurus Fluctibus Heſperiis, Venuſinæ Plectantur ſiluæ.* Saty. III. lib. 2. *Stoice poſt damnum ſic uendas omnia pluris.* & hoc loco. *Sic te Diua potens Cypri*, &c. Catullus ad Coloniam: *Sic tibi bonus ex tua Pons libidine fiat.* & de Coma Berenices. *Sic magis o nuptæ ſemper concordia neſtras, Semper amor ſedes incolat aſſiduas.* Virg. in Mœride: *Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos: Sic cytiſo paſtæ diſtentent ubera uaccæ.* & in Gallo: *Sic tibi cum fluctus inter labère Sicanos, Doris amara ſuam non intermiſceas undam.* Tibull. lib. 2. eleg. VI. *Annue: ſic tibi ſint intonſi Phœbe capilli: Sic tua perpetuo ſit tibi caſta ſoror.* Appollon. lib. 2. Argon. *ἰλήκοις, ἄνα τοι ἄναξ ἄτμητοι ἔθειραι, Αἰὲν ἀδήλητοι. τῶς γὰρ θέμις.* ubi omiſſa eſt, uox *οὕτως* Lucillus lib. 2. epigr. *Οὕτω σοι πέψαι Διονύσιε ταῦ θαγένοιτο Πάντα. νόμυ δὲ χάριν δός τι καὶ ὧδε φαγεῖν*, &c.

potens Cypri.] id eſt domina Cypri, exemplo Gręcorum, qui ita loquuntur *κρατοῦσα κύπρυ*. ſimile eſt illud Od. XXV. lib. 3. *O Naiadum potens, Baccharumq́; ualentium Proceras manibus uertere fraxinos.* & Ode V. huius libri. *Suſpendiſſe*

diſſe potenti Veſtimenta maris Deo. & Ode XXIX. lib. 3. *ille potens ſui, Lætusq; deget, cui licet in diem Dixiſſe uixi.* quo loco uidetur potens idem ualere, quod apud Grecos ἐγκρατής, ἢ κύριος: & Ode VI. huius libri, *Imbellisq; Lyræ Muſa potens*. ideſt muſa, quæ res ludicras & amatorias tantùm canere poteſt: bellicas & grauiores non poteſt. & carmine ſeculari, Ode ultima, epod. *Phœbe, ſiluarumq; potens Diana*. & Virg. Aen. I. *Nimborumque facis tempeſtatumq; potentem*: & III. *Dii maris, & terræ, tempeſtatumq; potentes*.

fratres Helenæ] Caſtor, & Pollux, de quibus uide annot. in Od. XII. huius libri.

uentorumq; regat pater] Aeolus, de quo Hom. ὀδυσσ. κ. in principio li. Αἰολίην δ' εἰς νῆσον ἀφικόμεθ' ἔνθα δ' ἔναιεν Αἴολος ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι, &c. quo loco appellat eum ταμίην ἀνέμων, id eſt uentorum promum & condum, ut Plautino uerbo utar. de eodem ſic Virg. Aen. I. *Aeole nanque tibi Diuum pater, atque hominum rex, Et mulcere dedit fluctus, & tollere uentos*, &c.

obſtrictis aliis præter] ſic & apud Homerum ὀδ. κ. Aeolus ceteris uentis in utre illo, quem Vlyſſi dederat, incluſis & conſtrictis, ſolum Zephyrum, qui eũ in patriam deferat, ac ſolutum reliquit, his uerbis. Ἔνθα δὲ βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα. Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε κρονίων. Ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνυμεν, ὅν κε θέλησι.

pręter Iapyga] uentum Calabriæ, ſeu Apulię iis utilem, & ſecundum, qui ex Italia in Græciam nauigant, hunc album nominat Od. XXVII. lib. 3. *quid albus Peccet Iapyx*.

quæ tibi creditum, &c.] tralatio ducta eſt a rebus creditis, quemadmodum igitur, quod mihi creditum eſt, id debeo ei, qui mihi credidit: ita & Horatius ait nauem Virgilium ſibi commiſſum, Atticę debere, id eſt, æquum eſſe nauem, quę Virgilium uehendum receperit, finibus Atticis reddere ſaluum & incolumem. de uerbo credendi, uide annot. ad Od. V. lib. 3.

reddas incolumem,] animaduertat lector quàm ſignificantibus, & ad rem accommodatis uerbis utatur Horatius. antecedit uox creditum, ſequitur deinceps, debes. poſtremo, reddas. neque uero nomen incolumem, ocioſum eſt. Nam quę nobis credita ſunt, ea ſalua & integra reddere debemus, &, ut loquuntur Iuriſconſulti, in eadem cauſa, quod Liuius dicit rectè reddere.

Illi robur & æs triplex] id eſt, erat ille animo pœnè ferreo, atque aduerſus omnes terrores pectore maximè communito, qui primus nauigare auſus eſt. σιδηρόφρονα uocant Græci uirum ferreo pectore, qui non commouetur. Aeſch. in Prometh. σιδηρόφρων τε, κἀκ πέτρας εἰργασμένος, &c. Primam autem nauem dicunt Argô fuiſſe, qua uecti ſunt Græcię principes illi Argonautæ uellus aureum petentes, uide Plinium lib. 8. cap. LVI. Catull. in carmine illo pulcherrimo de Pelei, & Thetidis nuptiis. *Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten*. cum hoc loco congruunt illa Oppiani, lib. I. ἁλιευτ. ὢ πόποι, ὃς πρώτιστος ὀϊζυρὰ ἁλὸς εὕρατο νῆας, Εἴτ' οἷω ἀθανάτων τις ἐπεφράσατ', εἴτε τις ἀνὴρ, Τολμήεις πρώτιστος ἐπεύξατο κῦμα περῆσαι, &c.

Africum] Africus, quem Græci λίψ appellant, ab occaſu hiberno ſpirat, ut ſcribit Ariſtoteles μετεωρ. β. opponiturq; Cæcię linea recta, ab ortu ęſtiuo flanti, Zephyroq; ſeu Fauonio proximus eſt. Aquilo autem a Septentrione ſpirat, ut uideatur Horatius non admodum accuratè in deſcribenda uentorum pugna & concertatione, uentos per lineam rectam oppoſitos exquiſiuiſſe.

Decertantem Aquilonibus] participium decertantem iunxit cum dãdi caſu, quo de genere uide annot. ad Od. VI. lib. 2.

C Nec

Nec tristes Hiadas] Atlantis & Aethræ duodecim fuerunt filiæ, & filius unus Hyas nomine. Hunc cum in Lydia uenaretur, à serpente ictum & interfectum sorores ita miserè, perditeq; luxerunt, ut mœrore, & lacrymis contabuerint. sed ex illis, quinque, quæ immoderatius fratris mortem tulerunt. Iuppiter in stellas uertit, easq; in tauri fronte collocauit: reliquæ septem, quæ πλειάδες appellantur, mœrore quoque illæ quidem confectæ sunt, ueruntamen & diutius restiterunt, & serius uictæ sunt. de quibus dicemus ad Od. XIIII.lib.4. Hyadas autem nominatas esse dicunt uel ab Hyante fratre, uel ἀπό τῦ ὕειν, id est, a pluendo, quia iis orientibus pluuiæ & tempestates soleant excitari, uel quia earum situs & ordo υ, literæ similitudinem præ se ferat. M. Tullius lib.2. de natura Deorum: *Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas Hyadas uocitare suerunt, a pluendo: ὕειν enim est pluere: nostri imperitè suculas, quasi a suibus essent, non ab imbribus nominatæ.*

Quo non arbiter Adriæ] quo nullus uentus maius, in mare Adriaticum, imperium obtinet, siue tempestates commouere, siue mare tranquillare uelit. Itaque hic arbitrium, dominum, & eum qui alteri suo arbitratu imperat, intellige. ut Ode VII.lib.2. bibendi arbitrium appellat, conuiuii regem, cum qui leges bibendi in conuiuio ponit. in epistola autem ad Bullatium, *locum effusi latè maris arbitrum*, mari uicinum intelligendum esse docebimus.

tollere, seu ponere uult freta.] siue uelit fluctus excitare, quibus mare attollitur: siue componere, καθίζειν, sedare, placare, atque ad æqualitatem redigere, a qua æquoris fluxit appellatio. omisit autem alterum seu: ut & siue, Saty.V.lib.2. *turdus, Siue aliud primum dabitur tibi, deuolet illuc*, &c. & Ode huius lib. VI. *Cantamus uacui, siue quid urimur*, &c. & Ode XV. *te Sthenelus sciens Pugnæ, siue opus est imperitare equis, Non auriga piger.* sic Catull. in faseli dedicatione: *læua, siue dextera Vocaret aura.* & idem Horat. Od. XXXII. huius libri: *Qui ferox bello, tamen inter arma, Siue iactatam religarat udo Littore nauim*, &c. & Od. XXVII.lib.3. *potes hac ab orno Pendulum zona benè te secuta e Lidere collum, Siue te rupes, & acuta letho Saxa delectant.* Et M. Tull. contra Rullum: *adiungit agros in Macedonia, qui Regis Philippi fuerunt, siue Persei.* & ad Atticum lib. 8. *Nil perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpissima fuga.* Terent. And. *Dei hinc postulo, siue æquum est, te oro Daue.*

siccis oculis] ἄδακρυς

monstra natantia] Oppianus lib. α. Κήτεα δ' ὀβριμόγυα, πελώρια, θαύματα πόντυ, &c.

mare turgidum] sic Hesiod. πέλαγος οἴδματι θῦον Aratus unum ex signis insurgentium uentorum ponit mare intumescens. Σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο καὶ οἰδαίνουσα θάλασσα Γιγνέσθω.

Acroceraunia] montes in Epiro ita dictos, quòd ea altitudine sint, ut sæpenumero fulmine petantur. Pausanias diuisit hoc nomen in Atticis. ἄκρα τῶν ὀρῶν ἀ κεραύνια λέγεσι. Mela montes Ceraunios nominat: a quibus (inquit ille) flexus est in Adriam: Infames autem propter naufragia.

Nequicquam Deus abscidit] id est, frustra Deus terras à mari seclusit, si contra hanc dei prouidentiam audent homines nauigare.

dissociabili] quem par erat à terris dissociari, ac separari.

impiæ) impias dicit hominum naues, quia Dei consilium negligere & asper nari uideantur. hanc autem hominum audaciam impiam etiam Sophocles insectatur in Antigone: Πολλὰ τὰ δεινά. κὐδὲν ἀν- Θρώπυ δεινότερον πέλει. Τῦτο καὶ πολιῦ πέραν Πόντυ χειμερίῳ νότῳ Χωρεῖ περιβρυχίοισι Περῶν ὑπ᾽ οἴδμασι, &c. Oppianus libro quinto in principio; Ως ὐδὲν μερόπεσσιν

στι ἀμήχανον, ἔυτ' ἐνὶ γαίῃ Μητρὶ καμεῖν, ὑκόλπον ἀν' ἐυρώεντα θαλάσσης. quem Oppiani locum annotauit Muretus.

uada.] maria. ἐλάττωσις.

Audax omnia perpeti] cur non dixit facere? culpam uel continuò, uel certè aliquando sequitur pęna. ex consequenti igitur, factum est intelligendum, quod antecedit: non enim paterentur, neque pœnas darent homines, nisi iniustè atque impiè facerent. Preterea sic potest hic locus explicari: Gens humana propositis etiam ante oculos grauissimis pęnis, non deterrentur tamen a maleficio: immo quęuuis cruciatum subire, ac perferre parata est, dummodo eò, quo cupiditas uocat, peruenire possit. ita est audax ad facinoris pœnam sufferendam, ut ad res nefarias, & lege uetitas concitatissimè, & effrenatissimè ruat.

Audax Iapeti genus] Prometheus. Ex Hesiodo autem & Aeschylo notum est Prometheum ignem a Ioue occultatum subduxisse, hominibusque distribuisse, atque ob eam causam iratum Iouem, uiuendi rationem antea facilem, quietam, laboris, ac doloris expertem hominibus abdidisse. sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖθις ἐὺς παῖς Ιαπέτοιο Ε'κλεψ' ἀνθρώποισι, Διὸς παρὰ μητιόεντι Εν κοίλῳ νάρθηκι λαθὼν Δία τερπικέραυνον.

Euphorion autem scribit hanc causam Iouem arripuisse, cur Protheũ Caucasio affigeret, quòd comperisset eum ex furtiuo & uiolento Eurymedontis cũ Iunone concubitu natum esse. Atque hanc ille occasionem nactus Prometheum quidem in uincula coniecit: Eurymedontem autem ad inferos deturbauit. Sed quòd ignis furtũ Prometheo ascribunt, tradit Pausanias in Corinthiacis Argiuos eã laudẽ Prometheo adeptã ad Phomproneũ Inachi filiũ transcribere.

fraude mala] mala, est epithetum perpetuum: ne quis fortè ita accipiat quasi aliqua fraus sit bona. sic Satyra v I. lib. I. dixit *mala lustra.* (quanquam in quibusdam codicib. manu scriptis legitur *mala lucra* (ut dicemus illo loco) & *prauam stultitiã* epist. I I. lib. 2. & *malos fures*. Saty. I. lib. I. & *malam ambitionem* Saty. v I. lib. 2. & Hom. κακὴν ἔριδος: κακὸς πόλεμος.

terris incubuit] terras occupauit, obsedit, atque oppressit. tale illud Virgil. Georg. I I. *Præsertim si tempestas a uertice siluis Incubuit.* aliter dictum est ab eodem, lib. 3. *Condit opes alius, defessoque incubat auro.* cui proximo simile illud est Ciceron. in Cluentiana. *qui illi pecuniæ, quam condideras, spe iam atque animo*, incubaret, hac de re sic Hesiod. Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας, Σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα, καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι. Idem de Pandora. Α'λλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα Εσκέδασ', Ανθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά. idem paulo post: πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν δὲ θάλασσα, &c.

tarda] uiuebant enim diutius homines, tardiusq; moriebantur.

necessitas Lethi] Quam hic lethi necessitatem nominat Horat. eam Ode. I. libro tertio necessitatem simpliciter appellat. Ode x x I I I I. eiusd. diram necessitatem id est ἀνάγκην quam dicunt Graeci. Homer. autem ἰλιάδ. π. diem mortis, ἀνάγκαῖον ἦμαρ appellat, idemq; quam Horat. lethi necessitatem dicit, μοῖραν ὀλοὴν θανηλεγέος θανάτοιο nominat ὀδυσσ. γ. Pindarus uero ὀλυμ. ῳδ. 6 sententiam illam, quam ferunt Pluto & Aeacus aduersus improbos, & sceleratos, ἀνάγκαν ἐχθρὰν uocat, quia iudicium illud nulla ratione infirmari, nulla gratia inflecti, nullo denique pretio corrumpi possit. uide annot. ad Oden. x x x v. huius libri. & x x x I I I I. tertii.

corripuit gradum] celerius aduenit.

Expertus uacuum Dædalus] & supra de Dædalo diximus nonnulla, & ut ni-

hil dixissemus, notissima omnibus est fabula: eamq; etiam Virgilius tangit Aen. v i. *Dædalus, ut fama est, fugiens Minoia regna, Præpetibus pennis ausus se credere cœlo*. Traditum est autem Dædalum præstantem fabrum, atque architectum fuisse, eundemq; ædificandarum nauium rationem, primum reperisse, atque eo natam de eius pennis & uolatu fabulam. Itaque Græci poetæ opera affabrè, & summo artificio elaborata, δαίδαλα nominât Hom. ιλι. σ. αὐτὰρ ἐν αὐτῶν Ποίει δαίδαλα πολλὰ ἰδυίῃσι πραπίδεσσι. & ibid. Πάντοσε δαιδάλλων, & Appollon. lib. 1. argon. ἐνδ᾽ ἑκάστῳ Τέρματι δαίδαλα πολλὰ διακριδὸν εὖ ἐκέκαστο. Et Lucret. lib. 4. linguam dedalam uerborum appellat, propterea quod uoces articulat, ut ille loquitur. & dædalam Tellurem. & Virgilius. Georgic. i i i. *Et munire fauos & dædala fingere tecta*. Plato in Menone quædam Δαιδάλου ἀγάλματα, id est, simulacra commemorat, quæ soluta aufugiunt, fugitiuorumq; in morem dominum relinquunt, uincta autem manent: ad quæ respiciens scribit illa in Euthyphrone: Θαυμάσιον οἷον ταῦτα λέγων, εἰ ἂν σοι οἱ λόγοι φαίνωνται μὴ μένοντες, ἀλλὰ βαδίζοντες, καὶ ἐμὲ αἰτιάσῃ τὸν Δαίδαλον, βαδίζοντας αὐτοὺς ποιεῖν, αὐτὸς ὢν πολὺ τεχνικώτερος τοῦ Δαιδάλου, καὶ κύκλῳ περιιόντας ποιῶν. Preterea λογοδαιδάλους Græci nominant uerborum opifices quosdam, & uariandę atque ornandæ orationis facultate instructos. Xenophon autem ἀπομνη. β. eo in loco, in quo ostendit sapientiam sapientibus interdum esse inutilem, ac damnosam, scribit Dædalum a Minoe captum esse propter sapientiam, eiq; seruire coactum, denique uno tempore & patria & libertate esse spoliatum: cum aliquando autem aufugere cum filio conatus esset; filium quidem amisisse, sibi autem salutem expedire non potuisse, sed ad barbaros delatum rursus illic seruitutem, quam fugiebat, pertulisse. Pausanias uerò in Achaicis narrat Dædalum sororis filio interfecto, sua uoluntate se ad Minoem contulisse: deinde aliquanto post in suspicionem, crimenq; nescio quod uocatum, atq; ab illo in carcerem unà cũ filio côiectũ esse: postremo è custodia furtim elapsũ ad Siculos côfugisse.

uacuum] inanem ἔρημον, ab hominibus infrequentem. ut Od. x x v. lib. 3. *uacuum nemus*.

Perrupit Acheronta] Herculi duodecim illis laboribus perfuncto, decem & octo mensium spatio, Eurystheus duos ex eis non probans, unum quem ille in expurgando Augię stabulo, alterum quem in hydra conficienda susceperat, ac pertulerat, decimum tertium imposuit, ut Orci canem Cerberum ab inferis ad superos protraheret. Cùm igitur ad Tęnarum uenisset Hercules, per cuius fauces ad inferos descensus patet, duce Mercurio descendit. Ac de hoc Herculis ad inferos descensu meminit duobus locis Homerus. semel ὀδυσσ. λ. ubi sic loquitur Hercules, seu eius idôlum, Καὶ ποτέ μ᾽ ἐνθάδ᾽ ἔπεμψε κύν᾽ ἄξοντ᾽, οὐ γάρ ἔτ᾽ ἄλλον φράζετο τοῦ δέ τι μοι χαλεπώτερον εἶναι ἄεθλον: iterum ἰλιάδ. θ. ubi Pallas de Ioue quæritur, eiq; exprobrat toties a se adiutum in periculis, & seruatum Herculem, ait denique se, si Iouis in Græcos acerbitatem præsciuisset, nunquam fuisse passuram, ut Hercules ab inferis reuerteretur. sic Homer. Εἰ γὰρ ἐγὼ τάδε ᾔδε᾽ ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν, Εὖτέ μιν εἰς Ἀΐδαο πυλάρταο προὔπεμψεν Ἐξ ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀΐδαο, Οὐκ ἂν ὑπεξέφυγε στυγὸς ὕδατος αἰπὰ ῥέεθρα. Perrupit autem legendum sine copulatione, que, & ita cod. Don. Faerni, Vrsini, & unus Vat. & Tornes.

Acheronta] Pausanias in Atticis scribit in Thesprotide Acherusiam paludẽ esse non longè Cichyro, & fluuium Acherontem, & Cocytum aquàm omniũ iniucundissimam; sibique uideri Homerum iis fluminibus uisis & cognitis ausum

ausum esse demum illa de inferis fabulosa cõfingere. Tum uerò fluuiis infernis, ab iis qui sunt in Thesprotide, mutuatum, nomina imposuisse.

Cœlum ipsum petimus stultitia] vel propter Phaetontem hoc dicit, de quo dicemus annot. ad Oden xi. lib. 4. vel propter Gigantes: quod credibilius est.

neque per nostrum patimur scelus] nostris maleficiis, & sceleribus, videmur quodammodo vim Ioui afferre, eumq; cogere vt assiduè fulmen habeat in manibus. Nam improbitate & impietate nostra Deum irritantes, non finimus eum erga nos æquum esse, aut placabilem; sed contrà impellimus vt nos suo fulmine exterreat, atque exanimet.

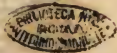
Iracunda] quæ Iupiter effectus iracundus hominum impietate, sæpe sumit in manus. sic Od. XIIII. lib. 2. *pauimentum superbum* dixit, pauimentum domini superbi. vt uult Porphyr. & rectè.

ponere] de manibus.

AD L. SEXTIVM CONSVLAREM. Ode 4.

Aduentu ueris, & communi moriendi conditione proposita, hortatur ad uoluptates.

SOLVITVR *acris hiems grata uice ueris, & Fauoni:*
Trahuntq; siccas machinæ carinas:
Ac neque iam stabulis gaudet pecus, aut arator igni:
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna:
Iunctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graueis Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
Nunc & in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, siue malit hœdum.
Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumq; turreis. ò beate Sexti,
Vitæ summa breuis spem nos uetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulæq; manes.
Et domus exilis Plutonia, quò simul mearis:
Nec regna uini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet iuuentus
Nunc omnis, & mox uirgines tepebunt.

COMMENTARII.

Soluitur acris] descriptio ueris est, quo tempore maximè omne animantium

tium genus hilaritati ac lætitiæ ſeſe dedere ſolet, omni triſtitia, quam affert hiemis deformitas, cœliq; grauitas, & diei obſcuritas, depulſa. Sed quòd ſolui hiemem dicit, veris aduentu, cum quicquid ſoluitur, aſtrictum, aut vinctum fuiſſe intelligatur: hiems autem non aſtringatur, neque vinciatur, ſed aſtringat potius & contrahat: perinde illud accipiemus, ac ſi dixiſſet, ſoluitur terra veris aduentu, quæ fuerat, vi hiemis, & frigore aſtricta: quo quidem proximo modo infrà locutus eſt eadem Ode *Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ*, id eſt, laxatæ, mollitæ.

uice] uiciſsitudine. ſic Ode VII. lib. 4. *Mutat terra uices.*

Trahuntque ſiccas machinæ] ſcribit Vegetius libro quarto de re militari, cap. XXXIX. ex die tertio iduum Nouemb. uſque ad diem ſextum id. Mart. maria claudi. Heſiodus item ἔργ. καὶ ἡμέρ. vetat poſt Virgiliarum occaſum nauigare, propterea quòd eo tempore mare tempeſtatibus maximis concitatur. iubet autem naues in littus ſubducere ſaxiſque vndique communire, vt ventorum vim facilius perferre poſsint. ſic Heſiod. Εὖτ' ἂν πληϊάδες σθένος ὄμβριμον ὠρίωνος Φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον, Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται, Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐπὶ οἴνοπι πόντῳ, γῆν δ' ἐργάζεσθαι μεμνημένος, ὥς σε κελεύω, Νῆα δ' ἐπ' ἠπείρου ἐρύσαι πυκάσαι τε λίθοισι Πάντοθεν ὄφρ' ἴσχωσ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων Χείμαρον ἐξερύσας ἵνα μὴ πύθῃ Διὸς ὄμβρος. Hoc igitur tempore naues in littus ſubductæ, trabibuſque, quibus fulciebantur, impoſitæ, tantiſper ibi continebantur, dum tempus ad nauigationem idoneum adueniret. tunc verò machinis in mare retrahebantur. Ita hæc huius loci ſententia eſt, naues ſiccæ, quæ menſibus hibernis in littore lignis ſubiectis à nauigatione conquieuerunt, nunc veris aduentu machinis in mare trahuntur. atque his ſignificatur veris aduentus. Solebant autem veteres, etiāſi per anni tempus nauigare liceret, naues tamen hoc modo lignis ſubiectis in littore collocare, cum ſcilicet in bello, aut alia in re occupati nauigatione ſuper-
a.485. ſederant. quod declarat Homerus ἰλιάδ. α. Νῆα μὲν οἵγε μέλαιναν ἐπ' ἠπείροιο ἔρυσσαν Ὑψοῦ ἐπὶ ψαμάθῳ, ὑπὸ δ' ἕρματα μακρὰ τάνυσσαν. Αὐτοὶ δ' ἐσκίδναντο κατὰ, &c. Exemplum autem nauium è continente in mare deducendarum extat in ſecundo libro cùm Græci Agamemnonis oratione, qua eorum animos tentarat, decepti cupidiſsimè ad naues concurrunt, atque ad reditum omne ſuum ſtudium conferunt. τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλευον Ἅπτεσθαι νηῶν, ἠδ' ἑλκέμεν εἰς ἅλα δῖαν, Οὐρούς τ' ἐξεκάθαιρον, ἀυτὴ δ' οὐρανὸν ἷκεν Οἴκαδε ἱεμένων, ὑπὸ δ' ᾕρεον ἕρματα νηῶν.

Machinæ] machinam ita definit Vitruuius. Eſt continens ex materia coniunctio maximas ad onerum motus habens uirtutes. Ea mouetur ex arte, circulorum rotundationibus, quem motum Græci κυκλικὴν κίνησιν appellant.

albicant] albeſcunt.

Iam Citherea choros ducit Venus] Venus dux chori, cum Nymphis & Gratiis ad lunam ſaltat. Luna imminente, id eſt propinqua, ex quo intellige lucente. & ita noctu. Nam imminere ualet propinquum eſſe, non longè abeſſe. Vt cùm dicimus, mortem nobis quotidie imminere. ſic Horat. Od. XXVII. lib 3. *Imbrium diuina auis imminentum.* & Od. XII. huius lib. *Parthos Latio imminentes,* id eſt, animo & uoluntate nocendi propinquos. & Od. XXII. lib. 2. *Imminens uillæ tua pinus eſto.* ſignificat autem mulieres & puellas ueris tempore ad lunam ſaltare ſolere. idque Venere hortante, ac præeunte. Neque temere Gratiæ commemorantur, & numerātur cum Venere. Nam ſcribit Plutarchus ἐν ἐρωτικῷ Gratiam ab antiquis appellatam eſſe mulieris conceſſionem, qua ſe ſummittit, & commodat viro, quemadmodum Pindarus ait è Iunone ſine Gratiis natum eſſe

Vulcanum

Vulcanum, quia nondum erat matura cùm à Ioue compressa est. & Sappho puellam nondum nubilem, paruam, & Gratiæ expertem appellat.

Gratię decentes] inter omnes conuenit tres esse Gratias : de nominibus autem non conuenit. Homerus quidem ἰλιάδ. σ. Vulcani uxorem facit unam ex Gratiis, sed eam communi nomine appellat χάριν. sic ille, Τὴν δὲ ἴδε προμολοῦσα χάρις λιπαροκρήδεμνος Καλή, τὴν ὤπυιε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις. & Iliados ξ cùm Iuno Iouem sopire ac fallere in animo haberet, ut eo dormiente Troiani minore negocio a Græcis opprimerentur, Somno Deo pollicetur se ei unam ex Gratiis in matrimonium daturam, Pasitheam nomine: Ἀλλ᾽ ἴθ᾽, ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. Hesiodus autem in Theogon. tres Gratias Iouis & Eurynomæ uult esse filias, earumq; nomina hæc commemorat, Aglaiam, Euphrosynam, Thaliam. sic Hesiod. de Ioue, Τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους Ἀγλαΐην τε, καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ᾽ ἐρατεινήν. Pindarus quoque ὀλυμπ. ωδ. ὕδατω tres facit Gratias iisdem nominibus, quibus eas afficit Hesiodus, appellatas. Πότνι᾽ Ἀγλαΐα, φιλησίμολπέ τ᾽ Εὐφροσύνη θεῶν κρατίστου παῖδες Ἐπακοοι νῦν, Θαλία τε ἐρασίμολπε. Iam Pausanias in Bœoticis Eteoclem primum omnium mortalium Gratiis sacrificasse scribit. Idem tradit Antimachum neque numero Gratiarum definito, neque earũ nominibus prolatis, eas Solis & Aeglæ filias fecisse: Hermesianactem autem quēdam elegorum scriptorem Pithô id est, suadam in Gratiis numerasse: quod item scriptum reperi in Procli commentariis in Hesiodum ἔργ. καὶ ἡμερ. Sic autem ille: Χάριτες εἰσὶ τρεῖς Πειθώ, Ἀγλαΐα καὶ Εὐφροσύνη. ὧραι τρεῖς Εὐνομία, Δίκη, Εἰρήνη. Strabo uerò libro Geogr. VIII. tradit Eteoclem in eo quòd primus Gratiarum templum constituerit, diuitias & opes suas declarasse: quippe qui siue in accipiendo beneficio, siue in dando felix fuerit, siue in utroque, has deas ueneratus sit. Necesse est enim eum, qui ad illarum Dearum cultum animum, studiumq; suum contulerit, ad benè merendum de aliis fuisse aptum natura: multaq; alia eodem loco addit Strabo de Eteocle, & eius, in dando & accipiendo beneficio, felicitate: quæ iccircò omitto, quia ad hunc locum non admodum pertinent. Non arbitror autem mihi prætereundum Theocritũ εἰδ. ις. Gratias Eteocleas Deas appellare, propterea quia (inquit interpres) Eteocles primus omnium mortalium Gratiis sacrificauit. sic Theocrit. Ὦ Ἐτεόκλειοι χάριτες θεαί, &c. quæ congruunt iis quæ tradit Pausanias.

Alterno terram quatiunt pede] saltant nunc hoc, nunc illo pede terram pulsantes. sic loquitur Od. I. lib. 4. *In morem Salium ter quatient humũ.* & Od. XVIII. lib. 3. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pedem terram.* & huius lib. Od. XXXVII. *Nunc est bibendum, nunc pede libero Pulsanda tellus.* sic Apoll. I. Argon. ἐμμελέως κραιπνοῖσι πέδον ῥήσσωσι πόδεσσι. & Catull. in nup. Iuliæ & Manlij *Pelle humum pedibus.* & Lucret. lib. 5. *& duro terram pede pellere matrem* alterno pede autē licet etiam ita explicare: numerosè.

Dum graues Cyclopum.] Horatius alios poetas secutus Vulcani officinam vult in Aetna fuisse: ex qua ignes illi omnibus notissimi, auditi quidem certè, erumpunt. Atq; hinc fortasse nata est fabula, Vulcanum cum Cyclopibus massas illas ferreas tundere, Iouisq; fulmen quotidie aliud atque aliud cudere. Verisimile hoc etiam est poetas ad Vulcanias insulas respicere, quas Vulcanus quondam dicitur tenuisse. quanquam Apollonius lib. 3. argon. Vulcanum facit fabricantem in Hiera insula, quæ est una ex Aeoli insulis. Sed quòd Cyclopum, non Vulcani dicit officinas, id eò pertinet, quòd Vulcanus eorum ministerio & opera utitur in fabricando. sic apud Virgil. Aen. VIII. in armis Aeneæ cudendis Cyclopes

tium genus hilaritati ac lætitiæ ſeſe dedere ſolet, omni triſtitia, quam affert hiemis deformitas, cæliq; grauitas, & diei obſcuritas, depulſa. Sed quòd ſolui hiemem dicit, veris aduentu, cum quicquid ſoluitur, aſtrictum, aut vinctum fuiſſe intelligatur: hiems autem non aſtringatur, neque vinciatur, ſed aſtringat pòtius & contrahat: perinde illud accipiemus, ac ſi dixiſſet, ſoluitur terra veris aduentu, quæ fuerat, vi hiemis, & frigore aſtricta: quo quidem proximo modo infrà locutus eſt eadem Ode *Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ*, id eſt, laxatæ, mollitæ.

uice] uiciſsitudine. ſic Ode VII. lib. 4. *Mutat terra uices.*

Trahuntque ſiccas machinæ] ſcribit Vegetius libro quarto de re militari, cap. XXXIX. ex die tertio iduum Nouemb. uſque ad diem ſextum id. Mart. maria claudi. Heſiodus item ἔργ. καὶ ἡμέρ. vetat poſt Virgiliarum occaſum nauigare, propterea quòd eo tempore mare tempeſtatibus maximis concitatur. iubet autem naues in littus ſubducere ſaxisque vndique communire, vt ventorum vim facilius perferre poſsint. ſic Heſiod. Εὖτ' ἂν πληϊάδες σθένος ὄμβριμον ὠρίωνος Φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον, Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θυίουσιν ἀῆται, Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ, γῆν δ' ἐργάζεσθαι μεμνημένος, ὥς σε κελεύω, Νῆα δ' ἐπ' ἠπείρου ἐρύσαι πυκάσαι τε λίθοισι Πάντοθεν ὄφρ' ἴσχωσ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων Χείμαρον ἐξερύσας ἵνα μὴ πύθῃ Διὸς ὄμβρος. Hoc igitur tempore naues in littus ſubductæ, trabibusque, quibus fulciebantur, impoſitæ, tantiſper ibi continebantur, dum tempus ad nauigationem idoneum adueniret. tunc verò machinis in mare retrahebantur. Ita hæc huius loci ſententia eſt, naues ſiccæ, quæ menſibus hibernis in littore lignis ſubiectis à nauigatione conquieuerunt, nunc veris aduentu machinis in mare trahuntur. atque his ſignificatur veris aduentus. Solebant autem veteres, etiãſi per anni tempus nauigare liceret, naues tamen hoc modo lignis ſubiectis in littore collocare, cum ſcilicet in bello, aut alia in re occupati nauigatione ſuper-

α.485. ſederant. quod declarat Homerus ἰλιάδ. α. Νῆα μὲν οἵγε μέλαιναν ἐπ' ἠπείροιο ἔρυσσαν Ὑψοῦ ἐπὶ ψαμάθῳ, ὑπὸ δ' ἕρματα μακρὰ τάνυσσαν. Αὐτοὶ δ' ἐσκίδναντο κατὰ, &c. Exemplum autem nauium è continente in mare deducendarum extat in ſecundo libro cùm Græci Agamemnonis oratione, qua eorum animos tentarat, decepti cupidiſsimè ad naues concurrunt, atque ad reditum omne ſuum ſtudium conferunt. τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλευον Ἅπτεσθαι νηῶν, ἠδ' ἑλκέμεν εἰς ἅλα δῖαν, Οὐρούς τ' ἐξεκάθαιρον, ἀϋτὴ δ' οὐρανὸν ἷκεν Οἴκαδε ἱεμένων, ὑπὸ δ' ᾕρεον ἕρματα νηῶν.

Machinæ] machinam ita definit Vitruuius. Eſt continens ex materia coniunctio maximas ad onerum motus habens uirtutes. Ea mouetur ex arte, circulorum rotundationibus, quem motum Græci κυκλικὴν κίνησιν appellant.

albicant] albeſcunt.

Iam Citherea choros ducit Venus] Venus dux chori, cum Nymphis & Gratiis ad lunam ſaltat. Luna imminente, id eſt propinqua, ex quo intellige lucente. & ita noctu. Nam imminere ualet propinquum eſſe, non longè abeſſe. Vt cùm dicimus, mortem nobis quotidie imminere. ſic Horat. Od. XXVIII. lib 3. *Imbrium diuina auis imminentum.* & Od. XII. huius lib. *Parthos Latio imminentes*, id eſt, animo & uoluntate nocendi propinquos. & Od. XXII. lib. 2. *Imminens uillæ tua pinus eſto.* ſignificat autem mulieres & puellas ueris tempore ad lunam ſaltare ſolere. idque Venere hortante, ac præeunte. Neque temere Gratiæ commemorantur, & numerãtur cum Venere. Nam ſcribit Plutarchus ἐν ἐρωτικῷ Gratiam ab antiquis appellatam eſſe mulieris conceſſionem, qua ſe ſummittit, & commodat viro, quemadmodum Pindarus ait è Iunone ſine Gratiis natum eſſe

Vulcanum

Vulcanum, quia nondum erat matura cùm à Ioue compressa est.& Sappho puellam nondum nubilem, paruam, & Gratiæ expertem appellat.

Gratię decentes] inter omnes conuenit tres esse Gratias : de nominibus autem non conuenit. Homerus quidem *ἰλιάδ*. *σ*. Vulcani uxorem facit unam ex Gratiis, sed eam communi nomine appellat *χάριν*. sic ille, Τὴν δὲ ἴδε προμολοῦσα χάρις λιπαροκρήδεμνος Καλὴ, τὴν ὤπυιε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις. & Iliados ξ cùm Iuno Iouem sopire ac fallere in animo haberet, ut eo dormiente Troiani minore nogocio a Græcis opprimerentur, Somno Deo pollicetur se ei unam ex Gratiis in matrimonium daturam, Pasitheam nomine: Ἀλλ' ἴθ', ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. Hesiodus autem in Theogon. tres Gratias Iouis & Eurynomiæ uult esse filias, earumq; nomina hæc commemorar, Aglaiam, Euphrosynam, Thaliam. sic Hesiod. de Ioue, Τρεῖς δὲ οἱ Εὐρυνόμη Χαρίτων τέκε καλλιπαρήους Ἀγλαΐην τε, καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρατεινήν. Pindarus quoque *ὀλυμπ*. *εἰδ'*. *ὑστάτῳ* tres facit Gratias iisdem nominibus, quibus eas afficit Hesiodus, appellatas. Πότνι' Ἀγλαΐα, φιλησίμολπέ τ' Εὐφροσύνη θεῶν κρατίστου παῖδες Ἐπάκοοι νῦν, Θαλία τε ἐρασίμολπε. Iam Pausanias in Bœoticis Eteoclem primum omnium mortalium Gratiis sacrificasse scribit. Idem tradit Antimachum neque numero Gratiarum definito, neque earũ nominibus prolatis, eas Solis & Aeglæ filias fecisse: Hermesianactem autem quẽdam elegorum scriptorem Pithô id est, suadam in Gratiis numerasse: quod item scriptum reperi in Procli commentariis in Hesiodum *ἔργ*. *καὶ ἡμερ*. Sic autem ille: Χάριτες εἰσὶ τρεῖς Πειθὼ, Ἀγλαΐα καὶ Εὐφροσύνη. ὧραι τρεῖς Εὐνομία, Δίκη, Εἰρήνη. Strabo uerò libro Geogr. VIII. tradit Eteoclem in eo quòd primus Gratiarum templum constituerit, diuitias & opes suas declarasse: quippe qui siue in accipiendo beneficio, siue in dando felix fuerit, siue in utroque, has deas ueneratus sit. Necesse est enim eum, qui ad illarum Dearum cultum animum, studiumq; suum contulerit, ad benè merendum de aliis fuisse aptum natura: multaq; alia eodem loco addit Strabo de Eteocle, & eius, in dando & accipiendo beneficio, felicitate: quæ iccircò omitto, quia ad hunc locum non admodum pertinent. Non arbitror autem mihi prætereundum Theocritũ *εἰδ*. *ις*. Gratias Eteocleas Deas appellare, propterea quia (inquit interpres) Eteocles primus omnium mortalium Gratiis sacrificauit. sic Theocrit. Ὦ Ἐτεόκλειοι χάριτες θεαὶ, &c. quæ congruunt iis quæ tradit Pausanias.

Alterno terram quatiunt pede] saltant nunc hoc, nunc illo pede terram pulsantes. sic loquitur Od.1.lib.4. *In morem Salium ter quatient humũ.* & Od. XVIII. lib. 3. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pedem terram.* & huius lib. Od. XXXVII. *Nunc est bibendum, nunc pede libero Pulsanda tellus.* sic Apoll. I. Argon. ἐμμελέως κραιπνοῖσι πέδον ῥήσσωσι πόδεσσι. & Catull. in nup. Iuliæ & Manlij *Pelle humum pedibus.* & Lucret. lib. 5. *& duro terram pede pellere matrem.* alterno pede autẽ licet etiam ita explicare: numerosè.

Dum graues Cyclopum.] Horatius alios poetas secutus Vulcani officinam vult in Aetna fuisse: ex qua ignes illi omnibus notissimi, auditi quidem certè, erumpunt. Atq; hinc fortasse nata est fabula, Vulcanum cum Cyclopibus massas illas ferreas tundere, Iouisq; fulmen quotidie aliud atque aliud cudere. Verisimile hoc etiam est poetas ad Vulcanias insulas respicere, quas Vulcanus quondam dicitur tenuisse. quanquam Apollonius lib. 3. argon. Vulcanum facit fabricantem in Hiera insula, quæ est una ex Aeoli insulis. Sed quòd Cyclopum, non Vulcani dicit officinas, id eò pertinet, quòd Vulcanus eorum ministerio & opera utitur in fabricando. sic apud Virgil. Aen. VIII. in armis Aeneæ cudendis Cyclopes

clopes Vulcano præsto sunt, ac subseruiunt. & apud Apollon. argon. I. Iouis fulmen cudunt. Εν μὲν ἔσαν κύκλωπες ἐπ' ἀφθίτῳ ἥμενοι ἔργῳ Ζηνὶ κεραυνὸν ἀκτῖ πονεύμενοι, &c. Homerus autem Ἰλιάδ. σ. Vulcanum facit in cælo, non in Aetna, sine Cyclopum opera Thetidis rogatu Achillis arma fabricantem, uiginti follibus nunc uehementiorem, nunc remissiorem flatum, prout operis vel ratio, vel necessitas postulat, mittentibus.

Vulcanus ardens] cuius vxor est Venus. interea (inquit) dum Vulcanus in officina Cyclopum fabricatur, Venus cum Nymphis & Gratiis saltat.

Nunc decet aut] nunc decet aut myrteam coronam capiti imponere, aut ex aliis floribus concinnatam, quos terra laxata & soluta uerni temporis tepore, extulerit: quo more in conuiuiis ueteres utebantur. attendat autem adolescés hoc loquendi genus. caput impedire myrto pro eo quod est corollas ex myrto capiti imponere. non admodum dissimilia sunt illa, Ode VII. *Tempora populea fertur uinxisse corona*. Ode XXV. lib. 3. *Cingentem uiridi tempora Pampino*. Od. I. lib. 4. *Et uincire nouis tempora floribus*. aliter dixit Saty. VI. lib. I. crus pellibus impedire. *Nam ut quisque in sanus nigris medium impediit crus Pellibus*.

nitidum] λιπαρὸν, vnguentis delibutum vt Od. VII. lib. 2. *nitentes Malobathro Syrio capillos*. & M. Tull. Catil. II. *qui nitent unguentis, qui fulgent purpura*. & Plaut. Truculento *feruide ut ita flores, ut oleo nitide nites*. & Virgil. Aen. V. *Nudatosq; humeros oleo perfusa nitescit*.

Fauno decet immolare.] Dionysius Halicar. ἀρχ. ῥωμ. α. tradit Faunum Regem Aboriginum fuisse, à Marte prognatum, eumq; a Romanis tanquam aliquẽ patriũ Deũ sacrificiis & carminibus coli. Dionysij verba sunt hæc, Ετύγχανε δὲ τότε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀβοριγίνων παρειληφὼς Φαῦνος Ἄρεος ὡς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου, καὶ συνετὸς: καὶ αὐτὸν, ὡς ἐπιχωρίων τινὰ Ῥωμαῖοι δαιμόνων θυσίαις καὶ ᾠδαῖς γεραίρουσι. Varr. li. 6. de lingua Latina. Faunos Latinorum Deos appellat. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. sub persona Balbi, ait sæpe Faunorum uoces exauditas esse: sæpe uisas formas Deorũ, quéuis non hebetem, aut impium deos esse præsentes confiteri coegisse.

Seu poscat agnam, &c.] sic codex Iannoct. & duo Vaticani, non, vt uulgò, agna, hedo.

Pallida mors] eadem figura loquendi mors dicitur pallida ab Horatio, qua χλωρὸν δέος ab Homero, & φρίσσοντες ὄμβροι a Pindaro Πυθ. εἰδ. α. & ταχηρὸς ἔρως ab Anacr. & μάργος ἔρως ab Apollon. lib. 2. Videtur autem hęc sententia ex Pindaro expressa Νεμ. εἰδ. ζ. ἀφνεὸς τε, πενιχρὸς τε θανάτου πρὸς σᾶμα νέονται. sic idem Horat. Od. XVIII. lib. 2. *aequa tellus Pauperi recluditur, Regumq; pueris*. uide annot. ad Od. XXVIII. huius lib.

Vitæ summa breuis spem nos uetat] sic Od. XI. huius libri. *& spatio breui Spem longam reseces*. summam posuit pro spatio. Et animaduerte in vtroque loco esse antithesin. breue enim longo opponitur.

Iam te premet nox.] noctis nomine mortem intellige. sic Catull. *O malæ tenebræ Orci*. & infra Od. XXVIII. *Omnes una manet nox*. quanquam illo loco in quibusdam exemplaribus, scriptum est *una manet mors*.

fabulæq; manes] Integra & emendata huius loci scriptura hęc est, fabulęq; manes. neque inest hoc in loco vlla vel difficultas vel obscuritas. Iam te (inquit) premet nox, manesq;, & inferi fabulosi, id est, de quibus tam multa & Philosophi fabulantur, & poetæ. Plato quidem omnem ferè, quem de inferis, pœnisque inferorum habet, sermonem, μῦθον, id est, fabulam appellat: ut in Phædone extremo ἀλλὰ μὴν ἔγω ὁ Συμμίας, ὦ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἡδέως ἀκούσαιμεν. & primo de Rep. Οἵ τε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ἐν ᾅδου. Et M. Tul. in Cluen-

in Cluentiana. *Nam nunc quidem quid illi tandem mali mors attulit? nisi forte ineptiis, & fabulis ducimur, ut existimemus illum apud inferos impiorum supplicia perferre*, & Tuscul. 1. tricipitem apud inferos Cerberum, Cocyti fremitum, transuectionemq; Acherontis, mento summam aquam attingentem siti enectum Tantalũ, & Sisyphum, poetarum portenta dicit esse. Idem in Catilinaria quarta: *Itaque ut aliqua in uita formido improbis esset posita, apud inferos eiusmodi quædam illi antiqui supplicia impiis constituta esse uoluerunt, quòd uidelicet intelligebant, his remotis, non esse mortem pertimescendam*. Ad hunc locum pertinet illud Callimachi quod extat lib. 3. epig. Græc. Ὦ Χαρίδα τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος. αἱ δ' ἄνοδοι, τί; ψεῦδος. ὁ δὲ Πλούτων; μῦθος. ἀπωλόμεθα. Homerus tamen, & tragici poetæ, & ceteri ferè tùm Græci, tum Latini inferos & pœnas post mortem in improbos, & impios constitutas comprobant. de quibus dubitare nobis Christianis est nefas.

quò simul mearis.] quò simul atque permearis, ac perueneris. simul apud hunc poetam plurimis in locis ualet simulac, seu simulatq;, itemque apud Catull. M. Tull. Horatius Ode IX. huius libri. *qui simul Strauere uentos æquore feruido Deprœliantes*, &c. & XII. *quorum simul alba nautis Stella refulsit*. & Ode VIII. li. 2. *Simul obligasti Perfidum uotis caput, enitescis Pulchrior multo* & Ode XVI. eiusem, *simul atra nubes Condidit lunam*. & XII. lib. 3. *Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis*. & IIII. eiusdem, *milites simul Fessas cohortes abdidit oppidis*. & XXVII. *Quæ simul centum tetigit potentem Oppidis Cretam*. & lib. 4. Od. VII. *Ver proteris æstas Interitura simul Pomifer autumnus fruges effuderit*. lib. 1. epist. ad Mæcenatem epistola ea quæ proximè antecedit ultimam: *Hoc simul edixis*, &c. & lib. 2. epist. secunda. *Vnde simul primùm me dimisere Philippi Decisis humilem pennis*. & lib. 1. serm. Saty. prima: *Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum*. & lib. 2. Saty. VI. *Simul domus alta Molossis Personuit canibus*. Sic Cat. de Pelei & Thetidos nupt. *Quæ simul optatæ finito tempore luces Aduenere*. & ad Iuuencium. *Nam simul id factum est, multis diluta labella Guttis abstersisti omnibus articulis*. sic M. Tull. academic. II. *Itaque simul experrecti sumus, uisa illa contemnimus*. & epist. ad Att. lib. 3. *& simul à Cæsare ei literæ, quas expectares, remissæ essent, auctorem etiam daturum*.

Nec regna uini sortiere] regna uini ea appellat, quæ in conuiuiis constituebantur, in quibus is è conuiuis, cui tale regnum sorte obtigisset, leges bibendi ferebat: quibus ceteros omnes parêre erat necesse. huiusmodi Regem, arbitrum bibendi nominat Ode VII. li. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* ad hunc morem spectâs uidetur illa dixisse M. Tull. Verr. V. *Iste enim prætor seuerus ac diligens, qui populi Rom. legibus nunquam paruisset, illis diligenter legibus, quæ in poculis ponebantur, obtemperabat*. Has autem leges poeta nôster insanas appellat Saty. VI. lib. 2. *Solutus legibus insanis*. eo pertinet illud Catullianum ad puerum, *ingere mi calices amariores, Vt lex Posthumiæ iubet magistræ. Ebriosa acino ebriosioris*. quo loco Posthumiam bibendi arbitram, magistram nominat. sic M. Tull. in Catone *me uerò & magisteria delectant à maioribus instituta, & is sermo, qui more maiorum à summo adhibetur magistro in poculo*. regna igitur uini ab Horatio dicuntur, ea, quæ à M. Tullio magisteria.

sortiere talis] Veneris iactus regem uini, seu magistrum efficiebat. Ode VII. lib. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* qua de re plura dicemus ad eum locum. sed non est mihi silentio prætereundum Luisinum alioqui uirum doctum minus rectè hunc locum ita explicasse: nec regna talis uini, id est, tam suauis & generosi uini, sortiere, ut talis, sit patrii casus à recto tale. cum sit sexti casus numeri multitudinis à recto talus.

Nec tenerum Lycidam mirabere] puerum mollem & impudicum, cuius nũc

D iuuenes

iuuenes ardent amore, dum imberbis est, & impubes: sed ubi adoleuerit, nucibusq; (vt aiunt) ludere desierit, quod non longum fiet: tum eius complexu uirgines cupient potiri. Peto autem à uerecundo lectore, ut quoties tales loci eccurrent, qui ad pueriles illos, & flagitiosos amores pertineant, dent mihi hanc ueniam, vt uel strictim attingam, uel omnino tacitos prætermittam.

& mox uirgines tepebunt.] & quem mox uirgines exoptabunt: cuius amore erunt incensæ. totius igitur huius loci ab illis uerbis, Nunc decet aut uiridi, &c. usque ad extremum, hæc sententia est: Tantisper dum tempus anni patitur, & uita suppetit, epulandum, & bibendum est, atque ex floribus confectæ corollæ capiti imponendæ sunt. omnibus enim per æquè moriendum est. & hæc uita breuissima est. iamiam tempus aduentat, cùm tibi sit moriendum. quod quidem cum euenerit, neque amplius bibere, neque amare erit integrum. sed hac de re alibi plura. est enim sententia tum ab hoc poeta, tum ab aliis multis sæpe decātata. Vide Od. ix. huius libri. Sed fugerat me lectorem admonere hunc L. Sextium Bruti amicissimum fuisse: & nihilominus tamen ab Augusto, cum esset cōsul, & Calpurnium Pisonem collegam haberet, in suum locum esse substitutum anno ab urbe condita 730.

AD PYRRHAM. Ode 5.

Miseros esse, qui illius amore teneantur. se ex eo, tanquam è naufragio, enatasse.

QVIS multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus
Grato Pyrrha sub antro?
Cui flauam religas comam
Simplex munditiis? heu quoties fidem,
Mutatosq; deos flebit, & aspera
Nigris æquora uentis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea:
Qui semper uacuam, semper amabilem
Sperat, nescius auræ
Fallacis. miseri, quibus
Intentata nites. me tabula sacer
Votiua paries indicat uuida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

COMMENTARII.

Quis multa] quis puer, id est, quis adolescens, aut iuuenis tener, unguen-

to delibutus, ac perfusus te tam molliter, arcteq; amplectitur? de uerbo urgendi uide ad Oden XVIII.li.2. perfusus liquidis, propriè dixit, ut Cicero Verr. III. *aqua denique feruenti Philodamus a Rubrio perfunditur.*

cui flauam religas comam] uel cuius comam religas? uel cui ut placeas, comam religas tuam.

Simplex munditiis.] simpliciter culta atque ornata, non admodum exquisito, neque sumtuoso corporis cultu adhibito.

Heu quoties] tale est illud Ode XV. epod. *Eheu translatos aliò maerebis amores.*

& aspera Nigris æquora uentis.] tralatio ducta à mari vi uentorum agitato & concitato. Significat hunc adolescentem, qui nunc Pyrrha utitur facillima ac liberalissima, ualde miraturum, cum illius leuitatem, mobilitatem, sæuitiam, perfidiam cognouerit: hi enim sunt uenti, hæ tempestates, hæc denique naufragia, in quibus assiduè miseri uersantur amatores.

insolens] id est, insuetus, qui tales in Pyrrha mores non sit expertus. sic dicimus insolens belli, iniuriæ, &c. Cæsar lib. 2, de bello ciuili, *Erat in oppido multitudo insolens belli diuturnitate ocii.* M. Tull. lib. I. de orat. ad Q. Frat. *ea requiruntur a me, quorum sim insolens, atque ignarus.* Sallust. in Procemio hist. Cat. *quae tametsi animus aspernabatur, insolens malarum artium:* aliter Od. huius lib. XVI. exercitum insolentem appellat. & Od. IIII. li. 2. Achillem insolentem. & Od. XVI. epod. equitem insolentem.

te fruitur, &c.] te experitur admodum paratam, promtam, ac liberalem: non asperam, non duram, neque sæuam, neque ferream. Vel auream accipe formosam.

Qui semper uacuam] id est, qui sperat te unico semper amatore fore contentam, nullisq; aliis gratificaturam.

nescius auræ fallacis.] nescius, atque ignarus amoris muliebris, qui quouis uento mobilior, incertior, ac fallacior est. permansit autem in tralatione. ut uideatur ἀλληγορία.

miseri quibus] miseri sunt ij, quibus places, & quibus uideris amabilis. intentata, id est, non spectata, inexperta, non probata, neque usu cognita. utitur hoc nomine lib. de Arte poet. *Nil intentatum nostri liquere poetæ.*

me tabula sacer] qui naufragium fecerant, solebant naufragii sui casum in tabula pingendum curare, eamq; tabulam è pariete templi suspensam unà cū uestimentis, in quibus fuerant seruati, Neptuno consecrare. quod idem & hodie fieri solet, præterquàm, quòd hic honos uel Diuæ Mariæ, uel alicui alii Diuo habetur. Significat igitur se, amores expertum esse non admodum lætos, neque secundos: atque in eis naufragium aliquando fecisse, cū Pirrham amaret, seseq; ab ea mutuò amari crederet. Nunc autem posteaquàm eius inconstantiam, leuitatemque perspexerit, & cognouerit: se iterum ad eundem scopulum suā nauim non appulsurum, id est, non amplius in eius amore mutuo spem habiturum. M. Tullius ad illum naufragorum morem alludens, sic ad Attic. scribit lib. IIII. *hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat.*

uuida] secutus sum aliquot lib. scriptos, qui ita habent, non humida: in his Vatic. unum, Vrs. Tornes.

potenti Vestimenta maris Deo.] ordo est, Deo potenti maris, id est, imperium maris obtinenti, nempe Neptuno.

AD M. VISPANIVM AGRIPPAM. Ode 6.

Bella ab eo gesta, à Vario cantatum iri: se conuiuiis tantùm, & amoribus describendis aptum esse.

SCRIBĒRIS Vario fortis, & hostium
Victor, Mæonij carminis alite,
Quam rem cunq; ferox nauibus, aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos Agrippa, neque hæc dicere, nec grauem
Pelidæ stomachum cedere nescij,
Nec cursus duplicis per mare Vlyssei,
Nec sæuam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbellisq; Lyræ musa potens uetat
Laudes egregij Cæsaris, & tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Dignè scripserit? aut puluere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden superis parem?
Nos conuiuia, nos prælia uirginum
Sectis in iuuenes unguibus acrium
Cantamus uacui, siue quòd urimur,
Non præter solitum leues.

COMMENTARII.

Scribêris Vario] Id est, Scribêris a Vario. de quo genere alibi dicemus. Varius poeta (inquit Horat.) res abs te fortissimè gestas, tuasq; uictorias Heroico carmine persequetur, & immortalitati commendabit. Cõmemorat hunc Varium multis locis Horat. ut epist. ad Aug. lib. 2. *Dilecti tibi Virgilius, Variusq; poetæ.* & Saty. VI. lib. I. *optimus olim Virgilius, post hunc Varium dixere, quid essem.* & IX. *non Viscum pluris amicum, Non Varium facies.* & in epist. ad Pisones de Arte poet. *quid autem Cecilio, Plautoq; dabit Romanus, ademtum Virgilio, Varioq;?* falluntur autem qui in illis locis legendum putant Varum, quamuis nonnulli codices antiqui ita scriptum habeant. Iam de Agrippa sic Paterculus: *M. Agrippa uirtute nobilissimus, labore, uigilia, periculo inuictus, parendiq;, sed uni, scientissimus: aliis sanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes positus, consultisq; facta coniungens.* Vispanium autem nomen addidimus ex libro Rainuntii Farnes. Card.

nec grauem Pelidæ stomachum] nec iram Achillis implacabilẽ, id est, μῆνιν, quæ est argumentum Iliadis.

cedere

cedere nescii.]nam ne Diis quidem cedit in acie. non longè abieris Apollini, qui Hectorem seruarat, atque è manibus ipsius cruentis eripuerat, minatur supplicium, si sibi ulciscendi potestas detur. sic enim Achilles Appollini ἰλιάδ. χ. ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη Iaoi Agamemnonem in iurgio interfecisset, nisi a Pallade prohibitus ac repressus esset. ἰλιάδ. α. Homerus denique eum ἀτέραμνον nominat quodam loco.

Nec cursus]nec errores Vlyssis, nauigationes longas, uagas, incertas, & periculosas, quas Homerus in Odyss. persequitur.

duplicis]sic habent codices Donati, Faerni, & unus Vatic. Est autem coniungendum nomen duplicis cum uoce Vlyssei, ut duplicem Vlyssem intelligamus subdolum, uersutum, aliud loquentem, aliud sentientem, &(ut Græci dicunt) διπλοῦν. sic in epigramm. Græcis Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα, Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις & Eurip. in Rheso. φιλῶ λέγειν Τἀληθὲς αἰεὶ, κ' οὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ & ita cum Mureto Catulli locum illum intelligo, ad Manlium. *Non mihi, quam dederis duplex Amathuntia curam, Scitis, et in quo me exercuerit genere.* sic autem secundum uersum emendaui partim coniectura, partim ope codicis manu scripti, in quo scriptum erat, exhorruerit. in uulgatis autem omnibus legitur corruerit. sed ut redeam ad Vlyssem, epitheta Vlyssis apud Homerum huic, quod ei ascribit Horatius, consentanea sunt hæc, πολύτροπος, πολύμητις, ἐχέφρων, ποικιλομήτης, δόλων ἄτης, δολοφρονέων. Iam quòd ille ὀδυσσ. ξ. ait se æquè atque Orci portas eum odisse, qui paupertate coactus homines insidiosa oratione inducat ac fallat, (sic enim loquitur Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι Γίνεται, ὃς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει.)respōdeo Vlyssem in eo ipso, quod de se falsò prædicat, sui similē esse, id est, duplicem, fallacem, ac mendacem. Achilles autem ἰλιάδ. ι. uerè, suoq; ingenio conuenienter ait se morte acerbius eum odisse, qui aliud loquatur, aliud in animo clausum, & tectum habeat. Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. Priscianus tamē lib. 6. ubi hūc uersum producit, legit duplices, nisi exēplaria sunt mendosa. ego probabiliorem scripturam secutus sum.

Nec sæuam Pelopis domum] Notæ sunt omnibus Atrei, & Thyestæ Pelopidarum tragœdiæ: notum etiam est Pelopa à Tantalo patre primum in frusta dissectum, atq; in lebetem coniectum esse: deinde Diis epulantibus appositum. denique notum est Atreum & Agamemnonem ab Aegisto, & Clytemnestra occisos esse, Clytemnestram ab Oreste filio. non immeritò igitur Pelopis domus ab Horatio sæua nominatur, id est, iracunda, aspera, horribilis, χαλεπή.

tenues grandia]nos qui tenues, & humiles scriptores sumus, non conamur illa dicere, quæ sunt grandia, nostrisq; uiribus superiora, ac maiora. esset enim noster omnis inanis, & irritus conatus.

Dum pudor, Imbellisq;]dum pudor, & lyra nostra ad res bellicas scribendas inepta, utpote quæ res imbelles tantùm, leuesq; & amatorias scribere & possit, & soleat, uetant me tuas, & Cæsaris laudes attingere, ne cum eas uelim amplificare, ornare, atque illustrare, mei ingenij culpa imminuam, extenuem, obscurem. Oportet enim (ut ait Pindarus) πρόσφορον ἔργῳ κόμπον ἐπιέναι.

Imbellisq; Lyræ musa potens]id est, Musa cuius in potestate sita est imbellis Lyra. quæ domina est Musę non bellicosæ, sed imbellis. Lyrę potens dictum, ut suprà, potens Cypri.

Culpa deterere ingeni] imminuere ingenii mei culpa. tralatio ducta est à ferro, uel ære, uel simili metallo, quod limando deteritur, atque extenuatur. sic

Od.

Od. III. lib. 3. *desine Peruicax Referre sermones Deorum, & Magna modis tenuare paruis.* Tale argumentum est Odæ XII. lib. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ*, &c.

tunica tectum adamantina] id est, armis adamante solidioribus tectum. χαλκοχίτωνα. expressit enim epithetum Homericum.

aut puluere Troico Nigrum] id est, qui prælii tempore semper inter medios hostes uersabatur, neque uulnera extimescebat. Extat autem luculentum Idomenei de Merionæ uirtute testimonium ἰλιάδ. ν. hunc enim ille (ut alia prætermittã) dicit nunquã uulnerari in ceruicibus, aut à tergo solere: sed semper in aduerso pectore, aut uẽtre. & ibidẽ dicitur ab Homero θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηι. Erat Meriones Idomei aũt comes, atq; amicus. ἰλιάδ. ρ. καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ. & ἰλιάδ. ψ. Μηριόνης θεράπων Ἀγαπήνορος Ἰδομενῆος. de hoc autem loquendi genere, niger puluere, & puluere sordidus, dicemus plura ad Od. XV. huius libri.

aut ope Palladis] Multis locis apud Homer. Pallas Diomedi præsto est, opitulatur, consulit, ac penè dicam, inseruit: exempli causa. ἰλιάδ. ε. in principio Ἔνθ' αὖ Τυδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη Δῶκε μένος, καὶ θάρσος, ἵν' ἔκδηλος μετὰ πᾶσιν Ἀργείοισι γένοιτο ἰδ' ἐ κλέος ἐσθλὸν ἄροιτο. Ipse etiam Pindarus. Νεμ. εἰδ. ι. ait Diomedem à Pallade Deum immortalem esse factũ. Διομήδεα δ' ἄμβροτον ξανθά ποτε Γλαυκῶπις ἔθηκε θεόν.

superis parem] Homer. eodẽ lib. de Diomede Δαίμονι ἶσος. aut igitur expressit epitheta Homerica θεοείκελον, θεοῖς ἀτάλαντον, θεοῖς ἐναλίγκιον, aut rem ipsam spectauit, propterea quòd Diomedes Venerem, atq; adeò Martẽ ipsum uulnerauit, Pandarũ interfecit, equos Aeneæ cepit, arma aurea à Glauco accepit, Idæo Troiæ præconi solus reclamauit, fulminibus restitit, fugit omnium postremus, prælium redintegrauit primus. Hæc Eustatius. lib. 10. illad.

Nos conuiuia, nos prælia] profitetur Horatius se has res leuiores scribere posse, non illas Heroicas, & tragicas. non dissimile est illud Anacreontis. Θέλω λέγειν Ἀτρείδας, Θέλω δὲ Κάδμον ᾄδειν, Ἁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ, &c. sic & noster Hor. Od. XV. lib 4. ait se prælia, & urbium expugnationes canere conantem ab Appolline esse reuocatum. *Phœbus uolentem prælia me loqui, Victas & urbes, increpuit Lyra, Ne parua Tyrrhenum per æquor Vela darem.*

Sectis in iuuenes unguibus acrium] iuuenum & puellarum pugna rarò est cruenta, cum nec hæ acutis admodum unguibus pugnent, immò uerò eos studiosè præsecent, ne aduersarios lædant: nec illi eas ferro petant, sed iis armis utantur, quæ puellis non mortiferum, sed optabile uulnus infligunt. Ita igitur acres sunt uirgines in iuuenes, ut tamen ungues suos sectos habeant.

Cantamus uacui, siue] abest alterum, siue, ut annotauimus supra ad Oden III. *Maior tollere, seu ponere uult freta.* cantamus igitur prælia uirginum, siue quod otio abundamus, siue quòd ipsi amore urimur nostro more. nobis enim usitatum est amare. quidam libri sic habent: siue quid urimur, quam scripturam si quis probabit, eius hæc erit sententia, siue uacui, id est, ocio abundantes, siue quid, id est, aliqua ex parte urimur, nostro more leues. quid. τι. κατά τι. sed superiorem scripturam plures libri confirmant, & ego eam magis probo.

AD

AD MVNATIVM PLANCVM CONSVLAREM. Ode 7.

Alias aliis: sibi Tiburtinam regionem placere. Cohortatio ad uoluptates.

Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Ephesum, bimarisve Corinthi
Mœnia, uel Baccho Thebas, uel Apolline Delphos
Insigneis, aut Thessala Tempe.
Sunt quibus unum opus est, intactæ Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Vndique decerptæ frondi præponere oliuam.
Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos, ditesq; Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quàm domus Albuneæ resonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria riuis.
Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus, neque parturit imbreis
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, uitæq; labores
Molli Plance mero, seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina, patremq;
Cum fugeret: tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur uinxisse corona,
Sic tristeis affatus amicos.
Quò nos cunque feret melior fortuna parente,
Ibimus ô socij, comitesq;.
Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro.
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure noua Salamina futuram.
O fortes, peioraq; passi
Mecum sæpe uiri, nunc uino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

COMMENTARII.

clarām Rhodon]cur claram? an propter insulæ nobilitatem. ut Catull.ad Faselum, *Rhodū'mue nobilem, horridā'mue Thraciam*: an propter ea, quę poetę de hac memoria prodiderunt? Pindarus enim εἰδ.ζ.ὀλυμπ. ait, quo tempore Iupiter, & ceteri Dii terram inter se diuiserunt, eo tempore Rhodum non fuisse in promtu positam, sed in altissimo maris fundo reconditam atque abstrusam. Sole autem absente, cursumq; suum conficiente, cum de portione ei reseruanda nullus Deorum admonuisset, factum esse ut sua quasi legitima terræ portione caruerit, ea re cognita, Iouem nouam de integro sortitionem, priore improbata, inire uoluisse: Solem autem id recusasse, Rhodumq;, quam ceteris Diis occultam, & incognitam, ipse cognitam & perspectam haberet, sibi adoptasse, idq; a Ioue & aliis Diis immortalibus ei concessum esse. fic Pindarus. φαντὶ δ' ἀνθρώπων παλαιαὶ ῥήσιες, οὔπω, ὅτε χθόνα δατέοντο ζεύς τε καὶ ἀθάνατοι, φανερὰν ἐν πελάγει Ῥόδον ἔμμεν ποντίῳ, ἁλμυροῖς δ' ἐν βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι. reliqua ex Pindaro requirat qui uolet. Idem in eodem carmine supra dixerat Rhodum Veneris esse filiam, Solis uxorem: mox τρίπολιν νᾶσον nominat quia sunt in ea tres urbes Lindus, Ialysus, Camirus. quas commemorat Hom. in Bœot. οἳ ῥόδον ἀμφενέμοντο διάτριχα κοσμηθέντες Λίνδον, Ἰηλυσόν τε, καὶ ἀργινόεντα κάμειρον. Strabo autem lib. 14. cum de Rhodi laudibus multa scribit, tum illud λιμέσι δὲ καὶ ὁδοῖς καὶ τείχεσι καὶ ἄλλῃ κατασκευῇ τοσοῦτον διαφέρει τῶν ἄλλων πόλεων ὥς' οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν ἑτέραν, ἀλλ' οὐδὲ πάρισον, μήτιγε κρεῖττο ταύτης τῆς πόλεως.

Mitilenen] M. Tullius Mytilenas usurpat numero multitudinis contra Rull. *Quid Mytilenæ? quæ certè uestræ Quirites belli lege ac uictoriæ iura facta sunt, urbs, et natura, et descriptione ædificiorum, et pulchritudine in primis nobilis.* Horat. autē semper numero singulari, ut & epist. ad Bullatium. *Incolumi Rhodos et Mytilene pulchra facit, quod Penula solstitio,* &c.

Bimaris]διθαλάσσου, uel, ut quidam malunt, ἀμφιθαλάσσου, ἀλιζώνοιο.

Bimarisve Corinthi mœnia]Homerus in Catalogo, seu Bœotiis Corinthum ἀφνειὸν appellat propter emporium (inquit Strabo) in Isthmo positum: bimarem autem nominat Horatius, quia duobus finibus cincta est. quorum alter Asiam, alter Italiam spectat, quorumq; opportunitate efficitur, ut utrinque & illorum ad hos, & horum ad illos facilis sit commeatus, rerumq; omnium inuectio atque exportatio. uide Srabonem lib. 8. de Corintho sic M. Tull. in agraria contra Rull. ad Quir. *Corinthi uestigium uix relictum est. Erat enim posita in angustiis atque in faucibus Græciæ, sic, ut terra claustra locorum teneret, et duo maria maximè nauigationi diuersa pænè coniungeret, cum pertenui discrimine separarentur.* eadem ferè dicuntur off. 1 *Corinthum funditus euertit L. Mummius*, scribit idem Paterc. lib. priore, & Florus lib. 52. epit.

uel Baccho Thebas]Bacchi mater Semele, patria Thebę. Semele enim Thebana fuit, & Pentheus Rex Thebarum ab Agaua, Inone, Antinoa, ceterisq; mulieribus Thebanis Baccho sacrificantibus discerptus fuit, qua de re alibi dicemus. Ephippus autem lib. de Alexandri & Ephestionis sepultura (ut scribit Athen. lib. 10.) mortem Alexandri iræ Bacchi assignat. iniquo enim animo Bacchus tulerat Thebas patriam suam ab illo esse oppugnatas, atque euersas. Ephippi uerba sunt hęc. ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐκ τούτου νοσήσας ἀπέθανε τοῦ Διονύσου μηνύσαντος αὐτῷ, διότι τὴν πατρίδα αὐτοῦ τὰς θήβας ἐπολιόρκησε.

uel

uel Apolline Delphos insignes.]Nam & fuit Delphis nobile Apollinis oraculum, & Apollo Delphicus à poetis nominari solet, & Horat. Delphicam laurum dixit Od. xxx. lib.3. & Delphos sortilegos lib. de Arte poetica.

& Thessala Tempe]Tempe communi, & generali appellatione nemora significant: propriè autem loca sunt inter Ossam & Olympum intericcta amœnissima, quę appellantur Thessalica τέμπη.

Sunt quibus unum opus est]sunt qui in hoc uno sunt occupati, ut Athenas carminibus suis nobilitent.

Palladis urbem]id est, Athenas. quod cur ita sit, docet interpres Pindari ad εἰδ. ζ. Olymp. his uerbis. Iouis capite, qua parte grauidus erat, & parturiebat, à Vulcano, secto ac diuiso, Mineruaq; ex eo edita, præmonuit Sol Rhodios, ut primi omnium ei sacra facerent, quòd esset necessarium, & fatale illam apud eos habitare, domiciliumq; suum collocare, à quibus ei primis sacrificatum esset. Cum igitur Rhodii in arcem, ut Mineruæ sacrificarent, ascendissent, fugit eos cum ceteris rebus ad sacra comparatis, ac necessariis ignem capere. Ita sine igni sacra fecerunt. Athenienses autem, qui primi igni adhibito sacrificassent, digni sunt habiti, in quorum urbe Minerua habitaret. uide Pindarum εἰδ. ζ. ὀλυμ. & interpr.

intactæ]uirginis.

& undique decerptæ frondi præponere]id est, & omnibus omnium locorum & terrarum frondibus, oliuam anteponere. Est autem oliua Palladis propria. quod cur ita sit, docet interpres Homeri his uerbis. Dicuntur olim Neptunus & Minerua diu inter se de Attica decertasse, & contendisse. Neptunus tandem (hęc enim controuersiæ finiendę ratio ab utroque probata est) in arce Atticæ terra tridente pulsata, fluctum marinum excitauit: Minerua uerò è terra oliuam extulit. Cecrops iudex utrique datus, Atticam Mineruæ adiudicauit, cùm diceret mare multis aliis in locis esse, oliuam autem Athenarum esse propriam. hic locus erat mendosus in omnibus codicibus calamo exaratis: in quibusdam impressis restitutus.

Plurimus in]id est, plurimi dum Iunoni gratificari, & honorem habere uolunt, Argos dicunt esse magnis & latis spatiis explicatum, & ita ad equorum cursum aptum. Nam Greci poetę Ἄργος ἱππεῖον nominant: ut Eurip. in Iphige. in Thauris. ἔταν εἰς Ἑλλάδ', ἱππεῖον τ' Ἄργος μόλης. & ἱππόβοτον. Hom. ἰλιάδ. γ Ἄργος ἐς ἱππόβοτον. & Theocr. εἰδ. λα. ἐπεὶ μάλα πολλὰ θοῶν ἐξήρατ' ἀγώνων Ἄργει ἐν ἱπποβότῳ κειμήλια Iam ἰλιάδ. δ. Iuno ait sibi tres urbes esse charissimas: Argos, Spartam, Mycenas, Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη & Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. Ἄργος ἥρας δῶμα θεοπρεπὲς appellat, id est, domum Iunonis decoram, & dea dignam.

ditesque Mycenas] expressit Grecum epithetum πολυχρύσους quod ascribit Mycenis Sophocles in Electra. φάσκειν Μυκήνας τὰς πολυχρύσους ὁρᾶν.

Me nec tam patiens Lacedemon] Homeri interpres, ut hoc quasi præteriens annotem scribit agrum Lacedemonium, Lacedemonia appellari: Spartam, urbem: nônullos autem esse qui ipsius urbis partem Lacedæmona, partē Spartam nominent. Iam quòd Horatius patientem uocat, id ad publicam puerorum institutionem referendum est, quę tota erat posita in patientiæ disciplina. Plutarchus in lucullo hac de re sic scribit. γράμματα μὲν ἕνεκα τῆς χρείας ἐμάνθανον. ἡ δ' ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς ἐγίνετο, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ νικᾶν μαχόμενον, id est, literas quidem utilitatis causa discebant: Alia uerò tota institutio eò referebatur, benè ut quisque pareret, & ut laborem perferre fortiter, pugnans uincere posset.

Et M. Tull. Tusc. 2. Spartę uerò pueri ad aram sic uerberibus accipiuntur, ut mul tus è uisceribus sanguis exeat, nonnunquam etiam, ut cum ibi essem audiebam, ad necem: quorum non modò nemo exclamauit unquam, sed ne ingemuit qui dem. quod item narrat Plutarchus loco suprà commemorato: τῶν ἐφήβων πολλοὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρθίας ἑωράκαμεν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς, id est, multos ephebos in ara Dianæ Orthię uidimus plagis morientes.

Larissæ] Larissam Thessalicam designat, quam condidit Acrisius, à Larissa Pelasgi urbe nominatam, ut ait Hellanicus, sunt enim Larissæ tres, ut docet interpres Apollonii lib. 1.

percussit] sic legendum, non perculsit, ut habent uulgati, & nonnulli scripti cod. quod uerbum ne Latinum quidem est. nam à uerbo percello, præteritum unum est, perculi. hanc scripturam confirmant cod. Iannot. Faer. Vrsini. duo Vaticani. Tornes. percussit autem idem ualet, quod permouit, affecit. Cicer. ad Attic. lib. 4. *Audiui ex Gauio hoc Firmano Romæ esse hominem, & fuisse assiduum. percussit animũ, dices: tantulá ne causa? Sic Teren. And. Percussit illico animũ.*

opimæ] Larissam opimam nominauit, Homerum secutus, qui φθίην ἐρίβωλον uocat, ἰλιάδ. ι. ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. Ita idem Horat. infra Od. XXXI. *Sardiniam opimam*.

Anio] Anienem fluuium sic describit Dionys. Halic. lib. quinto. χαλεπώτατος δὲ ἰσχὺν τῶν ποταμῶν παρὰ ποταμὸν Ἀνίητα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν Τιβύρων καθ' ὑψηλοῦ πολὺ ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χωράν. ἀλλάττει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ καλὸν μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺ δὲ πίνεσθαι.

Albuneæ resonantis] de qua Virg. Aen. VII. *nemorum quæ maxima sacro Fonte sonat*, &c.

Tiburni lucus] rectè admonet M. A. Muretus legendum esse de hoc loco Tiburni, & ita excudendum curauimus, & ita legendum quoque est Aen. VII. *Fratris Tiburni dictam cognomine gentem*: non Tiburti.

Albus ut obscuro, &c.] albus notus Λευκόνοτος. uide Aristo. μετεωρ. β. Homerus quidem ἰλιάδ. λ. Notum ἀργεστὴν appellat, quæ uox λευκὸν, id est, album ualet. quamuis ταχὺν interdum significet. Videtur autem Horatius totum hunc locum ex Pindaro expressisse, non seruato tamen ordine, & paucis quibusdam immutatis. sic Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. Εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων θνατῶν ἀλαθείας ὁδὸν, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντα, εὖ πασχέμεν. ἄλλο τε δ' ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετῶν ἀνέμων, id est, siquis mortalium ueram uitæ rationem ac uiam instituit, debet ille ijs bonis, quę a Diis immortalibus consecutus est, frui. aliàs enim alii flant uenti. hęc Pindari, si ordinem immutes, uidebuntur cum Horatianis ferè congruere. hoc modo Pindarus: Non semper iidem sunt uentorum flatus, & uentis pluuiosis ac turbulentis succedunt alii, qui serenitatem & tranquillitatem afferunt. Horat. Albus ut obscuro, &c. Pindarus, si quis mortalis ueram uitæ traducendæ rationem animo comprehensam habet. Horat. sapiens. Pindarus: oportet eum cum sinunt Dii immortales, bonis quæsitis frui, & iucundè uiuere, sibi denique benefacere. Hor. finire memento Tristitiam, uitæq; labores Atq; hæc quidem icirco ita exposui, & pœnè ocu lis subieci, ut intelligat adolescens quemadmodum sint nobis imitandi interdum ueteres poetæ, & ceteri scriptores.

deterget] detergit quidem reperi scriptum in duobus libris calamo scriptis Don. & Faer. sed deterget tamen, reposui, secutus lib. 2. Vaticanos, & Vrsini, & & Tornes. in eadem coniugatione hoc uerbo usus est Saty. II. lib. 2. *Hoc potius, quàm gallina tergere palatum*. sic Lucret. lib. 4. Et quasi perterget pupillas, atque ita

ita

ita transit. & paulo pòst. Et nostros oculos perteget longior aura.

seu te fulgentia signis] siue militiæ, siue domi tuę eris. de signis militaribus dicemus fortasse alibi nonnulla.

Teucer Salamina patremq;] Teucer & Aiax Telamonius fratres fuerunt *ὁμοπάτριοι*, sed non ex eadem matre. Nam Teucer ex Hesiona Laomedontis filia Priami sorore captiua susceptus est: Aiax autem ex Peribœa. iam Telamon & Peleus Aeaci, & Endeidos filii Phoco Psamathi filio interfecto, Aegina profugere coacti sunt, illeq; Salmina, hic in Thessaliam se contulit. Teucer igitur Troia euersa cum in patriam reuersus patri in suspicionem de Aiacis morte uenisset, à patris conspectu sese longè remouit, atque in Cyprum profectus est, ubi alteram Salamina condidit eiusdem nominis, atque illam priorem in Attica sitam. quod & Isocrates narrat in oratione ad Euagor. his uerbis. *Τεῦκρος ἐπειδὴ Τροῖαν ξυνεξεῖλεν, ἀφικόμενος ἐις Κύπρον, Σαλαμῖνα τε κατώκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος ὔσης*, &c. M. Tullius II de oratore profert aliquot Pacuuii uersus de hac Telamonis falsa in Teucrum suspicione *Segregare abs te ausus, aut sine illo Salamina ingredi? Neque paternum aspectum es ueritus? quem ætate exacta indigum Liberum lacerasti, orbasti, extinxisti, neq; fratris necis, Neque gnati eius parui, qui tibi in tutelam est traditus?* hac eadem de re C. Velleius Paterculus lib. 2. quem locum quanuis proferat Muretus, adscribam tamen. *Teucer non receptus à patre Telamone ob segnitiem non uindicatæ fratris iniuriæ Cyprum appulsus cognominem patriæ suæ Salamina constituit.*

populea corona] Hercules deuicto Cerbero populum arborem ex Acheronte secum detulit, frondibusq; populeis coronatus, lætitiam, quam ex tot uictoriis ceperat, declarauit. Itaque quam *λεύκην* Græci uulgò nominant, Homerus *ἰλιάδ. ν ἀχερωίδα* ab Acheronte appellat. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria uersati, uictoriamq; consecuti, populi fronde coronabantur. Theocritus *εἰδ. β. κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος*. quo loco interpres scribit populum sacram esse Herculi, propterea quòd quàm plurimis laboribus perfunctus erat, & quam plurima certamina obierat, & profligarat. Virgil. Aen. 8. *Dixerat: Herculea bicolor cum populus umbra Velauitq; comas, foliisq; innexa pependit.* Iam de hoc loquendi genere, caput, seu tempora uincire corona, diximus Od. IIII. huius lib. ad illum locum, nitidum uiridi caput impedire myrto. Nunc redeo ad populum, quam scribit Pausanias Eliacis, apud Acherontem fluuium in Thesprotia ab Hercule esse repertam, atque ob eam causam ab Homero Acheroida appellatam. Pausanię uerba sunt hęc altius repetita: *Τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τὰς Διὸς τὰς θυσίας καὶ ἀπ' οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων οἱ ἠλεῖοι χρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες, ἐμοὶ δοκεῖν, τὴν λεύκην: ὅτι δὲ ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς ἕλληνας ἐκ τῆς θεσπρωτίδος χώρας. καί μοι καὶ αὐτὸς ὁ ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ Διὶ ἔθυεν ἐν Ολυμπίᾳ, τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. τὴν δὲ λεύκην ὁ Ηρακλῆς πεφυκυῖαν περὶ τὸν Αχέροντα εὕρετο ἐν θεσπρωτίᾳ ποταμὸν, καὶ τοῦ δ' ἕνεκα φασὶν αὐτὴν ἀχερωΐδα ὑπὸ ὁμήρου καλεῖσθαι.*

& auspice Teucro] id est, auctore, hortatore. ductum ab auspiciorum more. nihil enim publicè Romę gerebatur. nisi auspicatò. Erat autem magistratuum auspicari, & consulere auspicia, eorundemque obnunciare. sic locutus est epist. III. lib. I. *fidebusne Latinis Thebanos aptare modos studes auspice Musa?* contrà epist. 2. *cui si uitiosa libido Fecerit auspicium.* propriè posuit Od. XXVII. lib. 3. *ego cui timebo Prouidus auspex?* eodem pertinet locus Od. XIIII. lib. 4.

immanesq́; Rhætos Auspiciis pepulit secundis. & Od. v i. lib. 3. *Iambis Moneses, & Pacori manus Non auspicatos contudit impetus nostros*. & epist. ad August. lib. i. *tuisq́; Auspicit: totum confecta duella per orbem.*

Certus enim promisit]de hoc Apollinis oraculo sibi edito sic loquitur Teucer ipse, apud Eurip. in Helena, ὅπη νεὼς στείλαιμ᾽ ἂν οὔριον πτερὸν. Ἐς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὗ μ᾽ ἐθέσπισεν Οἰκεῖν Ἀπόλλων ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας. certũ aũt accipe non cuius oracula apertã & simplicem sententiam habeant (λοξίας enim propter obscuritatem, & ambiguitatem dicebatur)sed uerum, minimeq; mentientem.

Ambiguam tellure noua]id est, fore nobis alteram Salamina in Cypro, quę cum illa priore, quæ est in Attica, comparari possit.

O fortes, peioraq; passi] sumtum ex Homero ὦ φίλοι οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν. Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν, ἢ ὅτε Κύκλωψ Εἴλει ἐνὶ σπέϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι. quem quidem Homeri locum uberius atque ornatius expressit Virg. Aen. i. *O socii, neque enim ignari sumus ante malorum. O passi grauiora*, &c.

nunc uino pellite curas]tale illud est Ode x i. lib. 2. *Dissipat Euhyus Curas edaces*. & i x. epod. *Curam, metumq́; Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere*, sic Anacreon, Σκεδάσαι θέλω μερίμνας. idem Ὅταν πίνω τὸν οἶνον, Εὕδουσιν αἱ μέριμναι. idem ὅτ᾽ ἐγὼ πίω τὸν οἶνον, Ἀπορίπτονται μέριμναι. & Theognis τῷ πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας, Θωρηχθεὶς δ᾽ ἔσεαι πολλὸν ἐλαφρότερος. Iterum Horat. epist. ad Vall. lib. i. *generosum & lene requiro, Quod curas abigat*.

Cras ingẽs iterabimus ęquor.] uel id mare, quod in patriam redeuntes permensi sumus, iterum peragrabimus, patriam, patremq;, fugientes: uel simpliciter iterũ nauigabimus. sic Od. x x x i i i i. huius lib. *atque iterare cursus Cogor relictos*, id est, repetere cursus relictos. aliter hoc uerbo utitur Ode x i x. lib. 2. *atque truncis Lapsa cauis iterare mella* id est, iterum atque iterum canere, seu dicere. Od. x i i. epod. *Muricibus Tyriis iterata uellera lanæ Cui properabantur?* per uellera iterata muricibus δίβαφα significat, purpureas uestes bis tinctas. Od. i i i. lib. 3. *Troiæ renascens alite Lugubri Fortuna tristi clade iterabitur*. id est, iterũ expugnabitur, ac delebitur. epist. ad Loll. lib. i. *Sic iterat uoces, sic uerba cadentia tollit*. Cicer. ad Att. ex quodam Poeta, *itera dum eadem isthæc mihi*. & Tuscul. 2. *Itera dum eadem isthæc mihi, non enim intelligo.*

AD LYDIAM. Ode 8.

Obscurè iuuenem quendam, quem Sybarin uocat, ut amore perditum, & uoluptatibus colliquefactum, notat.

LYdia dic per omneis
Te deos oro: Sybarin cur properes amando
Perdere: cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque solis.
Cur neque militaris
Inter æqualeis equitet: Gallica nec lupatis

Temperet

Temperet ora frenis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
Sanguine uiperino
Cautius uitat: neque iam liuida gestat armis
Brachia, sæpe disco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troiæ
Funera, ne uirilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas?

COMMENTARII.

amando perdere] dum ab eo amaris sic Virg. *Prisque uidendo Femina.* uel dum te amat.

Cur apricum oderit campum.] cur oderit campum Martium, non quòd puluerem, laboremve ferre non possit, neque propter ullam animi, aut corporis mollitiem, cùm sit horum patientissimus: sed propter tui amorem, quo misere torquetur?

Cur neque militaris inter æqualeis] cur Sybaris neq; inter æquales equitet militaris, id est, militarem in morem, uel ut hominem militarem decet, uel cũ sit militaris, uel qui militaris esset, si equitaret. & hoc postremo modo sæpe loquitur Horat. ut Saty. VI. lib. 2. *si ueneror stultus nihil horum*, id est, si nihil horũ a Diis precor, quod si facerem, stultus essem. quo de genere dicemus ad Oden XXVIII. huius libri, & ad oct. tertij. militaris autem est militiæ idoneus: in re militari exercitatus. Sallust. coniur. Catilin. de M. Petreio: homo militaris, quòd amplius XXX. annis tribunus, aut præfectus, &c. fuerat, plerosque ipsos, factaq; eorum fortia nouerat: T. Liuius lib. 35. annalium Nihil ea res animum militaris uiri, & multos experti casus imminuit.

Gallica nec lupatis, &c.] nec ora equorum Gallicorum moderetur & regat frenis lupinorum dentium in morem asperis, atque inæqualibus. Lupati freni, quibus equi ferociores coercentur: a lupinorum dentium similitudine sic appellati. Virg. Georg. III. & duris parere lupatis. Græci poetæ lupos à dentium asperitate *καρχαρόδοντας* appellant. Oppian. lib. I. de piscib. *καὶ ἔνδοθι κάρχαρον ἕρκος.*

temperet] moderetur coerceat, regat. Od. XII. huius libri. *Variisque mundũ Temperat horis.* Od. IIII. lib. 3. *Qui terram inertem, qui mare temperat*, id est, regit, moderatur. sic Saty. V. lib. 2. *mulier si forte dolosa, Libertusue senem delirum temperet.* epist. II. lib. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum.* Od. XVI. epod. *utrunque rege temperante cælitum.* & fortasse Od. III. lib. 4. *O testudinis aureæ Dulcem quæ strepitum Pieri temperas.* aliàs pro uerbo abstinendi. vt Od. XVI. lib. 3. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens.* quemadmodum & Virgil. Georg. I. *Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis.* aliàs pro eo, quod est ad mediocritatem quandam redigere. vt Od. XIX. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* & epist. ad Mecenat. tertia lib. I. *Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho.* aliter Od. XX. huius lib. *mea nec Falernæ Temperant uites, neque Formiani Pocula colles.* & Od VII. epod. *desideriique temperare poculum.*

Cur

Cur timet flauum Tiberim tangere?] cur à natando abhorret?

Cur oliuum, &c.] cur luctari desiit? cur luctam horret? cur palæstram fugit mortis instar? Luctaturi oleo ungebantur. iccirco palæstras Græci λιπαρὰς nominant, id est, pingues, & ueluti oleo nitentes. & Battus ille apud Theocritum cum dixisset ei Corydon Aegonem unà cum Milone ad Alpheum, id est, ad certamina Olympica esse profectum: quærit ex eo deridens, quando ille oleũ oculis uiderit, significans illum nunquam luctatum esse, quippe qui nunquam oleo unctus sit. sic Theocr. εἰδ. δ. καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε; M. Tullius autem libro accusat. IV. scribit cùm a senatu arcessitus in curiam Syracusanam iccircò se anteà non uenisse dixisset, quòd Syracusanos amicos esse Verri suspicaretur, neque se ausum esse postulare, ut quicquam contra Verrẽ decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris statuam uideret (fuerat autem hæc statua ex Heraclij bonis positas, quorum bonorum possessionem palestræ Syracusanorum Verres contra omnia iura tradiderat) maximo gemitu facto, aspectu & commemoratione statuæ, sibi responsum esse, ex Heraclii hereditate, quam palæstritis concessisset, multo maximam partem Verrem abstulisse, neque postulandum fuisse, ut ille palæstritas diligeret, qui etiam inuentorem olei sustulisset. Catull. de Berecinthia & Atti. *Ego gymnasii fui flos, Ego eram decus olei.*

sæpe disco] Saty. II. lib. 2. *Seu te discus agit, pete cedentem aera disco.* Propert. lib. 3. *Missile nunc disci pondus in orbe rotat.* Hom. ὀδυσσ. θ. Δίσκῳ δ' αὖ πάντων προφερέστατος ἦεν Ἐλατρεύς. Idem ὀδυσσ. ρ. Μνηστῆρες δὲ πάροιθεν ὀδυσσῆος μεγάροιο Δίσκοισιν τέρποντο καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες Ἐν τυκτῷ δαπέδῳ. erat autẽ discus æneus: qui non modò uiribus & lacertis, uerùm etiam arte quadã adhibita ita in sublime iaciebatur, ut intra certos fines decideret.

sæpe trans finem iaculo, &c.] sæpe contorto & misso ultra finem constitutum iaculo nobilitatus.

expedito] id est, expeditè, & ualidis lacertis emisso. de uerbo expediendi uide annot. ad Oden XXII. huius libri.

filium Thetidis] Achillem.

sub lacrymosa Troiæ Funera] paulo ante euersionem Troiæ. hanc fabulam sic narrat interpres Hom. ἰλιάδ. ι. & τ. Thetis sciens Achillem si in Thessalia remaneret, neque cum ceteris Græciæ principibus ad Troiam oppugnandam nauigaret, sine gloria illum quidem, sed diu tamen uicturum: sin unà cum illis proficisceretur, uitam eius breuem, gloriam immortalem futuram: eum in thalamo quodam cum puellis, & mulieribus apud Lycomedẽ collocarat in Scyro una ex Cycladibus. oraculo autem edito Troiam sine Achille capi nõ posse: missi sunt a Græcis Nestor, Phœnix, Vlysses ad Peleum Achillis patrem, rogatũ ut Achillem dimitteret. Peleo autem Achillem domi esse negante, id quod erat, Scyrum profecti sunt. Ac suspicati & subodorati cum uirginibus Achillem educari, de Vlysis sententia hinc arma, illinc quasillos, & fusos, & cetera huius generis, ante ostium cubiculi, in quo erant puellæ, & Achilles, exposuerunt. Ita puellæ quidem in calathos continuò impetum fecerunt. Achilles uerò arma corripuit. quo facto est cognitus. hæc interpres Homeri, ut dixi, & Eusthatius ἰλιάδ. τ. de præpositione, sub, hoc modo accepta dicemus ad Od. prox.

ne uirilis Cultus in cædem, &c.] ne uestitus uirilis cum protraheret ad bellum Troianum, id est, ne uirili uestitu agnosceretur, & ita ad bellũ Troianum proficisci cogeretur. *Virilis cultus* sunt recti casus numeri singul. & ita sub intelligendum, eum.

AD

AD THALIARCHVM. Ode 9.

Hieme indulgendum uoluptati.

VIDES, ut alta stet niue candidum
Soracte: nec iam sustineant onus
Siluæ laborantes: geluq;
Flumina constiterint acuto.
Dissolue frigus, ligna super foco
Largè reponens; atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum dyota.
Permitte diuis cetera: qui simul
Strauere uentos æquore feruido
Deprœliantes, nec cupressi,
Nec ueteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone, nec dulceis amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec uirenti canities abest
Morosa. nunc & campus, & areæ,
Lenesque sub noctem susurri,
Composita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo:
Pignusque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

COMMENTARII.

vides vt alta] Expressit illos Alcæi uersus, qui apud Athē. leguntur lib. 10. *Ὕει μὲν ὁ ζεὺς, ἐν δ' ὀρανῷ μέγας Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαὶ, Κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως.*

niue candidum] sic lib. 3. Od. xxv. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.* Quidam putant hæc ita esse coniungenda, *stet niue*, pro eo quod est, horreat, uel plenum sit niue: quale est illud Virgil. lib. xii. Aen. *Iam puluere cælum Stare uidet.* sic & Cæcil. Siracus. *hic amet: familiæ fame pereant: ager autem stet sentibus*. & Sisenna, *Cælum caligine stat.*

Soracte] mons est in Sabinis, quod nomen ferè hodiè retinet. quanquàm & à nonnullis mons Diui Syluestri nominatur.

sustineant onus] propriè dixit sustinere onus.

geluque

geluque Flumina constiterint acuto] flumina nisi uehementi frigore conglaciarint, liberè fluunt: ui frigoris autem impedita quodam modo, & constricta insistunt. gelu acutum appellat, ut Pindarus χιόνα ὀξεῖαν: & Virg. *penetrabile frigus*, quia & qui niuem tractant, & qui à frigore offenduntur, ac læduntur, simili quodam modo afficiuntur, atque ii, quos ferri acies pupugerit.

Dissolue frigus] Alcæus κάββαλλε τὸν χειμῶνα.

Ligna super foco, &c.] hæc respondent illis Alcæi ἐπὶ μὲν τίθεις πῦρ. sic infra Od. xvii. lib. 3. *Dum potes, aridum Compone lignum.*

largè] Alcæus ἀφειδέως.

benignius] liberalius, prolixius, largius. de nomine *benignus* uide, quæ sunt annotata Od. xvii. huius libri. ad illum locum, *benigno cornu*. ubi complura ex hoc poeta, & aliis collegimus exempla.

Deprome] *deprome dyota*, pro prome de dyota, Horatio usitatiss. ut *deduxit corpore* episto. ad Loll. & Od. 1. lib. 3. *Decedit ærata triremi*, & similia, de quibus alibi.

quadrimum] uinum commendat uetustas: non item cantilenas. Nam quo quæq; recentior est, eo placet magis, inquit Pindarus.

Dyota] amphora duarum aurium, id est, duarum ansarum. aureis enim ὦτα nominant Græci. Est autē & amphora nomen Grecum. Latini hoc uas quadrantal appellant. quod octo & quadraginta sextarios capit: ut docet Festus.

Permitte diuis] uidetur hoc loco Deorum prouidentiam & procurationem rerum humanarum probare: non item Saty. v. lib. 1. *credat Iudæus apella Non ego, namque Deos didici securum agere æuum.* quem uersum a Lucretio mutuatus est lib. 5. & 6. ut ostendemus suo loco. Vult igitur hoc loco Horatius dierum accessionem ad uitam superiorem, id est, uitæ longitudinem hominibus à fortuna donari.

simul] id est, simulatq;, ut annotauimus ad Od. iv.

Strauere uentos æquore feruido Deprælîantes] id est, postéaquàm uentos inter se decertantes in mari sedauerunt, domuerunt, compresserunt, ἐστόρεσαν.

Quid sit futurum cras, fuge] nam, ut ait Od. vii. lib. 4. *Quis scit, an adiiciant hodiernæ tempora uitæ Crastina Dii superi?* Cum igitur dies crastinus nihil ad nos pertineat, neque in nostra potestate situs sit, stultum est, quid eo die sit futurū, scire uelle. sed hac de re uide, quæ annotauimus ad oden illam septimam. Iam Ode huius libri xi. tota in hoc argumento occupata est.

Quem fors dierum] id est, quencunque: tmesis, ut Ode xvi. *Quem criminosis cunque uoles modum Pones iambis.* & xxvii. *Quæ te cunque domat Venus, Non erubescendis adurit Ignibus.* & epist. 1. lib 1. *Quo me cunque rapit tempestas*, &c. & sup. Od. vii. *Quo nos cunque feret melior fortuna parente.* & Saty. v. lib 2 *Qui testamentum tradet tibi cunque legendum.* Secutus sum autem hoc loco meliores codices: in his duos Vatic. Faer. Tornes. in quibus scriptum est fors, non fors. Iam uerò fors idem, quod fortuna, quam Græci interdum δαίμονα appellant. uide annot. ad Saty. 1. lib. 1.

lucro appone] quisquis dies tibi ad uitam accesserit, eum tibi deputato esse in lucro, ut loquitur Ter. sic M. Tullius epist. lib. 9. ad Pætum: *quia de lucro propè iam quadriennium uiuimus.*

Sperne] aspernare, reiice.

Donec uirenti canities abest] sic Od. iii. lib. 2. Q. Dellio suadet, ut hilariter uiuat, animo obsequatur, & uoluptati operam det, *Dum res & ætas, & sororum Fila trium patiuntur atra.* & Od. xiii. epod. *Dumque uirent genua, Et decet, obducta*

ducta soluatur fronte senectus. & Ode XI. lib. 2. *Cur non sub alta uel platano, uel hac Pinu iacentes sic temere, & rosa Canos odorati capillos, Dum licet, Assyriaque nardo Potamus uncti?* & Theognis: Ἥβῃ τερπόμενος παίζω· δηρὸν γὰρ ἔνερθεν Γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι, ὥστε λίθος, Ἄφθογγος. λείψω δ' ἐρατὸν φάος ἠελίοιο. idem præcipiens omnibus mortalibus, ut dum ætas integra est, iucundè uiuant, suisq; bonis utantur, fruantur: hanc rationem subiungit, quia neque iterum pubescere, neque reuiuiscere Dij immortales quenquam mortalem sinunt. Verba autem illius hæc sunt: Ζωὸν δ' ἀνθρώποις ὑποθήσομαι, ὄφρα τις ἥβης Ἀγλαὸν ἄνθος ἔχων, καὶ φρεσὶν ἐσθλὰ νοῇ, Τῶν αὐτοῦ κτεάνων εὖ πάσχέμεν· οὐ γὰρ ἀνηβᾶν Δὶς πέλεται πρὸς θεῶν, οὐδὲ λύσις θανάτου Θνητοῖς ἀνθρώποισι. Simile est hoc Tibulli: *Interea dum fata sinunt, iungamus amores. Iam ueniet tenebris mors adoperta caput: Iam subrepet iners ætas, nec amare licebit, Dicere nec cano delicias capite.* sic Plautus Bacchid. *Non tibi uenit in mentem amabo, si, dum uiuas, tibi bene facias: Iam pol id quidem esse haud per longinquom? neque si hoc hodie amiseris, Post in morte id euenturum esse unquam?* sic Lucret. lib. 3. *Hoc etiam faciunt, ubi discubuere, tenentque Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis: Ex animo ut dicant: breuis est hic fructus homullis: Iam fuerit, neque post unquam reuocare licebit.* sic infra Od. XII. lib. 4. *Nigrorumque memor, dum licet, ignium,* &c. & Saty. VI. lib. 2. *Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus.*

canities morosa] difficilis, & morosa senectus.

campus] Martius, ut sup. *cur apricum Oderit campum.*

sub noctem] uel paulo ante noctem, uel paulò post. Vtrunque enim significat apud probatos auctores: sed illud frequentius ut sup. Od. proxima *sub lacrymosa Troiæ Funera.* & Od. XVIII. lib. 2. *Tu secanda marmora Locas sub ipsum funus.* & Od. II. epod. *lassi sub aduentum uiri.* & Saty. I. libri I. *Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.* & epist. ad Quinctium lib. I. *occultam febrem sub tempus edendi Dissimules.* & Saty. VII. lib. 2. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima uenire.* & epist. II. lib. 2. *Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum:* & Saty. VII. lib. 2. *at hic peccat, sub noctem qui puer uua in Furtiua mutat strigili.* & Virg. Georg. I. *At ubi sub lucem densa inter nubila sese Diuersi rumpent radii.* ibid. *sub ipsum Arcturum tenui sat erit suspendere fuso.* iterum Horatius Saty. I. lib. 2. *Irriguumq; mero sub noctem corpus habento.* Catull. de nuptiis Pelei & Thetidis: *Aurora exoriente uagi sub lumina solis.* apud M. Tull ualet paulo pòst, lib. 10. epist. ad Plancum. *sub literas Lepidi statim recitatæ sunt tuæ.*

lenes susurri] quales edi solent ab amantibus, dum summissa uoce unà colloquuntur, ne ab aliis exaudiantur. nonnulli ad susurros rei uenereæ referunt. sic Theocr. εἰδ. λι. Ὡς οἱ μὲν χλωροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν Ἀλλήλοις ψιθύριζον.

composita repetantur hora.] tempore constituto iterum atque iterum usurpentur. T. Liuius dixit ad compositam horam lib. 22. annalium: *Ad compositam cum iis horam ex castris puerorum custodibus profectus*, &c.

Nunc & latentis proditor] solet nonnunquam puella sese in angulum aliquẽ abdere, non quòd amantem aspernetur, sed ut partim eius amoré exerceat, atq; exacuat: partim maiorem & sibi, & illi uoluptatem pariat reperta. nam non ita diu quęsita, statim se ipsa risu prodit. iccircò hunc risum proditorem appellat, id est, indicem puellę delitescentis. repetatur igitur, id est, iterum atque iterum usurpetur talis risus, repetatur etiam pignus è puellæ lacertis dereptum, nempe armillæ, uel è digito, nempe annulus, e digito (inquam) non admodum pertinaci: quia sibi facile patitur puella ab amante pignus eripi, neque sese prębet in eũ nimis pugnacem, neque peruicacem.

F dereptum

dereptum] sic legendum, nō ut anteà, direptum. Est autem deripere de quouis loco rapere, sed maximè de superiore. Plau. in Menæchmis. *sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit?* & apud hunc poet. Od.xxviii. lib.3. *Parcis deripere horreo Cessantem Bibuli consulis amphoram.* & apud Virgil. lib.3. *tum littore funem Deripere, excussósq; iubet laxare rudentes.* & apud eundem lib. 11. *Dereptumq; ab equo dextra complectitur hostem:* & M. Tull. in orat. pro Sylla in princip. *Sed ut ille iudices quantum de mea auctoritate deripuisset, tantum se de huius præsidiis deminuturum sperauit.* &c. ubi in codicibus uulgatis corruptè legitur diripuisset, cum diripere sit dilacerare, ac discerpere: deripere autem, de aliquo loco per uim mouere, & rapere, ut diximus. Idem lib. accus.4. *Ennæ tu de manu Cereris uictoriam deripere, & deam dea detrahere conatus es?* ubi uulgati codices habent diripere.

male pertinaci] parum pertinaciter retinenti: malè aliàs pro ualdè, ut annotatum est ad illum locum, & *& male laxus In pede calceus hæret.* Saty.iii.li.i. quo loco tamen aduerbium malè, cohærere debet cum uerbo hæret, ut dicemus suo loco.

IN MERCVRIVM. Ode 10.

Mercvri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, & decoræ
More palæstræ:
Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium, curuæque lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoso
Condere furto.
Te, boueis olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, uiduus pharetra
Risit Apollo.
Quin & Atridas duce te superbos
Ilio diues Priamus relicto,
Thessalosque igneis, & iniqua Troiæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: uirgaq; leuem coerces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus, & imis.

COMMENTARII.

nepos Atlantis] Maia Atlantis filia, Mercurii mater ex Ioue. uulgatissimū illud prætereo de Atlante cælum, totamq; hanc mundi fabricam humeris sustinente. qua de re Homer. ὀδυσσ.α. Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης

σης Πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δὲ τε κίονας αὐτὸς Μακράς, αἳ γαῖαν τε, καὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι. Plato in Phædone extremo eos reprehendit, qui alium Atlãtem mente diuina robustiorem ac ualentiorem, magisq; immortalem se reperturos existimant. hæc Plato: ἀλλ' ἡγοῦνται τούτου ἄν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον, καὶ ἀθανατώτερον, καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν. M. Tullius poetarum fabulas, & famam secutus in oratione pro Sextio, Pisonem falsè insectans, dicit in eius oculo tantam inesse grauitatem, tantam frontis contractionem, ut illo supercilio Resp. tanquam Atlante cælum, niti uideatur. Dionys. Halicarnass. Ῥωμαϊ ἀρχαιολ. α. Atlantem primum Arcadiæ Regem fuisse scribit. ᾤκει δὲ (inquit) περὶ τὸ λεγόμενον καυκάσειον ὄρος. Iterum M. Tullius Tuscul. v. ait Atlantem cælum sustinere ideò traditum esse; quòd rerum cælestium diuina cognitio nomen eius ad errorem fabulæ traduxisset.

Qui feros cultus.] M. Tullius li. 1. de inuentione, & 1. de oratore ad Quinct. fratrem, scribit nullam aliam uim, quàm sermonem, & eloquentiam aut dispersos homines unum in locum congregare, atque à fera, agrestique uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq; uiuendi morem deducere: aut iam constitutis ciuitatibus, leges, iudicia, iura describere potuisse. Idem in Sextiana, hominum à feritate ad iustitiam atque mansuetudinem, traductionem, prudentiæ, consilioq; paucorum assignat. Verùm cum prudentia sine oratione in se ipsa uertatur, ut idem scribit alibi, neque ad alios uim suam explicare possit: intelligendum est primorum illorum hominum consilium cum sermone & facundia coniunctum perfecisse, ut feritas illa è uita hominum tolleretur. Cum igitur oratione & eloquentia plurimùm exculta sit hominum uita, iisq; rebus maximè homines a feris differant, non immeritò Mercurio, qui propterea quòd in eo præcipua uis eloquentię fuerit, Deorum interpres esse fingitur, hunc mansuetiorem, & ciuiliorem uitę cultum uult Horatius acceptum referri. in epistola autem ad Pison. de Arte poet. a poetis & musicis hæc tanta beneficia ad homines uult esse profecta.

feros cultus] uiuendi morem ferum, immanem, nullaque humanitate politum.

uoce formasti] oratione & eloquentia, seu (si quis malit) musica conformauisti, atque expoliuisti. sic utitur hoc uerbo lib. 3. Ode XXII. *& teneræ nimis Mentes asperioribus Formandæ studiis*. & in epistola ad Pison. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram*, &c. ibid. *Vnde parentur opes, quid alat, formetque poetam*. episto. ad Augu. *Mox etiam pectus præceptis format amicis*. Saty. IIII. lib. I. *sic me Formabat puerum dictis*. pro eodem usurpatur uerbum fingere. ut Od. VI. lib. 3. *& fingitur artibus Iam nunc, & incestos amores De tenero meditatur ungui*.

catus] id est, sollers, callidus, consideratus, acutus, quo nomine Aelius Sextus appellatus est, ut declarat uersus Ennii, qui extat apud M. Tull. lib. I. Tusc. *Egregiè cordatus homo Catus Aeliu' Sextus*. Idem de legib. I. *Quis igitur prudentem, & (ut ita dicam) catum non ex ipsius habitu, sed ex aliqua ui externa iudicet?* Vtitur & noster Horat. Od. XII. lib. 3. *Catus idem per apertum fugientes Agitato grege ceruos iaculari*. & episto. lib. 2. ad Iul. Florum. *Post hæc ille catus, quantumuis rusticus, ibit*, &c. Plaut. Mostell. *Hercle mihi cauendum est: nimis orator cluet catus*. idem in Mænæchmis. *sic decet dari facetè uerba custodi catæ*. Terent. Andria: *Nescio quis senex modò uenit ellum: confidens, catus*. Ennius. *Iam cata signa feræ sonitum dare uoce parabant*. quem uersum producit Varro lib. 6. de lingua Latina, & intepretatur *cata*, acuta, aitq; uerbum esse Sabinum: eò Catum Aelium esse nominatum: non (ut aiunt) sapientem, sed acutum: & cata dicta, accipienda pro acutis.

F 2 & decorę

& decoræ More palæstræ.] ferám, & agrestem hominum uitam expoliuisti, non uoce solum, & oratione: uerùm etiam palæstra, eaque decora, uenusta; & artificiosa.

Deorum nuncium] expressit Homericum epithetum, *διάκτορον*. nuncius autem hoc loco significat eum, qui nunciat. sic Od. VII. lib. 3. *At qui fôlicis e nuncius hospite Suspirare Chloen*, &c. & Od. IIII. lib. 4. *Carthagini iam non ego nuncios Mittam superbos*. quanquam potest dici illo loco pro rebus, quæ nunciantur, poni. Cicero in orat. pro Murena, *repente eò accedat ipse nuncius suæ calamitatis*. Idem in Vatinium. *adeò ne tibi misera & prostrata Resp. uisa est, ut non nuncios pacis ac belli, non curatores, non interpretes, non bellici consilii auctores, non ministros muneris prouincialis Senatus more maiorum deligere posset?* Lucret. lib. 4. *Refrigescit enim cunctando plaga per auras, Nec calida ad sensus decurrit nuncia rerum*. sic enim legendum, non decurrunt. nuncia autem nomen est tanquam adiectiuum, ut grammatici appellant, quemadmodum in duobus subsequentibus exemplis ex eod. auctore, eod. lib. *Conueniunt simulacra foris è corpore quoque Nuncia præclari uultus, pulchrique coloris: Qui ciet irritans loca turgida semine multo*. *Nuncia præclari uultus*, id est, quæ nunciãt & perferunt uultum præclarum. Idem lib. 6. *Nec, de corpore quæ sancto simulacra feruntur, In menteis hominum diuinæ nuncia formæ, Suscipere hæc animi tranquilla pace ualebis*. falluntur igitur qui ex his locis, & ex Tibulli uersibus, quos mox proferam, ostendere conantur nuncium in neutro genere usitatum esse pro re, quę nunciatur. sic Tibull. eleg. 1. lib. 2. *Euentura precor: uiden ut felicibus extis Significet placidos nuncia fibra Deos?* Idem eleg. IIII. lib. 3. *Diui uera monent uentura nuncia sortis: Vera monent Tuscis exta probata uiris*. quorum uerborum ordo est, exta nuncia sortis futuræ uera monent. sic Virgil. lib. 4. Aen. de fama. *Tàm ficti, prauique tenax, quàm nuncia ueri*. Idem 6. *Infelix Dido: uerus mihi nuncius ergo Venerat extinctam*. quanquam in hoc postremo exemplo nuncius accipi potest pro re nunciata. Propert. eleg. IIII. lib. 3. *Omnis enim debet sine uno nuncius esse, Maioremq; metu debet habere fidem*. Vsurpatur præterea pro re nunciata in eodem genere, non in neutro; cuius rei extant exempla similiter apud probatos linguę Latinę auctores. Virg. Aen. XI. *Turbantiq; uiros perfertur nuncius, hostem Feruere cade noua*. Cęsar lib. 1. de bello ciuili: *Multi ex Italia ad Cn. Pompeium proficiscebantur, alii ut principes talem nuncium attulisse, alii ne euentum belli expectasse, aut ex omnibus nouissimi uenisse uiderentur*. M. Tull. pro Corn. Balbo. *nolite per Deos immortales, iudices, hunc illi acerbum nuncium uelle deferri*. Idem ad Att. lib. 3. *Me & tuæ literæ, & quidam boni nuncii, non optimis tamen auctoribus, & expectatio uestrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant*. ibid. de Q. Fratre: & *nuncii nobis tristes, nec uarii uenerant*. & Catull. ad Verann. *Venisti? o mihi nuncii beati*. Idem de Arrio. *Cum subitò affertur nuncius horribilis*.

callidum, quicquid placuit, iocoso Condere] callidum condere. genus est loquendi à Græcis sumtum: de quo dicemus ad Oden oct. lib. 4. de huiusmodi autem Mercurij ingenio hæc tradunt Græci. Iupiter Maiæ vnius Atlantidum amore captus Iunone insciente cum illa concubuit. ea hoc concubitu grauida facta Mercurium in Cyllene Arcadię monte peperit, incredibili furandi studio deditum, non aliam (ut aiunt illi) ob causam, quàm quòd Iupiter concubitum illum uxori suę furatus sit: quasi uerò omnes Iouis amores, & concubitus non sint furtiui, & clandestini. Verùm, ut redeam ad Græcorum fabulas, eo ingenio natus Mercurius, & (quod hic ei laudi ascribit Horatius) boues Apollinis furto auertit, eidemque malum minanti etiam arcum subduxit, & cùm Maia mater cum sororibus suis lauaret, omnium uestes clam sustulit, ita ut illæ nudæ relictæ, quò se uerterent, non haberent. sed Homeri & Pindari interpretes tra-

dunt,

dunt, Mercurium pro bobus Apollini subreptis lyram ei reposuisse. Iccircò Horatius Ode xxi. huius libri Apollinis humerum fraterna lyra insignem dicit. Mercurius enim & Apollo fratres sunt ὁμοπάτριοι.

viduus pharetra Risit Apollo.] id est, dum te uoce territat, tibiq; malum minatur Apollo, nisi boues redderes: sentit continuò te sibi pharetram quoque furtim ademisse. Quibus rebus cognitis ridendum sibi, non te grauiore aliqua pœna dignum esse existimauit.

viduus Pharetra] spoliatus pharetra. hoc nomine utitur M. Tull. in iis, quæ de Aeschylo uertit II. Tuscul. *sic me ipse uiduus pestes excipio anxias.*

Quin & Atridas] hæc sunt petita ex ἰλιάδ. ω. ubi Homerus Mercurium inducit adolescentis nunc primùm pubescentis induta persona, Priamo sese ducem præbentem, ad Achillis naues per media Grecorum castra eunti, & Hectoris corpus sepeliendi causa ab Achille redimere cogitanti.

Thessalosq; ignes] uigilias Thessalicas, quæ agebantur in castris, & nauibus Achillis.

iniqua] inimica.

fefellit] ἔλαθε, id est, latuit: quod perinde est, ac si diceret. ita per media Græcorum castra ad Achillis naues peruenit, ut à nemine cognitus, ac ne uisus quidem fuerit. atque eo ipso uerbo utitur Homerus: apud quem sic Achilles, Καὶ δέ σε γιγνώσκω Πρίαμε φρεσὶν, οὐδέ με λήθεις, Ὅττι θεῶν τις ἦγε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν. οὐ γάρ κεν τλαίη βροτὸς ἐλθέμεν, οὐδὲ μάλ' ἡβῶν Ἐς στρατὸν, οὐδὲ γὰρ ἂν φυλάκους λάθοι, οὐδέ κ' ὀχῆας Ῥεῖα μετοχλίσσειε θυράων ἡμετεράων. sed uerbum, fallere, apud Horatium pro Græco λανθάνειν, quod est latere, usurpari, id exemplis ostendere libet. Od. xi. lib. 3. *& scelestas Falle sorores.* & Od. xiiii. eiusd. *Spartacum si qua potuit uagantem Fallere testa.* & Od. xvi. *& segetis certa fides meæ Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit sorte beatior.* quem locum suo loco explicabo. & Od. iiii. lib. 4. *quos opimus Fallere & effugere est triumphus.* epist. ad Loll. lib. I. *An secretum iter, et fallentis semita uitæ.* & epist. ad Quinctium. *Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.* ibid. *Da mihi fallere, da iustum, sanctumq; uideri.* & epist. ad Sceuam. *nec uixit male, qui natus, moriensq; fefellit.* Idem epist. ad Iulium Florum. lib. 2. *Dum mea delectent mala me, uel denique fallant.* epist. ad Pison. de Arte poetica. *Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes.* & Od. xv. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.* & Od. III. eiusd. lib. *Num uiperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Vsurpant pro eodem & alii scriptores. Vt Lucret. lib. 4. *Nec Veneres nostras hoc fallit.* Idem lib. 5. *Et si fallit enim Diuum genus, humanumq; Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet.* Et Virg. lib. 4. Aen. *Nec me adeò fallis ueritam te mœnia nostra. Suspectas habuisse domos Carthaginis altæ.* Terent. heautont. *num me fefellit hosce id struere?* Cicer. pro Flacco: *multa nos fefellerunt.* idem lib. 9. epist. ad Attic. *e iam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt.* T. Liuius lib. 31. *non fefellit Achæos, quo spectasset tam benigna pollicitatio.* piget ex aliis exempla colligere.

Virgaq; leuem] de hac uirga sic Homer. ἰλιάδ. ω. Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. quem Virg. imitatus est lib. 4. Aen. *Tum uirgam capit, hac animas ille euocat Orco,* &c. ὀδυσσ. ω. autem hac eadem uirga animas deducit ad inferos. Τῇ ῥ' ἄγε κινήσας, αἱ δὲ τρίζουσαι ἕποντο. & ibid. Ἀγχίμολον δέ σφ' ἦλθε διάκτορος Ἀργειφόντης Ψυχὰς μνηστήρων κατάγων Ὀδυσῆι δαμέντων hãc uirgã κηρύκειον appellant Græci: Latini caduceum, seu caruceum potius, ut docti quidam putant.

superis Deorum Gratus & imis.] id est, Diis & superis & inferis gratus. notum prouerbium

prouerbium κοινὸς Ἑρμῆς. i. communis Mercurius: quanquam huius prouerbii usus etiam ad aliud pertinet. sciendum autem, hoc genus loquendi olere hellenismum, uocantq; grammatici patrium casum diuisionis. Deorum alii superi, alii inferi. Isocrat. τὰ καλὰ τῶν ζώων. sic Plin. *nigra ouium*.

AD LEVCONOEN. Ode XI.

Indulgendum uoluptati, omissa futurorum cura.

TV ne quæsieris, (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint Leuconoe: nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati:
Seu plures hiemes, seu tribuit Iupiter ultimam:
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: sapias: uina liques: & spatio breui
Spem longam reseces. dum loquimur, fugerit inuida
Aetas. carpe diem, quàm minimùm credula postero.

COMMENTARII.

Tu ne quæsieris (scire nefas)] omnes qui in hunc poetam scripserunt commentarios, coniunctè legunt, scire nefas. ut Ode XVI. lib. epod. *Nefas uidere*: & ita nefas erit hoc loco idem, quod Græci dicunt ἀδύνατον ut Ode XXIIII. *Durum sed leuius fit patientia, Quicquid corrigere est nefas*. quo modo etiam à M. Tull. usurpatur in Timęo. *Atque illum quidem quasi parentem huius uniuersitatis inuenire difficile, et cum iam inueneris, indicare in uulgus, nefas*. Platonis uerba, quę interpretatur eo loco M. Tullius, sunt hæc τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. eadem ratione uidetur, Od. IIII. lib. 4. fas pro o quod δυνατὸν dicunt illi posuisse. *Nec scire fas est omnia*. quamuis sciam aliter accipi posse, ut dicemus suo loco. sic ergo hic locus explicandus est, si hoc modo distinguamus, scire nefas, sed quid uetat, quo minus ita legamus? *Tune quæsieris scire (nefas) quem mihi*, &c. ut hoc, scire cum uerbo quæsieris coniungatur, & nefas, separatim legatur. Nam nemo, opinor, negabit æque Latinè dici posse, quęro scire, ut quæro doceri, quo usus est Virg. libro sexto Aened. *ne quære doceri, Quam pœnam, aut quæ forma uiros, fortunaue mersit*. & M. Tull. libro tertio, de finib. *Ego ne, quæris (inquit) scire, quid sentiam?* & hic idem Horat. Ode XXVII. lib. 3. *speciosa quæro Pascere tigres*, & epist. prima ad Męcen. lib. 1. *quæris Mæcenas iterum antiquo me includere ludo*: & Ode 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum*. & Ode XXIIII. lib. 3. *Si quæret pater urbium Subscribi statuis*. & Ode XVI. huius libri. *nunc ego mitibus. Mutare quæro tristia*. Sed quod ad genus carminis attinet, tale est illud Alcęi, apud Athen. lib. 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. & Catulli. *Alphene immemor, atque unanimis false sodalibus*. Extat autem similis sententia Ode XXIX. lib. 3. *Prudens futuri temporis exitum Caliginosa nocte premit Deus*, &c.

nec Babilonios Tentaris numeros] M. Tullius de Babiloniis lib. de diuinat. II. quædam scribit, quæ uidentur ad hunc locum pertinere his uerbis: *Nam quid*

quod aiunt quadringenta, et septuaginta millia annorum in periclitandis, experiendisq; pueris, quicunque essent nati, Babylonios posuisse, falluntur, &c. eademq; reperiuntur lib. I. *Contemnamus etiam (inquit) Babylonios, qui ex Caucaso cæli signa seruantes, numeris, et motibus stellarum cursus persequuntur*, &c.

ut melius, quicquid erit] merus est hellenismus. ὥστε uel ὡς πᾶν τὸ συμβησόμενον βέλτιον πάσχειν, id est, ut fortius, aut facilius, quicquid accidet, feras. neque uerò quicquam subaudiendum est. sic enim loquuntur Græci, ὡς πάσχειν id est, ut pati. & ita Linacer, & Erasmus. At Muretus legit cum interrogatione. Vt melius quicquid erit pati? id est, quàm melius est pati, quicquid euenerit? quam explicationem non improbo: puto tamen sic potius posse explicari, nec Babylonios tentaris numeros ὡς βέλτιον ὄν, id est tanquam melius quiddam sit, pati quicquid acciderit, quàm futura præscire uelle. solet enim ita loqui Horat. ut Sat. v i i. lib. 2. *Et leporum auulsos, ut multo suauius, armos*.

Seu plures hiemes] uidetur hiemis nomen hoc loco non simpliciter, nec uno modo poni, sed duobus. Nam hiemem nisi fallor, hic intelligere debemus anni tempus, id est, brumam: ut pars anni totum annum significet: & plures hiemes, plures annos. ut Ode x v. huius lib. *Post certas hiemes uret Achaicus Ignis Iliacas domos*. sic Virg. in Tyt. *Post aliquot mea regna uidens mirer aristas*. sed quæ sequuntur deinceps, seruata eadem significatione constare non possunt. Nam hęc uerba, *Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare*, proculdubio ita intelligi non possunt, ut dicamus annum, qui nunc debilitat, &c. sed hiemem, id est, χειμῶνα, undam, fluctum, tempestatem, quibus mare debilitatur, ac frangitur saxis oppositis. ut apud Pindar. ἰσθμι. ε' ἰδ. ε' κτ. Ἀλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασεν ἐκ χειμῶνος.

sapias, uina liques] id est, fac sapias, fac uina liques. uult sapientis esse in rebus seriis, ac seueris non multùm temporis ponere: in uino, epulis, & uoluptatibus maximam uitę partem consumere, ut sup. *sic tu sapiens finire memento Tristitiam, uitaq; labores*. Priscianus lib. 18. hunc locum producit, & sapias uult esse positum, pro, si sapias. potest tamen ita explicari, ut ego paulò ante ostendi. uina liquare autem positum pro, uina promere, & fundere, potare: uel referẽdum ad ueterum delicias, qui sacculis, & colis niuariis uina percolabant, & liquabant, ut essent & frigidiora, & liquidiora: quam explicationem probat Muretus.

Et spatio breui, &c.] quanto breuius est nostrę uitę spatium, tanto minus longæ nostrę spes esse debent. Sunt autem eius spes longę exempli causa, qui iucundè uiuendi consilium in annum decimum differat, cum sit fortasse postridie, immò uerò eo ipso die moriturus. quod uetat epist. ad Bullatium lib. I. *Tu quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata sume manu, nec dulcia differ in annum*. simile est huic loco is, qui est sup. Od. I I I I. *O beate Sexti, Vitæ summa breuis spem nos uetat inchoare longam*.

Dum loquimur, fugerit] Suadet item Theognis, ut animum conuiuiis & epulis oblectemus, quia pubertas celeriter, & cogitationis in morem prętereat, equorum cursum, ac celeritatem superans. Ἡμεῖς δ' ἐν θαλίῃσι φίλον καταθώμεθα θυμὸν, Ὄφρ' ἔτι τερπωλῆς ἔργ' ἐρατεινὰ φέρῃ. Αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη.

Carpe diem] tralatio aptissima uel à fructibus, & floribus carpendis, uel à lanificio. Quemadmodum igitur ii, qui uel flores, uel lanam carpunt, paulatim carpunt, sic debent homines hodiernæ uitæ munere ac beneficio uti frui, non spe & cogitatione quidem multos annos pręcipere, occasionem autem, & facultatem iucundè uiuendi oblatam negligere ac prætermittere, aut in longũ tempus.

pus differre. libet autem mihi huius uerbi usum aliquot huius poetę maximè, & secundo loco aliorum exemplis ostendere. Ode XXIIII. lib. 3. *meliusne fluctus Ire per longos fuit, an recentes Carpere flores?* & ibid. *nisi herile mauis Carpere pensum.* Od. IX. lib. 4. *Totue tuos patiar labores Impunè Lolli carpere liuidas Obliuiones.* Saty. VI. lib. 2. *Carpe uiam (mihi crede) comes.* & Saty. V. lib. 1. *Inde Rubos fessi peruenimus, ut pote longum Carpentes iter.* Od. II. lib. 4. *ego apis Matinæ More, modoq; Grata carpentis thyma.* &c. Plautus in Menęchm. *Inter ancillas sedere iubeas, lanam carpere.* Catul. ad Manl. *Illa mihi sedes, illic mihi carpitur ætas,* id est, sensim senesco. Virgil. Geor. IIII. *tenuemq; magis, magis aera carpunt,* id est, paulatim hauriunt. Idem IIII. Aen. *Solane perpetua mærens carpere iuuenta?* id est, paulatim senesces, minuèris, tabesces, liquesces? Georg. III. *Iniusto sub fasce uiam cum carpit.* M. Tullius pro Cluentio: *Ut non animaduertas in omnes, sed carpas, ut uelis, et paucos ex multis ad ignominiam sortiare?* carpere agmen apud Iulium Cæs. lib. 1. de bello ciuili. *Relinquebatur Cæsari nihil, nisi uti agmen aduersariorum male haberet, et carperet,* & ita Liuius multis locis.

quàm minimum cred. post.] quam maxime diffidens diei, seu tempori futuro.

AD AVGVSTVM Ode 12.

Diis, heroibus, uirisq; aliquot claris laudatis, postremò commendat Augustum.

QVEM uirum, aut heroa lyra, uel acri
Tibia, sumes celebrare Clio?
Quem deum? cuius recinet iocosa
Nomen imago,
Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidoue in Hęmo?
Vnde uocalem temere insecutę
Orphea siluę,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresq; uentos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus: qui res hominum, ac deorum:
Qui mare, & terras, uariisq; mundum
Temperat horis?
Vnde nil maius generatur ipso:
Nec uiget quicquam simile, aut secundum:
Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.
Pręliis audax, neque te silebo
Liber, & sęuis inimica uirgo

Belluis:

Belluis: nec te metuende certa
Phœbe sagitta.
Dicam & Alcidem, puerosq; Ledæ,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit:
Defluit saxis agitatus humor:
Concidunt uenti, fugiuntq; nubes:
Et minax (quòd sic uoluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum:
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquinī fasceis, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paullum superante Pœno,
Gratus insigni referam camæna,
Fabriciumque:
Hunc, & incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, & Camillum
Sæua paupertas, & auitus apto
Cum lare fundus.
Crescit, occulto velut arbor æuo,
Fama Marcelli. micat inter omneis
Iulium sidus, velut inter igneis
Luna minores.
Gentis humanæ pater, atque custos
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data: tu secundo
Cæsare regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminenteis
Egerit iusto domitos triumpho:
Siue subiectos Orientis oræ
Seras, & Indos:
Te minor latum reget æquus orbem:
Tu graui curru quaties Olympum:
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

immanesq; Rhætus Auspiciis pepulit secundis. & Od. v I. lib. 3. *Iam bis Monæsis, & Pacori manus Non auspicatos contudit impetus nostros*. & epist. ad August. lib. I. *tuisq; Auspiciis totum confecta duella per orbem*.

Certus enim promisit] de hoc Apollinis oraculo sibi edito sic loquitur Teucer ipse, apud Eurip. in Helena, ὅπη νεὼς στείλαιμ᾽ ἂν οὔριον πτερόν. Ἐς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὗ μ᾽ ἐθέσπισεν Οἰκεῖν Ἀπόλλων ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας. certū aūt accipe non cuius oracula apertā & simplicem sententiam habeant (λοξίας enim propter obscuritatem, & ambiguitatem dicebatur) sed uerum, minimeq; mentientem.

Ambiguam tellure noua] id est, fore nobis alteram Salamina in Cypro, quę cum illa priore, quæ est in Attica, comparari possit.

O fortes, peioraq; passi] sumtum ex Homero ὦ φίλοι οὐ γάρ πω τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν. Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακόν, ἢ ὅτε Κύκλωψ Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι. quem quidem Homeri locum uberius atque ornatius expressit Virg. Aen. 1. *O socii, neque enim ignari sumus ante malorum. O passi grauiora*, &c.

nunc uino pellite curas] tale illud est Ode x I. lib. 2. *Dissipat Euhyus Curas edaces*. & I x. epod. *Curam, metumq; Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere*, sic Anacreon, Σκεδάσαι θέλω μερίμνας. idem Ὅταν πίνω τὸν οἶνον, Εὕδουσιν αἱ μέριμναι. idem ἔτ᾽ ἐγὼ πίω τὸν οἶνον, Ἀπορίπτονται μέριμναι. & Theognis τῷ πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας, Θωρηχθεὶς δ᾽ ἔσεαι πολλὸν ἐλαφρότερος. Iterum Horat. epist. ad Vall. lib. I. *generosum & lene requiro, Quod curas abigat*.

Cras ingēs iterabimus ęquor.] uel id mare, quod in patriam redeuntes per mensi sumus, iterum peragrabimus, patriam, patremq; fugientes: uel simpliciter iterū nauigabimus. sic Od. x x x I I I I. huius lib. *atque iterare cursus Cogor relictos*, id est, repetere cursus relictos. aliter hoc uerbo utitur Ode x I x. lib. 2. *atque truncis Lapsa cauis iterare mella* id est, iterum atque iterum canere, seu dicere. Od. x I I. epod. *Muricibus Tiriis iterata uellera lanæ Cui properabantur?* per uellera iterata muricibus δὶ βαφα significat, purpureas uestes bis tinctas. Od. I I I. lib. 3. *Troiæ renascens alite Lugubri Fortuna tristi clade iterabitur*. id est, iterū expugnabitur, ac delebitur. epist. ad Loll. lib. I. *Sic iterat uoces, sic uerba cadentia tollit*. Cicer. ad Att. ex quodam Poeta, *itera dum eadem isthac mihi*. & Tuscul. 2. *Itera dum eadem isthac mihi, non enim intelligo*.

AD LYDIAM. Ode 8.

Obscurè iuuenem quendam, quem Sybarin uocat, ut amore perditum, & uoluptatibus colliquefactum, notat.

Lydia dic per omneis
Te deos oro: Sybarin cur properes amando
Perdere: cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque solis.
Cur neque militaris
Inter æquales equitet: Gallica nec lupatis

Temperet

Temperet ora frenis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
Sanguine uiperino
Cautius uitat: neque iam liuida gestat armis
Brachia, sæpe disco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troiæ
Funera, ne uirilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas?

COMMENTARII.

amando perdere] dum ab eo amaris sic Virg. *Vritque uidendo Fœmina.* uel dum te amat.

Cur apricum oderit campum.] cur oderit campum Martium, non quòd pulverem, laboremve ferre non possit, neque propter ullam animi, aut corporis mollitiem, cùm sit horum patientissimus: sed propter tui amorem, quo miserè torquetur?

Cur neque militaris inter æquales] cur Sybaris neq; inter æquales equitet militaris, id est, militarem in morem, uel ut hominem militarem decet, uel cũ sit militaris, uel qui militaris esset, si equitaret. & hoc postremo modo sæpe loquitur Horat. ut Saty. vi. lib. 2. *si ueneror stultus nihil horum*, id est, si nihil horũ a Diis precor, quod si facerem, stultus essem. quo de genere dicemus ad Oden XXVIII. huius libri, & ad oct. tertij. militaris autem est militiæ idoneus: in re militari exercitatus. Sallust. coniur. Catilin. de M. Petreio: homo militaris, quòd amplius XXX. annis tribunus, aut præfectus, &c. fuerat, plerosque ipsos, factaq; eorum fortia nouerat: T. Liuius lib. 35. annalium Nihil ea res animum militaris uiri, & multos experti casus imminuit.

Gallica nec lupatis, &c.] nec ora equorum Gallicorum moderetur & regat frenis lupinorum dentium in morem asperis, atque inæqualibus. Lupati freni, quibus equi ferociores coercentur: a lupinorum dentium similitudine sic appellati. Virg. Georg. III. & duris parere lupatis. Græci poetæ lupos à dentium asperitate *καρχαρόδοντας* appellant. Oppian. lib. 1. de piscib. *καὶ ἔνδοθι κάρχαρον ἕρπει.*

temperet] moderetur coerceat, regat. Od. XII. huius libri. *Variisque mundũ Temperat horis.* Od. IIII. lib. 3. *Qui terram inertem, qui mare temperat*, id est, regit, moderatur. sic Saty. v. lib. 2. *mulier si forte dolosa, Libertusue senem delirum temperet.* epist. II. lib. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum* Od. XVI. epod. *utrunque rege temperante cælitum.* & fortasse Od. III. lib. 4. *O testudinis aureæ Dulcem quæ strepitum Pieri temperas.* aliàs pro uerbo abstinendi. vt Od. XVI. lib. 3. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens.* quemadmodum & Virgil. Georg. I. *Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis.* aliàs pro eo, quod est ad mediocritatem quandam redigere. vt Od. XIX. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* & epist. ad Mæcenat. tertia lib. I. *Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho.* aliter Od. XX. huius lib. *mea nec Falernæ Temperant uites, neque Formiani Pocula colles.* & Od VII. epod. *desiderique temperare poculum.*

Cur

Cur timet flauum Tiberim tangere?] curà natando abhorret?

Cur oliuum, &c.] cur luctari desiit? cur luctam horret? cur palæstram fugit mortis instar? Luctaturi oleo ungebantur. iccirco palæstras Græci λιπαρὰς nominant, id est, pingues, & ueluti oleo nitentes. & Battus ille apud Theocritum cum dixisset ei Corydon Aegonem unà cum Milone ad Alpheum, id est, ad certamina Olympica esse profectum: quærit ex eo deridens, quando ille oleũ oculis uiderit, significans illum nunquam luctatum esse, quippe qui nunquam oleo unctus sit. sic Theocr. εἰδ. δ. καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε; M. Tullius autem libro accusat. IV. scribit cùm a senatu arcessitus in curiam Syracusanam iccircò se anteà non uenisse dixisset, quòd Syracusanos amicos esse Verri suspicaretur, neque se ausum esse postulare, ut quicquam contra Verrẽ decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris statuam uideret (fuerat autem hæc statua ex Heraclij bonis posita, quorum bonorum possessionem palestræ Syracusanorum Verres contra omnia iura tradiderat) mag imo gemitu facto, aspectu & commemoratione statuæ, sibi responsum esse, ex Heraclii hereditate, quam palæstritis concessisset, multo maximam partem Verrem abstulisse, neque postulandum fuisse, ut ille palæstritas diligeret, qui etiam inuentorem olei sustulisset. Catull. de Berecinthia & Atti. *Ego gymnasi fui flos, Ego eram decus olei.*

sæpe disco] Saty. II. lib. 2. *Seu te discus agit, pete cedentem aera disco.* Propert. lib. 3. *Missile nunc disci pondus inorbe rotat.* Hom. ὀδυσσ. θ. Δίσκῳ δ' αὖ πάντων προφερέστατος ἦεν Ἐλατρεύς. Idem ὀδυσσ. ρ. Μνηστῆρες δὲ πάροιθεν ὀδυσσῆος μεγάροιο Δίσκοισιν τέρποντο καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες Ἐν τυκτῷ δαπέδῳ. erat autẽ discus æneus: qui non modò uiribus & lacertis, uerùm etiam arte quadã adhibita ita in sublime iaciebatur, ut intra certos fines decideret.

sæpe trans finem iaculo, &c.] sæpe contorto & misso ultra finem constitutum iaculo nobilitatus.

expedito] id est, expeditè, & ualidis lacertis emisso. de uerbo expediendi uide annot. ad Oden XXII. huius libri.

filium Thetidis] Achillem.

sub lacrymosa Troiæ Funera] paulo ante euersionem Troiæ. hanc fabulam sic narrat interpres Hom. ἰλιάδ. ι. & τ. Thetis sciens Achillem si in Thessalia remaneret, neque cum ceteris Græciæ principibus ad Troiam oppugnandam nauigaret, sine gloria illum quidem, sed diu tamen uicturum: sin unà cum illis proficisceretur, uitam eius breuem, gloriam immortalem futuram: eum in thalamo quodam cum puellis, & mulieribus apud Lycomedẽ collocarat in Scyro una ex Cycladibus. oraculo autem edito Troiam sine Achille capi nõ posse: missi sunt a Græcis Nestor, Phœnix, Vlysses ad Peleum Achillis patrem, rogatũ ut Achillem dimitteret. Peleo autem Achillem domi esse negante, id quod erat, Scyrum profecti sunt. Ac suspicati & subodorati cum uirginibus Achillem educari, de Vlyssis sententia hinc arma, illinc quasillos, & fusos, & cetera huius generis, ante ostium cubiculi, in quo erant puellæ, & Achilles, exposuerunt. Ita puellæ quidem in calathos continuò impetum fecerunt. Achilles uerò arma corripuit. quo facto est cognitus. hæc interpres Homeri, ut dixi, & Eusthatius ἰλιάδ. τ. de præpositione, sub, hoc modo accepta dicemus ad Od. prox.

ne uirilis Cultus in cædem, &c.] ne uestitus uirilis cum protraheret ad bellum Troianum, id est, ne uirili uestitu agnosceretur, & ita ad bellũ Troianum proficisci cogeretur. *Virilis cultus* sunt recti casus numeri singul. & ita sub intelligendum, eum.

AD THALIARCHVM. Ode 9.

Hieme indulgendum uoluptati.

VIDES, *ut alta stet niue candidum*
Soracte: nec iam sustineant onus
Siluæ laborantes: geluq́;
Flumina constiterint acuto.
Dissolue frigus, ligna super foco
Largè reponens: atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum dyota.
Permitte diuis cetera: qui simul
Strauere uentos æquore feruido
Depræliantes, nec cupressi,
Nec ueteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone, nec dulceis amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec uirenti canities abest
Morosa. nunc & campus, & areæ,
Lenesq́ue sub noctem susurri,
Composita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo:
Pignusq́ue dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

COMMENTARII.

vides vt alta] Expressit illos Alcæi uersus, qui apud Athē. leguntur lib. 10. *ὕει μὲν ὁ ζεὺς, ἐν δ᾽ ὀρανῷ μέγας Χειμὼν, πεπάγασιν δ᾽ ὑδάτων ῥοαὶ, Κάββαλλε τὸν χειμῶν᾽ ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως.*

niue candidum] sic lib. 3. Od. xxv. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.* Quidam putant hæc ita esse coniungenda, *stet niue*, pro eo quod est, horreat, uel plenum sit niue: quale est illud Virgil. lib. xii. Aen. *Iam puluere cælum Stare uides.* sic & Cæcil. Siracus. *hic ames: familiæ fame pereant: ager autem stet sentibus.* & Sisenna, *Cælum caligine stat.*

Soracte] mons est in Sabinis, quod nomen ferè hodiè retinet. quanquàm & à nonnullis mons Diui Syluestri nominatur.

sustineant onus] propriè dixit sustinere onus.

geluque

geluque Flumina constiterint acuto] flumina nisi uehementi frigore conglaciarint, liberè fluunt: ui frigoris autem impedita quodam modo, & constricta insistunt. gelu acutum appellat, ut Pindarus χιόνα ὀξεῖαν:& Virg. *penetrabile frigus*, quia & qui niuem tractant, & qui à frigore offenduntur, ac læduntur, simili quodam modo afficiuntur, atque ii, quos ferri acies pupugerit.

Dissolue frigus] Alcæus κάββαλλε τὸν χειμῶνα.

Ligna super foco,&c.] hæc respondent illis Alcæi ἐπὶ μὲν τιθεὶς πῦρ. sic infra Od. XVII. lib. 3. *Dum potes, aridum Compone lignum.*

largè] Alcæus ἀφειδέως.

benignius] liberalius, prolixius, largius. de nomine *benignus* uide, quæ sunt annotata Od. XVII. huius libri. ad illum locum, *benigno cornu*. ubi complura ex hoc poeta, & aliis collegimus exempla.

Deprome] *deprome dyota*, pro prome de dyota, Horatio usitatiss. ut *deduxit corpore* episto. ad Loll. & Od. I. lib. 3. *Decedit aratatriremi*, & similia, de quibus alibi.

quadrimum] uinum commendat uetustas: non item cantilenas. Nam quo quæq; recentior est, eo placet magis, inquit Pindarus.

Dyota] amphora duarum aurium, id est, duarum ansarum. aureis enim ὦτα nominant Græci. Est auté & amphora nomen Grecum. Latini hoc uas quadrantal appellant. quod octo & quadraginta sextarios capit: ut docet Festus.

Permitte diuis] uidetur hoc loco Deorum prouidentiam & procurationem rerum humanarum probare: non item Saty. V. lib. I. *credat Iudaus apella, Non ego, namque Deos didici securum agere æuum.* quem uersum a Lucretio mutuatus est lib. 5. & 6. ut ostendemus suo loco. Vult igitur hoc loco Horatius dierum accessionem ad uitam superiorem, id est, uitæ longitudinem hominibus à fortuna donari.

simul] id est, simulatq;, ut annotauimus ad Od. IV.

Strauere uentos æquore feruido Deprœliantes] id est, postèaquàm uentos inter se decertantes in mari sedauerunt, domuerunt, compresserunt, ἐστόρεσαν.

Quid sit futurum cras, fuge] nam, ut ait Od. VII. lib. 4. *Quis scit, an adiiciant hodiernæ tempora summæ Crastina Dii superi?* Cum igitur dies crastinus nihil ad nos pertineat, neque in nostra potestate situs sit, stultum est, quid eo die sit futurũ, scire uelle. sed hac de re uide, quæ annotauimus ad oden illam septimam. Iam Ode huius libri XI. tota in hoc argumento occupata est.

Quem sors dierum] id est, quencunque: tmesis, ut Ode XVI. *Quem criminosis cunque uoles modum Pones iambis*. & XXVII. *Quæ te cunque domat Venus, Non erubescendis adurit Ignibus*. & epist. I. lib. I. *Quo me cunque rapit tempestas*, &c. & sup. Od. VII. *Quo nos cunque feret melior fortuna parente*. & Saty. V. lib. 2. *Qui testamentum tradet tibi cunque legendum*. Secutus sum autem hoc loco meliores codices: in his duos Vatic. Faer. Tornes. in quibus scriptum est fors, non sors. Iam uerò fors idem, quod fortuna, quam Græci interdum δαίμονα appellant. uide annot. ad Saty. I. lib. I.

lucro appone] quisquis dies tibi ad uitam accesserit, eum tibi deputato esse in lucro, ut loquitur Ter. sic M. Tullius epist. lib. 9. ad Pætum: *quia de lucro propè iam quadriennium uiuimus.*

Sperne] aspernare, reiice.

Donec uirenti canities abest] sic Od. III. lib. 2. Q. Dellio suadet, ut hilariter uiuat, animo obsequatur, & uoluptati operam det, *Dum res & ætas, & sororum Fila trium patiuntur atra*. & Od. XIII. epod. *Dumque uirent genua, Et decet, obducta*

ducta soluatur fronte senectus. & Ode XI. lib. 2. *Cur non sub alta uel platano, uel hac Pinu iacentes sic temere, & rosa Canos odorati capillos, Dum licet, Assyriaque nardo Potamus uncti?* & Theognis: Ἥβῃ τερπόμενος παίζω· δηρὸν γὰρ ἔνερθεν Γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι, ὥστε λίθος, Ἄφθογγος. λείψω δ' ἐρατὸν φάος ἠελίοιο. idem præcipiens omnibus mortalibus, ut dum ætas integra est, iucundè uiuant, suisq; bonis utantur, fruantur: hanc rationem subiungit, quia neque iterum pubescere, neque reuiuiscere Dij immortales quenquam mortalem sinunt. Verba autem illius hæc sunt: Ξυνὸν δ' ἀνθρώποις ὑποθήσομαι, ὄφρα τις ἥβης Ἀγλαὸν ἄνθος ἔχων, καὶ φρεσὶν ἐσθλὰ νοῇ, Τῶν αὐτοῦ κτεάνων εὖ πασχέμεν. οὐ γὰρ ἀνηβᾶν Δὶς πέλεται πρὸς θεῶν, οὐδὲ λύσις θανάτου Θνητοῖς ἀνθρώποισι. Simile est hoc Tibulli: *Interea dum fata sinunt, iungamus amores. Iam ueniet tenebris mors adoperta caput: Iam subrepet iners ætas, nec amare licebit, Dicere nec cano blandicias capite.* sic Plautus Bacchid. *Non tibi uenit in mentem amabo, si, dum uiuas, tibi benè facias: Iam pol id quidem esse haud per longinquom? neque si hoc hodie amiseris, Post in morte id euenturum esse unquam?* sic Lucret. lib. 3. *Hoc etiam faciunt, ubi discubuere, tenentque Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis: Ex animo ut dicant: breuis est hic fructus homullis: Iam fuerit, neque post unquam reuocare licebit.* sic infra Od. XII. lib. 4. *Nigrorumque memor, dum licet, ignium,* &c. & Saty. VI. lib. 2. *Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus.*

canities morosa] difficilis, & morosa senectus.

campus] Martius, ut sup. *cur apricum Oderit campum.*

sub noctem] uel paulo ante noctem, uel paulò post. Vtrunque enim significat apud probatos auctores: sed illud frequentius ut sup. Od. proxima *sub lacrymosa Troiæ Funera.* & Od. XVIII. lib. 2. *Tu secanda marmora Locas sub ipsum funus.* & Od. II. epod. *lassi sub aduentum uiri.* & Saty. I. libri I. *Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.* & epist. ad Quinctium lib. I. *occultam febrem sub tempus edendi Dissimules.* & Saty. VII. lib. 2. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima uenire.* & epist. II. lib. 2. *Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum:* & Saty. VII. lib. 2. *an hic peccas, sub noctem qui puer uuam Furtiua mutas strigili.* & Virg. Georg. I. *Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese Diuersi rumpent radii.* ibid. *sub ipsum Arcturum tenui sat erit suspendere fuco.* iterum Horatius Saty. I. lib. 2. *Irriguumq; mero sub noctem corpus habento.* Catull. de nuptiis Pelei & Thetidis: *Aurora exoriente uagi sub lumina solis.* apud M. Tull ualet paulo pòst, lib. 10. epist. ad Plancum. *sub literas Lepidi statim recitatæ sunt tuæ.*

lenes susurri] quales edi solent ab amantibus, dum summissa uoce unà colloquuntur, ne ab aliis exaudiantur. nonnulli ad susurros rei ueneræ referunt. sic Theocr. εἰδ. λγ. Ὡς οἱ μὲν χλωροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν Ἀλλήλοις ψιθύριζον.

composita repetantur hora.] tempore constituto iterum atque iterum usurpentur. T. Liuius dixit ad compositam horam lib. 22. annalium: *Ad compositam cum iis horam ex ceteris tauris puerorum custodibus profectus,* &c.

Nunc & latentis proditor] solet nonnunquam puella sese in angulum aliquẽ abdere, non quòd amantem aspernetur, sed ut partim eius amorẽ exerceat, atq; exacuat: partim maiorem & sibi, & illi uoluptatem pariat reperta. nam non ita diu quęsita, statim se ipsa risu prodit. ideirco hunc risum proditorem appellat, id est, indicem puellę delitescentis. repetatur igitur, id est, iterum atque iterum usurpetur talis risus, repetatur etiam pignus è puellæ lacertis dereptum, nempe armillæ, uel è digito, nempe annulus, e digito (inquam) non admodum pertinaci: quia sibi facile patitur puella ab amante pignus eripi, neque sese prębet in eũ nimis pugnacem, neque peruicacem.

dereptum] sic legendum, nō ut anteà, direptum. Est autem deripere de quouis loco rapere, sed maximè de superiore. Plau. in Menæchmis. *sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit?* & apud hunc poet. Od.xxviii. lib.3. *Parcis deripere horreo Cessantem Bibuli consulis amphoram.* & apud Virgil. lib.3. *tum littore funem Deripere, excussósq; iubet laxare rudentes.* & apud eundem lib. 11. *Dereptumq; ab equo dextra complectitur hostem*: & M. Tull. in orat. pro Sylla in princip. *Sed ut ille iudices quantum de mea auctoritate deripuisset, tantum se de huius præsidiis deminuturum sperauit.* &c. ubi in codicibus uulgatis corruptè legitur diripuisset, cum diripere sit dilacerare, ac discerpere: deripere autem, de aliquo loco per uim mouere, & rapere, ut diximus. Idem lib. accus.4. *Ennæ tu de manu Cereris uictoriam deripere, & deam dea detrahere conatus es?* ubi uulgati codices habent diripere.

male pertinaci] parum pertinaciter retinenti: malè aliàs pro ualdè, ut annotatum est ad illum locum, & *& male laxus In pede calceus hæret.* Saty.iii.li.i. quo loco tamen aduerbium malè, cohærere debet cum uerbo hæret, ut dicemus suo loco.

IN MERCVRIVM. Ode 10.

MERCVRI facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, & decoræ
More palæstræ:
Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium, curuæque lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoso
Condere furto.
Te, boueis olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, uiduus pharetra
Risit Apollo.
Quin & Atridas duce te superbos
Ilio diues Priamus relicto,
Thessalosque igneis, & iniqua Troiæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: uirgáq; leuem coerces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus, & imis.

COMMENTARII.

nepos Atlantis] Maia Atlantis filia, Mercurii mater ex Ioue. uulgatissimū illud prætereo de Atlante cælum, totamq; hanc mundi fabricam humeris sustinente. qua de re Homer. ὀδυσσ.α. Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης

τῆς Πλάτης βένθεα οἶδεν, ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς Μακράς, αἳ γαῖάν τε, καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσι. Plato in Phædone extremo eos reprehendit, qui alium Atlãtem mente diuina robustiorem ac ualentiorem, magisq; immortalem se reperturos existimant. hæc Plato: ἀλλ' ἡγοῦνται τούτου ἄν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον, καὶ ἀθανατώτερον, καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν. M. Tullius poetarum fabulas, & famam secutus in oratione pro Sextio, Pisonem falsè insectans, dicit in eius oculo tantam inesse grauitatem, tantam frontis contractionem, ut illo supercilio Resp. tanquam Atlante cælum, niti uideatur. Dionys. Halicarnass. Ῥωμαϊ. ἀρχαιολ. α. Atlantem primum Arcadiæ Regem fuisse scribit. ᾤκει δέ (inquit) περὶ τὸ λεγόμενον καυκάσιον ὄρος. Iterum M. Tullius Tuscul. v. ait Atlantem cælum sustinere ideò traditum esse; quòd rerum cælestium diuina cognitio nomen eius ad errorem fabulæ traduxisset.

Qui feros cultus.] M. Tullius li. 1. de inuentione, & 1. de oratore ad Quinct. fratrem, scribit nullam aliam uim, quàm sermonem, & eloquentiam aut disper sos homines unum in locum congregare, atque à fera, agrestique uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq; uiuendi morem deducere: aut iam constitutis ciuitatibus, leges, iudicia, iura describere potuisse. Idem in Sextiana, hominum à feritate ad iustitiam atque mansuetudinem, traductionem, prudentiæ, consilioq; paucorum assignat. Verùm cum prudentia sine oratione in se ipsa uertatur, ut idem scribit alibi, neque ad alios uim suam explicare possit: intelligendum est primorum illorum hominum consilium cum sermone & facundia coniunctum perfecisse, ut feritas illa è uita hominum tolleretur. Cum igitur ora tione & eloquentia plurimùm exculta sit hominum uita, iisq; rebus maximè ho mines a feris differant, non immeritò Mercurio, qui propterea quòd in eo præcipua uis eloquentię fuerit, Deorum interpres esse fingitur, hunc mansuetiorem, & ciuiliorem uitę cultum uult Horatius acceptum referri. in epistola autem ad Pison. de Arte poet. a poetis & musicis hæc tanta beneficia ad homines uult esse profecta.

feros cultus] uiuendi morem ferum, immanem, nullaque humanitate politum.

uoce formasti] oratione & eloquentia, seu (si quis malit) musica conformà uisti, atque expoliuisti. sic utitur hoc uerbo lib. 3. Ode XXII. *& teneræ nimis Men tes asperioribus Formandæ studiis*. & in epistola ad Pison. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram*, &c. ibid. *Vnde parentur opes, quid alat, formetque poetam.* episto. ad Augu. *Mox etiam pectus præce ptis format amicis.* Saty. IIII. lib. I. *sic me Formabat puerum dictis*. pro eodem usurpatur uerbum fingere. ut Od. VI. lib. 3. *& fingitur artibus Iam nunc, & incestos amo res De tenero meditatur ungui.*

catus] id est, sollers, callidus, consideratus, acutus, quo nomine Aelius Sex tus appellatus est, ut declarat uersus Ennii, qui extat apud M. Tull. lib. I. Tusc. *Egregiè cordatus homo Catus Aeliu' Sextus.* Idem de legib. I. *Quis igitur prudentem, & (ut ita dicam) catum non ex ipsius habitu, sed ex aliqua ui externa iudicet?* Vtitur & noster Horat. Od. XII. lib. 3. *Catus idem per apertum fugientes Agitato grege ceruos ia culari*. & episto. lib. 2. ad Iul. Florum. *Post hæc ille catus, quantumuis rusticus, ibit*, &c. Plaut. Mostell. *Hercle mihi cauendum est: nimis orator cluet catus.* idem in Mænæchmis. *sic decet dari facetè uerba custodi catæ.* Terent. Andria: *Nescio quis senex modò uenit ellum: confidens, catus.* Ennius. *Iam cata signa fera sonitum dare uoce parabant.* quem uersum producit Varro lib. 6. de lingua Latina, & intepretatur *cata*, acuta, aitq; uerbum esse Sabinum: eò Catum Aelium esse nominatum: non (ut aiunt) sapientem, sed acutum: & cata dicta, accipienda pro acutis.

& decoræ. More palæstræ.] feram, & agrestem hominum uitam expoluisti, non uoce solum, & oratione: uerùm etiam palæstra, eaque decora, uenusta, & artificiosa.

Deorum nuncium] expressit Homericum epithetum, *διάκτορον*. nuncius autem hoc loco significat eum, qui nunciat. sic Od. VII. lib. 3. *Atqui felicitæ nuncius hospite Suspirare Chloen,* &c. & Od. IIII. lib. 4. *Carthagini iam non ego nuncios Mittam superbos.* quanquam potest dici illo loco pro rebus, quæ nunciantur, poni. Cicero in orat. pro Murena, *repente eò accedat ipse nuncius suæ calamitatis.* Idem in Vatinium. *adeò ne tibi misera & prostrata Resp. uisa est, ut non nuncios pacis ac belli, non curatores, non interpretes, non bellici consilii auctores, non ministros muneris prouincialis Senatus more maiorum deligere posses?* Lucret. lib. 4. *Refrigescit enim cunctando plaga per auras, Nec calida ad sensus decurrit nuncia rerum.* sic enim legendum, non decurrunt. nuncia autem nomen est tanquam adiectiuum, ut grammatici appellant, quemadmodum in duobus subsequentibus exemplis ex eod. auctore, eod. lib. *Conueniunt simulacra foris è corpore quoque Nuncia præclari uultus, pulchrique coloris: Qui ciet irruans loca turgida semine multo.* *Nuncia præclari uultus*, id est, quæ nunciāt & perferunt uultum præclarum. Idem lib. 6. *Nec, de corpore quæ sancto simulacra feruntur, In menteis hominum diuinæ nuncia formæ, Suscipere hæc animi tranquilla pace ualebis.* falluntur igitur qui ex his locis, & ex Tibulli uersibus, quos mox proferam, ostendere conantur nuncium in neutro genere usitatum esse pro re, quę nunciatur. sic Tibull. eleg. 1. lib. 2. *Euentura precor: uiden ut felicibus extis Significet placidos nuncia fibra Deos?* Idem eleg. IIII. lib. 3. *Diui uera monent uenturæ nuncia sortis: Vera monent Tuscis exta probata uiris.* quorum uerborum ordo est, exta nuncia sortis futuræ uera monent. sic Virgil. lib. 4. Aen. de fama. *Tàm ficti, praui que tenax, quàm nuncia ueri.* Idem 6. *Infelix Dido: uerus mihi nuncius ergo Venerat extinctam.* quanquam in hoc postremo exemplo nuncius accipi potest pro re nunciata. Propert. eleg. IIII. lib. 3. *Omnis enim debet sine uno nuncius esse, Maioremq; meus debet habere fidem.* Vsurpatur prætereà pro re nunciata in eodem genere, non in neutro: cuius rei extant exempla similiter apud probatos linguę Latinę auctores. Virg. Aen. XI. *Turbantiq; uiros perfertur nuncius, hostem Feruere cæde noua.* Cęsar lib. 1. de bello ciuili: *Multi ex Italia ad Cn. Pompeium proficiscebantur, alii ut principes talem nuncium attulisse, alii ne euentum belli expectasse, aut ex omnibus nouissimi uenisse uiderentur.* M. Tull. pro Corn. Balbo. *nolite per Deos immortales, iudices, hunc illi acerbum nuncium uelle deferri.* Idem ad Att. lib. 3. *Me & tuæ literæ, & quidam boni nuncii, non optimis tamen auctoribus, & expectatio uestrarum literarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant.* ibid. de Q. Fratre: & *nuncii nobis tristes, nec uarii uenerant.* & Catull. ad Verann. *Venisti? o mihi nuncii beati.* Idem de Arrio. *Cum subitò affertur nuncius horribilis.*

callidum, quicquid placuit, iocoso Condere] callidum condere. genus est loquendi à Græcis sumtum: de quo dicemus ad Oden oct. lib. 4. de huiusmodi autem Mercurij ingenio hæc tradunt Græci. Iupiter Maiæ vnius Atlantidum amore captus Iunone insciente cum illa concubuit. ea hoc concubitu grauida facta Mercurium in Cyllene Arcadię monte peperit, incredibili furandi studio deditum, non aliam (ut aiunt illi) ob causam, quàm quòd Iupiter concubitum illum uxori suę furatus sit: quasi uerò omnes Iouis amores, & concubitus non sint furtiui, & clandestini. Verùm, ut redeam ad Græcorum fabulas, eo ingenio natus Mercurius, & (quod hic ei laudi ascribit Horatius) boues Apollinis furto auertit, eidemque malum minanti etiam arcum subduxit, & cùm Maia mater cum sororibus suis lauaret, omnium uestes clam sustulit, ita ut illæ nudæ relictæ, quò se uerterent, non haberent. sed Homeri & Pindari interpretes tradunt,

dunt, Mercurium pro bobus Apollini subreptis lyram ei reposuisse. Iccircò Horatius Ode XXI. huius libri Apollinis humerum fraterna lyra insignem dicit. Mercurius enim & Apollo fratres sunt *ὁμοπάτριοι*.

viduus pharetra Risit Apollo.] id est, dum te uoce territat, tibiq; malum minatur Apollo, nisi boues redderes: sentit continuò te sibi pharetram quoque furtim ademisse. Quibus rebus cognitis ridendum sibi, non te grauiore aliqua pœna dignum esse existimauit.

viduus Pharetra] spoliatus pharetra. hoc nomine utitur M. Tull. in iis, quæ de Aeschylo uertit II. Tuscul. *sic me ipse uiduus pestes excipio anxias.*

Quin & Atridas] hæc sunt petita ex *Ἰλιάδ. ω.* ubi Homerus Mercurium inducit adolescentis nunc primùm pubescentis induta persona, Priamo sese ducem præbentem, ad Achillis naues per media Græcorum castra eunti, & Hectoris corpus sepeliendi causa ab Achille redimere cogitanti.

Thessalosq; ignes] uigilias Thessalicas, quæ agebantur in castris, & nauibus Achillis.

iniqua] inimica.

fefellit] *ἔλαθε*, id est, latuit: quod perinde est, ac si diceret. ita per media Græcorum castra ad Achillis naues peruenit, ut à nemine cognitus, ac ne uisus quidem fuerit. atque eo ipso uerbo utitur Homerus: apud quem sic Achilles, *Καὶ δέ σε γινώσκω Πρίαμε φρεσὶν, οὐδέ με λήθεις, Ὅττι θεῶν τις ἦγε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν. οὐ γάρ κεν τλαίη βροτὸς ἐλθέμεν, οὐδὲ μάλ' ἡβῶν Ἐς στρατὸν, οὐδὲ γὰρ ἂν φυλάκους λάθοι, οὐδέ κ' ὀχῆας Ῥεῖα μετοχλίσσειε θυράων ἡμετεράων.* sed uerbum, fallere, apud Horatium pro Græco *λανθάνειν*, quod est latere, usurpari, id exemplis ostendere libet. Od. XI. lib. 3. *& scelestas Falle sorores.* & Od. XIIII. eiusd. *Spartacum si qua potuit uagantem Fallere testa.* & Od. XVI. *& segetis certa fides meæ Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit sorte beatior.* quem locum suo loco explicabo. & Od. IIII. lib. 4. *quos opimus Fallere & effugere est triumphus.* epist. ad Loll. lib. I. *An secretum iter, et fallentis semita uitæ.* & epist. ad Quinctium. *Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.* ibid. *Da mihi fallere, da iustum, sanctumq; uideri.* & epist. ad Scæuam. *nec uixit malè, qui natus, moriensq; fefellit.* Idem epist. ad Iulium Florum. lib. 2. *Dum mea delectent mala me, uel denique fallant.* epist. ad Pison. de Arte poetica. *Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes.* & Od. XV. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.* & Od. III. eiusd. lib. *Num uiperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Vsurpant pro eodem & alii scriptores. Vt Lucret. lib. 4. *Nec Veneres nostras hoc fallit.* Idem lib. 5. *Et si fallit enim Diuum genus, humanumq;, Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet.* Et Virg. lib. 4. Aen. *Nec me adeò fallit ueritam te mænia nostra. Suspectas habuisse domos Carthaginis altæ.* Terent. heautont. *num me fefellit hosce id struere?* Cicer. pro Flacco: *multa nos fefellerunt.* idem lib. 9. epist. ad Attic. *etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt.* T. Liuius lib. 31. *non fefellit Achæos, quo spectasset tam benigna pollicitatio.* piget ex aliis exempla colligere.

Virgaq; leuem] de hac uirga sic Homer. *ἰλιάδ. ω. Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.* quem Virg. imitatus est lib. 4. Aen. *Tum uirgam capit, hac animas ille euocat Orco, &c.* *ὀδυσσ. ω.* autem hac eadem uirga animas deducit ad inferos. *Τῇ ῥ' ἄγε κινήσας, αἱ δὲ τρίζουσαι ἕποντο.* & ibid. *Ἀγχίμολον δέ σφ' ἦλθε διάκτορος Ἀργειφόντης Ψυχὰς μνηστήρων κατάγων Ὀδυσῆϊ δαμέντων* hãc uirgã *κηρυκεῖον* appellant Græci: Latini caduceum, seu caruceum potius, ut docti quidam putant.

superis Deorum Gratus & imis.] id est, Diis & superis & inferis gratus. notum prouerbium

prouerbium κοινὸς Ἑρμῆς. i. communis Mercurius: quanquam huius prouerbii usus etiam ad aliud pertinet. sciendum autem, hoc genus loquendi olere hellenismum, uocantq; grammatici patrium casum diuisionis. Deorum alii superi, alii inferi. Isocrat. τὰ καλὰ τῶν ζώων. sic Plin. *nigra ouium*.

AD LEVCONOEN. Ode 11.

Indulgendum uoluptati, omissa futurorum cura.

TV ne quæsieris, (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint Leuconoe: nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati:
Seu plures hiemes, seu tribuit Iupiter ultimam:
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: sapias: uina liques: & spatio breui
Spem longam reseces. dum loquimur, fugerit inuida
Aetas. carpe diem, quàm minimùm credula postero.

COMMENTARII.

Tu ne quæsieris (scire nefas)] omnes qui in hunc poetam scripserunt commentarios, coniunctè legunt, scire nefas. ut Ode xvi. lib. epod. *Nefas uidere*: & ita nefas erit hoc loco idem, quod Græci dicunt ἀδύνατον ut Ode xxiiii. *Durum sed leuius fit patientia, Quicquid corrigere est nefas*. quo modo etiam à M. Tull. usurpatur in Timæo. *Atque illum quidem quasi parentem huius uniuersitatis inuenire difficile, et cum iam inueneris, indicare in uulgus, nefas*. Platonis uerba, quę interpretatur eo loco M. Tullius, sunt hæc τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. eadem ratione uidetur, Od. iii. lib. 4. fas pro eo quod δυνατὸν dicunt illi posuisse. *Nec scire fas est omnia*. quamuis sciam aliter accipi posse, ut dicemus suo loco. sic ergo hic locus explicandus est, si hoc modo distinguamus, scire nefas, sed quid uetat, quo minus ita legamus? *Tu ne quæsieris scire (nefas) quem mihi*, &c. ut hoc, scire cum uerbo quæsieris coniungatur, & nefas, separatim legatur. Nam nemo, opinor, negabit æque Latinè dici posse, quæro scire, ut quæro doceri, quo usus est Virg. libro sexto Aened. *ne quære doceri, Quam pœnam, aut quæ forma uiros, fortunaue mersit*. & M. Tull. libro tertio, de finib. *Ego ne, quæris (inquit) scire, quid sentiam?* & hic idem Horat. Ode xxvii. lib. 3. *speciosa quæro Pascere tigres*, & epist. prima ad Mæcen. lib. 1. *quæris Mæcenas iterum antiquo me includere ludo*: & Ode i. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum*. & Ode xxiiii. lib. 3. *Si quæret pater urbium Subscribi statuis*. & Ode xvi. huius libri. *nunc ego mitibus. Mutare quæro tristia*. Sed quod ad genus carminis attinet, tale est illud Alcæi, apud Athen. lib. 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. & Catulli. *Alphene immemor, atque unanimis false sodalibus*. Extat autem similis sententia Ode xxix. lib. 3. *Prudens futuri temporis exitum Caliginosa nocte premit Deus*, &c.

nec Babilonios Tent: tis numeros] M. Tullius de Babiloniis lib. de diuinat. ii. quædam scribit, quæ uidentur ad hunc locum pertinere his uerbis: *Nam quid*

quod aiunt quadringenta, et septuaginta millia annorum in periclitandis, experiendisq́; pueris, quicunque essent nati, Babylonios posuisse, fallunt, &c. eademq́; reperiuntur lib. I. *Contemnamus etiam (inquit) Babylonios, qui ex Caucaso cæli signa seruantes, numeris, et motibus stellarum cursus persequuntur*, &c.

ut melius, quicquid erit] merus est hellenismus. ὥστε uel ὡς πᾶν τὸ συμβαινόμενον βέλτιον πάσχειν, id est, ut fortius, aut facilius, quicquid accidet, feras. neque uerò quicquam subaudiendum est. sic enim loquuntur Græci, ὡς πάσχειν id est, ut pati. & ita Linacer, & Erasmus. At Muretus legit cum interrogatione. Vt melius quicquid erit pati? id est, quàm melius est pati, quicquid euenerit? quam explicationem non improbo: puto tamen sic potius posse explicari, nec Babylonios tentaris numeros ὡς βέλτιον ὄν, id est tanquam melius quiddam sit, pati quicquid acciderit, quàm futura præscire uelle. solet enim ita loqui Horat. ut Sat. VII. lib. 2. *Et leporum auulsos, ut multo suauius, armos.*

Seu plures hiemes] uidetur hiemis nomen hoc loco non simpliciter, nec uno modo poni, sed duobus. Nam hiemem nisi fallor, hic intelligere debemus anni tempus, id est, brumam: ut pars anni totum annum significet: & plures hiemes, plures annos. ut Ode XV. huius lib. *Post certas hiemes uret Achaicus Ignis Iliacas domos.* sic Virg. in Tyt. *Post aliquot mea regna uidens mirer aristas.* sed quæ sequuntur deinceps, seruata eadem significatione constare non possunt. Nam hęc uerba, *Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare*, proculdubio ita intelligi non possunt, ut dicamus annum, qui nunc debilitat, &c. sed hiemem, id est, χειμῶνα, undam, fluctum, tempestatem, quibus mare debilitatur, ac frangitur saxis oppositis. ut apud Pindar. ἴσθμι. εἰδ. ἑκτ. Ἀλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασεν ἐκ χειμῶνος.

sapias, uina liques] id est, fac sapias, fac uina liques. uult sapientis esse in rebus seriis, ac seueris non multùm temporis ponere: in uino, epulis, & uoluptatibus maximam uitę partem consumere, ut sup. *sic tu sapiens finire memento Tristitiam, uitaq́; labores.* Priscianus lib. 18. hunc locum producit, & sapias uult esse positum, pro, si sapias. potest tamen ita explicari, ut ego paulò ante ostendi. uina liquare autem positum pro, uina promere, & fundere, potare: uel referẽdum ad ueterum delicias, qui sacculis, & colis niuariis uina percolabant, & liquabant, ut essent & frigidiora, & liquidiora: quam explicationem probat Muretus.

Et spatio breui, &c.] quanto breuius est nostrę uitę spatium, tanto minus longæ nostrę spes esse debent. Sunt autem eius spes longę exempli causa, qui iucundè uiuendi consilium in annum decimum differat, cum sit fortasse postridiè, immò uerò eo ipso die moriturus. quod uetat epist. ad Bullatium lib. I. *Tu quacunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata sume manu, nec dulcia differ in annum.* simile est huic loco is, qui est sup. Od. IIII. *O beate Sexti, Vitæ summa breuis spem nos uetat inchoare longam.*

Dum loquimur, fugerit] Suadet item Theognis, ut animum conuiuiis & epulis oblectemus, quia pubertas celeriter, & cogitationis in morem prętereat, equorum cursum, ac celeritatem superans. Ἡμεῖς δ' ἐν θαλίῃσι φίλον καταθώμεθα θυμὸν, Ὄφρ' ἔτι τερπωλῆς ἔργ' ἐρατεινὰ φέρῃ. Αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη.

Carpe diem] tralatio aptissima uel à fructibus, & floribus carpendis, uel à lanificio. Quemadmodum igitur ii, qui uel flores, uel lanam carpunt, paulatim carpunt, sic debent homines hodiernæ uitæ munere ac beneficio uti frui, non spe & cogitatione quidem multos annos pręcipere, occasionem autem, & facultatem iucundè uiuendi oblatam negligere ac prætermittere, aut in longũ tempus

Belluis: nec te metuende certa
Phœbe sagitta.
Dicam & Alcidem, puerosq; Ledæ,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit:
Defluit saxis agitatus humor:
Concidunt uenti, fugiuntq; nubes:
Et minax (quòd sic uoluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum:
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasceis, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paullum superante Pœno,
Gratus insigni referam camœna,
Fabriciumque:
Hunc, & incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, & Camillum
Sæua paupertas, & auitus apto
Cum lare fundus.
Crescit, occulto velut arbor æuo,
Fama Marcelli. micat inter omneis
Iulium sidus, velut inter igneis
Luna minores.
Gentis humanæ pater, atque custos
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data: tu secundo
Cæsare regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminenteis
Egerit iusto domitos triumpho:
Siue subiectos Orientis oræ
Seras, & Indos:
Te minor latum reget æquus orbem:
Tu graui curru quaties Olympum:
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

COMMENTARII.

Quem uirum, aut heroa] uidētur hęc ex Pindaro expressa εἰδ. β. ὀλυμπ. Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; quod quidem & Muretus nuper, & alij iam pridem annotarunt. Iam quòd uel lyra, uel tibia uult homines, aut heroas laudari posse, Pind. item utranque complectitur εἰδ. δ. ἰσθμ. Κλέονται δ' ἔν τε φορμίγγεσσιν ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς μυρίον χρόνον.

acri] sonora.

sumes celebrare] id est, suscipies celebrandum, uel ut celebres: quo de genere dicemus ad Od. x x I I I. huius libri.

cuius recinet iocosa, &c.] imago uocis & cantionis tuæ. sumes, & recinet excudendum curaui secutus cod. Vrs. & Tornes. Est autem ἠχὼ (vt Arist. scribit in problem. τμήμ. ιθ.) ἀφὴ φωνῆς τῆς νεάτης λεγούσης. Id est, echo tactio est nouissimæ, seu postremæ uocis desinentis. Od. x x. huius lib. *ut iocosa Redderet laudes, tibi Vaticani Montis imago.*

aut in umbrosis Heliconis] de Helicone sic Strabo lib. 9. ὁ δ' ἑλικὼν συνεχὴς ἐστι τῇ φωκίδι ἐκ τῶν πρὸς ἄρκτον αὐτῆς μερῶν. Helicon Phocidi est contines, seu continuus, quibus ex partibus Septentrionem spectat. commemorat & in epist. ad Pison. *Excludit sanos Helicone poetas Democritus.* & in epist. ad Augustum lib. 2. *Vt studio maiore petant Helicona uirentem.*

Pindo] Pindus mons Arcadiæ, & fluuius. alii autem uolunt Perrhebœę montem esse mari propinquum: Interpres Theocriti Thessalię fluuium. sed hoc loco montis nomen est.

Hæmo] Hemus & Rhodope montes sunt Thraciæ sacris Liberi patris & mænadum cœtu, Orpheo primum initiante, celebrati, ac nobilitati.

Vnde uocalem temerè insecutæ] Quid illa de Orpheo fabula notius, cum cithara canentem etiam arbores secutas esse? quam quidem sic interpretatur hic poeta in epistola ad Pisones: *Siluestres homines sacer, interpresq́; Deorum Cædibus, et uictu fœdo deterruit Orpheus Dictus ob hoc lenire tigres,* &c. Apollon. lib. I. Argonaut. Αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα. φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς Ἀκτῆς θρηικίης ζώνης ἐπὶ τηλεθόωσαι Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι. Apud Euripidem Iphigenia negat sibi Orphei eloquentiam datam esse, qua persuadere possit saxis, ut se sequātur: itaque lacrymas in subsidium adhibituram. Εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον ὦ πάτερ λόγον Πείθειν ἐπάδουσ', ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας, Κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν, οὓς ἐβουλόμην, Ἐνταῦθ' ἂν ἦλθον· νῦν δὲ τἀπ' ἐμοῦ σοφὰ Δάκρυα παρέξω. Philostratus iunior in imaginib. hæc de Orpheo: νεανιεύεται δέ τι καὶ μεῖζον ὁ ζωγράφος. δένδρα γὰρ ἀνασπάσας τῶν ῥιζῶν, ἀκροατὰς ἄγει ταῦτα τῷ Ὀρφεῖ. καὶ περιίστησιν αὐτῷ. πεύκη τε νῦν, καὶ κυπάριττος, καὶ κλῆθρος, καὶ αἴγειρος αὐτῇ, καὶ ὅσα ἄλλα δένδρα συμβαλόντα τοὺς πτόρθους, οἷον χεῖρας, περὶ τὸν Ὀρφέα ἕστηκε. Pausanias Ἠλιακῶν. β. narrat Aegyptium quendam sibi dixisse, Amphionem & Orphea magos fuisse, atque iccircò hunc feras & arbores: illum saxa quibusdam uocibus, & carminibus, id est, ἐπῳδαῖς quoquò uoluerint, ducere dictos esse. Virg. Georg. IIII. *Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.* Propert. lib. 3. *Orphea te tenuisse feras, & concita dicunt Flumina Threicia detinuisse lyra.* De eod. plura libro tertio, epigr. Græc.

temere]

temere] παραλόγως αὐτομάτως. insecutę] sunt, subaud.

Blandum & auritas] blandum ducere, dictum ab Horatio, ut alibi sollers ponere, & catus iaculari. quo de genere dicemus ad Od.v i i i.lib.4.

auritas] tralatio est ab animatis. auritus (inquit Festus) uel à magnis auribus dicitur, uel ab audiendi facultate.

Quid prius dicam] Cum M. Ant. Muretus hunc locum corruptum esse iudicasset, eum ita putauit emendandum: *Quid prius dicam? solitis parentem Laudibus, qui res hominum*, &c. ut Iouem ipsum parentem nominari intelligamus, quam quidem hominis eruditiss. coniecturam magnopere probo, eiq; ut ignoscatur, uehementer ab omnibus harum literarum studiosis peto, qui locũ perspicuè corruptum, à libris ueteribus destitutus ita restituit, ut eius diuinatio, nisi nobis libri calamo exarati subuenissent, pro uera scriptura haberi posset. Ego autem antè quàm ueram scripturam in uno codice Vaticano reperissem, uulgatam sic explicari posse putabam. *Quid prius dicam solitis parentum laudibus?* id est, quàm solitas parentum nostrorum laudes? laudes porrò parentum intelligebam, non eas quibus afficiendi sint parentes nostri. sed quibus illi Iouem afficere solebant, & quarum argumentum erat Iupiter, & eius laudes. Itaque Iouem parentum laudes eò appellari arbitrabar, quòd ueterum carmina magna ex parte è Iouis laudibus constabant: proinde quasi ita diceret Horat. *Quid prius dicam Ioue*, quem primo loco patres nostri canere, & laudare solebant: uel hoc modo, *Quid prius dicam?* scripta hic interrogationis nota: *Solitis parentum laudibus*, id est, quemadmodum parentes nostri Iouem laudare consueuerunt, dicam, subaudi, eum, *Qui res hominum ac Deorum*, &c. Quæ iccircò ascripsi, ut si quis forte pertinacius contendet hunc locum non esse corruptum, ei quoque satisfactum sit. Nam ego quidem lectionem ex optimo cod. Vatic. erutam sequor: cuius mihi testes sunt Federicus Brutius bibliothecæ Vaticanæ custos, & Muretus. Eius autem sententia perspicua est: *Quid prius dicam solitis parentis laudibus?* id est, Quid prius dicam, quàm solitas, & usitatas parentis, nempe Iouis laudes? *Qui res hominum, ac*, &c. In nonnullis libris legitur, *Qui rex hominum ac Deorum*. quam scripturam equidem non damno, sed alteram sequor, præsertim ab optimis cod. Faer. Vrs. uno Vatican. Tornes. confirmatam.

Qui mare, & terras] huic loco simillimus, ac planè geminus est ille ex lib.3. Od.i i i i. *Qui terram inertem, qui mare temperat Ventosum, et urbeis, regnaq; tristitia*, &c.

temperat] moderatur, uel temperatum efficit. uide ann. ad Od.v i i i. supra de hoc uerbo.

horis] horas hoc loco quatuor anni parteis dissimiles intellige.

Proximos illi tamen] nihil est Ioui secundum: est tamen ei Pallas proxima, sed longo proxima interuallo. secundum enim intelligitur, quod statim sequitur, & adhæret: proximũ uerò etiam, quod longè remotum est, dummodò inter duo discreta nihil medium interiectum sit, ut docet Nonius, & annotarat Muretus.

Prœliis audax] nota est omnibus illa Deorum & gigantum pugna, in qua Bacchus interfuisse, cuiusq; magna pars fuisse dicitur, ut est in Oda x i x. lib.2. quo loco plura hac de re dicemus. Notæ sunt prætereà Bacchi de Indis uictoriæ, ac triumphi de quibus Diodorus Siculus lib.5. & Lucianus in eo lib. qui inscribitur προσλαλιὰ. ἢ Διόνυσος.

& sæuis inimica uirgo] Diana uenatrix: ut Od.v i.lib.4. *Deliæ tutela Deæ fugaces Lyncas, et ceruos cohibentis arcu*. Hom. ἰλιάδ. ε. Ἄρτεμις ἰοχέαιρα quo epitheto utitur, & Pindarus.

let, legat Liuium lib. I. & Plutarch. in Rom. Veruntamen hęc pauca ex Liuio huc ascribam: *Ita duo deinceps reges alius alia uia, ille bello, hic pace ciuitatem auxerunt: Romulus septem & triginta regnauit annos. Numa tres & quadraginta. Tum ualida, tum temperata & belli & pacis artibus erat ciuitas.*

an superbos Tarquini fasceis] id est, an superbum Sext. Tarquinii Imperium. Alii existimant significari Iunium Brutum, quia (inquiunt) Tarquinio exacto, cum statim L. Tarquinius se consulatu abdicasset, fasces penes unum Brutum remanserunt. alij ut Porph. & Acron, Tarquinium Priscum: & superbos fasces interpretantur magnificos, gloriosos, & præstantes. sic suprà Od. XI. *Atridas superbos* dixit: & Od. XXXV. *superbos triumphos.* & Od. IIII, lib. 2. *pauimentum superbum.* & Virg. Aen. VI. *animamq; superbam Vltoris Bruti.*

an Catonis Nobile lethum.] M. Tull. epist. ad Pap. Pætum. *Ceteri quidem, Pompeius, Lentulus, Scipio, Afranius fœdè perierunt: at Cato præclarè.* Plutarchus scribit Catonem, cum audisset Scipionem, Afranium, Iubam à C. Cæsare deuictos esse, sese Vticæ gladio percussisse, & cùm filij interuentu prohibitus esset, vulnusq; curari cœptum esset, intereadum curaretur, vulnus obligatum rescidisse, atque ita animam efflasse. Laudat etiam offic. I. genus hoc mortis M. Tull. & Hor. Od. I. lib. 2. *Et cuncta terrarum subacta*, &c.

Regulum] de Regulo lege Oden V. lib. 3. & offic. lib. I. & 3. & orat. in Pisonem. quo loco ita de Regulo: *Nec mihi ille M. Regulus, quem Carthaginienses resectis palpebris illigatum in machina uigilando necauerunt, supplicio uidetur affectus*, &c. & pro Sextio: *Tu mihi etiam M. Attilium Regulum commemoras, qui redire ipse Carthaginem sua uoluntate ad supplicium, quàm sine iis captiuis, à quibus ad Senatum missus erat, Romæ manere maluerit.*

Scauros] Cùm Scaurorum in primis nobilis & clara virtus in Republ. administranda extiterit, tùm singularis fuit M. Scauri grauitas & constantia, qui cùm accusaretur à Q. Vario Hispano, quòd socios ad arma concitasset, ita caussam egit suam. Q. Varius Hispanus M. Scaurum principem Senatus arguit socios ad arma concitasse: M. Scaurus princeps Senatus negat: testis nemo: utri uos Quirites credere debetis? quibus auditis absolutus est. hunc commemorat M. Tull. epist. lib. I. ad App. Periucundæ. & lib. I. de orat. & in Bruto. & orat. pro Fonteio.

animæq; magnæ Prodigum Paullum] qui animam, id est, vitam pro Repub. profudit. Paullum Aemilium significat Terentij Varronis collegam: quibus consulibus, ac ducibus maximam cladem ad Cannas accepit ab Annibale populus Rom. eo enim prælio cæsa sunt XLV Romanorum millia cum Paullo Consule, & LXXX senatoribus: XXX partim consularibus, partim prætorijs, partim ædilitijs. vide Liuium lib. 22.

Fabriciumq;] M. Tull. offic. III. tradit perfugam quendam, qui à Pyrrho in castra Fabricij venerat, eiq; pollicitus erat, si præmium sibi proposuisset, se, ut clam venisset, sic clam in Pyrrhi castra rediturum, & eum veneno necaturum, à Fabricio cum custodia ad Pyrrhum esse remissum. Plutarchus autem in Pyrrho scribit epistolam à medico ad Fabricium esse missam, in qua promitteret se veneno regem necaturum, si sibi Romani sui facinoris præmium pollicerentur. Plutarchi uerba sunt hæc: Ἧκεν ἀνὴρ εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς Φαβρίκιον ἐπιστολὴν κομίζων, ἣν ἔγραψεν ὁ τοῦ βασιλέως ἰατρὸς ἐπαγγελλόμενος ἀναιρήσειν τὸν Πύῤῥον, εἰ χάρις αὐτῷ παρ' ἐκείνων ὁμολογηθείη λύσαντι τὸν πόλεμον ἀκινδύνως. Ὁ δὲ Φαβρίκιος δυσχεράνας πρὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν συνάρχοντα διαθεὶς ὁμοίως, ἔπεμψε γράμματα πρὸς τὸν Πύῤῥον κατὰ τάχος φυλάττεσθαι τὸν κίνδυνον κελεύων. hunc eũdem Fabriciũ

scribit

ſcribit ibidem Plutarchus aurum a Pyrrho oblatum accipere noluiſſe, & cũ die poſtero Pyrrhus iuſſiſſet elephantum (quod animalis genus nunquam ille antea uiderat) a Fabricii tergo, aulæo interiecto collocari, deinde aulæo ſublato, elephantus ille ſupra Fabricij caput, immanem, atque horribilem uocem miſiſſet, reſpondiſſe neque heri ſe ab auro eſſe corruptum, neque hodie á fera exterritum.

Hunc] Fabricium.

& incomtis Curium] M.Tull.ſcribit in Catone maiore, Curio ad focum ſedẽti magnum auri pondus cum Samnites attuliſſent, ab eo repudiatos eſſe: non enim aurum habere præclarum ſibi uideri dixit, ſed eis qui haberent aurum, imperare.

Camillum] L. Furius Camillus cum ei dies a L. Apuleio tribuno pl. dicta eſſet, in exilium ſua uoluntate abiit: idem Roma á Gallis capta, abſens & exul Conſul creatus, Gallis in auro appendendo iam occupatis, cum exercitu interuenit, eosq́ue ſexto poſt Romam captam menſe, ex Italia expulit.

Sæua paupertas] χαλεπὴ, aſpera, & perpeſſu difficilis. ſic χαλεπότητα, ſæuitiam Latinè reddidimus apud Ariſt. in libris de moribus, quos annis ſuperioribus in lucem edidimus.

tulit] protulit, extulit.

& auitus apto Cum lare fundus.] fundus non emtus, ſed à maioribus acceptus, cum domo non ſumtuoſius, nec magnificentius, quàm fundi fructus ferret, aut quàm fundum deceret, extructa.

fama Marcelli] M.Claudium Marcellum ſignificari uulgò exiſtimant, qui Gallos Inſubres Viridomaro eorum duce ſuperauit: qui Syracuſas expugnauit: qui quinquies conſul fuit: poſtremò qui cum collega ſpeculandi cauſa è caſtris egreſſus ab equitatu Annibalis circumuentus, & occiſus eſt. Quem cum interfectum eſſe audiſſet Annibal (vt ſcribit Plutarchus in eius uita) ipſe ad locum in quo iacebat, accurrit, mortuo diu aſtitit: ſtaturam, & formam corporis diligenter & attentè conſiderauit, neque hoſte tam infeſto ac moleſto ſublato, aut uocem arrogantiorem miſit, aut lætitiam immoderatam vultu ſignificauit: ſed mortis caſum inopinatum miratus, annulum quidem ei de digito detraxit, corpus autem honorifico & inſigni ueſtitu ornatum comburendum curauit, cineresq́ue in vrna argentea conditos, impoſita etiam aurea corona, ad eius filium miſit. De eodem M.Tull. lib. 4. accuſat. cum alia multa, tùm hæc quoque ualde honorifica commemorat. *Nemo ferè ueſtrum eſt, quin quemadmodum capta ſint à M. Marcello Syracuſæ, ſæpe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. Confer te hanc pacem, cum illo bello, huius Prætoris aduentum cum illius Imperatoris uictoria, huius cohortem impuram cum illius exercitu inuicto, huius libidines cum illius continentia: ab illo qui cepit, conditas: ab hoc, qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracuſas.* Ego M. Marcellum Octauię filium ſignificari puto: & ita Porph. de quo & Virgi. lib. 3. *Tu Marcellus eris.* & Paterculus poſter. uolumine.

Iulium ſidus] Iulium Cæſarem in Deorum numerum relatum accipe. Creditum eſt enim ſtellam illam comatam, quæ noctes ſeptem fulſit, Cæſaris animũ fuiſſe in cęlum ſubuolãtem, de qua ſic Plutarch Ἐφάνη ἄρ ἐπινύκτας ἑπτὰ μὲν τῆν καίσαρος σφαγὴν διαπρεπὴς μέγας κομήτης.

tu ſecundo Cæſare regnes.] ita diuiſum ſit inter te, & Cæſarem Auguſtum mundi totius Imperium, ut tu in cælo regnes: Cæſar orbem terrarum & res humanas moderetur, & procuret.

ille, ſeu Parthos] Parthos Auguſtus non domuit, ſed pacem cum eis fecit. Illi enim ſigna militaria tùm ea, quæ Craſſus, tùm, ea quæ Antonius amiſerat,

Auguſto

Augusto reposcenti reddiderunt. uide ann.ad Od.xv.lib.4.

Latio imminenteis] Italiæ insidiantes,& malè cogitantes.

orientis oræ] sic habent cod.Iann.Faer.Vrsini,duo Vat.Torn.

egerit] duxerit. neque quicquam refert utrùm Augustus ipse de Parthis triū pharit, an eo uel imperante,& principatum obtinente,uel consule, uel auspice, alii Parthos in triumphum duxerint.

Te minor,&c.] quantumuis magnas res gesserit, æquo animo tamen, te inferior terrarum Imperium obtinebit: tu autem in cælo regnabis.

æquus] æquo animo. ut Od.xxix.li.3. *quod adest, memento Componere æquus.*

Tu graui curru quaties.] tale illud est Ode xxxIIII.huius libri. *namque Diespiter igni corusco nubila diuidens Plerunque per purum tonantes Egit equos, uolucremq; currum.*

AD LYDIAM. Ode 13.

Dolet sibi Telephum anteponi.

CVM tu Lydia Telephi
Ceruicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia: uæ, meum
Feruens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa sede manent: humor & in genas
Furtim labitur arguens,
Quàm lentis penitus macerer ignibus.
Vror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ: siue puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbarè
Lædentem oscula, quæ Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulsus querimoniis,
Suprema citius soluet amor die.

COMMENTARII.

CVM tu Lydia] Hoc unum est ex iis, quæ ualdè mordent, & urunt amantem, si amica uel illo audiente riualem laudet, uel eo excluso, hunc intromittat, vel denique aliquam rem huic gratificetur, quam illi deneget. cuius rei elegās exemplum est id, quod in Eunucho parasitus suadet militi: *Vbi nominabit Phædriam,*

driam, tu Pamphilam Continuò: si quando illa dicet, Phadriam Intromittamus comessatum tu Pamphilam Cantatum prouocemus, &c.

cerea] vel solida, vel polita & sine rugis, vel flexibilia, uel candida.

bile tumet iecur] iecur sedes est libidinis, non irę. Idq; ita esse uolunt ij, qui animi partes sua quasque in sede collocatas esse dicunt, ut Plato. quam sententiam sequitur & Horatius alio loco. vt Ode 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum*: ad quem locum plura dicemus. cur igitur hoc loco dissidet à seipso, neque sibi constat? Poëtę sunt liberiores, quàm Philosophi, & maiore ex parte sequuntur sensum vulgi, & opinionem popularem. Et fortasse hac in re Archilochum imitatus est, ut aliis in rebus. cuius extat hic versiculus apud Athen. lib. 3. χόλον γὰρ οὐκ ἔχεις ἐν ἥπατι. sic Saty. 1 x. lib. 1. *mecum iecur urere bilis*.

Tunc nec mens mihi] hæc sunt amoris indicia: quibus alia quædam adijcit Od. 1. lib. 4. *Sed cur, heu, Ligurine cur Manat rara meas lacryma per genas? Cur facunda parum decoro Inter uerba cadit lingua silentio?* & Od. x 1. epod. *conuiuiorum & pænitet In queis amantem, & languor, & silentium Arguit, & latere petitus imo spiritus*. sed longè plura, eaq; certiora eruditissima fœmina Sappho posuit in mollissimo illo, & politissimo carmine, quod Franciscus Portus Græcorū hominum, qui hodiè viuunt, mea quidem sententia, longè doctissimus, emendauit. Ὡς ἴδον γάρ σε, βραχίας μοι αὐδᾶς Οὐδὲν ἔτ' ἥκει: Ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἂν δὲ λεπτὸν Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν, Ὀππάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦσιν δ' ἀκοαί μοι, Καδδ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ Πᾶσαν αἱρεῖ, χλωροτέρη δὲ ποίας Ἔμμι, τεθνάναι δ' ὀλίγω δέοισα Φαίνομαι ἄπνους. Quod totum expressit Catull. ad Lesbiam: *Nam simul te Lesbia aspexi, nihil est super mi, † Lingua sed torpet, tenuis sub artus Flamma dimanat, sonitu suopte: Tinniunt aures, gemina teguntur Lumina nocte*. Plutarchus autem in Demetrio narrat Erasistratum medicum ex his amoris affectibus, & indicijs non solùm collegisse, ac deprehendisse Antiochi morbum, qui ex amore natus erat: sed etiā, cuius amore captus esset, cognouisse. Plutarchi uerba sunt hæc: τῆς δὲ Στρατονίκης καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου φοιτώσης πολλάκις, ἐγίνετο τὰ τῆς Σαπφοῦς ἐκεῖνα περὶ αὐτὸν πάντα. φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεως ὑπόπτηξις, ἱδρῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος, τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης ἀπορία, καὶ θάμβος, καὶ ὤχρίασις: id est, Stratonica autem (hęc erat Antiochi nouerca, quam ille amabat) & sola, & cum Seleuco sæpe ad Antiochum eunte, existebant in ea omnia illa, quę Sappho ponit, amoris indicia: vocis compressio, & hæsitantia linguæ: rubor igneus: oculi in terram defixi, sudores acres & celeres, inęqualitas, & perturbatio in pulsibus, ad extremum animo oppresso, & succumbente, consilij inopia, & stupor, & pallor. Simile illud est Simæthæ apud Theocritum Daphnidis amore captæ, eiusque aspectu perturbatæ, & perculsę. πᾶσα μετὰ ἐψύχθην χιόνος πλέον ἐκ δὲ μετώπω Ἱδρώς μευ κοχύεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἐέρσαις. Οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν, οὐδ' ὅσσον ἐν ὕπνῳ Κνυζῶνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα. Ἀλλ' ἐπάγην δαγῦδι καλὸν χρόα πάντοθεν ἶσα. Lucianus quoque in eo dialogo, qui Ζεὺς τραγῳδὸς inscribitur, similia quædam profert: τὰ σημεῖα γὰρ ταῦτα, οἱ στεναγμοὶ, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ὠχρὸν εἶναι, οὐκ ἄλλου του, ἢ ἐρῶντός ἐστι. & Apollonius lib. 3. argonautic. de Medea: Ἐκ δ' ἄρα οἱ κραδίη στηθέων πέσεν, ὄμματα δ' αὔτως Ἤχλυσαν, θερμὸν δὲ παρηίδας εἷλεν ἔρευθος, Γούνατα δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπάροιθεν ἀεῖραι Ἔσθενεν, ἀλλ' ὑπένερθε πάγη πέδας. quorum versuum hæc fere sententia est. Cor igitur ei ex præcordijs excidit, oculi caligarunt, rubor genas occupauit, genua neque in anticam, neq; in posticam

ticam partem attollere poterat, sed prorsus ei pedes obriguerunt.

Certa sede manent] sic cod. Don. Faër. duo Vatic. Tornes.

arguens] indicans. Virg. Aeneid. IIII. *Degeneres animos timor arguit*. & Hor. epist. ad Mæcen. III. lib. I. *Laudibus arguitur uini uinosus Homerus*. id est, eo ipso, quòd Homerus multus est in uino laudando, indicat se uinosum fuisse.

Quam lentis penitus macerer] quanto sunt amoris flammæ languidiores, tanto & grauior morbus est, & longior. nam neque amans ita affectus conualescere potest, nisi re adamata potiatur: neque uel metu, uel pudore deterritus, potiendi uiam sibi expedire, neque languens interire.

macerer] tabescam, liquescam, consumar; ut Od. XIIII. epod. *me libertina nec uno Contenta Phryne macerat*.

immodicæ mero Rixæ] rixæ ob uinum ultra modum progredientes.

puer furens] ardens libidine, & ἐν τῇ συνουσίᾳ.

Impressit memorem dente labris] labra tibi momordit: quale est illud Catulli. *Quem basiabis? cui labella mordebis?* solent enim amantes inter basia & amplexus mutuò labella mordere ita acriter interdum, ut morsiuncularum notæ impressæ maneant. quod declarat & M. Tullius Verr. VII. *hic scilicet est metuendum ne excitetur Verres, ne denudetur à pectore, ne cicatrices populus Rom. aspiciat ex mulierum morsu uestigia libidinis, atque nequitiæ*. Et Plautus in Pseud. *Teneris labellis molles morsiunculæ papillarum horridularum*. & Lucret. lib. 4. *Quod petiere premunt arcte, faciuntq; dolorem Corporis, & dentes illidunt sæpe labellis*. & ibid. *Affigunt auide corpus, iunguntq; salinas Oris, & inspirant pressantes dentibus ora Nequicquam, quoniam nil inde abradere possunt*. & Tibull. lib. I. eleg. VI. *Tunc succos, herbasq; dedi, queis liuor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus*. idem VIII. *Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis Oscula, & in collo figere dente notas*. eodem pertinet id, quod narrat Plutarchus, in Pomp. Floram meretricem commemorare solitam se è Pôpeii complexu morsus expertem nunquam discessisse. ὡς οὐκ ἦν ἀδήκτως ἀπελθεῖν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην.

Non, si me satis audias] hæc pertinent ad alienandam à riuali Lydiam, cum dicit credibile non esse eum constantem in amore fore, qui barbarum in morem acriore morsu lædat oscula.

Non speres perpetuum] non debes sperare eum fore tibi amatorem perpetuum, qui, &c.

oscula, quæ Venus] id est, oscula, quæ rei Venereæ fructu cumulantur: quinque enim sunt amoris partes, seu gradus, seu lineæ: aspectus, collocutio, tactus, osculum, concubitus. Teren. Eunuch. *certè extrema linea amare haud nihil est*.

felices ter, & amplius] τρὶς μάκαρες. Homer. ὀδυσσ. ε.

quos irrupta tenet] quorum coniunctio & concordia nullis dissidiis dirimi possit.

Suprema] ultima. ut epist. ad Torq. lib. I. *Supremo te sole domi Torquate manebo*. & Od. XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus Vtcunque præcedes, supremum Carpere iter comites parati*. Catullus in carmine de Thetidis & Pelei nupt. *& potius germanum amittere creui, Quàm tibi fallaci supremo in tempore deessem*. Varr. ex XII. tab. *solis occasus diei suprema tempestas esto*.

IN BRVTVM BELLVM CIVILE REPARANTEM. Ode 14.

O Nauis referent in mare te noui
Fluctus. o quid agis? fortiter occupa
Portum. non'ne uides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæq; gemant, ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Aequor? non tibi sunt integra lintea:
Non Dij: quos iterum pressa uoces malo.
Quanuis Pontica pinus,
Siluæ filia nobilis
Iactes & genus, & nomen inutile:
Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit. tu nisi uentis
Debes ludibrium, caue.
Nuper solicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curaq; non leuis,
Interfusa nitenteis
Vites æquora cycladas.

COMMENTARII.

O nauis referent in mare] Quintilianus scribit perpetuam in hac ode esse allegoriam, & hoc rectè: tum nauis nomine remp. significari: quod proximum non probant eruditissimi viri, multaq; hic esse dicunt, quæ ad Rempub. accommodari non possint. sed uideamus utrùm, quod Quintilianus scripsit, defendi possit, an sine controuersia sit damnandum. Primùm igitur Cn. Pompeium Magnum aduersus Iul. Cæsarem: deinde Brutum & Cassium aduersus M. Antonium, & Octauianum: postremò Sex. Pompeium Magni filium aduersus Octauianum, pro Senatu, populoq; Rom. id est, pro libertate ferro decertasse omnibus notum est. fuerunt igitur Pompeius Magnus, Brutus, Cassius, Sex. Pompeius, & ceteri earundem partium, Reip scilicet & libertatis propugnatores, ac defensores: atque, vt illis pugnantibus. de sua libertate dimicauit populus Rom. ita deuictis ac superatis, Resp. profligata & dissipata, & ad vnius principatum, dominatumq; redacta est Cum autem uicta esset Reip. causa Pompeio duce, & penes unum Iulium Cæsarem omnis potestas esset: eo idibus Martijs à Bruto & Cassio, ceterisq; coniuratis interfecto, uisa est Respub. respirasse. Nihil enim aliud agebant Brutus & Cassius, quàm ut populus Rom. non solùm tyranno, uerùm etiam tyrannide sublata, liber esset. Ve-

rum ne his quidem ducibus suum ius recuperauit: sed illi duobus prælijs, in quibus interfuit Horatius, victi mortem sibi consciuerunt: & ita Respub. primùm in trium, deinde in duorum, postremò in unius potestatem uenit. Successit his Sextus Pompeius. conatus est Remp. toties iugulatam ac perditam, præsidijsq;, atque ornamentis suis omnibus spoliatam restituere, atque in libertatem pristinam uindicare. Verùm de Sexto Pompeio fortasse nihil hic dicere attinet. M. Brutus igitur uicto,& mortuo Cassio,de libertate altero prælio decernere cogitat. dissuadet Horatius. Quid agis M. Brute, seu tu popule Romane, cuius se uindicem ac propugnatorem M. Brutus profitetur? non'ne uides Cassio superato, & extincto, totq; amplissimis, & clarissimis uiris eadem belli calamitate consumtis tuas uires infirmas, & imbecillas esse? non uides te cum exercitum habeas mutilatum, paruaq; belli subsidia: cum ciuitates olim populi Rom. amicissimæ uel abs te sint alienatæ, uel ab aduersarijs tuis occupatæ, atque oppressæ, uel denique metu perculsæ, belli fortunam non satis tutò de integro tentare, neque posse aduersariorum tuorum uires, potentiamq; sustinere? Nullæ tibi res integræ sunt, nulla propugnacula, non alia subsidia, non noua auxilia, non aliæ belli gerendi facultates suppetunt: ne Deos quidem ullos habes tibi propitios, quos accepta clade iterum implorare possis. Neque uerò est, quòd uel Senatus, populiq; Rom. nobilitatem,uel tui generis antiquitatem, vel eorum, qui pro te propugnant, amplitudinem ac virtutem iactes, vel armorum pulchritudine, auroq; glorieris. Quemadmodum enim nautis nihil prosunt ad tutius nauigandum nauis fractæ, & conquassatæ pigmenta, ceteraq; ornamenta: sic neque debes tuæ nobilitati nimium confidere. Quare nisi te mauis bellorum ciuilium calamitate funditus deleri, atq; extingui: ne te toties præliorum periculò committito. Siue illa superiora,quæ hactenus hac de re exposuimus, ad populum Rom.accommodentur,siue ad Brutum: non uidentur omnino absurda, aut inepta futura. Bruto tamen magis, quàm populo Rom. uidentur conuenire. Quòd autem nonnulli malunt hanc oden ad Sext. Pompeium pertinere, libertatis, Cassio & Bruto mortuis, defensorem: planè ab ijs dissentio. Ad hunc locum pertinent, quæ scribit Plutarch. in Bruto his uerbis, Ἀλλ' ὥσπερ ἐν πλοίῳ πηδαλίου συντριβέντος ἕτερα ξύλα προστυχὸν, καὶ προσαρμόττειν ἐπιχειροῦσιν, οὐκ εὖ μὲν, ἀναγκαῖα δὲ μαχόμενοι πρὸς τὴν χρείαν. οὕτω Βροῦτος ἐν δυνάμει τοσαύτῃ, καὶ μετεώροις πράγμασιν, οὐκ ἔχων ἰσορροποῦντα στρατηγὸν, ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν, &c. Id est, quemadmodum in nauigio, clauo comminuto nautæ alia ligna affigere,atq; adiungere conantur, non rectè quidem, sed necessitate coacti, & utilitati seruientes: sic Brutus in tanto exercitu, & in rebus arduis ac perturbatis,cum ducem parem non haberet, cogebatur eo uti, quod fors obtulerat. Omnino ad Bruti potius, quàm ad Sext. Pompeii tempora uidetur hæc ode pertinere. Si quis autem nauis nomine Remp.aut populum Rom.significari existimet, quod fecit Quintilianus, uerba totius odæ fortasse non inuita sequentur. nam sic & M. Tull. nauis nomine Rempub. aut certè Reip. partem significat epist. ad Q. Cornif. lib. 12. *Quamobrem mi Quincte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus: utinam prospero cursu: Sed quicunque uenti erunt, ars nostra certe non deerit.* Sin Brutum malit: omnia magis quadrabunt.

Non'ne vides vt] non'ne uides Cassium interiisse? exercitum tuum accepta clade in Philippis imminutum & fractum esse? animos reliquorum militum metu perculsos concidisse?

nudum remigio] sic dixit Saty. III. lib. 2. *Nudus agris, nudus nummis.*

durare] perferre, *ὑπομένειν, καρτερεῖν*. hoc loco enim significat actionem. sed de hoc uerbo alibi.

imperiosius æquor] tempestatem, & fluctus belli ciuilis: uim & potentiam aduersariorum. Translatè autem dixit, imperiosum æquor. propriè Saty. v. lib. 2. *sed me Imperiosa trahit Proserpina.*

Quanuis Pontica pinus] quanuis generis nobilitate, & antiquitate glorieris: milites tamen speciosis istis imaginibus nihilo fiunt ad pugnandum alacriores, nihilove pugnaciores. referri possunt hæc uel ad populi Rom. uel ad Bruti nobilitatem. sed hoc magis uerbis conuenit, quàm illud, ut sæpe iam diximus.

Nil pictis timidus] naueis pictura illustrare solebant antiqui. Virg. Georg. 4. *Et circum pictis uehitur sua rura faselis.* *ποικίλας νῆας* dicunt Græci: quem morem etiam nunc retinemus.

Tu nisi uentis Debes ludibrium] id est, tu nisi vis tuarum fortunarum, libertatis, uitæ naufragium facere, noli amplius tentare belli fortunam. genus hoc loquendi, debes ludibrium uentis, pro eo, quod est, ludibrio uentis futura es, planè Græcum est. sic enim loquuntur illi, *ὀφλισκάνειν γέλωτα*, id est, debere risum, quod Latini dicunt, ludibrio esse. & *ὀφλισκάνειν δίκην* condemnari. Plato in apolog. Socr. *Νῦν δὴ ἐγὼ μὲν ἄπειμι ἀφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὄφλων. οὗτοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν, καὶ ἀδικίαν.* Idem in Sympos. *ἵνα μὴ γέλωτα ὄφλω.* Eurip. in Medea. *Καίτοι τί πάσχω; βούλομαι γέλωτ᾽ ὀφλεῖν Ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς ἐμοὺς ἀζημίους;* Idem Iphig. in Tauris. *μωρίαν τ᾽ ὀφλισκάνει.* Demost. Philippica 1. *ἐξ ὧν αἰσχύνην, καὶ ἀνανδρίαν, καὶ πάντα τὰ αἴσχιστα ὠφληκότες ἂν ἦμεν δημοσίᾳ.* iisdem ferè uerbis utitur Olynth. secunda. Et Plutarch. in Bruto. *ὤφλισκανον ἐν τὰς δίκας ἐρήμας.* Dionys. Halicarn. lib. 3. *ῥωμαϊ. ἀρχαιολ. πολλὴν ὀφείλοντες αἰσχύνην ἀπῆλθον.*

Nuper sollicitum] Tu Respublica, quæ cum te tribunus militum Bruto duce defendebam, mihi tædio fuisti: nunc autem me absentem desiderio afficis, ac maceras, curaq; recuperandæ libertatis torques, uita scopulos & angustias belli ciuilis: uel quod magis probo, tu Brute, qui mihi te duce Rempublicam defendenti magno tædio fuisti: nunc autem, &c. ut suprà.

Interfusa nitenteis Vites.] Vites æquora effusa inter Cycladas. uites maris angustias, unde te explicare non facile possis. interfusa nitentes positum pro fusa inter nitentes. ut dicemus ad Oden VII. lib. 2.

NEREI VATICINIVM DE RVINA TROIAE. Ode 15.

PASTOR cum traheret per freta nauibus
Idæis Helenam perfidus hospitam:
Ingrato celeres obruit ocio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami uetus.

Eheu,

Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor? quanta moues funera Dardanę
Genti? iam galeam Pallas, & Aegida,
Currusque, & rabiem parat.
Nequicquam Veneris præsidio ferox,
Pectes cæsariem: grataque fœminis
Imbelli cithara carmina diuides:
Nequicquam thalamo graueis
Hastas, & calami spicula Cnoßij
Vitabis, strepitumque, & celerem sequi
Aiacem. tamen, heu, serus adulteros
Crineis puluere collines.
Non Laertiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Nestora respicis?
Vrgent impauidi te Salaminius
Teucer, & Sthenelus sciens
Pugnæ, siue opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.
Quem tu, ceruus vti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matronisque Phrygum classis Achillei.
Post certas hiemes vret Achaicus
Ignis Iliacas domos.

COMMENTARII.

Pastor] Paris. fuerat enim in monte Ida expositus propter Hecubæ somnium, & à pastore quodam educatus.

Helenam] sic habent cod. Iann. Tornes. & vnus Vatic.

hospitam] Paridem duce Venere Lacedæmonem profectum esse, & à Menelao hospitio perhonorifico acceptum, eius vxori Helenæ incontinentius, quàm hospitem decebat, oculos adiecisse, eamq; raptam in vrbem Phœniciæ Sidonem primùm, deinde Troiã aduexisse, cùm alij cõplures tradunt, tùm Hom. interpres scribit Iliad. λ. Apud Homerum autem sic loquitur Paris eo, quem dixi, Iliad. lib. ὀ γὰρ πώποτέ μ' ὧδέ γ' ἔρως φρένας ἀμφεκάλυψεν, Οὐδ' ὅτε σε πρότερον Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς Ἔπλεον ἁρπάξας ἐν ποντοπόροισι νέεσσι.

Ingrato] non grato, molesto. cum ventorum naturæ nihil sit accommodatius,

tius,atque optatius,quàm stare, seu spirare,vt pote qui sint spiritus, ocium illis esse molestissimum probabile est. Ventos igitur obruit ocio,id est,compressit.

Nereus] Nereus Ponti filius,vt vult Hesiod. in Theog. *Νηρέα δ' ἀψευδέα, καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος.* Idem Thetidis pater.

Mala aui] malis auspiciis, vt Od.III.lib.3. *Troiæ renascens alite lugubri Fortuna tristi clade iterabitur.* & Od.x.epod. *Mala soluta nauis exit alite.* contrà Od.VI. lib.4. *potiore ductos Alite muros.* & Od.XVI.epod. *secunda Ratem occupare quid moramur alite?* sic Catull.in nuptias Iuliæ *bona cum bona Nubit alite virgo.* & Tibull. *Fulserit his niueis Delius alitibus.* & Sophoc.in Oedip. Tyranno *ὄρνιθι αἰσίῳ.* contrà. *ἀπαίσιοι ὄρνιθες.*

Fera fata] translatio est a feris animantibus.

Coniurata tuas rumpere] Eustathius in illum locum Homeri *ἰλ.β.* *Πῆ δὴ συνθεσίαι τε, καὶ ὅρκια βήσεται ἡμῖν,* hæc tradit ex Stesichoro. Cum Græcorum fortissimus, & præstantissimus quisque Helenam sibi vxorem expeteret tùm propter generis splendorem, tùm propter eximiam formam: pater Tyndareus veritus ne vno delecto & ceteris antepositо, alios sibi inimicos atque infensos redderet:eos omnes ad iusiurandum adegit, ei cui filiam suam in matrimonium collocaret, ceteros opitulaturos, si qua in illum propter Helenam a quoquam inferretur iniuria. Quo iureiurando ab omnibus dato, & accepto, Helenam Menelao despondet: ita non multo pòst tempore rapta Helena.principes Græcorum in societatem belli venerunt iurisiurandi religione obstricti, Pausanias Laconic.tradit, post iusiurandum illud vltro, citroque datum, & acceptum,Tyndareum, equum, quem eo ipso tempore mactauerat, in eundem locum defodisse. errant autem qui hoc, *coniurata*,ad sacramentũ militiæ referunt.

rumpere nuptias] dirimere, dissoluere. Idem verbum etiam pertinet ad versum,qui sequitur,*Et regnum Priami vetus.* valebit autẽ ibi, euertere, diruere.

Eheu,quantus equis] sic Hom. *ἰλιάδ. β.* *Ἱδρώσει μέν τευ τελαμὼν ἀμφὶ στήθεσφι Ἀσπίδος ἀμφιβρότης, περὶ δ' ἔγχεϊ χεῖρα καμεῖται. Ἱδρώσει δέ τευ ἵππος ἐΰξοον ἅρμα τιταίνων.* in vtroque enim loco est *ὑποτύπωσις* præliorum, & cladis futuræ.

quanta moues funera] quantam cladem, quantas strages Troianis excitare paras?

iam galeam Pallas] Pausanias Elia.I.in ornamentis, & donis Olympiacis numerat Palladis statuam galea, & Aegide armatam. his verbis, *Ἀθηνᾶ* (inquit) *ἔπεστι κράνος ἐπ' αὐτῇ, καὶ αἰγίδα ἐνδέδυκεν.* Hom.sic de Pallade *ἰλιάδ. ε.* *Ἀμφὶ δ' ὤμοισιν βάλετ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν Δεινήν, ἣν περὶ μὲν πάντῃ φόβος ἐστεφάνωται, Ἐν δ' ἔρις, ἐν δ' ἀλκή, ἐν δὲ κρυόεσσα ἰωκή.* & *ἰλιάδ. β.* *μετὰ δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη Αἰγίδ' ἔχουσ' ἐρίτιμον, ἀγήραον, ἀθανάτην τε.* Non temerè autem Horatius in describenda prælij imagine Palladem appellat. Ei enim Deæ, vt & Marti, rei militaris,& belli gerendi partes datæ sunt. Itaque Iupiter apud Hom *ἰλιάδ. ε.* Venerem ab omni studio,& munere rerum bellicarum remouens, eas res Marti & Palladi curæ fore dicit. *Οὔ τοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα· Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο· Ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ, καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει* Pindarus item Palladа *κόραν ἐγχεϊβρόμον* vocat *εἰδ. ζ. ὀλυμπ.* id est,hasta frementem, seu, si dicere licet, hastifremam.

Nequicquam Veneris] hoc ex Homeri *ἰλιάδ. γ.* *Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης.* & eodem libro Venus Paridem cum Menelao singulari certamine decertantem, iamiamque pœnè victum, è campo subducit, ac liberat, & in thalamo collocat.

eat. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη Ῥεῖα μάλ', ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἐν ἠέρι πολλῇ· Κάδ δ' εἷσ' ἐν θαλάμῳ εὐώδει, κηώεντι. aduerbium autem *nequicquam* vel cum nomine *ferox* coniungi poteſt hoc modo: nequicquam præſidio Veneris ferox, id eſt, fretus, confiſus, pectes Cæſariem, vel (quod minus probo) cum verbo pectes: alterum, nequicquam, autem, quod ſequitur, cum verbo, *uitabis*. cohærere omnino debet. tam ferox, idem ferè valet, quod animoſus, elatus, ſuperbus: non, vt vulgus putat, crudelis, aut inhumanus: idque exempla ex bonis auctoribus linguæ Latinæ declarabunt. Atque ab Horatio ordiamur. Od XXXII. huius lib. de Alcæo: *Qui ferox bello, tamen inter arma, &c.* Od. XXXV. eiuſd. *Vrbesque, gentesque, & Latium ferox.* & Od. XXXVII. eiuſd. *Deliberata morte ferocior.* cuius loci explicationem ſuo loco legito: & Od. V. lib. 2. *currit enim ferox Aetas.* Od. II. lib. 3. *& Parthos feroces Vexet eques metuendus haſta.* & III. *Roma ferox.* Od. II. lib. 4. *quandoque trahet feroces Per ſacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & Od. IIII. eiuſd. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.* & IX. eiuſd. *non ferox Hector, uel acer Deiphobus grauis Excepit ictus pro pudicis Coniugibus, puerisq́; primus.* & de Arte poet. *Sit Medea ferox, inuictaq́;.* M. Tull. Philipp. II. *Appellatus es de pecunia, qua pro domo, pro hortis, pro ſectione debebas. Primo reſpōdiſti plane ferociter, &, ne omnia videar contra te dicere, propemodum æqua, & iuſta dicebas.* Idem Philipp. II. *ſunt autem fortes illi quidem: ſed propter memoriam rerum, quas geſſerunt, pro populi Rom. libertate, & ſalute Reipub. nimis feroces, & ad ſuam vim omnia noſtra conſilia reuocantes.* Idem ad Attic. lib. 10. epiſt. *indulſit illi quidem ſuus pater ſemper: ſed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem ſuorum: ferocem fortaſſe & arrogantem, & infeſtum facit.* Idem epiſt. ad M. Marcell. lib. 4. *ſed miſerius nihil, quam ipſa victoria: quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresque reddit.* Virg. AEn. I. *Bellum ingens geret Italia, populoſque feroces Contundet.* Idem lib. 4. *Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit.* Catull. de nupt. Thet. & Pel. *Morte ferox Theſeus,* id eſt, morte Minotauri elatus. T. Liuius. lib. 24. *legatisque Syracuſanorum de cæde ſtatim is Rom. querentibus, ferociter reſponſum eſt.* Idem lib. I. *paſtor accola eius loci nomine Cacus, ferox uiribus,* &c. ibidem. *In eum hæc gloriantem cum globo ferociſſimorum iuuenum Romulus impetum facit.* apud eundem: *ferox reſponſum, & ferociter reſpondere crebrò leguntur.* Salluſt. de bello Iugurth: *Sed Hiempſal, qui minimus ex illis erat, natura ferox, & iam antea ignobilitatem Iugurthæ deſpiciens,* &c. Idem ibidem. *ut ille, qui nunc ſceleribus ſuis ferox, atque præclarus eſt.*

diuides] non, diſtribues fæminis, vt nonnulli explicant: ſed grata fæminis carmina diſtinctè, aptè, accommodatè, diſpoſitè lyra canes. vt Prop. *Hæc ederas legit in thyrſos, hæc carmina nerui: Aptat.*

Cnoſii] Cretenſis. Cnoſſa vrbs Cretę, de qua Hom. ὀδυσσ. τ. Cretenſem calamum autem poſuit propter Idomeneum Cretenſium ducem.

ſtrepitumque] pugnantium. vt Tit. Liuius. lib. 44. annalium. & ab XII. *millibus propè clamorem, & ſtrepitum pugnantium audiret.*

celerem ſequi] genus loquendi à Græcis ſumtum Horatio vſitatum, vt aliàs pluribus verbis oſtendemus.

ſerus] ſerò. vt Od. XVI. epod. *Nec Veſpertinus circum gemit urſus ouile.* & epiſt. ad Aug. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis.*

Crineis puluere collines] occūbes, cades, mortuus traheris. ſic ferè Od. VI. lib. 4. *poſuitque collum in Puluere Teucro.* de quo genere dicemus ad Od. n. VII. li. 2. quanquam qui puluere obliti ſunt, ac ſordidi, non ſemper victi, aut cæſi intelliguntur. Sunt enim nonnulli *Non indecoro puluere ſordidi.* vt Od. I. lib. 2. & Od. VI. lib. I. *Puluere Troico Nigrum Merionem.* niſi forte intelligas mortuos quidem eſſe illos, ſed eam mortem eſſe laudabilem, & glorioſam. Pindarus. ſanè perſpicuè

hoc

hoc genere loquendi vtitur ad significandum animū in ipsa acie fortem & inuictum, corpusque ad omnia belli pericula, & vlnera excipienda promtum, ac paratum. sic enim Tiresias apud eum multo antè prædicit crines Herculis in illa Deorum & Gigantum pugna luto & puluere inquinatum iri. *καὶ γὰρ ὅταν θεοὶ ἐν πεδίῳ φλέγρας γιγάντεσσι μάχαν ἀντιάζωσι, μελέων ὑπὸ ῥιπαῖσι κείνου φαιδίμαν γαίᾳ πεφύρσεσθαι κόμαν*. sed non mihi videtur tacendum, in cod. Tornes. ita legi: tamen, heu, serus adulteros Cultus puluere collines. quam scripturam tametsi nusquam alibi repererim, damnare tamen non ausim. Verùm de ea iudicet lector emunctæ naris.

Vrgent] insequuntur.

te Salaminius Teucer, & Sthenelus] discrepant hic libri manu scripti & a vulgatis, & inter se. Nam cum vulgati omnes, quos quidem viderim, sic habeant, Teucerque, & Sthenelus, ego copulationemque in nullo manu scripto reperi. habent autem scripti alij hoc modo, Teucer, te Sthenelus sciens. in his duo Vatic. Iann. Faer. alij, Teucer, & Sthenelus: in his Vatic. vnus, & Torne. neque est quod quenquam moueat syllaba posterior in nomine Teucer, breuis. sic enim sępe alibi, vt *Perrupit Acheronta*, &c. Od. I. & *Cacatumet aliunde fata*. Od. XIII. lib. 2. vltimo versu huius Od. *Ignis Iliacas domos*. ego hanc scripturam, vt simpliciorem, & veriorem secutus sum. si quis alteram illam malet, non repugnabo. vulgatam autem planè non probo.

sciens Pugnæ] hoc epitheto sæpe vtitur Homerus, vt *ἰλ. Ε'. ὃς Ἕκτωρ δύο φῶτε κατέκτανεν εὖ εἰδότε χάρμης*. & eod. lib. *Κρήτων, Ορσίλοχός τε μάχης εὖ εἰδότε πάσης*. & *δ. πολέμοιο εὖ εἰδώς*. & ibidem. *Ον τις ὀϊστεύσας ἔβαλεν τόξων εὖ εἰδώς*. sic infra Od. IX. lib. 3. *Dulces docta modos, et cithara sciens*

siue opus est imperitare] omissum alterum, siue. esset aūt integra loquendi ratio hoc modo, & Sthenelus, siue pugnandum sit, pugnandi scientia instructus: siue equi moderandi, promtissimus auriga. erat autem Sthenelus Diomedis comes. Hom. *ἰλιάδ. δ.* & *ε.*

Merionen quoque] Meriones Idomenei comes. Homer *ἰλιάδ. θ. καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδριφόντῃ*. & *ἰλιάδ. γ*.

Ecce furit te reperire atrox] Vel furit te reperire, id est, furenter persequitur, vt te reperiat: vel atrox te reperire, id est, atrox in tereperiendo. nam vtrunque loquendi genus & à Græcis ductum, & Horatianum est. Præterea illud furit, videtur Horatius ex Homero expressisse *ἰλιάδ. ζ. ἀλλ' ὁ δὲ λίην μαίνεται, οὐδέ τίς οἱ δύναται μένος ἰσοφαρίζειν*.

Tydides melior patre] cùm Agamemnon *ἰλιάδ. δ.* Græcię principes ad fortiter pugnandum cohortans, & alios, vt ignauos, obiurgans: alios laudans, vt strenuos, & acres, & fortes: Diomedem ignauiæ argueret dicens eius patrem quidem Tydeum fortissimum & pugnacissimum fuisse: sed ex eo filium natum esse, oratione & lingua promtiorem, in pugna vero tardiorem, ac deteriorem: Diomedes pudore deterritus, Regisque maiestatem reueritus, nihil respondet: Sthenelus autem, eius comes & familiaris, pro se, & pro illo refert, se & Diomedem patribus esse meliores. Verba Hom. sunt hæc. *Τοῖος ἔην Τυδεὺς Αἰτώλιος, ἀλλὰ τὸν υἱὸν Γείνατο εἷο χέρεια μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω*, &c. responsum autem Stheneli: *ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι*. Idem Homerus *ὀδυσσ. β.* ait paucos admodum filios patribus virtute pares esse, plures deteriores, raros meliores. sic Hom. *Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται· Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀμείνους*.

melior] fortior, valentior, *ἀμείνων, κρείσσων, κάῤῥων*, vt Od. VI. lib. 3. *illo Missilibus melior sagittis*. & epist. X. lib. I. *Ceruus equum pugna melior cōmunibus herbis Pellebat*.

Pellebat. sic Virgil. lib. 3. Georg. *Deterior qui uisus, eum, ne prodigus obsit, Dede neci: melior uacua sine regnet in aula.* sic, & Græci, ut declarant superiora exempla ex Hom. & hoc ex Eurip. in Phœn. Ἐπεὶ δ' ἐ κρεῖσσον τὸ κακὸν ἐςὶ τ' ἀγαθοῦ. Non me pigebit occasione oblata Plutarchi locum in Pyrrho corruptum in omnibus exemplaribus etiam manu scriptis, emendare, & explicare. Verba Plutarchi sunt hæc: εἷς δὲ τῶν παρόντων ὄνομα μανδρικίδας εἶπε τῇ φωνῇ λακωνίζων, αἱ μὲν ἐσσὶ τύγε θεὸς, ὀδὲν μὴ πάθωμεν. ὐ γὰρ ἀδικεῦμεν. αἰδ' ἄνθρωπος, ἔσσαι καὶ τευκαρπῶν ἄλλος. Legendum ἔσεται καὶ σευ κάῤῥων ἄλλος, id est, quidam ex ijs, qui aderant, Mandricida nomine, dixit Laconico sermone: si tu quidem Deus es, non metuimus, ne quid abs te incommodi nobis accidat: non enim te iniuria afficimus: sin homo es, existet etiam aliquis alius te melior. quam quidem emendationem cum ego olim Amiotto, uiro doctiss. qui nuper Plutarchi uitas in sermonem Gallicum uertit, exposuissem, ita probauit, ut eam secutus sit.

Quem tu, ceruus vti] quem tu non aliter fugies, quàm lupum ceruus. εἰκὼν. Aristoteles ceruum in timidis animantibus numerat. Tum Homerus timidos homines, & fugaces, cum ceruis comparare solet. ἰλ. χ. Ὡς οἱ μὲν κατὰ ἄσυ πεφυζότες ἠύτε νεβροὶ, &c. & Achilles Agamemnonem in iurgio dicit cerui cor habere. notus est uersus ille Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο. infrà Od. IIII. lib. 4: *Cerui luporum præda rapacium Sectamur ultro, quos opimus Fallere, & effugere est triumphus.*

Sublimi anhelitu] sublimem anhelitum accipio, cum qui multo extrinsecus hausto aëre, & ita dilatatis, & diductis pulmonibus expiratur, & qui ex alto, imoq; pectore ducitur: quod accidere solet in magno corporis labore, & longo cursu, uel grauiore aliqua animi cura. Virgil. Georg. 3. *Tum uerò ardentes oculi, atque attractus ab alto Spiritus.*

Non hoc pollicitus tuæ.] Helenæ. multa enim de te magnificè prædicaras. quod quidem ei exprobrat Helena ἰλιάδ. γ. his uerbis ἦ μὲν δή πρίν γ' εὔχεο, &c. uel dic pollicitus κατὰ τὸ σιωπώμενον: tuæ dixit, ut Od. xv. *Me tuo longas pereunte noctes,* &c.

Iracunda diem proferet] diuturna illa, & pœnè implacabilis Achillis ira bellum Troianum producet, Troiæq; expugnationem, & euersionem morabitur, ac retardabit. Hom. principio Iliad. Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληιάδεω Ἀχιλῆος.

Post certas hiemes.] post annos nouem: anno decimo. quod item Chalcas auguratus fuerat ex passerum numero.

PALINODIA. Ode 16.

Veniam petit à puella, quam iambis læserat.

O Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cunque uoles, modum
Pones iambis, siue flamma,
Siue mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æquè: non acuta
Sic geminant Corybantes æra.

I Tristes

Mentem sacerdotum] sic Virgil. AEn. VI. mentem Sybillæ Apolline concitatam describit. *Non comtæ mansere comæ, sed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument*, &c. M. Tull. hanc concitationem mentis à quadam vi & potestate terræ effici solitam putat. sic enim scribit de diuinat. lib. I. *Potest autem uis illa terræ, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu concitabat, euanuisse uetustate.*

incola Pythius] interpres Pindari scribit Pythia à loco esse appellata: loco autē nomen fuisse Pythô. Iam Pythô tradit interpres Homeri fuisse vrbem Phocidis. Hom. ἰλιάδ. θ. Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, ὅδ᾽ ὑπέρβη λάϊνον οὐδὸν Χρησόμενος. Incola igitur Pythius intelligitur Apollo, quòd Pythô, vel Pythôna incolit, vrbem sibi sacram. Est autem dicta vel ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, quod est sciscitari, quærere: vel ab eo, quod oraculi custos draco ab Apolline sagittis confixus ibidem computruerit, quod Græci dicunt πύθεσθαι. lege quæ scripsimus ad illum locum, *qui Pythia cantat*, in epistola de Arte poët. ad Pisones.

Non Liber æquè] iram Bacchi senserunt Pentheus & Lycurgus sentiunt eius sacerdotes mænades: experti sunt denique & Centauri. Virgil. Georg. II. *Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes Centauros letho domuit Rhætumque Pholumque, Et magno Hylæum Lapythis cratere minantem.*

Corybantes.] Corybantes, Rheæ sacerdotes ἀπὸ τοῦ κρύβειν dicti, propterea, quód cùm Rhea partum, partusque dolores Saturnum filios suos deuorare solitum celare vellet, eos ad eam rem administros & adiutores adhibebat: illi autem tympanorum pulsu, cymbalorum sonitu, cornuum, & tibiarum cantu partim Saturnum terrebant, partim Iouis vagientis, & Rheæ parturientis vocem auertebāt. quod declarat & Callim. hymno in Iouem. Οὖλα δέ κουρῆτες γε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα κρόνος οὔασιν ἠχὴν Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο κουρίζοντος. Et Lucret. lib. 2. *Hic armata manus (Curetas nomine Graii Quos memorant Phrygios) inter se forte cateruas Ludunt, in numerumque exultant sanguine læti, Terrificas capitum quatientes numine cristas, Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum Vagitum Creta quondam occultasse feruntur, Cum pueri circum puerū pernice chorea Armati in numerum pulsarent: pernice chorea Armati in numerum pulsarent æribus æra, Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus, Aeternumque daret matri sub pectore uulnus.* Lege & Strab. lib. 10. vbi multa de Curetibus, quos eosdem esse, atque Corybantas, ait. Idem Strabo eodem libro principium cuiusdam dithyrambi Pindarici profert, in quo Pindarus ritus sacrorū Bacchi apud Græcos, & ceremonias sacrorum matris Deorum, quæ fiunt apud Phryges, communione quadam omnium rerum & similitudine inter se coniungere videtur: quod item facit Horat. Od. XVIII. huius lib. *Sæua tene cum Berecynthio Cornu tympana.* Virg. Aen. III. *Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiaque æra.* à Corybantibus manauit apud Græcos verbum κορυβαντιᾶν quod valet Corybantum more insanire ac furere, diuino quodam spiritu afflari. Plato in Sympolio: Ἐγὼ γ᾽ οὖν ὦ ἄνδρες εἰ μὴ ἔμελλον κομιδῇ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὀμόσας ἂν ὑμῖν οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων, καὶ πάσχω ἔτι καὶ νυνί: ὅταν γὰρ ἀκούω, πολύ μοι μᾶλλον, ἢ τῶν Κορυβαντιώντων, ἥ τε καρδία πηδᾷ, καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. & in Iône: καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται. & ibid. οὐ γὰρ τέχνῃ, οὐδ᾽ ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις, ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρα, καὶ κατακωχῇ: ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως, ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ, ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται.

quas neque Noricus Deterret ensis] significat eum, qui iratus est, neque enses, neq; vllum denique periculum, aut cruciatum extimescere. Itaque, rectè Ennius iram principiū insaniæ esse dixit, & Pindarus ὀλυμπ. ᾠδ. ζ. αἱ δὲ φρενῶν

ταραγμοῖ παρβάλλαξαν καὶ σοφῶν. Et Eurip. In Med. *Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων: Ὅσπερ μεγίστων αἴτιος βροτοῖς κακῶν.* Noricus ensis a Noricis appellatus. sic Od. xvii. epod. *ense pectus Norico recludere.*

Ferrur Prometheus] hæc de particulis vndique decerptis, & defectis, hominique illi primo adiunctis, aptissimè & elegantissimè ab Horatio sunt excogitata. nullus enim alius horum auctor extat, quod sciam: nisi quis hæc ad fabulam illam Platonicam referat, quæ est in Protagora: vbi scribit cum Epimetheus in fingendis animantibus rationis expertibus omnes naturæ facultates consumsisset, & ita cum genus humanum fingendum esset, nihil vnde instrueretur, atque ornaretur, superaret: Prometheum coactum esse sapientiam artificialem à Minerua, ignem à Vulcano suffurari: Mercurium postea Iouis mandatu iustitiam & pudorem hominibus impertisse, vt ciuilem inter se societatem colere possent. huic igitur fabulæ hæc addit de suo Horatius. Ac fuit Prometheus Iapeti & Clymenæ filius, vt scribit Hesiodus in Theogon. vide sup. Od. III. Faciunt autem Prometheum poetæ prouidum, sapientem, idque à Theophrasto scriptum esse refert interpres Apollon. lib. 2. argonaut. ita & nomē *ἀπὸ τοῦ προμαθεῖν.* vel *ἀπὸ τοῦ προμηθεῖσθαι* consecutus est: contra Epimethenm eius fratrem, imprudentem, atque insipientem, & malo demum accepto, atque ex rerum euentu, quid expediret, quid non, intelligentem.

principi] primo. sic Od. vlt. li. 3. *Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* sic Cæsar lib. 1. de bello Gall. *cuius legationis Numeius, & Verodoctius principem locum obtinebant:* idem ibid. *ea pars princeps pœnas persoluit.*

insani leonis] iracundi, rabidi. tralatio est a ratione præditis. Lucretius lib. 3. de leonibus. *Sed calidi plus est illis, quibus acria corda, Iracundaque mens facile efferuescit in ira. Quo genere in primis uis est uiolenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerunque gementes, Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.*

stomacho] hinc stomachum facere, & stomachari dicunt Latini, pro eo, quod est, iram commouere, & irasci.

Iræ Thyesten] quanuis hæc sint omnibus nota ex tragicis poëtis: tamen M. Tullium ad hunc locum explicandum adhibeamus. sic igitur ille Tusc. IIII. *Ira uerò quandiu perturbat animum, dubitationem insaniæ non habet: cuius impulsu existit etiam inter fratres tale iurgium. Quis te homo Superauit unquam gentium impudentia? Quis autem malitia te nosti quæ sequuntur. alternis enim uersibus intorquentur inter fratres grauissimæ contumeliæ, ut facile appareat Atrei filios esse, eius, qui meditatur pœnā in fratrem nouam. Maior mihi moles, maius miscendum malū. Qui illius acerbum cor contundam, & comprimam. Quæ igitur hæ erunt moles? Audi Thyesten ipsum. impius Hortatur frater, ut meos malis miser Mandem natos: eorum apponit uiscera. Quid est enim quò non progrediatur ira? eodem, quò furor, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *manderem.* eadem ferè reperiuntur in tertio lib. de orat. ad Q. Fratrem.

vltimæ Stetere causæ] vltimæ causæ sunt, quibus nullę aliæ sunt propinquiores. verbum stetere autē significat eas esse certas, fixas, & pœnè necessarias: vel vltimas causas eadem ratione dixit, qua supplicium vltimum, seu extremū dicimus, vt vltimas intelligamus causas, quæ exitum habeant, quæ non sint inanes. sic Liuius lib. 7. *ea ultima fuit causa, cum multæ ante querimoniæ ultrò citroque iactatæ essent, cur per feciales rebus repetitis bellum Tiburti populo indiceretur.*

imprimeretque] Caius iurisconsultus in pandectis iuris ciuilis tit. de vsufructu. ait Carthagini euersæ aratrum impressum esse. ex eoque probare, & colligere solent iuriconsulti tum demum vrbem aliquam esse desisse atque interiisse, cùm in ea aratrum circunductum sit. Ad hanc rem pertinet locus ille M. Tullij Philipp. I. *ut uexillum uideres, ut aratrum circunduceres; cuius quidem uomere*

portam

portam Capua pene perstrinxisti, ut florentis Coloniæ territorium minueretur.

insolens.] uictoria elatus. ut Od. XVI. epod. *ossa Quirini (Nefas uidere) dissipabit insolens.*

Compesce mentem] animum. vt epist. ad Loll. lib. I. *animum rege, qui nisi paret, Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catena.*

me quoque pectoris] vtitur excusatione ætatis, & perturbationis animi, quòd in eam olim scripserit iambos.

nunc ego mitibus Mutare] studeo tristem atque acerbam naturam meam lenire ac mitigare studeo tristia relinquere, mitia autem persequi, atque amplecti. hæc enim verbi *mutare*, vis est interdum. vt Od. XIX. huius libri: *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.* & epist. ad. Mæcen. I I. lib. I. *nec Ocia diuitiis Arabum liberrima muto.* sic Sallust. *Nemo nisi uictor pace bellum mutauit.* & Propert. lib. 3. *Durus, qui potuit lucro mutare puellam.* contrà od. XXXIIII huius libri. *ualet ima summis, Mutare.* & Od. I. epod. *Pecusue Calabris ante sidus feruidum Lucana mutet pascuis.* sic Od. XIII. lib. 2. *Num tu, quæ tenuit diues Achamenes, Permutare uelis crine Licinniæ?* Od. I. lib. 3. *Cur ualle permutem Sabina Diuitias operosiores?* & Od. IX. epod. *Punico Lugubre mutauit sagum.* & Ode prox. *Velox amœnum sæpe Lucretilem Mutat Lycæo Faunus.* sciendum est autem veteres mutandi verbo vsos esse pro eo, quod est, emere aut vendere. vt Saty. IIII. lib. I. *Hic mutat merces surgente a sole ad eum, quo Vespertina tepet regio.* cui simile est illud Virgi. Pollione: *nec nautica pinus Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* & Georg. III. *quamuis Mile sia magno Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.* & Horat. Serm. lib. 2. Saty. VII. *an hic peccat, sub noctem qui puer uuam Furtina mutat strigili*, id est, emit. sed illud quod est in principio primi libri Georg. *uestro si munere tellus. Chaoniam pingui glandem mutauit arista*, simile est huic loco Horatiano. Catullus quoque *mutari*, videtur dixisse pro emi, in Asinium: *crede Pollioni Fratri, qui tua furta uel talento Mutari uelit.* Neque verò fit hoc temerè. veteres enim venditione & emtione non vtebantur, sed permutatione: in qua res pro re, non pretium dabatur. qua de re lege Aristotelis lib. 5. de moribus, & pandectas iuris ciuilis tit. de rerum permutatione. M. Tullius quoque (vt redeam ad id quod initio dicebam) commutandi verbum in vtranque partem vsurpauit. vt pro Sextio, *ut cum patriæ caritate constantiæ gloriam commutaret*, id est, vt patriæ caritati constantiæ gloriam anteponeret: & in Cluentiana. *Qui fidem suam ad perniciem innocentis pecunia commutarunt.* id est, qui fidem suam pecunia vendiderunt, quod Græci dicunt ἀντικατηλλάξαντο, vel κατηλλάξαντο. Ex his, quid sit apud M. Tullium *permutare pecuniam*, *& pecuniæ permutatio*, intelligere licet. qua de re tamen dicemus alio loco.

dum mihi Fias recantatis amica] id est, vsque eò dum & ego stilo verso, iisque maledictis, quæ in te conieci, obliteratis, ac tuis laudibus scriptis, tecum in gratiam redeam, & tu placata me tua à me alienatione exanimatum, recrees, & in spem erigas meliorem.

animumque reddas] sic loquitur Terent. Andr. *reddidisti animum.*

AD

AD TYNDARIDEM. Ode 17.

Inuitat eam in Lucretilem.

VELOX amœnum ſæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus: & igneam
Defendit æſtatem capellis
Vſque meis, pluuiosq; uentos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latenteis, & thyma deuia
Olentis vxores mariti:
Nec virideis metuunt colubras,
Nec Martialeis hædilia lupos,
Vtcunque dulci Tyndari fiſtula
Valles, & Vſticæ cubantis
Læuia perſonuere ſaxa.
Dij me tuentur: Dijs pietas mea,
Et Muſa cordi eſt. hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle, caniculæ
Vitabis æſtus: & fide Teia
Dices laboranteis in uno
Penelopen, vitreamq; Circen.
Hic innocentis pocula Lesbij
Duces ſub vmbra: nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia: nec metues proteruum
Suſpecta Cyrum, ne male diſpari
Incontinenteis inijciat manus,
Et ſcindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamq; veſtem.

COMMENTARII.

Velox amœnum] id eſt, Faunus ſæpe ex monte Lycæo in Lucretilem (qui mons eſt in Sabinis) demigrat. vide quæ annotauimus de verbo mutandi ad oden ſuperiorem. Sed non eſt omittendum Priſcianum lib. 18. hunc locum ita explicare, Lucretilem mutat Lycæo, id eſt, Lycæum mutat Lucretili. de Fauno autem, uide quæ ſuprà ad Oden IIII. annotaui.

Defendit æſtatem] id eſt, propulſat æſtatem à capellis. ſic Virg. Melibœo

Solſtitium

Solstitium pecori defendite. Plautus Rudente: *ut illas serues, uim defendas, dum ego herum adduco meum.* M. Tull. in Catone maiore: *& nimios solis defendit ardores.* Idem pro Roscio Amer. *iniuriam nono scelere conflatam putant oportere defendi.* Idem offic. III. *etenim si is, qui non defendit iniuriam, neq; propulsat à suis cum potest, iniuste facit,* &c. Cæsar lib. I. de bello Gall. *& quid non bellum intulerit, sed defenderit.* & Horat. Saty. III. lib. I. *& toga, quæ defendere frigus, Quamuis crassa queat.*

Olentis uxores] hirci uxores, uidelicet capellæ. ἄκυρον ut Saty. III. li. 2. *Bellua cognatos eliserit.* & Virg. Melib. *Vir gregis ipse caper.*

colubras] sic habent cod. II. Vatic. & Faer. neque uerò refert vtrùm legamus, colubros, an colubras. vtrunque enim vsu receptum est. Nonius.

Nec Martiales hædilia lupos] nec hædorum septa, id est, greges metuunt lupos. hædilia autem pes est Ionicus pro choriambo. qui pedes tempore sunt inter se pares. sic Hom. ὀδυσσ. δ. Ἕως ἐγὼ περὶ κεῖνα πολὺν βίοτον συναγείρων Ἠλώμην. & Cat. ad Cinnam: *Consule Pompeo primum duo Cinna sedebant Mœchilia: facto consule nunc iterum,* &c. vbi anapæstus pro spondæo positus est. ductum est autem mœchile a mœcho, vt hædile ab hædo. Et puto, οὐ πάρεργον, duobus mœchilibus significari a Catullo domum Luculli, cuius uxorem Clodiam Clodii sororem Clodius ipse adulterasse dictus est, ut scribit Plut. in Cæsare, & domum Lepidi, quem dolore periisse, uxoris adulterio ex quadam epist. cognito, Pompeio primùm consule, scribit Plutarchus in Pompeio.

Vtcunque] id est, quandocunque, seu ubicunque. Nam, *ut*, quidem apud bonos scriptores ualet interdum, ubi, qua parte, quo tempore, cum, simulatq;. Catull. ad Fur. & Aure. *Litus ut longè resonante Eoa Tunditur unda.* Idem ad Coloniam: *Verum totius ut lacus, putidæq; paludis, Liuidissima, maximeq; est profunda uorago.* id est, ubi. & ad Licinium: *ut conuenerat esse.* id est, simul ut, uel ubi. & Virgil. Aen. V. *Cassis ut forte iuuencis Fusus humum, uirideisq; super madefacerat herbas.* id est, ubi seu quo loco. sic Terent. *mater consequitur: iam ut limē exirem, ad genua accidit.* id est, cum limen exirem. Horat. Od. III. epod. *Vt argonautas præter omnes candidum Medea mirata est ducem, Perunxit hoc Iasonem.* & Saty. IX. *ut illi Nil respondebam, miserè cupis (inquit) abire.* M. Tull. offi. III. *at ille, ut ingressus est, confestim gladium strinxit.* addatur igitur particula, cunque, tandem ualebit, aut etiam amplius. sic Ode XXXV. huius libri: *utcunque mutata potentes Veste domos inimica linquis.* & Ode IIII. lib. 4. *Vtcunque defecere mores, Dedecorant bene nata culpæ.* & Ode XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus, Vtcunque præcedas, supremum Carpere iter comites parati.* & Od. XVII. epod. *Vtcunque fortis exilis puerpera.* & Ode IIII. lib. 3. *utcunque mecum uos eritis, libens insanientum nauita Bosphorum Tentabo.* sic Terent. in Heautont. *sed nostrum est intelligere utcunque, atque ubicunq; opus sit, obsequi.* id est, quandocunque, & quocunque loco: & Plaut. in Epidico. *Vtcunque in alto uentus est Epidice ex imo uelum uertitur.*

Vsticæ cubantis] montis in Sabinis: *cubantis*, leuiter decliuis, ut cubantis hominis speciem pre se ferre uideatur.

Læuia] læuia saxa, assiduo aquarũ cursu attrita, & expolita. Virgil. Georg. II. *Nec tiliæ laues.* & ibid. *Tum laues calamos,* &c. uide sup. quæ annotauimus ad Oden II.

personuere] propriè, & usitatè, id est, sonitum acceptum reddidêre. uel sonitu completæ fuerunt. sic Saty. VI. lib 2. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* & M. Tull. ad Lept. lib. 6. *& si abest maturitas ætatis, iam tamen personare aureis eius huiusmodi uocibus non est inutile.* & pro Rosc. Amerino. *animi & aurium causa tot homines habet, ut quotidiano cantu uocum, & neruorum tota uicinitas personet.*

alia

alia huius verbi vis est, epist.1.lib.1. *Est mihi; purgatam crebrò qui personet aurem.* sic Virg. Aen.VI. *Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Personat.* & ibid. *Sed tum forte caua dum personat æquora concha.*

Hinc] ex meo fundo.

Ad plenum] ita loquitur Virg. Georg.II. *Hic ager ille malus, dulcesque à fontibus undæ Ad plenum calcentur.*

benigno cornu.] pleno & largo cornu, vt in carmine sæculari ad Deos: *apparetque beata pleno Copia cornu.* & epist. ad Iccium *aurea fruges Italiæ pleno defudit co pia cornu.* ordo est, hinc, id est, ex agro meo opulenta ruris honorum copia tibi manabit ad plenum, benigno cornu. ruris honores appellat ea omnia, quæ ruri nascuntur. benignus autem valet idem, quod largus, liberalis, munificus, propriè, qui bonis & dignis largitur, interdum etiam qui indignis, tùm apud M.Tull. tùm apud hunc poetam, & ceteros bonos latinitatis auctores: ex quo benignitas, quæ idem ualet, quod beneficentia & liberalitas. M.Tull. frumentaria. *qui benignitate adducti per beneficium & gratiam ciuitatibus concesserunt, ut nummos pro frumento darent.* & offic.1. *uidendum est, ne obsit benignitas & iis ipsis, quibus benignè uidebitur fieri, & ceteris.* Idem pro Deiotaro. *Deiotarus dicere est solitus benignè sibi à populo Rom. esse factum,* &c. idem frumentaria. *ut ambitiosi homines, & benigni, cum pluris senatus æstimassent, quàm quanti esset annona, ex senatus æstimatione, non ex annonæ ratione soluisses.* ibid. *benignè ac liberaliter* orat. contra Rullum ad popul. *Gratchorum benignitas.* de orat. lib.2. *rarò datur, ut possis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu, atque largitione seiungere* Terent. in Hecyra. *nihil tibi apud me defieri patiar, quin, quod opus sit, benignè præbeatur.* Plaut. Menæchm. *Tantum ad narrandum argumentum est benignitas.* T. Liuius lib.9. *præda erat largitor: & benignitatem per se gratam comitate adiuuabat.* Horat. Od.XXIX. lib.3. de fortuna. *Nunc mihi, nunc alii benigna.* & Ode. XVIII. lib.2. *At fides, & ingeni Benigna uena est.* & Od.1. epod. *Satis, superque me benignitas tua Ditauit.* & Saty.II. lib.1. *Quippè benignus erat: cōtra hic ne prodigus esse Dicatur, metuēs, inopi dare nolis amico, Frigus quo, diramque famem depellere possit.* ibi. *dat hic si Quā res, qua ratio suaderet, quaque modeste Munifico esse licet, uellet bonus atque benignus Esse, daret quantum satis esset.* & Saty.III. lib.2. *uini, somnique benignus.* Od.II. lib.4. *dabimusque Diuis Tura benignis.* Od.XVII. epod. *Egens benignæ Tantalus semper dapis.* & epist. ad Scæuam lib.1. *Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum Te tractare uoles.* & epist. ad Mæcenat. secunda lib.1. *benigne Respondes.* Festus vult esse compositum ex bono & gignendo. notissimum est prouerbium Ἀμαλθείας κέρας. id est, capræ Amaltheę cornu: quo significatur omnium rerum vbertas & copia.

Hic in reducta valle] vallem reductam appellat (opinor) quę sinus quosdam flexuosos, & recessus habeat: in quibus à ventis, & iniuria cæli tutus esse queat. sic Virg. Georg. IIII. *inque sinus scindit sese unda reductos.* eademque repetita sunt Aeneid. 1. & Aen. VI. *Intereà uidet Aeneas in ualle reducta Seclusum nemus.* & Horat. Od.II. epod. *Aut in reducta ualle mugientium Prospectat errantes greges.*

caniculæ Vitabis æstus] Caniculæ nimios ardores vitabis. sed de canicula dicemus nonnulla ad Od.XIII. lib.3. ibi. *Te flagrantis atrox hora caniculæ Nescit tangere.*

& fide Teia] Lyra Anacreontis Teij, id est, & modis & cantibus, qui Anacreontis versibus sint pares, & similes. *Anacreontis* (vt scribit M.Tull. Tuscul. quę. lib.4. *tota poesis est amatoria.* de eodem sic Pausanias Atticis. Anacreontis Teij, qui maiore ex parte res amatorias scripsit, statua in arce Atheniensium prima post Sapphonem locata est, eo habitu, & statu corporis, cuiusmodi credibile

est

est esse hominis ebrij canentis. sed de Anacreonte plura dicemus ad Od.XIIII. lib.epod.

dices laboranteis in vno Penelopen] canes Penelopen,& Circen vtrãq; vnius Vlysis amore ardentem. Vlyssem autem ex Penelope Telemachum, ex Circe Telegonum patricidam suscepisse traditum est.

Vitream] vel splendidam instar vitri,& ita formosam:vel pellucidam,quales ab Epicuro Deos inductos esse scribit M.Tull. de diuinat.II.his verbis: *Deos enim ipsos iocandi causa induxit Epicurus pellucidos,et perflabiles*, &c. quos alibi μονογράμμους appellat:vel marinam. aqua enim corpus est διαφανὲς, vt vitrum.

Hic innocentis pocula] vinum Lesbium innocens appellat, id est, innoxium, quòd, qui eo vtatur, nihil intemperanter, nihil iracundè, nihil furiosè agat:vel refer ad moderatum,ac temperatum eius vsum.quod idem tamen de ceteris vinis dici potest

duces] bibes,hauries. sic Plautus Amphit. *eam ego,ut matre fuerat natum,uini eduxi meri.* idest,ebibi.sic Horat.Od.XII.lib.4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum Sigestis.* & Od. III.lib.3. *lucidas Inire sedes, ducere nectaris Succos.* non dissimile est illud Od.I.lib.4. *Illic plurima naribus Duces thura.* & uerbum compositum obducere. Cicer.Tuscul.I.de Theramene: *qui cum coniectus in carcerem triginta iussu tyrrannorum uenenum,ut sitiens,obduxisset,reliquum sic è poculo eiecit,ut id resonaret.* & ita intelligendus est locus ille ad Atticum in prima epist.lib.I. *qui sic inopes et ab amicis, et ab existimatione sunt, ut mihi uideatur non esse ἀδλώατον Curium obducere.* id est, ut non uideatur esse ἀδλώατον æquo animo ferre etiam Curium competitorem. sic. P. Victorius Florentinus explicat. tralatio ducta est à medicamentis liquidis, quæ ægri exorbere solent, vt conualescant. vnde nata sunt illa genera loquendi, exorbere & deuorare molestiam.

nec Semeleius Cum Marte] tũ confundit Bacchus cum Marte prælia,cũ à vino & poculis ad ferrum & arma venitur: vel cùm vino simul, & ferro certatur, quale fuit Lapitharum,& Centaurorum conuiuium.

Thyoneus] sic dictus est Bacchus ἀπὸ τῆς Θυώνης τῆς Σεμέλης. Nam Semelen Pindarus Thyonen appellat Πυθ. ἐιδ. γ. ἀτὰρ λευκωλένῳ γε ζεὺς πατὴρ ἤλυθεν ἐς λέχος ἱμερτὸν Θυώνα. Verùm Thyonem rursus dici volunt ἀπὸ τοῦ θύειν, quia Bacchus in choris concitatus feratur, & furat. Interp. Apollon. argon.I. τὴν Σεμέλην Θυώνην καλοῦσιν, ἐπειδὴ Αἰσχύλος ἔγκυον αὐτὴν παρεισήγαγεν οὖσαν, καὶ ἐνθεαζομένην.

iniiciat manus] iniicere manus non est inferre.hoc enim semper cum vi intelligitur: illud autem etiam sine vi esse, & intelligi potest. vt M. Tull. pro Q. Roscio com. *hic mihi ueritas manum iniecit, et paulisper consistere, et commorari coegit.* Et dominus apud Iurisconsultos, rei suæ manus iniicere dicitur, cum eam apud alium possessorem repertam, apprehendit, & vendicat. ex quo manus iniectio apud eosdem. Paterculus lib. posteriore. *secutus deinde est Consulatus C. Cæsaris, qui scribenti manum iniecit,et quamlibet festinantem in se morari coegit*. hoc loco autem nomen, incontinentes, adiectum, videtur augere vim verbi.

suspecta] tu suspecta Cyro, videlicet suspicanti alium abs te amari.

ne malè dispari] ne tibi tuo malo, dispari,vel miserè & valde dispari viribus, id est,inferiori,imbecilliori,&c. Alij sic: non respondenti in amore.

coronam] corollam è floribus. solebant enim uti coronis in conuiuiis antiqui. qua de re & supra diximus,& dicemus plura ad Od.XI. lib.4.veruntamen etiam ex Lucretio, hoc intelligere licet lib.3. *Hoc etiam faciunt, ubi discubuere, tenentque Pocula sæpe homines, et inumbrant ora coronis.* quod item declarat versus

ille,quem citat Athen. lib.3.ex Archestrato. Aιὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖ-
τα πυκάζυ.
immeritamque uestem] quæ nihil commeruit, quamobrem ab amante Cy-
ro irato scindatur. Ter. Adelph. *Discidit uestem : resarcietur.*

AD VARVM. Ode 18.

Vini potu moderato hilarari animum : immoderato, rixas excitari.

NVLLAM Vare sacra uite prius seueris arborem
Circa mite solum Tyburis, & mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus proposuit : neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina grauem militiam, aut pauperiem crepat?
Quis non te potius Bacche pater, teque decens Venus?
At, ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata : monet Sithonijs non leuis Euius :
Cum fas, atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt auidi. non ego te candide Bassareu
Inuitum quatiam : nec varijs obsita frondibus
Sub diuum rapiam. sæua tene cum Berecinthio
Cornu tympana : quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens uacuum plus nimio gloria uerticem,
Arcaniq́ue fides prodiga, perlucidior vitro.

COMMENTARII.

Nullam Vare sacra.] hic versus ex Alcæo expressus est. Μηδὲν ἄλλο φυ-
τεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.
Catili] Virgilius geminat literam l. *Tum gemini fratres Tiburtia limina lin-*
quunt, Fratris Tiburni dictam cognomine gentem, Catillusq́ue, acerq́ue Coras. sic Hor.
inf. Od. XXII. lib. 3. in nomine Apullicum geminat l.
Siccis] sobriis, uino nequaquam madidis. ut Od. v. lib. 4. *dicimus integro Sicci*
manè die. & epist. ad Mecænat. III. lib. 1. *forum, putealq́ue Libonis Mandabo siccis,*
adimam cantare seueris. & M. Tull. contra Rullum in Senatu. *Verum esse nobis*
consilia siccorum, an uinolentorum somnia uidentur? & Academ. quæst. lib. 2. *dor-*
mientium, et uinolentorum, & furiosorum uisa imbecilliora esse dicebas, quàm uigilantium,
siccorum, sanorum. & Plaut. in Persa. *Iandiu factum est, cum bibimus: nimis sicci sumus.*
Mordaces] sic curas edaces appellat Ode XI. lib. 2. *dissipat Euius Curas eda-*
ces. Græci γυιοκόρυς, & θυμοδακεῖς μελεδῶνας nominant, quasi membra roden-
tes, & animum mordentes : & θυμαλγεῖς, & θυμοβόρυς.
grauem milit. aut pauper. crepat?] id est, quis potus militię, aut pau-
pertatis incommoda queritur? quis de militia, & paupertate loquitur, ut one-
ribus

ribus grauibus, & non ferendis? duobus codicibus calamo ſcriptis reclamantibus, qui habent, increpat, crepat excudendum curaui, vnum Vaticanum ſecutus, in quo ſcriptum eſt, increpat, alia manu, vt facile appareat initio, crepat, ſcriptum fuiſſe. Præterea Nonius Marcellus docet, crepare hoc loco valere, queri, & dolere, citatque, & huc verſum Horatij, & alterum Lucilij lib.2. *Et crepat antiquum genus, ut pietate repletum Perfacile anguſtis toleraret finibus æuum*. ſed ſimpliciter dici poteſt *crepare*, per translationem quandam ſermonis, eſſe aſſiduè aliqua de re loqui, ſemperque eam in ore habere. quemadmodum in epiſt. ad Mecen. 11. lib. 1. *Sulcos et uineta crepat mera*. & in epiſt. ad Piſones de arte. *Aut immunda crepent, ignominioſaque uerba*. & Saty. 11. lib. 2. *ſi quid Stertinius ueri crepat*. & ita verſus, qui deinceps ſequitur, *Quis nō te potius*, &c. facillimè poterit explicari, hoc modo, Quis poſt vina militiam, aut paupertatem habet in ore? quis non potius Bacchum, & Venerem crebris uſurpat vocibus, ac ſermonibus? Tale eſt illud Theognidis. Εἰ πίομαι, πενίης θυμοφθόρου ού μελεδαίνω, Οὐδ' ἀνδρῶν, οἵ με λέγουσι κακῶς.

At, ne quis modici] at, ne quis ſupra modum bibat, monet Centaurorum, & Lapitharum pugna in poculis orta, & commiſſa, &c. ſic Theognis Ὃς δ' ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρον, οὐκ ἔτι κεῖνος Τῆς αὐτοῦ γλώσσης καρτερὸς, οὐδὲ νόου. idem. Ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς, καὶ σώφρονος οἶνος ὅταν δὴ Πίνεθ' ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον. citantur & hi verſus ab Athen. lib. 2. Πᾶσας δ' ἐκ κραδίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων. huc pertinent & verſus Anacreont. qui citantur item ab Athen. lib 14. Οὐ φίλος, ὃς κρατῆρι παραπλέῳ οἰνοποτάζων Νείκεα, καὶ πόλεμον δακρυόεντα λέγει: Ἀλλ' ὅστις Μουσέων τε, καὶ ἀγλαὰ δῶρ' Ἀφροδίτης Συμμίσγων ἐρατῆς μνήσκεται εὐφροσύνης.

Centaurêa monet cum Lapithis] Pirithous Ixionis, & Diæ filius, epulum nuptiale Centauris, vt ſibi neceſsitudine coniunctis, præbuit. Cum fugiſſet autem eum Marti ſacrificare, Deum illum irritauit, ſibique infenſum, atque inimicum reddidit. Ita Centauri plus nimio poti ſibi ipſi temperare non potuerūt qui ingenio ſuo indulgentes Lapitharum vxoribus vim inferre conarentur. Lapithæ autem hanc tam atrocem iniuriam, & contumeliam iniquo animo ferentes, ac propulſare volentes, magnas Centaurorum ſtrages ediderunt. Antinous apud Hom. ἰλιάδ. φ. malus auctor quidem ille, ſed tamen hac parte verus, deterrere Vlyſſem volens, ne arcum illum difficilimum ad inflectendum, intendere conaretur: hanc Lapitharum & Centaurorum hiſtoriam profert, dicens Vlyſſem immodico vini potu impulſum, & mente captum, vt illos, rem ſuis viribus imparem ſuſcipere, ac tētare. Οἶνός σε τρώει μελιηδὴς, ὅς τε καὶ ἄλλον Βλάπτει, ὃς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ' αἴσιμα πίνῃ, Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα Ἄασεν ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο Εἰς Λαπίθας ἐλθόνθ', ὃ δ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ, &c. Centaurum Pindarus ex Ixione & nube Iunonis ſimilitudinem gerente natum facit. eoque loco hanc Centaurorum & Lapitharum pugnam multis uerbis perſequitur interpres: quam in templo Theſei depictam fuiſſe ſcribit Plutarchus in Theſeo. lege & de eadē Heſiodi Apſidem.

Rixa ſuper mero Debellata.] rixa in conuiuio armis & ferro diiudicata. Verbo debellandi crebro vtitur T. Liuius, ſed imperſonaliter, vt loquuntur Grammatici: & interdum abſolutè.

Monet Sithoniis non leuis Euius.] monet & Bacchus, qui à Thracibus ſumma religione colitur: quem non contemnunt Thraces Lycurgi exitio docti, uel, quem ſæpe ſibi habent iratum, cùm plus æquo poti, quicquid ſibi libet, etiam licere putant.

Sithoniis] idest Thracibus. Od. xxvi. lib. 3. *Memphim carentem Sithonia niue.* Euium autem Bacchum esse appellatum à uoce bacchantium εὐοῖ cum sit notum, de ea re non dicam plura.

Cum fas, atque nefas.] cum fas, & nefas non iure, nec ratione, ne honestate, sed sua libidine discernere, ac metiri uolũt: quod cum fit, res inter se maximè dissimiles, ac contrariæ facile miscentur, & confunduntur. Libido enim omniũ rerum discrimen, ac delectum tollit, resque maximè inter se disiunctas, ac diuersas coniungit, & exæquat, nedum tanquam finis, ac terminus fas, & nefas discernere, aut distinguere queat.

Auidi.] libidine inflammati. aliter *auidos nautas* dixit Ode xxviii. huius lib. & saty. 3. lib. 2. *auidum heredem*, & *conuiuas auidos* saty. 5. lib. 1.

Non ego te candide.] candide, liber, simplex, aperte, uerax, sincere, Ode. xi. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & saty. 5. lib. 1. *animæ, quales, neque candidiores Terra tulit.* & Ode xiiii. epod. *candide Mæcenas.*

Inuitum quatiam.] sacra Bacchi maxima, occultissimaque religione contineri, reconditissimaque in eis mysteria subesse scribunt boni auctores: huius igitur loci hæc sententia est. te inuitum non commouebo, non te exagitabo, (nemo enim te lacessit impune) neque tua sacra pampinis inuoluta proferam in lucem, aut diuulgabo: neque res ullas arcanas, & reconditas enunciabo.

Nec variis obsita.] idest obducta, operta. obserere enim hoc significat per tralationem. Plaut. in Trinummo. *hem istic oportet obseri mores malos, si in obserendo possint interficier.* Orgia autem significat.

Sub diuum rapiam.] diuulgabo, aperiam. ordo, nec sub diuum rapiam tua sacra uarijs frondibus obducta.

Sæua tene cum Berecinthio.] diximus supra ad Oden. xvi. tympana, cymbala, cornua in sacris Cybeles, & Bacchi adhiberi solita, eademque fere religione, & eodem ritu utraque culta esse. qua de re, qui plura scire uolet, legat Clementis Alexandrini στρώματα. Tu igitur Bacche tympana, & cornua tua, quæ impios ad insaniam adigunt, contine, & comprime.

Quæ subsequitur cæcus amor.] hi sunt uini intemperantius poti comites: cæcus amor sui, quam Græci φιλαυτίαν nominant, arrogantia, atque insolentia caput altius, quàm par est, attollens, linguæ incontinentia, seu lingua soluta, atque expedita ad res arcanas, fideique commissas, enunciandas ac diuulgandas.

Arcanique fides prodiga.] fides parum certa, & constans in tacendis cõsiliis occultis, atque arcanis: fides effusa in efferendis, & prodendis rebus tacendis. sic locutus est suprà Ode xii. *animæque magnæ Prodigum Paulum*, & epistola secunda ad Mæcenatem lib. 1. *neque multæ Prodigus herbæ.*

Perlucidiori uitro.] idẽ dicit, quod iam satis significarat: *fides Perlucidior uitro*, id est, fides non continens clausa consilia sibi commissa, sed ea omnibus aperiens, & indicans. aptissima autem uitri similitudine usus est ad significandã eorum leuitatem, ac perfidiam, qui consilium aliquod occultum sibi commissum continere, & tegere non possunt. Quemadmodum enim uitri natura, quæ perlucida est, nihil earum rerum, quibus imponitur, occultare, aut tegere solet: immò eas perspicuas, & aspectabiles, omniumq; oculis expositas relinquit: sic ingenia vana, & futilia nihil rerum occultarum clausum habere possunt, sed eas non solum lingua, verũm etiam fronte, & vultu aperiunt ac declarant. Ad hunc locum pertinet illud Ode xi. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Arcana promorat loco.* & saty. 4. lib. 1. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.*

DE

DE GLYCERA. Ode 17.

Se illius amore vri.

MATER sæua Cupidinum,
Thebanæque iubet me Semeles puer,
Et lasciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata proteruitas,
Et uultus nimium lubricus aspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit: nec patitur Scythas
Et uersis animosum equis
Parthum dicere: nec, quę nil attinent.
Hic uiuum mihi cęspitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraque
Bimi cum patera meri.
Mactata ueniet lenior hostia.

COMMENTARII.

Mater sæua Cupidinum.] multos esse vnius Veneris Cupidines à nemine (quod sciam) traditum est. Philostratus autem multitudinem illam Cupidinum mala carpentium (ne quis forte miretur) Nympharum sobolem esse dicit his verbis: εἰ δὲ πλῆθος αὐτῶν (inquit) μὴ θαυμάσῃς· Νυμφῶν γὰρ δὴ παῖδες οὗτοι. Quamobrem autem Lucianus dialogum quendam inscripserit, Ἔρωτες, ex eius dialogi lectione intelligi, quàm à me doceri malo. hic uersus iteratur Ode. 1. lib. 4.

Thebanæq; iubet] Cadmus Rex Thebarũ. eius filia Semele. Hesi. in Theog. Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι Διώνυσον πολυγηθέα. Iam Semelen complexu Iouis grauidam, & ad pariendum uicinam, dolis Iunonis circumuentam, atque inductam petiisse a Ioue, ut ea ad se specie, eoque habitu ventitaret, quo fuerat tum, cum primum Iunonis nuptias expetiuerat: Iouem autem, qui ei pollicitus erat, se quicquid illa peteret, concessurum, incurru ad eam uenisse cum fulgure, & fulmine, illamq; metu exanimatam esse, uel (ut alij uolunt) fulmine conflagrasse: Bacchum uero è flamma ereptum, in Iouis femur coniectum, & insutum esse, docet Euripides in Bacchis.

Finitis animum reddere amoribus] id est, referre animum ad amores, quibus finem constituerã. aliter dictum est illud suprà *animumque reddas*. Od. XVI.

splendentis Pario marmore] de Pario marmore sic Strabo li. 10. ἐν δὲ τῇ Πάρῳ ἡ Παρία λίθος λεγομένη ἀρίστη πρὸς τὴν μαρμαρογλυφίαν:

grata proteruitas] qui sunt exercitati in rebus amatorijs dicunt ingenij ferocitatem, feruorem, & proteruitatem in puella, modestia, & pudore, & taci-

& taciturnitate gratiorem esse. sic Od.v. lib. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum*. Ode.xxv. huius libri. *iuuenes proterui*. per translationem autem Od. xxvi. huius libri *uentos proteruos*. & Od. xvi. epod. *proteruum Africum.*

Lubricus aspici] lubricus ad aspiciendum, quem difficile sit ita constanter & continenter aspicere, vt Glyceræ complexum non expetas. qui aspicientem percellere solet. & tralatio ducta est à via lubrica, in qua insistere, aut ingredi sine casu aliquo, vel prolapsione ægrè quisquam potest. nonnulli sic: cuius splendorem oculi ferre non possunt. quod non displicet. animaduertendum autem hoc loquendi genus *lubricus aspici*, à Græcorum consuetudine ductum. de quo ad Od. VIII. lib. 4. dicemus.

Cyprum deseruit.] Cyprum, vbi religiosissimè colitur, & cuius est custos & domina, vt suprà Od. III. hoc loco autem studiosum adolescentem admonere volo de eo, quod tradit interpræs Homeri ἰλιάδ. ε. cur Venus Cypris dicatur, recentioribus hominibus non esse notum. Ait enim ille Cypri dictam ab Homero, quasi κυέπορειν, propterea, quòd sine Venere, id est, sine concubitu, & complexu venereo mulieres grauidæ non fiant. Induxit autem (inquit ille) & decepit Hesiodum, ceterosque poetas Homero posteriores, id quod ait Homerus ἰλιάδ. θ. ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη. ex illis verbis enim existimarunt Venerem in Cypro esse natam. sed eò (inquit) profecta est, quia ibi colitur. non continuò autem si quis Deus aliquo in loco colitur, in eo quoque natus est. Ita nunquam ab Homero Apollinem Delium, aut Pythium esse appellatum, quanuis sciat Homerus vtroque in loco eum sanctissimè coli, templaque ei religiosissima esse consecrata. Omnia autem ferè deorum epitheta apud Homer. vel ab animi affectibus, vel ab actionibus, vel ab iis, quæ ad corpus pertinent, deducta sunt: vt Ἀπόλλων ἑκατηβελέτης, & ἑκηβόλος. γλαυκῶπις Ἀθήνη. λευκώλενος ἥρη. ῥοδοδάκτυλος ἠώς. λευκόσφυρος ἥβη. νεφεληγερέτα ζεύς. Ἄρης βροτολοιγός. Ποσειδῶν ἐννοσίγαιος, & κυανοχαίτης.

Et versis animosum equis Parthum] Parthos fugientes pugnare traditum est. sic Ode XIII. lib. 2. *Miles sagittas, & celerem fugam Parthi: cathenas Parthus, et Italum Robur.* repetendum verbum perhorrescit ἀπὸ κοινοῦ. & epistola ad Augušt. lib. 2. *Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere uersus, Inuenior Parthis mendacior.* Virg. Georg. III. *Fidentemque fuga Parthum, uersisque sagittis* Cicero ad Papir. Pætum, iocans. *Itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inueniri posse.* Quidam legunt hoc loco, *Nec uersis.* quam scripturam quanuis nusquam repererim, non improbo tamen. Sed receptam sequor. nam copulatio, *Et*, pertinet ad nomen *Scythas*, non ad uerbum *patitur*. sic Ode XII. lib. 2. *Nec sæuos Lapithas, et nimium mero Hylæum.*

nec, quæ nihil attinet] Venus non patitur me bella scribere, nec Scythas, nec alia id genus, quæ nihil ad amorem attinent.

Hic viuum mihi cæspitem] aggreditur ad Venerem sacrificio placandam, ut facilius eius puellæ, cuius amore uritur, complexu potiatur. uiuus cæspes autem interdum aræ locum obtinet. vt Od. VIII. lib. 3. *positusque carbo in Cæspite uiuo.* Verbenarum quoque in sacrificijs vsus erat, & ad aras adhibebantur. Terent in Andria. *ex ara sume uerbenas.* & Od. XI. lib. 4. *ara castis Vincta uerbenis.* Sagmina (inquit Festus) *uocantur uerbenæ, id est, herba pura, quia ex loco sancto arcessebantur à Consule, Prætoréue, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum.*

Mactata hostia] id est, postea quàm mactata fuerit hostia. Scio aliter explicare

care Erasmum, & referre hoc in prouerbiorum numerum, lenior mactata hostia, pro homine facili & mansueto. sed errat.

Veniet.] Glycera.

AD MAECENATEM. Ode 20.

Inuitat eum ad conuiuium minimè sumtuosum.

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipse testa
Conditum leui, datus in theatro
Cùm tibi plausus,
Care Mæcenas eques: vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubam, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam. mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

COMMENTARII.

Vile Sabinum] uinum Sabinum non admodum magni pretij. epist. XII. lib. I. Vilem amicorum annonam esse dicit, ubi quid deest uiris bonis. epist. XV. *omasum uile*. & I. *Vilius argentum est auro*. Saty. I. lib. I. *uilem assem*. Sat. II. lib. 2. *uilibus ouis*.

Græca testa] condebant uinum in testis antiqui: quarum optimæ erant, quæ fingebantur in Græcia. propterea Græcam testam dixit. uel Samiam intellige. huc pertinet illud Od. XIIII. lib. 3. *Spartacum si qua potuit uagantem Fallere testa*. & Od. XXI. eiusdem. *O nata mecum*, &c.

leui] leui à uerbo lino, id est, picaui, uel gypso obduxi. hinc relino. Ter. in Heaut. *releui dolia omnia, omnes serias*.

datus in theatro Cum,&c.] tempus notat. notum est autem claros, & gratiosos, & benè de Rep. meritos uiros, nisi forte aliqua inuidia laborarent, à populo ludos spectante solitos esse plausu excipi: factiosos contrà, & inuidiosos, sibilis. M. Tull. pro Sextio. *In hunc consessum P. Sextius Tribunus pl. cum ageret nihil aliud in eo magistratu, nisi meam causam, uenit, ac se populo dedit, non plausus cupiditate: sed ut ipsi inimici nostri uoluntatem uniuersi populi uiderent. Venit (ut scitis) ad columnam Meniam. tantus est ex omnibus spectaculis usque à Capitolio, tantus ex fori cancellis plausus excitatus, ut nunquam maior consensio, aut apertior populi Rom. uniuersi fuisse ulla in causa diceretur.* ad quem morem referendum est illud Saty. I. lib. I. *Populus me sibilat: at mihi plaudo Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca.*

vt paterni Fluminis.] Etrusci fluminis, id est, Tiberis: Mæcenas enim

Etruscus erat origine, & à Regibus Etruscis prognatus: ut diximus suprà ad Oden primam. *Mæcenas atauis edite Regibus.* quod & Prop. docet lib. 3. *Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum.* Tiberis autem ab Etruria fluit.

iocosa imago] echo, ut sup. Od. XII.

Cæcubam] uuam Cæcubam. Vinum Cæcubum etiam ab Athenæo commendatur lib. I. his uerbis. εὐγενὴς δὲ καὶ ὁ καίκυβος, πληκτικὸς, εὔτονος. παλαιοῦται δὲ μετὰ ἱκανὰ ἔτη. id est, generosum autem etiam est Cæcubum, sensum pungens, ac feriens, uehemens. colligit autem uetustatem post aliquam multos annos. scriptum est etiam in nonnullis codicib. Cæcubum, ut subintelligatur nomen, uinum.

& prælo domitam Caleno.] de uino Caleno idem Athen. eod. lib. ὁ Καλινὸς κῦρος, τοῦ φαλέρνου εὐστομαχώτερος. id est, uinum Calenum, uentriculo utilior, quàm Falernum. Od. XXXI. huius lib. *Premant Calena falce quibus dedit Fortuna uitem.* Calenum autem à Calibus ductum, quò deducta est Colonia à Romanis, ut scribit Paterculus lib. I.

mea nec Falernæ Temperant.] nec Falernæ uites, nec Formiani colles mea pocula temperant. id est, pocula mea non sunt temperata uino Falerno, neque Formiano. lege quæ annot. ad Od. VIII. sup.

IN DIANAM, ET APOLLINEM. Ode 21.

Sæculare Carmen.

DIANAM teneræ dicite uirgines:
Intonsum, pueri, dicite Cynthium,
Latonamq; supremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuijs, & nemorum coma,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Siluis, aut uiridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemq; mares, Delon Apollinis,
Insignemq; pharetra,
Fraternaq; humerum lyra.
Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem,
Pestemq; à populo, & Principe Cæsare in
Persas, atque Britannos
Vestra motus aget prece.

COMMENTARII.

Intonsum.] ἀκερσεκόμαν. Od. XV. epod *Intonsosq; agitaret Apollinis aura capillos.* Tibull. lib. 3. *Annue: sic tibi sint intonsi Phœbe capilli.*

Latonamq; supremo.] Hesiodus Latonam quartam numerat Deam, cum

qua

qua Iupiter Titanibus deuictis, regnoq; pacato, concubuerit. Αὐτὰρ Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων Γείνατ' ἄρ Αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

Vos lætam fluuiis, & nemorum.] id est, uos uirgines dicite Dianam *lætam fluuiis*, &c. id est, quæ fluuiis delectatur, & arborum frondibus. *coma* autem lego, non, comam, ueterum codicum auctoritatem secutus, duorum Vaticano. Iannoct. Vrsini, Faër. Tornes.

nemorum coma.] arborum frondibus, ut Od. III. lib. 4. *Et spissæ nemorum comæ.* & Od. VII. *redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ*, & Catull. de fasello: *nam Cytorio in iugo Loquente sæpe sibilum edidit coma*.

Algido.] Algidum (inquit Strabo) πολίχνιον, id est, urbs parua est inter Tusculum, & montem Albanum: & mons eiusdem nominis. uide Oden IIII. lib. 4. & 23. lib. 3.

Erimanthi.] Erimanthus Arcadiæ fluuius, ut scribit Mela, & mons eiusdem nominis.

Cragi.] seu Gragi: nihil refert. est autem Gragus (inquit Strabo XIIII. li.) mons, & oppidum in Lycia.

Vos] mares. quod sequitur uersu proximo.

Tempe] Tempe Thessalica. de quibus sup. Od. I. & Od. I. lib. 3. *Non Zephyris agitata Tempe*.

Tollite laudibus.] ferte laudibus. laudate.

Natalemque Delon.] in qua nati sunt Apollo & Diana: qua de re sic M. Tullius libro accusat. 3. *ne posteà quidem potuisti accipere id, quod est proditum memoriæ, ac litteris? Latonam ex longo errore & fuga grauidam, & iam ad pariendum uicinam, temporibus exactis fugisse Delum, atque ibi Apollinem, Dianamq; peperisse*, &c.

Fraternaq;.] & tollite laudibus Apollinis humerum insignem lyra fraterna, id est, quam à Mercurio fratre accepit, ut suprà diximus ad oden X. Mercurius enim fratri Apollini pró bobus ab eo furtim ablatis lyram reposuit: ex quo χρυσάορ Apollo dictus ἀπὸ τοῦ τῆς κιθάρας ἀορτῆρος. sed rursus Apollo Mercurio uirgam dedit ad uaticinandum magnam uim habentem. Vnde χρυσόῤῥαπις est nominatus.

bellum lacrymosum.] πόλεμον δακρυόεντα, uel πολύδακρυν. Homer. ἰλιάδ. γ. πολύδακρυν Ἄρηα.

& miseram famem:] Fame nihil miserius. M. Tull. ad Atticum lib. 5. *iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit.* Hom. ὀδυσσ. μ. ait mortes omnes esse hominibus tristes, atque acerbas: sed omnium miserrimum esse fame mori. uerba Homeri sunt hæc. Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι. Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

aget.] à populo Rom. in hostes eius transferet.

AD ARISTIVM. Ode 22.

Vitæ integritatem, & innocentiam vbiq; esse tutam.

INTEGER uitæ, scelerisq; purus
Non eget Mauris iaculis, neque arcu,
Nec venenatis grauida sagittis
Fusce pharetra,

Siue per Syrteis iter æstuosas;
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum, vel, quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Nánque me silua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & vltra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem.
Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit esculetis:
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris vbi nulla campis
Arbor æstiua recreatur aura:
Quod latus mundi nebulæ, malusq;
Iupiter vrget:
Pone sub curru nimiùm propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

COMMENTARII.

Integer vitæ.] sic dictum *integer uitæ*, ut illud Saty. III. li. 2. *Integer animi. Quòd si quis natam pro cara deuouet agna, Integer est animi?* & ibid. *Integer est mentis Damasippi creditor?* & Saty. IX. lib. 1. *o te Bolane cerebri Felicem.* simile illud Virg. Aeneid. II. *uos o, quibus integer æui Sanguis, ait.* & IX. atque *integer æui Ascanius.* ibid. *Hic annis grauis, atque animi maturus Alethes.* & alibi. *O præstans animi iuuenis.* & lib. 5. *Hoc Helymus facit, hoc æui maturus Acestes.* & lib. 4. *Isq; amens animi.* & Catull. in Galliambo. *Vagus animi.* Plautus Trinummo: *satin tu sanus mentis, aut animi tui, qui conditionem hanc repudies?*

Scelerisq; purus.] sceleris purum accipio eum, qui castas, & puras à sanguine manus habet: quales Hippolyti dicit esse Phædræ nutrix apud Eurip. *Ἁγνὰς μὲν ὦ παῖ χεῖρας αἵματος φέρεις.* sic Horat. Saty. I. lib. 2. filij dexteram, quæ à matris cæde temperet, ridiculè, & dissimulanter piam uocat, quanuis ille matrem ueneno sit necaturus. Od. XVII. epod. *Tibi hospitale pectus, & puræ manus.* & Saty. IIII. lib. 1. *at benè si quis, Et uiuat puris manibus.* Liuius lib. XLV. *cum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non sint puræ manus, sacris arceat, uos penetralia uestra contaminari cruento latronis corpore sinetis?* Sic loquuntur & Græci. Plato lib. sex. de Rep. *καθαρὸς ἀδικίας, καὶ ἀνοσίων ἔργων.* hoc idem nomen iunxit cum auferendi casu Saty. III. lib. 2. *Stas animo? & purum est uitio tibi, cum tumidum est cor.*

Non eget Mauris iaculis.] hanc esse germanam scripturam testantur aliquot antiqui codices. atque huic generi geminum est illud Od. VI. lib. 2. *ubi*

Mauræ

Maura semper Aestuat unda. & Od. v. lib. 3. *Nec Mauris animum mitior anguibus*. in cod. Torn. deletum erat s. ab aliquo imperito, & arrogante lectore.

siue per Syrtes iter.] siue iter facturus per Syrtes, siue per Caucasum. Duae Syrtes à scriptoribus commemorantur, magna & parua. de quibus cùm alia multa scribit Strabo lib. 17. tùm haec in primis: *ἡ χαλεπότης δὲ ταύτης τῆς Σύρτεως, καὶ τῆς μικρᾶς, ὅτι πολλαχοῦ τεναγώδης ἐστὶν ὁ βυθὸς κατὰ τὰς ἀμπώτεις, καὶ τὰς πλημμυρίδας. συμβαίνει δή τισι συμπίπτειν εἰς τὰ βραχέα, καὶ καθίζειν. σπάνιον δ' εἶναι τὸ σωζόμενον σκάφος. διόπερ τὸν παράπλουν ποιοῦνται φυλαττόμενοι μὴ ἐμπέσοιεν εἰς τοὺς κόλπους ὑπ' ἀνέμων ἀφύλακτοι ληφθέντες*, &c. id est, huius autem Syrtis, & alterius, quae minor apellatur, difficultas est, quòd multis locis fundus paludosus ac limosus est sub aestus maritimos recedentes, & accedentes. Euenit igitur nonnullis, ut in breuia incidant, & considant: raraq; sit ea nauis, quae seruatur. Quo circà longè ab his nauigationis suae cursum remouent cauentes, ne cum in sinus inciderint, à uentis occupentur imparati. Quibus consentanea sunt, quae de ijs scribit Apollon. lib. 4. argon. *πάντῃ γὰρ τέναγος, πάντῃ μνιόεντα βυθοῖο Τάρφεα, κωφὴ δέ σφιν ἐπιβλύει ὕδατος ἄχνη, Ἠερίη δ' ἄμαθος παρακέκλιται*. Dicta autem Syrtis est *παρὰ τὸ σύρεσθαι, ὅτι κατὰ καιρούς τινας πολὺ ὕδωρ ἐκσύρεται*. De his Syrtibus ita scribit Dionysius Alexand. *Ἐξείης δ' ἐπὶ Σύρτις ἀγάρροον ὁλκὸν ἑλίσσει Βαιοτέρη, μετὰ τὴν δὲ πρὸς ἀυγὰς ἔρχεται ἄλλη*. Et Sallustius de ijsdem sic bello Iugurt. *Nam duo sunt sinus propè in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura, quorum proxima terrae praealta sunt: cetera uti fors tulit, aliàs alta sunt, aliàs in tempestate uadosa. Nam ubi mare magnum esse, & saeuire coepit Ventis, limum, arenamq;, & saxa ingentia fluctus trahunt: ita facies locorum cum uentis simul mutatur; Syrtes ab tractu nominatae*. Hor. Od. vi. li. 2. Syrtes barbaras appellat: *ubi Maura semper Aestuat unda*.

aestuosas.] aestuosas uocat propter aestus maris accedentes, & recedentes: ut Od. vii. lib. 2. *Te rursus in bellum resorbens Vnda fretis tulit aestuosis*: non propter coeli, aut temporis calorem: quemadmodum Ode xxxi. Calabriam aestuosam dicit.

inhospitalem.] *ἄξενον, ἀπάνθρωπον* appellat Aeschylus: quod annotauit Muretus. Idem Aesch. *ἄβατον ἐρημίαν*.

Vel, quae loca fabulosus.] uel per ea loca, quae Hydaspes Indiae fluuius praeterlabitur, & alluit: de quo multa fabulosa scribuntur ab historicis.

curis vagor expeditis.] secutus sum omnium ueterum librorum fidem, atque auctoritatem: in quibus sine ulla uarietate, excepto Faerni codice, reperi scriptum *curis expeditis*, non, expeditus. quam quidem scripturam agnoscit Porphyr. Quanuis autem sciam latinè dici posse, curis expeditus; tamen nescio quomodo hoc alterum est uenustius, & magis Horatianum. sic dixit Catullus *curis solutis*, ad Sirmionem peninsulam: *O quid solutis est beatius curis?* quemadmodum enim usitatè dicunt Latini, soluere animum cura, metu, & similibus: & item soluere curam, & metum: Horat. Od. ix. epod. *metumq; Caesaris rerum iuuat Dulci Lyaeo soluere*. Virg. Aeneid. 1. *Soluite corde metum Teucri*. Lucret. lib. 4. *atque animi curas è pectore soluat*. & Graeci, ut Eurip. in Oreste, *σὺ νῦν χάριν μοι τὸν φόβον λύσασα δός*: sic expedire animum curis, & expedire curas. Prioris generis exempla ex Horatio petere licet. Od. xxiii. lib. 3. *non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput*. Od. xxvii. huius lib. *uix illigatum te triformi Pegasus expediet Chimaera*. quanquam scio nonnullis in libris legi Chimaerae: quae scriptura si placet, subaudiendum, amore, aut seruitute, aut Chimaera ipsa, aut quippiam aliud simile. & Od. xi. epod. *amor Lycisci me tenet, Vnde expedire non amicorum queant Libera consilia, nec contumeliae graues*. Iam apud M. Tull.

crebra sunt hæc loquendi genera: *expedire se ab occupationibus, expedire se ex laqueis, expedire salutem.* pro Rabir. Posth. *Si quidem tam non semper stulti, quam serò sapientis est, cm stulte ista sua impeditus sit, quoquo modo possit, se expedire.* idem ad Attic. *nos expediet omni molestia* Teren. Hecyra. *At sic citius, qui te expedias his ærumnis, reperias.* alterius exẽpla sunt, expedire negocia, expedire exitum, expedire nodum. & Horat. Od. III. huius libri. *iaculo nobilis expedito.* sic Terent. Hecyra. *Rem cognosces: iram expedies.* Virg. Aen. IIII. *Num arma expedient?*

Fugit inermem.] vox, *inermem*, non est ociosa. videtur enim lupus ille tam ferus, & immanis Horatium inermem diuinitus fugisse. quòd si armatũ fugisset: neq; ita mirum esset, neq; integritati & innocentiæ vitæ assignãdum videretur.

militaris Daunia] ad militiam apta. suprà Od. VIII. *cur neque militaris Inter aquales equitet.* vel militaris, quæ milites effert strenuos, ac fortes. Apulos Strabo lib. quinto tradit Daunos à Græcis appellatos esse.

esculetis.] ab esculo esculetum, vt à frutice fruticetum, à salice salicetum.

Nec Iubæ tellus] Mauritania: cuius Rex Iuba. ab hoc C. Curio legatus Cæsaris in Africa cum exercitu cæsus est. qua de re Iulius Florus lib. 110. & C. Cæsar. lib. 2. de bello ciuili.

pigris vbi nulla campis] pone me in campis incultis, & sterilibus, & horridis propter immoderatum frigus, in quibus denique (vt ait ille) *nullæ arbores frondescunt, nullæ uites pampinis pubescunt, nulli rami bacarum ubertate incuruescunt*, &c. Hæ sunt igitur oræ duæ inhabitabiles, quæ obriguerunt pruina. tertia est, quæ maximo solis ardore torretur, vt ait M. Tull. sexto lib. de Rep. quam Horatius his verbis describit infrà deinceps. *Pone sub curru nimium propinqui Solis.* Atqui hanc esse temperatam, & habitabilem, qui nostra & auorum nostrorum ætate nauigarunt, compererunt. huc pertinet ille locus lib. 3. Od. III. *Qua parte debacchentur ignes, Qua nebulæ, pluuijque rores.* & Ode XXIIII. eiusdem lib. *si neque feruidis Pars inclusa caloribus Mundi, nec Boreæ finitimum latus, Durataque solo niues Mercatorem abigunt.* has easdẽ oras significat & describit Virg. Georg. I. *Quinque tenent cælum zonæ, quarum una corusco Semper sole rubens*, &c. notissimi enim sunt versus: & M. Tull. sexto lib. de Rep. vt paulo ante diximus: & lib. I. Tuscul. *ceteras partes incultas, quod aut frigore rigeant, aut urantur calore.* & Lucret. lib. 5. sed paulo aliter. *Inde duas porrò propè partes feruidus ard r, Assiduusque geli casus mortalibus aufert.* & Tib. lib. 4. ad Messallam pluribus versibus. nomine autem Latino, pigris, videtur Græcum nomen ἀργοῖς exprimere voluisse.

malusque Iupiter.] graue, caliginosum, insalubre cælum. vide suprà ad Oden I. *manet sub Ioue frigido.*

Vrget.] premit, occupat, perpetuò tegit.

Sub curru nimium propinqui Solis.] hanc orbis terrarum partem existimabant veteres Solis ardore torreri: quæ tamen est temperata, vt dixi, eiusq; temperationis rationem iam anteà docuerat Albertus Magnus.

Dulce ridentem] sic Catullus ad Lesb. *identidem te Spectat, & audit Dulce ridentem, misero quod omnes Eripit sensus mihi.* Quod quidem Sappho Græcè dixerat (nam ab ea transtulit in vsum sum Catullus) γελώσας ἱμερόεν. Idem Catull. *illa, quam uidetis Turpe incedere.* Hom. καὶ δ' ἁπαλὸν γελάσαι. & Pindar. in Pyth. carm. IX. χλιαρὸν γελάσαις, & Apollon. III. Argon. Νεκτάρεον μείδησε. similia sunt hæc Horatiana. Od. XII. lib. 2. *me uoluit dicere lucidum Fulgentes oculos.* & Ode XIX. lib. 2. *turbidum Lætatur.* & epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *Canes indoctum, sed dulce bibenti.* & Od. XXVII. lib. 3. *Perfidum ridens Venus.* Quanquam illud *canes indoctum, sed dulce bibenti*, potest dici esse dissimile, propterea, quòd verbum canere cum quarto casu coniungi solet, & vocis agenti s est.

AD

AD CHLOEN. Ode 23.

Non esse iam, quòd viriles complexus extimescat, viro matura.

VITAS inuleo me similis Chloe,
Quærenti pauidam montibus auijs
Matrem, non sine uano
Aurarum, & siluæ metu.
Nam seu mobilibus ueris inhorruit
Aduentus folijs: seu uirides rubum
Dimouere lacertæ:
Et corde, & genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris ut aspera,
Getulús ue leo frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempestiua sequi uiro.

COMMENTARII.

vitas inuleo me similis.] Videtur Horatius hæc ex Anacreonte expressisse, vt iampridem indicauit Erricus Stephanus vir doctiss. versus autem Anacr. aliquantum deprauatos, sic emendaui: Ἄτε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, Ὃς ἐν ὕλῃ κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη. Iam verò, inuleo habent libri veteres complures sine aspirationis nota, quos secutus sum.

& siluæ.] διαίρεσις est. vt Ode. XIII. epod. *Niuesque deducunt Iouem, Nunc mare nunc siluæ Threicio Aquilone sonant*. Sic Catullus de coma Berenices. *Pristina uota nouo munere dissoluo*. ibid. *Condita quin uerè pectoris euoluā*. & de poemate Smyrna. *Smyrnam incana diu sæcula peruoluent*. Et Lucret. lib. I. *Materies igitur, solido quæ constat, Esse æterna potest, cum cetera dissoluantur*. & eod. lib. *Atque in eas rursum res omnia dissoluuntur*. & lib. 3. *Quo quasi res possint discedere, dissoluique*: nisi quis contendat versus esse spondaicos. & Tibull. eleg. VII. lib. I. *Hunc cecinere diem Parcæ fata lianentes Stamina non ulli dissoluenda Deo*. & X. *Sit satis ornatas dissoluisse comas*.

Nam seu mobilibus veris inhorruit.] cum hæc scriptura optimorum codicum manu scriptorum auctoritate nitatur, ex eaque optima sententia ducatur, non video, cur debeat mutari, eaque probari, quam quidam viri docti dicunt in antiquis nonnullis libris reperiri. *Nam seu mobilibus uitis inhorruit Ad uentum folijs*. per ver autem Fauonium significari puto veris comitem.

frangere persequor.] persequor vt frangam, & dilacerem. placet hoc loco colligere aliquot huiusmodi loquendi genera Horatiana à Græcis sumta. sup. Od. XII. *sumis celebrare Clio*. Od. XVIII. lib. 2. *hic leuare functum Pauperem laboribus Vocatus, atq; nō uocatus audit*. suprà Od. XV. *Ecce furit te reperire*. huius lib. Od. XXVI. *Musis amicus tristitiam, & metus Tradam proteruis in mare Creticum Portare uentis*. & Od. XXXVII. *Sæuis Liburnis scilicet inuidens Priuata deduci superbo Non humilis mulier triumpho*. & Od. III. lib. 2. *quà obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo*.

tempestiua

tempestiua viro.] Virg. lib.7. *Iam matura uiro, plenis & nubilis annis.* Est autem femina uiro tempestiua, sententia iurisconsultorum, anno duodecimo: Xenophontis in œconom.xv. Plato scribit, ἀκμῆς χρόνον, id est, tempus floris in fœmina esse annum xx. Hesiodus autem vuult annos quatuor virginem pubescere: anno à pubertate quinto nubere. sic enim intelligendus versus ille Hesiodi est, ἡ δὲ γυνὴ τέτορ᾽ ἡβῴη, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο: id est, fœmina quatuor annos pubescat, quinto nubat. Itaque si pubertas, vt iurisconsulti censent, anno duodecimo incipit, anno xvii. erit nubilis: si anno xiiii. (vt mauult Proculus) xix. erit viro tempestiua.

AD VIRGILIVM. Ode 24.

Deflet Quinctilij mortem.

QVIS desiderio sit pudor, aut modus
Tam cari capitis? præcipe lugubres
Cantus Melpomene: cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Vrget? cui pudor, & iustitiæ soror
Incorrupta fides, nudaque veritas,
Quando vllum inuenient parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior, quàm tibi Virgili.
Tu frustra pius, heu, non ita creditum,
Poscis Quinctilium deos.
Quid si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem?
Num uanæ redeat sanguis imagini:
Quam uirga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi?
Durum; sed leuius fit patientia,
Quicquid corrigere est nefas.

COMMENTARII.

Quis desiderio, &c.] id est, quid est, cur quenquam pudeat desiderio tam cari hominis affici? aut quid est, cur quisquam eius desiderij finem facere debeat?

cari capitis.] sic loquuntur Græci φίλη κεφαλή, μιαρὰ κεφαλή. vnde hæc Latinis vsitatissima. *festiuum caput, lepidum caput, ridiculum caput.*

præcipe lugubres Cantus.] Hortatur, & orat Musam, vt sibi suggerat, ac subministret cantus lugubres, & funebres, & ad deplorandam Quinctilij mor-

tem accommodatos. non est autem præcipere idem, quod iubere, aut imperare, vt vulgus putat: sed præmonstrare potius, & docere. vt Satyr. II. lib. 2. *Nec meus hic sermo est, sed quē præcepit Ofellus.* & in epistola de arte Poet. *Quicquid præcipias, esto breuis.* vnde præcepta Græci vocant ὑποθήκας. epist. ad August. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* M. Tull. Catilinaria. III. *orare, ut item illi facerent, quæ sibi legati eorum præcepissent.* Idem pro Murena. *Quòd si è portu soluentibus ij, qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solent & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum,* &c. Idem Catil. II. ad Quirit. *quibus hoc præcipiendum uidetur unum scilicet, & idem, quod ceteris omnibus, ut desperent se id quod conantur, consequi posse.* Terent. adelph. *Docui, monui, benè præcepi semper, quæ potui, omnia.* ibid. *et quod queo, Conseruis ad eundem illis præcipio modum. Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum.*

Ergo Quinctilium.] hi sunt cantus lugubres, quos fingit Horatius à Musa sibi esse pręmonstratos, pręceptos, & traditos. Non sine artificio autem Horatius Virgilium magno animi dolore ex Quinctilij morte affectum consolaturus, sensim & cautè ægro, saucioque animo medicinam adhibet, ne ad uulnus recens illidat manus, ut ait ille apud Aeschylum. Videtur enim primùm assentiri atque indulgere lugenti, eiusque fletum & lacrymas approbare, qui talis amici iacturam fecerit; Itaque cum Dijs immortalibus de hac Quinctilij morte quodammodo expostulat. Deinde posteaquàm sese Virgilio lacrymarum & luctus quodammodo socium adiunxit, aggreditur paulò maiore fiducia ad eius ægritudinem minuēdam, ac leuandam cōmemoratione conditionis humanę: quæ est, vt semel omnibus moriendum sit. Postremo ostendit nihil eum lugendo assecuturum, neque vlla vnquam ratione effecturum, vt Quinctilius reuiuiscat.

Perpetuus sopor.] mors. Longum somnum appellat Od. XI. lib. 3. *ne longus tibi somnus, unde Non times, detur.* Græci χάλκεον ὕπνον, νήγρετον, νήδυμον vocāt. Virgil. ferreum somnum, & duram quietē. somnum autem mortis fratrem dici à Poetis vel pueri norunt. Homer. ἰλιάδ. ξ. Ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Hesiod. Theog. somnum & mortem mortis esse filios tradit. Ἔνθα δὲ νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί' ἔχουσιν Ὕπνος καὶ θάνατος δεινοὶ θεοί· οὐδέ ποτ' αὐτοὺς Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν, Οὐρανὸν εἰσανιών. Pausanias Eliacor. I. narrat se inter ceteras statuas, quę erant Olympię, Noctē uidisse in muliebrem figuram, habitumq; formatam, quæ manu dextera puerum album dormientem teneret: lęua nigrum dormienti similem: vtrunq; distortis pedibus: esse autem θάνατον, alterum alterū, somnū, & vtriusque noctem esse nutricem.

vrget?] occupat, opprimit, constrictum tenet?

Iustitiæ soror &c.] fidem appellatam esse ab eo, quòd fiat, quod dictum est, scribit M. Tull. offic. I. & in epistola quādam ad Tiron. & epist. ad Att. lib. 12. quę res maximè est iustitiæ consentanea. Nam vt, qui fidem fallit, iustus nullo modo dicendus est: ita qui iustus est, is maximè fidem pręstat: verba autem Ciceronis in epist. ad Att. sunt hæc, *Cocceium uelim appellet. quod enim dixerat, non facit.* id est, non pręstat fidem.

incorrupta.] quæ neque pretio, neque gratia violatur. ἀδωροδόκητος, ἀδέκαστος.

nudaque veritas] cur nudæ? an quód, qui eam colunt, aperti sunt, ac simplices, minimè omnium tecti, aut insidiosi, aut fraudulenti? an quòd veritatis oratio simplex esse debet, neque vllum verborum ornamentum, neque artificium, neque fucum, alium'ue cultum desiderat? an quod vult in lucē, & in omnium oculis collocari: fugit latebras ac tenebras? non semper tamen nuda debet esse veritas, ut ait Pindarus: qua de re uide Oden. II. lib. 3.

Multis

Multis ille bonis.] sic habent libri manu scripti II. Vatic. Don. Faër. Vrsin. Tornes. sententia aperta est. Sub intelligendum enim, uiris.

flebilis.] deflendus, deplorandus. non idem ualet hoc nomen Od. II. lib. 4. *Flebili sponsæ iuuenemve raptum Ploras*: neque Od. IX. lib. 2. *Tu semper urges flebilibus modis Mysten ademtum*.

non ita creditum] non enim ita tibi creditus est Quinctilius à Dijs immortalibus, ut sibi eum nunquàm abs te repetere liceret: immò uerò ea lege in lucem editus fuit, ut aliquando, & cum ita eis uideretur, moreretur. iniquus es igitur, qui quasi eo repetito, atque erepto tibi facta sit iniuria, ita cum illis expostules, petasq; ut eum tibi ab inferis excitatum restituant, quod nunquam obtinebis, etiam si blandius Orpheo cithara canas.

Quid si Threicio.] de Orpheo suprà diximus Ode XII. Threicio autem dictum more Græcorum Θρηϊκίῳ. sic Od. XIII. epod. *nunc mare, nunc siluæ Threicio Aquilone sonant*. secutus sum hoc loco scripturam cod. duorum Vatic. Faër. Vrs. cum quibus in eo consentit cod. Iannoct. quòd habet, *Num*: dissentit in eo, quòd habet, *Quod si*. Tornesianus contrà congruit, quòd habet. *Quid si*. discrepat, quòd habet, *Non*.

vanæ imagini.] τῷ εἰδώλῳ. sic Virg. Aen. IIII. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago*. sic Vlyss. ὀδ. λ. εἴδωλον quidem Herculis apud inferos esse narrat: ipsum autem in cœlo cum ceteris Dijs immortalibus oblectari. qua de re extat apud Lucianum facetissimus, & argutiss. dialogus.

virga horrida.] de hac uirga diximus sup. Od. X.

Non lenis precibus fata recludere] qui non est ea lenitate, ut precibus fati nexus, & necessitatem resoluat ac rescindat. *lenis recludere* genus loquendi Græcum, de quo aliàs.

nigro compulerit] compulerit in animarum, seu umbrarum gregem.

Quicquid corrigere est nefas.] ἀδύνατον, non pote, ut suprà Od. XI. ad hanc sententiam pertinet illud Eurip. Med. Κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς, id est, Oportet eum, qui mortalis sit, calamitates leuiter ferre. Idem in Hippoly. coron. Ρᾷον δ᾽ ἐ νόσον μεθ᾽ ἡσυχίας, Καὶ γενναίου λήματος οἴσεις, id est, quiescendo, seu patiendo, & animo generoso facilius morbum feres.

AD LYDIAM. Ode 25.

Insultat ei, quòd, iam vetula, vicissim à iuuenibus contemnatur.

PARCIVS iunctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris iuuenes proterui:
Nec tibi somnos adimunt, amatq;
Ianua limen:
Quæ prius multùm facileis mouebat
Cardines. audis minus, & minus iam,
Me tuo longas pereunte nocteis
Lydia dormis?
Inuicem mœchos anus arroganteis
Flebis in solo leuis angiportu.
Thracio bacchante magis sub inter-
Lunia uento,

Cum

Cum tibi flagrans amor, & libido,
Quæ solet matres furiare equorum,
Sæuiet circa iecur vlcerosum,
Non sine questu,
Læta quòd pubes edera uirenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto:
Aridas frondeis hiemis sodali
Dedicet Hebro.

COMMENTARII.

Parcius iunctas] dicit Horatius Lydiæ fenestras ab adolescentibus rarius, quàm anteà, lapidum iactu uerberari, neque iam eam nocturno amatorum aduentu è somno excitari: quibus uerbis significat pristinam eius formam, qua incendebantur amantes, tempore defloruisse. codices Donati & Faërni discordant hic à uulgatis. iactibus enim in eis legitur, non, ictibus: cum quibus consentit Tornes. atque hæc lectio fortasse est uerior.

amatq; Ianua limen.] ianua tua, quæ crebrò aperiebatur propter multitudinem eorum, qui tuum complexum expetebant, nunc perpetuò clausa & obserata est.

multum facileis] multùm faciles erant cardines, quia ianua crebrò aperiebatur. quidam legunt facilis, ut sit recti casus.

audis minus, & minus iam.] minus sæpe audiuntur à te illæ miserabiles amatorum uoces, quos tu ætatis flore, & oris pulchritudine ferox excludebas. sic loquitur Satyra v. lib. 2. *quarta fit partis Vlysses, Audieris, heres.* & Saty. vi. li. 1. *Audis continuò, quis homo hic est? quo patre natus?* & Homerus ἰλιάδ. φ. ὡς ἄρα μιν Πριάμοιο προσηύδα φαίδιμος υἱὸς Λισσόμενος ἐπέεσσιν: ἀμείλικτον δ' ὄπ' ἄκουσε; Νήπιε, μή μοι ἄποινα πιφαύσκεο, μηδ' ἀγόρευε. & M. Tull. Tuscul. III. *Afflictusne, & lamentabili uoce plorans audies, O uirum fortem?*

Me tuo longas pereunte noctes] hæc erat amatoris exclusi uox. post uerbum dormis, in codice Faërni scripta est interrogationis nota: quem secutus sum.

Inuicem mœchos] tu nunc uicissim anus facta tuæ præteritæ arrogantiæ, atque intolerantiæ pœnas dabis, complexumq; iuuenum exoptans, illorum fastidium, ferociam, & superbiam experieris. Mœchos autem appellat, corruptores, & amatores. ut infrà Od. XXXIII. *Quàm turpi Pholoë peccet adultero.* & XXXVI. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* & Od. XVI. lib. 3. *Nocturnis ab adulteris.*

in solo angiportu] deserto, ut Catull. de nupt. Pel. *sola sub rupe.* Et Lucret. lib. 4. *quo pacto per loca sola, Saxa pares formas uerborum ex ordine reddant.* & Virg. lib. II. *Pastorum & solis exegit montibus æuum.* angiportus, & angiportum, utrunque est in usu. Catull. *Nunc in quadriuiis, & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes.* Terent. adelph. *id quidem angiportum non est peruium.* Est autem angiportus iter compendiarium in oppido. inde dictus quòd sit angustus in portum aditus. Festus.

Leuis.] amans, præsertim anus, nam si amare leue est etiam in iuuenibus, & puellis: quanto magis in senibus, & uetulis?

Thracio.] Thracio uento, Aquilone. de quo sic Hesiodus. Ὅς τε διὰ Θρῄκης ἱπποτρόφου εὐρέϊ πόντῳ ἐμπνεύσας ὤρινε. idem. Πυκινὰ Θρηΐκιος Βορέης νέφεα κλονέοντος. Theocrit. εἰδ. κβ. Ἠ' ἐ Νότοιο βίη, ἠὲ Θρηικὸς Βορέαο. Aratus de Andromeda. Ἡ μὲν γὰρ Θρηΐκιος ὑπὸ πνοιῇ Βορέαο, &c. Hom. autem Boream & Zephyrum facit è Thracia spirantes. Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώτε Θρῄκηθεν ἄητον. Horat. infrà Od. XIII. epod. *Nunc mare, nunc siluæ Threïcio Aquilone sonant.* Appellata autem est à nonnullis Thraeia ἀνέμων ἐργαστήριον, ἢ οἰκητήριον, id est, uentorum officina, seu domicilium: propterea, quòd est frigidissima. Itaque Eurip. in Hecuba. Θρῄκην χιονώδη appellat. & item Apollon. lib. I. argon.

bacchante] uehementer, & pœnè dieam, furenter flante. ducta tralatio est à sacerdotibus Bacchi bacchantibus.

sub interlunia] amplificatio est. Est enim grauissimum, noctu, flante Aquilone, & interlunij tempore sub dio pernoctare. & attende uersum non esse nomine integro clausum, quod uitiosum esse docet Hephæstion in enchiridio, pro fertq; uersus hos Simonidis, ἦ μὲν Ἀθηναίοισι φάος γένεθ' ἡνίκ' Ἀριστο- Γείτων Ἵππαρχον κτεῖνε, καὶ Ἁρμόδιος. sed fortasse in Lyrico, & maximè Sapphico carmine licentia maior est. itaque utitur ea interdum Sappho: exempli causa. Ὀμμάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημι: βομβεῦ- σι δ' ἀκοαί μοι. Et Hor. item Od. XVI. li. 2. *non gemmis, neque purpura ue- Nale, nec auro.* Idem tamen erebrò diuidit nomina composita in hexametris. ut Saty. IX. lib. I. *est locus uni- Cuiq; suus.* Sat. III. lib. 2. *age, si stramentis incubet unde- Octoginta annos natus.* ibid. *Praetereà ne uos titillet gloria, iure- Iurando obstringam ambo.* epi. ad Iul. Florum lib 2. *Quanto cum fastu, quanto molimine circum- Spectemus uacuam Romanis uatibus ædem.* epist. ad Pison. de Arte poët. *Si non offenderet unum Quenq; poëtarum limæ labor.* Est autem interlunium, tempus illud, quo Sol cum Luna coniungitur, quo tempore maximæ sunt noctis tenebræ: Varro uocat intermenstruum: Plinius Lunam silentem, aut silentium Lunæ uide infrà ad Od. VIII. lib. 2.

sub] paulo ante, uel circiter. ut sup. Od. X.

Quæ solet matres, &c.] quæ solet equas concitare, & ad furorem adigere. Virg. Georg. III. *Scilicet ante omnes furor est insignis equarum: Illas ducit amor trans Gargara, transq; sonantem Ascanium, superant montes, et flumina tranant.* lege Plin. de equarum libidine.

circa iecur.] iecur sedes est libidinis, ut ostendemus lib. 4. ad Od. I. Plato quidem cupiditatem in iecure locat.

non sine questu] quereris, quòd iuuentus hilara magis delectetur edera uirenti, & myrto, quàm frondibus aridis, id est, quòd puellas uetulis anteponat. ederam Fest us ait esse dictam uel quòd hæreat, uel quòd edita petat, uel quòd id, cui adhæserit, edat. reliqua lege apud Fest.

Pulla magis atque myrto] magisq; gaudeat pulla, id est, subuiridi myrto. subaudiend. quàm frondibus aridis. falluntur autem, qui *atque* positum putant hoc loco pro, quàm. Nam & suprà myrtum uiridem nominauit Od. IIII. & fiebant ex myrto corollæ, ut intelligere licet ex eadem Ode, & ex VII. lib. 2. *quis udo Deproperare apio coronas, Curatue myrto?* & Ode XV. eiusdem libri, myrtum numerat in ijs floribus, seu frondibus, è quibus suaues odores efflantur. *Tum uiolaria, & Myrtus, & omnis copia narium Spargent oliuetis odorem Fertilibus domino priori.* & Ode ultima huius libri, solam myrtum in conuiuii apparatu uult adhiberi. *Simplici myrto nihil allabores.* & Catull. in carm. in nuptias Iuliæ & Manlii, uirginem Iuliam cum myrto comparat his uerbis: *Floridis uelut enitens Myrtus Asia ramulis.* Est autem myrtus sacra Veneri, eademq; gratissima. Virgil. in Melibæo. *Populus Alcidæ gratissima, uitis Iaccho: Formosæ myrtus Veneri, sua*

sua laurea Phœbo. & Georg. 1. de Cæsare Aug. loquens. *cingens materna tempora myrto*. Itaque nonnulli Venerem Murtiam à Myrto dicunt esse nominatam, ut scribit Varro lib. 4. de ling. lat.

hiemis sodali.] sic Od. XVIII. lib. 3. *crateram Veneris sodalem* appellat. & Home. ἰλιάδ. ι. φύζαν φόβε κρυόεντος ἑταίραν, Id est, fugam timoris horribilis sodalem.

Hebro.] Thraciæ fluuio. Est autem Thracia orbis terrarum pars frigidissima, sententia ueterum, ut paulò antè diximus.

DE AELIO LAMIA. Ode 26.

Se, soluto animo, uelle Lamiam laudare.

MVSIS amicus, tristitiam, & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare uentis, quis sub arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tiridatem terreat, unicè
Securus. ò, quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores:
Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis. nil sine te mei
Prosunt honores. hunc fidibus nouis,
Hunc Lesbio sacrare plectro,
Teq; tuasq; decet sorores.

COMMENTARII.

Musis amicus] significat eum, qui Musas colat, non facile à cura, metu, molestia, ægritudine, & ceteris animi pestibus inuadi solere. Hesiodus quoq; ait in Theogonia, si quis mærore affectus, poëtam, aut cantorem aliquem audierit uel Deorum, uel superioris ætatis hominum laudes canentem, statim omnem ex animo molestiam, luctumq; deponere, his uerbis. Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχημένος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μεσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεὺς, οἳ Ὄλυμπον ἔχεσιν, Αἶψ' ὅγε δυσφροσυνῶν ἐπιλήθεται, ἐδέ τι κηδέων Μέμνηται. Theocritus autem Musas dicit optimum esse ad amoris uulnus sanandum, remedium ac medicamentum, in Cyclope. Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο Νικία, ὔτ' ἔγχριστον, ἐμοὶ δοκεῖ, ὔτ' ἐπίπαστον, Ἢ ταὶ Πιερίδες.

tristitiam & metus Tradam proteruis] id est, tristitiam, & metum ex animo eiiciam: ægritudines, & curas omnes pellam. sic loquuntur poëtæ cum significare uolunt aliquid se obliuisci, aut negligere, aut deponere, ac delere ex animo uelle. Homer. ὀδυσσ. θ. ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι θύελλαι. Anacreon Ἀποῤῥίπτονται μέριμναι, Πολυφρόντιδές τε βυλαὶ Ες ἁλικτύπυς ἀήτας. Idem. Εμῶν φρενῶν μὲν αὔραις Φέρειν ἔδωκα λύπας. Theocr. Διοσκύρ. Ἴσχον τοιάδε πολλά: τάδ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα Πνοιὴ ἔχοισ' ἀνέμοιο. Apollon. lib. 1. argon. ἀλλ' ἀνέμοισι Δώομεν ἀμπλακίην,

ὡς καὶ πάρος εὐμενέοντες. Catull. ad Ortalum. *Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis Effluxisse meo forte putes animo.* Idem de nuptiis Pelei. *Irrita ventosæ linquens promissa procellæ.* Idem ad Alphenum. *Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaq; Ventos irrita ferre ad nebulas aërias finis.* Tibul. eleg. v. lib. 1. *Hæc mihi fingebam, quæ nunc Caurusq;, Notusq; Iactat odoratos vota per Armenios.* & Horat. Ode xi. *Vt hæc ingrata ventis dividat Fomenta.* Lucret. lib. 4. *tu fac ne ventis verba profundam.* Virgil. Aeneid. ix. *sed auræ Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.*

sub Arcto.] duæ ursæ in regione Aquilonari elucent, altera maior, quæ & Ἑλίκη, & ἅμαξα, id est, currus, quia currus similitudinem gerat, appellatur: altera ei propinqua, minor, quæ Cynosura, sic dicta, quòd canis caudæ inflexæ similis sit. Callistonem autem Lycaonis filiam à Ioue amatam, & compressam esse: deinde à Iunone re cognita in ursam conuersam, & Dianæ, instar feræ, sagittis configendam esse traditam: postremò à Ioue in cœlo collocatam, poëtæ fabulantur. Aratus paulò aliter hanc fabulam narrat, aitq; ab his duabus ursis Iouem, cum puer esset, & cum à Corybantibus custodiretur, educatum esse.

gelidæ metuatur oræ] uel ab ora gelida metuatur. uel dic, à quibus Rex oræ gelidæ metuatur.

Quid Tiridatem terreat] non admodum solicitus, quid Tyridates extimescat, aut quis ei bellum inferre cogitet. sic Od. xi. lib. 2. *Quid bellicosus Cantaber & Scythes Hirpine Quincti cogitet,* &c. quidam libri scripti habent, Mithridatem, sed cum litura.

fontibus integris] puris, sinceris. εἰλικρινέσι. sic Lucret. lib. 4. *iuuat integros accedere fontes, Atque haurire, iuuatq; nouos decerpere flores.*

Pimplea dulcis] Musa Pimplea à Pimpleo monte & fonte sic appellata. de quo Strabo lib. ix. Θρᾷκες τὴν Πιερίαν, καὶ τὸ Λειβήθρον, καὶ τὸ Πίμπλειον ὄρος ταῖς Μούσαις ἀνέδειξαν. Ἐκλιπόντων δ' ἐκείνων, Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα. Catull. *Mentula conatur Pimpleum scandere montem: Musæ furcillis præcipitem eiiciunt.* Callimach. in hymno ad Delum. Ὡς Μοῦσαι τὸν ἀοιδὸν, ὃ μὴ Πίμπλειαν ἀείσει, ἔχθουσι.

Nil sine te mei Prof.] codex Donati habet, *Nil sine te mei Possunt honores:* quæ lectio non est reiicienda, immo uerò fortasse uulgatæ anteponenda.

hunc] Lamiam.

Lesbio sacrare] decet te & tuas sorores hunc immortalitati consecrare fidibus Latinis, & carmine Sapphico, uel Alcaico.

Ode 27.

Ad sodales inter pocula rixantes, & poculis ipsis pugnantes. hoc esse barbarorum. inuitatus ut bibat, id se ea lege facturum, si frater Megillę nomen amicę suæ proferat, uel sibi in aurem dicat.

NATIS in vsum lætitiæ scyphis
Pugnare, Thracum est. tollite barbarum
Morem: verecundumq; Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat. impium

Lenite clamorem sodales:
Et cubito remanete presso.
Vultis seueri me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntię
Frater Megillę, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.
Cessat uoluntas? non alia bibam
Mercede. quæ te cunque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus: ingenuoque semper
Amore peccas. quicquid habes, age,
Depone tutis auribus. ah miser,
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.
Quę saga, quis te soluere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimæra.

COMMENTARII.

Natis in vsum] ad compotationem, & hilaritatem scyphi comparati sunt natura: iis abuti ad pugnas, & prælia, Thracum est, & similium barbarorum, non humanitate politorum, & excultorum hoīum. Thracum, & Scytharū ebrietatē notat Plat. l. 1. de legib. his verbis. Σκύθαι δὲ, καὶ Θρᾶκες ἀκράτῳ παντάπασι χρώμενοι γυναῖκές τε, καὶ αὐτοὶ, καὶ κατὰ τῶν ἱματίων καταχεόμενοι, καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα νενομίκασι. Concinit his Horatianis illud Anacreontis: Α῎γε δῆτε, μηκέθ' οὕτω Πατάγῳ τε, κ' ἀλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς Υ῾ποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

Verecundum] id est, verecundè tractandū. eundem inuerecundum nominat Od. x i. epod *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero arcana promorat loco.*

sanguineis prohibete rixis.] vel prohibete rixa à Baccho, vt sit hypallage: vel propriè, & vsitato more locutus est. sic enim M. Tul. pro lege Manil. *Erit igitur humanitatis uestræ tantum ciuium Rom. numerum calamitate prohibere*. Idem Hor. de Arte poet. *Concubitu prohibere uago.* vsitatiora sunt illa, *prohibere itinere, prohibere domo*: Cæs. & Terent.

Vino & lucernis Medus acinaces Immane, &c.] id est, lōgissimè distat ac magnopere discrepat ferrum à vino & conuiuiis. lucernas autem cum vino coniungit, quia olim noctū potissimùm conuiuia agitabantur. Od. viii. lib. 3. & *uigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum plura.

Medus acinaces.] acinaces nomen est peregrinum. quod genus γλῶτταν appellat Aristot. lib. περὶ ποιητικῆς. Est autem gladius Persicus. Plato lib. 8. de Rep. eo loco, vbi ostendit, quemadmodum rerum publ. status, hominesq; qui in eis versantur, cōmutentur, Persarum Regis gladiū acinacen ostēdit appellati his verbis. τὸ φιλοχρήματον, μέγαν βασιλέα ποιεῖν ἐν ἑαυτῷ, τιάρας τε

καὶ

καὶ ϛρεπτοὺς, καὶ ἀκινάκας παραζωννύντα. Medum autem appellat, quia Medorum imperium ad Persas translatum fuit, Medique, & Persæ vni Cyro paruerunt. sic sup. Ode 11. *Medos pro Persis posuit*, vt annotauimus. & Catull. de coma Berenices. *Cum Medi irrumpere nouum mare.* Atque hæc à M. Ant. Mureto fuerant iam pluribus verbis explicata.

Immane quantum discrepat.] summopere discrepat. Est autem hoc genus loquendi Græcorum proprium. sic enim loquuntur illi *θαυμαϛὸν ὅσον.* mirabile quantû, id est, mirificè, & mirum in modû. *ἀμήχανον ὅσον, ἀμύθητον ὅσον.* Aris. *πολιτ. β. ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ὅσον διαφέρει νομίζειν ἴδιόν τι*, id est, præterea dici non potest, quantùm referat ad voluptatem, existimare aliquid suum esse & proprium. Demosth. *περὶ παραπρεσβ. ὡς θαυμάσια ἡλίκα πεισόμενοι διὰ τούτους ἀγαθά.* Plato polit. α. *ἱδρῶτος θαυμαϛὸν ὅσον.* Idem θ. *ἐκολῶ εἰ τοσοῦτον ἡδονῇ νικᾷ ὁ ἀγαθός τε, καὶ δίκαιος τὸν κακόν τε καὶ ἄδικον, ἀμηχάνῳ δὴ ὅσῳ νικήσει, εὐσχημοσύνῃ τε βίου, καὶ κάλλει, καὶ ἀρετῇ.* Idem in Alcibiade. *θαυμαϛὴν ὅσην περί τε προθυμίαν ἔχει.* Tale illud Aristoph. in Ranis *εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐράνιον ὅσον.* Atque ad eundem modum M. Tullius loquitur lib. de finib. 4. *sed differre inter honestum, & turpe, nimium quantum, nescio quid immensum.* idem orat. perf. *huic generi orationis aspergentur etiam sales, qui in dicendo mirum quantum ualent*, id est, *θαυμαϛὸν ὅσον.* non dissimile exemplum est, quod è secundo historiarum Sallustij libro producit Nonius Marcellus. *immane quantum animi exarsere*: nam immanis ponitur interdum pro magno, vt docet Festus. sic & Cornel. Tacitus lib. 19. Et Flauianus exercitus immane quantum animo, exitium Valentis, vt finem belli, accepit.

Lenite clamorem sodales] sic Od. VIII. lib. 3. *procul omnis esto Clamor & ira.* notum est illud Pindari *ἀσυχία φιλεῖ τὸ συμπόσιον*, id est, silentium conuiuio carum est. hortatur autem siue Horatius, siue quis alius sodales suos, vt vociferari & contendere inter se desinant, seseque in lectis eo corporis situ contineant, quo esse & bibere, non autem pugnare possint.

Et cubito remanete presso.] hoc corporis habitu ac situ cœnabant Græci ferè omnes, & Romani illi veteres, accumbentes scilicet, & cubito innitentes, non sedentes: cuius rei complura in ruinis & parietinis Italiæ, vestigia ac monimenta vidi. ad hunc locum pertinet ille, qui est Satyr. IIII. lib. 2. *Nec satis est cara pisces auertere mensa Ignarum, quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiua reponat.* quos versus suo loco explicabimus: hoc tantùm dicemus in præsentia, ex his duobus locis perspicuum esse ita composito corpore cœnasse veteres, vt modicè inflexa, & incuruata superiore corporis parte, reliqua iacerent: quod est accubare. Nam ridiculum est, quod scribit Acron, deorum esse accumbere, virorum discumbere, ferarum recumbere, cum ita loquatur M. Tullius oration. de supplicijs: *ut muliebria quotidie conuiuia essent, uir accumberet nemo, præter ipsum & prætextatum filium*, Idem epist. ad Pap. Pætum, libro nono. *Accubueram hora nona cum ad te harum exemplum in codicillis exaraui.* & pro Deiot. *hunc te è balneo, prius quàm accumberes, ducere uolebat.* & in Catil. 2. ad Quirit. *qui mihi accubantes in conuiuijs complexi mulieres impudicas, uino languidi, conferti cibo, &c.* & Terent. Eunucho. *At dum accubabam, quam uidebar mihi esse pulchrè sobrius?* Itaque hoc tantum interesse puto inter illa duo priora, accumbere, & discumbere, quòd discumbere semper de pluribus dicitur: vt M. Tull. ad Att. lib. V. epistola prima. *discubuimus omnes præter illam*: accumbere autem, & de vno, & de pluribus siue hominibus, siue Diis. Qui autem recubare putat ad feras duntaxat pertinere, legat primum versum Virgil. in Tityro: & illum locum M. Tull. pro Deiot. *cum in lectulo recubuisses* & de orat. *cum ceteris in campo se exercentibus.*

centibus, in herba ipse recubuisset, & de diuinat. 2. *deinde cum se collegisset, idque uisum pro nihilo habendum esse duxisset, recubuisse*. Nam ex illis locis intelligere licet, recubare, seu recumbere, non esse ferarum proprium. Est autem recumbere toto corpore iacere, ita scilicet composito, vt facilius somnum capere possis. interdum tamen pro accumbendi verbo vsurpatur. vt epistol. ad Torquat. lib. 1. *Si potes Archaicis conuiua recumbere lectis*. Heroas porrò, & primos illos homines sedisse inter cœnandum, non accubuisse, ex Homero perspici potest. vno aut altero exemplo contenti erimus. ἰλιάδ. λ. αὐτὰρ ἔπειτα Ἐς κλισίην ἐλθόντες ἐπὶ κλισμοῖσι κάθιζον, &c. & ὀδυσσ. υ. Δαιτύμονες δ᾽ ἀνὰ δώματ᾽ ἀκουάζωνται ἀοιδῆς Ἥμενοι ἑξείης. quod item scribit Athen. lib. 7. his verbis, ὑπολαμβάνοντες οὖν τοὺς θεοὺς πλησίον αὐτῶν εἶναι, τὰς ἑορτὰς κοσμίως, καὶ σωφρόνως διῆγον. ὅθεν οὔ τε κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος ἦν, ἀλλὰ δαίνυνθ᾽ ἑζόμενοι, id est, moderatè, & temperanter dies festos agitabant antiqui. Itaque neque solebant accumbere, sed epulabantur sedentes. Iterum Hom. ὀδυσσ. η. Δαίνυνται τε παρ᾽ ἄμμι καθήμενοι ἔνθα περ ἡμεῖς. Idem alibi. Ἑξείης δ᾽ ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε, θρόνους τε. Catullus etiam Deos sedentes, non accumbentes facit in carmine de Pelei & Thet. nuptijs. *Qui postquàm niueis flexerunt sedibus artus*, &c. Et Apollon. argon. lib. sec. Αὐτὰρ ἐπεὶ μέγα δόρπον ἐνὶ μεγάροισιν ἔθεντο, Δαίνυνθ᾽ ἑζόμενοι. De triclinijs verò, in quibus discũbere solebant, dicemus ad illum locum Satyr. IIII. lib. 1. *Sæpe tribus lectis uideas cœnare quaternos*.

Vultis seueri] inuitatus ab combibendum, id se alia conditione facturum negat, quàm si frater Megillæ vnus è conuiuis amicæ suæ nomen edat, & pronunciet, siue sibi in aurem dicat.

seueri Falerni] austeri. forte appellat Saty. IIII. lib. 2. *Aufidius forti miscebat mella Falerno, Mendosè.* Athen. lib. 1. scribit vinum Falernum aliud austerum esse, aliud dulce: dulce autem fieri, cum sub vindemiæ tẽpus Noti flauerint, &c. verba Athen. sunt hæc, εἴδη δύο τοῦ φαλέρνου, ὁ αὐστηρὸς, καὶ ὁ γλυκάζων. οὗτος δὲ τοιοῦτος γίνεται, ὅταν ὑπὸ τὴν τρυγητὸν νότοι πνεύσωσι.

Opuntiæ] à nomine Opous fit Opuntius. Est autem Opous vrbs Locridis.

quo beatus Vulnere, qua pereat] Id est, cuius puellæ amore saucius sit. sed quomodo quisquam vno tempore, & beatus, & saucius esse, atque adeò perire potest? amor est varium quiddam & multiplex. noti sunt δυσέρωτες. notum illud γλυκύπικρον. notum illud Terent. Eun. *in amore hæc omnia insunt uitia, iniuriæ, suspiciones*, &c. Postremò notum illud Anacreontis, χαλεπὸν τὸ μὴ φιλῆσαι, Χαλεπὸν δὲ καὶ φιλῆσαι. χαλεπώτερον δὲ πάντων Ἀποτυγχάνειν φιλοῦντα. quibus consentaneũ est hoc Tibull. li. 2. *Ah miseri, quos hic grauiter Deus urget at ille Felix, cui placidus leniter afflat amor*. in summa, amans eo, quòd potiatur, beatus dici potest: quòd seruiat autem, & quòd semper solicitus sit, perit, & miser est.

sagitta] noti sunt cupidinis arcus, notæ sagittæ. nihil tritius est apud poetas tùm Græcos, tùm Latinos. Vnus Propertius nobis erit nunc instar omnium lib. 2. *Et merito hamatis manus est armata sagittis. Et pharetra ex humero Cnossia utroque iacet*. Lege & Philostratum in imaginib. & infrà Ode VIII. lib. 2. *Semper ardentes acuens sagittas Cote cruenta*. Xenophon autem ἀπομνη. α. ait iccircò Cupidines sagittarios fingi, quòd formosi & formosæ etiã è longinquo loco vulnerant. verba illius hæc sunt. ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόρρωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι.

Cessat voluntas? non alia bibam, &c.] id est, negas te mihi eius puellæ, quam amas, nomen editurum, aut in aurem dicturum? at nihil aliud mereri

velim,

velim, vt bibam: nulla alia mercede, nullóue alio pretio adducar ad bibendum. *voluptas* habent cod. Iana. Vrsin. Vatic. Torn. non, *voluntas*, quam scripturam non sum secutus tamen.

Quæ te cunque domat Venus] blanditur ei nunc, ut nomen amicę ab eo eliciat, atque exprimat. hoc modo. quancunque puellam amas, quocunque amorem tuum contulisti, eam tibi amicam quæsisti, & comparasti, cuius te neque pœnitere debeat. amas aliquam honesto loco natam, & forma puellam. amorem tuum honesto aliquo, & gloriatione potius, quam pudore digno loco collocasti. Quæ te cunque, pro, Quęcunque te.

ingenuoque semper Amore peccas] non aliquam ignobilem, & generis seruilis, sed liberam, & ingenuam amas.

quicquid habes, age, Depone] quæcunque ea sit, age, committe mihi taciturо, id est mihi in aurem non uulgaturo.

tutis auribus] non perfluentibus, neque rimosis: sed vndique septis & clausis ad continendam rem arcanam creditam.

ah miser] audito tandem puellæ illius nomine immitis fortasse, & illiberalis, & sæuo ingenio præditæ, ita exclamat.

Quanta laboras in Charybdi] quam sęuam, difficilem, improbam, rapacem, auaram puellam nactus es? Proculdubiò tibi res est cum illiberali, & immiti puella, quæ te sit excruciatura: qua nunquam sis potiturus.

Charybdin] Charybdin aquarum dicunt esse voraginem inter Adriaticum, & Tyrrhenum mare, quæ vim quandam absorbendi habeat, Scyllę maximè geminam: idque ex Homero ipso colligere licet. cuius hi sunt versus. ὀδυσσ. μ. τῷ δ' ἐν ἐρινεὸς ἐστι μέγας φύλλοισι τεθαλώς. τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ. Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ Δεινὸν, μὴ σύγε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν. eodem libro. Ἔνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις Δεινὸν ἀνερρόιβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ. Idem uidetur sensisse Virgil. Aeneid. III. *Dextrum Scylla latus, leuum implicata Charybdis Obsidet, atque imo barathri ter gurgite uastos Sorbet in abruptum fluctus, rursúsque sub auras Erigit alternos, & sidera uerberat unda.* M. Tull. orat. de arusp. responsis. *quam denique tam immanem Charybdin poetæ fingendo exprimere potuerunt, quæ tantos exhaurire gurgites posset, quantas iste Byzantiorum, Brogitarórumque prædas exorbuit?* Idem de orat. III. *Charybdin bonorum, uoraginem potius dixerim. facilius enim ad ea, quæ uisa, quam ad illa, quæ audita sunt, mentis oculi feruntur.* Idem Phil. II. *Quæ Charybdis tã uorax: Charybdin dico? quæ si fuit, fuit animal unũ. Oceanus medius fidius uix uidetur tot res, tam dissipatas, tam distantibus in locis positas, tam cito absorbere potuisse.* Tibull. ad Mess. lib. 4. *Nec uiolenta suo consumsit more Charybdis, Vel si sublimis fluctu cõ surgeres imò, Vel si interrupto, nudares gurgite pontum.* non dissimulabo me in tribus exemplaribus antiquis scriptum reperisse *Quanta laborabas Charybdi.* quam scripturam tamen non sum secutus. sic enim loquitur Oda XVII. sup. *& fide Teia Dices laborantes in uno Penelopen, uitreamque Circen.*

Quæ saga] quæ te saga cantionibus, & carminibus amore poterit liberare? Sagire (inquit M. Tull. de diuinat. lib. I.) *sentire acutè est. ex quo sagæ anus, quia multa scire uolunt.*

Thessalis.] Thessali cantionibus & venenis, id est, medicamentis, & poculis quibusdam partim bonam mentem hominibus adimebant, partim contrarijs restituebant. Plaut. Amphit. *Ego pol illum ulciscar hodie Thessalum ueneficum, Qui peruersè adeo perturbat familiæ mentem meæ.* Tib. lib. 2. ele. IIII. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea ueneni, Quicquid, & herbarum Thessala terra gerit.* gradatio est, *saga, magus, Deus.*

Vix

Vix illigatum te triformi.] puellam illam cum Carybdi paulo antè comparauit: nunc cum Chimæra: quam triformem fuisse ex vulgatissimo Homeri versu notum est, Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. atque idē versus apud Hesiodum quoque reperitur in Theog. vt necesse sit vel Hesiodum ab Homero mutuatum esse, vel vtrunque ab aliquo superioris ætatis poeta, si quis Homero antiquior poeta fuit. Iā Chimæra ex Tiphône & Echidna nata est: soror eius fuit Hydra, fratres Orthus & Cerberus, vt scribit Hesiod. in Theog. Chimæram interfecit Bellerophon equo Pegaso vectus. qua de re sic Hesiod, *τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.*

Pegasus.] equum Pegasum Medusæ filium nominat Pindarus, quia ex Gorgonis capite, quod ei abscidit Perseus, exilierit, vt scribit Hesiod. in Theog. *τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀποδειροτόμησεν, Ἐξέθορεν χρυσάωρ τε μέγας. καὶ πήγασος ἵππος.* Quantas autem, & quàm multas ad res fortiter & præclarè gerendas hic equus Bellerophonti fuerit vtilis atque opportunus, & quemadmodum eidem Bellerophonti Pallas in somnis frenum dederit, quo equum anteà ferum, indomitum, indocilem regeret, ac moderaretur, & quemadmodum eius opportunitate fretus Amazonas, Chimæramque flammas ex ore euomentem, & Solymos deuicerit, copiosè narrat Pindar. Olymp. *εἰδ. ιγ, σὺν δ' ἐκείνῳ* (Pegaso) *καί ποτ' Ἀμαζονίδων αἰθέρος ψυχρᾶς ἀπὸ κόλπων ἐρήμου τοξόταν βάλλων γυναικεῖον στρατὸν, καὶ χίμαιραν πῦρ πνέοισαν, καὶ σολύμους ἔπεφνε*, &c. Homerus aūt hanc de Pegaso & Bellerophonte fabulam omniū plenissimè narrat, *ἰλιάδ. σ.* Aratus quoque de Pegaso scribit nonnulla. ex eis petat, qui volet.

Expediet] illigatum, et impeditum expediet, id est, soluet. Chimæræ quidē habent libri vulgati, et nonnulli scripti: Chimæra autem Donati, Faerni, Vrsini, vnus Vatic Tornes. vt *triformi Chimæra* cohęreat cum verbo expediet.

Ode 28.

Inducitur Archytas nautæ cuidam respondens, omnibus esse moriendum, oransq;, ne se insepultum iacere patiatur: sed corpori suo terram, aut arenam iniiciat.

TE maris, & terræ, numeroque carentis arenæ
Mensorem cohibent Archyta
Pulueris exigui prope littus parua Matinum
Munera: nec quicquam tibi prodest
Aerias tentasse domos, animoque rotundum
Percurrisse polum morituro:
Occidit & Pelopis genitor conuiua deorum:
Tithonusque remotus in auras.
Et Iouis arcanis Minos admissus: habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco
Demissum: quamuis clypeo Troiana refixo
Tempora testatus, nihil vltra
Neruos, atque cutem morti concesserat atræ,
Iudice te, non sordidus auctor

Naturæ,ueríque.Sed omneis vna manet nox :
Et calcanda semel via lethi.
Dant alios Furiæ toruo spectacula Marti.
Exitio est auidis mare nautis.
Mista senum,ac iuuenum densantur funera.nullum
Sæua caput Proserpina fugit.
Me quoque deuexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit vndis.
At tu nauta vagæ,ne parce malignus,arena
Ossibus,& capiti inhumato
Particulam dare.sic,quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperijs,Venusinæ
Plectantur siluæ te sospite:multaque merces,
Vnde potest,tibi defluat æquo
Ab Ioue,Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram,
Postmodo te natis fraudem committere forsit.
Debita iura,vicesque superbæ
Te maneant ipsum.precibus non linquar inultis:
Teque piacula nulla resoluent.
Quanquam festinas:non est mora longa:licebit
Iniecto ter puluere curras.

C O M M E N T A R I I.

Te maris & terræ] Archytas Tarẽtinus ita fuit philosophus, & geometra, vt à reip.administratione tamen non abstinuerit, quemadmodum declarat pulcherrima illa Platonis ad eum epistola.

cohibent] continẽt & coercent te,qui viuus maria & terras dimensus es,cælumque adeò ipsum mente & animo percurristi.

pulueris exigui parua munera] paulum pulueris:non tantùm terræ,quantum satis sit ad totum corpus tuum contegendum.

prope littus Matinum] in Apulia.Od.11.lib.4.*ego apis Matinæ More,modoque,*&c.*Carmina fingo.*

nec quicquam tibi prodest, &c.] nec quicquam tibi adiumenti attulit ad mortem effugiendam,quòd in rerum cælestium cognitionem plurimùm studij, operæque contulisti,cælique magnitudinem mente peragrasti,cum esses omnino moriturus. Phauorinus apud Aulum Gell. lib.x. hæc de Archyta, *Ἀρχύτας Ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο, μέχρι γὰρ τούτου* cætera desunt apud Aulum Gell.

Occidit et Pelopis] responsio est Archytæ. Pelopis genitor est Tantalus. de quo plura lib.1.Saty.1.Quid mirum est(inquit Archytas) me mathematicũ, & philosophum mortuum esse?mortuus est & Tantalus conuiua Deorum,& Tithonus

thonus Auroræ coniux ex hominum numero sublatus est, alijque præstantissimi viri mortem obierunt. Plutarchus *ἐν τῷ παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών.* scribit Antimachum poetam mortua sibi vxore Lyda, quam vehementer amabat, scripsisse elegiam quandam ad consolandum & leniendum mœrorem suum, in qua calamitates Heroicas colligebat, malis alienis suum casum, ac dolorem leuare ac minuere studẽs. Est autem vnum hoc quoq; ex ijs, quæ in consolationibus adhiberẽ & vsurpare solemus, si quem magnum & præstãtem virum, cui similis calamitas, atque ei, quem consolari volumus, acciderit, proferre possimus. Eo argumento vsus est Seruius Sulpicius ad consolandum M. Tullium Cicer. de obitu filiæ. Primùm enim ostendit vrbes antiquissimas, & florentiss. funditus esse deletas, deinde viros clarissimos interijsse. sic Seruius. *Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, nolo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens cum ab Aegina Megaram uersus nauigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere: post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem nos homunculi indignamur, si quis nostrorum interijt, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant?* &c. & M. Tull. ad Torquatum lib. 7. *Postremò is uir, uel etiam ij uiri hoc bello occiderunt, ut impudentis uideatur eandem fortunam, si res cogat, recusare.* sic & Achiles *ἰλιάδ. φ.* Lycaonem vnum è filijs Priami mortem deprecantem, pretiumque salutis & uitæ promittentem, hortatur, vt æquo animo mortem ferat. cæsum esse Patroclum illo multo meliorem: se quoque eximia corporis statura, & pulchritudine præditum, Aeaci & Thetidis filium, vel mane, uel meridie vel vesperi moriturum. sic ille: *Ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σὺ, τίη ὀλοφύρεαι αὔτως; Κάτθανε καὶ Πάτροκλος: ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Οὐχ ὁράᾳς οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε, Πατρὸς δ' εἴμ' ἀγαθοῖο, θεὰ δέ μ' ἐγείνατο μήτηρ. Ἀλλ' ἔπι τοι κἀμοὶ θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή Ἔσσεται, ἢ ἠὼς, ἢ δείλη, ἢ μέσον ἦμαρ,* &c. Atque hoc eodem mortis solatio nos vti iubet Lucret. lib. 3. ostendens Aeneam, Xerxem, Scipiones, Homerum, & innumerabiles alios clarissimos viros de vita decessisse. *Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis, Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit: Qui melior, quam tu multis fuit improbe rebus: Inde alij multi reges rerumq; potentes, Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* & apud Virg. lib. x. Aeneid. Iupiter Herculem ob imminentem, & propinquum Pallantis interitum, ingemiscentem, his verbis solatur. *Stat sua cuique dies: breue, & irreparabile tempus Omnibus est uitæ: sed famam extendere factis, Hoc uirtutis opus. Troia sub mœnibus altis Tot nati cecidere Deum: quin occidit unà Sarpedon mea progenies, etiam sua Turnum Fata uocant, metasque dati peruenit ad æui.* Postremò Horatius duobus locis pro eo, quod est, mori, posuit, ire, aut decidere, quò Aeneas, quò Numa, quò Ancus. & ceteri, Ode VII. lib. 4. *Nos ubi decidimus Quò pius Aeneas, quò Tullus diues, & Ancus.* &c. & epist. ad Numicium lib. 1. *cum benè notum Porticus Agrippæ, & uia te conspexerit Appi: Ire tamen restat, Numa quò deuenit, & Ancus.*

Tithonusque remotus] Ode XVI. lib. 2. *Longa Tithonum minuit senectus.*

Et Iouis arcanis Minos] Hom. *ὀδ. τ.* de Minoe *Τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις ἔνθα τε Μίνως Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.* & Plato in Minoe cùm multa alia de hoc tradat, qualia sunt, Minoem fuisse à Ioue eruditum atque institutum, & nono quoque anno cum eo versari & sermones conferre solitum. tùm illos Homeri versus profert, eorumq; sententiam explicat.

Panthoiden.] Pythagoram significat, qui, *παλιγγενεσίαν* illam, & *μετεμψύχωσιν*, in seipso confirmans dicebat se Euphorbum fuisse Panthoi filium: de quo Hom. *ἰλιάδ. π.* *Πανθοΐδης Εὔφορβος, ὃς ἡλικίην ἐκέκαστο Ἔγχεΐ θ' ἱπποσύνῃ τε,*

ἀλύμ τε, τοῦ δ᾽ ἔσσι τε κάρπαλίμοισι. Nam Pythagoras quidem (vt scribit Pausan Corinth.) Mnesarchi fuit filius, Euphronis nepos, Hippasi pronepos.

quanuis clypeo Troiana, &c.] idest, quanuis detracto è poste templi Euphorbi clypeo testatus se Troianis temporibus Euphorbum fuisse, nihil præter corpus interire sibi persuaserat. Diogenes Laertius hos versus ait se in hanc de Pythagora fabulam lusisse.

Τὰς φρένας ἣν ἐθέλῃς τὰς Πυθαγόρεω νοῆσαι.
Ἀσπίδος Εὐφόρβου βλέψον ἐς ὀμφαλοέν.
Φησὶ γὰρ, οὗτος ἐγὼν ἤμην πρόσθεν βροτὸς: ὃς δ᾽ ἐ
Οὐκ ἦν, φάσκει: ἐστὶ τίς ἦν, ὅτ᾽ ἦν;

Interpres autem Sophoclis de Pythagora mihi uidetur quædam scripsisse digna, quæ huc ascribantur. Πυθαγόρας καθείρξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ, λόγον τοιεῖν ἐκέλευσε τὴν μητέρα, ὡς τεθνηκὼς εἴη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς, περὶ παλιγγενεσίας, καὶ τῶν καθ᾽ ᾅδου τινὰ ἐτερατεύετο, διηγούμενος πρὸς τοὺς ζῶντας περὶ τῶν οἰκείων, οἷς ἐν ᾅδου συντετυχέναι ἔλεγεν. ἐξ ὧν τοιαύτην ἑαυτῷ δόξαν περιέθηκεν, ὡς πρὸ μὲν τῶν τρωϊκῶν Αἰθαλίδης ἦν ὁ Ἑρμοῦ, εἶτα Εὔφορβος, εἶτα Ἑρμότιμος, εἶτα Πύθιος ὁ Δήλιος, εἶτ᾽ ἐπὶ πᾶσι Πυθαγόρας, id est, Pythagoras cum se in loco quodam subterraneo conclusisset, iussit matrem hunc de se sermonem vulgare, se mortuum esse: Posteà autem cum sese in conspectum hominum retulisset, quædam de palingenesia, id est, iterata quadam origine, & de iis rebus quæ sunt apud inferos monstri similia prædicabat, verba faciens apud eos, qui viuebant de eorum propinquis: quibuscum se apud inferos locutum & congressum esse dicebat. ex quibus hanc sibi hominum de ipso opinionem comparauit fuisse ante Troiana tempora Aethalidem Mercurij filium, deinde Euphorbum deinde Hermotimum, deinceps Pythium Delium, postremò Pythagoram. similia quædam scribit interpres Apollon. in argo. lib. 1. Πυθαγόρας δὲ ἐν τῷ μεταλλοιοῦσθαι τὰς ψυχὰς, καὶ παρεισδύουσιν εἰς ἕτερα σώματα φησὶν ὅτι γένοιτο ἑρμοῦ υἱὸς, καὶ Σαμίας ἑταίρας, καὶ πυταγόρας.

refixo] id est, detracto. vt epist. ad Loll. 11. lib. 1. *Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit.* et Od. xvii. epod. *Refixa cælo deuocare sidera.*

non sordidus auctor Naturæ, &c.] id est, qui rerum omnium, occultarũ naturas, et causas studiosissimè exquisierat quiq; in uero inueniendo plurimũ studij posuerat, ex iisq; rebus magnam sibi auctoritatem comparat. scripserat autem lib. de natura, ut tradit Laert. sic infrà Od. xv. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.*

sed omnes vna manet nox.] ut sententia hæc uerissima est, ita à scriptoribus admodum frequentata. Horat. suprà Od. IIII. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turreis.* & Od. XIIII. l. 2. *Eheu fugaces Posthume Posthume Labuntur anni, nec pietas moram.* etc. quæ sequuntur. et Ode. III. eiusdem. *omnes eodem cogimur: omnium Versatur urna:* et Od. XVIII. eiusdem. *æqua tellus Pauperi recluditur, Regumque pueris.* et Od. III. lib. 2. *Diues ne prisco natus ab Inacho, Nil interest, an pauper & infima De gente sub dio moreris Victima nil miserantis Orci.* et Ode 1. lib. 3. *æqua lege necessitas Sortitur insignes & imos.* & Hom. ἰλιάδ. ζ. Μοῖραν δ᾽ οὔτινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται. & Pind. ἰσθμ. εἰδ. ἕκτῳ: θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπαντες, Δαίμων δ᾽ ἄϊσος. & Lysias ἐν ἐπιταφίῳ τοῖς κορινθίων βοηθοῖς. ὥστε τί δεῖ, ὅ πάλαι προσεδοκῶμεν πείσεσθαι, ὑπὲρ τούτου νῦν ἄχθεσθαι, ἢ λίαν οὕτω βαρέως φέρειν, ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς, ἐπισταμένους ὅτι ὁ θάνατος κοινὸς, καὶ τοῖς χειρίστοις, καὶ τοῖς βελτίστοις; οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὑπερορᾷ, οὔτε τοὺς ἀγαθοὺς θαυμάζει ἀλλ᾽ ἴσον ἑαυτὸν παρέχει πᾶσι. Iterum Horat. Saty. VI. li. 2. *neque ulla est*

Aut magno, aut paruo Lethifuga. & Propert. lib. 4. eleg. XVI. *Sed tamen huc omnes, huc primus, & ultimus ordo. Est mala, sed cunctis ista tenenda uia est.*

nox] id est, mors, sic Catull. *Nobis cum semel occidit breuis lux, Nox est perpetua una dormienda*. Nam ut lux pro uita à scriptoribus vsurpatur (M. Tull. pro Rosc. Amer: *propter quos hanc suauissimam lucem aspexeris, eos indignissimè luce priuare*. & lib. 4. accus. de signis, *cur piratis lucis usuram tam diuturnam dedisti?*) ita nox, & tenebræ pro morte. iterum Catull. *At uobis male sit malæ tenebræ Orci, quæ omnia bella deuoratis*. & suprà Hor. Ode. IIII. *Iam te premet nox, fabulæque manes*. in tribus lib. antiquis reperi scriptum, *sed omnes una manet mors.*

manet] id est, vna omnibus nox imminet, vna mortis necessitas omnes ex pectat, omnes excep tura est.

Dant alios Furiæ] significat à Furiis bella conflari, & furiosorum esse armis decertare. hoc igitur dicit non obscurò. alij in acie occidunt, alij naufragio pereunt. cod. Tornes. habet *Exitio est auidum mare nautis* fortasse non malè. ut Od XXIX. lib. 3. *Addant auaro diuitias mari*. ego tamen sequor alteram scripturam, & vulgatam.

densantur] in cod. Tornes. scriptum est, densentur. quo verbo vsus est Lucret. non semel.

nullum sæua caput Proserpina.] Proserpina mortis & vitæ arbitra est. Martial. ad Lucinum quendam: *Non omnes fallis: scit te Proserpina canum: Personam capiti detrahet illa tuo*. fugit autem hoc loco, cum priorem syllabam habeat productam, temporis præteriti est.

rapidus] liber Faerni, rabidus. non probo.

Orionis] Hyrieus Neptuni & Alcyone filius Tanagræ, quæ vrbs est Bœotiæ habitabat: hic cum esset hospitalissimus, Deosque aliquando liberaliter hospitio accepisset, Iupiter, Neptunus, Mercurius ob eam hospitalitatem, gratiam ei referre volentes, iusserunt, vt, quod ei commodum esset, abs se peteret. Ille autē cum liberis careret, neque vxorem ducere vellet tamen, filium petiuit. Tum Dii pellem bouis sibi ab illo immolati comminxerunt, & semine consperserunt. quo facto, monuerunt, vt eam pellem in terra conderet, ac defoderet, & decem post mensibus effoderet. Intereà natus est Ourion, ducto nomine ἀπὸ τοῦ οὐρεῖν, id est, a meiendo. qui paulùm immutatis litteris, ὠρίων, Orion speciosioris & honestioris appellationis gratia postea dictus est. is Dianæ, cum qua venabatur, stuprum inferre conatus est. qua re dea irritata scorpium è terra extulit, à quo Orion in talo ictus interiit. Iupiter autem, eum miseratus, in astra retulit. cò fit, vt oriente Scorpio occidat Orion. Verùm Homerus ὀδυσσ. ε. dicit eum à Diana sagittis esse cōfixum Εὧς μιν ἐν Ὀρτυγίῃ χρυσόθρονος Ἄρτεμις ἁγνὴ Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνε. Lege Aratū de Orione, & Diana. Horatius li. 3. Od. IIII. *Tentat Orion Diana*, & 13. lib. 2. *Nec curat Orion leones, Aut timidos agitare lyncas*. deuexum autem intellige, vel qui ad occasum vergit, vel qui in decliui cęli parte situs est. Siue autem oriatur siue occidat, tempestates excitat. idcircò Virgil: nimbosum vocat.

At tu nauta vagæ.] At tu nauta ne parce malignus particulam arenæ da re ossibus, & capiti inhumato.

malignus.] malignus esses si parceres: vel ne te in eo malignum præbe, ut parcas. sic loquitur Saty. VI. lib. 2. *si uenerer stultus nihil horum*, id est, si non sum ita stultus, vt aliquid horum venerer, seu precer, & optem. vide annot. ad Od. XIII. lib. 3. iā illud *parce dare* huic poetę vsitatum est: exempli causa Od. XXVIII. lib. 3. *Parcis deripere horreo Cessantem*, &c. & Saty. II. lib. 2. *Et nisi mutatum parcis diffundere uinum*: id est, non vult, sic Catullus de nuptiis Pelei. *Nil metuunt iurare*,

iurare, nihil promittere parcunt, id est, nihil est, quod promittere non audeant. & Tit. Liuius, lib. 3. *Proinde parce sis fidem ac iura societatis iactare.* iterum Horat. Od. VIII. *Parce priuatus nimium cauere.*

Sic] lege, quæ supra diximus de hac particula, Od. III.

quodcunque minab.] verbum minandi iunxit casui accusandi, vt epist. ad Celsum. *dic pulchra & multa minantem, Viuere nec recte, nec suauiter.* & Od. IX. epod. *Minatus urbi uincla.* sic sæpe M. Tull. vt Tuscul. I. *Theodoro cum Lysimachus Rex crucem minaretur, istis quæso* (inquit) *ista horribilia minitare purpuratis tuis.*

Venusinæ Plectantur siluæ] in Venusinas siluas srecidat: siluæ Venusinæ luant, &c. sic loquitur epist. II. lib. I. *Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.*

te sospite.] te saluo.

æquo ab Ioue.] æquo, id est, tibi placato, seu fauente, seu non irato. sic epi. ad August. lib. I. & *mecum facit, & Ioue iudicat æquo.*

Negligis immer. noc. Post m. &c.] hunc locũ in omnibus libris corruptum nõ leui coniectura ductus emendaui. Nam cum in vno codice Vaticano, & in Iannoct. forsan pro, fors &, reperissem: facile mihi persuasi, illud forsan, principio fuisse ascriptum ad explicãdam vocẽ obscuriorem forsit, quo & alibi vtitur Horat. in eius locum fuisse substitutum fors &. sententia autem huius loci sic restituti non est obscura. forsit, id est, forsan non dubitas, aut nõ vertis religioni culpam admittere, quæ sit etiam tuis liberis immeritibus nocitura: si ita est, debita iura, id est, iustitia, quę aliqua ex parte in reciproca perpessione cõsistit, & vicissitudo mali, te maneant, id est, tibi impendeant & instent, te excipiant, pœnas denique abs te repetant: vel sic, Hoc idem malum, nempe insepultum esse, tibi eueniat.

post modò] paulo post.

te natis] ex te natis.

fraudem] culpam, noxam.

Debita iura, vic. sup.] nunc his quæ sequuntur, ei malè precatur, si se insepultum relinquat.

vicesque superbæ.] pœnę graues & acerbæ, ἀμοιβαὶ, τὸ ἀντιπεπονθός.

te maneant ipsum] tibi sint paratæ, te expectent. M. Tull. cum dandi casu coniunxit Philipp. II. *cuius quidem tibi fatum, sicut C. Curioni, manet*: sic enim scriptum est in antiq. codice. & Catullus. *Scelesta, te ne? quæ tibi manet uita?* cum accus. Plaut. Mostel. *Meum bonum me, te tuum maneat malum.* & Hor. Od. XIII. epod. *Te manet Assaraci tellus*, id est, tibi parata, & reseruata est, et expectat. & Od. XVI. epod. *Nos manet Oceanus circumuagus.* & Od. XVII. *Si tardiora fata te uotis manent?* & epistol. ad Torquat. lib. I. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* & epistol. ad librum suum lib. I. *Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem Occupet extremis in uicis balba senectus.* id est, hoc tibi impendet, hoc tibi euenturum est. & hac Ode paulo ante, *sed omnes una manet nox.* & Od. XVIII. lib. 2. *Nulla certior tamen rapacis Orci fine destinata Aula diuitem manet Herum.* Terent. Phor. *Simul autem non manebat ætas uirginis Meam negligentiam.* & ita loquuntur Græci. vt Pindarus ἰσθμ. εἰδ. ς. τὸ γὰρ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. conuersa rõne dixit Horat. Od. XI. l. 3. *Quæ manent culpæ etiam sub Orco.* id est, quæ etiã apud inferos, vel pœnas suarum culparũ sufferunt, nondũ tñ culpis liberantur. vel ita luunt pœnas, vt culpę inexpiabiles maneant.

precibus non linquar] preces appellat, execrationes, ἀρὰς. vt Od. V. epod. vel simpliciter accipito. significat autem Deos suis precibus adductos pœnas inhumanitatis ab hoc nauta repetituros, proinde ac si diceret, euentura precatus sum.

teque

teq; piacula nulla resoluent.] nullæ uictimæ, nulla sacrificia, nullæ denique placationes te culpa exoluent, nec liberabunt.

Quanquam festinas] iterum studet ei blandiendo persuadere, ut humo iniecta corpus suum contegat.

iniecto ter puluere curras] tradit M.Tull.lib.2.de legibus, humatos propriè dictos esse eos, quos humus iniecta contegeret, eumq; morem à iure pontificali confirmari, quòd priusquàm in os iniecta gleba sit, locus ille, ubi crematum corpus est, nihil habeat religionis. Et Varro lib. 4. de lingua Latina scribit, quo ad quis inhumatus sit, qui Romæ combustus non est, aut cuius in sepulchrum iniecta gleba non est, eius familiam funestam manere. Horribile autem & formidolosum fuisse ueteribus illis iacere inhumatos, cum alij scriptores, tùm maximè poëtæ declarant. Hector quidem apud Hom. ἰλ.χ. iamiam moriturus in magni beneficii loco ab Achille petit, ne se canibus dilacerandum relinquat: sed patri Priamo potius, matriq; Hecubæ sepeliendum, atque humandum reddat. Apud eundem Patroclus Achilli in somnis obiectus eum orat, ut se quàm primùm sepultura afficiat, ne ab introitu, & ostio inferorum excludatur. umbras enim & manes sibi obstare, quominus fluuium traiicere possit, ideoq; se uagari, & errare per uastas Orci solitudines. uerba Patrocli sunt hæc ἰλ. ψ. Θάπτε με ὅττι τάχιστα. πύλας Ἀΐδαο περῆσαι Τῆλέ με εἴργουσιν ψυχαὶ εἴδωλα καμόντων, Οὐδέ με πως μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν, Ἀλλ' αὔτως ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ. Ariadna quoque apud Catullum queritur se pro tot in Thesea officiis, ac beneficiis, dilacerandam feris relictum iri, neq; iniecta terra tumulatum iri. sic illa: *Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusq; Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.* & apud Virg. Palinurus Aeneam orat, ut aut sibi terram iniiciat, aut corpus suum secum tollat per undas: *Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam* (inquit ille.) Denique totum Antigonæ Sophoclis argumentum in eo uertitur, quòd Creon Polynicen uetuit sepeliri: soror Antigona eum clàm humo contexit: quo in facto deprehensa, suoq; ipsius indicio prodita, uiua in terram defossa est. & ὀδυσσ.γ. Telemacho de Agamemnonis nece quærenti cùm alia multa, tùm hóc respondet Nestor, si Menelaus Troia reuersus Aegistum Agamemnonis percussorem domi uiuum offendisset, neminem illi fuisse mortuo terram iniecturum: sed eum canes & uolucres fuisse discerpturos, ac dilaceraturos, neque ullam è Græciæ mulieribus mortem eius fuisse defleturam. sic Hom. Εἰ ζώοντ' Αἴγισθον ἐνὶ μεγάροισιν ἔτετμεν Ἀτρεΐδης Τροίηθεν ἰὼν ξανθὸς Μενέλαος. Τῷ κέ οἱ οὐδὲ θανόντι χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν. Ἀλλ' ἄρα τόν γε κύνες τε καὶ οἰωνοὶ κατέδαψαν Κείμενον ἐν πεδίῳ ἑκὰς Ἄργεος, ἠδὲ τοκήων. qua de re plura dicemus ad Od. v. epod.

ter] hic numerus non solùm perfectionem quandam significat, sed etiam μυστηριώδης τίς ἐστι, ut diximus suprà ad Oden prim.

Curras] nauiges. ex quo cursum etiam in nauigatione usurpant Latini per translationem. M. Tull. offic. III. *si idem scias complures mercatores ab Alexandria soluisse, nauesq; in cursu frumento onustas petentes Rhodum uiderit.* Idem de nat. deorum lib.3. *Dionisius, cum fanum Proserpinæ Locris expilasset, nauigabat Syracusas: isq; cum secundissimè cursum teneret, Videtis ne (inquit) amici, quàm bona a Diis immortalibus nauigatio sacrilegis detur?* Idem ad Brutum epist. cuius initium est, *Messalam habes. Itaque in medio Achaico cursu, cum Etesiarum diebus Auster me in Italiam, quasi dissuasor mei consilii retulisset, te uidi Veliæ.* Hor. Od. XXXIIII. huius libri. *nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.* Catull. de nupt. Pel. & Thet. *Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.* & crebrò Virg.

AD ICCIVM. Ode 29.

Mirum quiddam, & monſtri ſimile dicit eſſe, eum à philoſophiæ ſtudio ad militiam tranſiſſe.

ICCI beatis nunc Arabum inuides
Gazis: & acrem militiam paras
Non ante deuictis Sabeæ
Regibus, horribiliq; Medo
Nectis catenas. quæ tibi uirginum
Sponſo necato barbara ſeruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum ſtatuetur unctis,
Doctus ſagittas tendere Sericas
Arcu paterno? quis neget arduis
Pronos relabi poſſe riuos
Montibus, & Tiberim reuerti:
Cum tu coëmtos vndique nobileis
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

COMMENTARII.

beatis] opulentis.

nunc Arabum inuides] Arabia εὐδαίμων, cinnami, thuriſq; feraciſsima. infrà Ode XXXIIII. lib. 3. *Intactis opulentior Theſauris Arabum*, &c. & epiſt. II. ad Mæcen. lib. I. *nec Ocia diuitijs Arabum liberrima muto.*

Gazis] Γάζα (inquit Heſych.) πόλις: παρὰ δὲ Πέρσαις βασίλειον, ἢ οἱ ἐκ τῶν πολλῶν φερόμενοι φόροι, ἢ τὰ τίμια. M. Tull. *qui ab auro, Gazaq; regia manus abſtinuiſſet.* & offic. II. *omni Macedonum Gaza, quæ fuit maxima, potitus eſt Paullus.* Horat. infrà Od. XVI. lib. 2. *Non enim Gazæ, neque conſularis Summouet lictor miſeros tumultus Mentis.* Pompon. Mela. *Ceterum in Palaſtina eſt ingens & munita admodum Gaza (ſic Perſæ ærarium uocant) & inde nomen eſt, quòd cum Cambyſes armis Aegyptum peteret, huc belli opes, & pecuniam intulerat.*

horribilique Medo] Medis & Perſis, quibuſcum bellum gerebat populus Rom.

Nectis catenas] ſeruitutem meditaris, & comparas. nam bello capti, eorum qui uicerunt, ſerui fiunt, iure gentium.

Capillis vnctis] unguento delibutis.

ex aula] uel puer aliquis, qui regi ſeruierit, uel puer nobili genere natus à te bello captus. T. Liuius lib. 45. annal. *Pueri Regij apud Macedonas uocabantur principum liberi ad miniſterium Regis electi.*

Ad cyathum

Ad cyathum statuetur] pocula tibi ministrabit in conuiuio.

sagittas tendere,&c.] Od. x. lib. 2. *arcum tendere* dixit magis propriè. Verum tamen etiam Virg. ita locutus est lib. 9. Aen. *& spicula tendere cornu.*

quis neget arduis] quis neget fluuios sursum relabi & refluere posse, cùm tu libros Platonis, Panætii, Xenoph. Aristot. quos tu legendi causa coemeras, armis commutes: Philosophiæq; studio relicto, te ad rem militarem conferas? Sunt autem hæc ex Euripidis Medea sumta, ubi sic chorus: *ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί. καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.* & prouerbii speciem quandam obtinent. utitur M. Tull. ad Atticum lib. 15. *de Lenio rem lando: si uerò etiam Carsulenus, ἄνω ποταμῶν.* Vsurpauit & Demosth. in orat. *περὶ παραπρεσβείας, ἀλλὰ δῆτα ἄνω ποταμῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πάντες, ὅσοι οἱ περὶ πορνείας, ἐῤῥύησαν λόγοι.* id est, sed planè scilicet fluuiorum instar sursum relabentium illo die omnia, quæ de impudicitia facta sunt, uerba fluxerunt. non dissimile est illud eiusdem Eurip. *ἱκετίδ. ἄνω γὰρ ῥέοι τὰ πράγματ' οὕτως, εἰ πεισαξόμεσθα δή,* id est, sursum enim fluere res uidebuntur, si nobis alterius imperio parendũ erit.

relabi] id est, lapsos è montibus in montes reuerti.

mutare loricis Iberis,&c.] id est, loricas Iberas Philosophiæ anteponere, uel Philosophiæ studio omisso, militiam persequi, & arma capere.

tendis] in quibusdam libris scriptum est *temnis*, quam scripturam si probamus, idem fere ualet, quod, non dubitas, non uertis religioni, audes. ut sup. Od. prox. *negligis fraudem committere forsit.* sed plures, iiq; manuscripti: in his cod. Don. Faern. Torn. tres Vaticani, habent *tendis*. quam scripturam secutus sum. tendis autem positum esse intelligemus pro, contendis, seu cogitas, & in animo habes.

pollicitus meliora] quàm rei militari operam dare. longè enim præstat philosophari, quàm militare.

AD VENEREM. Ode 30.

Vt in ædes Glyceræ veniat.

O Venus regina Cnidi, Paphiq;,
Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Feruidus tecum puer, & solutis
Gratiæ zonis, properentq; Nymphæ,
Et parum comis sine te Iuuentas,
Mercuriusq;.

C O M M E N T A R I I.

Regina Cnidi.] Venerem Cnidi sanctissimè coli tradunt boni auctores. in his Pausan. Attic. *Κνίδιοι* (inquit) *τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καὶ σφίσιν ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεοῦ,* &c. de Cypro sup. diximus Od. xix.

& vocantis Thure te multo] tibi sacrificantis.

ædem] cur non dixit ad ædes decoras: cum ædes numero singulari significet templum, & locum in quo Deus aliquis colitur? dicendum per ædem Glyceræ significari sacellum à Glycera Veneri consecratum.

O feruidus

feruidus puer] Cupido.

& solutis Gratiæ zonis] cur Gratiarum zonæ solutæ sunt? an quòd munifici & liberales homines, qui sunt omnibus gratissimi, omnia habent aperta ac soluta? & ob eandem causam nudæ dicuntur ab eodem Od. vii. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminisq; sororibus audet Ducere nuda choros*, & ix. lib. 3. *Gratia Nudis iuncta sororibus*. an quòd Gratiæ, quæ Veneris sunt comites, τὴν ζώνην λύουσι, id est, zonam soluunt (si quis autem nescit, quid sit zonam soluere, discat ex Homero ὀδυσσ. λ. λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευε. & Theocr. λύσε δ' οἱ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὧραι. & Catullo. *Ne quærendum aliunde foret neruosius illud, Quod posset zonam soluere virgineam.*) an quòd inter amicos omnia sunt nuda, soluta, & aperta? quod postremum est Porphyr.

& parum comis sine te Iuuentas] significat iuuenes sine rebus Venereis, & amatorijs seueriores ac tristiores esse, quàm ætatem deceat. est autem Iuuentas, iuuentæ Deus, quem læuem, id est, imberbem appellat Od. xi. lib. 2. *fugit retrò Leuis Iuuentas*. De eo M. Tullius lib. 1. de natura Deorum sic scribit. *At poëtæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrantem.* & Tusc. lib. 1. *non enim ambrosia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante lætari arbitror.*

Ode 31.

Se non diuitias: sed tranquillam, hilaremq; vitam ab Apolline poscere.

QVID dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera nouum
Fundens liquorem? non opimæ
Sardiniæ segetes feraces:
Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem: diues & aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Dijs carus ipsis: quippe ter, & quater
Anno reuisens æquor Atlanticum
Impune. me pascunt oliuæ:
Me cichorea, leuesq; maluæ.
Frui paratis & valido mihi
Latoë dones, &, precor, integra
Cum mente: nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

COMMENTARII.

Quid dedicatum poscit Apollinem] Apollinem, cui templum excitauit, dedicauitq; Cæsar Augustus in palatio, ut scribit Sueton. eodemq; loco bibliothecam libris omnibus instructam. Horat. epist. ad Iul. Flor. lib. I. *et tangere uites Scripta, palatinus quaecunque recepit Apollo*. & lib. II. ad August. *si munus Apolline dignum Vis complere libris*.

de patera nouum Fundens liquorem] uini primitias libans & offerens Dijs immortalibus. sic Od. V. lib. 4. *te prosequitur mero Defuso pateris*.

non opimæ Sardiniæ, &c.] sic habent libri ueteres Donati, Faerni, Vrs. Tornes. duo Vatic. non admodum dissimile est illud, quod optat Pindarus ἐν ὀ. Nεμ. Alij (inquit) aurum optant, alij possessiones, fundos, & prædia: mihi autem detur, posteaquàm meis ciuibus placuerim, res laudabiles laudibus affecerim, iniustas & improbas, uituperarim, ossa terræ mandare. Verba Græca petat ex Pindaro, qui uolet. nos locum indicauimus.

opimæ Sardiniæ] pinguis & uberis, sed tamen insalubris, & pestilentis. M. Tull. epist. lib. 7. ad Fab. Gallum. *Id ego in lucris pono non ferre, hominem pestilentiorem patria sua*. Idem ad Q. Frat. lib. 2. *Cura mi frater, ut ualeas, et quanquam est hiems, tamen Sardiniam esse cogites*. Opimum Varro, & Festus ab Ope deducunt Saturni uxore, quòd ipse agrorum cultor habetur, à satu nominatus, tenensq; falcem effingitur: quod est insigne agricolæ. Vnde spolia quoque, quæ Dux populi Rom. duci hostium detraxit, opima dicuntur. Hæc Festus. sic suprà idem Horatius *Larissam opimam* dixit.

æstuosæ] solis ardore torridæ. aliter suprà Od XXII. *Syrtes æstuosas* appellat.

ebur Indicum] Virg. Georg. lib. I. *India mittit ebur*. sed cui sunt inauditi elephanti Indici?

Liris.] Campaniæ fluuius. mendosè autem scribitur per y in quib. cod.

Mordet] alluit, tralatio est. *Lambit*. sup. Od. XXII. alia tralatione.

Premant] amputent presso pollice, uel uuas cultello abscissas in torculari calcent, & premant.

Calena falce] cultello falcis instar incuruo. Caleno autem à Calibus, ut sup. Od. XX. *Vinum Calenum*.

exsiccet] Exhauriat, ebibat. hypallage. dicimus enim exiccare culullos; & pocula. ut Saty. VI. lib. 2. *Siccat inæquales calices conuiua solutus*. Q. Cicero ad Tiron. lib. 16. epistol. *lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exiccatæ*. Priscian. lib. 2. scribit, ex, ante C. P. Q. S. manere integrum: uerumtamen, ne offendantur aures scilicet, elidi. quod si uerum est, scribendum exiccet.

culullis] poculis, calicibus. epist. ad Pison. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero*, &c. sed cululli erant initiò fictiles, & in sacrificiis tantùm utiles.

Vina Syra reparata] Franc. Duarenus iurisconsultus clarissimus, qui nuper morte immatura nobis ereptus est, lib. I. anniuers. disputation. hunc locum sic explicat: *uina, quæ sint empta nummis ex uenditione Syræ mercis refectis*: idq; confirmat testimonio ueterum iurisconsultorum: apud quos *parare* pro, emendi uerbo in usu est. sic & M. Tullius usurpat cùm alibi, tùm in orat. pro Flacco. *Si tanto se Crassi agri delectabant, hic alicubi in Crustumio, aut in Capenati parauisses*. & Horat. Saty. III. lib. 2. *seruosne tuos, quos ære pararis*. quemadmodum autem redimere pro eo, quod est emere, ponere solemus: ita & reparare, pro parandi uerbo ab Horatio usurpatum est: uel reparata dictum est pro, permutata: quod idem ualet, ut suprà docuimus.

Diis carus ipsis] argumentum est à consequentibus, ter, & quater in anno mare Atlanticum saluus nauigat. ergo Diis carus est. fieri enim non potest, ut quisquam tam secunda nauigatione utatur sine Deorum immortalium beneficio ac benignitate; quemadmodum neque cuiquam res aduersæ sine eorundem ira, aut certè uoluntate accidunt. quod ita esse Theognis ostendit. *Οὐδεὶς ἀνθρώπων οὔτ' ὄλβιος, οὔτε πενιχρὸς, Οὔτε κακὸς νόσφιν δαίμονος, οὔτ' ἀγαθός.*

me pascunt oliuæ.] sic Ode 11. epod. *Non attagen Ionicus Iucundior, Quàm lecta de pinguissimis Oliua ramis arborum.*

Cichorea.] cichorea est numeri multitudinis *κιχόρεια* à singulari *κιχόρειον*. e, autem ex diphth. *ει* longum est, uide Prisc. lib. 2.

leues] quæ uentrem grauem leuant, non ut quidam, inemtæ, aut contemtæ.

maluæ.] sic Od. 2. epod. *aut graui Maluæ salubres corpori.*

frui paratis.] semper Horat. vsum bonorum partorum commendat.

valido] omnium enim rerum humanarum optimum est ualere, proximum pulchritudo, tertium uires corporis, quartum diuitiæ. Vulgatissimus est apud Græcos hic senarius *οὐκ ἔσθ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.*

Latoe] ô Apollo, da mihi, ut possim firmus & ualidus bonis quæsitis & partis frui. Latoum dixit à Græco *Λητῷος*.

integra cum mente] humanitatem ex homine exuit, homoq; esse desijt, tametsi hominis figuram, & speciem gerat, qui sanæ mentis non est. Nam neq; homo quicquam in seipso mente melius habet, & unusquisque nostrum mens est; ut docet Arist. in libris de moribus ad Nicomachum. Theognis autem nihil in nobis esse mente melius ita declarat. *Γνώμης δ' οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει ἐν γε ἑαυτῷ, Οὐδ' ἀγνωμοσύνης Κύρν' ἀνιηρότερον*. legendum autem, & precor integra, non, at precor.

turpem] inertem, uel inhonoratam, atque ingloriam.

Ode 32.

Barbiton, siue testudinem suam commendat.

POSCIMVS, si quid vacui sub vmbra
Lusimus tecum, quod & hunc in annum
Viuat, & plureis: age, dic Latinum
Barbite carmen,
Lesbio primùm modulate ciui:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Siue iactatam religarat udo
Littore nauim:
Liberum, & musas, Veneremq;, & illi
Semper hærentem puerum canebat:
Et Lycum nigris oculis, nigroq;
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus supremi
Grata testudo Iouis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque salue
Rite vocanti.

COM-

COMMENTARII.

vacui] ociosi, feriati σχολάζοντες.

Latinum] cuius ego sum, auctor, & princeps.

Lesbio primum modulate] id est, qui primùm modulatis, & distinctis sonis temperatus es ab Alcęo. sup. Od. xxvi. *Hunc Lesbio sacrare plectro Teque, tuasque decet sorores.* & Ode vi. lib. 4. *Lesbium pedem, meique Pollicis ictum.* vocem *modulate* ita accipio, vt sit participium παθητικόν. cuius contra. immodulatus. de Arte poet. *Non quiuis uidet immodulata poemata iudex.* vel sic: *modulate*, id est, qui Alcęo obsecutus, & gratificatus, cantus modulatos edidisti.

tamen inter arma] omisit alterum, siue, vt sup. Od. iii. *tollere, seu ponere uult freta.* hoc modo. siue inter arma, id est, siue esset in castris, siue in aliquo portu cõstiterat à longa, & difficili nauigatione conquiescens.

religarat.] apto & vsitato verbo vsus est. sic Saty. v. lib. i. *ac missae pastum retinacula mulae Nauta piger saxo religat.* & Cat. nupt. Pelei, & Thet. *Perfidus in Cretam religasset nauita funem.* dissimile est illud sup. Od. v. *Cui flauam religas comam.* Iam quod ait Horatius hoc loco Alcæum uirum militarem interdum res amatorias cecinisse, id testatur Cicero lib. 4. Tuscul. his verbis, *Fortis uir in sua Rep. cognitus, quæ de iuuenum amore scripsit Alcaeus?*

& illi semper hærentem] Cupidinem. Neque ab hoc loco aliena, neque fortasse omnibus nota illa est fabula apud Platonem in sympolio, qua nouam rationem affert, cur Veneri semper adhæreat Cupido. Scribit igitur Plato, nata Venere Iouem natalitia Diis præbuisse, atque in eo conuiuio cùm ceteros Deos, tùm Porum Metidis filium interfuisse: Illum autem largius æquo potum, nectareque ebrium, in Iouis hortos introiuisse, ibique obdormiuisse: Peniam verò (paupertatem Latini dicunt) quę ad illud conuiuium mendicandi gratia venerat, insidias Poro egestate coactam struxisse, & propter illum cubuisse, vt ab eo (si modò id consequi posset) grauida facta filium pareret: illam igitur à Poro compressam esse, atque ex eo concubitu grauidam factam, Cupidinem peperisse: Inde euenisse; vt Cupido Venerem potius, quàm matrem, sequatur, illique ministret. Iam cum omnes ferè Cupidinem Veneris filium faciant, Sappho ab aliis dissidens è cęlo & terra natum fingit, vt scribit Interp. Apollon. in lib. 3. argon.

& Lycum nigris oculis, nigroque] nigros oculos laudabant veteres illi in pueris, & puellis. Catul. in Acmen. *Salue nec minimo puella naso, Nec bello pede, nec nigris ocellis.* & Hor. epist. ad Pisones, *Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.* Anacreon tales suo Bathyllo oculos, & capillos depingi iubet. *Λιπαρὰς κόμας ποίησον Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας, Τὰ δ' ἐς ἄκρον ἡλιώσας.* deinde paucis versibus interpositis, Μέλαν ὄμμα γοργὸν ἔσω Κεκερασμένον γαλήνῃ. talem & suæ puellæ comam esse vult. *γράφε μοι τρίχας τὸ πρῶτον Ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας.* Homer. ἑλίκωπας Græcos appellat, id est, μελανοφθάλμους. quanuis sciam etiam aliter accipi.

Dulce lenimen mihi cunque] cunque, & quãdoque idem valent quandoque autem apud hunc poetam sępe pro quandocunque ponitur, vt alibi dicemus. vno nunc exemplo contentus ero. Od. i. lib. 4. *Et quandoque potentior Largis muneribus riserit æmuli: Albanos prope, te, lacus, Ponet marmoream.* sic igitur hunc locum explicat Porph. ô barbite mearum curarum, ac molestiarum lenimen mihi suaue, ac iucundum, quotiescunque te euoco salue. alij salue mihi, &c. ego, cunque, puto accipiendum pro quouis tempore. hoc modo: salue dulce lenimen mihi quouis tempore te vocanti.

AD

AD ALBIVM TIBVLLVM. Ode 33.

Ne doleat sibi riualem iuniorem à Glycera anteponi.

ALBI ne doleas plus nimio memor
Immitis Glyceręneu miserabileis
Decantes elegos,cur tibi iunior
Læsa præniteat fide.
Insignem tenui fronte Lycorida,
Cyri torret amor:Cyrus in asperam
Declinat Pholoen.sed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoe peccet adultero.
Sic visum Veneri:cui placet impares
Formas,atque animos sub iuga aenea
Seuo mittere cum ioco.
Ipsum me melior cum peteret Venus:
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina,fretis acrior Adriæ
Curuantis Calabros sinus.

COMMENTARII.

cur tibi] id est, ne supra modum dole, quòd tibi riualis iunior anteponatur:(hæc enim verbi pręniteat,vis est)seu,quòd pluris fiat à Glycera, quàm tu: id est,quòd ei carior sit, & gratior.sic suprà uerbo simplici vsus est. Od.v.*miseri, quibus intentata nites*,id est,grata es,places.cur,autem eleganter positum pro, eò quòd.vt epi.ad Celsum Albinoua.lib.I. *Fidis offendar medicis, irascar amicis, Cur me funesto properent arcere ueterno?* & ita ferè semper loquitur Horat. paulo aliter M.Tull.vt Verr.de iuredicundo.*tamen digna causa esset, cur inimicitias hominis improbissimi susciperem.* cuius rei plura exempla legito ad illum locum,*Cur me funesto*,&c.

tenui fronte] sic epist.II.ad Mæcen.lib.I. *reddes Forte latus, nigros angusta fronte capillos.*

Insignem tenui fronte Lycorida] ostendit, quàm misera sit amantium conditio, qui raró admodum pari uoluntate,mutuoque amore inter se respondent. Lycoris (inquit) Cyri amore inceditur: Cyrus à Lycoride abhorret, in Pholoen, à se alienam, propensior. hanc animorum & uoluntatum in amantibus dissensionem ac discordiã pulcherrimè describit Lodouicus Ariostus Italicis: quos, quia in his commentariis alium sermonem, quàm, quo olim Latini vtebantur, inculcare, indecorum esse puto, uerti hoc modo: *Improbe amor, puer iniustissime: cur ita raro Nostra a te efficitur uoti sententia compos? Cur ita delectat te perfide, corda duorum Cernere dissidijs inter se infesta superbis? Arces me a liquidisque uadis,& gurgite tuto: Pertrahis in rapidosque,amneis cæcasq; lacunas. Quæ me ultrò petit, hinc reuocas, alioq; retorques: Quæ fugit, huius me tabescere*

eogis

cogis amore. Ad eandem ſententiam pertinent hi Moſchi verſus, Ἤρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ᾽ Ἀχὼ Σκιρτητᾶ σατύρω· σάτυρος δ᾽ ἐπεμαίνετο Λύδᾳ. Ως Ἀχὼ τὸν Πᾶνα, τόσον σάτυρος φλέγεν Ἀχῶ, Καὶ Λύδα σατυρίσκον· ἔρως δ᾽ ἐσμύχετ᾽ ἀμοιβᾷ. Ταῦτα δ᾽ ἔπη ἐπόρισεν ἐμοὶ Φουλβιος ὁ Οὐρσῖνος ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος.

ſed prius Appulis] ſic Ode XVI. Epod. *Nouaque monſtra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet ut Tigres ſubſidere ceruis, Adulteretur & columba miluio*. ſignificat autem Cyrum nunquam Pholoa potiturum.

Quam turpi] quàm Cyro amatori Pholoe gratificetur, & morem gerat. ſic infrà amatorem, adulterum appellat, Ode XXXVI. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero*. ſic Catull. ad Furium & Aurel. *Cum ſuis uiuat, ualeatque mœchis*. & Plaut. in Mil. glor. *herus meus ita magnus mœchus eſt mulierum, ut neminem fuiſſe, neque futurum credo*. turpem autem accipe, non quòd reuera ſit turpis, ſed quòd ei talis videatur: vel refer ad animi turpitudinem.

cui placet impares Formas, atque] ſine dubio ex formarum, aut animorum diſſimilitudine naſcitur amoris inæqualitas, atque adeò alienatio ac diſſenſio: cum vel deformis formoſam, vel ſenex puellam, vel quis alius ingenio & moribus diſparem amat. Quoniam autem non ſæpe contingit, vt pares ætates, formæ, naturæ, mores, ingenia copulentur inter ſe, & ad amandum ſeſe applicent: iccircò quamplurimi exiſtunt in amore naufragi, & calamitoſi, &, vt Græci appellant, δυσέρωτες: pauci admodum, quibus omnia ex animi ſententia procedant.

ſub iuga aenea] ſub coniunctionem inæqualem, ac diſparem, duramque ſeruitutem. Eſt enim durißimum ſeruitutis genus eam amare, quę aſpernetur amantem. *aenea* autem ſcriptum reperi in cod. Donati & Faerni ſine aſpirationis nota in ſecunda ſyllaba: quam ſcripturam ſecutus ſum. nam & Aulus Gellius lib. 2. cap. IIII. teſtatur nomen *aena* in libro mirandæ vetuſtatis 2. Aeneid. ſcriptum fuiſſe ſine aſpiratione.

ſæuo] χαλεπῷ, difficili, immiti, vt ſup. Ode XIX. *Mater ſæua Cupidinum*. hæc enim vis eſt nominis, ſæuus. ſic & Ode XXIX. lib. 3. *Fortuna ſæuo læta negocio*. & epiſt. ad Iul. Florum, lib. 2. *ne mea ſæuus Iurgares, ad te quòd epiſtola nulla ueniret*. & ſat. II. lib. 2. *hic neque ſeruis Albuci ſenis exemplo, dum munia didit, Sæuus erit*. ſup. Ode XII. *Sæua paupertas*. infra Ode XXXV. *ſæua neceſſitas*. epiſt. ad Lollium lib. I. *Vt puerum credas ſæuo dictata magiſtro Reddere* Lucret. lib. 3. *ſæuas tolerare procellas*. Terent. Phorm. *Concluſam hic habeo uxorem ſæuam*. Ex quo ſæuitia, aſperitas quædam, & iracundia, χαλεπότης. Ode XII. lib. 2. *dum fragrantia detorquet ad oſcula Ceruicem aut facili ſæuitia negas*. Aeneid. I. *ſæuumque ambobus Achillem*. et 2. *hic ſæuus tendebat Achilles*, & verbum ſęuire χαλεπαίνειν. ſat. II. lib. 2. *Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus*, etc. Ode III. lib. 3. *Dum longus inter ſæuiat Ilium, Romamque Pontus*. Plautus Epidico. *ſed memento, ſi quid ſæuiunt ſenes, ſuppetias mihi cum ſorore ferre*. Virg. Aen. 6. *ne ſæui magna ſacerdos*.

Ioco] Iocum, Deum hoc loco accipio, vt ſup. Od. II *Quam Iocus circum uolat, & Cupido*.

Ipſum me melior] cùm ego ipſe ab elegantiore & commodiore puella ultro expeterer, Myrtalæ tamen difficili, ſæuę, iracundæ, à me alienæ ſeruiebam: quæ mihi ſeruitus erat iucunda.

acrior] iracundior, vt Ode IX. lib. 3. & *improbo Iracundior Adria*. ὑπερβολή.

Curuantis Calabros ſinus] id eſt, ſeſe in Calabriam inſinuantis.

Ode

Ode 34.

Pœnitere ſe, quòd dum Epicuream diſciplinam ſectaretur, parum ſtudioſè Deos coluerit.

PARCVS Deorum cultor, & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro: nunc retrorſum
Vela dare, atque iterare curſus
Cogor relictos. namque Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens,
Plerunque per purum tonanteis
Egit equos, volucremque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx, & inuiſi horrida Tænari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. valet ima ſummis
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens. hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hic poſuiſſe gaudet.

COMMENTARII.

Parcus Deorum] Dicit ſe, qui anteà non ſatis piè, neque religioſè deos immortales coluerit, Cyrenaicæ & Epicureæ ſectæ præceptis ac decretis imbutus, ſententiam, conſiliumque nunc neceſſariò mutare, Deorum metu non inani perterritum.

Inſanientis dum ſapientiæ] *conſultus ſapientiæ* ſic dictum, vt dicimus, iuriſconſultus. *Sapientiam* autem *inſanientem* intelligit Epicuream, aut Cyrenaicam, quæ præter cetera, docet contemnere omnes religiones. venuſtè autem *inſanientem ſapientiam* dixit Grçcorum exemplo: apud quos crebrum eſt hoc genus loquendi. Eurip. in Hecuba, νύμφην ἄνυμφον, παρθένον τ' ἀπάρθενον. Sophocl. in Aiace: ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. Oppianus ἁλιευτ. δῶρα δύσδωρα. Iterum Sophocl. γάμος ἄγαμος. Idem in Electra: μήτηρ ἀμήτωρ. Ariſtoph. βίος ἀβίοτος. & Homer. ὀδυσσ. σ. ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει. & ὀδυσσ. ψ. μῆτερ δύσμητερ. & illud: ἁ χάρις ἁ βραδύπους ἄχαρις χάρις. quæ cùm alij Latini ſcriptores, tum Horatius noſter multis locis eſt imitatus. M. Tullius Philippica 1. *iidemque buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturam effecerant.* & vetus quidam poeta apud M. Tull. lib. 3. de orat. *Qua tempeſtate Paris Helenam innuptis iunxit nuptiis.* Catull. de nuptiis Pelei, *funera nec funera.* (quo loco admonitum lectorem velim, *necfunera*, vnum nomen eſſe: qualia ſunt illa necopinatò, & apud iuriſconſ. res necmancipi, furtum necmanifeſtum.) Idem in Lucullo *vſus diſciplinam docilis.* Ennius *artem inertem.* Horat. Ode XIV. lib. . *facili ſæuitia.* (nam ſuprà oſtendimus, ſæuum idem valere, quod χαλεπὸν, id eſt, difficile.)

difficile.) his ferè similia ſunt illa, epiſt. ad Bullat. *Strenua nos exercet inertia.* & epiſt. ad Iccium *concordia diſcors.*

atque iterare curſus cogor relictos] Græcum verbum expreſſit παλινδρομεῖν, id eſt. recurrere. De verbo *iterare* diximus ad Oden 7. eſt autem ἀλληγορία, cum ſignificet ſe cogi mutare conſilium.

Dieſpiter] Iupiter. Varro lib. 4. de lingua Lat. *Dieſpiter, id eſt, Dies pater.*

igni coruſco.] fulmine. ſic M. Tull. Tuſc. 2. *Iace obſecro in me uim coruſcam fulminis.* at Virg. Aen. 2. *enſem coruſcum* appellat.

plerunque per purum] hoc negat Lucret. li. 6 fieri poſſe, his verbis, *Fulmina gignier è craſſis, alteque putandum eſt Nubibus extructis. nam cælo nulla ſereno, Nec leuiter denſis mittuntur nubibus unquam.* idem paulo poſt, *Denique cur nunquam cælo iacit undique puro Iupiter in terras fulmen, ſonituſque profundit?* Salluſt. tamen hiſt. de bello Catilinar. narrat M. Herennium die ſereno fulmine ictum eſſe.

per purum] cælo ſereno. ſic Virg Georg. 2. *& dum ſe lætus ad auras Palmes agit laxis per purum immiſſus habenis.*

tonanteis Egit equos, volucremque] tonuit. ſed poetarum more locutus eſt, vt ſup. Ode XII. *Tu graui curru quaties Olympum.*

Quo bruta Tellus] ſic infra Ode 4. lib. 3. tellurem inertem appellat vtrunque, quia hoc elementum omnium grauiſſimum atque (vt ita dicam) immobiliſſimum eſt. *Nam brutum* (inquit Feſtus) *antiqui grauem appellabant.*

Styx] Cùm multa ſcribat Pauſanias in Arcadicis de Styge, tùm hæc quoq; tradit, Homerum Stygis nomen in ſuam poeſin conieciſſe reſpicientem ad eam aquam, quæ è Styge fluuio Arcadico manat. Nam in iureiurando Iunonis (inquit) fecit eam ita loquentem, Ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε, Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ. Paulo poſt idem Pauſanias, Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνακριν στάζον ἐμπίπτει μὲν πρῶτον εἰς πέτραν ὑψηλήν. διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας ἐς τὸν Κράθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. Λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ᾽ αὐτοῦ καὶ αἰξίν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον.

Tænari.] Ταίναρος (inquit Pindarus) πόλις λακωνική, ἐν ᾗ ἐστὶ πύλη εἰς ᾅδου; id eſt, Tænarus vrbs eſt Laconica, in qua eſt ad inferos ianua. alij dicunt eſſe promontoriũ in Peloponneſo, vbi ſpecus eſt, Acheruſiæ ei, quæ in Ponto eſt, ſimilis.

valet ima ſummis Mutare] id eſt, poteſt ea, quæ ſunt humilia, & infima, ſumma efficere, & contrà. Atque hanc ſententiam mutuatus eſſe videtur ab Heſiodo ἔργ. καὶ ἡμ. vt rectè annotat M. Ant. Muretus. Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει. Pindar. autem εἰδ. η. Πυθ. docet bona quæ appellantur, præſertim ea, quæ non ſunt labore parta, non eſſe cuiuſquam ſapientiæ, aut conſilio aſſignanda: ſed deo, ſeu fortunæ: non enim eſſe in hominibus ſitum, vt ſint opulenti ac beati: ſed à fortuna facultates rei familiaris & copias ſuppeditari, ac præberi, quæ modò hunc attollat, ceteriſque omnibus ſuperiorem efficiat: modò illum deprimat, & in aliorum poteſtatem redigat Sic Pindar. Τὰ δ᾽ οὐκ ἐπ᾽ ἀνδράσι κεῖται· δαίμων δὲ παρίσχει. ἄλλοτε δ᾽ ἄλλον ὕπερθε βάλλων μέν, ἄλλον δ᾽ ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει. Eandem rem ſic Xenophon lib. ſexto ἑλληνικῶν. Καὶ ὁ θεὸς δ᾽, ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς, μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους, μικρούς. & Salluſt. coniur. Catill. *ſed profectò Fortuna in omni re dominatur: ea res cunctas ex libidine magis, quàm ex uero celebrat, obſcuratque.*

inſignem attenuat] obſcurat, ita tenuem reddit, vt fugiat aſpectum. ἀμαυροῖ, ἐπιφανῆ ἀφανίζει, ἢ ἀφανῆ ποιεῖ.

hinc apicem rapax, &c.] Hæc cohærent cum ſuperioribus, vnoque ſpiritu

P (vt

(vt ita dicam)continentur. Ab hoc(inquit)fortuna summas opes,& amplissimos honores aufert, in illum transfert. ita videtur Deum & Fortunam pro eodem ponere.

Cum stridore acuto] His uerbis puto significari subitam fortunæ commutationem: quæ uix intelligi potest, sine magno sonitu ac fragore. potius, quàm eorum, qui de superiore gradu in inferiorem deturbantur, clamores & lamentationes. stridor enim sonitum ac strepitum significat, non clamorem. quanquam si quis hoc malit, pugnare nolo, cum præsertim sic explicet Porphyr.

Ode 35.

Ad fortunam orans, vt seruet Cæsarem in Britannos ire meditantem.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Vrbesque, gentesque, & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioso ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te semper anteit sæua necessitas,
Clauos trabaleis, & cuneos manu
Gestans aëna: nec seuerus
Vncus abest, liquidumque plumbum.
Te spes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Vtcunque mutata potenteis
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit. diffugiunt cadis
Cum fece siccatis amici,
Ferre iugum pariter dolosi.

Serues iturum Cæsarem in ultimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu, cicatricum, & sceleris pudet,
Fratrumque. quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti
Liquimus? vnde manus iuuentus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? o vtinam noua
Incude distringas recusum in
Massagetas, Arabasque ferrum.

COMMENTARII.

O Diua] M Tull. lib. de natura Deor. III. sub persona Cottæ ea, quæ à Balbo de diis fuerant disputata, refellens, & contrà differens, iis Diis reiectis, qui à vetere Græcia confícti sunt, diique habiti, ea quoque, quæ rerum vim habent, non Deorum, è numero, &, pœnè dicam, è concilio Deorum tollit, qualia sunt, mens, fides, spes, victoria, salus, concordia: *Aut enim illa* (inquit) *in nobismet insunt ipsis, ut mens, ut fides, ut uirtus, ut concordia. aut optanda nobis sunt, ut honos, ut uictoria. quarum rerum utilitatem uideo: etiam consecrata simulacra, Quare autem in his uis deorum insit, tum intelligam, cum cognouero, quo in genere maxime est fortuna numeranda, quam nemo ab inconstantia & temeritate seiungit, quæ digna certè non sunt Deo.* Pindarus autem Fortunam Iouis liberatoris filiam, & seruatricem vrbium appellans, eius opera naues in mari, in terra bellum, hominumque conuentus, & conciones gubernari dicit, atque ita duodecimum carmen Olymp. orditur. Λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου ἱμέρ' εὐρυσθένε' ἀμφὶ πόλει σώτειρα τύχα: τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βουληφόροι. Non est porrò dubium, quin fortunam in Deorum cætu homines collocarint, ea, quorum causas ignorant, fortuitò fieri, magnamque partem rerum humanarum nutu, & arbitrio fortunæ gubernari existimantes. Pausanias scribit in Messenicis Bupalum quendam præstantem templorum ædificandorum, fingendorumque animalium arteficem, primum Smyrnæis Fortunæ statuam fecisse, polum in capite sustinentem, & altera manu Amaltheę cornu tenentem. Idem Achaicis admonet, Pindarum Fortunam vnam è Parcis facere, eamque omnium sororum potentissimam: qua in re se illi assentiri dicit. Pausan. verba sunt hæc. Ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρου τά τ' ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ, καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν τύχην, καὶ ὑπὲρ τὰς ἀδελφὰς τι ἰσχύειν.

quæ regis Antium] quemadmodum suprà Od. XXVIII. Neptunum Tarenti custodem dixit non aliam ob causam, quàm quòd illi ea in vrbe templum erat consecratum: sic & hoc loco Antium, ait à fortuna regi: proinde ac si diceret, fortunam Antio præesse, ac præsidere: hoc est, Antij coli, sacrificiisque solennibus placari, vt vrbis custodem. & ita sæpe M. Tull. loquitur. non longè abiero. pro lege Man. *testorque omnes Deos, & eos maximè, qui huic loco, temploque præsident.* appellant autem Græci Deum, qui aliquo in loco præcipuè colitur, & in quo maximè toti ciuitati præsidium est constitutum, πολιοῦχον,

Præsens vel imo,&c.] id est,quæ potes etiam ex infimo gradu,& loco hominem ad summum extollere,& contrà è fastigio rerum humanarum, & maxima gloria,ad interitum,præcipitem agere.iam hoc genus,*præsens tollere*,tale est, qualia sunt illa,*pertinax ludere,durus componere uersus, nobilis superare*, & cetera de quibus dicemus Od.VII.lib.4.icircò autem præsens pro potente positum est, vel quòd is,qui præsto est,maiorem vim habet, quàm qui abest:vel quòd vsitato loquendi more Deos præsentes appellamus, qui nostris dubijs, ac difficilibus temporibus statim nobis auxilium ferunt.aut,qui à nobis coluntur,& oculis cernuntur,vt Sol,& Luna.M.Tull.Tuscul.1.*& usque ad Oceanum Hercules, tantus & tam præsens habetur Deus*. Terenti. in Phorm. *non tu hunc habeas planè præsentem Deum?* Virgil.in Tityro.*Nec tam præsentes alibi cognoscere Diuos*.& iterum M.Tull. Cat.III de Diis. *tum uero ita præsentes his temporibus opem & auxilium nobis tulerũt,ut eos pænè oculis uidere possemus*.ex eodem fonte manarunt illa,*præsens animus, præsens uenenum,præsens auxilium, præsens pestis*. & fortasse assentans Augusto Horatius ambiguè dixit illud epist.1.lib.2.*Præsenti tibi maturos largimur honores*, vt dicemus suo loco.idem Od.V li.3. *Præsens Diuus habebitur Augustus*.& Saty.III. lib.2.*Reiecta præda,quam præsens Mercurius fert.*

vertere funeribus] vertere in funera.similia sunt his illa,quæ sunt in Od. superiore de deo & fortuna:*ualet ima summis Mutare*,&c. & quæ Ode XXIX.lib.3. *Fortuna sæuo læta negocio*,&c.

lacessit Carp.pel.] remis impellit, in Carpathio mari nauigat è Bithynia profectus:vel,quod magis probo,speciem pro genere positam intelligito.

profugi Scythæ] eadem ratione hic profugos Scythas appellat, qua Od. XXIIII.lib.3.campestres.*Campestres*(inquit)*melius Scythæ,Quorum plaustra uagas rite trahunt domos.*

purpurei] id est,purpurati:purpura collucentes. itaque plus dixit, quàm si purpuratos dixisset.

proruas] percellas,euertas.Vtitur hoc verbo & Od.IIII.lib.4.*multa proruet integrum Cum laude uictorem.*

Stantem columnam.] statum,& incolumitatem imperij: Donat.in Phor. *columnam* hic positum dicit esse pro columine imperij.

neu populus frequens] néue populus congregatus seditionem concitet, & quietos ad arma capienda in tyrãnum hortetur. hęc autem repetitio *ad arma, ad arma* populi concitati impetum,& furorem declarat,& oculis subiicit. ἐπαναδίπλωσιν vocant Greci.

Te semper anteit sæua] mẽdosè legitur in quibusdam libris,serua necessitas,cum sæua legendum sit,vt habent libri manu scripti. Aristoteles lib.3.de mo rib.ad Nicomach.quattuor rerum causas enumerat φύσιν·ἀνάγκην,τύχην,νοῦν, id est,naturam,necessitatem,fortunam,mentem. Earum igitur rerum dominam esse fortunam, easque res esse fortuitas arbitramur, quæ neque semper, neque plerunque,neque alicuius rei gratia fiunt,& quarum causæ non sunt terminatæ, vel quarum causas ignoramus, cum eæ causæ non sint necessariæ, & cum earum effecta possint esse, vel non esse: quarum autem rerum causæ sunt nobis quidem incognitæ,& occultę,sed necessarię,earum causam necessitati ascribimus. Proptereà autem,quòd,quæ necessariò fiunt,exploratiora,certiora,stabiliora denique sunt,quàm quæ fortuitò,icircò fortunam anteit necessitas. appellant porrò Græci necessitatem ἀνάγκην, eamque nonnulli eandem esse volunt, atque εἱμαρμένην, id est, fatum. Itaque & suprà Horatius *lethi necessitatem* nominat, mortem,& Parcam,& multis aliis locis,vt ad Oden III.annotauimus.alij necessitatem Parcarum matrem faciunt. Plato quidem lib.vltimo de Rep.necessitati

vt

vt Parcę, fusum attribuit, colum, vncum, verticillum. Idem in Timęo mundi principium, & originem à necessitatis & mentis conspiratione ducit, mentem que necessitati imperantem dicit plurima eorum, quæ fiunt, modificare, & in quàm optimum habitum fingere, & conformare. Intelligendum est autem hæc fuisse Antij in tabula, depicta: quæ nunc Horat. nobis pulcherrimis versibus expressa proponit.

Clauos trabaleis.] claui trabales, vncus, & cetera, quæ necessitati tribuuntur, pertinent ad exprimendam necessitatis vim ac potentiam. Quemadmodum enim hæc omnia vim afferunt, & adhibentur ad torquendum, & cruciandum: sic necessitas quouis impellit inuitos, neque quisquam eam effugere, neque flectere potest. Sunt autem claui trabales, quibus trabes configuntur: quos necesse est magnitudine pręstare. unde prouerbium, clauo trabali figere. M. Tull. Verrina de supplicijs. *ut hoc beneficium (quemadmodum dicitur) clauo trabali figeret*, id est, confirmaret, & constabiliret. necessitate autem nihil esse potétius cùm alij multi, tùm Euripides ait in Helena his verbis. *λόγος γὰρ ἐστιν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος, Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.*

Vncus] vnco vtebantur antiqui ad cruciatus, & maleficiorum pœnas. M. Tull. Philipp. 11. *uncus impactus est fugitiuo illi.* Sueton. in Tiber. *Putauit Neronem ad uoluntariam mortem coactum. cum ei carnifex, quasi ex Senatus auctoritate missus, laqueos, & uncos ostentaret.* Iterum M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *nos à uerberibus, ab unco, à crucis denique terrore neque res gestæ, neque acta ætas, neque nostri honores uindicabunt?*

Te spes] Nota est illa Hesiodi de Pandôra, eiusque dolio fabula: quam cum Epimetheus domum recepisset, dolijque operculum remouisset, innumerabilis illa malorum colluuio, quæ in dolio inclusa continebatur, erupit, & ab eo vsque tempore in omnes terrarum partes dispersa, ac dissipata, homines assiduè exagitat, vexat, excruciat. spes sola dolio, priusquã & ipsa cũ alijs euolaret, obturato, remansit, vt hæc esset humanarum miseriarum solatium, & lenimen. Itaque non temerè cum Fortuna in illa tabula, pingebatur. significabat enim pictura homines in aduersa fortuna, spe sola sustentari, tanquam maximo, & vnico incommodorum, & dolorum suorum alleuamento. Versus Hesiodi sunt hi. *Μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀῤῥήκτοισι δόμοισιν Ἔνδον ἔμιμνε, πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ θύραζε Ἐξέπτη. πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο*, &c. Atque ad hanc, opinor, fabulam respiciens Theognis, spem solam in terris cum hominibus remansisse deam præsentem, & propitiam: ceteros Deos, ac Deas in cęlum abijsse dicit *Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν, Ἄλλοι δ' Οὔλυμπον δ' ἐκπρολιπόντες ἔβαν.* hoc igitur significat Horat. spem & fidem assiduas aduersæ fortunæ comites, ac socias esse: spem, quia fortis, & animosi est in rebus afflictis sperare: nam (vt ait Theocritus) viuorum est sperare, mortuis autem nihil reliquum est, quod sperent: *ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες*: fidem, quia ueri, & fideles amici nunquam, ne fortuna quidem aduersante, ac reflante, deserunt: sed vel amicis opitulantur, vel eorum miseriam, prope æquè dolendo, faciunt leuiorem. assentatores autem, parasiti, scurræ, lenones, meretrices statim, vt aliquid aduersi incidit, diffugiunt, neque à se impetrare possunt, vt rerum aduersarum onus pro sua parte ferant.

nec comitem abnegat, vtcunque, &c.] id est, nec te comitem aspernatur vel nec ipsa tibi comes esse recusat, quandocunque tu fugis, & deseris eos, quos antea coluisti, ac beasti, id est, cum tu commutaris, & ex amica, & secunda, fis inimica, & aduersa. significat viros bonos, & fideles amicos non deserere amicum olim florentem, nunc miserum fortuna commutata, & rebus conuersis. per

fortunam

fortunam abeuntem,& aufugientem,significatur aduersa: per manentem,secunda,vt Od.xxix.lib.3. *Laudo manentem: si celeres quatit Pennas, resigno quæ dedit.* ad quem locum plura exempla afferemus.

At vulgus infidum & meretr.] at vulgus, & infideles amici diffugiunt, te mutata. Bonfinis autem omnium,qui vnquam fuerunt, corrector & ineptiss. & audaciss. male hic, &,pro, *at*, reponit.

diffugiunt cadis Cum fece] ἀλληγορία est. significat autem Horat. infideles amicos,& eos,qui emolumentum sequuntur in amicitia,rebus amicorum ac cisis,& afflictis,diuitiisque vel consumtis,atque exhaustis,vel casu aliquo amissis,atque ereptis,diffugere.

ferre iugum pariter dolosi.] dolosi ferre iugum, vnum est ex iis loquendi generibus,quæ à Græcis mutuatus est Horatius. de quibus alibi. dolosi igitur ferre,id est,dolosi in ferendo pariter cum amicis calamitate affectis,iugo. quod simile est,ac si diceret. in secunda amicorum fortuna superiora omnia habere, aut omnium commodorum participes esse volunt:in aduersa autem,calamitatis partem subire nolunt. non vacat autem dolo is,qui in societate, lucri partem æqualem,aut etiam maiorem sibi deposcit:damni verò si quid incidat,id ne minima quidem ex parte ad se pertinere velit. Sed verum est, quod & hic ait Horatius, & Nem. εἰδ ἰῶτ Pindar. paucos reperiri in laboribus,& periculis fideles. verba. Pindari sunt hæc, quibus consentanea sunt hęc Horatiana: Παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτε μεταλαμβάνειν. Nam quale est hoc,quod dixit Horat. *dolosi ferre*, tale est illud Pindaricum, παῦροι πιστοὶ μεταλαμβάνειν. Horat. *iugum*, Pind. καμάτε. Theognis hanc eandem sententiam sæpe iterat. Vno & altero exemplo erimus contenti. Ευ μὲν ἔχοντος ἐμῦ πολλοὶ φίλοι· ἢν δέ τι δεινὸν Εγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον. & alibi. Παύρους εὑρήσεις Πολυπαίδη ἄνδρας ἑταίρους Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους, Οἵ τινες ἂν τολμῷεν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες Ισον τῶν ἀγαθῶν, τῶν τε κακῶν μετέχειν. Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι, Εν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.

in vltimo Orbis Brit.] Virg. Tit. *Et penitus, toto diuisos orbe Britannos.*

& iuuenum recens examen] exercitum ex iuuenibus conflatum. examen de apibus propriè dicitur. transfertur autem ad alia, vt hic, & Ode 2. Epod. *Positosque uernas ditis examen domus.*

Eois timendum partibus, Oceanoque] serua (inquit) exercitum populi Rom. formidolosum partibus solis orientis, eique mari, quod ad orientem spectat. nonnulli Oceanum rubrum positum esse volunt, ad significandam eam mundi partem, quæ sita est ad solem occidentem: à quibus dissentio. hoc enim significat Horatius, se precari, vt quemadmodum hic exercitus metuendus est partibus & mari solis orientis:ita sit horribilis Britannis, qui oram mundi soli occidenti propinquam incolunt. aduersus quos hunc exercitum ducturus sit Augustus.

Eheu,cicatricum, &c.] cur pudet? quia turpia sunt uulnera in bello ciuili accepta.

& sceleris] scelus est enim ciuem interficere,& bellis ciuilibus interesse.

fratrumque] ciuium. vel dic propriè, consanguineorum, & germanorum. eueniebat enim interdum,vt duo fratres contrariarum essent partium.

Quid nos dura refugimus ætas?] ætas annorum triginta spatium continet,vt infrà dicemus. Bella aût ciuilia à Sylla,Mario,Octauio,Cinna,iterum Sylla & Mario,Carbone,Pópeio,Cæsare gesta in triginta annorũ spatio vertuntur. Consecuta sunt Octauiani,M.Antonii,Bruti & Cassii tempora. Itaque bella

ciuilia

ciuilia ad alteram ætatem peruenerunt ac permanarunt, ut idem ait Ode XVI. Epod. *Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.* hoc igitur dicit Horat. A quo maleficio aut ſcelere refugerunt huius ætatis homines? quid eſt tam nefarium, quod non admiſerint? quas aras non uiolarunt?

O vtinam noua Incude] ego hunc locum in omnibus libris & impreſsis & manuſcriptis corruptum, litteris leuiter immutatis, reſtitui. Vulgata enim lectio planè corrupta eſt. nam diffingere eſt diſſoluere, & demoliri, ut Ode XXIX. lib. 3. *neque Diffinget, infectumq; reddet, Quod fugiens ſemel hora uexit.* quod huic loco non conuenit. diſtringere autem ferrum cùm aliis optimis linguæ latinæ auctoribus ualdè uſitatum eſt, tùm Horatio. M. Tull. off. 3. *At ille, ut ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit.* Idem in Catilin. 3. *ijdemq; gladios in remp. diſtrictos retudimus.* Horat. Ode I. lib. 3. *Diſtrinctus enſis cui ſuper impia Ceruice pendet,* &c. & ſat. I. lib. 2. *quem* (enſem) *cur diſtringere coner?* &c. prætereà illud alterum uerbum, *retuſum*, quod erat etiam corruptum, emendauimus, & recuſum, ſubſtituimus. Eſt igitur huiuſmodi horum uerborum ſententia, O utinam diſtringas ferrum in Maſſagetas & Arabas, & ceteros hoſtes populi Rom. noua incude recuſum, id eſt, poſteaquam noua incude fuerit recuſum. eſt enim bellis ciuilibus, & corporibus ciuium Rom retuſum.

Ode 36.

Ob Numidæ reditum gaudio exultat.

ET THVRE, & fidibus iuuat
Placare, & vituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ deos:
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oſcula,
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæq; ſimul togæ.
Creſſa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium ſit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
Baſſum Threicia vincat amyſtide:
Neu deſint epulis roſæ:
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putreis
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Laſciuis ederis ambitioſior.

Commentarii.

COMMENTARII.

Et thure] thus semper adhibetur in sacrificijs, ut suprà, Ode XIX. *Verbenas pueri ponite, thuraq;*, &c. & XXX. *& uocantis Thure te multo Glyceræ decoram Transfer in ædem.*

placare] placare deos, iratos futuros, nisi eis sacrificia promissa persoluantur. de arte poët. *uinoq; diurno Placari Genius festis impune diebus.*

Sanguine debito] debito uel uoti, uel officii causa. ut Ode VI. lib. 2. *ibi tu calentem Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.*

Hesperia vltima] epithetum, vltima, distinguit eam Hesperiam, quæ pro Italia ponitur, ab Hesperia, quæ est ad Occidentem uersa. Nam aliàs per Hesperiam etiam apud hunc poëtam, Italia significatur, ut Ode VI. lib. 3. *Dij multa neglecti dederunt Hesperiæ mala luctuosæ.* & Ode V. lib. 4. *longas o utinam dux bone ferias Præstes Hesperiæ.*

sospes] saluus.

Nulli plura tamen, &c.] Nulli tamen plura impertit oscula, quàm Lamiæ.

non alio rege.] memor pueritiæ eodem rege traductæ, id est, eodem magistro, ac doctore, seu potius eodem & communi amico potentiore. ut epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq; paterq; Audisti coram.* & ad Scæuam: *Coram rege suo de paupertate tacentes Plus poscente ferent.* idem ualet potens amicus. epist. ad Loll. lib. 1. *tu cede potentis amici Lenibus imperijs.* Ode XVIII. *nec potentem amicum Largiora flagito.* sic parasitus apud Plautum in Asinaria regem eum appellat, à quo alitur. *Nam ni impetro, regem perdidi. ex amore tantum est homini incendium.* itemq; in Menæchmis. Ego igitur hæc uerba, *non alio*, sic accipio, ut significent Pompeium Numidam & Lamiam eodem & communi rege, id est, potenti amico, qui hic non nominatur, usos esse: alij, ut dicat Horat. Lamiam Numidæ regem fuisse.

Mutatæq; simul togæ.] cum essent æquales, eodem tempore togam uirilem sumserunt.

Cressa ne careat] Cressa nota, id est, alba, à Creta insula. ex quo nomine, Cressus, Cretensis, Creticus. Neque uerò referendum est hoc ad Cretensium morem, quo Acro & Porphyrio eos solitos ait dies lætos albis lapillis notare, & contrà, &c. Thracum enim fuit hæc consuetudo, qui (ut scribit Plinius lib. 7.) eos dies, quibus secunda fortuna essent usi, iucundeq; & beatè uixissent, albo lapillo notabant, nigro contrarios: sed Cressa idem ualet, quod alba, seu candida, ut dixi: & Creta non solùm insulæ nomen est: sed etiam lutum illud album significat, quo utebantur ceræ loco Græci Asiatici ad obsignandas litteras & priuatas, & publicas, propterea quòd in Creta magna est talis luti copia. Cic. pro Flacco: *Hæc quæ est à nobis prolata laudatio, obsignata erat creta illa Asiatica, qua utuntur omnes in publicis, & priuatis litteris.* Hoc igitur dicit Horat. notetur hic dies candida nota, ut uerè felix & faustus. sic Catullus ad Lesbiam. *O lucem dignam candidiore nota.* & fortasse idem Catull. *soles candidos* appellat dies candida nota notandos, ut Horat. contrà satyra IX. lib. 1. *nigrum solem.* nisi forte alia ratione dictum est *nigrum solem*, ut uidebimus suo loco.

vide. 74 Neu promptæ modus, &c.] neve modus adhibeatur in bibendo. promere & depromere uinum, & uini amphoras, latinis scriptoribus usitatum est loquendi genus. Ode XXI. lib. 3. *Descende Coruino iubente Promere languidiora uina.* & 28. eius. libri: *Prome reconditum Lyde strenua Cæcubum.* & infr. Ode prox. *Antehac nefas depromere Cæcubum.* & Plaut in milit. glor. *Promsisti tu illi uinum?* LVC. *non promsi.*

Neu morem in Salium] neu cessemus Saliorum more saltare. Ode 1. li. 4. *In morem Salium ter quatient humum.* Erant autem Salij Martis Gradiui sacerdotes

tes à Numa Pompilio instituti, qui certis anni temporibus carmina cantabant cum tripudiis & saltibus solennibus: de quibus qui plura scire uolet, legat Dionys. Halicar. lib. 2. Salium autem quarti casus esse numeri singularis, non patrii in numero multitudinis esse puto ab adiectiuo (ut grammatici uocant) Salius, a, um. ut à Sulpicio subst. adiectiuum facit Ode XII. lib. 4. *Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.*

Neu multi Damalis meri] id est, neve Damalis puella bibacissima, certantibus inter se uino conuiuis, Bassum uincere contendat bibendo, aut magnitudine poculorum, sed cum Numida certet potius. De huiusmodi certamine facetè in quendam Falcidium Cicero pro Flacco: *Magnum erat ei certamen propositum, magna cum Graecis contentio: qui tamen (ut opinor) iacent uicti. Nam iste unus totam Asiam magnitudine poculorum, bibendoq; superauit.* Amystidem poculi genus fuisse quidam dicunt ἀπὸ τοῦ ἀμυστὶ πίνειν, id est, ab eo quod est haustim, & labris non clausis bibere. μύζω enim est mussare, sugere, os & labra claudere, quòd si quis ἀμύστιδα seu ἄμυστιν talem compotationem intemperatam, & barbaram intelligi malit, ei libentius assentiar. utitur hoc nomine Anacre. ἄγε δὴ φέρ' ἡμὶν ὦ παῖ Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν Προπίω. & Eurip. seu Aristius in Cyclope: Ἐδέξατ', ἔσπασεν ἄμυστιν ἑλκύσας.

Neu desint epulis rosae, Neu uiuax apium] sic & Od. 3. lib. 2. rosae & unguenta in conuiuio adhibentur. *Huc uina & unguenta, et nimium breueis Flores amoenae ferre iube rosae.*

uiuax] quod diu uiret. contrà *breue lilium* idem Horat.

putreis Deponent oculos] omnes in Damalin oculos coniicient. Damalis omnium in se oculos conuertet, propter oris uenustatem & formam: putreis autem intellige, mollitiem & libidinem indicantes, fractos, tremulos, & (ut Persius appellat) patrantes, uel libidine colliquefactos, ut Theocr. εἰδ. α. Τάκεαι ὀφθαλμὼς, ὅτι ἐ μετὰ παῖσι χορεύεις.

adultero] amatore, ut suprà diximus Ode 33. nouo autem, uidelicet Pomponio Numida.

Lasciuis ederis ambitiosior] ambitiosam hoc loco accipe, brachia collo implicantem, complectentem. sic Ode XV. Epod. *Arctius, atque edera procera astringitur ilex Lentis adhaerens brachiis* & Catullus de Iuliae & Manl. nuptijs. *tenax edera hac & hac Arborem implicat errans.* Sic contrà ambitiosi homines dicuntur nimis amplecti plebem, qui plebem largitionibus corrumpunt, & qui regnum appetunt. M. Tull. in orat. pro Milone de Sp. Melio.

Ode 37.

Ob victoriam Actiacam, Genio indulgendum esse.

NUNC est bibendum: nunc pede libero
Pulsanda tellus: nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Caecubum
Cellis auitis, dum Capitolio
Regina dementeis ruinas,
Funus & imperio parabat,

Q Conta-

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum quidlibet impotens
Sperare, fortunaq; dulci
Ebria. sed minuit furorem
Vix vna sospes nauis ab ignibus:
Mentemq; lymphatam Mareotico
Redegit in ueros timores
Cæsar, ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molleis columbas, aut leporem citus
Venator in campis niualis
Aemoniæ, daret vt catenis
Fatale monstrum: quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit ensem, nec latenteis
Classe cita reparauit oras.
Ausa & iacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis & asperas
Tractare serpenteis, vt atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Sæuis Liburnis scilicet inuidens
Priuata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

COMMENTARII.

Nunc est bibendum] uidetur hæc ab Alcæo esse mutuatus: cuius hi uersus reperiuntur apud Athen. li. x. *Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα πρὸς βίαν Πίνειν.*

saliaribus] opiparis. & sumtuosis. M. Tull. *Saliarem in modum.*

ornare puluinar Deorum] solebant Rom. uel deuictis hostibus, uel quouis alio modo Republ. benè gesta, & periculo communi propulsato, ad omnia puluinaria Deorum supplicationem decernere, atque aliquot dies festos lætitia publica celebrandos indicere. Sic Cic. Cat. III. *Quamobrem Quirites quoniam ad omnia puluinaria supplicatio decreta est, celebratote illos dies cum coniugibus & liberis uestris.* Hac oda autem Horat. sodales suos ad lætitiam exhortarur ob uictoriam Actiacam.

Tempus erat.] sic scriptum reperi in libro Donati, Faërni, Tornes. Vaticanis duobus: alij corrumpentes, *eris* reponunt: alij *erat* positum uolunt pro est. Ego puto propriè locutum esse Horatium, longeq; adeò significantius, quàm si uerbo præsentis temporis usus esset: hoc modo. non erat fas antehac è cellis auitis uinum depromere, conuiuiaq; agitare. Sed nunc deuicto M. Antonio cum Cleopatra, hoc erat illud tempus, in quo decebat epulari, & conuiuari. sic loquitur Aelian. uari. histor. lib. I. *Σοφόν τι ἄρα χρῆμα ἦν γένος βατράχων Αἰγυπτίων.*

πτίων. & Oppian.lib.3. ἁλιευτ. Ἰχθύσι δ' οὐκ ἄρα μοῦνον ἐπ' ἀλλήλοισι νέμεια Πυκνὸν ἔην, καὶ μῆτις ἐπίκλοπος, &c. & Hæsiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν Εἰσὶ δύω. Theoc. εἰδ. ε. ὦ παιδν. ἦ σωμύλος ἦνθα Κομάτα. & Ita loquitur epist. ad Sexuam lib.1. *atqui rerum caput hoc erat, hic fons.* & Saty.x. lib.1. *Hoc erat excepto frustrà Varrone Atacino, Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem.*

dum Capitolio] intereà dum Cleopatra, & M. Antonius ea moliebantur, quibus Capitolium, imperiumq; populi Rom. euerterent.

dementeis ruinas] à demente Cleopatra cogitatas, & comparatas.

contaminato cum grege turpium.] cum eunuchis turpi morbo laborantibus, uiris effæminatis. Eunuchos igitur uiros appellat non simpliciter, sed uiros morbo illo corporis, & animi turpes, & fœdos, propter quem ad patiendum, quàm ad agendum sunt aptiores, ac propensiores. uide annot. ad illum locum Saty.VI. lib.1. *Vt si qui ægrotet, quo morbo Barrus.*

quidlibet impotens Sperare] impotens sperare, id est, in eo impotens, quòd quidlibet sperare auderet. impotens sperare autem à Græcis sumtum, de quo genere uide ad Od. VIII. lib. 4. Iam impotens valet apud bonos scriptores idem ferè, quod apud Græcos ἀκρατὴς, incontinens, effrenatus, non rationi obediens, sed affectibus, & perturbationibus animi seruiens. M. Tull. epist. ad M. Marcell. *Victoria etiam si ad meliores uenit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresq; reddit.* Idem de Arusp. respons. *nihil feci iratus, nihil impotenti animo.* Idem Philipp. V. Antonium impotentem, iracundum, contumeliosum, superbum, &c. nominat. sic Catull. de fasclo. *freta impotentia*, id est, impotentium hominum more æstuantia, & sæuientia. idem ad Papyrum, ut Cæcilium arcessat. *Illum deperis impotente amore*, id est, immodico, & immoderato. & Horat. Ode I. lib.2. *Iuno impotens*, id est, ira & odio elata, ira inflammata, ab ira uicta, quæ iram continere non poterat, uel quæ odium suum exaturare non potuerat. & Od. ult. lib.3. *Aquilo impotens*, supra modum sæuiens, uehemens, ut sit tralatio à rebus animatis. ut *freta impotentia.* impotens igitur sperare, id est, quæ sese continere non poterat, quin quidlibet speraret.

fortunaque dulci Ebria] rebus secundis elata, & impos mentis. sic Demosthenes Philipp. prima Philippum dicit magnitudine rerum gestarum ebrium esse. Ἐγὼ δ' οἴομαι μὲν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς, ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων, &c. & Anacreon. ἔρωτι μεθύοντα, id est, amore ebrium dixit. & Theocrit. in Dioscuris πληγαῖς μεθύων.

sed minuit furorem] sed eius dementiam, insolentiam, atq; impotentiam compressit tanta, in pugna Actiaca, clades accepta, ut uix una nauis salua ei restiterit. Itaque eius animum rebus prosperis ferocem, impotentem, insolentem, res aduersæ ἐσωφρόνισαν, id est, castigarunt, & ad sanitatem mentis reuocarunt.

Mentemque lymphatam] Lymphatos appellant Latini, quos Græci νυμφολήπτους, ut suprà diximus. quam uocem uidetur usurpasse Plato in Phædro pro furioso, & mente concitato. ὥστ' ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. Sext. Pompeius Festus scribit lymphas dictas esse à Nymphis, uulgoq; memoriæ proditum esse, quicunque speciem è fonte, id est, effigiem Nymphæ uiderint, furendi finem non facere: quos Græci νυμφολήπτους, Latini lymphatos appellant.

Mareotico] uino, quod ad Mareotidem Aegypti paludem nascitur. Virg. Georg. II. *Sunt & Mareotides albæ.* Athen. lib. I. δειπνοσοφ. scribit uinum Mareoticum esse Alexandrinum, à Marea fonte, qui in Alexandria est, & ab urbe ei fonti uicina eiusdem nominis, appellatum: eamq; urbem fuisse olim maximam,

nunc esse uicum: paucis uerbis post, à Marone quodam uno ex ijs, qui cum Baccho militarunt, esse nominatam. Multas autem huius Mareotici uini laudes cómemorat ibidem Athen.

Redegit in veros timores] qui rebus secundis insolentes fiunt, & quibus uinum bonam mentem ademit, aut corrupit, ii periculi, in quo forte uersantur, magnitudinem neque attendunt, neque sentiunt, quandiu ita sunt affecti: postea autem, quàm ad se redierunt, tum demùm timere incipiunt, tum demùm periculo scilicet edocti ad se redeunt, & se colligunt: uidetur igitur Horatius significare Cleopatram, quanuis ob res secundas furore, amentiaq; præcipitem, & temulentam, ueris tamen timoribus affectam tum fuisse, cum eam Cæsar uictor insequebatur. dixit autem *ueros timores*, quia sunt & alii uani timores, maximè in bello. notum illud πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου.

volantem] quàm celerrime poterat, fugientem.

adurgens] persequens, proximè insequens.

daret vt catenis, &c.] ut uiam caperet. Quod Augustum duas ob causas uehementer exoptasse, primùm quòd uerebatur, ne illa pecuniam, quam penes se habebat, corrumperet ac dissiparet: deinde, quòd eam existimaret magnum momentum ad triumphi decus & gloriam, allaturam, si uiua Romam deportaretur, scribit Plutarch. in Antonio, his uerbis. Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκουλήϊον ἔπεμψε κελεύσας, ἂν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν ἐκείνην.

nec muliebriter Expauit ensem] quemadmodum uerè dicere licet eam non extimuisse ferrum: ita constat ense non periisse: sed duntaxat conatam esse sibi manus afferre: à Proculeio autem esse prohibitam.

nec latenteis Classe cita, &c.] id est, nec sese contulit in abditas & abstrusas Aegypti latebras, in quibus uel delitesceret, uel nouum exercitum aduersus Cæsarem compararet.

fortis & asperas Tractare serpenteis] Plutarchus scribit in Antonio, de genere mortis Cleopatræ nihil unquam certi sciri potuisse: nullum ueneni uestigium in eius corpore apparuisse: duas tantùm cicatrices esse repertas, exiles & obscuras, quibus adductum Cæsarem, fictam eius imaginem in triumphum deportasse, cui aspis affixa adhæreret.

corpore combiberet] conciperet, admitteret. & ita M. Tull. lib. 3. de finibus: *sed infici tamen iam debet iis artibus, quas si, dum tener est, combiberit: ad maiora ueniet paratior.*

Deliberata morte, &c.] Pet. Victorius uir optimè de litteris ac litteratis meritus, lib. x. uar. lect. hunc locum sic esse distinguendum docet, *Deliberata morte ferocior: Sæuis Liburnis scilicet inuidens*, &c. & sæuis Liburnis naues significari, non Liburnos populos. cui prorsus assentior, præsertim cum faciat cum eo Plutarchus in Anton. his uerbis: ἐν τούτῳ Λιβυρνίδες ὤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος. Prætereà Vegetius lib. 4. de re militari, scribit Actiaco prælio Liburnorum auxiliis præcipuè uictum esse Antonium, atque iccircò experimento tanti certaminis patuisse Liburnorum naues ceteris aptiores esse. Erit autem hæc sententia, Cleopatra deliberata morte, id est, cum moriendi consilium cepisset, seu cum mori decreuisset, ferocior, id est, animosior, quàm anteà, ausa est uenenum bibere, & serpentes tractare, quarum contactu & morsu uenenum toto corpore conciperet, scilicet Augusto eam laudem, gloriaq; inuidens, ut capta per triumphum duceretur. Prætereà Lucianus bonus auctor Liburnos & Liburnorum naues commemorat in eo dialogo, qui inscribitur Ἔρωτες. ἐπὶ Ἰταλίαν μοι πλεῖν διανοουμένῳ, ταχυναυτοῦν σκάφος εὐτρέπιστο, τούτων τῶν δικρότων, οἷς μάλιστα

χρῆσθαι

χρῆσθαι Λίβυρνοι δοκοῦσιν, ἔθνος Ἰονίῳ κόλπῳ παρῳκισμένον. Quòd si quis volet seruata eadẽ, quã P. Victorio auctore, adhibeo, distinctione, nomine *Liburnis* populos, non eorum naues intelligere, non admodũ improbabo, vt sic explicetur hic locus: Cleopatra deliberata morte, ferocior effecta, quàm prius fuerat, scilicet inuidens sæuis Liburnis populis illis, quorum nauibus magna ex parte parta fuerat Augusto victoria, & cetera, vt supra. ego tamẽ explicationẽ priorẽ malo.

Inuidens deduci] tale est hoc, qualia sunt illa, quę collegimus ad Oden XXIII. Iam, quod ad verbum inuidendi attinet, ita Homerus loquitur ὀδ. λ. vbi Vlysses ab Alcinoo oratus, vt reliqua de suis erroribus, laboribus, incommodis persequeretur, sic respondet: *Εἰ δ' ἔτ' ἀκουέμεναί γε λιλαίεαι, οὐκ ἂν ἔγωγε Τούτων σοι φθονέοιμι, καὶ οἰκτρότερ' ἄλλ' ἀγορεῦσαι*, id est, non inuidebo tibi his & alia miserabiliora narrare, &c.

priuata] non iam regina, vt sat. 3. lib. 1. *Priuatusque magis uiuam te rege beatus.* alij ineptè subintelligunt, regno.

superbo] suprà Ode XXXV. *superbos Vertere funeribus triumphos.*

Non humilis mulier] immo summo loco nata ac generosissima. M. Tull. in Lælio: *humilem sanè & minimè generosum (ut ita dicam) relinquunt ortum amicitiæ*: vel excelso & magno animo.

AD PVERVM. Ode 38.

Se tenui apparatu gaudere.

PERSICOS odi, puer, apparatus:
Displicent nexæ philyra coronæ:
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo. neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

COMMENTARII.

Persicos odi, puer,] id est, nolo in conuiuio adhiberi vnguenta, odores, coronas operosas, & similes delicias, quibus Medi & Persæ vti solebant.

Nexæ philyra coronæ:] de coronis in conuiuio adhiberi solitis cùm aliquid supra dixerimus, tùm plura dicemus ad Oden XI. lib 4 philyra autem tenuissima & subtilissima est tiliæ membrana, qua accuratius, & operosius coronæ nectebantur. Plinius lib. 16. cap. 14. *Inter corticem & lignum tenues tunicæ multiplici membrana, è quibus uincula tiliæ uocantur: tenuissimæ earum philyræ coronarum lemniscis celebres, antiquorumque honore.*

sera] quæ in longinquis terrarum oris tardius nascitur.

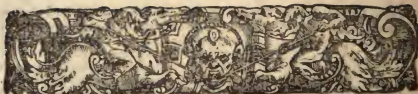
simplici myrto. &c.] nihil te adhibere volo ad conuiuij apparatum præter myrtum, cuius odor & gratissimus est, & minimè sumtuosus.

nihil allabores] nihil addas: sed allaborare est *ἐμφατικώτερον*. Valet enim laboriosè aliquid alteri rei addere. vtitur eod. verbo Ode 8. lib. Epod. *Ore allaborandum est tibi.*

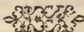
sedulus curo] ordo est, sedulò curo, ne quid addas myrto. Ex myrto autem fiebant etiam coronæ, quibus in vino & epulis vterentur, vt Od. 7. lib. 2.

sub arcta Vite] sub angusta pergula, ex vite ad vmbram comparata.

CAR-

CARMINVM LIBER SECVNDVS.

AD C. ASINIVM POLLIONEM. Ode I.

Commendat scripta illius, quibus bella ciuilia complectebatur.

OTVM ex Metello consule ciuicum,
Bellique causas, & uitia, & modos
Ludumque Fortunæ, graueisque
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosę plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per igneis
Suppositos cineri doloso.
Paulum seueræ Musa tragœdiæ
Desit theatris: mox, vbi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne mæstis præsidium reis,
Et consulenti Pollio curiæ:
Cui laurus ęternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aureis: iam litui strepunt:
Iam fulgor armorum fugaceis
Terret equos, equitumque uultus.
Audire magnos iam uideor duces
Non indecoro puluere sordidos:
Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.

Iuno,

Iuno, & deorum quiſquis amicior
Afris, inulta ceſſerat impotens
Tellure, uictorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthę.
Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulcris impia pręlia
Teſtatur? auditumque Medis
Heſperię ſonitum ruinę?
Qui gurges? aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decolorauere cędes?
Quæ caret ora cruore noſtro?
Sed, ne, relictis Muſa procax iocis,
Ceæ retractes munera næniæ,
Mecum Dionæo ſub antro
Quęre modos leuiore plectro.

COMMENTARII.

Motum ciuicum] bellum ciuile. ſed aptius eſt nomen motus, & ſignificantius. Pollionem, qui tragœdias, ſeu pretextas potius, ſcribebat de bellis ciuilibus, monet Horatius, vt hanc ſcripturam tantiſper intermittat, dum reſtituatur in ordinem, atque in ſuum ſtatum Reſpub. Pollionem autem tragœdiarum, ſeu prætextarum fuiſſe ſcriptorem declarant illa Horatiana ſat.x. lib.2. *Pollio Regum facta canit pede ter percuſſo.*

Ex Metello conſule] L. Afranij collega, de quo ſic M. Tull, epiſt. ad Att. lib.1. *Metellus tuus eſt egregius conſul. unum reprehendo, quòd ocium è Gallia non magnopere nunciari gaudet.*

Bellique cauſas] belli cauſæ, verbo erant (vt ipſe Cęſar dicebat) quòd interceſsio ſublata, ius Tribunitium ſublatum, circunſcriptus eſſet Antonius, reuera dominandi cupiditas, & πλεονεξία.

Ludumque fortunæ] ſic ſup. Od.2. li.1 bellum, ludum Martis appellauit. Iam quis neſcit fortunam in bello plurimum poſſe?

graueisque Principum amic.] primùm L. Craſſi, Cn. Pompeij, C. Cæſaris: deinde Octauiani, M. Lepidi, M. Antonij.

Nondum expiatis vncta] arma ſanguine ciuili, cuius nondum pœnas meritas luimus, óblita.

Periculoſæ plenum opus aleæ] propter incertum belli euentum. nam cum ſit neceſſe in ſcribendis his prætextis multorum vitia notare, multorumque voluntates offendere, veriſimile eſt eos, quos ſcriptis offenderis, ſi vicerint grauiter laturos.

Et incedis per ignes] allegoria eſt, qua obſcurè ſignificat idem, quod proximè dixerat: periculoſum eſſe illorum temporum tragœdiam ſcribere, ſeu tragœdię ſcribendæ ex bellis ciuilibus argumentum ſumere.

cineri doloſo] cineri, qui celat, & tegit ignes ſubiectos. ſi infrà Od.27. lib. 3. *Taurum doloſum* appellat, qui deum celat.

Paulum

Paulum feueræ] fine, vt theatra tantiſper tuis tragœdijs careant, dum hi motus ciuiles conquieſcunt, perinde ac ſi diceret, intermitte vſque eò ſcriptionem tragicam, quoad Remp. diſsipatam ac diſiectam ordinaris, vel intermitte tragœdiæ ſcribendæ ſtudium: néue tragœdias tuas, quæ tali argumento conſtant, ſcenæ committe hoc tempore, rebus videlicet nondum compoſitis, neque ordinatis.

Mox, vbi publicas r.o.] id eſt, vbi ea, quæ ſunt in Rep. turbata, diſſipata, diſiecta digeſſeris, diſpoſueris, in ſuum ordinem reſtitueris: munus ſcribendi abs te ſuſceptum repetes.

Cecropio] Attico, ſeu Atheniēſi. Theſpis enim, Aeſchylus, Sophocles, Euripides tragœdiarum ſcriptores, Athenienſes fuerunt, ſuaſque tragœdias Athenis docuerunt. Fuit autem Cecrops Actæi gener, eius, quem primum in Attica regnaſſe ſcribit Pauſanias Atticis, his verbis. Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου.

Inſigne mæſtis præſidium reis, Et conſulenti] id eſt, qui & cauſis agendis, reiſque defendendis, & conſilio dando, ſententiaque dicenda, cum in ſenatu magis de rebus conſultatur, multum vales.

Cui laurus] ſignificat eum de Dalmatis triumphum egiſſe.

Iam nunc minaci] oſtendit Pollionem ita ſubijcere oculis præliorum imaginem, vt ij qui legant, ſpectare, atque ijs, quæ narrātur, intereſſe ſibi videantur. & eſt elegans ὑποτύπωσις. In prælijs autem ad exacuendos & excitandos militum animos, cornua, litui, tubę adhibebantur, vt ex hoc loco, & Ode. 1. lib. 1. colligitur. & *lituo tubæ Permiſtus ſonitus*. Erat autem lituus genus buccinæ incuruæ. Ennius. *Inde loci lituus ſonitus effudit acutos*. Feſtus.

Non indecoro puluere ſordidos] qui pro patriæ libertate fortiter pugnantes occubuerunt. vide ſup. Ode. xv. lib. 1. *puluere Troico Nigrum Merionem*.

cuncta terrarum] omnes terrarum partes. Similia ſunt illa quæ alibi annotabimus, *anguſta uiarum, extrema finium, amara curarum*, &c.

præter atrocem animum Catonis] ſup. Od. x11. *& Catonis Nobile lethum*. Plutarchus in Catone, ſcribit populum Vticenſem ſtatim audita Catonis morte, ad eius fores concurriſſe, atque vna voce conclamantem, illum ſolum ſeruatorem, ac beneficum, ſolum liberum, ſolum inuictum appellaſſe, his verbis. καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος τῶν Ἰτυκαίων μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην, καὶ σωτῆρα, καὶ μόνον ἐλεύθερον, καὶ μόνον ἀήττητον καλοῦντων Ipſe Cæſar verò accepto de eiuſdem morte nuncio, dixiſſe fertur: Cato inuideo tibi mortem: tu enim mihi tuam ſalutem inuidiſti. atrocem igitur animum intellige conſtantem, imperterritum, ἄφοβον. nam aſſentior ijs, qui hoc nomen à verbo Græco deductum volunt, τρέω. quod valet timere, vt ſit atroxis, qui non timeat: quanquam ſcio atrocem interdum aliud ſignificare.

Iuno, & Deorum] Iuno, & alij Dij, qui Numidis fauerant in bello Iugurthino, Numidarū, & Afrorum calamitate, neceque Iugurthę (fuit enim ille Romæ in carcere necatus) offenſi, victores ipſos, nempe Romanos, eorumque poſteros Iugurthæ mânibus, tanquàm victimas mactarunt, ac parentarunt.

inulta tellure] Africa.

impotens] vel ἀκρατὴς τῆς ὀργῆς, vt ſuprà Od. xxxv11. id eſt, irata, vel non potens, id eſt, quæ non potuerat odium ſuum explere.

victorum nepotes] poſteros Romanorum, qui fuerant victoria potiti.

inferias] victimas. quæ mânibus immolantur ſeu mactantur. de Iugurtha autem lege Salluſt.

Impia

Impia] ſcelerata, patriæ perniciofa, in quibus ciuis ciuem trucidat.

Heſperiæ] Italicæ, vt Ode xxxvi. lib. 1. Dionyſ. Halicar. ἀρχαιολ. Ρωμ. Ελληνες ἑσπερίαν καὶ αὐσονίαν ἐκάλουν τὴν Ιταλίαν οἱ δ᾽ ἐπιχώριοι σατορνίαν.

Dauniæ cædes] Appulorum, & Italorum cædes.

Sed ne relictis Muſa] ſic Muſam reprimit Ode iii. lib. 3. *Quo Muſa tendis? deſine peruicax Referre ſermones Deorum.* ſic Pindarus in medio carmine ſeipſum, ab eo quod inſtituerat, aberrantem, aut ad ea, quæ ad rem ſuſceptam minus pertinebant, digredientem reprimit, & reuocat. εἰδ. γ. Νεμ. θυμὲ τίνα πρὸς ἀλλοδαπὰν ἄκραν ἐμὸν πλόον παραμείβῃ; & Olym. εἰδ. θ. cum Herculem tribus Dijs, quos eo loco nominat, præſtantiorem eſſe oſtendiſſet, ſeipſum reprimens, talemque orationem abominans, odioſam atque inuiſam ſapientiam eſſe dicit dijs maledicere. ἀπό μοι λόγον τοῦτον στόμα ῥῖψον. ἐπεὶ τό γε λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία. & paulo poſt μὴ νῦν λαλάγει τὰ, &c.

Ceæ næniæ] Simonidei carminis. fuit enim Simonidis (vt ſcribit Quinctilianus) virtus in commiſeratione commouenda, & in tractandis rerum triſtium argumentis. Ideoque Catull. *Paulum quidlibet allocutionis Mæſtius lacrymis Simonideis.* Ceæ ſine diphtongo in priore ſyllaba ſcriptum eſt in omnib. lib. vete. Theocr. εἰδ. ιζ. Εἰ μὴ δ᾽ εἰνὸς ἀοιδὸς ὁ κήιος αἴολα φωνέων, &c. aptiſſimo autem vocabulo vſus eſt, *nænia*, quod eſt carmen funebre, & lugubre. vt Ode vltima huius libri. *Abſint inani funere næniæ.* quanuis pro quouis carmine ab eodem vſurpetur. vt Od. xxviii. lib. 3. *Dicetur merita nox quoque nænia.* & epiſt. 1. lib. 1. *an puerorum Nænia, quæ regnum recte facientibus offert.*

retractes] iterum tractes. ſic Virg. lib. 7. Aen. *Agmina in arma vocas ſubitò, ferrumque retractas.*

Dionæo ſub antro] Dionen Veneris matrem eſſe etiam Homerus teſtatur ἰλ. ε. quo in loco ait Venerem à Diomede vulneratã, atque in cælum reuerſam ſtatim in ſinum, & complexum matris Dionę concidiſſe. Η δ᾽ ἐν γούνασι πίπτε Διώνης δῖ᾽ Αφροδίτη Μητρὸς ἑῆς. ἡ δ᾽ ἀγκὰς ἐλάζετο θυγατέρα ἥν. & Eurip. Hele. Κόρη Διώνης Κύπρι, μή μ᾽ ἐξεργάσῃ. Theoc. autem εἰδ. ιε. Venerem Dionæam appellat. Κύπρι Διωναία, & Virgil. in Mœride, Auguſtum Cæſarem tanquam ab Iulo & Venere prognatum, Dionæum vocat. *Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum.* Hoc igitur loco antrum Dionęum Venerçum intelligemus, in quo ſint canendæ res leues, & amatoriæ, & Venereę.

Quære modos] verſus, cantus. vt Od. iii. lib. 3. *Magna modis tenuare paruis.* & huius lib. Od. xii. *nec Siculum mare Pœno purpureum ſanguine mollibus Aptari citharæ modis.* & ix. lib. 3. *Dulces docta modos.* & de arte poet. *Acceſſit numeriſque, modiſque licentia maior.*

AD C. SALLVSTIVM CRISPVM. Ode 2.

Primùm Proculeium laudat ob liberalitatem in fratres: Deinde oſtendit eum, qui ſuas cupiditates reprimere, pecuniamque contemnere poſsit, ſolum regem, ſolum beatum eſſe.

NVLLVS argento color eſt, auaris
Abditæ terris inimice lamnæ
Criſpe Salluſti, niſi temperato
Splendeat vſu.

Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente solui
Fama superstes.
Latius regnes auidum domando
Spiritum, quàm si Libyam remotis
Gadibus iungas, & uterque Pœnus
Seruiat uni.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops:
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit uenis, & aquosus albo
Corpore langor.
Redditum Cyri solio Phraaten
Dissidens plebi, numero beato-
Rum eximit uirtus: populumque falsis
Dedocet uti
Vocibus, regnum, & diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quisquis ingenteis oculo irretorto
Spectat aceruos.

COMMENTARII.

inimice Lamnæ] inimice laminis aureis, seu argenteis in terram defossis: qui odisti nimiam pecuniæ custodiam: liberalitatem autem & munificentiam diligis. *lamnæ* positum pro laminæ. vt epist. ad Vall. *uentres lamna candente nepotum Diceret urendos.*

extento] longo, producto. translatum. propriè dixit epist. ad August. *Ille per extentum funem mihi posse uidetur Ire poeta.* & Od. xv. huius lib. *undique latius Extenta uisentur Lucrino Stagna lacu.*

Illum aget penna metuente solui] Omnino sic est legendum: & ita reperi scriptum in omnibus codicib. manu scriptis. denique hanc lectionem agnoscit Porphyr. Corruperant autem hunc locum arrogantes quidam, & indocti homines, qui, cum facile animaduerterent hoc sentire Horatium, Proculeij nomen propter eximiam in fratres suos liberalitatem, immortale futurum, existimarentque, si *metuente* legeretur, planè aliam, & contrariam huius loci sententiam futuram, quasi penna metuens solui, sit ea, quam dies, aut vis aliqua sit solutura, negationem *haud*, addiderunt. Sed quanuis nemo mediocriter doctus dubitet, quin hæc sit vera, & germana scriptura, constitui tamen, vt adolescentibus consulam, eius rationem explicare. Penna igitur metuens solui ea est, cuius nulla vnquam dissolutio est futura. Atque ita loquitur Virgil. Georg. I. *Arctos Oceani metuenteis æquore tingi.* quibus verbis nihil aliud significat Virgilius, quàm arctos nunquam occidere. & *metuentes*, valet φυλαττομένας, id est, cauentes. Est enim versus ille ex Arato ad verbum ferè expressus. Ἄρκτοι κυανέυ πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο: quod idem est apud Homer. ἰλ. σ. de vrsa maiore.

iore, Οἶν δ' ἀμυμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. sed cuius testimonium grauius nobis esse debet, quàm ipsius Horatij, qui frequentissimus est in huiusmodi loquendi generibus? sic loquitur Saty.vi. lib.2. *forti nubet procera Corano Filia Nasicæ metuentis reddere soldum*. nam *metuentis* hoc loco nihil aliud esse puto, quàm nolentis. & lib.3.Od.xi *metuitque tangi Nuptiarum expers*, id est, non vult tangi. & Od.v.lib.4. *Culpari metuit fides*, id est, nemo est, qui violare fidem velit. & Od. xxiiii.l.3. *et metuens alterius uiri Certo fœdere castitas*, id est, castitas ab altero viro abhorrens: & epist.i.lib.2. *Sed turpem putat in scriptis, metuitq; lituram*. & epist. ad Quinctium lib.1. *Labra mouet metuens audiri*, id est, nolens audiri. & ad Loll.2. eod. lib. *Si benè te noui metues liberrime Lolli Scurrantis speciem præbere professus amicum*. Tralationem autem ductam esse ex eo puto, quòd qui metuunt quippiam, id ipsum fugiunt, & vitant, quam maximè possunt. Itaque Virgil. hæc verba Arati πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο, ita vertit, *Oceani metuentes æquore tingi*, cum verbum Græcum φυλάττεσθαι idem, quod cauere, & vitare significet. Sic igitur hic locus est legendus: neque existat posthac quisquam vsque adeò audax, atque impudens, vt, quæ apud bonos scriptores non intelligit, audeat corrumpere. Hæc ego cum M. Mureto Venetijs demonstrassem: quin ita esset; vt sentio, ne dubitandum quidem esse dixit: sed, cùm in ijs exemplaribus, quæ sunt ab eo (vt dicebat) aliquot locis emendata, hoc mendum hærere vidisset, huius errati culpam in operas typographi contulit: & paucis post mensibus, cùm libros variarum lectionum ederet, magnam partem eorum, quæ ad hunc locum in meis commentarijs legerat, in sept. caput primi libri me conniuente & permittente retulit.

Latius regnes auidum, &c.] sententia generalis est. hoc enim significat, latiores vnumquenque regni fines habiturum, si suas cupiditates reprimat ac refrenet, quàm si disiunctissimas terrarum partes possessionibus continuet, & coniungat.

Spiritum] φρόνημα.

dirus hydrops] Hydrops morbus est notissimus. Hydropicum nominant qui eo morbo laborat. vide Corn. Celsum lib.3. videtur autem hoc loco poni morbus pro ægro.

Fugerit venis] fugerit è venis.

Phraaten] Fuit hic Phraates Rex Parthorum. Iul. Florus epit.100. Cornel. Tacitus lib.2. Strabo.lib.6. Hor. de eod. epist. ad Iccium lib.1. *ius, imperiumque Phraates Cæsaris accepit genibus minor*: fuit & Phraortes, aduersus quem pugnauit M. Antonius, rex Parthorum, Medorum, Persarum, de quo Plut. in Antonio. ideircò quidam hoc loco legi volunt Phraortem. à quibus dissentio: nihil enim vetat, quo minus Phraates idem & Parthorum, & Persarum regnum obtinuerit, vt Ode.v.lib.3. Præterea Priscian.lib.xviii. hunc locum producens, vulgatam scripturam agnoscit.

redditum Cyri solio] in Cyri sedem & locum restitutum. Est autem huius loci sententia, quam quidem indignis modis deprauant. Virtus igitur (inquit Horat.) à plebe dissidens, Phraatem regem in numero beatorum non habet, populumque & multitudinem imperitam, quæ solet reges & dynastas in beatis numerare, immò verò eos solos beatos prædicare, dedocet his vocibus vti, falsis præsertim, dum ipsa eum solum verè beatum, ac verè Regem iudicat, qui pecuniam contemnit, qui auri splendore non capitur, neque commouetur. Est autem hic versus, *Dissidens plebi numero beatorum* hypermeter, & syllaba eius vltima pertinet ad versum sequentem. cuius generis exempla alibi colligemus. Iam hoc *dissidens plebi*, pro illo *dissidens a plebe*, Horatianum. vt sup. li 1. Od. xxvii.

Vino & lucernis Medus acinaces, Immane quantum discrepat pro discrepat à vino & lucernis. & epist. 2. lib. 2. in extr. *& tamen idem Scire uolam, quantum simplex, hilarisque nepoti Discrepet.* & sat. 6. li. 1 *longè mea discrepat istis Et uox, & ratio.* & sat. 3. li. 2. *quid discrepat istis, Qui nummos, aurumque recondit nescius uti Compositis?* & de arte poet. *Primo ne discrepet imum.* ibid. *& diuina futuri Sortilegis non discrepuit sententia Delphis* sic apud eundem *distare* & *differre* cum casu dandi coniunguntur. Od. 1x. lib. 4. *Paulum sepultæ distat inertiæ Celata uirtus.* & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *quid distent æra lupinis.* & epist. ad Loll. 2. eod. lib. *Discolor infido scurræ distabit amicus*: de arte poet. *Nec sic enitar tragico differre colori*, &c.

Quisquis ingenteis oculo irretorto, &c.] Nemo mihi hunc locum rectè videtur explicare. Nam alij *oculo irretorto* interpretantur, *sine cupiditate*, & *sine inuidia*. alij *non reflexo à continentia ad cupiditatem*: alij *non inuidente*: alij aliter, quæ omnia mihi sunt tenebræ. Ego verò huic pulcherrimæ sententiæ ab illis obscuratæ potius, quàm declaratæ, lucem afferre volo ex alijs scriptoribus. Pindarus igitur πυθ. ὠδ. γ. de Aesculapio loquens, non dissimili dicendi figura, ait eum auri aspectus, ac splendore captum, Hippolytum mortuum ab inferis reuocasse, his verbis: ἀλλὰ κέρδει καὶ σοφία δέδεται ἔτραπε κἀκεῖνον ἀγάνορι μισθῷ, χρυσὸς ἐν χερσὶ φανεὶς, id est, sed illius oculos reflexit, ac retorsit aurum splendens in alterius manibus conspectum: victa est oculorum eius acies auri splendore. Itaque ex his Pindari verbis, sic hunc Horatij locum explico: Virtus Phraatem è numero beatorum eximit, vni regnum deferens, qui ingentes auri aceruos ita spectat, vt oculos suos nullam in aliam partem reflectat, aut retorqueat: qui aurum rectis oculis intueri potest: cuius ea est oculorum animi acies, vt auri splendore non offendatur, neque præstingatur, id est, qui ita aspicit, vt non concupiscat, aut corrumpatur. Est autem metaphora ducta ab ijs, qui oculorum vitio lucem aspicere non possunt: sed oculos ab ea demouere, atque in aliam partem reflectere coguntur. vnde natę sunt hæ & apud Græcos, & apud Latinos loquendi figuræ: ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, ἀσκαρδαμύκτοις, ἀτρέπτοις, id est, rectis, fixis, immotis, non reflexis oculis intueri, id est, sine dubitatione, & sine metu aspicere. Theocr. εἰδ. ε. μέγα δ᾽ ἐ ἄχθομαι, εἴ τύ με τολμᾷς Ὄμμασι τοῖς ὀρθοῖσι ποτιβλέπειν, id est, molestè autē fero, si tu me audes rectis oculis intueri: si aspectus mei splendor & dignitas, meaque præstantia non te deterret, quo minus me aduersum aspicere audeas. Suet. in Augusto, *unde prab. iam Antonio materiã putem exprobãdi, ne rectis quidem oculis eum aspicere potuisse instructam aciem.* Aristoph. ἱππ. βλέψον εἰς ἐμ᾽ ἀσκαρδάμυκτος. Oppianus lib. 1. κυνηγετ. Ἠ πῶς ἂν δέδορκ᾽ ἀσκαρδαμύκτοισιν ὀπωπαῖς Αἰζηοῖσι λόχον πεπυκασμένον ἐκλάμπησι. Καὶ χαλκὸν σελαγεῦντα, καὶ ἀστράπτοντα σίδηρον. Huc pertinet Plutarchi locus in Cicerone, quo loco cum cum Demosthene comparat, ostenditque illum aduersus munera, & corruptelas integrum, sanctum, castum, atque vndique septum fuisse: hunc contrà ad corrumpendum, tenerum ac facilem. Sic autem loquitur Plutarch. πρὸς τὰς δωρεὰς βασιλέων ἀντιβλέψαι Δημοσθένης οὐκ ἂν ἐτόλμησε: id est non ausus esset Demosthenes Regum munera aduersis & irretortis oculis intueri: erat illi ita tenera & imbecilla oculorum acies, vt auri splendore præstringeretur. Quemadmodum igitur ait Plutarchus Demosthenem non fuisse ausurum regum munera irretortis oculis intueri: quibus verbis significat, illum fuisse δωροδόκον, id est ad capienda munera facilem, promtum ac procliuem: sic hoc loco Horat. dicit eum verè regnare, verosq; triumphos agere, qui magnam vim auri & argenti spectare possit oculis irretortis, id est, qui pecuniæ magnitudine de consilio suscepto ac proposito non deducatur: qui pecuniam contemnat: qui habeat animum à pecunia incorruptum, integrum, inuictum. Est enim (vt

dixi)

dixi) tralatio ab oculorum ſanitate, & integritate, ad animi magnitudinem & caſtitatem. Vtitur eadem ſimilitudine M. Tull. in epiſtol. quadam ad Brutum, cuius initium eſt, *Cum ſæpe te litteris*, &c. ſignificans periculum eſſe ne animus Octauiani vincatur à ſpecie honoris falſa, his verbis, *uidetur enim in eo eſſe indoles: ſed flexibilis ætas: multique ad deprauandum parati, qui ſplendore falſi honoris obiecto, aciem boni ingenij præſtingi poſſe confidunt*. Quamobrem autem oculi ſplendore offendantur, elegantem reddit rationem Lucretius li. 4. *Splendida porrò oculi fugitant, uitantque tueri. Sol etiam cæcat, contrà ſi tendere pergas: Propterea, quia uis magna eſt ipſius, & altè Aera per purum grauiter ſimulacra feruntur, Et feriunt oculos turbantia compoſituras. Præterea ſplendor quicunque eſt acer, adurit Sæpe oculos ideò quòd ſemina poſſidet ignis Multa, dolorem oculis quæ gignunt inſinuando.*

AD DELLIVM. Ode 3.

Neque demittendum aduerſis, neque efferendum ſecundis rebus animum: ſed hilariter viuendum, cùm æqua ſit omnibus moriendi conditio.

AEQVAM memento rebus in arduis
Seruare mentem: non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli
Seu mæſtus omni tempore vixeris:
Seu te in remoto gramine per dies
Feſtos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.
Quà pinus ingens, albaque populus
Vmbram hoſpitalem conſociare amant
Ramis, quà obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo:
Huc vina, & vnguenta, & nimium breuis
Flores amœna ferre iube roſæ:
Dum res, & ætas, & ſororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coemtis ſaltibus, & domo,
Villaque, flauus quam Tiberis lauit,
Cedes: & extructis in altum
Diuitijs potietur heres.
Diues ne priſco natus ab Inacho,
Nil intereſt, an pauper, & infima
De gente ſub dio moreris,

Victima

Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur: omnium
Versatur vrna serius, ocyus,
Sors exitura: & nos in ęter-
Num exilium impositura cymbæ.

COMMENTARII.

Aequam memento] æquam, id est, æquabilem, non contractam, aut demissam, aut perturbatam rebus aduersis, atque asperis: memento æquo animo ferre res aduersas. sic Plaut. Aulul. *Pol, si est animus æquus tibi, satis habes, qui benè uitam colas.* Idē in Ruden. *ergo animus æquus optimum est ærumnæ cōdimentum.* Teren. Adelph. *ne nimium modò Bonæ tuæ istæ nos rationes Mitio, & tuus iste animus æquus subuertat.* Lucret. lib. v. *Diuitiæ grandes homini sunt uiuere parcè Aequo animo.* animus æquus, his locis valet, tranquillus, sedatus, non commotus, non perturbatus, sic Horat. epist. ad Loll. lib. 1. *Det uitam, det opes, æquum mi animum ipse parabo.* Idem satyra v. lib. 1. *cœnantes haud animo æquo Expectans comites.* Idem epist. ad Bullat. *Est Vlubris, animus si te non deficit æquus.* Idem satyra. 1 11. lib. 2. *Accipe, quid contrà iuuenis responderis æquus.* interdum nō iratus, neque offensus. Cic. pro Rosc. Amer. *Concedo, & quòd animus æquus est, & quia necesse est.* idem in orat. perfect. *Consequeris tamen, ut eos ipsos, quos contra statuas, æquos, placatosque dimittas.* Hor. Ode xv111. lib. 3. *abeasque paruis Aequus alumnis.* & Ode. xx1x. eiusd. lib. *quod adest, memento Componere æquus.* & carmine sæculari ad Deos: *Si palatinas uidet æquus arces.* Idem epist. ad Scęuam lib. 1. *Tentantem maiora, ferè præsentibus æquum.* & Od x11. lib. 1. *Te minor latum reget æquus orbem.* & æquitas animi, est tranquillitas quædā, & placabilitas. M. Tull. in Agrar. *Quantum tibi agri uendet socer tuus? Si ego eius æquitatem a nimi noui, uendet non inuitus.* Idem ad Attic. lib. 4. vltim. epistol. *perspicere æquitatem animi mei, & ludum, & contemtionem Seleucianæ prouinciæ.*

rebus in arduis] in rebus asperis, & aduersis. ἐν τοῖς δεινοῖς.

non secus in bonis] in secundis. in libro Donati, & Faerni scriptum est *non secus ac bonis.* sed in libro Faérni inest litura.

Seu mæstus omni, &c.] hæc cohærent cum superioribus illis, *moriture Delli*, hoc modo, Delli, qui omninò moriturus es siue te per omnem ætatem mærori, & ęgritudini dederis, siue hilariter, & iucundè vixeris.

in remoto gramine] in loco aliquo viridi, & herboso ab arbitris remoto, ac libero, in quo ociosus recubes, animumque relaxes.

te bearis] te hilariter, & beatorum in morem curaris: te vino pręstantissimo inuitaris; tibi benè feceris, vt loquitur Plautus. Vtitur eodem verbo Od. v111. lib. 4. *Cælo Musa beat.* & epist. ad Loll. 2. li. 1. *Munere te paruo beet.* & epist. 2. lib. 2. *Latiumque beabis diuite lingua.*

interiore nota Falerni] vino optimo, & propter eximiam bonitatem in intima cellæ vinariæ parte recondito, & notam insignem, quæ ætatem significet, præ se ferente: vel interiorem notam dixit pro meliore. Solebant autem veteres illi (qui mos etiam ad nostra tempora permansit) vini cados, testas, amphoras, in cellis condere notatas, id est, insignibus quibusdam litteris, aut aliis notis distinctas, ad tempus, aut præstantiam vini significandam. quo ex more natum illud est loquendi genus, *de meliore nota.* Curius ad Cic. li. 7. *Quare Cicero mi, persevera constanter nos conseruare, et Sulpicij successori nos de meliore nota cō-*

menda,

menda, &c. Catull. ad Manlium. *Quare, quòd scribis Veronæ turpe Catullo Esse, quò hic quisquam de meliore nota, Frigida deserto tepefecit membra cubili*, &c. Horat. autem propriè Saty. x. lib. 1. *Vt Chio nota si commista Falerni est*. M. Tull. in Bruto de Thucydide. *Orationes autem, quas interposuit, (multæ enim sunt) eas ego laudare soleo: imitari neque possum, si uelim, nec uelim fortasse, si possim: ut si quis Falerno uino delectetur, sed eo nec ita nouo, ut proximis Consulibus natum uelit: nec rursus ita uetere, ut Opimium, aut Anicium Consulem quærat: Atqui eæ notæ sunt optimæ: credo: sed nimia uetustas nec habet eam, quam quærimus, suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis.*

Quà pinus ingens, &c.] nunc locum describit, ubi Dellius iucundè & beatè uiuere posset. umbrosum uidelicet, amœnum, fonti perenni uicinum. sic Lucret. lib. 2. *Tum tamen inter se prostrati in gramine molli Propter aquæ riuum sub ramis arboris altæ, Non magnis opibus iucundè corpora habebant*. In nonnullis lib. antiquis scriptum est: *Quà pinus*. quam scripturam secutus sum. sic enim loquuntur boni scriptores. Tibull. lib. 2. *Tunc operata Deo pubes discumbet in herba, Arboris antiquæ quà leuis umbra cadet.*

Quà obliquo] Codices quidem ueteres Iannoct. Faër. Tor. & vulgati habent *Quo obliquo*. sed secutus sum rationem ac ueritatem, præsertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

amant.] φιλοῦσιν, id est, solent, more Græco vt Od. xvi. lib. 3. *Aurum per medios ire satellites, Et perrumpere amat saxa, potentius Ictu fulmineo*. & Ode viii. epod. *Quid, quod libelli Stoici inter Sericos Iacere puluillos amant*. sic loquitur Plato. πολιτ. ϛ. οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. Idem η. καὶ τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι. sic item alii, ut Dionys. Halicar. ἀρχ. Ῥωμ. 3. οἷα δὲ φιλεῖ πάσχειν στρατιὰ νεοσύλλεκτος, &c.

Lympha fugax] mirus, ac, pœnè dicam, diuinus Horatius est, in epithetis inueniendis. *Lympha fugax* à cursu: alibi *Lymphæ loquaces* à strepitu & murmure. ut Od. xiii. lib. 3.

trepidare.] aptissimum uerbum ad significandum riui tremulè, trepidèque fluentis cursum. est enim *trepidare* positum, pro trepidè fluere. Iam uerò, hoc totum *laborat trepidare* idem ualet, quod laboriosè fluit, laborat in fluendo, propter lapillos subiectos: & tralatio est à rebus animatis. trepidandi uerbo autem sic usus est epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. *Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum.*

Huc vina, & vnguenta, &c.] præter uina, adhibebant ueteres in conuiuiis ad luxum & delicias, rosas, & unguenta. sic Od. xxix lib. 3. *Tyrrhena Regum progenies, tibi Non ante uerso lene merum cado Cum flore Mæcenas rosarum, & Pressa tuis balanus capillis Iandudum apud me est*. sic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην. Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι, Καταστέφειν κάρηνα. In hunc igitur locum, quem modò descripsi, iube uina, & ceteras delicias ferri.

Dum res, & ætas, & sororum] sic suprà Od. ix. lib. 1. *Donec uirenti canities abest Morosa*, &c. res οὐσία, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates, ut sæpe alibi apud eundem.

sororum trium] Parcarum: quas noctis filias facit Hesiod. in Theog. earum autem nomina sunt è re ficta. Κλωθὼ παρὰ τὸ συγκλώθειν τὰ ἀνθρώπινα, quia res humanas connectat: ἡ δὲ Λάχεσις παρὰ τὸ λαγχάνειν. cuius opera suam quisque fortunam sortiatur: tertia Ἄτροπος παρὰ τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς μοιρίδιας ἀνάγκης, id est, propterea, quòd necessitas illa fatalis nullo modo flecti, aut immutari possit, ut suprà diximus.

lauit.] semper ferè hoc uerbo in tertia inflexione utitur: nunquam in prima. Od. iiii. lib. 3. *Qui rore puro Castaliæ lauit Crineis solutos*. & Ode xiii. eiusd.

Neq;

Neque dulci mala uino lauere. & Od. VI. lib. 4. *Phœbe, qui Xantho lauis igne crines.* & Saty. V. lib. 1. *Ora manusq; tua lauimus Feronia lympha.* sic & Car. in Egnatium. *Aut quilibet, qui puriter lauit dentes.* Virgil. Georg. III. *nec cum Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.* & Aen. III. *Lumina effossi fluidum lauit inde cruorem.*

flauus Tiberis] sic Od. I. lib. I. *Vidimus flauum Tiberim.*

& extructis in altum Diuitiis, &c.] & diuitiis coaceruatis, atque exaggeratis. sic loquitur Lucret. lib. 6. *Scilicet hoc densis fit nubibus, et simul alte Extructis.* insignis autem dementiæ esse, incerti fortasse, aut certe ignoti heredis causa assiduè sollicitum, & anxium uiuere, neque bonis uel quæsitis, uel à patre, aut aliquo propinquo acceptis uti animum inducere, multis locis ostendit Horat, eumq; animi morbum grauissimè insectatur. epistol. ad Torquat. *Parcus ob heredis curam, nimiumq; seuerus Assidet insano.* epist. vltima lib. 2. *Vtar et ex modico, quantum res poscet, aceruo, Tollam, nec metuam, quid de me iudicet heres.* & Od. VII lib. 4. *Cuncta manus auidas fugient heredis, amico Quæ dederis animo.* & Saty. III. lib. 2 *Ni tua custodis, auidus iam hoc auferet heres.*

Diues ne prisco natus ab, &c. quia *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumq; turres,* Ode IIII. lib. I. *neque ulla Aut magno, aut paruo leti fuga,* Sat. VI. lib. 2. lege, quæ collegimus ad Od. XXVIII. lib. I.

Inacho] Rege Argiuorum, de quo & Od. XIX. lib. .

sub dio moreris] sub cœlo uiuas, sine tecto. sub dio est, qui non est sub tecto (inquit Festus). Ode II lib. 3. *Vitamq; sub dio, et trepidis agat In rebus.*

Victima nil miserantis Orci] uidetur Græcum epithetum exprimere uoluisse, quod Orco attribuit Hesiod. in Theog. νηλεὲς ἦτορ ἔχοντος. quia scilicet nullius cum misereſcat. *Orci igitur uictima,* id est, tu mortalis, seu moriturus.

omnium Versatur vrna] sic Od. I. lib. 3. *Omne capax mouet urna nomen.* Porrò hæc de urna, & sortibus fabula ex ueterum more nata est: qui pleraq; sortibus decernebãt, ac iudicabant. Apud Homer. ἰλ. γ. cùm quæreretur uter prior in aduersarium hastam iáceret, Paris ne, an Agamemnon, res sorti permissa. Itaq; cùm uterq; sortem suam dissimilem, aut aliqua nota distinctam in galeam coniecisset, Hectorq; sortes, agitando confudisset, Paridis sors prior è galea exitit. uerba Homeri sunt hæc. Κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ βάλλον ἑλόντες, Ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος, &c. sequitur deinceps. ὧς ἄρ' ἔφαν. πάλλεν δὲ μέγας κορυθαίολος Ἕκτωρ Ἂψ ὁρόων. Πάριος δὲ θοῶς ἐκ κλῆρος ὄρουσεν. & ἰλ. η. ubi Hector, & Aiax singulare certamen ineunt. Ὡς ἔφαθ'. οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος, Ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο, &c. Quin etiam in iudiciis, & actionibus, sortes locum habebant. M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Quod ab eo pridie, cum multis lacrymis eum oraret, atque obsecraret Heraclius, impetrare non potuerat, id ei postero die uenit in mentem, è lege Rupilia sortiri dicas oportere: educit ex urna tres: iis, ut absentem Heraclium condemnent, imperat: itaq; condemnant.* Tum sacerdotia in Græcia sortitò capiebantur, ut & in Sicilia. M. Tull. ead. Verr. *Syracusis lex est de religione, quæ in annos singulos Iouis sacerdotem sortitò capi iubeat: quod apud illos amplissimum sacerdotium putatur. cum suffragiis tres ex tribus generibus creati sunt, res reuocatur ad sortem,* &c. ibid. *iubet ille sibi legem legi. recitatur: in qua scriptum erat, ut, quot essent renunciati, tot in hydriam sortes conijcerentur: cuius nomen exisset, ut is haberet sacerdotium.*

Omnes eodem cogimur] compellimur. sic suprà, *omnes una manet nox,* Od. XXVIII. lib. I.

& nos in æter. exil. impos. cymbæ.] Charontis. Theocr. εἰδ. ιϛ. ἐς εὐρῶαν σχεδίαν στυγνοῦ Ἀχέροντος. quo loco fortasse legendum στυγνοῖο Χάροντος. Sed non dissimulabo me scriptum reperisse in duob. lib. Vatic & Tornes. *in æternum*

exilium

exitium impos. &c. de qua scriptura iudicabit lector eruditus. Ego autem *exulium* Latinos dixisse puto, non *exilium*, ab exule. quod nomen à solo ductum est, non ab exiliendo, ut uulgus putat. Solum (inquit Festus) quis dubitet, quin locum significet, cum exsules quoque dicantur loco pulsi?

AD XANTHIAM PHOCEVM. Ode 4.

Quòd ancillam amet, non esse, cur eum pudeat. multis enim magnis viris idem vsu venisse.

NE sit ancillæ tibi amor pudori
Xanthia Phoceu. prius insolentem
Serua Briseis niueo colore
Mouit Achillem.
Mouit Aiacem Telamone natum
Forma captiuæ dominum Tecmessæ,
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta:
Barbaræ postquam cecidere turmæ
Thessalo victore: & ademtus Hector
Tradidit fessis leuiora tolli
Pergama Graijs.
Nescias, an te generum beati
Phyllidis flauæ decorent parentes.
Regium certè genus, & penateis
Mæret iniquos.
Crede non illam tibi de scelesta
Plebe delectam, neque sic fidelem,
Sic lucro auersam, potuisse nasci
Matre pudenda.
Brachia, & vultum, teretesq; suras
Integer laudo: fuge suspicari,
Cuius octauum trepidauit ætas
Claudere lustrum.

C O M M E N T A R I I.

Ne sit anc. tibi am. pud.] sic in lib. de Arte poët. *ne forte pudori Sit tibi Musa lyræ sollers.*

insolentem] an qui non erat solitus amare? ut Ode v. lib. I. *& aspera Nigris æquora uentis Emirabitur insolens.* an elatum, & ferocem? ut Od. XVI. eiusd. libri. *imprimeretq; muris Hostile aratrum exercitus insolens.*

serua Briseis] δοριητύτη. Hom. δορυάλωτος.

Tecmessæ.] In uoce Tecmessæ liquescit m. ut in illo uersu Catull. Galliamb. n. in uoce gymnasiis. *Abero foro, palæstra, stadio, atque gymnasiis.*

Mouit Achillem.] ita mouit, ut ea sibi ab Agamemnone erepta, tantisper bello abstinuerit, donec Patroclum ab Hectore interfectum uiderit: neq; prius muneribus ab Agamemnone sibi promissis, ac delatis placari potuerit. Hom. ἰλ. ι. eodem loco sic loquitur Achilles: Agamemnonem exercitum comparasse, bellumq; Troianis intulisse non aliam ob caussam, quàm ob ereptam Menelao fratri Helenam: non solos Atridas suas uxores amare: sed, ut quisque uir est optimus, & prudentissimus, ita ei suam uxorem esse carissimam: se item Briseida ex animo amauisse, quanuis bello partam, & seruam. uerba Hom. sunt hæc. τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας Ατρείδης; ἦ οὐχ Ελένης ἕνεκ' ἠυκόμοιο; Η μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ατρεῖδαι; ἐπεὶ ὅστις τ' ἀγαθὸς, καὶ ἐχέφρων, Τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται. ὡς καὶ ἐγὼ τὴν Εκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν. quem Hom. locum expressit Vir. Aen. ix.

Telamone natum] Aiacem Telamonium. ἐμφατικῶς. multo enim præstabat Aiax Telamonius Oileo. Hom. ἰλ. β. Ανδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Οφρ' Αχιλεὺς μήνιεν & ibid. sup. Oileum cum Telamonio conferens, illum ait longè hoc fuisse minorem his uerbis. Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Οἰλῆος ταχὺς Αἴας Μείων, οὔτι τόσος γε, ὅσος Τελαμώνιος Αἴας, Αλλὰ πολὺ μείων.

Atrides] Agamemnon.

virgine rapta] Cassandra, Priami filia. *Arsit uirgine* autem dixit. vt Od. ix. lib. 3. *Donec non alia magis Arsisti.*

Thessalo victore.] Achille, uel Neoptolemo eius filio, ut quidam malu nt, à quibus dissentio.

& ademtus Hector] quemadmodum Hectorem interfecerit Achilles, narrat Homer. ἰλ. χ.

Tradidit fessis leuiora tolli] multis locis declarat Homerus maximum fuisse Troianis in Hectore præsidium positum. non longè abiero. Andromacha ἰλ. χ. in extremo, Οἶος γάρ σφιν ἔρυσο πύλας, καὶ τείχεα μακρά. sed sine dubio respexit Horat. ad eum locum, qui est ἰλ. ω. ubi Homer. occiso Hectore Priamum facit Troianos obiurgantem & increpantem, quòd illos suspicaretur suis miserijs lætari, sibiq; in suo luctu insultare: ipsos, quantam iacturam mortuo Hectore fecerint, propediem sensuros. eorum enim cædem & cladem eo mortuo Græcis multo faciliorem futuram. sic Hom. ἀτὰρ γνώσεσθε καὶ ὔμμες. Ρηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Αχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν, &c. cui non dissimile est illud eod. lib. ubi Andromacha Hectoris cadauere Troiam adnecto, se ab Hectore uiduam relictam esse querens, sic loquitur: puerum Astyanactem ad pubertatem non esse peruenturum. prius enim Troiam funditus deletum iri, cum interierit eius custos & propugnator. οὐδέ μιν οἴω Ηβὴν ἵξεσθαι. πρὶν γὰρ πόλις ἥδε κατ' ἄκρης Πέρσεται. ἦ γὰρ ὄλωλας ἐπίσκοπος, ὅστε μιν αὐτὴν Ρύσκευ, ἔχεσδ' ἀλόχους κεδνὰς, καὶ νήπια τέκνα. codē pertinet illud Virg. æn. ix. *Haud sibi cum Danais rem, faxo, & pube Pelasga Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum,* Horat. lib. 3. Od. 3. *nec Priami domus Periura pugnaces Achiuos Hectoreis opibus refringit.* Ex his perspicuum est, quamobrem suprà per Thessalum victorem, Achillem significari existimemus.

leuiora tolli] id est faciliora ad euertendū, ac delendum. olet hellenismum.

Nescias an] id est, incertum est, an te generum, &c. uel hoc modo, fortasse tali loco nata Phyllis est, ut tibi honestum sit eam amare.

Penates Mæret iniquos] deos familiares mærens accusat, ut parum sibi propicios, ut sibi inimicos, & præter meritum iratos, quòd honestissimo & summo loco

mo loco nata, nunc in alterius potestatem uenerit, perpetuò seruitura.

delectam] dilectam habent libri scripti Donati, Faêr. Vrsin. Torn. fortasse non malè. Nam Festus ita scripsit: *Dilectus militum, & is qui significatur amatus, à legendo dicti sunt.*

sic lucro auersam] abhorrentem à lucro: quam lucrum ad impudicitiam non facile impellere potest. pecuniam contemnere, & lucrum aspernari, in muliere magnum pudicitiæ argumentum, atque adeò propugnaculum est. quemadmodum contrà, lucri studium, & pecuniæ cupiditas omnium mulierum pudicitiam expugnat. οἱ πολλοὶ γάρ ἥττυς τῦ κερδαίνειν: sed maximè mulierum genus. *auersam* autem habent lib. Faërni, unus Vatican. Vrs. Tornes. non *aduersam.* & ita locutus est sat. 3. lib. 2. *Auersus mercaturis.* quam scripturam, reiecta altera, probaui.

Cuius octauum] noli suspicari me Phyllidis tuæ brachia, faciem, suras ic circò laudare, quòd eius amore captus sim, cùm annum quadragesimum natus sim. Vsus est autem uerbo ad significandum celerrimum ætatis nostræ cursum aptissimo. fluit enim & labitur ætas riui, aut fluminis instar, ut sup. Od. 3. *quà obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo.* trepidare igitur hoc loco ualet celeriter labi & fluere. nam & Virgilio *trepidare* festinare est, ut Aen. IX. *Ne trepidate meas Teucri defendere naueis.* Quòd notat Nonius. sic & T. Liuius lib. 23. Annalium, *Mox q; dum in sua quisque ministeria discursu trepidat ad prima signa, succeditq; ad muros acies,* &c. aliter ponitur Ode XI. *nec trepides in usum Poscentis aeui pauca.* & Ode XXIX. lib. 3. *si mortalis ultra Fas trepidat.* & Ode XIX. huius lib. *Euæ: recenti mens trepidat metu.* & Ode 27. lib. 3. *Non uides, quanto trepidet tumultu Pronus Orion.* de quibus dicemus suis locis. Ode XI. autem lib. 4. hoc uerbo utitur ad exprimendum flammæ celerem motum. *flammæ trepidant rotantes Vertice fumum.*

Ode 5.

Reuocandam esse mentem à cupiditate virginis immaturæ.

NONDVM subacta ferre iugum ualet
Ceruice: nondum munia comparis
Aequare: nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virenteis est animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuijs grauem
Solantis æstum, nunc in vdo
Ludere cum vitulis salicto
Prægestientis. tolle cupidinem
Immitis vuæ: iam tibi liuidos
Distinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore.
Iam te sequetur: currit enim ferox
Aetas: & illi, quos tibi demserit,
Apponet annos. iam proterua
Fronte petet Lalage maritum,

Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo sic humero nitens,
Vt pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiusve Gyges:
Quem si puellarum insereres choro:
Mirè sagaceis falleret hospites
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoq; vultu.

COMMENTARII.

Nondum subacta ferre, &c.] nondum est ad concubitum matura: nondum ad rem veneream tempestiua. libet hic annotare, quàm verecundè, quàm tectis verbis soleant poëtæ rei venereæ turpitudinem significare. Atque ab Homero omnium principe initium sumamus. sic igitur ille ὀδυσσ. ψ. de Vlysse in patriam reduce, & Penelope. Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν φιλότητος ἐταρπήτην ἐρατεινῆς, id est, posteaquam illi amicitia illa iucundiore, & complexu amatorio satis se mutuò oblectarunt. idem ibidem de Telemacho & Euricl. ἶσα δέ μιν κεδνῇ ἀλόχῳ τίεν ἐν μεγάροισι. Εὐνῇ δ' οὔποτ' ἔμικτο. id est, eam colebat tanquam vxorem: sed lecto cum ea nunquam commiscebatur: & ὀδυσσ. ε. de Iasione & Cerere, Ὣς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ Ὧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ. id est, suo animo obtemperans & indulgens cum eo lectum habuit communem. & ὀδ. ο. sic Eumæus de sua matre à Phœnicibus decepta. Πλυνούσῃ τις πρῶτα μίγη κοίλῃ παρὰ νηὶ, Εὐνῇ καὶ φιλότητι, τά τε φρένας ἠπεροπεύει, & ὀδ. λ. de Neptuno & Tyrone: Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευε. quod ultimum genus suprà exposuimus Ode 30. lib. 1. aliàs uerbum, in quo turpido & obscenitas inest, tacetur. ut epod Od. XII. *Inachiam ter nocte potes.* Terent. Eun. *Ego illum Eunuchum, si sit opus, uel sobrius.* Catullus paulo apertius atque improbius. *Qui ipse sui gnati minxerit in gremium.* sic & Horat. sed in satyris, in quibus licentia maior est. sic inquam ille sat. 7. lib. 2. *neque sollicitum, ne Ditior, aut formæ melioris meiat eodem* & sat. 2. lib. 1. *non alienas Permolere uxores.* & iterum sat. 7. lib. 2. *Quæcunque excepit turgentis uerbera caudæ.* & sat. 2. lib. 1. in re turpissima & flagitiosissima: *Hunc perminxerunt calones.* abeo igitur ab his flagitijs, & ad genera verecundiora redeo. Pindarus Apollinis cum Cyrena concubitū narrans, ita tectis uerbis utitur, vt ne virginales quidem aures eis offendi posse videantur. hoc modo, ἦρα καὶ ἐκ λεχέων κεῖρεν μελιηδέα ποίαν; &c. id est, licet ne ex eius cubili suauem herbam tondêre? & ib. de Antei filia, quam pater optimè currenti præmium proposuerat. χρυσοστεφάνου δέ οἱ ἥβας καρπὸν ἀνθήσαντ' ἀποδρέψαι ἔθελον, id est, cursores autem florentem ei pubertatis aureæ fructum decerpere volebant. Lucret. lib 4. in extr. de muliere motum adhibente in concubitu. *Eijcit enim sulci recta regione, uiaq; Vomerem, atque locis auertit seminis ictum.* sic enim hos versus emendauimus, vt & complures alios: quem quidem elegantissimum & puriss. poëtam propediem edemus in lucem longè, quàm anteà emendatiorem.

nondum munia comparis] nondum eius, cum quo forte coniungatur, munus exæquare potest: nondum viro patranti, accipiendo, seu potius (ut ita dicam) patiendo respondere potest.

pec

nec tauri ruentis In venerem] tauri, id est, iuuenis firmi, validi, vegeti, ad cone ubitum promti, sic Od. XII. epod. *pereas male, quæ te, Lesbia, quærenti taurum monstrauit mertem*.

Circa virenteis, &c.] totus hic locus allegorijs tectus est, ita tamẽ, vt à quouis homine non tardissimo facile intelligi possit.

solantis] leuantis. Sic dixit Virg. solari famem Georg. I. *Concussaque famem in siluis solabere quercu*.

prægestientis] magnopere cupientis. valdè gestientis. sic Priscian. declarat lib. XV. vbi hunc locum producit. Vtitur & Catull. in carm. de Pelei & Thet. nup. *Qui, dum aliquid cupiens animus prægestit apisci, Nil metuunt iurare*. Festus autem gestire eum dicit, qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exultat.

tolle cupidinem] alia allegoria animum contine & comprime à cupiditate vuæ immaturæ, id est, puellæ impuberis, & ad concubitum, propter teneriorem ætatem ineptæ. autumnus, quo anni tempore fructus omnes maturantur, racemos tibi cæruleo colore depinget, id est, tempus subsequens, vnus & item alter annus, puellam istam tibi maturabit. fortasse autem ad nomen Græcum respexit ὀπώραν, quod apud Græcos tùm autumnum, tùm ætatem illam puellarum ad Venerem, & coniugium maturam significat. sic & Pindarus εἰδ. β. ἰσθμ. puerorum ætatem teneram, & ad pueriles illos amores, quibus flagitiosè ardebant veteres, maturam, ὀπώραν appellat.

Currit enim ferox Aetas.] sic Ode XI. lib. 2. *fugit retro Leuis Iuuentas*. & Od. XIIII. *Eheu fugaces Posthume, Posthume Labuntur anni*. verùm non hoc solùm significat Horatius, annos labi, & fluere: sed puerilem ætatem ad maturitatem ac pubertatem celeriter peruenire: queamdmodum, & adolescentiam, ætatemque mediam ad senectutem vergere.

& illi, quos tibi demserit] quos tibi annos adimet, videlicet florentes, & integros, eos illi adijciet: illa maturescet, florescet, & corroborabitur: tu ætate ingrauesces, & senesces. epist. ad Pison. de arte poët. *Multa ferunt anni uenientes commoda secum, Multa recedentes adimunt*.

proterua fronte] ore duriore, & pœnè inuerecundo, id est, non pudebit eam maritum petere.

Vt pura nocturno renidet] splendet, quandam puro lumine hilaritatem præ se fert. hæc enim vis est verbi *renidere*, vt dicemus Od. XVIII. huius libri.

Gyges] pueri formosi nomen.

Quem si puellarum insereres choro] si Gygem inter puellas collocares. de verbo inserendi vide Saty. 4. lib. I.

Mirè sagaceis falleret] significat hunc Gygem ita mollem, tenerum, delicatum, ita facie, & crinibus, puellarum esse similem, vt si quis, cui ille sit ignotus, eum aspiciat, puellam esse existimet, neque eum à puella facile internoscere queat.

sagaceis] quantumuis acutos, & perspicaces.

falleret.] lateret hospites, ab hospitibus ignoraretur.

discrimen obscurum] parua admodum differentia.

solutis crinibus] alebant enim comam pueri molles, & impudici. vt Od. X. lib. 4. *Et, quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ*.

AD

AD SEPTIMIVM. Ode 6.

Tiburtinæ & Tarentinæ regionis amœnitatem laudat.

SEPTIMI Gades aditure mecum,&
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra,&
Barbaras Syrteis,ubi Maura semper
Aestuat unda,
Tibur Argeo positum colono
Sit meæ sedes vtinam senectæ:
Sit modus lasso maris,& viarum,
Militiæque.
Vnde si Parcæ prohibent iniquę:
Dulce pellitis ouibus Galesi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalantho.
Ille terrarum mihi præter omneis,
Angulus ridet,vbi non Himetto,
Mella decedunt,viridique certat
Baca Venafro:
Ver vbi longum,tepidasque præbet
Iupiter brumas:& amicus Aulon,
Fertili Baccho minimùm Falernis
Inuidet vuis.
Ille te mecum locus,& beatæ
Postulant arces:ibi tu calentem
Debita sparges lacryma fauillam
Vatis amici.

COMMENTARII.

Aditure] qui sis aditurus,si opus sit:aut,si velim.

indoctum iuga ferre nostra] qui nondum didicit imperio populi Rom. parêre. sic ferè loquitur Ode.1.lib.1. *indocilis pauperiem pati.* deuicti sunt tandem Cantabri ab Agrippa,vt declarat epistol.ad Iccium lib.1. *Cantaber Agrippæ,Claudi uirtute Neronis Armenius cecidit.*

Barbaras Syrteis.] de Syrtibus suprà Od.xx1.lib.1.satis multa diximus.

Tibur Argeo positum] conditum à Tiburno Argiuo.

Sit modus lasso maris,& viarum] Tibur nauigationum,& itinerum nostrorum, & militię finem lassis nobis afferat: Tibure nos lassi à peregrinationibus nostris,& militia conquiescamus.potest & ita dici.*lasso maris.* vt Virg.Aen.1. *Cerealiaque arma Expediunt fessi rerum.*

Dulce

Dulce pell. ouib. Galesi Flumen] quidam legunt, *Galesum*, vt infrà *Rhenum flumen*. est autem Calabr. fluuius, de quo Virgil. lib. 5. Aen. *Qua niger humectat flauentia culta Galesus.*

& regnata petam Laconi.] regnata Laconi, id est, in quibus regnauit Phalanthus Lacon. Tarentina significat. sic loquitur Od. xxix. lib. 3. *Quid Seres, & regnata Cyro Bactra parent.* & Od. III. eiusd. *Medis triumphatis.* Od. xix. *Et pugnata sacro bella sub Ilio.* & epist. ad Quinct. lib. 1. *si quis bella tibi terra pugnata, marique.* Ode 1. epod. *bellum militabitur.* & Catull. ad contubernales. *Pro qua mihi sunt magna bella pugnata.* Plaut. Amphitr. *Hac illic est pugnata pugna ab usque manè ad vesperum.* M. Tull. pro Murena. *pugna cum Rege commissa, & summa contentionè pugnata.* & T. Liuius lib. 6. *inclytamque in ponte pugnam tum pugnatam.* Idem sub finem lib. 8. *Hoc bellum à Coss. bellatum quidam auctores sunt.* ad idem genus pertinet illud Od. ix. lib. 4. *non pugnauit ingens Idomoneus, Sthenelus've solus Dicenda Musis prælia.* & Satyr. v. lib. 2. *Magna, minor've foro si res certabitur olim.*

Phalantho] de Phalantho sic Pausanias Phocaic. Τάραντα δὲ ἀπῴκισαν μὲν Λακεδαιμόνιοι. οἰκιστὴς δ' ἐγένετο σπαρτιάτης φάλανθος. ideircò Hor. Od. v. lib. 3. Tarentum, Lacedæmonium appellat. At Virgil. Aen. III. Herculeum, propterea quòd Phalanthus fuit ab Hercule octauus.

ridet.] renidet, γελᾷ, amœnus, lætus, & gratus est. vide annot. ad Od. XVIII. huius lib.

vbi non Hymeto Mella decedunt] tralatio est. decedere enim est locum superiori, & honoratiori dare. epist. II. lib. 2. *Ludere si rectè nescis, decede peritis.* Cicer. in Catone. *salutari, appeti, decedi, assurgi.* Virgil. Georg. 4. *Vicina inuitet decedere ripa calori.* id est, quod Græci dicunt ὑπεκχωρεῖν. Plautus Amphitry. *Nam mihi quidem herclè qui minus liceat deo, minitarier populo, ni decedat mihi, quàm seruulo in comœdijs?* propriè Lucret. lib. 2. de simplicibus illis & solidissimis corporibus. *Incertisque locis spatio decedere paulum, Tantum, quoad nomen mutatum dicere possis.* alia tralatione vtitur Virg. cum idem significet tamen Georg. 2. *Tmolus & assurgit quibus, et rex ipse Phanæus.* tractus igitur Tarentinus mihi præter omnes ridet, cuius mella non sunt Hymettio melle inferiora, aut deteriora.

viridique certat] & cuius oliuæ conferri possunt cum oliuis Venafranis. Est autem Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ littore situm. ὅθεν (inquit Strabo) κάλλιστον ἔλαιον. *Certat uenafro* autem Græcorum more dixit pro eo, quod est, certat cum Venafro. Nam ita loquuntur, μάχομαί σοι. quod genus & Catullus imitatus est. *noli pugnare duobus.* Horatius autem non semel. vt. Od. 1. lib. 1. *luctantem Icariis fluctibus Africum*, &c. & Od. 3. eiusd. *nec timuit præcipitem Africum Decertantem Aquilonibus.* & Od. 11. epod. *Certantem et uuam purpuræ.* & vndecima. *Desinet imparibus certare summotus pudor.* & Saty. v. lib. 2. *Haud ita Troiæ Me gessi certans semper melioribus.* & VII. eiusd. *Altercante libidinibus tremis ossa pauore.* sic Virg. Georg. II. *Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus Laudibus Italiæ certent.* Idem in Daphnide *Montibus in nostris certet tibi solus Amyntas.* Lucret. lib. 3. *quid enim contendat hirundo Cycnis?* Horat. epist. x. lib. 1. *Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem potantia uellera fucum*, &c. & epistol. XVIII. eiusd. *nulli contendere noli.*

& amicus Aulon] credibile est collem, aut montem aliquem esse Tarento propinquum. alioqui eius commemoratio, nihil ad Tarenti laudes pertineret.

minimum falernis] habet vuas Falernis non deteriores. inuidemus enim eiusdem generis melioribus ac præstantioribus. quod docet Arist. rhet. 2. Hor. Sat. II. lib. 2. *Inuidiam placare paras uirtute relicta.*

Debita sparges lacryma] meos cineres lacrimis consperges: me mortuũ flebis.

flebis. melius Ennius. *Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu Faxit: cur? uolito uiuu' per ora uirum:* quanuis Solon vnus è septem, mortem suam lacrymis carere nolit. Homerus autem hoc munus, atque hunc honorem ait mortuis deberi, sub persona Achillis, mortuum Patroclum deflentis. Πάτροκλον κλαίωμεν· ὃ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων ὀδυσσ. δ. Pysistratus negat se reprehendere, si quis mortuos lugeat, ac defleat: nullum enim alium honorem illis tribui posse, quàm vt tondeatur coma, genæque lacrymis perfundantur. lugebantur autem mortui in ipso funere, & cum sepeliebatur corpus. vide Od. XVII. epod. *Luxere matres Ilia adductum feris*, &c. vbi nonnulli legunt, vnxere.

AD POMPEIVM VARVM. Ode 7.

Cui reditum gratulatur.

O SAEPE mecum tempus in vltimum
Deducte Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Dijs patrijs, Italoque cælo,
Pompei meorum prime sodalium?
Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi coronatus nitenteis
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos, & celerem fugam
Sensi relicta non bene parmula,
Cum fracta virtus, & minaces
Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hosteis Mercurius celer
Denso pauentem sustulit aere:
Te rursus in bellum resorbens
Vnda fretis tulit æstuosis.
Ergo obligatam redde Ioui dapem:
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea: nec
Parce cadis tibi destinatis.
Obliuioso læuia Massico
Ciboria exple: funde capacibus
Vnguenta de conchis. quis vdo
Deproperare apio coronas,
Curatue myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego sanius
Bacchabor Edonis. recepto
Dulce mihi furere est amico.

COM-

COMMENTARII.

tempus in vltimum] id est, vsque ad extremum vitæ diem, si fors ita tulisset.

redonauit] restituit. vtitur etiam hoc verbo Od. 3. lib. 3. *& inuisum nepotem, Troica quem peperit sacerdos, Marti redonabo.*

Cum quo morantem sæpe diem] morantem, significatione (vt loquuntur Grammatici) absoluta, intellige longum, tardum. ponit & Catul. absolutè, carmine in nuptias Iuliæ: *Sed moraris, abit dies.* & Horat. Ode 3. sup. *an pauper, & infima De gente sub dio moreris.* & 20. *neq; in terris morabor Longius.* & XVII. *quid moror altera?* Aliàs actionem significat apud hunc poetam Ode v. lib. 3. *Et populum reditus morantem.* & epist. ad Iul. Florum lib. 1. *An pingues Asiæ campi, collesque morantur?* & epist. ad Augustum. *Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.* & epist XIII. lib. 1. *Carmina, quæ possunt oculos, aureisque morari Cæsaris.* & Ode. XI. lib. 3. *& riuos celeres morari.* & Epod. Ode. IX. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus.* & epistola ad Mæce. 2. lib. 1. *ne te longis ambagibus vltrà, Quàm satis est, morer.*

mero Fregi] non totum diem siccus traduxi, sed diuisi, partemque in vino & poculis posui. vide quę annotauimus ad Oden 1. lib. 1. ibi: *Nec partem solido demere de die.*

coronatus capillos] Hellenismus, id est, coronatis capillis.

nitentes malobathro] vnguento Syrio delibutos, λιπαρὲς. vt suprà Od. 4. lib. 1. *nitidum caput.* Solebant autem elegantiores & lautiores homines capillum vnguento perungere. Cic. pro Rosc. Amer. de Chrysogno Syllæ liberto: *ipse verò quemadmodum composito, & delibuto capillo passim per forum volitet cum magna caterua togatorum, videtis iudices.* Catull. *Respondi id quod erat, nihil neque ipsis, Nec quæstoribus esse, nec cohorti, Cur quisquam caput unctius referret.* Archestratus apud Athen. lib. secundo, Αἰεὶ δ' ςεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζε. Παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθοῖ. Καὶ ςακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίταν θεράπευε. Iterum Horar. epist. ad villicum, *Quē tenues decuere togæ, nitidique capilli.*

non bene] turpiter. turpe est enim clypeum abiicere. notum illud de Epaminonda, tum denique sibi auelli spiculum iubente, posteà quàm ei percontanti dictum est, clypeum esse saluum, vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. ῥιψάσπιδες à Græcis appellantur, qui abiecto clypeo, fugiunt è prælio. Itaque Aristoteles libro secundo rhetor. de pudore disserens, posteaquam docuit pudorem existere ob ea mala, quæ turpia videri solent, inter cetera turpitudinis exempla, hoc quoque ponit, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν, id est, abiicere, seu amittere clypeum, vel fugere.

& minaces Turpe solum tetigere] id est, occubuerunt, ceciderunt. sic Virg. Aen. XI. *Procubuit moriens, et humum semel ore momordit.* ib. *cruentam Mandit humum.* Ouid. Met. IX. *et arenas ore momordit.* Homerus. ἰλ. β. πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν. & ἰλ. ω. ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας. & ἰλ. χ. ἦ ἔτι πολλοὶ Γαῖαν ὀδὰξ εἷλον πρὶν Ἴλιον εἰσαφικέσθαι. Eurip. Phœniss. Γαῖαν δ' ὀδὰξ ἑλόντες ἀλλήλων πέλας Πίπτουσιν ἄμφω,

Sed me per hostes, &c.] Sic apud Hom. ἰλ. γ. Venus Paridem nube tectum è certamine eripit. sic ἰλ. ε. Phageum Vulcanus. Ἀλλ' Ἥφαιστος ἔρυτο, σάωσε δὲ νυκτὶ καλύψας. sic Aeneam Venus, eaque vulnerata à Diomede, & fugiente, in eius locum succedens Phœbus. Ἡ δὲ μέγ' ἰάχουσα ἀπὸ ἕο κάββαλεν υἱὸν, Καὶ τὸν μὲν μετὰ χερσὶν ἐρύσατο Φοῖβος Ἀπόλλων Κυανέῃ νεφέλῃ. Horat. inf. saty. 9. lib. 1. *sic me seruauit Apollo.*

T denso

denso aëre] nube. vt Hom. κυανέῃ νεφέλῃ.

fretis æstuosis] æstus marinos appellant boni scriptores, maris accessus & recessus, maris feruorem. Cic. de natura deorum lib. 2. *æstus marini multum accedentes et recedentes*. Idem de diuinat. lib. 2. *Quid de fretis, aut marinis æstibus dicam?* vndam autem resorbentem dixit, vt exprimeret vim nominis Græci ἀμπωτις. est enim ἀμπωτις quasi ὕδατος ἀνάποσις, id est, aquæ (vt ita dicam) resorptio, aut repotio. sic ferè locutus est M. Tull. in Bruto de Curione à Iuba interfecto. *sed hunc quoque absorbuit æstus quidam non insolitæ adolescentibus gloriæ*. & Catullus ad Manlium, *tanto te absorbens uortice amoris Aestus in abruptum detulerat barathrũ.*

obligatam] promissam, votam, debitam. Priscian. lib. 7. hunc versum producit.

destinatis] tibi reseruatis, tibi addictis & quasi desponsis. hæc enim vis est verbi destinandi. M. Tull. ad Trebat. *Quòd tibi destinaras trapezophoron: si te delectat, habebis.* & Phil. v. *qui ne sortis quidem fortunas nostras destinauit.* Horat. Ode XVIII. huius libr. *nulla certior tamen Rapacis Orci fine destinata, Aula diuitem manet Herum.* & sat. 3. lib. 2. *Nescio, an Anticyram ratio illis destinet omnem.* & ibid. *fortique marito Destinet uxorem.* Virg. Aen. 2. *& me destinat aræ.* uidetur nonnunquam idem valere, quod constitutum in animo habere, vt Od. 13. lib. 3. *cornibus Primis & Venerem, & prælia destinat.* Cesar. lib. 1. de bello ciuili: *agere destinauerat.* Idem lib. 7. de bello Gall. *milites operi destinatos* appellat eos, quibus opus faciendum mandauerat.

obliuioso] quod ægritudinum & molestiarum obliuionem affert. ἐνεργητικῶς. aliter dixit M. Tull. in Cat. maiore *obliuiosos senes*. sed quod ad sententiam attinet, de obliuione malorum, quam significat à vino oriri, siue per se vinum hanc obliuionem pariat, siue propter somnum, qui liberaliorem potum subsequitur: cum his consentanea maximè sunt illa Euripidis in Bacchis. ὁ Σεμέλης γόνος Βότρυος ὑγρὸν πῶμ' εὗρε, κ' εἰσηνέγκατο Θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς Λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς. Ὕπνον τε λήθην τῶν καθημέραν κακῶν Δίδωσιν, οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων. id est, Semelæ filius potionem humidã reperit, & impertiuit mortalibus, quę hoĩes calamitosos mœrore liberat, cũ impleti fuerint vitis succo: Et somnum quotidianorum malorum obliuionem confert, neque vllum aliud est laborum ac dolorum medicamentũ. Vinum Massicum autem laudat Plin. lib. 14. cap. VI. nascitur in iis Campaniæ montibus, qui Massici nominantur. commemorat & Athæn. lib. 1. cum ceteris vinis Italicis, aitque esse austerum quidem illud, sed stomacho vtile. ætate maturescebat, austeritatemque minuebat. Horat. Ode 1. lib. 1. *Est qui nec ueteris pocula Massici*, &c. & sat. 4. lib. 2. *Massica si cælo supponas uina sereno, Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura.*

læuia] expolita, vt sup. Od. 2. lib. 1.

ciboria] vasa fabarum ægyptiarum, quæ ciboria appellantur, in modum, ab inferiore parte in angustum contracta, vt docet Athæn. lib. XI. his verbis: τοῦ δὲ κώθωνος εὖ μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἐκ τῶν κιβωρίων, ὡς ἔξοινον καὶ μεθύων ἐνέπησε. Δίδυμος δέ φησι ποτηρίου εἶδος εἶναι. καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. vide Dioscor. lib. 2. de faba Aegyptia. appellantur & κιβωτία.

exple] Faerni liber imple. fortasse rectè. sequor tamen alteram lectionem: præsertim plurium codicum auctoritate confirmatam, interpretorque ebibe, exhauri, & (ut idem alibi loquitur) sicca: uel, si quis malet, imple. vt Lucret. libr. 6. in princip. de vase: *Vt nulla posset ratione explerier unquam.*

conchis] ex quibus fiebant vasa vnguentaria, quæ propterea conchæ appellantur.

pellantur. nam & onyches testæ erant conchiliorum, de quibus dicemus ad Oden XII.lib.4.

quis vdo Deproperare &c.] id est, quis ex vdo apio curat coronas deproperare? quod est valdè properando efficere, & nectere? est autem frequens huius verbi vsus in voce agente, vt Ode.24.lib.3. *Indignoque pecuniam Heredi properet*, id est, properè quærat, seu properet quærere. & Ode 12. Epod. *Munieibus Tyrys iterata uellera lanæ Cui properabantur?* id est, properè, & summo studio texebantur? sic Virg. Aenei. IX. & *pulchram properes per uulnera mortem*. idem Georg.4. *Ac ueluti lentis Cyclopes fulmina massis. Cum properant*, id est, properè cudunt. & Georg.1. *Multa, forent cælo quæ mox properanda sereno, Maturare datur*. Idem ibid. Et *quamuis igni exiguo properata maderent*, &c. Propert. lib.2. *Quod si forte tibi properarint fata quietem*. & iterum Horat. epist. ad Iul. Flor. lib.1. *Hoc opus, hoc studium, parui properemus, et ampli*. Quòd si quis illud, *deproperare apio*, dictum velit, pro de apio properare, vt sit ἀναστροφή, nō refellam: qualia sunt illa apud hunc eundem, sat.2.lib.2. *cur improbe caræ Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?* id est, è tanto aceruo metiris. & epist. ad Albium Tibullum li.1. *An tacitum siluas interreptare salubreis?* & de art. poët. *ne quid medios intercinat actus*. & epist. ad Iul. Flor. *An freta uicinas intercurrentia turreis?* & sat. v. lib.1. *Hinc nos Coccei recipit plenissima uilla, Quæ superest Claudi caupanas*. & sa.2.li.2. *uides, ut pallidus omnis Cœna desurgat dubia*. epist.1.lib.1. *Est, mihi purgatam crebro qui personet aurem*. ad Iul. Florum. *Quæ circum uolitas agilis thyma?* ad Vallam. *Dictaque cessantem neruis elidere morbum Sulfura contemni*. ad Numicium. *Ne plus frumenti dotalibus emetat agris Mucius*. od.2. libro 1. *Quam Iocus circumuolat & Cupido*. Ode XIIII. eiusd. *Interfusa nitenteis Vites æquora Cycladas*. Ode XV. li.3. *Maturo propior desine funeri Inter ludere uirgines*. Ode. XXVII. eiusd. lib. *utinam intererrem nuda leones*. Ode XVI. Epod. *Nec uespertinus circumgemit ursus ouile*. & Od V. lib.4. *Te prosequitur mero Defuso pateris*. Nam Ode XXXI. li.1. perspicuè diuisit hoc verbum. *de patera nouum Fundens liquorem*. sic Lucret. li.2. *& altos Interdum ramos egigni corpore uiuo*. idem lib.3. *atque, unde animantum copia tanta Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?* id. lib.1. *Permanat calor argentum, penetraleque frigus*. idem lib.6. *Qui faciant solem certa desurgere parte*. ibid. *Glandiferas intercurabant corpora quercus*. ibid. *Et frutices intercondebant squallida membra*. sic Virgil. in Mœride. *sed argutos interstrepere anser olores*. & Tibull. lib. 4. ad Mess. *Fertilis hanc interposita est, interque rigenteis*. & Catull. in carm. de Iuliæ & Manlij nupt. *Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes*. Actius. *Peruade polum*. quæ sic interpretatur Varro lib.6. de ling. lat. *uade per polum*. Omnino verbo deproperandi composito vtitur Plautus in Pœnulo, *deproperant sedulò sacrificare*, id est, valde properant. vt hoc loco, *deproperare coronas* valde propere nectere & concinnare coronas interpretari possimus. Placet tamen altera explicatio, vt sit ἀναστροφή, & vt de iungatur cum voce *apio*.

coronas] quæ solebant in conuiuiis adhiberi, vt supra ostendimus, fiebantque ex apio, myrto, & similibus. Theocr. εἰδ.ζ. πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. εἰδ.ιγ. καὶ δ᾽ ἄλλοντα σέλινα.

quem Venus, &c.] Venus, id est talus venereus. Nam Veneris iactus regem, seu magistrum conuiuij efficiebat. Vide sup. od. 4. lib.1. *Nec regna uini sortiere talis*. de Venere autem, seu talo venereo sic M. Tull. de diuin. lib.1. *Quattuor tali iacti casu venereum efficiunt. Num etiam centum uenereos, si CCCC. talos ieceris, casu futuros putas?* Huc pertinet illud Plutarchi de Catone maiore in eius vita. ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων. εἰ δὲ ἀπολάχοι, πρῶτον αἱρεῖν τῶν φίλων κελευόντων, ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. Denique Veneris iactus felix erat atque optatus. Plaut in Asina. ARGY. *Iace pa-*

 ter

ter talos, ut porrò nos iaciamus. DEM. *maximè. Te Philanium mihi atque uxori mortem. hoc uenerium est. pueri plaudite.* Sueton. in Aug. *talis enim iactis, ut quisque canem aut senionem miserat: in singulos talos, singulos denarios in medium conferebat: quos tollebat uniuersos, qui Venerem iecerat.* est igitur hæc horum verborum sententia: Cui regnum bibendi obueniet venereo iacto? quis regnum vini sortitò capiet?

non ego sanius Bacchabor] id est, libet mihi Edonos illos Thraciæ populos bibacissimos intemperanter bibendo imitari. *insanire iuuat.* Od. XIX. lib. 3. de Thracibus autem diximus sup. ad Od. XXVII. lib. 1. Edonos commemorat Theocri. εἰδ. ζ. *Εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ.*

recepto] recuperato. Od. II. lib. 4. *ò sol Pulcher, ò laudande canam recepto Cæsare Felix,*

furere] insanire, bacchari, furenter potare:

IN BARINEN. Ode 8.

Non esse, cur ei iuranti credatur: Formosarum enim periuria à dijs non uindicari.

VLLA si iuris tibi peierati
Pœna, Barine, nocuisset vnquam:
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vngui:
Crederem. sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, iuuenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidaque diuos
Morte carenteis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa: rident
Simplices nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardenteis acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde, quòd pubes tibi crescit omnis:
Seruitus crescit noua: nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.
Te suis matres metuunt iuuencis:
Te senes parci: miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

COMMENTARII.

Vlla si iuris tibi,&c.] iuris peierati,id est,periurij.hoc igitur dicit.si periurio fieres vel minima corporis parte deformior, crederem tibi iuranti: sed hoc video tibi euenire,vt quo improbius peieras, eo pulchrior exoriaris. Protagoras apud Platonē in Philebo,ait dici solere, Deos immortales iis ignoscere,qui in rebus amatorijs, & venereis peierant. sic ille. *ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια (αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι) καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς, καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν, νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων.* Callimachus hoc idem sic. *Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.*

iuris tibi peierati] iuris iurandi abs te violati. *tibi* pro, abs te, huic poëtæ vsitatissimum.

sed tu simul] simul vt,simulatque,vt suprà Ode IIII.lib.1.*quo simul mearis.*

simul obligasti perfidum,&c.] simulatque caput tuum obstrinxisti votis ac promissis,iuris iurandi religione confirmatis:quæ tamen non exoluis,neque pręstas:simulatque per caput tuum iurasti, te amanti gratificaturum, neque fidem liberas tamen,multo pulchrior,quàm anteà existis.potest & ita accipi nomen,*votis*.vt positū sit,pro,precibus,id est.*ἀραῖς*, execrationibus. vt Od.XXVIII. lib.1.*precibus non linquar inultis.*;quales sunt,*ne uiuam. ἐμοὶ χάνοι εὐρεῖα χθών.mihi tellus ima dehiscat.& pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras*: Veteres autem caput,sacrum esse existimabant: cuius rei, hæc argumenta sunt, quòd per caput iurare solebant,quod sternutamenta,quæ è capite ortum habent, bonis ominibus, & amicis apprecationibus prosequebantur, quòd assensiones, capitis nutu declarabant.vid Athen.lib.2.

iuuenumque prodis] ita pulchra exoreris post periurium,vt te vnam iuuenes expectant:tui vnius amore flagrent:tu vna,vel certè tu in primis eos solicites,ac maceres.nulla enim grauior cura est,quàm quæ ab amore proficiscitur.

Expedit &c.]si verū est,vt res ipsa declarat esse verum,te periurijs,& fraudibus formosiorem effici: expedit,id est,vtile est tibi,& cuiuis alij parentes sepultos fallere, neque ea, quæ illis promissa sint, persoluere, neque, si per eorum manes iuraueris,iusiurādum seruare.sic verbo expedit,vsus est Od.XVI.li.epod. *Forte,quid expediat,communiter,aut melior pars Malis carere quæritis laboribus.* vt sæpe & M.Tull.vno,& altero exemplo contenti simus.epist. ad Rufum.lib.v. *quid rectum sit,apparet:quid expediat,obscurum est.*& li.3.ad Seruium. *si,quid rectissimum sit, quærimus,perspicuum est:si,quid maximè expediat,obscurum.*

cineres opertos]id est,mortuos.sic Virgilius dixit *cinerem, & manes sepultos.* Aen.IIII.*Id cinerem, et manes credis curare sepultos?* natum ex veterum consuetudine,qui mortuorum corpora cremabāt,cineresq; in vrnis conseruabant.M.Tul. Verr.III.*cur hunc dolorem cineri eius,atque ossibus inussisti, ut liberis eius bona patria, uoluntate patris,iure,legibus tradita eriperes,et cui tibi esset commodum,condonares?* Idem ibid.*obsecrauit per fratris sui mortui cinerem,* &c. Idem 7.*Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam domum:sed ex tua calamitate cineri, atque ossibus filij sui solatium uult aliquod reportare.*

Taciturna noctis Signa] crebra sunt hæc apud poetas.*nocte silenti:silentia noctis.* Virg.Aen.lib.7. *Hæc responsa patris Fauni, monitusque silenti Nocte datos,*&c. ibidem. *cæsarum ouium sub nocte silenti, Pellibus incubuit stratis*:Tib.li.1. *Vota nouem Veneri nocte silente dedi.* Catull.ad Lesb.*Aut,quā sidera multa,cum tacet nox,Furtiuos hominum uidēt amores.* Cęsar lib.7.de bell.Gallic.*tamen silentio noctis Cæsar egressus*

Lucret.

Lucret.lib.4.*Et sonitus audire, seuera silentia noctis Vndique cum constent*. aliud est autem *silente nocte*,aliud *luna silente*. vt docet Plin.lib.28.cap.7.nam silentium lunæ,interlunium intelligitur,id est,tempus id,quo luna nō lucet. Virgil.Aeneid. lib.2. *tacitæ per amica silentia Lunæ*.

gelidaque diuos Morte carenteis] ἀθανάτυς.

Ridet hoc,&c.] Quinetiam *ipse*(vt ait Tibullus)*periuria ridet amantum Iupiter,et uentos irrita ferre iubet*.qua de re suprà.

semper ardenteis acuens sagittas.]de sagittis & arcu Cupidinis diximus ad Od.xxvii.lib.1. nonnulla: ad quæ non me pigebit addere id, quod est apud Eurip.Iphig.in Aul.Vbi chorus ait Cupidinem duos arcus intendere solere:vnū prosperum,& vitæ beatæ effectorem:alterum vitæ perturbatorem, & corruptorem. sic Eurip. ὅθι δὴ δίδυμ' ἔρως χρυσοκόμας τόξ' ἐντείνεται χαρίτων· τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι πότμῳ, τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.

Seruitus crescit noua] crescunt noui amatores,qui tibi seruiunt,tuam perfidiam,& impietatem non experti.

nec priores,&c.] neque veteres tamen, quibus tui mores perspecti sunt, & cogniti,qui tuorum periuriorum testes sunt,in quos tu te sæuam,& immitem,& perfidam prębuisti,quanuis sæpe minati sint, se tibi seruire desituros,à tuis ædibus,ac foribus descedere queunt.

sæpe minati] vt ille apud Terent.*exclusit:reuocat:redeam?non,si me obsecret*.

suis iuuencis] sui filijs adolescentulis.

miseræque nuper,&c.] nouæ nuptę te quoque metuunt,ne tua venustas,& oris pulchritudo,& flagrātia oculorum suos maritos efficiat in se tardiores, aut etiam abs sese alienet.aura hoc loco,ducta translatione à ventis qui nauem quo iubet,impellunt, oris nitorem, venustatem, elegantiam significat. Virg. ad auri splendorem transtulit Aen.sexto.*Discolor unde auri per ramos aura refulsit*.propriè dixit Lucr.lib.2.*cum primis quærere par est,Quo ad licet ac possis,reperire inolentis olini Naturam,nullam quæ mittat naribus auram*.

AD VALGIVM. Ode 9.

Vt mortuum puerum aliquando flere desinat.

NON semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros,aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Vsque:nec Armenijs in oris,
Amice Valgi,stat glacies iners
Menseis per omneis,aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et folijs viduantur orni.
Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademtum:nec tibi uespero
Surgente,decedunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.

At

At non ter æuo functus amabilem
Plorauit omneis Antilochum senex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ sorores
Fleuere semper: desine mollium
Tandem querelarum: & potius noua
Cantemus Augusti tropæa
Cæsaris, & rigidum Niphaten,
Medumq; flumen gentibus additum
Victis, minores voluere vertices:
Intraq; præscriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

COMMENTARII.

hispidos] horridos, deformeis propter hiemem.

mare Caspium] quod est in Scythia.

inæquales procellæ.] quæ mare (quod sua sponte tranquillum, atq; æquale est, unde æquor appellatur) inæquale reddunt. Nam mare nulla uentorum ui agitatum, nullis procellis concitatum, æquale est: tempestate autem coorta, & procellis excitatis, tum fit inæquale. M. Tull. de nat. deor. lib. 3. hæc quattuor coniungit, imbres, nimbos, procellas, turbines. sic & Philippica. v. *hæc causa, cur lex tam præclara, maximo imbri, tempestate, uentis, procellis, turbinibus, inter fulmina, et tonitrua ferretur.*

glacies iners] quæ & fluuios, & agros inertes quodammodo efficit, illos ad nauigationem ineptos: hos steriles & incultos. aliter terram inertem nominat Od. 4. lib. 3.

viduantur] spoliantur.

orni] sup. Od. IX. lib. I. *Nec ueteres agitantur orni.*

vrges flebilibus modis] insequeris carminibus ad flendum accommodatis, seu potius ad flendum prouocantibus. sic M. Tull. Tuscul. quæst. I. *Hæc cum pressis et flebilibus modis, qui totis theatris mæstitiam inferant, concinuntur*, &c. aliter sup. Od. XXIIII. li. I. *multis ille bonis flebilis occidit.* ualet enim illo loco, deflendus, deplorandus, ut diximus. dicimus autem Latinè, urgere opus, urgere forum pro eo, quod est, assiduè in opere, & in foro uersari: sic dictum hoc loco ab Horatio urges flebilibus modis Mysten puerum tibi ereptum, pro eo, quod est, Mysten mortuum assiduè deploras, ac defles. in cod. Donati scriptum est urgues, ut sæpe alibi.

nec tibi vespero Surg. deced. amores, nec rapidum fug.] id est, nec uesperi, nec manè. Stella Veneris ἑωσφόρος, seu φωσφόρος à Græcis, lucifer à Latinis appellatur, cum solem antegreditur orientem: eadem ἕσπερος, id est, uesperus dicitur, cum solem occidentem subsequitur, quam ἰσόδρομον ἡλίῳ, τάχει, ait esse Plato in Timæo, id est, cursum conficere Solis celeritati parem: idemq; de Mercurio: sed eos uim quandam adeptos esse Soli contrariam: ex quo fieri, ut hi tres lucifer, sol, Mercurius sua conuersione alij alios superent, uicissimq; superentur.

At non ter æuo functus] Nestorem significat: de quo sic M. Tull. in Catone maiore.

ne maiore. *Videtis ne, ut apud Hom. sæpissime Nestor de uirtutibus suis prædicet? tertiam enim iam ætatem hominum uiuebat*, &c. quæ sunt ex Homero sumta ἰλιάδ. α. τῷ δ᾽ ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων Ἐφθίαθ᾽, οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ᾽ ἐγένοντο Ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν; Sciendum est autem ætatis appellatione annos triginta intelligi, ut hoc dicam ἐν παρόδῳ: quod declarat locus apud Plutarch. in Catone maiore, ubi tradit illum sex, & octoginta annos natum in iudicium adductum fuisse, atque hanc nominis delationem propemodum fuisse quinquagesimam: quattuor autem annis post, nempe annos nonaginta natum, Ser. Galbam accusasse. ex quo dici posse Catonem, ut Nestorem, ad tres hominum ætates & uita, & rebus gestis peruenisse. Verba Plutarchi sunt hæc. Σερβίῳ Γάλβᾳ κατηγόρησεν ἐννενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. cum Plutarcho congruit Tit. Liuius lib. 39. annalium his uerbis. *Qui* (Catonem describit) *sextum & octogesimum annum agens causam dixerit, ipse pro se orauerit, scripseritq́;: nonagesimo anno Ser. Galbam ad populi iudicium adduxerit*. Quod item ex Dion. Halic. probari potest.

Antilochum] Hom. in Iliade mortem Antilochi non narrat, quemadmodum neque Achillis. tantummodò ὀδυσσ. γ. Nestor Telemacho de patre Vlysse percunctanti filium suum Antilochum inter eos, qui ad Troiam occubuerint, numerat his uerbis. Ἔνθα μὲν Αἴας κεῖται ἀρήϊος, ἔνθα δ᾽ Ἀχιλλεὺς, Ἔνθα δ᾽ ἐμὸς φίλος υἱὸς ἅμα κρατερὸς, καὶ ἀμύμων Ἀντίλοχος. & ὀδυσσ. δ. à Memnone interfectum esse ait. Τὸν ῥ᾽ Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. Iam Verò Pindarus Πυθ. ᾠδ. ϛ. scribit Antilochum, dum patrem seruare cupit, Memnonisq́; uim, atque impetum sustinet, ab eo cæsum esse, de pietate in parentes loquens. ἐγένετο καὶ πρότερον Ἀντίλοχος βιατὰς, νόημα τοῦτο φέρων, ὃς ὑπερέφθιτο πατρὸς ἐναρίμβροτον ἀμμείνας στράταρχον Αἰθιόπων Μέμνονα. Νεστόρειον γὰρ ἵππος ἅρμ᾽ ἐπέδα Πάριος ἐκ βελέων δαϊχθείς. ὁ δ᾽ ἔφεπε κραταιὸν ἔγχος. Μεσσανίου δὲ γέροντος δοναθεῖσα φρὴν βόασε παῖδα ὅν. Χαμαιπετὲς δ᾽ ἄρ᾽ ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν αὐτοῦ. Μένων δ᾽ ὁ θεῖος ἀνὴρ πρίατο μὲν θανάτου κομιδὰν πατρὸς, &c.

nec impubem parentes Troilon.] Troilus Priami filius. de quo Virg. Aen. 1. *Infelix puer, atque impar congressus Achilli*. & M. Tull. Tusculan. 1. *Quanquam non malè ait Callimachus, multo sæpius lacrymasse Priamum, quàm Troilum.*

Desine mollium, &c.] omitte querelas muliebres, uirumq́; minimè decentes. Græcorum more autem locutus est, ut solet. illi enim cum uerbo λήγω, quod ualet, desinere ac finem facere, patrium casum iungunt. Eurip. in Hippoly. Λῆγε μὲν κακῶν φρενῶν. Idem Phœniss. Ἔξελθ᾽, ἄκουσον Οἰδίπου κλεινὴ δάμαρ Λήξασ᾽ ὀδυρμῶν, πενθίμων τε δακρύων. Theoc. εἰδ. α. Λήγετε βουκολικᾶς, Μῶσαι ἴτε, λήγετ᾽ ἀοιδᾶς. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. φύλλα δ᾽ ἔραζε χέει, πτόρθοιό τε λήγει ὕλη. Homer. ἰλιάδ. α. Ἀλλ᾽ ἄγε, λῆγ᾽ ἔριδος, μηδὲ ξίφος ἕλκεο χειρί.

& rigidum Nipharen, Medumq́;, &c.] hunc locum sic explico. & cantemus hæc, uidelicet Niphaten Armeniæ, & Medum Mediæ fluuios, quasi uictos cum Armenijs & Medis, acceptæq́; cladis sensu, ac dolore affectos, angustius, ac lenius fluere. Est autem Medus proprium fluuij nomen, non Araxes, aut Tigris, aut Euphrates, ut alij arbitrantur, intelligendus: idq́; ex Strabone cognoscere licet lib. 15. ubi commemorat, quos fluuios traiecerit Alexander magnus, cum Persidem peragraret, ferroq́; uastaret. eius uerba sunt hæc. πρὸς αὐτῇ δὲ Περσεπόλει τὸν Ἀράξην διέβη. ἦν δὲ ἡ Περσέπολις ἔχουσα βασίλεια ἐκπρεπῆ, καὶ μάλιστα τῇ πολυτελείᾳ τῶν κειμένων. ῥεῖ δ᾽ ὁ Ἀράξης ἐκ τῶν Παραιτάκων. συμβάλλει δ᾽ εἰς αὐτὸν ὁ Μῆδος ἐκ Μηδείας ὁρμηθεὶς, &c. Neque uerò est, quòd quisquam miretur Horatium ita locutum esse *Medum flumen*, si Medus

proprium fluuij nomen est. Nam sic cum reperimus duobus locis esse locutum, uno lib.4.Od.v. *Quid debeas o Roma Neronibus, Testis Metaurum flumen*: altero in epistol. ad Pison. *Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus*. licet & addere tertium, qui est sup.Od.vi.huius li. *Dulce pellitis ouibus Galesum Flumen*. sic enim scriptum est in quibusdam libris calamo exaratis. Atqui Metaurus, Rhenus, Galesus propria sunt fluuiorum nomina.

Intraq; præscriptum Gelonos, &c.] & cãtemus hoc, nempe Gelonos intra fines angustiores, & à Victoribus præscriptos equitare. sunt autem Geloni Scythiæ Europææ populi.

AD LICINIVM. Ode 10.

Retinendam esse mediocritatem, & animi in vtraque fortuna, æquabilitatem.

RECTIVS viues Licini, neque altum
Semper vrgendo: neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimiùm premendo
Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celsæ grauiore casu
Decidunt turres: feriuntq; summos
Fulmina montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem benè præparatum
Pectus. informeis hiemes reducit
Iupiter: idem
Summouet. non, si male nunc, & olim
Sic erit. quondam cithara tacentem
Suscitat Musam, neque semper arcum
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus, atque
Fortis appare. sapienter idem
Contrahes vento nimiùm secundo
Turgida vela.

COMMENTARII.

neque altum Semper vrgendo] id est, neque semper in alto mari nauigando vrgere. n. est assiduè persequi, occupare, premere, ut diximus ad Od.xxii.

lib. 1. Od. XXIIII. eiusd. *Ergo Quinctilium perpetuus sopor Vrget?* Od. XVII. epod. *Vrget diem nox, & dies noctem.*

horrescis] reformidas, refugis.

nimium premendo] nimium urgendo. nimium insistendo.

Littus iniquum] iniquum, uel inæquale accipe, id est, curuum, & flexuosum: uel nauibus iniquum, id est, inimicum, atque infestum, vt epist. ad Pison. *Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis.*

Auream] omnibus rebus anteponendã: maximi pretij. sic Pindarus ὑγίειαν, χρυσῶν appellat, id est, ut Græci interpretantur, τιμίαν. Idem Pindarus Pythi. ὠδ. α. ait se, cum intelligat mediocres ciuium fortunas diutius florere, stabilioresq; permanere, tyrannidem sortem, & exitum detestari. τῶν γὰρ ἀνὰ πόλιν εὑρίσκων τὰ μέσα μακροτέρῳ σὺν ὄλβῳ τεθαλότα, μέμφομ᾽αἴσαν τυραννίδων.

inuidenda] nimis magnificè, & sumtuosè ædificata. sic enim dicimus opes inuidiosas, & inuidiosam potentiam, propterea quòd inuidia cadit in ea, quæ maximè excellunt, si modò sint eiusdem generis, ut diximus sup. ad Od. VI. huius lib. sic Od. I. lib. 3. *postes inuidendos* dicit nimis sumtuosos.

Feriuntq; summos Fulmina montes] sic Lucret. li. 6. de fulmine. *Altaq; cur plerunque petit loca, plurimaq; plus Montibus in summis uestigia cernimus ignis?* & lib. 5. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, summa uaporant Plerunque, & quæ sunt aliis magis edita cunque.* in tribus libris manu scriptis: duob. Vatic. Tornes. *fulgura* legitur. ego tamen vulgatam lectionem seruaui.

alteram sortem] alteram uitæ conditionem.

bene preparatum pectus] animus benè institutus, & ad omnem euentum præmunitus.

olim] post hac. ut saty. v. lib. 2. *Magna, minorue foro si res certabitur olim.*

quondam] interdum.

neque semper arcum Tendit] id est, non semper hominibus pestem immittit: non semper iratus est. Hom. Ἰλιάδ. α. ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακλὼ, ὀλέκοντο δὲ λαοί. Nam etiam Festus tradit Apollinem Pæana dictum ἀπὸ τοῦ παίειν, quod ualet ferire, quòd eum sagittarum ictu nocere putabant.

Rebus angustis animosus, &c.] in rebus tenuibus, humiliq; & aduersa fortuna, fortem oportet animum præstare: in secundis, animum contrahere, & summittere. nihil hac sententia tritius, nihil eadem utilius. eam sic exprimit Isocrates ad Demon. Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον. οὕτω γὰρ οὔτ᾽ εὐτυχῶν, ἔσῃ περιχαρὴς. οὔτε δυστυχῶν, περίλυπος. Theognis autem hoc modo. Μηδὲν ἄγαν χαλεποῖσιν ἀσῶ φρένα, μηδ᾽ ἀγαθοῖσι Χαῖρ᾽, ἐπεὶ ἔς᾽ ἀνδρὸς πάντα φέρειν ἀγαθοῦ. Idem Μήτε κακοῖσι νοσῶν λυπῶ φρένα, μήτ᾽ ἀγαθοῖσι Τερφθῇς ἐξαπίνης, πρὶν τέλος ἄκρον ἰδεῖν.

AD Q. HIRPINVM. Ode II.

Omissis curis, iucundè viuendum esse.

QVID bellicosus Cantaber, & Scythes
Hirpine Quincti, cogitet, Adria
Diuisus obiecto, remittas
Quærere: nec trepides in vsum

Poscentis

Poscentis æui pauca. fugit retro
Læuis iuuentas, & decor, & arida
Pellente lasciuos amores
Canitie, facilemq; somnum.
Non semper idem floribus est honos
Vernis: neque vno Luna rubens nitet
Vultu. quid æternis minorem
Consilijs animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes sic temere, & rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aßyriaq; nardo,
Potamus vncti? dißipat Euius
Curas edaceis. quis puer ocyus
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha?
Quis deuium scortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic, age, cum lyra
Maturet, in comtum Lacænæ
More comam religata nodum.

COMMENTARII.

Cantaber] sup. Ode VI. *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra*. Cantabri ab Agrippa deuicti. epist. ad Iccium lib. I. *Cantaber Agrippæ, Claudi uirtute Neronis Armenius cecidit*. & Ode VIII. lib. 3. *Cantaber sera domitus catena*.

remittas quærere] omittas quærere, seu potius remissius quæras.

nec trepides in vsum Poscentis] nec labores, ne sis sollicitus & anxius sic in usum, id est, propter usum uitæ: quæ cum breuis sit, pauca desiderat, bonorumq; mediocritate contenta est. tale est illud Ode XXIX. lib. 3. *Ridetq;, si mortalis ultra Fas trepidat*.

fugit retro] quia iuuenes fiunt senes: meliores anni abeunt: subeunt curæ, cani, rugæ, morbi, senectus.

læuis Iuuentas] imberbis. ut epist. ad Pison *Imberbis iuuenis tandem custode remoto Gaudet equis*. de Iuuentate iuuentæ deo, diximus ad Od. XXX. lib. I.

decor] forma, pulchritudo.

arida canitie] epithetum accommodatissimum. canities enim ex siccitate nascitur, ut docet Arist. Horat. Ode IX. lib. I. *Donec uirenti canities abest Morosa*.

pellente lasciuos amores, &c.] senectus & ad amores inepta est, & insomnia, uigilijsq; maximè uexatur, & conflictatur.

facilemq; somnum] eodem epitheto usus est lib. 3. Ode XXI. *siue geris iocos, Seu facilem pia testa somnum*. alibi leues somnos appellat. ut infrà Ode XVI. *Nec leues somnos timor, aut Cupido sordidus aufert*. eundem autem significari puto, quem Theocr. γλύκερον, καὶ ἐγέρσιμον nominat: contrà χάλκεον & νήγρετον Homerus mortem appellat: id est, somnum, è quo nemo expergiscitur. idem interdum

ualet νήδυμος ὕπνος. sed sæpius pro suaui & longo, & alto, & tranquillo somno ponitur, ut & νήγρετος.

neque uno luna rubens nitet] Nam (ut est Ode XVIII. huius libri) *Truditur dies die, Nouaq; pergunt interire Lunæ.* rubens autem hoc loco est epithetum ad commendationem nitoris Lunæ pertinens: idem ualet apud Propert. lib. I. uerbum, ruberet. *Et medijs cælo luna ruberet aquis.* ne quis forte ruborem hic accipiat, quemadmodum Virgil. usurpat Georg. I. *At si uirgineum suffuderit ore ruborem, Ventus erit: uento semper rubet aurea Phœbe.* uarij autem sunt lunæ uultus, uariæ figuræ: uide annot. ad Oden II. lib. 4. ibi: *Fronte curuatos imitatus ignes.*

quid æternis minorem, &c.] quid tu animum cogitationibus longissimis, ac, pœnè dicam, sempiternis, id est, quæ ad longissimi temporis curam pertinent, conficis, quibus par esse nequeat? animi enim nostri cogitationes debent breuissimo tempore terminari, cùm uitæ nostræ spatium angustissimis finibus circumscribatur. Hæc autem loquor ex Horatij sententia, cui animorum immortalitas non probatur. eodem pertinet sententia illa, quā producit Arist. lib. 2. de arte dicendi, incerto auctore, Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα θνατὸν φρονεῖν.

vel platano, vel hac Pinu] platanus & pinus arbores sunt ad umbram præbendam natæ, ut suprà Ode 3. *Qua pinus ingens*, &c. & infrà XV. *platanusq; cælebs Euincet ulmos.*

temerè] ὡς ἂν τύχῃ, ut fors tulerit. membris non ordine, aut arte compositis, sed ita, ut casus tulerit, & qualibet stratis.

rosa odorati capillos] id est, odoratis capillis. nam sic loquuntur Græci. iam odorati nomen est ab odore, nō participium ab odorando. sic infrà Ode 20. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis.* sic Virg. Georg. 3 *Disce & odoratam stabulis accendere cedrum.* Seruius huiusmodi nomina, participia appellat sine origine uerbi, quale est *picturatus*. Virg. Aen. 3. *Fert picturatas auri subtemine uestes.* & *uirgatus*. Idem Aen. VIII. *Virgatis lucent sagulis.* & *bacatus*. Idem lib. I. *colloq; monile Bacatum.* & *stellatus*. Idem lib. 4. *atque illi stellatus iaspide fulua Ensis erat.* Catull. de nupt. Pelei. *Ante pedes autem candentis mollia lanæ Vellera uirgati custodibant calathisci.*

Assyriaq; nar. Pot. vncti] uncti oleo, seu unguento nardino. sup. Ode VII. *nitentes Malobathro Syrio capillos:*

Dum licet] ut suprà Ode 3. *Dum res & ætas, & sororum Fila trium patiuntur atra.* & Ode XVII. lib. 3. *dum potes, aridum Compone lignum.*

Dissipat Euius] Anacreon, Σκεδάσαι θέλω μερίμνας. uide sup. Ode VII. lib. I. *nunc uino pellite curas.* Xenophon in symposio utitur uerbo κοιμίζειν, quod ualet, sopire. apud quem sic loquitur Socrates: Ἀλλὰ πίνειν μὲν ὦ ἄνδρες, καὶ ἐμοὶ πάνυ δοκεῖ. τῷ γὰρ ὄντι οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους, κοιμίζει. τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει. fortasse autem *cessatum ducere curam* epist. 2. lib. I. idem ualet quod κοιμίζειν. qua de re uide suo loco. sed admonendus est lector nondum multa lectione perpolitus, nomen *Euius* scribendum sine aspirationis nota, & i, latino. sic enim Eurip. Bacch. βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων Εὔιον τὸν Εὔιον ἀγαλλόμεναι θεόν.

curas edaceis] Hesiod. γυιοβόρους μελεδῶνας. uide annot. ad Od. XVIII. lib. I:

Prætereunte lympha?] aqua è fonte, aut fluuio potius petita?

deuium] quod non prostat in publica: cuius domus à uia publica remota est. utitur hoc nomine & Ode 25. lib. 3. *ut mihi deuio Ripas, & uacuum nemus Mirari libet!*

Dic

Dic age cum lyra, &c.] ego quidem hunc locum sic puto explicandum: dic age, ô puer, Lydæ, maturet cum lyra venire, coma religata in nodum more Lacænæ comtum, id est, negligenter & simpliciter compositum, non ceterarum mulierum in morem concinnatum, vel religata coma more Lacænæ, parum refert. verbum *maturandi* autem hoc loco idem valet, quod festinare, & subaudiendum, venire, aut aliquid simile. quibus verbis significat Horat. se nolle Lyden nimiam curam in comendo capillo, ceteroque corporis cultu ponere: sed Lacænarum mulierum more composito capillo, quamprimùm venire. dixit autem *religata in nodum*, vt Virgil. Aen. XI. *in nodum collegerat*. Verùm cum videam in multis codicibus & calamo scriptis, & excusis *incomtum* vno vocabulo, scriptum esse: videndum an hoc modo hunc locum possimus explicare: *dic maturet incomtum nodum*, id est, dic maturè nodum incomtum faciat, coma religata more puellarum Lacedæmoniarum. dic properè comam nodo incomto colligat. Quod si cui hæc explicatio placeat, verbum *maturet*, intelligendum erit habere significationem agentem: quod non est Horatio nouum, neque inusitatum. sic enim infrà lib. 3. Ode. VII. dixit. *nimis casto Bellerophonti Maturare necem*. & suprà *properare coronas*, Ode. VII. & epistol. ad Loll. I. lib I. *pœnas festinat*. huic loco similis est ille lib. 3. Ode XIIII. *Dic & argutæ properet Neæræ Myrrheum nodo cohibere crinem*: nisi quod in eo loco verbum, *properet*, cum infinitiuo coniungitur.

AD MAECENATEM. Ode 12.

Res graueis & tragicas lyricis versibus non conuenire: soluta autem oratione, res gestas Augusti, Mæcenatem ipsum perscripturum: se nihil posse, præter Licinniæ formam canere.

NOLIS longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec sæuos Lapythas, & nimium mero
Hylæum, domitosque Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris: tuque pedestribus
Dices historijs prælia Cæsaris
Mæcenas melius, ductaque per vias
Regum colla minacium.
Me dulceis dominæ Musa Licinniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgenteis oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris:
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianæ celebris die.

Num

Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare velis crine Licinniæ,
Plenas aut Arabum domos:
Dum fragrantia detorquet ad oscula
Ceruicem: aut facili sæuitia negat?
Quæ poscente magis gaudeat eripi:
Interdum rapere occupet.

COMMENTARII.

Nolis longa] Tale ferè argumentum est Odæ sextæ lib. I. *Scriberis Vario fortis*, & *hostium Victor Mæonij*, &c. significat res grauiores & bellicas versibus Lyricis non conuenire.

Numantiæ] quam deleuit Scipio Africanus anno post Carthaginem euersam decimo quarto. de quibus sic M. Tull. Off. I. *Maiores nostri Carthaginem, Numantiamque funditus sustulerunt*, &c.

Nec dirum Annibalem] nonnulli codices habent durum, quos non sum secutus. nam & infra Ode VI. lib. 3. *Annibalemque dirum* dixit.

Nec Siculum mare] primus Cn. Duilius Cos. Pœnorum classem deuicit, primusque omnium Rom. victoriæ naualis triumphum egit. scribit Liuius lib. XVII. & M. Tull. in Catone maiore, his verbis. *Duiliū M. F. qui primus Pœnos classe deuicerat, redeuntem à cœna sæpe uidebam puer delectabatur cereo funali, & tibicine; quæ sibi nullo exemplo priuatus sumserat. tantum licentiæ dabat gloria.* Polybius hist. lib. I. scribit bellum inter Romanos & Carthag. de Sicilia gestum, anno XVIII. denique esse finitum, omniumque bellorum, de quibus audierit, & longissimum fuisse, & maximum.

nimium mero] intemperanter & immoderatè se vino inuitantem. sic sup. *rixas immodicas mero* appellauit, ex immodico vini potu natas. Od. 13. libri I.

Hylæum] vnum è Centauris.

Telluris iuuenes] γηγενεῖς, terræ filios, Gigantes, quos ope & subsidio Herculis & Bacchi superatos esse annotabimus ad Oden XIX. huius libri. sciendum est autem, cum significare volunt scriptores aliquem obscuro loco esse natum, Terræ filium appellare solere. M. Tull. epist. ad Trebat. *Cn. Octauius tuus familiaris summo genere natus, terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebrò ad cœnam inuitat: adhuc non potuit perducere.*

vnde] à quibus.

pedestribus] soluta & prorsa oratione scriptis, sic Græci πεζὸν λόγον nominant. Plato in sophista. πεζῇ τε ὧδε ἑκάστε λέγων, καὶ μετὰ μέτρων.

ductaque per vias] ducta in triumphum.

minacium] liber Donati & Vrsini *minantium*: at Gabr. Faer. duo Vaticani, & Torn. *minacium*. quos secutus sum.

dulceis] dulces cantus, vt Ode. IX. lib. 3 *dulceis modos*. & ita scriptum est in lib. Don. & Vrsini, & Vatic. duob.

dominæ] amicæ tuæ.

Licinniæ] sic liber Donati: at Faer. & Tor. Lycimniæ.

lucidum Fulgenteis oculos] lucidum fulgenteis, ex illo genere est, quod suprà annotauimus ad Oden XXII. lib. I. ibi. *Dulce ridentem.*

Quam nec ferre pedem dedecuit] non dedecuit inferre pedem in choros: non dedecuit saltare. non dedecuit autem, quia nec extra numerum mouetur, & puella est eximia forma. dedeceret, si anus esset, qualem Chlorida descri bit Ode XV li. 3. quam hortatur, vt ad moriendum vicina ludere inter virgines, *Et stellis nebulam spargere candidis* desinat.

Sacro Dianæ] die festo Dianę, qui colitur à virginibus.

Num tu, quæ tenuit] num tu velis, quicquid vnquam possedit Achæmenes Persarum Rex, aut Mygdonis opes, aut Arabum domos omnium rerum copia instructas ac refertas, crine Licinniæ redimere? Num tu Persarum gazas, aut Phrygias opes, aut Arabum thesauros mereri velis, vt Licinniæ complexibus & osculis careas? de verbo *mutandi* vide, quæ annotauimus ad Od. XVI lib. I.

Achæmenes] Plato in Alcibiade α. scribit Persarum reges ab Achæmene originem ducere. *οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀχαιμένους ἔκγονοι.*

dum fragrantia] flagrantia quidem scriptum est in quattuor codicibus manu scriptis: sed fragrantia excudendum curaui, partim ratione adductus: partim quod in vno cod. ascriptum reperi, *alias fragrantia*: in vno ad oram libri annotatum, *id est bene olentia.* Catull. *cubile Sertis, & Syrio fragrans oliuo.*

aut facili sæuitia negat] sęuitia simulata: quod simile est, ac si diceret, facili difficultate, vt declarant ea verba, quæ deinceps sequuntur: *Quæ poscente magis gaudeat eripi*, id est, quæ oscula puellæ erepta maiore voluptate eam afficiant, quàm eum ipsum, qui poscit atque eripit, videlicet amantem. Ostendit autem, artem, astumque puellarum, quæ sæpenumero dissimulant id se cupere, quod vehementer exoptant: quod quidem faciunt vel vt desiderium amantium magis exacuant, atque incendant: vel pudore deterritæ. Quemadmodum autem Horat. hic dixit *eripere osculum*, sic Catull. *surripere suauium*. Sic ille ad Iuuencium: *Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenci Suauiolum dulci dulcius ambrosia.*

Interdum rapere occupet] interdum anteuertat, & prior osculetur.

IN ARBOREM, CVIVS CASV IN *agro Sabino pœnè oppressus est.* Ode 13.

Nunquam homini satis exploratum esse, quid vitare debeat. Sapphus & Alcæi laudes.

ILLE & nefasto te posuit die,
Quicunque primum, & sacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi.
Illum & parentis crediderim sui
Fregisse ceruicem, & penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis: ille venena Colchi-
ca, & quicquid vsquam concipitur nefas,
Tractauit, agro qui statuit meo

Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis,
Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas. nauita Bosporum
Pœnus perhorrescit, neque ultra
Cæca timet aliunde fata.
Miles sagittas, & celerem fugam
Parthi, catenas Parthus, & Italum
Robur. sed improuisa lethi
Vis rapuit, rapietque genteis.
Quàm pæne furuæ regna Proserpinæ,
Et iudicantem vidimus Aeacum,
Sedeisque discretas piorum, &
Aeolijs fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus,
Et te sonantem plenius aureo
Alcæe plectro dura n uis.
Dura fugæ mala, dura belli?
Vtrunque sacro digna silentio
Mirantur vmbræ dicere: sed magis
Pugnas, & exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, vbi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aureis: & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelopis parens
Dulci, laborum decipitur, sono:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

COMMENTARII.

nefasto die] *ἀποφράδι ἡμέρᾳ.* dies nefastus, infelix, infaustus, ad omnes res gerendas ineptus habebatur. quin nec eo lege agere licebat. quod declarat vulgatissimus ille Ouidij versus. *Ille nefastus erit, per quem tria uerba silentur.* tria verba sunt do, dico, addico. quæ sunt Prætoris. eius enim est actionem & iudicium dare: ius dicere: rem de qua controuersia est, aut possessionem alteri ex litigatoribus addicere. Plutarchus in Camillo scribit ab Heraclito rectè reprehensum esse Hesiodū quòd alios dies faustos alios infaustos, & infelices statuerit, his verbis, *ὀρθῶς Ἡράκλειτος ἐπέπληξεν Ἡσιόδῳ τὰς μὲν ἀγαθὰς ποιουμένῳ, τὰς δὲ φαύλας ἡμέρας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας μίαν οὖσαν.* hanc arborem autem,

autem, quam dicit die nefasto esse satam, iterum commemorat Ode XVII. *Me truncus illapsus cerebro Sustulerat*, &c.

sacrilega manu] impia.

produxit in nepotum, &c.] producere est vel in longum tempus vel foras, & in locum publicum ac propatulum ducere. sic dicimus producere conuiuium in multam noctem, & producere testeis. sic hoc loco in nepot. pernic. &c. productam arborem intellige arborem satione & cultura è terra prolatam & propagatam in posterorum perniciem, & totius vici infamiam.

fregisse ceruicem] frangere ceruices apud M. Tullium vsitatum: vt orat. in Vatin. *Fregeris ne ceruices in carcere illi ipsi Vettio, ne quod indicium corrupti iudicij extaret*. Horat. autem infra Od. 3. Epod. *impia manu Senile guttur fregerit*.

& penetralia sparsisse] id est, & in intima ædium parte noctu hospitem interfecisse.

venena Colchica] venena præsentissima, venena venenis Medeæ, quæ venefica fuit nobilissima, potentiora. Ode XVII. Epod. *Cales venenis officina Colchicis*. Admonendi autem sunt adolescentes, tertiam syllabam nominis *Colchica*, pertinere ad principium versus consequenti. est enim hic versus hypermeter.

caducum] te lignum, quod incidisti in meum caput.

immerentis] qui nihil commerueram, quamobrem in caput meum irrueres. Ode VI Epod. *immerentes hospites*. & VII. *immerentis Remi sacer nepotibus cruor*.

Quid quisque vitet, &c.] In duob. cod. calamo exaratis, Iannoct. & Faern. scriptum est. *Quod quisque vitet*, &c. de qua scriptura lector eruditus iudicabit. Digreditur ad sententiam generalem & vniuersam, neminem sibi in posterum ita cauere posse, vt non improuiso genere mortis extinguatur. quam & Pindarus posuit Olymp. εἰδ.ϛ. Ἠ τοι βροτῶν κέκριται πεῖρας οὔτι θανάτου, οὐδ', ἀσύχιμον ἁμέραν ὁπότε παῖδ' ἀλίου ἀτειρεῖ σὺν ἀγαθῷ τελευτήσομεν

Bosporum] Thracium, Ponti fretum, in quo est Byzantium. Bosporum autem, non Bosphorum imprimendum curaui, quod Græci Βόσπορον dicunt, à nominibus βοῦς & πόρος non Βόσφορος. Præterea in libro Faerni, Bosporum scriptum reperi, & vno Vatic. De Bosporo sic interpres Apollon. lib. 2. ἀργοναυτ. βόσποπος ὀνομάζεται διὰ τὸ δοκεῖν τὴν ἰὼ βοῦν οὖσαν διαπορεύεσθαι τὸ ἀπὸ Βυζαντίου καὶ Καλχηδόνος διάστημα, &c. ἢ διὰ τὸ πάντας τοὺς σεισὺς πορθμοὺς, βοσπόρους καλεῖσθαι. reliqua vide suo loco.

neque vltra Cæca timet] neque ab alio periculo sibi metuit, quàm à Bosporo Cæca autem sunt, quorum causæ ignorantur. Præterea animaduerte hic poni tribrachyn pro dactylo *metu ali*, vt sæpe aliàs.

& celerem fugam Parthi] quia fugiens pugnat. vt sup. Ode XIX. lib. I. & *versis animosum equis Parthum dicere*.

Quam pœnè furuæ] quantulum absui ab inferis, id est, à morte? *Furuum* (inquit Festus) *nigrum, vel atrum. hinc dicta sunt furnus, funus, furiæ, fuligo*, &c.

Proserpinæ] quæ Orci vxor est: vitæ, & mortis arbitra. vide supra ad Od. XXVIII. lib. I. *nullum Sæua caput Proserpina fugit*.

& iudicantem vidimus Aeacum] Plato in Gorgia de Aeaco, & Rhadamantho, ἑκάτερος δὲ ῥάβδον ἔχων δικάζει. vide Od. VII. lib. 4. *& de te splendida Minos Fecerit arbitria*.

Sedesque discretas piorum] campum Elysium: de quo sic Homer. ὀδυσσ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθος. & Virgil. V. Aen. *non me impia nanque Tartara habent, tristesque umbræ, sed amœna piorum Concilia*.

querentem Saphô] querentem de puellis Lesbiis, vel quòd illæ se ad turpem amorem impulissent, vel quòd sibi in amore non responderent.

fugæ] exilij, τῆς φυγῆς. nam Græci exilium φυγὴν appellant,& exulare φεύγειν dicunt. vel fugam intellige eorum, qui clade accepta è prælio fugiunt.

Vtrunque] Alcæum,& Sapphonem.

sacro silentio] cur sacro? an quòd in rebus diuinis,quæ publicè fiebant,imperabatur,vt linguis fauerent? quod scribit M.Tull.de diuinat.lib.1.& item scribunt Græci. hinc illa, *fauete linguis* Od.1.lib.3. & *male nominatis Parcite verbis* Od.14.lib.4. an propter Bacchi,& Cereris mysteria, quæ religiosissimo silentio constabant? an quòd Pythagorici silentium,diuinum quiddã esse existimabant?

Mirantur umbræ dicere] tale est illud Virg.Georg.IIII.de Orph. *At cantu commotæ Erebi de sedibus imis Vmbræ ibant tenues, simulacraq; luce carentum.* idem ibid. *Quin ipsæ stupuere domus,atque intima lethi Tartara,cæruleosque implexæ crinibus angues Eumenides,tenuitq; inhiãs tria Cerberus ora, Atq; Ixionei uento rota cõstitit orbis.*

sed magis,&c.] id est, sed attentius audit vulgus pugnas, & tyrannorum exactiones,quæ canuntur ab Alcæo,quàm res amatorias, quas Sappho suis versibus persequitur. canebat tamen & Alcæus res amatorias,vt didicimus ex Oda XXXII. lib.1.

Densum humeris] frequens,confertum, spissum.

bibit aure.] audit cupidissime. sic Propert.lib.3. *Incipe: suspensis auribus ista bibam.*

Quid mirum,&c.] Quid mirum vmbras mortuorum, Alcæi & Sapphonis cantu teneri,ac delectari, cùm carminibus illis delectatus,ac,pœnè dicam, stupefactus Cerberus aures demittat?

demittit atras b.c.] aliter dixit Saty.IX. lib.1. *Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus.*

Bellua centiceps.] Cerberum significat, fortasse propter centum angueis qui eius caput communiunt,vt ait Od.XI.lib.3. *quamuis furiale centum Muniant angues caput eius.* Hesiodus autem in Theog.Cerberum πεντηκοντακέφαλον id est, quinquaginta capitum,eodemque loco Echidnæ filium facit. sed præstat Hesiodi verba ascribere. sic enim ille de Echidna. Δεύτερον αὖθις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔτι φατειὸν Κέρβερον ὠμηστὴν Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον, Πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα τε,κρατερόν τε. Pausanias autem in Laconicis scribit Hecatæũ Milesium probabilem quendam de Cerbero sermonem excogitasse: qui huiusmodi est: horribilem in Tænaro serpentem fuisse, eumque Orci canem ideò esse nominatum, quia quencunque ille momordisset, eum necesse esset interire,tanta erat veneni pernicies ac diritas: atque hûc serpentem ad Eurystheum ab Hercule esse deductum. Iam primus Homerus eum Ditis, seu Orci canem appellauit, neque aliud ei nomen imposuit,neque vlla eum specie conformauit:Posteriores autem Cerberum appellarunt,eique canis similitudinem,ac figuram affinxerũt, triaque capita,nonnulli etiam quinquaginta attribuerunt, vt Hesiod.

Eumenidum] furiarum. appellatæ autem sunt Eumenides εὐφημισμοῦ ἕνεκα, vel vt præbeant se εὐμενεῖς, id est,placidas, placatas,propitias.

Prometheus] de Prometheo diximus ad odam 3.& 16. lib.1.

& Pelopis Parens] Tantalus,de quo dicemus ad Od.XIX. huius lib.& saty.1.lib.1.sed de eius supplicio,reiicio lectorem ad Aeschylum:cuius extat tragœdia Prometheus nomine.

laborum decipitur] existimo ab Horatio dictum esse *decipitur laborum* exemplo Græcorum,qui ita loquuntur ἐπιλανθάνεται πόνων, id est,decipitur, vel fallitur, vel obliuiscitur laborum. de verbo autem λανθάνειν, quod valet

latere,

valet latêre, seu fallere, diximus ad Od. x. lib. I. notissimum enim est ijs, qui hûc poëtam terunt, *fallere* apud eum, idem valere, quod latêre, obscurum, & incognitum esse. qualia sunt illa. *Da mihi fallere, da iustum sanctumque uideri, & fallentis semita uitæ.* & illud. *socerum & scelestas Falle sorores.* quo sensu & verbum *decipio,* vsurpauit satyr. 3. lib. I. *amatorem quòd amicæ Turpia decipiunt cæcum uitia,* id est, quòd amicæ vitia ab amatore ignorantur, vel non animaduertuntur. non dissimile est illud Plautinum in Epid. *nec satis exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen.* & ita Virgil. Aen. IIII. dixit. *infandum si fallere possit amorem.* quod etiam Græci dicunt βουκολεῖν ἔρωτα, id est, solatia quædam, & oblectamenta adhibere, quibus animi ægritudinem ex amore natam leuare possimus, aut quibus animum ab amoris cogitatione auocemus. sic Horat. satyr. VII. lib. 2. *fallere curam* dixit. *Iam uino quærens, iam somno fallere curam.* hoc igitur loco, *decipitur laborum* coniunctè legendum, vt rectè annotauit Porphyr. valetque, obliuiscitur laborum suorum dulci sono: id est, carminibus Alcæi delectatus, suorum laborum sensu leuatur.

nec curat Orion, &c.] de Orione diximus sup. ad Od. XXVIII. lib. I. sed quòd hic dicit Horatius, non curare cum apud inferos leones agitare, &c. id est, studium venationis intermittere, dum Alcæum, & Sapphonem canentes audit, sumptum est ex Homero ὀδυσ. λ. vbi Vlysses narrat Alcinoo se illum vidisse apud inferos in prato Asphodelo, quas feras in desertis montibus interfecit, eas vnum in locum cogentem. sic Homer. Τὸν δὲ μετ' ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα, Τοὺς αὐτὸς κατέπεφνεν ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι, Χερσὶν ἔχων ῥόπαλον παγχάλκεον αἰὲν ἀαγές. Videtur autem Horatius toto hoc loco Pindarum æmulatus esse Πυθ. εἰδ. α. apud quem, aquila illa, quæ sceptro Iouis insidet, Apollinis cantu delectata, primùm sensim vtranque alam remittit, ac relaxat: deinde palpebris tenebroso vapore perfusis (sic enim loquitur Pindarus) obdormiscit. Itemque Martis animus alioqui ferox, armis relictis, ferroque posito, eodem cantu permulcetur. verba Pindari non ascribam, ne sim longior.

timidos] timidas habet Faërni codex. sic Virg. pharmaceu. *quorum stupefactæ carmine lynces.*

AD POSTHVMVM. Ode 14.

Mortem vitari non posse.

EHEV, fugaces, Posthume, Posthume
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis, & instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti.
Non, si trecenis, quotquot eunt dies
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris: qui ter amplum
Geryonem, Tityonque tristi
Compescit vnda, scilicet omnibus
Quicunque terræ munere vescimur,

Enauiganda, siue reges,
Siue inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Adriæ.
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.
Visendus ater flumine languido
Cocytus errans, & Danai genus
Infame, damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor: neque harum, quas colis, arborum
Te, præter inuisas cupressos
Vlla breuem dominum sequetur.
Absumet heres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus: & mero
Tinget pauimentum superbum
Pontificum potiore cœnis.

COMMENTARII.

Eheu, fugaces &c.] videntur hæc ex Anacreonte expressa, si modò sunt Anacreontis. *πολιοὶ μὲν ἡμὶν ἤδη Κρόταφοι, κάρα δὲ λευκόν: Χαριέσσα δ' οὐκ ἔτ' ἤδη Πάρα*, &c.

nec pietas moram, &c.] id est, ob pietatem neque tardius senesces, neque tardius morieris. sic Od. VII. lib. 4. dicit Torquatum, cum semel diem suum obierit, neque propter genus, neque propter facundiam, neque propter pietatem rediturum. *Cum semel occideris, & de te splendida Minos Fecerit arbitria, Non Torquate genus, non te facundia, non te Restituet pietas.*

Non, si trecenis, quotquot eunt dies.] id est, non si quotidie trecentos tauros Plutoni immoles. sic Theognis *Οὐδ' ἂν ἄποινα διδοὺς θάνατον φύγοι, οὐδὲ βαρείας Νόσους, οὐδὲ κακὸν γῆρας ἐπερχόμενον*. & Sophocles Electra. *Ἀλλ' οὔτοι τόν γ' ἐξ Ἀΐδα Παγκοίνου λίμνας πατέρ' ἀνστάσεις, οὔτε γόοις, οὔτε λιταῖσιν.* Et Aeschy. *Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ*. quē versum vsurpat Aristoph. *βατράχ.* *trecenis* autem habent duo cod. Vatic. & Don. quos secutus sum.

illacrymabilem] id est, qui lacrymis neque mouetur, neque flectitur. Virg. Georg. IIII. de diis inferis. *Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.* Oda IX. autem lib. 4. *illacrymabiles* significat, qui lacrymis ab inferis reuocari, vel redimi non possunt.

ter amplum Geryonem] ter amplum vel tricipitem, vt vult Hesiodus: vel trium corporum, vt alij. Itaque Virgilius tergeminum appellat Aen. VIII. & Lucret. li. 5. Eũ interfecit Hercules boues suas suffurantem. Hesiod. in Theog. *Χρυσάωρ δ' ἔτεκε τρικέφαλον Γηρυονῆα. Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ἡρακληείη Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιῤῥύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ*, &c. De Geryone Pausanias in Atticis ita scribit. *Ἐνταῦθα περιῤῥαγέντος λόφου διὰ χειμῶνα, ὀστᾶ ἐφάνη τὸ σχῆμα*

σχῆμα περιέχοντα, ἕως πιστεύειν ἐστὶν, ἀνθρώπους. ἐπεὶ διὰ μέγεθος, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδοξεν. Αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς πολλοὺς, Γηρυόνου τοῦ χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρὸν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρόνον, &c. Idem Eliacor. primo. καὶ Ηρακλέους ἐστὶν ὁ πρὸς γηρυονὴν ἀγών. τρεῖς δ' ἄνδρες γηρυόνης εἰσιν ἀλλήλοις προσεχόμενοι id est, Tres viri sunt Geryo, inter se coniuncti, & continentes.

Tityumque] Iupiter Elora potitus Iunonis suspicionem, doloremque illum muliebrem veritus, eam in terra defodit. Terra ingenti statura filium edidit, qui Tityus nominatus est. Hunc Latonæ amore captum, eique vim afferre conatum Apollo sagittis confodit, vt tradunt multi. Pindarus autem Πυθ. εἰδ. δ. eum Dianæ sagittis confixum esse scribit his verbis, καὶ μὰν Τιτυὸν βέλος Αρτέμιδος θήρευσε κραιπνὸν ἐξ ἀνικάτου φαρέτρης ὀρνύμενον, ὄφρα τις τὰν ἐν δυνάτῳ φιλοτήτων ἐπιψαύειν ἔραται.

vnda Scilicet omnibus, &c.] Sophocles in Electra λίμνην πάγκοινον, id est, paludem omnibus communem vocat.

Quicunque terræ munere] videtur expressisse illud Homericum ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες.

siue reges, Siue inopes erimus coloni] sic sup. Od. 3. *Diues'ne prisco natus ab Inacho*, &c. & Od. 4. lib. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede*, &c. & similia, quæ collegimus ad Oden XXVIII. lib. 1.

Frustrà cruento Marte, &c.] frustrà periculum hoc, vel illud vitabimus: frustrà omnem diligentiam, cautionemque adhibebimus, vt vitam quàm longissimè producamus. nam, quod genus mortis non timebamus, eo nobis erit fortasse moriendum. huic loco similis est ille oda superiore. *Quid quisque uitet nunquam homini satis Cautum est in horas*. tale est & illud Homeri, ὀδυσσ. π. οὐδέ τί μιν θάνατον τρομέεσθαι ἄνωγα Ἔκ γε μνηστήρων, θεόθεν δ' οὐκ ἔσ' ἀλέεσθαι.

cruento Marte] μιαιφόνῳ, βροτολοιγῷ.

fractis] à scopulis, & littoribus franguntur fluctus.

Austrum] saty. VI. lib 2. *nec plumbeus Auster, Autumnusque grauis, Libitinæ quæstus acerba*.

Visendus ater, &c.] moriendum.

flumine lang. Coc. err.] id est, aqua languida, vel agmine languido. vt Virg. *leni fluit agmine Tibris*. & Hor. alibi *Galesi flumen*.

Cocytus] Homer. ὀδυσσ. κ. Cocytum fluuium facit è Styge deriuatum, & cum Phlegetonte in Acherontem confluentem. Ενθα μὲν εἰς Αχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι, Κωκυτός θ', ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ. Pausanias autem in Atticis (vt suprà diximus) scribit Cocytum, & Phlegetontem fluuios esse Thesprotiæ. cuius verba sunt hæc, πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνη τ' ἐστὶν Αχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Αχέρων ῥεῖ δὲ καὶ κωκυτὸς ὕδωρ ἀτερπέστατον.

& Danai genus] Danai filiæ, de quibus dicemus ad odam XI. lib. 3.

Damnatusque longi Sisyph. Aeol. lab.] hunc laborē narrat apud Hom. Vlysses ὀδυσσ. λ. Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατερ' ἄλγε' ἔχοντα, Λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσι. Ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε, ποσίν τε, Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι Ακρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιὶς, Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής. Αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος, κατὰ δ' ἱδρὼς Ἔρρεεν ἐκ μελέων· κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει. Huius autem laboris talem caussam afferunt. Cum Iupiter Aeginam Asopi filiam ex Phliunte in Oenônem per Corinthum transtulisset: Sisyphus Asopo filiam suam inuestiganti, eam à Ioue esse raptam enunciauit, locumque, quò delata esset, indicauit: ex quo Iouis in se odium grauissimum concitauit.

Quare

Quare mortem in illum, vt eum exanimaret, immisit. Ille mortem durissimis, & solidissimis vinculis constrinxit. morte à Sisypho vincta, eueniebat, vt nemo moreretur, donec morte soluta, Sisyphũ ei vicissim cõstringendum, domandũq; tradidit. Ille aũt prius quàm moritur, vxori mandat, vt sibi parentalia celebret: inferias ad inferos mittat. id non præstat vxor. ille Orcum orat, vt sibi ad vxorem reuerti liceat hanc iniuriam expostulatum. impetrat. Corinthum proficiscitur. cum vxore, & suis, vt olim solebat, sese oblectat, neque iam de reditu ad inferos cogitat. Vix tandem senio confectus eò ingratis retrahitur. ibi saxum voluere iubetur, ne se subducat iterumque ad superos profugiat. Hæc Eusth. λ. ζ. Plato quoque, seu Xenocrates potius in dial. περὶ θανάτου hæc omnia, atque etiã plura enumerat, quæ hic Horat. Χῶρον ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρείας ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφου πέτρον. Alij autem scribunt, ijque boni auctores, Sisyphum multarum rerum cognitione præstitisse, eaque fretum, immortalitatem sibi comparare studuisse. quod confirmat Theognis, cum ostẽdit rebus omnibus diuitias anteponi, ceteras res omnes præ diuitijs pro nihilo putari, etiam si quis plura (inquit) Sisypho sciat. πλείονα δ' εἰδείη Αἰολίδου Σισύφου. de hoc etiam Hor. Od. 17. epod. *Optat supremo collocare Sisyphus in monte saxum.*

neque harum, quas colis, arborum] siue fertilium, siue sterilium, & tantum modò ad voluptatem, & delicias comparatarum, quales sunt platanus, pinus, laurus, & similes.

cupressos.] quas appellat funebres Od. v. epod. *Iubet sepulcris caprificos erutas, Iubet cupressos funebres*, &c. Virgil. Aen. vi. ferales. *cui frondibus atris Intexunt latera & ferales ante cupressos.* & Aen. tertio. *Stant manibus aræ Caeruleis mæstæ vittis, atraque cupresso.* Cur autem cupressus adhibeatur in funeribus, hanc vulgo causam afferunt, quòd semel excisa, nunquam renascitur: & ita Sex. Pompeius. ego existimarim potius initiò iccircò adhiberi cœptã esse, vt corpus humanum ab anima, animoq; iam derelictum, diutius seruaretur, ac maneret incorruptũ. Varro quidem putat iccircò cupressos in rogis adhiberi solitas esse, ne cadauerum, interea dum vrerentur, odor nares offenderet. Plinius pręterea eam arborem Diti sacram esse scribit. Seruius item cupressum Proserpinæ dicatam esse. cod. Iann. & duo Vatic. habent *cupressus.*

breuem dominum] te non diu victurum, non diu arboribus tuis, & ceteris delicijs fruiturum.

dignior] dignior te. quia vtetur fruetur, cum tu parcas, vt sacris. Euenit autem hoc ferè, vt, quę summa cura, omnique studio quæsierunt, & custodierunt homines, ea effusissime largiantur, & consumant heredes, Theocr. εἰδ. ς. Χρήματα δὲ ζώοντες ἀμαλδύνουσι θανόντων. & Saty. iii. li. 2. *Filius, aut etiam libertus ut ebibat heres, Dijs inimice senex, custodis?*

Seruata centum clauibus] quibus parcis, & quæ custodis accuratissimè.

& mero tinget pauimentum] ita vino non parcet, vt etiam eo solum respergat, vel tantum bibet, vt statim effundat, atq; euomat. M. Tull. Philipp. ii. *At uero te inquilino (non enim domino) personabant omnia uocibus ebriorum, natabant pauimenta uino, madebant parietes*: Athenæus scribit lib. 16. Alexandrum magnum solitum fuisse vnguento præstantissimo, vinoque fragrantissimo solum respergere. Potest & ad veterem conuiniorum morem referri, in quibus solebant puerorum aut puellarum, quas amabant, aut amicorum suorum nominibus commemoratis, ac prolatis vinum in humum fundere: quod declarat versus Theoc. εἰδ. ιδ. Ἤδη δὲ προϊόντος ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον. Neque vero mihi displiceat, si quis dicat hic significari ab Horatio illum Grecorum morẽ

qui erat huiusmodi, ut is, qui prior bibebat, cum aliquantum hausisset, reliquum sic è poculo effunderet, ut id resonaret. quod dicebāt *ἀποκοτταβίζειν*. Xenoph. *ἑλλην*, *βιβλ. β.* de Soc. *καὶ ἐπείγε ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα, εἰπεῖν αὐτὸν, Κριτίᾳ τοῦτ᾽ ἔστω τῷ καλῷ.* quæ uerba uertit M. Tull. Tuscul. 1. sed more suo, id est, paulo liberius, quàm audeat religiosus interpres, hoc modo. *qui, cum coniectus in carcerem triginta iussu tyrannorum, uenenum, ut sitiens, obbibisset*, (uel, ut doctissimi uiri legunt, *obduxisset*) *reliquum sic è poculo eiecit, ut id resonaret.* Docet autem Athenæus lib. 11. cottabum à Siculis primùm introductum esse in conuiuio, tantumq; studij in eo ludo ueteres posuisse, ut etiam præmia, quæ *κοττάβια* dicebantur, proponerent. & calices (inquit) qui ad eam rem maximè utiles, & idonei esse uiderentur, conficiebantur. Tùm rotunda domicilia ædificabantur, ut omnes cottabo in medio locato, ex æquo interuallo, & locis similibus, ac paribus de uictoria certarent. non enim solùm magno studio contendebant, ut ad signum propositum eijcerent poculi reliquias: sed etiam ut singula, quæ in eo ludo intercedebant, uenustè, ac decenter efficerent. Oportebat enim læuo cubito innitentem, & lataga, id est, reliquum, quod eijciebatur è calice, dextera manu circumagentem, molliter eijcere. Vide apud eundem Athenæum plura de cottabo lib. 15. ego tamen simpliciter de solo resperso hunc locum intelligendum esse puto. Non est porrò omittendum in cod. Iann. Vrs. tribus Vat. Torn. scriptum esse, *Tinguet.*

superbum] sic legendum esse arbitror, non superbo, nonnullorum ueterum codicum auctoritate fretus. pauimentum superbum autem intellige marmoreum. M. Tull. de leg 2. *pauimenta marmorea, laqueata tecta.* Tib. lib. 3. eleg. 3. *Aurataq; trabes, marmoreumq; solum.* uel pauimentum domini superbi, ut Porph.

pontificum potiore cænis] uino meliore, quàm, quod adhibetur in cœnis pontificijs, quæ solent esse magnificentissimæ, atque apparatissimæ *ὑπερβολικῶς* dictum.

IN SVI SAECVLI LVXVRIAM. Ode 15.

IAM pauca aratro iugera regiæ
  Moles relinquent: vndique latius
  Extenta visentur Lucrino
  Stagna lacu, platanusq; cælebs
Euincet vlmos. tùm violaria, &
  Myrtus, & omnis copia narium
  Spargent oliuetis odorem
  Fertilibus domino priori.
Tùm spissa ramis laurea feruidos
  Excludet ictus. non ita Romuli
  Præscriptum, & intonsi Catonis
  Auspicijs, veterumq; norma:
Priuatus illis census erat breuis:
  Commune magnum: nulla decempedi
  Metata priuatis, opacam
  Porticus excipiebat Arcton:

Nec fortuitum spernere cæspitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu iubentes, & deorum
Templa nouo decorare saxo.

COMMENTARII.

regiæ moles] ædificia molis instar. sic M. Tull. pro Milone substructionum insanas moles appellat, ædificia illa Clodiana. addit ei epithetum, *regia*, ut significantius declaret suæ ętatis hominum in ędificando insolentiam, luxuriam, insaniam.

extenta] extenta latius, id est, porrecta & producta latius, quanuis Acron, & Porph. aliter sentiant.

Lucrino lacu.] Cæsar Augustus portum Iulium ad Baias effecit, immisso in lacum Lucrinum, & Auernum mari. Suet. in Augusto.

Platanusq; cælebs] quæ non solet adhiberi ad uites sustentandas, ut ulmus, sed ad umbram comparandam. ut sup. Od. xi. *Cur non sub alta uel platano, uel hac Pinu iacentes,*&c. *Potamus uncti?* & M. Tull. de Orat. lib. I. *Nam me hac tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis, quam illa, cuius umbram secutus est Socrates.* & Virg. Georg 4. *Iamq; ministrantem platanum potantibus umbram.*

Vlmos] & populos, ut Ode 2. Epod. *Altas maritas populos.*

tum uiolaria, & Myrtus, &c.] nihil est hoc loco corrigendum, ut quidam uolunt: neque trochæus erit myrtus, sed spondæus numero multitudinis. uiolaria autem sunt loca, in quibus uiolæ nascuntur. de myrto diximus suprà ad Oden xxx. lib I.

omnis copia narium] omnes flores, omniaq; uirgulta, ex quibus odor suauis naribus afflatur. eadem autem ratione ea omnia, quæ ad narium delectationem nata sunt, narium copiam appellat Horatius, qua hircum Catullus id, quod nareis offendit, *nasorum pestem.*

spargent oliuetis, &c.] id est, ex oliuetis fient uiolaria, myrteta, roseta, &c. & quibus in locis oliuæ nascebantur, in ijs myrti, uiolæ, & suauissimi flores decerpentur.

Tum spissa ramis laurea] lauri non numerantur in arboribus umbriferis, neque uel ramos habent ita explicatos, uel frondes ita densas, ut earum umbra solis ardorem arcere possit. ueruntamen tantus est (inquit Horat.) hominum luxus, iam inusitatæ deliciæ, tantum denique nouarum, & exquisitarum uoluptatum studium, ut etiam lauri arte adhibita frondibus siluescant, latissimeq; ramos suos diffundant ad excludendos solis ardores.

Non ita Romuli præscriptum, &c.] ordo & structura hæc est: non ita præscriptum est auspicijs Romuli, & Catonis, ueterumq; norma.

commune magnum] commune, τὸ κοινὸν, quo latino utitur M. Tullius non uno loco.

nulla decempedis Metata, &c.] nulla illis erat priuata porticus obiecta septentrionibus, in qua inambularent æstiuo tempore, ita lata, ut decempedis eam commetirentur. uide Vitruu. metata autem positum uidetur pro mensa, idq, παθητικῶς, quod probat Prisc. lib. 8.

Nec fortuitum spernere] uetabant leges, ne quis locum ruri forte fortuna oblatum sperneret, in quo iaceret. quia non sinebant ullas sumtuosas, & porticus

ticus ædificare. ita necesse erat in fortuito cæspire recumbere, uel ex cæspitibus & luto domunculas ædificare.

cæspitem] agellum. ἐλάττωσις. uel cæspitem, locum intellige, in quo negotijs soluti quiescerent ac recumberent, uel lateres è cæspite, unde ædificarent.

nouo saxo] non rediuiuo lapide, sed nouo. De templis Deorum reficiendis Ode VI. lib. 3. *Delicta maiorum immeritus lues Romane, donec templa refeceris, Sedeisque labenteis Deorum.* & saty. 2. lib. 2. *quare Templa ruunt antiqua Deum?*

AD GROSPHVM. Ode 16.

Tranquillitatem animi optari ab omnibus: eam verò non congerendis opibus, honoribus ve consequendis, sed coërcendis cupiditatibus comparari.

OCIVM diuos rogat in patenti
Prensus Aegeo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Ocium bello furiosa Thrace,
Ocium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis, neque purpura ve-
Nale, nec auro.
Non enim gazæ, neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volanteis.
Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leueis somnos timor, aut Cupido
Sordidus aufert.
Quid breui fortes iaculamur æuo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exul
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitiosa naueis
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor ceruis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præsens animus, quod vltra est,
Oderit curare: & amara lento
Temperet risu. nihil est ab omni
Parte beatum.

Abstulit clarum cita mors Achillem:
Longa Tithonum minuit senectus:
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum, Siculaeq; circum
Mugiunt vaccae: tibi tollit hinni-
Tum apta quadrigis equa: te bis Afro
Murice tinctae
Vestiunt lanae. mihi parua rura, &
Spiritum Graiae tenuem camoenae,
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

COMMENTARII.

Ocium] ocium hoc loco accipe uitam tranquillam, pacatam, & quietam, ut apud M. Tull. in Rull. ad Quirit. *ita iucundum est ocium, ut & uos, & maiores uestri, & fortissimus quisque uir maximos labores suscipiendos putet, ut aliquando in ocio possit esse, praesertim in imperio ac dignitate.* aliud ocium describit Catullus ad Lesbiam, iners uidelicet & ignauum. *Ocium Catulle tibi molestum est: Ocio exultas, nimiumq; gestis: Ocium & reges prius, & beatas Perdidit urbes.*

Prensus Aegeo] Aegeum mare ab insulis appellatum est, quae in eo mari caprarum similitudinem prae se ferunt. uide quae annotaui ad epistol. xvi. lib. 1.

condidit] texit, obduxit.

neque certa fulgent] sic Virg. Aen. 1. *Eripiunt subitò nubes caelumq;, polumq;.*

Thrace] Graecum est Θρήκη. sic Ode xxv. lib. 3. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.* alibi Thraca, ut epist. ad Quinctium: *ut nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* & ad Iul. Florum, *Thraca ne uos, Hebrusq; niuali compede uinctus*, &c.

Gazae] diuitiae immensae, ut suprà Ode xxix. lib. 1. *Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis.* similis sententia est epist. ad Loll. 1. lib. 1. *Non domus, aut fundus, non aeris aceruus & auri Aegroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* sic Lucret. lib 2. *Quapropter, quoniam nil nostro in corpore gazae Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni: Quod superest, animoquoque nil prodesse putandum est, Si non forte, tuas legiones per loca campi Feruere cum uideas belli simulacra cientes, His tibi tum rebus timefacto, religiones Effugiunt animo pauidae, mortisq; timores.*

consularis lictor] consulatus. habebat enim & praetor suos lictores. Cic. in Rullum, *Deinde anteibant lictores, non cum bacillis: sed ut hic praetoribus anteeunt, cum fascibus duobus.* consulatū autem posuit pro quouis alio amplissimo magistratu.

Miseros tumultus Mentis] animi perturbationes, curas, angores, timores, aegritudines, quibus concitatus tumultuatur ac trepidat.

curas laqueata circum, &c.] curas, quae in domibus locupletum, & potentium, ac beatorum illorum, tùm crebriores, tùm molestiores solent esse. *laqueata tecta* autem, laquearibus ornata. M. Tull. de leg. 2. *magnificasq; uillas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Lucret. lib. 2. *laqueata, aurataq; templa.*

Viuitur paruo bene] subaudi ab eo, *cui paternum*, &c. id est, uiuit is paruo bene, qui cōtentus est re sua familiari, & supellectili paterna, modicoq; apparatu.

Cupido fordidus] cupiditas fordida, id eft, amor, feu cupiditas pecuniæ: quæ in hominem uerè magni & excelfi animi cadere non folet. Et animaduertat adolefcens harum litterarum ftudiofus, Cupidinis nomen etiam pro cupiditate apud hunc poëtam femper effe generis mafculini, ut Ode XVI. lib. 3. *Contracto melius parua Cupidine Vectigalia porrigam.* & epift. I. lib. I. *Feruet auaritia, miferoq; Cupidine pectus.* & fat. I. lib. I. *At bona pars hominum decepta Cupidine falfo.* & Ode XXIIII. lib. 3. *Eradenda Cupidinis Praui funt elementa.* Atque hæc quanuis non ita magni ponderis, quidam, cùm fciret à me effe occupata, fibi iniuftifsimè arrogauit. neque tamen uidit hic Cupidinem effe Dei nomen. Cupido enim omnium rerum amoris & cupiditatis auctor eft κατὰ πλάτος.

Quid breui fortes, &c.] id eft, quid nos, qui ad breue tempus floremus, ualemus, & uiuimus, multa nobis proponimus, multaq; defideramus? *Iaculamur*, id eft, quafi iaculando petimus. & eft tralatio à fagittarijs. στοχαζόμεθα. Illa autem *breui æuo fortes* coniunctè funt legenda, id eft, ὀλιγοχρόνιοι, & (ut Homeri uerbo utar) μινυνθάδιοι, id eft, breuis uitę, feu breui tempore morituri: exiguum tempus uicturi.

quid terras alio calentes Sole] quid proficifcimur in terras longinquas, & peregrinas patria relicta? non difsimile eft illud Pindari Πυθ. ὠδ. γ. ἔστι δὲ φῦλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσι. Sed Virgil. Georg. 2. magis ad rem, *Exilioq; domos, & dulcia limina mutant, Atque alio patriam quærunt fub fole iacentem.* *Alio fole*, carmine fæculari ad Deos, *aliusq; et idem nafceris*.

patriæ quis exul, &c.] fi hæc Græcè exprimantur, magis appareat totius fententiæ uenuftas, hoc modo, τίς πατρίδος φυγὰς ὤν, καὶ ἑαυτὸν ἔφυγε; Nam exulem Græci φυγάδα nominant, & exulare φεύγειν dicunt, id eft, fugere. Itaq; hanc paranomafiam lingua latina imitari non poteft. fed is tamen, qui græcè fciat, facile eam agnofcat. Iam exulem à folo Nonius ait effe nominatum, ut extorrem à terra: unde mirum eft ab exule exilium, non exulium dici. hanc fententiam autem copiosè perfequitur Lucret. lib. 3. in extremo. *Exit fæpe foras magnis ex ædibus ille, Effe domi quem pertæfum eft, fubitoq; reuertit. Quippe foris nihilo melius qui fentiat effe: Currit agens mannos ad uillam hic præcipitanter, Auxilium tectis quafi ferre ardentibus inftans: Ofcitat extemplo, tetigit cum limina uillæ, Aut abit in fomnum grauis, atque obliuia quærit: Aut etiam properans urbem petit atque reuifit. Hoc fe quifque modo fugit: at, quod fcilicet (ut fit) Effugere haud potis eft, ingratis hæret, et angit*, &c.

Scandit æratas] eadem ferè Ode I. lib. 3. *fed timor et minæ Scandunt eodem, quo dominus, neque Decedit ærata triremi, et Poft equitem fedet atra cura.* Vberius autem Lucretius lib. 2. *Quòd fi ridicula hæc, ludibriaq; effe uidemus, Reueraq; metus hominum, curæq; fequaces Nec metuunt fonitus armorum, nec fera tela, Audacterq; inter Reges, rerumq; potentes Verfantur, neque fulgorem reuerentur ab auro, Nec clarum ueftis fplendorem purpureæ, Quid dubitas, quin omne fit hoc rationis egeftas?* &c.

in præfens] non in pofterum, aut futurum tempus. Suadet enim ut in diem uiuamus. ut Ode 8. lib. 3. *Dona præfentis cape lætus horæ.* & Od. XXIX. lib 4. *ille potens fui, Lætusq; deget, cui licet, in diem Dixiffe, uixi, cras, uel atra Nube polum pater occupato.* & epift. ad Bull. lib. I. *Tu, quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata fume manu, nec dulcia differ in annum.* Nam (ut idem ait Ode VII. lib. 4 *Quis fcit, an adijciant hodiernæ craftina uitæ Tempora di fuperi?* Quin Pindarus, qui multo feuerior Horatio eft, multoq; grauiora tractat argumenta, ait fe diurnam oblectationem perfequentem, fenfim fenefcere, atque ad mortem progredi. eius uerba funt hæc ἰσθ. ὠδ. ζ. ὁ δ' ἀθανάτων μὴ θρασσέτω φθόνος, ὅτι τερπνὸν ἐφάμερον

διώκων, ἥξω καλὸς ἔπειμι γῆρας, ἔς τε τὸν μόρσιμον αἰῶνα. & ἰσθ. ζ. apertius: quicquid ante pedes est, esse melius, eoq; esse fruendum, cùm dies is, qui uitæ nostræ cursum terminat, capitibus nostris semper impendeat: sic Pind. τὸ δὲ πρὸ ποδὸς, ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βίου πόρον. Denique Theognis monet, ut conuiuijs & sermonibus honestis in præsentia oblectemur: futura autem Dijs curanda relinquamus sic Theogn. Νῦν μὲν πίνοντες τερπώμεθα καλὰ λέγοντες. Ἅσσα δ' ἔπειτ' ἔσται, ταῦτα θεοῖσι μέλει. quibus concinunt illa Euripidis in Alcest. ταῦτ' οὖν ἀκούσας, καὶ μαθὼν ἐμοῦ πάρα, Εὔφραινε σαυτόν, πῖνε, τὸν καθ' ἡμέραν Βίον λογίζου σόν, τὰ δ' ἄλλα τῆς τύχης.

Quod vltra est] id est, quod futurum est. nam præsentia duntaxat nos attingunt: futura autem nondum ad nos pertinent.

lento Temperet risu] sic reperi scriptum in quattuor libris calamo exaratis Don. Faer. Vrsini, Torn. cum libri uulgati habeant *læto*. quam tamen scripturam, si quis malet, non refello, neque admodum improbo. sed lento magis probo: idq; interpretor, moderato, non profuso.

nihil est ab omni Parte beatum] Pulchrè Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. ostendens idem, quod hic Horat. nihil esse ab omni parte beatum, ait Deos immortales uni bono hominibus dato duo mala admiscere solere: hæc autem mala insipientes moderatè ferre non posse, suamq; aduersam fortunam fronte & uultu declarare & prodere: &, si quid boni habeant, stultitia sua obruere, atque extinguere: sapientes contrà dissimulando, sua quidem mala occultare: bona autem semper in promtu habere, & his suas molestias consolari ac leuare: sic Pindarus, πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. τὰ μὲν ὦν οὐ δύνανται νήπιοι κόσμῳ φέρειν. ἀλλ' ἀγαθοί, τὰ καλὰ τρέψαντες ἔξω. adde cetera, quæ deinceps sequuntur de Peleo, Cadmo, Achille. Illum autê Pindari locum uidetur Theognis expressisse his uersibus, οὐδεὶς τοι πάντ' ἐστὶ πανόλβιος, ἀλλ' ὁ μὲν ἐσθλὸς Τολμᾷ ἔχειν τὸ κακόν, κοὐκ ἐπίδηλος ὅμως Δειλὸς δ' οὔτε κακοῖσιν ἐπίσταται, οὔτ' ἀγαθοῖσιν Θυμὸν ἔχων μίμνειν. Rursus Pindarus Νεμ. εἰδ. ζ. disertè negat fieri omnino posse, ut aliquis unus uniuersam beatitudinem sit consecutus. τυχεῖν δ' ἓν ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἀνελόμενον. Eodem pertinent tres Eurip. senarii in Steneb. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. Ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον. Ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἀροῖ πλάκα, id est, non est quisquam qui omni ex parte beatus sit. Nam aut bonus natura factus uiuendi facultatibus caret: aut ignobilis & humilis natus, agros fertiles & opimos arat.

Abstulit clarum cita mors Ach.] apud Homerum Achilles se μινυνθάδιον à matre editum esse, id est, uitæ breuis hominem, dicit: Μῆτερ, ἐπεί μ' ἔτεκές γε μινυνθάδιόν περ ἐόντα, Τιμήν πέρ μοι ὄφελλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι. cui sic respondet Thetis, Ὤ μοι τέκνον ἐμόν, τί νύ σ' ἔτρεφον αἰνὰ τεκοῦσα; Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος, καὶ ἀπήμων Ἧσθαι, ἐπεί νύ τοι αἶσα μίνυνθά περ, οὔτι μάλα δήν. & eadem pro filio Iouem orans, Τίμησόν μοι υἱόν, ὃς ὠκυμορώτατος ἄλλων Ἔπλετο. & ἰλ. ι. ipse Achilles narrat se de matre audiuisse, si gloriæ studeat, sibi breui esse moriendum. Μήτηρ γάρ τέ μέ φησι, &c.

Longa Tithonum] immortalitatem quidem Tithonus, quam optauerat, consecutus est, sed eam senectus insuauem, atque amaram reddidit, cum se omnibus prorsus uoluptatibus, atque oblectationibus, ætatis culpa, priuatum esse sentiret: quem ob id in cicadam uersum esse aiunt. Sup. Od. XXVIII. lib. 1. *Tithonusq; remotus in auras.*

Porriget] producet, prorogabit: seu, si quis malet, præbebit.

Te greges centum, &c.] circum te greges centum, & Siculæ uaccæ mugiunt. Diuitiæ olim in boum armentis, & pecudum gregibus erant positæ. Hom. ἰλ. ι.

ἰλ.ι. Ἐνδ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηνες, πολυβοῦται. & Hesiod. ἔργ.καὶ ἡμ. ἄνδρες πολύμηλοι τ', ἀφνειοί τε.

tollit hinnitum] edit hinnitum. vltima syllaba nominis hinnitum pertinet ad principium versus deinceps subsequentis, hoc modo: *tibi tollit hinnitum apta quadrigis equa.* vt sup. Ode XIII. *ille uenena Colchi- Ca, et quicquid*, &c. tollere hinnitum autem sic dictum, vt tollere cachinnum, risum, clamorem. lib. de arte poet. *Romani tollent equites, peditesque cachinnum*, & ibidem, *Ne spissa risum tollant impune caterua.* & M. Tull. lib. 2. epist. ad Q. Fratrem epist. 1. *deinde eius operæ repente à Græcostasi, et gradibus clamorem satis magnum sustulerunt.* & epist. tertia. *operæ Clodianæ clamorem sustulerunt.* & Lucret. lib. 3 *Tollunt clamores, quasi si iugulentur ibidem.* & Virg. Aen. 3. *Clamorem immensum tollit.*

apta quadrigis equa] etiam hoc loco refelli, & coargui possunt ij, qui quadrigas, quattuor equos esse sine curru putant. Nam si hoc ita sit, quo modo hic locus explicari possit, non video. sed res est ita in promtu posita, vt silentio potius prætereunda, aut risu eludenda, quàm argumentis aut exéplis sit refellenda.

te bis Afro Murice tinctæ, &c] lanas bis tinctas murice, seu purpura, διβάφους Græci vocant. ex quo M. Tullius purpuram bis tinctam dibaphum nominat epist. ad M. Cælium: *Curtius noster dibaphum cogitat, sed eum infector moratur.*

Spiritum Graiæ ten. cam.] sic Pindarus εἰδ.θ. olymp. ait se Parcæ beneficio & benignitate eximiarum Gratiarum hortum depascere, id est, ex artis poeticæ studio flores lectissimos carpere. σύν τινι μοιριδίῳ παλάμᾳ ἐξαιρέτων χαρίτων νέμομαι κᾶπον.

Parca non mendax] sic Parcas *ueraces* appellat in carmine sæculari.

malignum] illiberale, inuidum, iniquum. Sup. Ode XXIX. lib. 1. *ne parce malignus.* & epist. ad August. *laudare maligne.*

AD MAECENATEM AEGROTVM. Ode 17.

Negat se ei superstitem esse velle.

CVR me querelis exanimas tuis?
Nec Dijs amicum est, nec mihi, te prius
Obire Mæcenas, mearum
Grande decus, columenque rerum.
Ah, te meæ si partem animæ rapit
Maturior uis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec superstes
Integer? ille dies utranque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Vtcunque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ spiritus igneæ,
Nec, si resurgat centimanus Gyas,
Diuellet unquam. sic potenti
Iustitiæ, placitumque Parcis.

Sum

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars uiolentior
Natalis horę, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus vndæ:
Vtrunque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. te Iouis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque fati
Tardauit alas, cum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra leuasset, Mercurialium
Custos uirorum. reddere uictimas,
Aedemque uotiuam memento,
Nos humilem feriemus agnam.

COMMENTARII.

nec diis amicum est] à Grecis sumsit hoc loquendi genus. sic enim illi, οὐ θεοῖς φίλον, id est, non est dijs amicum: quod latinè redderemus, non placet Dijs. Hom. ἰλ. ν αἰκέ περ ὔμμι φίλον καὶ ἡδὺ γένοιτο. idem ἰλ. ἰλ. ἰῶτα. οὕτω που δὴ μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι. & Theognis, ζεῦ πάτερ, εἴθε γένοιτο θεοῖς φίλον. rursum Hom. ἰλ. α. Αἰεί τοι τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι. Plat. in Theæteto. ἀλλ' εἰ οὕτως ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρὸν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. Callimachus in Delum, ἥρη τοῦτο με ῥέξον, ὅ, τοι φίλον. Euripides Phœniss. ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοὶ μᾶτερ, φίλα. Hesiodus. ἔργ. καὶ ἡμ. σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν. Quidam vir doctus, cum hunc locũ legisset apud me Venetijs, & sciret me hos cõmentarios tum editurum, cum recudissem & limassem: XII. caput libri secundi variarum lectionum suarũ ex his concinnauit.

Ah, re meæ si partem animæ] Pithagoricum est hoc σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία.

maturior vis] mors immatura: vel maturior, id est, celerior, quam natura fert.

nec carus æque, nec, &c.] sensus est: ego nec carus mihi æque futurus, nec integer, si tibi, qui meæ animæ pars vna es, sim superstes, quid moror altera?

Ille dies vtranque Ducet] non occides, aut morièris. quin ego eadem fati necessitate domitus atque oppressus extinguar. eodem, quo tu morieris die, moriar: qui dies te eripiet, ille vtrunquè eripiet: ruere aut mori non potes, quin ego eodem casu labefactatus concidam.

non ego perfidum Dixi] translatio ducta à militari sacramento. sic enim loquitur Cæsar. lib. I. de bello ciuili. *Milites Domitianos sacramentum apud se dicere iubet.*

vtcunque præcedes] vbicunque, vel quandocunque præcedes. vt annotauimus ad Oden XVII. lib. I.

supremum

supremum Carpere iter] extremum vitæ diem tecum obire parati. *supremum* valet extremum, vt epistol. ad Torq. *Supremo te sole domi Torquate manebo.*

Chimæræ spiritus igneç] Pindarus Chimæram appellat πῦρ πνέοισαν, id est, ignem spirantē, vt diximus suprà ad Od. XXVII. lib. I. vbi plura de Chimæra.

centimanus Gyas] & hoc loco, & Ode VI. lib. 3. Testis mearum, &c. secutus eram initio scripturam, quæ in quibusdam libris calamo descriptis reperitur, & quam Priscian. lib. VI. & XVII. agnoscit *centimanus Gyges.* Præterea Hesiodus Cottum, Briareum, Gygen fratres centimanos facit in Theogon. Ἄλλοι δ' αὖ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο Τρεῖς παῖδες μεγάλοι τε καὶ ὄμβριμοι, οὐκ ὀνομαστοί Κόττος τε, Βριάρεώς τε, Γύγης θ' ὑπερήφανα τέκνα, Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων ἀΐσσοντο. Præterea interpres Apollonij lib. I. scribit Briareum, Aegæona, Gygen vnum & eundem esse dissimilibus nominibus idem significantibus. illius verba sunt hęc Βριάρεως δὲ καὶ Αἰγαίων καὶ Γύγης ὁ αὐτὸς λέγεται, συνωνύμως. Hom. autem ἰλ. α. sub Achillis persona narrat Briareum centimanum à Thetide euocatum Ioui, cum eum ceteri Dij vincire vellent, aduersus illos opem tulisse: sic Achilles Thetidi. Ἀλλὰ σὺ τόν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν Ὦχ' ἑκατόγχειρον καλέσασ' ἐς μακρὸν Ὄλυμπον, Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί. Sed cùm hos commentarios iam iam typis, operisque permittere cogitarem, iniectus mihi scrupulus est, ex duobus locis Hor. in quibus nomen *Gyges*, quamuis gigas in iis non designetur, producitur. Od. V. lib. 2. *Cnidius've Gyges.* & Od. VII. lib. 3. *Constantis iuuenem fide Gygen:* & ex vno Ouidiano, in quo gigas idem, qui hoc loco, describitur, *Centimanum Gygen, semibouemque uirum.* Non esse enim verisimile alibi produci idem nomen, alibi corripi: quamuis in nonnullis nominibus proprijs hoc vsu venire sciam. Mouit me præterea Apollodorus, cuius hæc sunt verba in principio. Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου: Γήμας δὲ Γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς ἑκατόγχειρας προσαγορευθέντας Βριάρεων, Γύην, Κοῖον, id est, Cælum, seu Cælus primus totius mundi imperium obtinuit. cum autem Terram vxorem duxisset, suscepit ex ea liberos primos Briareum, Gyam, Cœum: qui centimani sunt appellati. His testimonijs, & argumentis adductus sententiam priorem mutaui, & apud Horat. vtrobique *centimanus Gyas* legendum esse existimaui: quam scripturam probat item M. Anton. Muretus, eamque se in quibusdam veteribus libris reperisse testatur. ego ne mentiar, nusquam eam reperi, nisi quòd in lib. Faerni, & vno Vaticano, hoc nomen in litura, tanquam in luto demersum est. ex qua suspicari licet initio scriptum fuisse *Gyas*, & posteà ab ignaris litterarum deprauatum. Hanc igitur scripturam si recipimus, emendandi sunt Hesiodus, & Apollonij scholiastes, & vbi vulgò legitur Γύγης, scribendum Γύης. eademque opera puto apud Hesiod. non Κόττον, sed Κοῖον legendum esse.

Seu libra, seu me, &c.] Mathematici, & Astrologi ab aspiciendo, quo verbo hic vtitur Horatius, aspectus appellant: sed ij aspectus intelliguntur stellarum errantium, inter se: non ad homines referuntur: quomodo velle videtur Horat. Ad hunc locum pertinere videtur quæ scribit M. Tull. de diuinat. lib. 2. *Sed ut ratione utamur omissis testibus, sic isti disputant, qui hæc Chaldæorum natalitia prædicta defendunt. uim quandam esse aiunt signifero, in orbe, qui Græcè ζῳδιακὸς dicitur, talem, ut eius orbis unaquæque pars alia alio modo moueat, immutetque cælum, perinde ut quæque stellæ in iis, finitimisque partibus sint quoque tempore: eamque uim uariè moueri ab iis sideribus, quæ uocantur errantia. Cum autem in eam ipsam partem orbis uenerint, in qua sit ortus eius, qui nascatur, aut in eam, quæ coniunctum aliquid habeat, aut consentiens: ea triangula illi & quadrata nominant,* &c. seu me igitur (inquit Hor.) Venus, cui Taurus, & Libra attribuūtur, aspicit: seu Mars, cui Scorpius,

pius,& Aries:seu Saturnus,cui Capricornus: nostra astra incredibiliter consentiunt,& conspirant.

formidolosus] horribilis,metuendus.

pars violentior natalis horæ] significat se eo temporis momento natum esse,quo Mars in orbis signiferi parte sibi imminente,& propinqua fuerit. Est autem Martis stella,vt & Saturni,malefica,& inclemens, Astrologorum sententia.

seu tyrannus Hesperiæ] id est, qui tempestates in Oceano occidentali, & quouis alio mari,excitat oriens. Capricornus autem Saturno ascribitur.

te Iouis impio, &c.] Iupiter prosper, & salutaris est: Saturnus maleficus, perniciosus,pestilens.significat igitur cum Mæcenatis ortus,diesque natalis Iouis stellam prosperam,ac salutarem,Saturni inclementiam contudisse,ac discussisse: à Mæcenate denique perniciem imminentem, ac præsentem auertisse. Iouis tutela igitur,id est,Iouis stella,quæ te tuetur. Ostēdit autem etiam M.Tull. epistol.ad Fab. Gallum.lib.7. Saturnum esse perniciosum, & inclementem. sic enim ille. *Martis uero signum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse.* contrà Iouem, salutarem lib.6.de Rep. *Deinde est hominum generi prosper,et salutaris ille fulgor,qui dicitur Iouis* sic Virgil. Georg.1. *frigida Saturni sese quo stella receptet*. Iterum M.Tull.lib.1.de diuinat. *Quid habet astrologus, cur stella Iouis, aut Veneris coniuncta cum Luna ad ortus puerorum salutaris sit, Martis'ne contraria?*

refulgens] suo fulgore contrario fulgens,& Saturno repugnans.

Lætum theatris ter crepuit] ter tibi plausit. vt sup.Ode.xx.lib.1. *datus in theatro Cum tibi plausus.* ter autem valet,sæpius.vt Od.111.lib.3. *Ter si resurgat murus aeneus.* vide quæ annotaui ad Od.1.lib.1.si plura exempla requiris.

Me truncus illapsus cerebro] de hoc trunco, aut de hac arbore vide sup. Od.XIII. *Ille et nefasto te posuit die,*&c.

illapsus cerebro] in Oda suprà dicta. *te caducum In domini caput immerentis.*

Sustulerat] sustulisset de medio, interemisset. sic Od.1.lib.3. *Fulmine sustuleris caduco.*

nisi Faunus ict.] significat Martis maleficentiam, & iniuriam, cui erat maximè opportunus,atque expositus à Fauno,ac Mercurio esse repressam, ac propulsatam: quemadmodum & Saturni pestilentiam, quæ Mæcenatis ceruicibus impendebat,Iupiter sua præsentia discussit.

Mercurialium] ingeniosorum,quales sunt poetæ.

feriemus agnam] vt suprà Ode IIII. lib.1. *Seu poscat agnam, siue malit hædum.*

Ode 18.

Se in re tenui, sua tamen sorte contentum viuere. at alios nullum ædificandi,nullum quærendi,nullum rapiendi modum facere,nihil de morte cogitantes.

NON *ebur,neque aureum*
Mea renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas vltima recisas

Africa

Africa:neque Attali,
Ignotus heres,regiam occupaui:
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides,& ingeni
Benigna uena est: pauperemque diues
Me petit.nihil suprà
Deos lacesso:nec potentem amicum
Largiora flagito
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die:
Nouæque pergunt interire Lunæ.
Tu secanda marmora.
Locas sub ipsum funus:& sepulcri
Immemor struis domos:
Marisque Baijs obstrepentis urges
Summouere littora,
Parum locuples continente ripa.
Quid,quodusque proximos
Reuellis agri terminos?& ultra
Limites clientium
Salis auarus?pellitur paternos
In sinu ferens deos
Et uxor,& uir,sordidosque natos.
Nulla certior tamen,
Rapacis Orci fine destinata,
Aula diuitem manet
Herum.quid ultrà tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris:nec satelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit auro captus.hic superbum
Tantalum,atque Tantali
Genus coercet.hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus,atque non uocatus audit.

COMMENTARII.

renidet] quandam hilaritatem præ se fert.vt sup.Od.v. *Vt pura nocturno renidet Luna mari.*& epod.Od.II. *circum renidenteis Lares.* & lib3.Od.VI. *& adiecisse*

tractam. Tu quibus exiguis renidet, id est, lætatur, gloriatur, Catullus transfert ad animata, atque adeo ad homines. *Egnatius quòd candidos habet dentes, Renidet usque quaque.* Id est, ridet. quemadmodum & ridere transfertur ad inanimata. idem Catull. de nuptijs Pelei. *Quæ permulsa domus iucundo risit odore.* sic Lucret. lib. 1. *tibi rident æquora ponti.* & lib. 4. *Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident:* Idem ad idem significandum vtitur verbo renidendi. lib. 2. *Nec domus argento fulget, auroque renidet.* Horat. lib. 4. Od. x1. *Ridet argento domus.* & Od. IIII. *& pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris: Qui primus alma risit adorea.* Talis est vsus apud Græcos verbi γελᾷν. Hesiod. Theog. γελᾷ δὲ τε δώματα πατρὸς Ζηνὸς ἐριγδούποιο, θεᾶν ὀπὶ λειριοέσσῃ σκιδναμένῃ. Theognis, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη. Virg. in Melibœo. *omnia nunc rident.*

lacunar.] laquear. vtitur M. Tull. Tusc. 5. *in hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari, seta equina appensum demitti iussit.*

non trabes Hymettiæ Premunt.] id est, non trabes ex monte Hymetto petitæ, columnis è lapide Numidico ab vltima Africa deuectis innituntur. trabes autem Hymettias vel ligneas intellige, puta abiegnas: vel marmoreas, vt alij volũt. Plinius quidẽ l. 36. c. 3. columnas Hymettias marmoreas cõmemorat.

nec Attali Ignotus heres] significat se neque vi, neque blanditiis, neque aliis malis artibus, ac rationibus cuiusquam diuitis hereditatem expugnasse, quemadmodum populus Rom. Attali Regis Pergami hereditatem sibi vendicauit, vt scribit Iul. Florus. lib. 58. & simul auaritiam populi Rom. obscurè notat, qui Reges non solùm armis & ferro, & aperto Marte, verùm etiam simulatione iuris, & fraude, regnis auitis euerterit, ac spoliarit. non dissimile est, quod ait M. Tull. de regno Alexandrino in orat. agr. cont. Rull. quæ verba libet hoc loco ascribere, vt quiuis ex iis intelligat, pleraque regna non testamenti, aut victoriæ iure ad populum Rom. venisse, sed populum Rom. quo iure, qua iniuria omnium regum, ac liberorum populorum bona appetiuisse, & conciliasse. sic igitur M. Tull. *Quis enim uestrum hoc ignorat, dici illud regnum testamento regis Alexandrini populi Rom. esse factum? hic ego consul populi Rom. non modo nihil indico, sed ne quid sentiam quidem, profero. Magna enim mihi res non modo ad statuendum, sed etiam ad dicendum uidetur esse. Video, qui testamentum factum esse confirmet: auctoritatem senatus extare hereditatis aditæ sentio tum, quando Alexandro mortuo legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositam nostris recuperarent,* & mox sequitur. *Dicitur contrà, nullum esse testamentum: non oportere pop. Romanum omnium regnorum appetentem uideri: demigraturos in illa loca nostros homines propter agrorum bonitatem, & omnium rerum copiam.*

Trahunt.] nent. ex quo per translationem tracta oratio appellatur, id est, non vehemens, non contorta, non interrupta, neque concisa: sed fluens, & continens, & fusa. Cicer. de orat. 2. *uerborum autem ratio, & genus orationis fusum, & cum lenitate quadam æquabiliter profluens.* Idem in perf. orat. *sed in his tracta quædam, & fluens expetitur, non hæc contorta, et acris oratio.* & tractus verborum apud eundem lib. 2. de ora. ad Q. Fr. *qui tum mihi quæ dubitatio, tractusque uerborum?* sententia autem huius loci hæc est. meorum clientium vxores lanas mihi non carpunt, neque nent, ex quibus mihi conficiantur togæ prætextæ cum obtinuerim magistratum.

clientę] ita admonet esse legendum Charisius lib. 1. his verbis. *Cliens communis est. Inuenimus tamen et clientam apud Afranium in Pompa. interim tua clienta, et apud Horatium, Nec Laconicas mihi Trahunt honestæ purpuras clientæ.* Atq; hæc sunt annotata à M. Antonio Mureto: Verum quòd ad hanc scripturam attinet, eam in vno duntaxat libro vetere reperi, eoque Vaticano: quem tamen corruperat

nescio

nescio quis imperitus litterarum, adiecta s. Plautus quoque vtitur hoc nomine in Rudente. *Bene factum, & volupe est mihi hodie his mulierculis Tetulisse auxilium iam clientas repperi.* & in Mil. glor. *habeo, eccillam clientam meam*. Denique ita legit Porphyr.

benigna] larga, affluens, abundans. vide quæ diximus ad Odam 17. lib. 1.

nihil supra Deos lacesso.] non fatigo precibus, vt plura donent. sic enim supra locutus est. Od. 2. lib. 1. *prece qua fat gent*, &c.

nec potentem amicum.] potentem amicum τὸν ὑπερέχοντα φίλον appellat. sic autem licet eos hodie appellare, qui coluntur à tenuioribus spe vtilitatis alicuius: non autem domini, cùm his temporibus seruorum vsus sublatus sit. sic idem epistola ad Lollium 2. lib. 1. *Tu cede potentis amici Lenibus imperijs*. idem appellatur rex, & ab ipso Horat. & à Plauto, nempe qui alit inferiorem.

satis beatus] agro Sabino contentus: & ita beatus.

Truditur dies die] id est, diem dies excipit: diem hesternum hodiernus expulit, hodiernum vicissim crastinus exturbabit. significat vitæ nostræ curriculum esse breuissimum, & temporis cursum celerrimum.

Nouæque pergunt interire lunæ] nouæ Lunæ primùm complentur: deinde decrescunt, atque intereunt, & rursus oriuntur nouæ menstruo spatio confecto. vt Ode VII. lib. 4. *Damna tamen celeres reparant cælestia lunæ*.

Tu secanda marmora locas] id est, tu conducis operas mercenariorum hominum, qui tibi marmora cædant ad ædificandum. vel cum redemtore aliquo pacisceris certa mercede, qui secanda curet suo periculo. sic loquuntur Latini: loco opus faciendum, id est, conduco eius operas, qui faciat opus: vel redemtori negocium do operis faciendi.

sub ipsum funus] paulo ante funus. vt sup. Od. 9. lib. 1. *lenesque sub noctem susurri*.

Baiis obstrepentis] sic Ode XIIII. lib. 4. *qui remotis Obstrepit Oceanus Britannis*.

vrges summouere] id est, in eo occupatus es, eique operi instas, in eam curam totus incumbis, vt summoueas maris littora: quia iactis vltra littus in mare molibus, ædificas. Varius est autem huius verbi vsus apud hunc poëtam. Od. VI. lib 1. *Quis multa gracilis te, puer in rosa Perfusus liquidis vrget odoribus?* vrget, id est, arctè amplectitur. Od. XXII. eiusdem. *Quod latus mundi nebulæ, malusque Iupiter vrget*, id est, occupat, circunfundit. & Od. IX. huius libri. *Tu semper vrges flebilibus modis Mysten ademtum*, id est, insequeris. quod perinde est, ac si diceret. tu assiduè eius mortem luges, ac deploras. & Od. 24. lib. 1. *Ergo Quinctilium perpetuus sopor Vrget?* id est, opprimit, occupat, detinet. aliter saty. III. lib. 2. pudor, inquit, *te malus vrget*. ibid. *& medicum vrget*. & sat. 3. li. 1. *optimus ille est, Qui minimis vrgetur*. & epist. ad villicũ lib. 1. *& tamen vrges Iampridem non tacta ligonibus arua*. & saty. VII. li. 2. *Pars hominum vitijs gaudet constanter, et vrget Propositum*, id est, perseuerat in suscepto, & proposito consilio. & Od. XVII. epod. *Vrget diem nox, et dies noctem*, id est, sine vlla intermissione excipit, ac subsequitur.

parum locuples continente ripa.] terra continente non contentus, in mari ædificas, & mari ipsi littus adimis. vt Od. 1. lib. 3. *Contracta pisces æquora sentiunt, Iactis in altum molibus*. eandem cupiditatem reprehendit Ode XXIIII. li. 1. *Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis, et mare Apullicum*.

Quid, quod vsque] Quid quòd assiduè vicinorum tuorum possessiones, & agellos reuulsis terminis occupas?

& vltra lim. clien.] cum eos defendere, ac tueri debeas.

manet] diuiti imminet, parata est. lege annot. ad Od. 28. lib. 1. licet (inquit Horat.) in mari, & in alieno solo, iustis, & veris dominis eiectis, atque exturbatis,

ædifices: nulla tibi tamen certior domus parata, ac reseruata est, quàm inferorum sedes. per verba illa *fine Orci destinata* intelligo domicilium vltimum diuiti paratum. finem vsurpauit in genere fœmineo, vt Od. 17. epod. *Quæ finis, aut quod me manet stipendium?*

Aequa tellus Pauperi] sic sup. Od. 27. lib. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas*, &c.

Satelles Orci] Charon.

Callidum Promethea] Hesiodi epitheta expressit ποικίλον id est, varium, & mox ποικιλομήτιν, mox ποικιλόβουλον.

auro captus.] nec Orcus ipse auro capitur. vt epistol. ad Iul. Fl. lib. 2. *si metit Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro?* vide ann. ad Od. 14. huius lib. *Non si trecenis, quotquot eunt dies*, &c.

Tantalum] Vlyss. ὀδυσσ. λ. narrat Alcinoo se Tantalum vidisse apud inferos iis pœnis affectum, quibus omnes auaros plecti scribit Horat. sat. 1. videto quę annotauimus ad illum locum.

hic leuare functum, &c.] *audit leuare*, id est, audit vt leuet. Siue mortem optet, siue extimescat, & horreat pauper aliquis, & calamitosus, continuò aderit illa, vt eum calamitate leuet, ac liberet. *omnium enim rerum mors est extremum*, vt ait M. Tull. epist. ad Toranium. lib. 6. Et Demosth. orat. περὶ στεφάνου, πέρας ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος. quem locum mox integrum afferemus. & Catil. 4. *mors est aut necessitas naturæ, aut miseriarum quies.* Et Eur. τὸ γὰρ θανεῖν, Κακῶν μέγιστον φάρμακον νομίζεται.

vocatus, atque non vocatus] natum ex Apollinis oraculo Lacedæmoniis reddito. καλούμενός τε, κ' ἄκλητος θεὸς παρέσται, id est, vocatus, & non vocatus, deus aderit.

IN BACCHVM. Ode 19.

Sibi licere Bacchi laudes, vt eius numinis pleno & concitato, canere.

BACCHVM in remotis carmina rupibus
Vidi docentem: credite posteri:
Nymphasque discenteis, & aureis
Capripedum Satyrorum acutas.
Euœ, recenti mens trepidat metu:
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. euœ, parce Liber,
Parce graui metuende thyrso.
Fas peruicaceis est mihi thyadas,
Vinique fontem, lactis & vberes
Cantare riuos: atque truncis
Lapsa cauis iterare mella.
Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei

Disiecta non leni ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.
Tu flectis amneis, tu mare barbarum:
Tu separatis uuidus in iugis
Nodo coerces uiperino
Bistonidum sine fraude crineis:
Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors gigantum scanderet impia,
Rhœtum retorsisti leonis
Vnguibus, horribilique mala:
Quanquam choreis aptior, & iocis,
Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnæ ferebaris: sed idem
Pacis eras, mediusque belli.
Te uidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis, trilingui
Ore pedes, tetigitque crura.

COMMENTARII.

Capripedum satyrorum] lubet ad hunc locum ea ascribere, quæ Pausanias in Atticis narrat se à quodam Euphemo Care de satyris accepisse. Dicebat igitur Euphemus (inquit Pausanias) cum in Italiam nauigaret, se vi ventorum, & tempestate abreptum, à recto cursu longè admodum aberrasse, atque in mare peregrinum, & inauditum, in quo denique nauigari non solet, delatum esse: in eo mari insulas esse multas desertas atque incultas, in quibus habitarent tamen homines feri, & agrestes, & rufi: quibus caudæ non multo caudis equinis minores ad coxas vsque propendêrent: insulas autem illas appellari Satyridas. Hæc Pausanias. reliqua de satyrorum profusa libidine, turpissimaque contumelia, & petulantia in mulierem illam barbaram illis traditam ac permissam, pudore reuocatus non persequar. Nonnulli scriptores, Satyros dicũt esse tanquam Silenos & Panas, eosque ad libidinem & rem veneream admodum propensos esse: satyrosque ἀπὸ τῆς σάθης esse appellatos, quæ vel est inflammata rei veneræ cupiditas, vel πέος, id est, τὸ ἄῤῥενος μόριον. Battus quidem ille apud Theocritum εἰδ. δ. caprarium quendam libidinosiorem, dicit genere & cognatione cum Satyris; aut Panibus esse coniunctum, atque etiam cum illis libidine certare posse. Εὖγ' ἄνθρωπε φιλοῖφα· τό τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις Ἐγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει. Capripedes autem etiam Lucretius appellat. li. 4. *Hæc loca capripedes Satyros, Nymphasque tenere Finitimi fingunt.* vterque expressit epithetum Græcum τραγόποδες.

acutas] attentas, ad audiendum erectas.

Euoe] Εὐοῖ vox est Bacchantium mulierum. Pausan. in Messen. scribit montem quendam Ithoniæ vrbi vicinum Euan appellatum ab ea voce Bacchica, quã Bacchus ipse, & mulieres cum eo bacchantes illo primum loco ediderunt.

trepidat] tremit.

plenoq; Bacchi pectore] concitato, commoto. Ode xv. lib. 3. *Pulso thyas nis concita tympano.*

turbidum lætatur] huic similia multa loquendi genera collegimus suprà ad Od. xxii lib. i.

thyrso] à thyrso, quæ erat uirga, seu hasta Bacchica, thyrsigeri dicti: *ναρθηκοφόρους* appellant Græci. thyrsos *pampineas hastas* uocat Virgilius Aen. 7.

fas peruicaces] fas est, *δυνατόν ἐστι*, ut sup. Ode xi. Vult autem ex eo quod possit Bacchi Thyadas, & mysteria cantare, se poëtam Deo dignum existimari: & ita sentit Porphyr. alij (quos non refello) *fas est*, hoc loco, ualere uolunt idem, quod, licet.

peruicaces] proteruas, pertinaces, impudentes. Nonius nomen peruicax ait esse laudi, pertinax probro. lib. 3. Od. 3. Musam suam *peruicacem* nominat. *Desine peruicax Referre sermones Deorum.*

iterare] iterum atque iterum cantare, ut suprà dixi annot. ad Od. vii. lib. i.

Viniq; fontem, lact. &] uidetur planè Horatius, cum hæc de fontibus uini, lactis, mellis scriberet, locum illum Euripid. in Bacch. habuisse sibi ante oculos propositum, ubi Baccharum alia saxum thyrso pulsante fons aquæ profilit, alia in terram thyrsum deiiciente, fons uini promanat: aliæ lactis cupidæ summis digitis terram scindentes, lactis copiam habebant: ex thyrsis autem ederaceis mellis riui fluebant. Sic Eurip. *Θύρσον δέ τις λαβοῦσ᾽, ἔπαισεν εἰς πέτραν, Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς. Ἄλλη δὲ νάρθηκ᾽ ἐς πέδον καθῆκε γῆς. Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ᾽ οἴνου θεός. Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν, Ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα, Γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον ἐκ δὲ κισσίνων Θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.*

beatæ coniugis] Ariadnæ, quæ quemadmodum Thesei amore capta, Minotauri fratris interficiendi rõnem ac uiam ei ostẽderit, ab eoq; posteà Athenas reuertente relicta sit: quas & quã lugubres querelas effuderit: postremò, ut eam sibi Bacchus uxorem adoptarit, elegantissimis uersibus explicat uenustissimus poëta Catullus: quanquam hoc ultimum de Baccho copiosius persequitur Ouid. metamorph. 8. & Eustath. ceteriq; Homeri interpretes. Hesiodus item eandem fabulam tangit in Theogonia: *χρυσοκόμης δὲ Διόνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος θαλερὴν ποιήσατ᾽ ἄκοιτιν. Τὴν δέ οἱ ἀθάνατον καὶ ἀγήρω θῆκε Κρονίδης.* Homerus autem *ὀδυσσ. λ.* longè alia narrat de Ariadna: nempe eam à Theseo quidem esse è Creta Athenas auectam: uerùm nullum fructum, nullamq; uoluptatẽ illum ex eo facto esse cõsecutum propterea, quòd eam Diana impietatis apud se à Baccho accusatam, quia in eius templo rem cum Theseo habuisset, interemit. Homeri uersus sunt hi, *καλήν τ᾽ Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος ὀλοόφρονος, Ἥν ποτε Θησεὺς Ἐκ Κρήτης ἐς γουνὸν Ἀθηνάων ἱεράων Ἦγε μέν, οὐδ᾽ ἀπόνητο, πάρος δέ μιν Ἄρτεμις ἔκτα Δίῃ ἐν ἀμφιρύτῃ Διονύσου μαρτυρίῃσι,* &c.

Additum stellis honorem] coronam, quam Bacchus Ariadnæ à se raptæ donauit, quamq; postea ceteri dij Baccho gratificari cupientes, inter sidera collocarunt. de qua sic Arat. *Αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκε Σῆμ᾽ ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης, Νώτῳ ὑποστρέφεται κεκμηκότος εἰδώλοιο.*

tectaq; Penthei Disiecta] Pausanias hæc de Pentheo scribit in Corinthiacis: illum tùm alia in Bacchum ausum esse, atque admisisse per contumeliam, tùm ad extremum in Citheronem ascendisse, ut mulieres bacchantes spectaret. ita arbore cõscensa, quæ ab illis fiebant, prospexisse: illas autem, simulatq; eum uiderunt, Pentheum discerpsisse, & uiuentis adhuc ac spirantis membra alia aliò distraxisse. Plaut. in mercat. *Pentheum diripuisse aiunt Bacchas: nugas maximas*

Fuisse

Fuisse credo, prave, quo pacto ego diversus distraher. lege eadem de re Philostratum in Imaginib. & Euripidis Bacchas. Dicemus & nonnulla ad saty. III. libri secundi. Fuit autem Pentheus rex Thebarum. epist. ad Quinct. lib. I. *Vir bonus et sapiens audebit dicere, Pentheu Rector Thebarum, &c.*

Thracis & exitium Lycurgi] Homerus ἰλ. ζ. Diomedem facit à Glauco quærentem qui sit, Deus ne aliquis è cœlo delapsus, an mortalis. nolle se cum Diis immortalibus decertare. nō enim Lycurgo Dryantis filio suam amentiam bene processisse, qui cum Dijs contenderit, eorumq; inimicitias sibi conflauerit, Bacchi nutricibus in fugam uersis, Bacchoq; ipso perterrito, atque in mare compulso. Lege Homerum & Eustath. ad eum locum.

exitium] pessimum exitum. Festus. Has suæ impietatis pœnas dedit Lycurgus, quòd oculis à Ioue priuatus est, atque etiam uita. Homerus ἰλ. eodem lib. Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες. Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς, οὐδ' ἄρ' ἔτι δὴν Ἦν, ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι. alij dicunt ab ipso Baccho fuisse interfectum.

vuidus] uino madidus, βεβρεγμένος. Ode v. lib. 4. *dicimus uuidi, Cum sol Oceano subest.*

nodo coerces viperino Biston.] colligis in nodum. Thraciarum mulierum bacchantium comas, earumq; capitibus serpentes coronarū instar imponis.

sine fraude] idest sine ullo damno. impune. sic carm. sæcul. *cum per ardentem sine fraude Troiam Castus Aeneas patriæ superstes Liberum muniuit iter.* T. Liuius lib. 34. *nihil præterea cum consule pacti, quàm ut sine fraude Punicum emitteretur præsidium, ad Consulem transtulerunt signa.* Sed quòd ad Baccharum crineis attinet, Eurip. in Bacchis ait Bacchum ipsum statim ut è femore Iouis editus est, serpentibus esse coronatum. στεφάνωσέ τε δρακόντων στεφάνοις. ἔνθεν ἄγραν θηροτρόφοι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις.

Tum, cum parentis, &c.] Cùm in Phlegra Dij cum Gigantibus ancipiti prælio diu decertassent, aiūt Terram Ioui dixisse non aliter Deos Gigantibus superiores futuros, nisi duos semideos sibi belli socios & adiutores adiungerent. Ita Bacchus & Hercules arcessiti sunt: quorum opera & uirtute Dij immortales uictoria sunt potiti. De hercule autem supra Od. XII. *& Domitos Herculea manu Telluris Iuuenes.*

Cohors Gigantum impia] eò impia, quòd cum dijs pugnarit. ex quo θεομαχεῖν, id est, cum Dijs pugnare.

Rhœtum] de quo Ode 4. lib. 3.

leonis vnguibus, horribiliq;] aiunt enim Bacchum specie Leonis induta, cum Gigantibus decertasse, eosq; unguibus, & dentibus tanquam Leonem, deuicisse.

Quanquam Choreis] Lucianus in eo dialogo, qui inscribitur προσλαλιὰ, ἢ Διόνυσος, scribit Bacchum, bello aduersus Indos suscepto, exercitu iam in Indiam adducto, ab illis initiò contemtum, ac derisum esse, quia totus ille exercitus partim ex mulieribus bacchantibus, partim ex iuuenibus rusticis, nudis, córdaca saltantibus, edera coronatis, furiosis, atque insanis constare uideretur: sed ad extremum illos uim, & potentiam Bacchi suo magno malo sensisse.

Te vidit insons] ita te uidit, ut tibi nulla ex parte nocuerit ad inferos descendenti.

cornu decorum] Baccho cornu tribuunt poëtæ, quòd ij, qui liberalius biberint, ad uim & pugnam parati sint, atque instructi: ob eandemq; rationem Bacchum tauro, & pardalo similem faciunt, ut scribit Athen. lib. 2. his uerbis. καὶ ταύρῳ παρεικάζουσι τὸν Διόνυσον, καὶ παρδάλει, διὰ τὸ πρὸς βίαν τρέπεσθαι

τοὺς

τοὺς ἐξοινωθέντας. εἰσὶ δ' οἱ καὶ θυμικοὶ γίνονται. τοιοῦτος δ' ὁ ταῦρος. Euripides. ταῦρος δ' ὑβρισταὶ, κεἰς κέρας θυμούμενοι, &c. Propert. lib. 3. *Quod superest uita, per te, & tua cornua uiuam, Virtutisq; tua Bacche poëta ferar.* Festus item scribit cornua, Liberi patris simulacro adiici, quòd homines nimio uino truces fiant, ut belluæ. Euripides Bacchis. Bacchum ταυρόκερων θεὸν appellat.

& recedentis, trilingui Ore pedes] & ore suo trilingui tuos pedes, tuaq; crura redeuntis ad superos demulsit: quod est in cane amoris & gratulationis argumentum: neque hoc nisi dominis, aut certè notis facere solet, ut scribit Plato polit. lib. 2 Bacchum autem etiam ad inferos descendisse, ut uxorem Semelen reduceret, fabulantur poetæ. Et Pausanias in Corinthiac. scribit se Alcyoniam paludem uidisse, per quam ille descendisse dicitur: de cuius immensa altitudine uide apud eundem ibidem.

AD MAECENATEM. Ode 20.

Famam suam æternam fore.

NON vsitata, nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum æthera
Vates: neque in terris morabor
Longius: inuidiaq; maior
Vrbeis relinquam. non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Mæcenas obibo:
Nec Stygia cohibebor vnda.
Iam iam residunt cruribus aspera
Pelles: & album mutor in alitem
Supernè: nascunturq; læues
Per digitos, humerosq; plumæ.
Iam Dædaleo ocyor Icaro,
Visam gementis littora Bospori,
Syrteisq; Getulas canorus
Ales, Hyperboreosque campos.
Me Colchus, & qui dissimulat metum
Marsæ cohortis, Dacus, & vltimi
Noscent Geloni. me peritus
Discet Iber, Rhodaniq; potor.
Absint inani funere næniæ,
Luctusque turpes, & querimoniæ.
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte superuacuos honores.

COM-

COMMENTARII.

Non vsitata] significat Horatius sibi nomen immortale suos uersus, suaque poëmata peperisse, seseq; exteris, atque adeò barbaris nationibus nobilem & clarum futurum, nomen denique suum toto orbe terrarum celebre & gloriosum fore. sic Theognis significans suis uersibus Cyrno nominis immortalitatem esse comparatam, dicit se tales ei alas dedisse, quibus auium in morem sublimis totum orbem terrarum peragrare, & mare immensum atque infinitum peruolare posset, &c. Σοὶ μὲν ἐγὼ πτέρ' ἔδωκα, σὺν οἷς ἐπ' ἀπείρονα πόντον πωτήσῃ κατὰ γῆν πᾶσαν ἀειρόμενος ῥηιδίως, θοίναις δὲ καὶ εἰλαπίνῃσι παρέσσῃ ἐν πάσαις, πολλῶν κείμενος ἐν στόμασιν. Iam Plato in Phædro scribit τὴν τῆς πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τῷ θεῷ, id est, alæ naturam cōmune aliquid habere cū Deo.

biformis] uates lyricus, & satyricus.

inuidiaq; maior] superior. sic Od. 3. lib 4. *Et iam dente minus mordeor inuido.* nam inuidia in eos, qui multo ceteris antecellunt ac præstant, imbecilla est. & intellige tum demum inuidia maiorem futurum, cùm excesserit è uita, ut epist. ad Aug. lib. 2. *Comperit inuidiam supremo fine domari.*

pauperum sanguis] obscuro loco natus, libertini hominis filius. contrà Ode XXVII. lib. 3. *nisi herile mauis Carpere pensum Regius sanguis.*

dilecte Mæcenas] fortasse coniunctè hæc sunt legenda, non ut alij distinguunt, *quem uocas Dilecte.* sic suprà Ode XX. lib. 1. *Care Mæcenas Eques,* nisi forte illo loco legendum est *Clare Mæcenas.* de utroque iudicet lector.

Nec Stygia cohibebor vnda] de Styge diximus suprà ad Od. 34. lib. 1.

album mutor in alitem] cycnum, quem statim *canorum* appellabit.

supernè] ἐκ τῶν ἄνω. mutor à partibus superioribus. sic enim legendum, non superna. & ita habent sine ulla uarietate omnes libri manu scripti, quibus usus sum. neque uerò dubium est, quin ultima syllaba uocis *superne* breuis sit, ut docebimus in scholijs Lucretianis.

læues] non asperæ, ut *galeaq; læues,* Od. 11. li. 1. & *læuia saxa* Od. XVII, eiusd.

gementis Bospori] gementis, id est, murmur edentis gemitus simile. de Bosporo diximus suprà ad Oden XIII.

Syrteisq; Getulas] de Syrtibus diximus ad Od. XXII. lib. 1.

canorus ales] cycnus. Ode III. lib. 4. *o mutis quoque piscibus Donatura cycni, si libeat, sonum.*

Hyperboreosq; campos] campos supra Aquilonem & Rhipæos montes, ubi sol non quotidie, ut nobis, sed æquinoctio uerno exortus, autumnali occidit, ideoq; sex mensium dies: & totidem, nox una perpetua est apud eos. Herodotus lib. 4. uidetur negare esse Hyperboreos, quia si essent (inquit) Hyperborei, essent & Hypernotei. Possidonius ait esse, & Alpes Italiæ montes incolere. Festus Hyperboreos supra Aquilonis flatum habitare scribit, dictos, quòd humanæ uitæ modum superent, uiuendo ultra centesimum annum. ὑπερβαίνοντες (inquit) ὅρον sæculi humani.

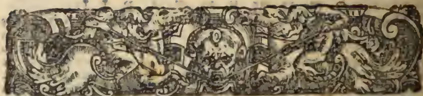
Geloni] populi in Scythia Europea. Ode IIII. li. 3. *uisam pharetratos Gelonos.*

Iber] Hispanus. Virgil. Georg. 3. *Aut impacatos a tergo horrebis Iberos.*

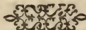
Rhodaniq; potor] Gallus, seu Celta.

næniæ] carmina lugubria, ut suprà diximus ad Od. 1. huius libri.

ac sepulcri Mitte superuacuos hon.] omitte mihi sepulcrum sumtuosum, & magnificum extruere. nam sine sepulcro satis honoratus sum gloria ingenio parta. Pausan. Arcad. duo sepulcra admirabili pulchritudine, & magnificentia commemorat: unum Mausoli in urbe Halicarnasso, structura & magnitudine uisendum: alterum mulieris cuiusdam Helenæ nomine, Solymis.

CARMINVM LIBER TERTIVS.

Ode I.

Non opibus, aut honoribus: sed animi tranquillitate vitam beatam effici.

DI profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis. carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos,
Virginibus, puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis
Clari giganteo triumpho,
Cuncta supercilio mouentis.
Est, vt viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis: hic generosior
Descendat in campum petitor:
Moribus hic, meliorque fama
Contendat: illi turba clientium
Sit maior. æqua lege necessitas
Sortitur insigneis, & imos:
Omne capax mouet vrna nomen.
Districtus ensis cui super impia
Ceruice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non auium, citharæque cantus
Somnum reducent. somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, vmbrosamque ripam:
Non zephyris agitata Tempe.

Desiderantem,

Desiderantem, quod satis est, neque
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec saeuus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis haedi,
Non verberatae grandine vineae,
Fundusq; mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces aequora sentiunt,
Iactis in altum molibus. huc frequens
Caementa demittit redemtor
Cum famulis, dominusque, terrae
Fastidiosus. sed timor, & minae
Scandunt eodem, quò dominus: neque
Decedit aerata triremi: &
Post equitem sedet atra cura.
Quòd si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delenit vsus: nec Falerna
Vitis, Achaemeniumque costum;
Cur inuidendis postibus, & nouo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Diuitias operosiores?

COMMENTARII.

Odi profanum vulgus] arcebantur non initiati, & profani à sacris, quos Graeci *βεβήλυς, καὶ ἀμυήτυς* appellant. Plato Θεαιτήτῳ. *ἄθρει δὴ περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ.* Theocr. in Amarillide. *ζαλῶ δ' ἐ φίλα γύναι l'ασίωνα, Ος τόσσων ἐκύρησεν, ὅσ' ὐ πευσεῖσθε βέβαλοι.* Res graues & serias, atque è media philosophia petitas, mysteriorum denique quodammodo similes, non ludicras, neque amatorias cantaturus, homines prauis opinionibus imbutos & corruptos, atque iccircò utilissima ad uitam bene instituendam praecepta respuentes, ab his carminibus, tanquam profanos à sacris & mysterijs, arcet.

fauete linguis] *εὐφημεῖτε*. bona uerba dicite. *malè nominatis Parcite uerbis*, vt loquitur Ode XIIII. huius libri. Tibull. eleg. II. lib. 2. *Dicamus bona uerba (uenit natalis) ad aras. Quisquis ades, lingua uir, mulierq; faue.* Eurip. Iphigen. *στὰς δ' ἐν μέσῳ Ταλθύβιος, ᾧ τόδ' ἦν μέλον, εὐφημίαν ἀνεῖπε, καὶ σιγὴν στρατῷ.* Fauentia (inquit Festus) *bonam ominationem significant. Nam praecones clamantes populum sacrificijs fauere iubebant. fauere enim est bona fari.* Propert. lib. 3. de pugna nauali Actiaca, *Sacra facit uates, sint ora fauentia sacris.* & bene ominari dicuntur, qui bona verba loquuntur. Cic. in Brutto. *Hortensii uox extincta fato suo est, nostra publico. Melius, quaeso, ominare, inquit Brutus.*

Clari Giganteo triumpho] de quo Hesiod. in Theogonia. & diximus supra ad Oden XIX. lib. 2. & idem Hor. Od. IIII. huius lib. *Scimus ut impios Titanas, immanemq; turmam Fulmine sustulerit caduco.*

Cuncta supercilio mouentis] Hom. ἰλ. α. ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων. sequitur paulo post, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. & Virg. IX. *totum nutu tremefecit Olympum.*

Est, vt viro vir] sic loquuntur Græci ἔστιν ὡς, vel ἔστιν ὅπως, id est, fieri, uel euenire potest, vt: rursum. non est, vt: οὐκ ἔστιν ὅπως. epist. ad Iccium lib. I. *non est ut copia maior Ab Ioue donari possit tibi.* ostendit varia hominum esse ingenia ac studia. Fieri (inquit) potest, ut alius alio plus agri habeat, quem arboribus ordinatim conserat: alij se ad honorum petitionem conferant, atque horum rursus alius nobilitate fretus petat: alius moribus & bona existimatione sit superior: alius plures habeat clientes.

in campum] Martium, in quo comitia habebantur. uerbo autem *descendendi* usus est, quia ex urbe Roma antiqua in campum Martium venienti descendendum erat. M. Cælius epist. 4. ad Cicer. lib. 8 *At qua spe, quam certa opinione descenderat?*

necessitas] ἀνάγκη, eadem (ut quidam uolunt) quæ εἱμαρμένη, id est, Parca. uide ann. ad Od. 35. lib. I. Plutarchus tñ necessitatē distinguit à Parca, seu fato.

Sortitur] λαγχάνει, sorte ducta capit. ex quo Λάχεσις, quæ temeritate quadam, & sine delectu homines uita spoliat: & qua arbitra, alia alij uiuendi & moriendi conditio (quam Horat. sortem nominare solet) contingit.

insignes & imos] *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumq; turres.* Od. 4. lib. I. uide plura ad Od. 28. lib. 2.

Omne capax mouet vrna nomen] uide, quæ de urna & sortibus diximus sup. ad Od. III. lib. 2.

Districtus ensis cui] ei, cuius ceruicibus impendet ensis districtus, nullæ quantumuis apparatæ, & opiparæ epulæ, suaues, aut gratæ poterunt esse. respicit aūt notissimā de Damocle Dionysij assentatore historiam: *qui cum in sermone opias, opes, maiestatem illius dominatus commemoraret, ac prædicaret, negaretq; unquam quenquam beatiorem fuisse: iussit eum Dionysius fortunam experiri suam: collocandum uranis hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacosq; complures ornauit argento, auroq; cælato. tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere; aderant unguenta, coronæ, incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis extruebantur, fortunatus sibi Damocles uidebatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum demitti iussit, ut impenderet illius beati ceruicibus. Ita nec pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam; iam ipsæ defluebant coronæ: denique exorauit tyrannum, ut abire liceret, quod iam beatus nollet esse.* Hæc sunt M. Tull. Tusc. lib. 5. *declarabat autem Dionysius* (inquit idem Tull.) *nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat.*

fastidit] spernit. semper Horatius coniungit hoc uerbum cum accusandi casu, quod non solet M. Tull.

Siculæ dapes] Siculæ dapes, & Syracusanæ mensæ prouerbij locum obtinēt. lege Athen. lib. 12. Plato lib. 3. de Rep. Συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων, ὡς ἔοικας, αἰτεῖς. M. Tull. lib. 2. de finib. *si uoluptas non minor in nasturtio illo, quo uesci Persas esse solitos scribit Xenophon, quam in Siracusanis mensis, quæ à Platone grauiter uituperantur,* Idem lib. 5. Tusc.

dulcem elaborabunt saporem] id est, exquisitissimæ, summoq; artificio, & studio cōditæ, & apparatæ epulæ, ei videbuntur insuaues, cuius in animo curæ

graues,& terrores,& angores,ceteræque animorum pestes insideant. *elaborabunt* autem scriptum est in cod.Don.Faer.Vatic.11.Torn.non,*elaborarunt*.

Somnum reducent] in nonnullis Veterib.cod. scriptum est *reducet*:sed secutus sum cod.Don.Faer.11.Vatic.Torn.& vulg.

Somnus agrestum Lenis] somnus lenis non spernit humiles agrestium hominum domos,neque vmbrosam ripam,id est,dormiunt plerunque suauius in suis tuguriolis rustici,& tenues homines, quam reges & dynastæ in suis ædibus sumtuosissimis,atque instructissimis.

Tempe] sup.Od.7.lib.1.*Thessala Tempe*.

Desiderantem,quod satis est] qui quantum satis est,desiderat,non nauigat,neque se maris periculo committit, vt mercibus commutandis rem faciat, atque augeat.sic Od.xxix.huius lib.*Non est meum,si mugiat Africis Malus procellis,ad miseras preces Decurrere*.sic Hesiod.ἔργ.καὶ ἡμ.de ijs, qui iustitiam colunt. θάλλουσιν δ᾽ ἀγαθοῖσι διαμπερὲς, οὐδ᾽ ἐπὶ νηῶν Νίσσονται, καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα.

tumultuosum] quo timorem multum incutit. *Tumultus enim est perturbatio tanta,ut maior timor oriatur.unde etiam nomen ductum est,tumultus.* Cicer.Phil.viii.

Nec sæuus Arcturi cadentis] Plautus in Rudente. *Arcturus signum sum omnium quàm acerrimum:uehemens sum exoriens;cum occido,uehementior.*

aut orientis hædi] oriuntur hædi statim post capram, sole Sagittarium permetiente.Virg. Georg.1. *Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis, Hædorumque dies seruandi,& lucidus anguis, Quam quibus in patriam uentosa per æquora uectis Pontus,& Ostriferi fauces tentãtur Abydi.* ὅταν ἀνατέλλωσιν οἱ ἔριφοι (inquit interpres Theocr.) ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα,id est.orientibus hædis sæuit mare.

Non verberatæ grandine] epist.ad Albinoua.lib.1.*Non quia grando Contuderit uites*.

fundusque mendax] fundus,qui non respondet votis,aut expectationi agricolæ.epist.ad Mæcenat.11.lib.1.*Spem mentita seges*.contrà Od.xvi.huius libri.*& segetis Certa fides meæ*.videtur autem hoc loco sterilitatis agrorum causas enumerasse, imbres immoderatos, nimiam siccitatem, hiemis præter modum frigidæ iniuriã:quæ omnia ponit & Xenocr.in Axiocho his verbis. νῦν μὲν αὐχμὸν,νῦν δ᾽ ἐπομβρίας, νῦν δ᾽ ἐπίκαυσιν,νῦν δ᾽ ἐρυσίβην, νῦν δὲ θάλπος ἄκαιρον, ἢ κρύος & Lucret.lib.5.*Et tamen interdum magno quæsita labore,Cum iam per terras frondẽt,atque omnia florent,Aut nimijs torret feruoribus ætherius sol: Aut subiti perimunt imbres,gelidæque pruinæ.Flabraque uentorum uiolento turbine uexant.*

Contracta pisces æquora] postea quàm immodicum pecuniæ quærendæ studium reprehendit,atque insectatus est,incipit nunc suæ ætatis hominum luxuriam,atque ædificandi insolentiam exagitare, qui terra continente non contenti in mari ædificant.eleganter autem,& venustè pisces ait sentire maria fieri contractiora ædificiorum magnitudine, & fundamentorum,quæ in mare iaciuntur,molib.vide Oden.xv.lib.2.*Iam pauca aratro iugera Regiæ Moles relinquent.*

Cæmenta] cæmenta dicta sunt à cædendo.itaque appellantur lapides cæsi. Od.xxiiii.huius lib.*Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis,& mare Apulicũ.*

redemtor] redemtores dicuntur,qui opus aliquod faciendum suo periculo, certa mercede pacta conduxerunt. epist.ad Iul.Florum lib.2.*Festinat calidus mulis gerulisque redemtor.*Redimere enim interdum idem valet,quod conducere,ex quo redemtor idem,quod conductor.

terræ Fastidiosus] qui terra spreta,in mari ædificat.

neque decedit ærata triremi] sic sup. Od.xvi.lib.2. *Scandit æratas uitiosa naueis Cura.*

Post

Post equitem sedet atra c.] similis sententia est apud Lucr.li.2.in princip. *Quòd si ridicula hæc, ludibriaque esse uidemus*, &c.

Quòd si dolentem nec Phrygius lapis] vide quæ annotauimus ad Oden illam XVI.lib.2. ita igitur concludit hunc locum. Si neque ædificia magnifica, neque purpureę vestes, neque Falerna vina, neque vnguenta Persica morbis animi medentur, cur me meæ fortunæ pœniteat, diuitiasque consecter, & concupiscam ampliores? Delinit habent II. Vat.cod.& Torn.congruit cum hoc loco ille, epist.ad Loll.2.lib.1. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus, & auri Aegroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* per Phrygium igitur lapidem columnas Phrygias significat, quibus fulciebantur & ornabantur atria domorum sumtuosarum. Tibull.lib.3.eleg 3. *Quid'ue domus prodest Phrygijs innixa columnis, Tænare siue tuis, siue Caryste tuis?*

Falerna Vitis] sic habent libri Iann. & II. Vat.quam scripturam probo.

Achæmeniumque costum] Persicum vnguentum ab Achæmene Persarum Rege, sup.Od.XII. lib.2. & Od.XIII epod. *nardum Achæmenium.* de costo vide Plin.lib.12.cap.12.

inuidendis postibus] sumtuosis, magno pretio emtis. sup.Od.X.lib.2. *aulam inuidendam* dixit.

Cur valle permutem Sabina] id est, cur spreto, & reiecto meo fundo Sabino diuitias curarum, & molestiarum plenas, & plurimo labore partas, & quęsitas amplectar? de verbo *mutandi.* vide ann.ad Oden XVI.lib.1.

Ode 2.

Pueros ab ineunte ætate assuefaciendos esse paupertati, rei militari, vitæ laboriosæ.

ANGVSTAM, amici, pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat: & Parthos feroceis
Vexet eques metuendus hasta:
Vitamque sub dio, & trepidis agat
In rebus. illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, & adulta uirgo,
Suspiret: eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem: quem cruenta
Per medias rapit ira cædeis.
Dulce, & decorum est pro patria mori.
Mors & fugacem persequitur uirum:
Nec parcit imbellis iuuentæ
Poplitibus, timidoque tergo.
Virtus repulsæ nescia sordidæ
Intaminatis fulget honoribus:

Nec

Nec sumit, aut ponit secureis
Arbitrio popularis auræ.
Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter uia
Cœtusque uulgareis, & udam
Spernit humum fugiente penna.
Est & fideli tuta silentio
Merces. uetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub ijsdem
Sit trabibus, fragilemque mecum
Soluat faselum. sæpe Diespiter
Neglectus, incesto addidit integrum.
Rarò antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

COMENTARII.

Angustam, amici, pauperiem] Suadens Horatius vt in exercitatione fortitudinis, & patientiæ pueri versentur, non temerè paupertatem sumit, vt vnum è malis humanis, in quo perferendo, & insignis patientia desideretur, & animi fortitudo magnopere acuatur. Od. 1 x. lib. 4. *rectius occupat Nomen beati, qui deorum Muneribus sapienter uti, Duramque callet pauperiem pati.* M. Tull. in Rullum, veteres quosdam Romanos commemorat non solùm populi honoribus, rebusque gestis, verùm etiam patientia paupertatis ornatos. Tùm Aristoteles lib. 3. de moribus ad Nicomach. τὴν πενίαν, id est, paupertatem in rebus malis, & formidolosis numerat.

Vitamque sub dio] omnes ferè libri calamo exarati habent, sub diuo.

& trepidis agat in rebus] Arist. ἐν τοῖς φοβεροῖς, id est, in rebus formidolosis, & horribilibus. Id. lib. 2. de mor. ad Nicom. ait nos, dum assuescimus res formidolosas contemnere, easque perferre, & perpeti, fortes fieri. sic locutus est T. Liuius li. 4. *Et senatus, ut in trepidis rebus, Dictatorem dici Mamercum Aemilium iussit.* Idem lib. 34. *orant, ne se in rebus tam trepidis deserat.*

illum ex mœnibus hosticis] illum, nempe militem Rom. prospiciens ex mœnibus hostilibus vxor Regis alicuius barbari, cum quo bellum gerat populus Rom. suspiret hoc modo, atque hæc queribunda voce loquatur.

rudis agminum Sponsus] non exercitatus in prælijs.

asperum tactu leonem] militem Rom. sæuum, & formidolosum in congressu, seu conflictu. translatio est.

Dulce & decorum est, &c.] hanc sententiam paulo vberius exprimit Pindar. ἰσθμ. εἰδ. ἕκτῳ. ἴστω γὰρ σαφὲς, ὅστις ἐν ταύτᾳ νεφέλᾳ χάλαζαν αἵματος πρὸ φίλας πάτρας ἀμύνεται, λοιγὸν ἀμύνων ἐναντίῳ στρατῷ ἀστῶν γενεᾷ μέγιστον κλέος αὔξων, ζώων τε καὶ θανών. Lucianus in encomio patriæ scribit hanc in prælijs cohortationem plurimùm valere, si quis dicat bellum esse pro patria susceptum: neminemque esse, qui hac voce audita mortem extimescat, aut periculum metuat. Efficit enim (inquit) nomen & commemoratio ipsa patriæ, vt qui est alioqui timidissimus, ignauissimusq; natura, fortissimus existat. Tyrtæus

autem, qui *mares animos* (vt ait Horat. lib. de arte poet.) *Versibus exacuit*, hanc eandem sententiam duobus versiculis ita complexus est. *Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.* Et M. Tull. off. 1. *Sed omnes omnium caritates patria una complexa est. pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere?*

Mors & fugacem persequitur] immo verò sępius seruantur è pręlio, qui fortiter pugnant, quàm qui in fuga spem salutis cōstituunt. quod declarat Hom. *ἰλιάδ. ε Αἰδομένων τ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται. φευγόντων δ' οὔτ' ἂρ κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἀλκή.* Hęc igitur huius loci sententia est, Si immortales essent futuri, qui pro patria cum vitę periculo armis decertare nolunt, turpis esset quidem illa, sed esset aliqua tamen ignauorum causa, ac defensio, cum dicerent se fugiendo saluti consulere maluisse, quàm contrà nitendo, & repugnando occumbere. Nunc autem cum belli periculo vitato, sexcenta nobis alia mortis genera impendeant: longè pulchrius, ac laudabilius est pro patria fortiter pugnantem, mortem oppetere, quàm vitam naturæ, aut necessitati reseruare. quod item M. Tull. Philipp. x. ornatissimis verbis persequitur. *Ita præclara est recuperatio libertatis, ut ne mors quidem sit in repetenda libertate, fugienda. Quòd si immortalitas sequeretur periculi fugam, tamen eo magis ea non fugienda videretur, quòd diuturnior esset seruitus. Cum vero dies, & noctes omnia nos undique fata circunstent, non est uestri, Romanique nominis dubitare eum spiritum, quem naturæ quis debeat, patriæ reddere.* in illis autem verbis Ciceronis, *ea non fugienda uideretur* (vt dicam ἐν παρόδῳ) subaudiendum est *mors.* Nam si sine negatione legas, vt in vulgatis, subintelligetur *immortalitas.* sed priorem lectionem magis probo Sarpedon præterea apud Homerum. *ἰλιάδ. μ.* verbis idem planè significantibus Glaucum ad fortiter pugnandum excitat. *Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες Αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ', ἀθανάτω τε Ἔσσεσθ', οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην, οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν. Νῦν δ' ἔμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο Μυρίαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι.* huc eodem pertinet illud Aeschyli. *Ἀλλ' οὔτε πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίου, Οὔτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.* Demosthenes item in oratione *περὶ στεφάνου*, quàm dudum latinam fecimus, prope diem edemus, eandem ferè sententiam ponit: *πέρας μὲν γὰρ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δ' ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ, γενναίως*, id est, omnium, inquit, hominum vitæ mors est extremum, etiam si quis se domi suæ inclusum contineat, omneque belli periculum fugiat, ac declinet: sed oportet viros fortes semper egregia, & præclara facinora conari bona spe fretos in posterum: quicquid autem Deorum voluntate euenerit, generoso, fortique animo ferre. Accedat ad superiores illos oratores, & poetas, lyricorum princeps Pindarus, cuius sunt hæc *εἰδ. α. ὀλυμπ. θανεῖν δ' οἶσιν ἀνάγκα, τί κέ τις ἀνώνυμον γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἕψοι μάταν, ἁπάντων καλῶν ἄμμορος;* Sed videtur Horat. Simonidis versum ad verbum, ferè expressisse. *ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφικε καὶ τὸν φυγόμαχον.* quem M. Ant. Muretus annotauit. in cod. Iann. & 11. Vat. *prosequitur uirum.* scriptum est.

timidoque tergo.] homines ignaui, ac timidi, cum fugere, quàm pugnare malint, si forte vulnus accipiant, à tergo vulnerantur: Contra fortes, aduerso pectore. Catullus Carm. de Pelei nupt. Parcas canentes, & Peleo, ac Thetidi prędicentes facit, Achillem eis nasciturum *Hostibus haud tergo, sed forti pectore notum.* Ita M. Antonius orator (vt scribit M. Tull. lib 2 de orat. ad Q. fratr. &

act. 5.

act.5.in Vert. de suppliciis) M. Aquilium multis auaritiæ criminibus, testimonijsque conuictum, causa propè perorata, ipse arripuit, constituitque in conspectu omnium, tunicamque eius à pectore abscidit, vt cicatrices populus Rom. iudicesque aspiceret aduerso corpore acceptas. in cod. Rainuntij Farnes. Card. & in vno Vat. & Torn. scriptum est, *timido'ne tergo.*

Virtus repulsæ nescia] cur repulsę nescia? quia virtute præstantes viri à populo, aut á regibus honores non petunt, neque se ei periculo committunt, vt repulsam ferre possint: sed honore proprio, solido, fixo, ac stabili contenti sunt, qui virtuti debetur, atque adeò defertur, etiam si eam Reges, & populi inornatam, atque inhonoratam iacere patiantur. huic loco similis ille est Od. 11. lib. 2. *Redditum Cyri solio Phraaten Dissidens plebi numero beatorum Eximit virtus, populumque falsis Dedocet uti Vocibus, regnum, & diadema tutum Deferens uni, propriamque laurum, Quisquis, &c*

Intaminatis] puris, liquidis, non contaminatis.

Nec ponit, aut sumit] id est, non deponit, aut capit honores. sic hoc loco secures pro honorib. posuit, vt Od. xvi. lib. 2. *lictorem consularem* pro consulatu. solebant enim, & consulibus Romæ, & prætoribus in prouincia fasces, & secures præferri. Cic. act. de supplicijs quærit *quamobrem fasces pratorib. praferantur: cur secures data.* Eiusdem est autem adimere honores, qui dederit. vt epist. ad Quinct. li. 1. *Qui dedit hoc hodie, cras si volet, auferet: ut si Detulerit fasces indigno, detrahet idem Pone: meum est, (inquit) pono, tristisque recedo.*

Arbitrio popularis auræ] popularis auræ nomine populi leuitatem ac mobilitatem significat in mandandis magistratibus, in ferendis suffragijs, in concionibus, & similibus: Eodem pertinent illa apud M. Tull. *Ventus popularis, & concionum uenti.* epist. ad Curium. *eorum uentorum, quos prop. sui, moderator quidam, & quasi gubernator.* Idē orat. de Arusp. resp. *Sulpiciū longius, quàm voluit, popularis aura prouexit.* pro Murena. *totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris.* T. Liuius lib. 42 annalium. *Perseus magis aura popularis erat.*

recludens] aperiens vtitur hoc verbo suprà Od. xviii. lib. 2. *aqua tellus Pauperi recluditur.* & Ode xxiiii. lib. 1. *Non lenis precibus fata recludere.* & epistol. ad Torqu. lib. 1. *operta recludit.* & ad August. lib. 2. *reclusa Manè domo uigilare.*

immeritis mori] ijs, qui non meruerunt mori. qui meriti sunt immortalitatem. sup. Od. xvii. lib. 1. *immeritamque neptem.* & Od xxviii. *Negligis immeritis nocituram Post modo te natis fraudem committere forsit.* & inf. Od. 6. *Delicta maiorum immeritus lues.* & Saty. 3. lib. 2. *immeritusque laboras Iratis natus paries Dijs, atque poetis.* & epist ad Vill. lib. 1. *Stultus uterque locum immeritum causatur iniquè.*

Virtus reclud. immer mori Cœl. &c.] virtus quæ cælum aperit laude prę stantibus viris, quales sunt ij, qui ab omni cupiditate remoti sunt ac liberi (ijs enim gloria debetur immortalis, neque ijsdem terminis eorum fama, quibus vita circunscribitur.) vias difficiles & impeditas indagat, & humilium hominum spreto contubernio in cælum euolat.

negata tentat iter via] iter sibi, & suis patefacit per vias desertas, incultas, interclusas, inusitatas, neque ab alijs tritas.

vdam Spernit humum] sic sæpe loquūtur poetæ idem in epist. ad Pison. *Aut dum uitat humum, nubes, & inania captet.* ib. *Serpit humi tutus nimium.* Virgil. Georg. 3. *tentanda uia est, qua me quoque possim Tollere humo.*

Est & fideli] laudata abstinentia, & animo ab omni cupiditate libero, ac soluto, rerumque humanarum contemtore, digreditur, ac, pęne dicam, aberrat ad laudem silentij: neque postea reuertitur ad sermonem institutum. Est enim poetarum, tanquam spiritu diuino afflatorum, & mentis agitatione concitatorum,

non ſemper in propoſito ſermone hęrere: ſed ad alia nonnunquam aberrare ſententiaque longè à principio diuerſa carmen concludere, cuius rei exempla, ſunt in Od.13.lib.2.& Od.7.lib.1.& Od.3. eiuſdem. & alia multa. apud Pindarum quàm plurima.

ſilentio.] Pindarus.εἰδ.ε.Νεμ.ait non ſemper eſſe laudabilem,neque vtilem orationis veritatē,quæ os ſuum(vt loquitur ille) nudet,ac retegat: ſed ſæpe prudentis hoīs eſſe ſcire tacere. Pindari verba ſunt hæc οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθεια ἀτρεκὴς. καὶ σιγᾷν πολλάκις ἐςὶ σοφώτατον νοῆσαι.

qui Cereris ſacrum, &c.] quod religioſiſſimo ſilentio continebatur. cum cymbalis autem & tympanis etiam fiebat, quaſi ea, cum filiam ſuam Proſerpinam ab Orco raptam quæreret,ab omnibus ſciri vellet, quid quæreret. Quam cum inueſtigare,& conquirere vellet,dicitur inflammaſſe tędas ijs ignibus,qui ex Aetnæ vertice erumpunt:quas ſibi cum ipſa pręferret,orbem omnium peragraſſe terrarum,vt ſcribit M.Tull.actione in Verr.4.de ſignis. Heſiod.in Theog. paucisſimis verbis hanc fabulam tāgit.H(de Cerere loquitur) τέκε Περσεφόνην λευκώλενον,ἣν Αἰδωνεὺς ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός.Interpres Theocriti annotat ad illum locum εἰδ.δ.. ζαλῶ δὲ φίλα γύναι ἰασίωνα. Ος τόσσον ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι.amorem & concucbitum Cereris cum Iaſione Minois filio etiam ad myſteria Cereris pertinuiſſe.M.Tull. ead. orat.narrat ad ſacrarium Cereris aditum non patuiſſe viris: ſacra autem per mulieres & virgines adminiſtrari & cōfici ſolita.vide ad Sat.vlt.lib.2.de canephoris.Per eum igitur,qui Cereris ſacrum vulgarit,intellige hominem linguæ incontinentis,futilem,ac rimarum plenum, qui conſilia arcana, & recondita tacere non poſsit, aut non velit. cod.Faer.habet *Cereris ſacra*.

ſub iiſdem ſit trabibus.] ſub eodem tecto.iiſdem parietibus contineatur:in eodem domicilio maneat:ſit mihi conturbernalis.

fragilemq́ue mecum Soluat] & in eadem naui nauiget.

ſæpe Dieſpiter Neglectus, &c.] ſępe Deus vnius impij ſcelus, piorum, & innocentium pœnis luit. ſæpe caſti, & integri viri cum ſceleratis, & inceſtis plectuntur.ſic Eurip. ἱκετίδ.Κοινὰς γὰρ ὁ θεὸς τὰς τύχας ἡγούμενος. Τοῖσι τοῦ νοσοῦντος πήμασιν διώλεσεν Τὸν οὐ νοσοῦντα,κ' οὐδὲν ἠδικηκότα.& Heſiod.ἔργ.καὶ ἦμε,πολλάκι δὴ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ,Ος τις ἀλιτραίνει,καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται.Iupiter(inquit Varro lib.4.de lin.Lat.) Diiouis & Dieſpiter dictus,hoc eſt aer,& dies pater.

Neglectus] non cultus,aut etiam offenſus facto aliquo improbo, & impio

Raro antec.ſcel.] raró ſceleſtus admiſs facinoris, aut culpæ commiſſæ pœnam effūgit.culpam enim conſequitur pœna.ſi non ſtatim, neque pari celeritate,at aliquando. Plato lib.5.de leg.Τιμωρία δ' ἀδικίας ἀκόλουθος πάθης,ἧς ὅ,τε τυχὼν,καὶ μὴ τυγχάνων,ἄθλιος· ὁ μὲν,οὐκ ἰατρευόμενος· ὁ δὲ,ἵνα ἕτεροι πολλοὶ σώζωνται, ἀπολλύμενος. ſententia igitur huius loci hęc eſt.raró ira tarda fuit pœna, vt ſceleſtum aſſequi non potuerit, & de manibus amiſerit: & ita nomen *tarda* intelligetur adiuuare vim verbi *Deſeruit*. poteſt & hoc modo explicari. quāuis pœna tarda ſit, aſſequitur tamen & comprehendit aliquando nocentem: tarda quidem eſt pœna,& βραδύπους, id eſt,tardo inceſſu;verum tamē ſceleſtum hominē effugere non patitur,ſed aliquādo eum aſſequitur.ſic Eurip.ἀλλὰ σιγᾷ καὶ βραδεῖ ποδὶ ςείχουσα μάρψει τοὺς κακοὺς ὅταν τύχῃ. lege Plutarch. περὶ τῶν θεῶν βραδέως τιμωρουμένων.

Ode

Ode 3.

Virtute præditum virum nihil extimescere. oratio Iunonis de Troia euersa, bello Troiano finito, imperio Romano à Troianis initium capturo.

IVSTVM, & tenacem propositi virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non uultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux, & uagus Hercules
Innixus, arces attigit igneas.
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibet ore nectar.
Hac te merentem Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,
Gratum elocuta consiliantibus
Iunone diuis. Ilion, Ilion
Fatalis, incestusque iudex,
Et mulier peregrina uertit
In puluerem, ex quo destituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi,
Castæque damnatum Mineruæ,
Cum populo, & duce fraudulento.
Iam nec Lacenæ splendet adulteræ
Famosus hospes: nec Priami domus
Periura pugnaceis Achiuos
Hectoreis opibus refringit:
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit: protinus & graueis
Iras, & inuisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,

Marti redonabo. illum ego lucidas
Inire sedeis, ducere nectaris
Succos, & ascribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter sæuiat Ilion,
Romamque pontus: qualibet exules
In parte regnanto beati.
Dum Priami, Paridisque busto
Insultet armentum, & catulos fera
Celent inultæ: stet Capitolium
Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda latè nomen in ultimas
Extendat oras, quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro:
Quà tumidus rigat arua Nilus:
Aurum irrepertum, & sic melius situm;
Cùm terra celat, spernere fortior,
Quàm cogere humanos in usus,
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicunque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, uisere gestiens,
Qua parte debacchentur ignes:
Qua nebulæ, pluuijque rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimiùm pij,
Rebusque fidentes, auitæ
Tecta uelint reparare Troiæ.
Troiæ renascens alite lugubri
Fortuna, tristi clade iterabitur,
Ducente uictriceis cateruas
Coniuge me Iouis, & sorore.
Ter si resurgat murus aeneus
Auctore Phœbo: ter pereat meis
Excisus Argiuis: ter uxor
Capta uirum, puerosque ploret.
Non hæc iocosæ conuenient lyræ.
Quò Musa tendis? desine peruicax
Referre sermones deorum:
Magna modis tenuare paruis.

COM-

COMMENTARII.

& tenacem propositi] constantem in proposito, susceptoque consilio, non quouis tamen, sed recto.

Non ciuium ardor] non ciues irati, ira ardentes. hæc sunt referenda ad democratiam: in qua populus reip. præest, vt olim Athenis. Quinetiam Romæ, vbi optimates cum populo reip. præerant, ita loquebantur, *populus iussit. & velitis, iubeatis Quirites.*

Non vultus inst. tyr.] non præsens tyrannus imperans quippiam minus rectum. hæc ad tyrannidem pertinent.

mente quatit solida] de sententia demouet, aut deturbat, id est, non habet eam vim, vt eum sententiam mutare cogat.

neque Auster Dux Adriæ] etiam supra Notum, id est, Austrum arbitrum Adriæ dixit Ode III. lib. I.

nec fulminantis] nec Iouis fulmina. hoc igitur dicit. non populus ira incensus, non tyrannus præsens, & vrgens, vt aliquid faciat minus rectum: non venti, non fulmen, virum iustum ac sapientem, atque in sententia permanentem, commouent, neque conturbant, neque inducunt, vt à proposito, susceptoque consilio desciscat.

Si fractus illabatur orbis] denique si cælum ruat, non terrebitur ruinis. Non defuerunt, qui cælum ex lapidibus constare, atque aliquando collapsurum dicerẽt: quorũ princeps fuit Anaxagoras: de quo vide apud Diogenẽ Laertium.

Hac arte] his artibus, id est, his virtutibus, vel his viis ac rõnibus, iustitia scilicet, & propositi constantia dicit Pollucem, Herculem, Bacchum, Romulum ex mortalibus immorales esse factos. Congruunt cum his ea quæ scribit Pausan. Arcadicis, primos illos homines propter iustitiam & pietatem dignos esse habitos, à quibus Dij immortales hospitio exciperentur, & quorum mensis accumberent. Atque fiebat (inquit) vt & bonis rectè factorum præmium statim persolueret, & de improbis ac sceleratis pœnas sumerent. Nam & Dij fiebant ex hominibus: qui etiã ad hunc diem diuinis honoribus afficiuntur, vt Aristeus Cyrenes, & Liber Semeles, & Hercules Alcmenæ, & Amphiaraus Ioclis, denique Pollux & Castor Clytemnestræ filij. Contrà credibile est Lycaonem feram esse factum, & Nioben in saxum versam propter impietatem. mea autem ætate (late enim patebat hoc tempore improbitas, atque orbem terrarum, vrbesque omnes occuparat) nemo Deus ex homine effectus est, nisi si qui verborum ornamentis, & orationis amplificatione, & assentatorum artificio in Deorum numerum ascripti sunt. Hæc Pausan. vt quidem vertimus. Catullus quoque in carmine illo pulcherrimo de Pelei & Thet. nupt. deos immortales olim cum hominibus versatos & congressos esse fatetur his verbis: *Præsentes namque ante domos inuisere castas Sæpius, & sese mortali ostendere cœtu Cælicolæ, nondum spreta pietate, solebant. Sæpe parte diuum fulgentia templa reuisens, Annua cum festis venissent sacra diebus, Conspexit terra Cretum procurrere currus,* &c. Strabo autem lib. Geogr. primo ostendens veteres longius ac latius nauigasse, pluresque terrarum regiones pedibus peragrasse, quam posteriores, scribit Castorem & Pollucem, iccircò maris procuratores ac tutores quosdam, nauigantiumque seruatores ac liberatores esse dictos, quod longissimè, latissimeque nauigarint, & mari longinquo ac remoto bella gesserint: Bacchum vero, Herculem, Thesèum, Pirithoum, propter eandem causam ad inferos descendisse creditos. De Castore & Polluce plura diximus suprà ad Oden XII. lib. I.

vagus Hercules] vagus, qui multa maria, multasque & longinquas terras peragrauit. quam de Hercule famam confirmat & Pindarus ἰσθμ. εἰδ. δ. ὃς Οὐλυμπόνδ' ἔβη, γαίας τε πάσας, καὶ βαθυκρήμνου πολιᾶς ἁλὸς ἐξευρὼν θέναρ, ναυτιλίαισί τε πορθμὸν ἁμερώσαις. νῦν δὲ παρ' Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος, Ἥβαν τ' ὀπύει χρυσέων οἴκων ἄναξ, καὶ γαμβρὸς Ἥρας. nunc autem (inquit Pindarus) apud Iouem vita beatissima potiens habitat, atque à diis immortalibus in honore habetur, & amatur: Tùm Heben habet in matrimonio, ædiumque aurearum dominus est, & Iunonis gener. sic Horat. de Romulo, Baccho, Castore & Polluce, & Hercule, epist. ad August. lib. 2. *Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux Post ingentia facta, deorum in templa recepti.* & Ode VIII. lib. 4. *Sic Iouis interest Optatis epulis impiger Hercules. Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis, &c.*

recumbens] immo accumbens potius: nam recumbere est toto corpore cubare & iacere, vt diximus ad Od. XXVII. lib. 1.

bibet] sic lib. Iannoct. & vnus Vatic. Quòd si *bibis*, legemus, dicendum erit hanc Odam Augusto mortuo scriptã esse: quod mihi quidem non est verisimile.

Hac te merentem] hac te arte merentem præmium, nempe immortalitatem, & honores Diuinos: vel *merentem* accipe absolutè pro *militantem*. vt sit tralatio à militibus: quos merere dicimus.

tuæ Vexere tigres] iccircò Bacchi currum tigres trahere finguntur, quia nullum est tam ferum, neque tam immane ingenium, quin vino mansuescere, & cicurari possit: adiunguntur & lynces, quæ significant varias, & multum dissimiles inter se hominum naturas, ac mentes vino aperiri: immò fortasse vnius & eiusdem hominis ingenium varium, multiplex, subdolum, vino domitum, simplicissimum, & verissimum fieri. Propert. lib. 3. *Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.*

Acheronta fugit] immortalitatem consecutus est.

Gratum elocuta consiliantibus, &c.] Iunone placata: oratione liberali & leni à Iunone habita, qua significaret se præteritas offensiones, atque inimicitias ex animo deponere, Romulum in ordinem ac cœtum Deorum admittere, Romanis in posterum fauturam, aut certè non obstaturam, quominus imperij sui fines quàm latissimè proferant, ac propagent, dummodò ne Troiam de integro condere, & reparare conentur.

consiliantibus Diuis] consultantibus, consilium habentibus. Vsus est hoc verbo & epist. ad Pisones. *Ille bonis faueatque, & consilietur amicè.*

Ilion, Ilion] ab hoc loco, Iunonis oratio initium capit. Hæc autem nominis iteratio affectum animi declarat, atque exprimit.

fatalis, incest. iud. Et mul. pereg. v.] Paris & Helena excidij Troiani causam sustinent.

ex quo destituit Deos Mercede] ab eo tempore, quo Laomedon Deos fraudauit pacta, id est, promissa mercede. Sed quos Deos destituit Laomedon? Neptunum, & Apollinem. Hi enim Iouis iussu Laomedõti suas operas mercede locarant, ad muros Troianos extruendos. At Laomedon perfecto opere, murisque Troianis ad iustam altitudinem perductis, fidem non seruauit, neque pactam mercedẽ persoluit: quin eos ita fraudatos Troia expulit. qua de re Homerus Ἰλιάδ. φ. vbi sic Neptunus Apollini Μέμνηαι, ὅσα δὴ πάθομεν κακὰ Ἴλιον ἀμφὶ, Μοῦνοι νῶϊ θεῶν, ὅτ' Ἀγήνορι Λαομέδοντι Πὰρ Διὸς ἐλθόντες θητεύσαμεν εἰς ἐνιαυτὸν Μισθῷ ἔπι ῥητῷ. Quanquam ex iis quæ deinceps sequuntur apud Homerum, apparet solum Neptunum in muris Troianis ducendis operam Laomedonti nauasse: Apollinem autem eius boues custodisse. sic enim Homerus ibidem: Ἤτοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν, καὶ τεῖχος ἔδειμα Εὐρύ τε, καὶ μάλα καλὸν,

καλὸν, ἵν' ἄῤῥηκτος πόλις εἴη Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες Ἴδης ἐν κνημοῖσι πολυπτύχου ὑληέσσης. Verùm Pindarus ὀλυμ. εἰδ. η. utrunq; Apollinem (inquam) & Neptunum Laomedonti operas locasse ad murorum, Troianorum extructionem, narrat: Aeacum etiam adhibuisse sibi socium & adiutorem. sic Pindarus Τὸν (Aeacum) ὁ Λατοῦς, εὐρυμέδων τε Ποσειδᾶν Ἰλίῳ μέλλοντες ἐπὶ στέφανον τεῦξαι, καλέσαντο συνεργὸν τείχεος. Hac pœna autem eos affecerat Iupiter propterea, quòd cum Iunone conspirauerant ad illum è cœlo, regnoq; deturbandum, ut ait Hom. ἰλ. α. ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι, Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων. sic enim legendum in secundo uersu: non Παλλὰς Ἀθήνη. Horatius quoque ipse Pindarum secutus, Apollinem unà cum Neptuno muros Troianos extruxisse significat infrà hac eadem Ode. *Ter si resurgat murus aëneus Auctore Phœbo.* & Eurip. in Oreste, pergama, Apollinea uocat: ξεστῶν περγάμων Ἀπολλωνίων Ἐρινύν ὀττοτοί. aliter Catullus in carmine de nuptijs Pelei & Thet. *Vrbis Dardaniæ Neptunia soluere uincla.* & Virg. Aen. v. *cuperem cum uertere ab imo structa meis manibus periuræ mœnia Troiæ.* & 2. *Neptunia Troia.*

mihi, Castæq; damnatum Mineruæ] Iuno & Minerua Troianos implacabili odio persequebantur. Itaque apud Virg. Aen. 2. partim hostes arcessunt, partim ipsæ urbem incendunt. & apud Homer. Menelao fauent. Hom. ἰλ. δ. Δοιαὶ μὲν Μενελάῳ ἀρηγόνες εἰσὶ θεάων. Ἥρη τ' Ἀργείη, καὶ ἀλαλκομενηὶς Ἀθήνη. Ac Iunonis quidem in Priamum odium declarant ea, quæ loquitur Iupiter eod. lib. Δαιμονίη, τί νύ σε Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες Τόσσα κακὰ ῥέζουσιν, ὅτ' ἀσπερχὲς μενεαίνεις Ἰλίου ἐξαλαπάξαι ἐυκτίμενον πτολίεθρον; Εἰ δέ σύ γ' εἰσελθοῦσα πύλας, καὶ τείχεα μακρὰ, Ὠμὸν βεβρώθοις Πρίαμον, Πριάμοιό τε παῖδας, Ἄλλους τε Τρῶας. τότε κεν χόλον ἐξακέσαιο. Rursus Palladis in Græcos studium ex illo loco intelligi potest, ἰλ. ε. ἐπεὶ ἴδε Παλλάδ' Ἀθήνην Οἰχομένην. ἡ γάρ ῥα πέλεν Δαναοῖσιν ἀρήγων.

duce fraudulento] Laomedonte, qui fraudauit Apollinem & Neptunum mercede promissa.

Hectoreis opibus] huc pertinet locus ille Od. IIII. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit fessis leuiora tolli Pergama Graiis*, ad quem annotauimus pauca quædam ex Hom. quæ ad eandem rem pertinere uidebantur.

Famosus] semper hoc nomen in uitio locum habet. ut Od. xv. huius libri, *Tandem nequitiæ fige modum tuæ, Famosisq; laboribus.* saty. 4. lib. 1. *sicarius, aut alioqui Famosus.* sat. 1. lib. 2. *Famosisq; Lupo cooperto uersibus.* & de arte poët. *famosæ mortis amorem.* & sat. VII. lib. 2. *Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne Ditior, aut forma melioris meiat eodem.*

Nostrisq; ductum seditionibus] notum est ex Hom. ἰλ. υ. Deos inter se dissidentes alios Troianis, alios Græcis fauisse, & consuluisse: Apollinem, Martem, Dianam, Latonam, Xanthum Troianis. Neptunum, Mineruam, Iunonem, Mercurium, Vulcanum Græcis. qua de re sic Homer. ἤτοι μὲν γὰρ ἔναντα Ποσειδάωνος ἄνακτος Ἔστατ' Ἀπόλλων Φοῖβος ἔχων ἰὰ πτερόεντα, &c. ductum autem idem, quod productum. sic M. Tull. lib. 7. epist. *Suadere institui, ut bellum duceret.* Idem Off. 3. *C. Marius Q. Metellum criminatus est apud populum Ro. bellum illum producere.* idem ualet *bellum trahere.* Cicero ad Att. lib. 10. epist. cuius init. *Et res ipsa monebat.*

resedit] compositum, & sedatum est.

protinus & gr.] protinus, id est, porrotenus, deinceps.

inuisum nepotem] Romulum. suprà Ode 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes Respicis auctor.*

Troica]

Troica] Ilia, ut Ode VIII. lib 2. *Quid foret Ilia, Mauortisq; puer.*

Marti redonabo] condonabo, & remittam, uel etiam restituam, ut Od. VII. 2. *Quis te redonauit Quiritem Diis patrijs, Italoq; cælo?*

ducere] haurire.

Dum] dummodo, modò ut.

sæuiat] χαλεπαίνῃ, æstuet. tralatio est ab animatis.

Dum Priami] dummodò Troia ita deserta & inculta sit, ut in ea & armenta pascere, & feræ suos catulos occultare possint.

insultet] ἐνθρώσκῃ. hoc enim uerbo utitur Eurip. in Electra, quo loco ait Aegistum Agamemnonis busto insultare.

triumphatis] per triumphum ductis. sic Virg. Georg. 3. *Bisq; triumphatas utroque ab littore gentes.* uide annot. ad Od. VI. lib 2.

Horrenda latè nomen] Roma exteris gentibus horribilis, longè lateq; potentiæ suæ famam & gloriam porrigat ac proferat.

quà medius liquor] qua parte fretum interiectum diuidit Europam ab Africa. est autem fretum illud Gaditanum: de quo sic M. Tull. lib. 3. de nat. deorum. *Quid freto Siciliensi, Quid Oceani feruore illis in locis constantius, Europam, Lybiamq; rapax ubi diuidit unda?*

Qua tumidus rigat arua Nilus] Aegyptum significat. M. Tull. lib. de nat. Deor. 2. *Aegyptum Nilus irrigat, & cum tota æstate obrutam, oppletamq; tenuerit, tum recedit, mollitosq;, & oblimatos agros ad serendum rel[i]nquit.* Διονύσ. Ἀλεξ. Οὐ γάρ τις ποταμῶν ἐναλίγγιος ἔπλετο νείλῳ Οὔτ᾽ ἰλὺν βαλέειν, οὔτε χθονὸς ὄλβον ἀέξειν. Herod. lib. 2. Nilum ἐργατικὸν appellat, id est, propemodum aratorem, aut agricultorem, Pomponius Mela. *Non peterit autem tantum Aegyptum. sed æstiuo sidere exundans etiam irrigat, adeo efficacibus aquis ad generandum, alendumq;, ut præter id, quòd scatet piscibus, quòd hippopotamos, crocodilosq; uastas belluas gignit, glebis etiam infundat animas, ex ipsaq; humo uitalia effingat.*

Aurum irrepertum & sic. &c.] Ordo uerborum est hic, & hæc sententia. Roma nomen suum in omnes oras terrarum proferat, Roma (inquam) fortior ad aurum spernendum, nondum repertum, id est, nondum ex auri fodinis effossum, aut erutum, & sic melius situm, quãdiu est in terræ latebris retrusum: quàm ad utendum aut profundendum: Piget ascribere hoc loco, quæ de malis ab auro in hominum uitam illatis, scriptores litteris & memoriæ prodiderunt. Athen. lib 6. scribit apud ueteres illos Græcos aurum usque adeò rarum fuisse, ut Anaximenes Lampsacenus scriptum reliquerit, monile illud aureum, quo accepto Eriphyla salutem uiri sui prodidit, nullam aliam ob causam tam celebre fuisse, quàm propter auri illo tempore penuriam. Ad Romanos autem multis post Romam conditam sæculis auri studium irrepsisse: diuq; anteà à Principibus Reip. aurum spretum & contemtum esse, paupertatem uerò maiori laudi, quàm diuitias fuisse, testimonio sunt Fabricij, Curij, Coruncani, Luscinij, Acidini, Calatini, Pisones Frugi, homines, (ut ait M. Tull.) nõ solùm honoribus populi, rebusq; gestis, uerumetiam patientia paupertatis ornati. Pindarus εἰδ. Θ. Νεμ. Siculos laudans, ait apud eos, esse nonnullos, qui & equorum studio ducantur, & pecuniam spernere, eiq; imperare possint. Ἐντί τοι φίλιπποί τ᾽ αὐτόθι, καὶ κτεάνων ψυχὰς ἔχοντες κρέσσονας ἄνδρες.

cōgere humanos in vsus] conferre ad res necessarias ac uoluptarias.

Hunc tangat armis] tangat, ἐλάττωσις, seu μείωσις, quam latini extenuationem appellant: prosperrumpat ac perstringat. uel tangere armis dictum pro eo quod est, arma usque eò inferre. sic ferè loquitur inf. Od. XXVI. *sublimi flagello Tange Chloen semel arrogantem* Luc. l. . . de nat. diuina, *Ipsa suis pollens opibus, nihil*

nostri, Nec bene premeritis capitur, nec tangitur ira. aliter Od.xx.lib.2. *& recedentis, trilingus Ore pedes, tetigitque crura.*

Qua parte debacch.ign. Qua neb.&c.] id est, qua parte mundus solis ardore torreatur, qua nubibus, & frigoribus immoderatis obrigescat, vt sup. Od. xxii.lib.1.

fata] belli gloria ceteris gentibus præstituros, imperiique sui fines latissimè prolaturos.

nimiùm pij] essent in eo nimium pii, si quod à Troianis se profectos & oriundos esse sciant, Troiam instaurare, ac reficere conarentur.

renascens aliter lugubri] malis auibus, malis auspiciis. suprà Ode.xv. lib.1. *mala aui.*

tristi clade iterabitur] iterum ferro & flammis vastabitur, vt sup. dixi ad Od.vii.lib.2.

murus aeneus] murus firmissimus ac solidissimus, vt Ode xvi. huius lib. *turris aenea.* & epist. 1.lib. 1 *hic murus aeneus esto.*

auctore Phœbo] quidam testantur scriptum esse in antiquo codice nescio quo *ductore Phœbo.* Ego cùm nouem libris manuscriptis perantiquis vsus sim, in nullo eam scripturam reperi, sed vulgatam, & receptam. Neque verò hanc puto altera deteriorem esse, præsertim cum ita locutus sit Virg. Georg. 3. *& Troiæ Cinthius auctor.* Iam quòd aiunt Latinis vsitatum esse *ducere muros*, vt & Horatio nostro infrà Ode vi.lib.4. *potiore ductos alite muros*, & Græcis ἐλαύειν τεῖχος non continuò mihi probant hunc locum esse corruptum, & *ductore*, pro, *Auctor* esse reponẽdum. Vtatur tamen suo quisque iudicio: si quis malet legi ductore *Phœbo*, contendere non est meum.

victrices] vtitur hoc nomine epist. ad Iul. Florum lib. 1. paulo aliter, *Prima feret ederæ victricis præmia.*

ter pereat meis Excis. Arg. ter vxor] ex iis, quæ vrbis expugnationem consequuntur, vrbem expugnatam & captam vult intelligi. libet autẽ mihi hoc loco vrbis captæ imaginem à duobus bonis auctoribus, altero omnium poetarum principe Home. altero claro oratore Aeschine depictam proponere. Apud Hom igitur ἰλ. ι. vxor Meleagri Cleopatra, virum suum orans ne Calydoniorum vrbem à Plemoniis capi, atque euerti sinat, sic loquitur: Καὶ τότε δὴ μελέαγρον ἐΰζωνος παράκοιτις Λίσσετ' ὀδυρομένη, καί οἱ κατέλεξεν ἅπαντα κήδε', ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ. Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει. Τέκνα δ' ἔτ' ἄλλοι ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. Τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς ἀκούοντ' ς κακὰ ἔργα. Aeschines autem in orat. κατὰ Κτησιφῶντ. hoc modo de Thebis ab Alexandro Macedone vi expugnatis ac direptis. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς σώμασιν οὐ παρεγένεσθε, ταῖς γε διανοίαις ἀποβλέψατ' αὐταῖς ἐς τὰς συμφορὰς, καὶ νομίσατε ὁρᾶν ἁλισκομένην τὴν πόλιν, τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ἀγομένας γυναῖκας, καὶ παῖδας ἐς δουλείαν πρεσβύτας ἀνθρώπους καὶ πρεσβύτιδας γυναῖκας ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν, κλαίοντας, ἱκετεύοντας ὑμᾶς, ὀργιζομένους οὐ τοῖς τιμωρουμένοις, ἀλλὰ τοῖς τούτων αἰτίοις· quorum interpretationem, quãquam eam orationem à me in Latinum sermonẽ cõuersam prope diem sum editurus, subscribam tamen. *Verum quandoquidem corporibus præsto non fuistis, saltem animis adeste, & cogitationibus uestris calamitates eorum contemplamini. Fingite uos uidere urbem capi, muros suffodi, ac funditus euerti, domos incendi, mulieres et pueros in seruitutem abduci, senes, et anus libertatem serò dediscentes, plorãtes, uobis supplicãtes, irascentes non iis qui tã crudeleis ab ipsis pœnas expetiuerũt, sed iis quorũ opera, et culpa in has miserias inciderũt.* Eodẽ pertinent ea quæ Cæsar apud Sall. ait esse ab iis, q ante se sñias dixerant, de belli sęuitia, disputata his verbis.

Plerique eorum, qui ante me sententias dixerunt, compositè, ac magnificè casum reip. miserati sunt: quæ belli sæuitia esset, quæ uictis acciderent, enumerauere: rapi uirgines, pueros: diuelli liberos à complexu parentum: matres familiarum pati, quæ uictoribus collibuissent: fana atque domos spoliari: cædem, incendia fieri: postremò armis, cadaueribus, cruore atque luctu omnia compleri. Accedat his Cremonæ excidium apud Cornelium Tacitum lib. 19. *Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus stupra cædibus, cædes stupris miscerentur. Grandæuos senes, exacta ætate fœminas, uiles ad prædam in ludibrium trahebant. Vbi adulta uirgo, aut quis forma conspicuus incidisset, ui, manibusq; rapientium diuulsus, ipsos postremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam uel grauia auro templorum dona sibi quisque trahunt, maiore aliorum ui, truncabantur,* &c. *Excissus* autem legendum, ab excindo. qua de re alibi.

Quo musa tendis?] sic sup. Od. 1. lib. 2. *sed ne relictis Musa procax iocis,* &c. magna modis tenuare paruis] desine res magnas & graueis carmine humili imminuere quodammodo, atque extenuare. sic Od. VI. lib. 1. *laudes egregii Cæsaris, & tuas deterere ingeni.*

AD CALLIOPEM. Ode 4.

Se à multis periculis, Musarum ope ereptum fuisse. Male cessisse omnibus, qui aduersum deos aliquid moliri voluerint.

DESCENDE cælo, & dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, cithara ve Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire, & videor pios
Errare per lucos: amœnæ
Quos & aquæ subeunt, & auræ.
Me fabulosæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apulliæ,
Ludo, fatigatumq; somno,
Fronde noua puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus
Quicunque celsæ nidum Acherontiæ,
Saltusq; Batinos, & aruum
Pingue tenent humilis Ferenti,
Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, & ursis: ut premerer sacra
Lauroq;, collataq; myrto,
Non sine Dijs animosus infans.
Vester, Camœnæ, vester in arduos
Tollor Sabinos: seu mihi frigidum
Præneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ.

Vestris

Vestris amicum fontibus, & choris,
Non me Philippis uersa acies retro,
Deuota non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.
Vtcunqne mecum uos eritis: libens
Insanientem nauita Bosporum
Tentabo, & arenteis arenas
Littoris Assyrij viator.
Visam Britannos hospitibus feros,
Et latum equino sanguine Concanum.
Visam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem.
Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas coborteis abdidit oppidis:
Finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro.
Vos lene consilium & datis, & dato
Gaudetis almae. scimus, ut impios
Titanas, immanemq; turmam
Fulmine sustulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum: & vrbeis, regnaq; tristia:
Diuosq;, mortaleisq; turbas
Imperio regit vnus aequo.
Magnum illa terrorem intulerat Ioui
Fidens, iuuentus horrida, brachijs:
Fratresq; tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhoëus, & validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhaetus, euulsisq; truncis
Enceladus iaculator audax,
Contra sonantem Palladis Aegida
Possent ruentes? hinc auidus stetit
Vulcanus: hinc matrona Iuno, &
Nunquam humeris positurus arcum,
Qui rore puro Castaliae lauit
Crineis solutos: qui Lyciae tenet
Dumeta, natalemq; siluam,
Delius, & Patareus Apollo.

Vis consili expers mole ruit sua:
Vim temperatam Dij quoque prouehunt
In maius: iidem odere vires
Omne nefas animo mouentes.
Testis mearum centimanus Gyas
Sententiarum notus. & integræ
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus sagitta.
Iniecta monstris terra dolet suis:
Mæretq; partus fulmine luridum
Missos ad Orcum: nec peredit
Impositam celer ignis Aetnam:
Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
Custos: amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

COMMENTARII.

Auditis? an me ludit] e sodalibus suis quærit audiant ne Calliopen canentem, quam paulo ante è cœlo deuocarat, quasi ipse, ut potè poëta, eius cantum exaudiat: an insaniat, & erret.

an me ludit amab. insan.] an me fallit, ac decipit insania optabilis, nempè poëtica? de qua sic Plato in Phædro. *τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ μουσῶν κατοχή τε, καὶ μανία λαβοῦσα ἁπαλὴν, καὶ ἄβατον ψυχὴν, ἐγείρασα, καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τ' ᾠδὰς, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγινομένους παιδεύει. ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται πεισθεὶς, ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε, καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη.* sed plura hac de re alibi: uel simpliciter insaniam accipe, id est, *μανίαν*, qualis erat illius qui se putabat *miros audire tragœdos: In uacuo lætus sessor, plausorq; theatro.* epist. 11. lib. 2.

Me fabulosæ, &c.] hæc sunt ita cōiungenda, & hoc ordine collocanda, mea quidem sententia. fabulosæ palumbes me puerum fronde noua texere: non ut alij, extra limen Apuliæ altricis fabulosæ. Iam cur palumbes fabulosas dicat, si quis ex me quæreret, responderem eadem ratione dici fabulosas palumbes, qua ratione fabulosus Hydaspes appellatur, & *fabulæ manes*. nempe quia de ijs multa fabulantur poëtæ. Veneri autem sacræ, & dicatæ sunt columbæ. Virg. Aen. VI. *Vix ea fatus erat, geminæ cum forte columbæ Ipsa sub ora uiri cœlo uenere uolantes: Et uiridi sedere solo: tum maximus heros Maternas Agnoscit aues, lætusq; precatur, Este duces*, &c. Tùm Veneris currum trahere dicuntur, ut & passeres, propter incredibilem in eis innatam libidinem, ac salacitatem. Pherecrates ἐν πετάλῃ. Ἀλλ' ὦ *περιστέριον ὅμοιον Καλλισθένει, πέτη. κόμισον δέ μ' εἰς κύθηρα, καὶ κύπρον.* Quamobrem uerò se dicat lauro, & myrto à palumbis esse tectum, ne obscura quidem causa est. Primùm enim laurus, quæ Apollinis est, significabat eum poëtam futurum: deinde myrtus, quæ Veneris, res amatorias, & (ut ait ipse) prælia uirginum, & iuuenum curas cantaturum.

Altricis] nutricis. codex quidem Rainunt. Card. habet, nutricis.
Vulture in Appulo.] monte Apuliæ.
Ludo, fatigatumq; somno.] ludo fatigatum, somno oppressum.
Quicunque celsæ nidum Acherontiæ] nidum Acherontiæ ideò dixit, quia Acherontia sita erat in monte. erat autem oppid in Lucania. sic M. Tull. Ithacam, nidulum appellat lib. I. de orat. his uerbis *tanta uis patriæ est, ut Ithacam illam in asperrimis saxulis, tanquam nidulum, affixam, sapientissimus uir immortalitati anteponeret.* epist. ad Fuscum Arist. lib. I. per nidum, domum propriam signi ficat. *Tu nidum seruas: ego laudo ruris amœni riuos*, &c. sic Hesiodus ἔργ. ἡμ. Οὐχ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται· ποιεῖτε καλιάς. ductum ab auibus.
humilis Ferenti] in valle positi.
vt] mirum vt: mirum quo pacto.
sacra.] Apollini sacra. Od. xxx. huius lib. *Delphica lauro.* & Od. III. lib. 4. *Deliis Ornatum folys ducem.*
collata] congesta, comportata. epistol. de arte poëtica. *Vndique collatis membris.*
Non sine Diis] non sine diuino numine, σὺν θεῷ. οὐκ ἀθεεί: quo utitur Theoc. Europa. Οὐκ ἀθεεὶ γὰρ ταῦτα διέρχομαι ὑγρὰ κέλευθα. Sallust. *ut tanta repente mutatio non sine Deo uideretur.*
animosus infans] qui non terrerer neque ab ursis, neque à viperis.
Vester, Camœnæ] siue me contulero in Sabinos, siue Præneste, siue Tibur, siue Baias, uester sum: ubicunque fuero, uester sum.
tollor] conscendo, seu vehor potius.
Tibur supinum] alibi udum appellat. ut Od. xxix. huius lib. *Ne semper udum Tibur, & Esula Decliue contempleris aruum.* in epist. ad Mæcen. 2. lib. I. *uacuum. Sed uacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*
seu liquidæ.] epist. I. lib. I. *Nullus in orbe locus Baiis prælucet amœnis.*
Non me Philippis versa acies] non fusus Bruti, & Cassij exercitus. quo in prælio Cassius sua se manu interfecit: deinde & Brutus paucis post diebus. vide Od. XIIII. lib. I. & VII. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi relicta non benè parmula.* epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *Vnde simul primum me dimisere Philippi Decisis humilem pennis*, &c. Philippi vrbs in Thracia.
Deuota non extinxit arbos] sacra, execrabilis, scelerata. Od. XXIII. huius lib. *Deuota uictima.* Od. XVI. epod. *deuoti sanguinis ætas.* Od. XIIII. lib 4. *Deuota morti pectora liberæ.* Catull. de nuptijs Pelei. *deuota periuria.* Prop. lib. 2 eleg. XXVIII. *Andromede monstris fuerat deuota marinis.* Tibullus lib. I. eleg. V. *Tunc me discedens deuotum fœmina dixit.* de hac arbore uide Od. XVII. lib. 2. *Me truncus illapsus cerebro Sustinlerat*, &c. & octauam huius. *prope funeratus Arboris ictu.* & totam XIII. lib. 2. *Ille & nefasto te posuit die.*
Palinurus] promontorium in Sicilia, circa quod cum Horatius nauigaret, atque è Macedonia in Italiam rediret, magno in periculo versatus est.
vtcunque] quandocunque. uide ann. Od. xxxv. lib. I
insanientem] æstuosum. impotentem. suprà Od. ult. lib. 2. gementem appellauit.
arenteis arenas.] aptissimũ epithetũ Lucr. lib. 2. *bibulam lauit æquor arenam.*
Concanum.] in Cantabria.
visam pharetratos Gelonos.] Virg. Georg. 2. *Et gens illa quidem sumtis haud tarda Pharetris.*
& Scythicum amnem.] Tanaim, de quo Od. x. huius lib. *Extremum Tanaim si biberes Lyce.* & Od. XXIX. *Tanaisq; discors.*

inuiolatus.]

inuiolatus.] incolumis, saluus.

altum] magnum, egregium, principem.

simul] vt. simulatque. vide annot. ad Od. IIII. lib. I. ibidem. *Qui simul mearis.*

fessas cohortes abdidit oppidis] fessas militia cohortes abdidit in oppida, propter anni tempus ad bellum gerendum, & ad castra ineptum. in hibernis collocauit. Atque hanc scripturam ita probo, vt tamen illa altera, quæ reperitur in codice Achillis statij, Donati, atque etiam Rainuntij Card. mihi non displiceat: quæ est, *Fessas cohortes reddidit oppidis.* Iam hanc receptam codices item manuscripti optimæ notæ confirmant: in his duo Vatic. Faër. Vrs. Tornes. Adde complura similia loquendi genera apud bonos scriptores. non longè abiero. M.Tull. pro Arch.poet. *si qui ita se litteris addiderunt.* & Hor. ipse epistol. I. lib. I. *latet abditus agro.*

Pierio recreatis antro] reficitis & oblectatis studio litterarum, lectione, & scriptione, & arte poetica.

consilium] *sili* duæ breues pro vna longa. Nam cum post spondæum & iambum, vnam syllabam longam lex carminis postularet, duas breues in locum vnius longe posuit. *uos lene consili.* sic inf. Od. VI. *Hinc omne principium, huc refer exitum.*

impios Titanas.] qui cum Diis pugnarunt. vide Hesiod. in Theog. M.Tull. de leg. 3. *noster uero Plato Titanum è genere statuit eos, qui, ut illi calestibus, sic hi aduersentur magistratibus.* Arrepta hinc occasione, incipit ostendere vires, & potentiam sine sapientiæ præsidio non admodum prodesse, immo obesse potius.

caduco] ita in caput Titanum, & gigantum immisso à Ioue, & contorto, vt è cælo cadere videretur. sic suprà arborem illam cuius casu pœne oppressus fuerat, lignum nominat *caducum In domini caput.* Od. XIII. lib. 2.

inertem] sic sup. Od. XXXIIII. lib. I. *bruta tellus.* alioqui iners meritò dici nō possit, quæ tot flores, herbas, fruges, atque arbores ex se pariat, ac profundat.

temperat] regit, gubernat. annot. ad Od. VIII. lib. I.

regnaque tristia.] inferorum sedem; sic Virg. Aen. 4. *alias sub tristia Tartara mittit.* Idem lib. 6. *Vt tristes sine sole domos, loca turbida adires?* Itaque mortuus Achilles apud Hom. ὀδυσσ. λ. dicit se malle apud superos, hoc est, in terris, homini non admodum diuiti mercede conductum seruire, quàm in omnes mortuos regnum obtinere. sic Hom. Βουλοίμην ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, Ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

mortaleisque turbas] corrupti sunt hoc loco omnes vulgati cod. qui habēt *turmas.* legendum est enim *turbas,* vt est scriptum in antiquis cod.

fidens iuuentus horr. brut.] sic verba coniunge iuuentus horrida, fidens brachiis. sic loquitur Homer. ἰλιάδ. μ. οἱ δ' ἄρα τῷ χείρεσσι πεποιθότες, ἠδὲ βίηφι. & ita Porphyr.

fratresque tendentes opaco Pelion, &c.] Virg. Georg. I. *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam. tendentes.* id est, contendentes, conantes. sic epistol. 2. lib. 2. *Tendunt extorquere poemata.*

Sed quid Typhoeus] Pindarus τυφῶ nominant, pro eo, quod est τυφῶνα. quem olim (inquit ille) Cilicium antrum educauit; nunc autem hirsutum eius pectus, Cumarum littora, & Cilicia oppressum tenent. Pindari verba sunt hęc. Πυθ. α. τυφὼς ἑκατοντακάρανος, τόν ποτε κιλίκιον θρέψε πολυώνυμον ἄντρον. νῦν γε μὰν ταί θ' ὑπὲρ κύμας ἁλιερκέες ὄχθαι, σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει στέρνα λαχνάεντα. De eodem sic Apollon. lib. secundo Argon. Ἔνθα τυφάονα φασὶ

δῖος

δίδη κρονίδαο κεραυνῷ βλημένον, ὁππότε ἐς συβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας, θερμὸν ἀπὸ κρατὸς σάξαι φόνον. ad quem locum lege interpretem. Typhoeum igitur seu Typhonem Tartari, & Terrę filium in cælo regnare conatum fulmine deturbauit Iupiter. cuius ex humeris centum draconis capita extitisse, flammam ex oculis emicuisse, suam cuiusque capitis vocem fuisse, multaque alia portenta de eo scribit Hesiod. in Theogn. his verbis. Ὁπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα πελώρη Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην, Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχυῖ ἔργματ' ἔχουσαι, Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ· ἐκ δέ οἱ ὤμων Ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος, Γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελειχμότες.

Mimas] Mimantem Hesiod. in illa Centaurorum, & Lapitharum pugna, quam describit in apside, vnum facit è Centauris.

Aut quid min. Porphyr. statu] Porphyrionem boues Herculis abigentem sagittis Apollo confixit. de quo Pind. Pyth. εἰδ. η. quem locum supra produximus ad Od. XIIII. lib. 2.

Rhœtum] gigantem, vel centaurum. Virg. Georg. II. *Rhœtumque, Pholumque.*

Enceladus] de quo Virg. Aen. III. & IIII.

hinc] à partibus Iouis, & Palladis.

auidus] vel pugnæ auidus, vel refer ad ignis naturam celerem, & quodammodo auidam.

& Nunquam humeris positurus] Apollo, quem Homerus, & eius exēplo ceteri poetę Græci ἑκατηβελέταν. & ἑκηβόλον nomināt. & apud Eurip. in Alcest. sic loquitur ille. σύνηθες ἀεὶ ταῦτα βαστάζειν ἐμοί. subaudi. τόξα, id est, semper hos arcus gestare soleo.

lauit] præsentis temp. vt sup. Od. III. lib. 2. *flauus quam Tiberis lauit.*

Vis consili expers] videtur ex Pindaro hanc sententiam expresisse. ordo verborum tantùm apud Horat. est immutatus. Pindarus enim priore loco sententiam ponit: deinde exempla subiicit. sic Pind. Pyth. εἰδ. η. βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ. τυφὼς κίλιξ πολυκάρανος οὔ μιν ἄλυξεν. οὐδὲ μὰν βασιλεὺς γιγάντων. δμᾶθεν δὲ κεραυνῷ, τόξοισι τ' Ἀπόλλωνος, id est, vis etiā eum, qui gloriatur se ceteris præstare, percellere solet. Typhoeus Cilix multorum capitum eam non effūgit, neque rex gigantum Porphyrio. Nam alter fulmine ictus est, alterum sagittis Apollo cōfixit. Etiā Nestor apud Hom. ἰλιάδ. ψ. docet omnem ferè præstantiam, atque excellentiam in consilio potius, quàm in viribus corporis esse positā, omniaq; melius consilio, quàm viribus explicari, sic Nestor. Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων, ἠὲ βίηφι. Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι. Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο. sic & Oppianus lib. 5. ἁλιευτ. ait neque ex viribus corporis, neq; ex pulchritudine tantùm vtilitatis proficisci, quātum ex consilio, & prudentia: viresque corporis consilij expertes, esse inutiles, & inanes. Ὡς οὔτ' ἠνορέης, οὔτ' εἴδεος ἔπλετ' ὄνειαρ Τόσσον, ὅσον πραπίδων, ἀλκὴ δ' ἀνεμώλιος ἄφρων Καί τε μέγα βριάοντα κατέσβεσεν, ἠδ' ἐδάμασσε Βαιὸς ἀνὴρ εὔμητις.

Vim temperatam] consilio & ratione directam.

centimanus Gyas] aliàs centimanus Gyges, vt Od. XVII. lib. 2. sed illa scriptura reiecta, hanc sequimur.

integræ] castæ: intactæ: virginis.

tentator Orion Dianæ] vide ann. ad Od. 28. lib. 1. tentatorem autem dixit, vt Gręci πειραστὴν παρὰ τὸ πειρᾶν.

suis] ex se natis. sup. Od. XI. lib. 2. *Telluris iuuenes.*

Mæretque partus] suos fętus.

luridum

luridum] pallidum. sic Tib. lib. 3. eleg. 3. *Me uocet in uastos amnes, nigramque paludem Dives in ignaua luridus Orcus aqua.* Lucret. lib. 4. *Lurida praeterea fiunt, quaecunque tuentur Arquati.* inf. Od. XIII. lib 4. *luridi dentes.*

Aetnam] qua opprimuntur impij gigantes, vt fabulantur poetae. Lucretius autem ignium Aetnae causas multis versibus, iisq; pulcherrimis explicat lib. 6.

Incontinentis nec Tityi iecur] iecur libidinis est sedes, vt diximus ad Oden I. lib. 4. Tityum autem ideirco incontinentem appellat, quia Latonae stuprum inferre conatus est. cuius poenae ex Homero, & Virg. & ceteris, notissimae sunt. Haec de eo Homerus. ὀδυσσ. λ. Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ᾽ ἐπ᾽ ἐννέα κεῖτο πέλεθρα. Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, Δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὁ δ᾽ οὐκ ἀπαμύνετο χερσί. Λητὼ γὰρ ἥλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν, &c. Virg. Aen. VI. *Nec non & Tityum terrae omniparentis alumnum Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur: rostroq; immanis vultur obunco Immortale iecur tundens,* &c. & Tibull. lib. I. eleg. 3. *Porrectusque nouem Tityus per iugera terrae Assiduas atro viscere pascit aues.* hanc autem fabulam de Tityo, & ceteras de Tantalo, & Sisypho, exagitat & refellit Lucret. lib. 3. his versibus. *Nec Tityum volucres ineunt Acherunte iacentem: Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quicquam Perpetuam aetatem poterunt reperire profecto, Quamlibet immani proiectu corporis extet, Qui non sola nouem dispersis iugera membris Obtineat, sed qui terrai totius orbem; Non tamen aeternum poterit perferre dolorem, Nec praebere cibum proprio de corpore semper, Sed Tityus nobis hic est, in amore iacentem, Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor, Aut alia quauis scindunt torpedine curae.* Pindarus autem Πυθ. εἰδ. δ. hoc tantum de Tityo, illum Latonae stuprum inferre conatum esse, atque ideirco ab ea telis confixum: vt annotauimus ad Oden XIIII. lib. 2.

Nequitiae] intemperantiam quandam, & libidinem rerum Venerearum significat hoc nomen. vtitur Od. XV. huius lib. *Tandem nequitiae fige modum tuae.* & sat. III. lib. 2. *par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum.* & sat. II. eiusd. *nos expulit ille: Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.*

amatorem trecentae Pirithoum] Pirithous Ixionis, & Diae filius. is (vt est in fabulis) Proserpinam amauit, qua vt potiretur, cum ad inferos socio & adiutore Theseo descendisset, à Cerbero discerptus est. Plutarch. in Theseo scribit illum Aidonei Molossorum regis filiam amasse, quam pater, Proserpinae nomine appellarat: cani autem suo nomen Cerbero imposuisse, cum quo filiae suae procos decertare cogebat: Regem autem, cùm audisset venisse Pirithoum, non, vt filiam suam vxorem duceret, sed vt raperet, eum cani illi dilacerandum ac dilaniandum obiecisse: Theseum in vincula coniecisse. Horat. hic opinionem vulgi secutus est, & Od. VII. lib. 4. *Nec lethaea valet Theseus abrumpere caro Vincula Pirithoo.*

AVGVSTI LAVDES. Ode 5.

Reguli constantia, & ad Poenos reditus.

CAELO tonantem credidimus Iouem
Regnare. praesens diuus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, grauibusque Persis.

Milesne

Milesne Crassi coniuge barbara
Turpis maritus uixit? & hostium
(Prò curia, inuersique mores)
Consenuit socerorum in armis,
Sub rege Medo, Marsus, & Appulus
Anciliorum, & nominis, & togæ
Oblitus, æternæque Vestæ,
Incolumi Ioue, & vrbe Roma?
Hoc cauerat mens prouida Reguli
Dissentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahentis
Perniciem veniens in æuum,
Si non periret immiserabilis
Captiua pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus sine cęde, dixit,
Derepta uidi. uidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero,
Portasque non clausas, & arua
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit. flagitio additis
Damnum. neque amissos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec uera uirtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerua plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus:
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, unde uitam sumeret, inscius
Pacem duello miscuit. O pudor,
O magna Carthago probrosis
Altior Italiæ ruinis.
Fertur pudicæ coniugis osculum,
Paruosque natos, ut capitis minor,
A se remouisse, & uirilem
Toruus humi posuisse uultum

Donec labanteis consilio patres
Firmaret auctor nunquam aliàs dato,
Interque mœrenteis amicos
Egregius properaret exul.
Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
Tortor pararet. non aliter tamen
Dimouit obstanteis propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm si clientum longa negocia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

COMMENTARII.

Præsens diuus habebitur] Præsens diuus ambiguè dictum: vel vt præsens intelligatur, qui cernitur oculis, & qui adest, cum Iupiter cōtrà ex tonitru & ceteris similibus credatur in cælo esse: vel vt præsens significet eum, qui vim ac potentiam suam expromit ac declarat. vide annot. ad Od. xxxv. lib 1. Non admodum dissimile est illud in principio fere epistolæ ad August. li. 2. Romulum, Bacchum, Castorem & Pollucem, Herculem post præclara in homines merita vita functos Deorum honorem esse consecutos, atque in cælum sublatos: Augusto autem etiam viuo, ac videnti diuinos honores tribui. *Præsenti* (inquit) *tibi maturos largimur honores.*

grauibusque Persis] vt Ode 11. lib. 1. *Quo graues Persæ melius perirent.*

Turpis] refertur ad animum, vt Ode xxxi. lib. 1. *nec turpem senectam Degere.* & Od. xxxvii. eiusd. *Contaminato cum grege turpium Morbo uirorum:* & Ode. xxxiii. eiusd. *Quam turpi Pholoe peccet adultero.* epist. 11. lib. 1. *Sub domina meretrice fuisset turpis, & excors.* epist. ad Quinct. *Introrsum turpem, speciosum pelle decora.*

Anciliorum, & nom.] ancilium à recto ancile, erat vsitatum & verum. Notum est autem ancilia (quæ erant scuta quædam breuia numero duodecim) fuisse in æde Martis seruata: ex quibus vnum de cœlo lapsum esse credebatur. At Virg. omnia Aen. 8. & *lapsa ancilia cælo Extuderat.* De his vide Dionys. Halicar. lib. 3. *ῥωμ. ἀρχ.* & Sex. Pomp. in nomine Mamurij. Dictum est autem ancile ab am, quod idem valebat, quod circum, & cædo. idque cōfirmat Varro li. 6. de ling. lat. his verbis, *ancilia dicta ab ancisu, quod ea arma erant ab utraque parte, ut peltæ Thracum, incisa.* nam ancidere circumcidere est: eoque verbo vtitur Lucret. lib. 3. vt quidem legitur in quibusdam exemplaribus. *Omnia iam seorsum cernes ancisa recenti Vulnere tortari. et nominis* autem adiecta copulatione, &c. excudendum curaui auctoritate fretus codic. Rainunt. Cardi. Faer. Iannoct. trium Vatic. Tornes.

æternæque Vestæ] cuius in æde seruabatur ignis æternus: & icircò custodiebatur à uirginibus (ut tradit Dionys. Halic. lib. 2. *ῥωμ. ἀρχ.*) *ὅτι πῦρ μὲν ἀμίαντον παρθένος δ' ἄφθαρτον* id est, quia ignis quidem impollutum quiddam est: virgo autem, incorruptum. Quòd si ignis ille aliquando interstinctus esset: virgines à pontifice verberibus afficiebantur.

Incolumi

Incolumi Ioue] incolumi capitolio: quæ Iouis erat ſedes.

mens prouida Reguli] mens Reguli vel ſimpliciter, conſilium Reguli. vel περιφραστικῶς, Regulus quod loquendi genus Græcis & Latinis poetis valde vſitatum eſt. Hom. ὀδυσσ. β. ἱερὴ ἲς Τηλεμάχοιο. ὀδυσσ. η. ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. idem ἰλ. γ. Πριάμοιο βίη. ἰλ. υ. Αἰνείαο βίην τρώεσσιν ἀνάξει. Heſiod. Theog. Ἀλλά ἑ ἲς ἐδάμασσε βίης Ἡρακληείης. Pind. εἰδ. ε Μισσανὶς δὲ γέροντος δονηθεῖσα φρήν. Eurip. phœniſſ. Ἐτεοκλέα, κλεινήν τε Πολυνείκους βίαν. Apollon. ἄργα μέγα τε σθένος Ἡρακλῆος. Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Electi iuuenes, ſimul & decus innuptarum*: id eſt, innuptas. Lucret. lib. 3. *Democriti quod ſancta viri ſententia ponit.* Ibid. *Nec tam doctus equi pullus, quam fortis equi uis.* Horat. Od. XII. huius libr. *Liparæi nitor Hebri Eques ipſo melior Bellerophonte.* Od. XXI. eiuſd. *Narratur & priſci Catonis Sæpe mero caluiſſe uirtus.* Od. III. I. *Perrupit Acheronta Herculeus labor.* epiſtol. ad Iccium lib. I. *Empedocles, an Stertinij deliret acumen.* ſatyr. I. lib. 2. *Virtus Scipiadæ, & mitis ſapientia Læli.* ſatyr. 2. lib. I. *macte Virtute eſto, inquit ſententia dia Catonis.* eodem fortaſſe pertinet illud ſatyr. VII. libr. I. *Proſcripti Regis Rupili pus, atque uenenum*; id eſt, Rupilium Regem hominem purulentum, & fugiendum. Iam de M. Atilio Regulo, hæc M. Tull. off. 3. *M. Atilius Reg. cum conſul iterum in Africa ex inſidijs captus eſſet duce Xanthippo Lacedæmonio: imperatore autem patre Annibalis Amilcare; iuratus miſſus eſt ad ſenatum, ut niſi redditi eſſent Pœnis captiui nobiles quidam, rediret ipſe Carthaginē. Is cum Romam ueniſſet, utilitatis ſpeciem uidebat: ſed eam, ut res declarat, falſam iudicauit, quæ erat talis, manere in patria, eſſe domi ſuæ cum uxore, cum liberis: quam calamitatem accepiſſet in bello, communem fortunæ bellicæ iudicantem, tenere conſularis dignitatis gradum. In ſenatum uenit; mandata expoſuit: ſententiam ne diceret, recuſauit. quandiu iureiurando hoſtium teneretur, non eſſe ſe ſenatorem; atque etiam reddi captiuos negauit eſſe utile: illos enim adoleſcentes eſſe, & bonos duces: ſe iam confectum ſenectute. cuius cum ualuiſſet auctoritas, captiui retenti ſunt: ipſe Carthaginem rediit, neque eum caritas patriæ retinuit, nec ſuorum: neque tamen ignorabat ſe ad crudeliſſimum hoſtem, & ad exquiſita ſupplicia proficiſci: ſed iuſiurandum conſeruandum putabat.* Hactenus M. Tull. quibus verbis nihil ſignificatur de captiuis Rom. quibuſcum Carthaginienſes voluerint ſuos permutari, quosue Regulus vetuerit redimi: cum oſtēderet eos, qui ſeſe capi viuos & integros paſſi eſſent, nunquam bonos milites, poſtquam auro redemti eſſent, futuros.

cond. fœdis] de permutatione & redemtione captiuorum. & attende particip. *diſſentientis*, iunctum eſſe cum dandi caſu, vt Od. II. lib. 2. *Diſſidens plebi.*

& exemplo trahentis] dicebat Regulus in ſenatu redemtionem ac permutationem illam captiuorum non ſolùm re, ſed etiam exemplo turpem & pernicioſam eſſe. tali enim exemplo prodito, multo poſthac ignauius milites eſſe pugnaturos, ſeſeque hoſtium poteſtati viuos tradituros potius, ſperantes futurum, vt redimantur, quàm fortiter pugnando morituros. Dicebat perniciem præſentem permanaturam in poſterum, ſi redimerentur captiui. Hortabatur, ne periculoſam imitationem exempli in poſterum proderent.

Si non periret immiſerabilis] ſi non periret iuuentus illa Romana captiua indigna, cuius quiſquam miſereretur.

ſigna ego Punicis] vidi (inquit Regulus) arma, quę militibus noſtris ſine cæde fuerunt adenta, delubris affixa. Eſt autem flagitium inſigne arma abijcere, aut amittere ſua propemodum voluntate, nulloque vulnere nec accepto, nec illato, vt ſup. ad Od. VII. lib. 2.

Derepta] id eſt, detracta. lib. Iannoct. *arrepta*. fortaſſe legendum *Erepta*. vulgata autem, ſcriptura, *direpta*, mendoſa eſt.

Vidi ego ciuium] solent captiuorum manus & brachia à tergo reuinciri, vt epistol. 1. lib. 2. *Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.* Homerus ἰλ. φ. τοὺς ἐξῆγε θύραζε τεθνηῶτας ἠΰτε νεβροὺς· Δῆσε δ' ὀπίσω χεῖρας ἐυτμήτοισιν ἱμᾶσι. & Demosth. orat. περὶ παραπρεσβ.. οὐδὲν ἄλλο φανήσονται, πλὴν παραδόντες Φιλίππῳ καὶ Θηβαίοις Φωκέας, μόνον οὐκ ὀπίσω τ` χεῖρε δήσαντες. Virg. Aen. 2. *Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum,* &c. Ait igitur se ciues Romanos Carthagine vidisse manibus in tergum liberum retortis ac reuinctis. tergum autem liberum intellige ciuium Romanorum, qui sese Carthaginiensibus dediderant.

portasque non clausas] Hæc eò pertinent, vt ostenderet Carthaginiensium securitatem à Romanis, vt & ea, quæ deinceps sequuntur. hoc enim fit sublato hostium metu. vt *Panduntur portæ.* &c. Virg. Aen. 2. & Horat. de arte poet. *& apertis ocia portis.*

& arua Marte coli] & vidi ea arua coli, quæ fuerant iam à nobis populata ac vastata. populata παθητικὸν, cuius ἐνεργητικὸν, populo. Propert. lib. 3. *Hic olim ignaros luctus populauit Achiuos.* Virg. Georg. 1. *Populatque ingentem farris aceruum Curgulio, atque inopi metuens formica senectæ.* Idem lib. 1. Aen. *Non nos aut ferro Libycos populare penates Venimus, aut raptas ad littora uertere prædas.* Idem XII. *& littora uestra Vi populat.*

Auro repensus scilicet] Ironia est. quale illud apud Terent. Andria. *id populus curat scilicet.* & Virg. Aen. 4. *Scilicet is superis labor est, ea cura quietos Sollicitat.* non est (inquit) verisimile militem auro redemtum, acriter aut fortiter pro patria pugnaturum.

flagitio additis damnum] flagitium, peccatum est ab aliqua animi mollitia, aut ignauia profectum, quod dedecus ac turpitudinem affert: Scelus autem, vel cum aliqua crudelitate & cæde, vel cum impietate coniunctum est. Itaque libidines flagitiosas dicimus: & flagitiosam vitam: & militem flagitium admisisse, qui locum non tenuit, qui hostem extimuit, qui fugit. sic M. Tullius li. 2. de Finib. *satis ne ergo pudori consulat, si quis sine teste libidini pareat? an est aliquid per seipsum flagitiosum, etiam si nulla comitetur infamia?* T. Liuius lib. 44. annalium. *nam neque manere in iugo inopi, neque regredi sine flagitio poterat.* Tull. pro Cluent. *Statuerunt enim ita maiores nostri, ut si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduerteretur, ut metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret.* Idem ad Attic. lib. IX. *spes me sustentabat fore, ut aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret.* sceleratum Cæsarem, flagitiosum Pompeium esse significat. Horat. Od. IX. lib. 4. *Peiusque letho flagitium timet.* Milites igitur ignauos, & qui propter timiditatem, hosti sese tradiderunt, auro redimere, est turpitudinem damno cumulare.

neque amissos colores] quemadmodum (inquit) lana, quæ prius erat candida, postea quam alio colore tincta & infecta est, nunquam suum candorem pristinũ semel amissum recuperare potest: sic vera virtus vbi semel vitiis inquinata, atque ex animo deleta est, nunquam postea reparari ab iis, qui corrupti iam, ac deprauati sunt, vllo pacto potest. animaduertendum est autem eum, nomen *medicata* posuisse significatione patiendi à verbo medico, as: quo & Virg. vtitur. Georg. 1. *Semina vidi equidem multos medicare serentes.* & 4. *Ipsæ consedens medicatis sedibus.*

deterioribus] deprauatis, & corruptis.

Si pugnat extricata] talis argumentatio est, qualis illa: si cælum ruet, aut si meridie non lucebit, reperietur mulier pudica. sic M. Tull. 1. epist. lib. 1. ad Attic. *Catilina, si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor.* corruptè autem

scriptum

ſcriptum eſt in quibuſdam libris, *ſic pugnat extricata*, &c. cum interpunctione poſt vocem *plagis*. Hæc enim horum verborum ſententia eſt. ſi fieri poteſt, vt cerua fugaciſſimum animal ac timidiſſimum natura, è plagis elapſa, ac tendiculis explicata, pugnare audeat: euenire etiam poterit, vt ille fortis ſit, qui ſeſe hoſtibus tradiderit, & commiſerit: atque vt is, qui in hoſtium poteſtatem venerit, loraque & vincula ſenſerit, denuo ſit ad pugnandum alacrior, hoſtemque in fugam vertat.

Qui perfidis ſe credidit hoſtibus] qui ſe permiſit hoſtium poteſtati. hæc enim vis eſt verbi credere hoc loco: alias fidei committere ſignificat: aut committere ſimpliciter. quorum omnium exempla reperiuntur apud bonos ſcriptores. M. Tull. epiſt. ad Marcell. li. 4. *aut enim renouare bellum conati ſunt, & hi ſem Africam contulerũt aut quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt*. pro lege Manilia *Quare nolite dubitare, quin huic uni credatis omnia*, &c. Terent. Eunuch. *credere exercitum, conſilia*. Idem Adelph. *Illi credunt conſilia omnia*. Idem Phorm. *Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris, ei uerere pecuniam credere?* & Virgil. Georg. 1. *Inuitæ properes anni ſpem credere terræ*. & Aen. 5. *Nate Dea, ſi nemo audet ſe credere pugnæ*. Idem lib. 4. *ſolam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere ſenſus*, &c. idem. 5. *Aeneam credam quid enim fallacibus Auſtris?* & 6. *Auſus ſe credere cælo*. idem 11. *Cautius ut ſauo uelles te credere Marti*. Tibul. lib. 2. eleg. VI. *Spes ſulcis credit aratis Semina, quæ magno fænore reddat ager*. & Horat. Ode. XXVII. huius libr. *ſic & Europe niueum doloſo Credidit tauro latus*. & ibidem. *age, te procellæ Crede ueloci* Idem ſat. 1. lib. 2. *Ille uelut fidis arcana ſodalibus olim Credebat chartis*. ibidem. *Scenæ uiuacem crede nepoti Matrem*. ſic & Græci loquuntur *ἐπίστευσεν ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς*. ſic loquitur Plutarchus in Catone Vticenſi; *οὕτως οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ γραφείῳ τὸ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ ἀνυπόδικον ἐπίστευε*. ſic enim legendum eſt eo loco, non vt in vulgatis, *τὸν ἀνυπεύθυνον καὶ τὸν ἀνυπόδικον*, loquitur autem de Cæſare Catonis acerbiſſimo inimico, qui, cum Cato fratrem Cæpionem magnificentiſſima ſepultura affeciſſet, neque ſumtus tamen, quos in ea feceeerat, coheredibus ſuis reputaſſet, nihilque repetiuiſſet: ſcripſit tamen in Anticatonibus illum mortui fratris cineres cribro percolaſſe, vt aurum in rogum à ſe coniectum colligeret ac recuperaret. ſequuntur iam illa Plutarchi verba, *οὕτως οὐ τῷ ξίφει*, &c. id eſt, vt ego interpretor, ita auctoritatem illam ſuam ac licentiam à rationibus referendis ac iudicijs omnibus liberam ac ſolutam, non gladio ſolum, verum etiam ſtilo credebat, ac permittebat. quod perinde eſt ac ſi diceret Plutarchus, Cæſar ſua illa regia poteſtate abutebatur non ſolum ad occidendos homines, verumetiam ad inſectandos, & criminandos ſcripto maledico. eſtque, meo quidem iudicio, in illis Plutarchi verbis tralatio perelegans. quemadmodum enim, quod alteri creditum eſt, eo ille ſuo arbitratu vti & abuti poteſt, quamuis interdum iure non faciat: quia eſt fidei commiſſum, poteſtatique permiſſum: ſic auctoritas nullis legibus, nullisque iudicijs alligata, eleganter & venuſtè dicitur à Plutarcho, ſtilo & gladio credita ea, quam quis vſurpat ad alterum ſcripto acerbo & famoſo lacerandum, gladioque occidendum: qui locus ab aliis interpretibus eſt prætermiſſus: ab aliis perperam è Græco conuerſus. ſed, ne virum doctiſſ. eundemq; mihi amiciſſimum Guliel. Sirletum merita laude fraudem ac ſpoliem, is hunc Plutarchi locum ſic ſcriptum in codice manuſcripto mihi Romæ oſtendit: quam ſcripturam poſteà mihi confirmauit codex Donati Iannoctij.

Qui lora reſtrictis lacertis] ex hoc loco perſpicuum eſt ciuium Roman. captiuorum lacertos loris vinctos & aſtrictos fuiſſe, non, vt quidam putant, animi cauſa in tergum reiectos.

iners

iners] ignauus.

Hic, vnde vitam sumeret, inscius, &c.] huius loci hæc sententia est. Hic miles nesciens, vitam ac salutem non esse ab hoste petendam, sed manu & victoria esse retinendam, &, si belli fortuna victoriam hostibus adiudicet, pro libertate, & in libertate cadendum esse potius, quam hostis beneficio in seruitute viuendum: pacem, quæ nulla debet esse cum hoste, quandiu vita suppetit, nisi armis aut victoria ereptis, aut conditione positis, cum bello confudit.

probrosis] flagitiosis, turpibus, vituperabilibus.

Vt capitis minor] vt capite minutus. dictum est autem capitis minor eadem ratione, qua *maturus aui, integer uita*, & similia, de quibus vide annot. ad Od. XXII. lib. I.

& virilem Toruus humi pos. &] & oculos in terra defixos habuisse. hoc loco gestus est constantis, vt alibi dicemus.

Donec labantes consilio] ordo est, donec consilio nunquam alias dato firmaret patres labantes: id est, nutantes, & in certa sententia non constantes, seu dubitantes, vel non satis firmos, non satis rectè sentientes.

Atqui sciebat, quæ sibi] *M. Regulum alligatum in machina resectis palpebris Carthaginienses uigilando necauerunt*, M. Tull. in Pison.

Dimo. obst. prop.] liber Rain. Card. *amicos*.

morantem] tardantem, impedientem. significat actionem. aliter in Od. VII. lib. I *morantem diem* dixit.

Diiudicata lite] transacta, decisa.

Tendens] meditans ire: iter habens, vt epist. ad Valam lib. I. *quò tendis? non mihi Cumas Est iter.*

Lacedæmonium] à Phalantho Lacedæmonio conditum. Od. VI, lib. 2.

AD ROMANOS. Ode 6.

Corruptos suæ ætatis mores insectatur.

DELICTA maiorum immeritus lues
Romane, donec templa refeceris,
Aedeisque labenteis deorum, &
Fœda nigro simulacra fumo.
Dijs te minorem quòd geris, imperas,
Hinc omne principium: huc refer exitum.
Dij multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.
Iam bis Monesis, & Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros: & adiecisse prædam
Torquibus exiguis renidet.
Pœnè occupatam seditionibus
Deleuit vrbem Dacus, & Aethiops,
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.

Fœcunda culpæ sæcula, nuptias
Primùm inquinauere, & genus, et domos.
Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumq; fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo: & fingitur artibus
Iam nunc, & incestos amores
De tenero meditatur vngui.
Mox iuniores quærit adulteros
Inter mariti vina: neque eligit,
Cui donet impermissa raptim
Gaudia luminibus remotis:
Sed iussa coràm non sine conscio
Surgit marito, seu uocat institor,
Seu nauis Hispanæ magister,
Dedecorum pretiosus emtor.
Non his iuuentus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico:
Pyrrhumq;, & ingentem cecidit
Antiochum, Annibalemq; dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas: & seueræ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fusteis, sol ubi montium
Mutaret umbras, & iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

COMMENTARII.

immeritus.] immerens. non meritus. ut sup. Od. 11. eod. lib. *Virtus recludens immeritis mori cœlum.* & Saty. 3. lib. 2. *Immeritusq; laborat Iratis,* &c.

donec templa refeceris.] sic sup. Od. xv. lib. 2. *& deorum Templa nouo decorare saxo.*

Dijs te minorem quòd geris] significat imperii Romani perpetuitatem cerimoniis, religione, auspiciis, & sollennium sacrorum ritu maximè contineri: populumq; Ro. propter auspicia neglecta, religionemq; contemtam maximis esse calamitatibus affectum.

Hinc]

Hinc] à cultu deorum, & pietate in deos.

neglecti] vel contemti, vel minus diligenter, aut studiosè culti. vt sup. Ode 11. huius lib. *Sæpè diffinet Neglectus incesto addidit integrum.*

Hesperiæ] Italiæ, vt sup. Ode. 1 lib. 2. *Auditumque Medis Hesperiæ sonitum ruinæ.*

bis] semel Crasso: iterum imperatore Antonio, vel eius legato Didio Saxa.

Monæsis] Parthorum, & Persarum regis. In cod. Iannoct. Faer. duob. Vatic. Moneșis in patrio casu scriptū est, quos secutus sum Aldo Manutio reclamante.

& Pacori manus.] M. Tull. epist. ad Att. lib. 5. Pacorum quendam Parthorum Regis filium commemorat.

Non auspic. contud. imp.] insignem auspiciorum contemtorem fuisse Claudium Pulchrum traditum est, qui non pascentibus in Sicilia pullis, ac per contemtum religionis, di mergi iussis, vt biberent, quando esse nollent, prælium nauale iniit, & c. vide Sueton. in Tib. M. Tull. autem lib. 1. de diuinatione, multis collectis ostendit, non solùm auspicia, verum etiam signa rerum futurarum neglecta, magnarum cladium Reip. causas fuisse: Claudium Appij Cæci filium, eiusque collegam L. Iunium classes maximas perdidisse, quod vitio nauigauissent. *Sed quid vetera?* (inquit ille) *M. Crasso quid acciderit, videmus, dirarum obnunciatione neglecta.* Idem lib. 2. *Flaminius non paruit auspicijs. Itaque perijt cum exercitu.* Sed hac de re vide plura apud Dionys. Halic. lib. 3. ἀρχ. Ῥωμ.

& adiec. præd. Torquib.] renidere valet, vt suprà diximus ad Od. XVIII. lib. 2. quandam hilaritatem præ se ferre, lætari, gaudere. renidet igitur adiecisse, & c. id est, lætatur se adiecisse prædam torquibus exiguis. quod perinde est, ac si diceret. lætatur, vel gloriatur, se nostris spolijs ornatiorem esse, quàm antea. nam cum paulo ante torquibus aureis, ceterisque ornamentis parcius vteretur: nunc nostris cladibus ornatior incedit, prædaque ex nostris exuuijs facta, suis torquibus adiecta, auro iam totus collucet. & fortasse Græcorum more locutus est. sic enim illi dicerent γελᾷ τῷ προστεθεικέναι.

seditionibus] dissensionibus, & bellis ciuilibus Plato lib. 5. de Rep. in extr. seditionem, morbum grauissimum ciuitatis appellat.

melior] κρείττων, vt sup. Od. XV. lib. 1. *Tydides melior patre.*

Fæcunda culpæ sæcula] vul: ex matrimoniorū corruptela, & adulterijs omnia reipub. mala manasse. Notat hæc tempora & Catullus, *Consule Pompeio primum duo, Cinna, solebant Mæchilia, facto consule nunc iterum, Manserunt duo sed creuerunt millia in unum Singula. fæcundum semen adulterio.* quos versus supra explicauimus ad Od. XVII. lib. 1.

Hoc fonte] ex nuptiarum maculis, & adulterijs.

Motus doceri gaudet Ionicos] molles, & impudicos, quales sunt Ionici. Plaut. in Sticho in extremo. *Quis Ionicus, aut cinædicus, qui hoc tale facere possit?* Athen. lib. 14. ἦν δέ τις Ἰωνικὴ ὄρχησις πάροινος.

& fingitur artibus] Varia est huius loci scriptura in veteribus cod. Alij enim habent *frangitur artubus*, quæ reperitur etiam in lib. Achillis Statij: alij *fingitur artubus*: cum quibus congruunt vulgati: alij, in quibus est Iannoct. & Vatic. *fingitur artibus*: quam scripturam existimo esse veram, aut certè omnibus probabiliorem. fingere enim per translationem est docere, atque instituere. epistol. 2. lib. 1. *Fingit equum tenera docilem ceruice magister Ire viam, quam monstrat eques.* idem de arte poet. *O maior iuuenum, quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.* Sic igitur hunc locum explico. *Fingitur artibus*, id est, discit malas artes: discit membra mollite, mouere, & saltare, docetur membra ad quemuis motum conformare.

Conformare. qđ si quis putet hāc sniam magis exprimi posse illa scriptura *fingitur artubus*: non pugnabo: hoc unum dicam mihi videri ita potius Horat. fui sse locuturum. Fingitur artus.

& incestos amores de tenero] ab ineunte ætate. ἐκ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων.

mox] marita, seu nupta.

meditatur] μελετᾷ, exercet, discit.

iuniores] viro suo.

adulteros] amatores, vt supra admonuimus, vel dic propriè, nuptiarum corruptores.

neque eligit] quærit viro suo iuniores amatores: non est satis: nullum adhibet delectum, sed cuiuis sui corporis copiam præbet.

cui donet impermissa] ait quidam in libro suo vetere scriptum esse *improuisa*. quam scripturam si probemus, intelligemus significari ab Horatio insignem mulieris impudicitiam, quæ cuiuis homini, & prorsus ignoto, neque diu rogata, ac ne speranti quidem, gratificetur. *impermissa* tamen magis placet.

sed iussa, &c.] puto hanc totius huius loci sententiam esse. non deligit sibi amatorem aliquem, cui furtim, & raptim, & luminibus remotis, inscioque marito morem gerat, quod faciunt, paulum quę sunt tolerabiles mulieres: sed à quouis institore, aut mercatore arcessita etiam audiente, & vidente marito, surgit è lecto, atque ad illum liberalem flagitiorum emtorem properat.

institor] *institor appellatus est* (vt scribit Vlpian. lib. 39. ad edictum) *ex eo quod negocio gerendo instet: nec multum facit, tabernæ sit præpositus, an cuilibet aly negociationi.*

nauis magister] idem Vlpian. ibid. *Magistrum nauis accipere debemus eum, cui totius nauis cura mandata est.*

dedecorum pretiosus emtor] qui magno redimit turpem, & ab adulterio profectam voluptatem.

Non his iuuent. orta parentib.] sed iis, qui ius matrimonij castum & sanctum seruarent: ipsi autem filij assiduo labori, & agriculturæ assuecti essent.

infecit æquor sanguine Punico] sup. Od. xi. lib 2. *Nec Siculum mare Pœno purpureum sanguine.*

Pyrrhum] Epirotarum Regem: cuius vitam scripsit Plutarchus.

Antiochum] Syriæ Regem, quem vicit M. Acilius Glabrio.

mascula] non mollis, nec fracta voluptatibus, nec impudica.

sol vbi montium, &c.] id est, vesperi. Virg. in Tityro. *Maioresque cadunt altis de montibus umbræ*. Idem Alex. *Et sol crescenteis decedens duplicat umbras*.

& iuga demeret Bobus] idem tempus significat, quod icciréò à Græcis βουλυτὸν appellatur. Hesych. βουλυτὸν δείλης ὥρα, ἡ τὸ ἄροτρον λύεται τῶν βοῶν. Hom. ἰλ. π. ἦμος δ' ἠέλιος μετενίσετο βουλυτόνδε. Cicer. ad Attic. lib. 15. *Aduentabas autem* Βουλυτοῖ cœnantibus nobis. Et Aratus Ἐρχόμεναι σταθμόνδε βόες βουλύσιον ὥρην, id est, quo tempore boues soluuntur, ac disiunguntur.

amicum tempus agens] id est gratum, φίλον, vt Græci loquuntur.

abeunte curru] fingunt poetæ solem conuersionem annuam, & diurnam conficientem curru vehi. Theoc. φαρμακευτ. Σάμερον ἄνικα τέτρατοί ποτ' ὠρανὸν ἔτρεχον ἵπποι, &c. vbi sic interp. ἵπποι τοῦ ἅρματος δηλονότι τοῦ ἡλίου. Pind. Olym. εἰδ. ζ. de sole ὁ γενέθλιος ἀκτίνων πατὴρ πῦρ πνεόντων ἀρχὸς ἵππων. Virg. Georg. 1. *Nosque ubi primus equis oriens afflauit anhelis*. eodem pertinet principium Phœnissarum Eurip. Ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν, καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις ἥλιε, θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα. Postremò interpres Sophoclis in Aiace Mastigophoro de Solis curru hæc scribit. τὸν ἥλιον, ἐς

Ec ποιεῖ

ποιεῖ τὴν ἡμέραν ἐπὶ ἅρματος, φασὶν ὀχεῖσθαι, δύο ἵππους ἔχοντα λευκούς, χαρέποντα καὶ φαέθοντα, id est, solem, qui diem efficit, aiunt in curru vehi duos equos habentem albos Charopontem, & Phaetontem. Horat. carmine seculari ad Deos. *Alme Sol, curru nitido diem Qui promis & celas.* Idem epistol. ad Quinctium. lib. 1. *Lunam discedens curru fugiente uapores.* Plautus autem in Amphitr. quadrigas soli attribuit. *signi dic quia est. Me. cum quadrigis sol exoriens.*

Damnosa quid non imminuit dies.] Aristot. lib. 4. Physic. audit. de princip. ostendit, omnia, quæ sunt in tempore, non solùm tempore contineri necessariò, quemadmodum, & cetera, quæ sunt in re aliqua, verbi gratia, quæ sunt in loco, loco continentur: sed etiam à tempore affici. solemus enim (inquit) dicere: tempus consumit, & liquefacit: & omnia tempore consenescunt, & tempore obliuiscuntur homines, quę sciunt, potius, quàm discunt: denique nihil tempore fit recentius, aut pulchrius. Tempus enim per se rebus omnibus affert interitum. verba Aristot. sunt hæc, si quis forte magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris: Διὸ ἀνάγκη πάντα τὰ ἐν χρόνῳ ὄντα περιέχεσθαι ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὥσπερ καὶ τἆλλα, ὅσα ἔν τινί ἐστιν· οἷον τὰ ἐν τῷ τόπῳ, ὑπὸ τοῦ τόπου, καὶ πάσχειν δή τι ὑπὸ τοῦ χρόνου, καθάπερ καὶ λέγειν εἰώθαμεν, ὅτι κατατήκει ὁ χρόνος, καὶ γηράσκει πάνθ' ὑπὸ χρόνου, καὶ ἐπιλανθάνεται διὰ χρόνον, ἀλλ' οὐ μεμάθηκεν, οὐδὲ νέον γέγονεν, οὐδὲ καλόν. φθορᾶς γὰρ αἴτιος καθ' αὑτὸν μᾶλλον ὁ χρόνος.

Aetas parent.] sic Aratus. Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο Χειροτέρην, ὑμεῖς δ' ἐ κακώτερα τέξείεσθε. & Lucret. lib. 2. in extr. *Iamque adeo fessa est atas, effœtaque Tellus: Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit Sacla, deditque ferarum ingentia corpora partu.* & Hom. non vno loco videtur significare suæ ætatis homines breuioris esse staturæ, quàm superiores heroas illos, vt ἰλιάδι ε. ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ οὐ δύο ἄνδρε φέροιεν. Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. & μ. οὐδέ κε μιν ῥεῖα Χειρί γε τῇ ἑτέρῃ φέροι ἀνὴρ οὐδὲ μάλ' ἡβῶν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. ἐδ' ὑψόθεν ἔμβαλ' ἀείρας Piget ascribere versus illos Hesiodi vulgatiss. de ætatibus: quarum primam facit auream, vltimam ferreā. Platonis autem distichum non præteribo. Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν Οὔνομα, καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην. quod ego sic verti. *Omnia fert ætas: mutatur tempore longo Fortuna, & forma, & nomen, & ingenium.* quod fortasse adūbrare voluit Virg. Gallo. *omnia fert ætas: animum quoque.* hic est vnus ex iis locis (sunt enim complures) quos, cū quidam sciret à me in his cōmentariis tractatos esse: nescio quibus inanis gloriæ stimulis excitatus, in suos lib. Varia. lect retulit. De qua iniuria & p litteras, & corā cum eo expostulaui. questus sum etiā apud clariss. virū Francisc. Turnoniū Card. de me, ac de illo optimè meritū.

AD ASTERIEN. Ode 7.

Consolatur eam, de viri sui absentia mæstam, ac sollicitam.

QVID fles Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent uere Fauonij,
Thyna merce beatum
Constantis iuuenem fide
Gygen? ille Notis act is ad Oricum
Post insana capre sidera, frigidas

Noctes.

Nocteis, non sine multis
Insomnis lacrymis agit.
Atqui sollicitę nuncius hospitę
Suspirare Chloen, & miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille uafer modis.
Vt Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat pœne datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens:
Et peccare docenteis
Fallax historias monet
Frustrà. nam scopulis surdior Icari
Voces audit adhuc integer. at, tibi
Ne uicinus Enipeus
Plus iusto placeat, caue:
Quanuis non alius flectere equum sciens
Aeque conspicitur gramine Martio:
Nec quisquam citus ęquè
Tusco denatat alueo.
Prima nocte domum claude: neque in uias
Sub cantu querulæ despice tibiæ:
Et te sæpe uocanti
Duram, difficilis mane.

COMMENTARII.

Quid fles] quid flendo desideras absentem, quem &c.

Candidi] vel eò candidos dixit, quia veris sunt nuncij: vel quia virum desideranti vxori sunt restituturi. vt Catullus *candidos soles* dixit, id est, iucundos. *Fulsere quondam candidi tibi soles.* Vide quæ annotaui ad saty. IX. lib. I. ad illum locum. *hunccine Solem Tam nigrum*, &c.

Thyna] id est, Bithyna, seu Bithynica. Cat. ad Sirmionem. *Vix mi ipse credens Thyniam atque Bithyno, Liquisse campos.*

Thyna merce beatum] locupletatum mercibus è Bithynia aduectis.

Constantis iuuenem fide] sic habent cod. manu scripti. Iann. Vrs. duo Vatic. cum quibus congruit Tornesian. nisi quòd in eo scriptum erat, fidi, non sine litura. *fide* autem patrij casus est, non sexti aut septimi: qua de re alibi.

Oricum] portum, & oppidum in Epiro. de quo Cæs. lib. 3. de bello ciuili. *At ille expositis militibus, eodem die ad Oricum proficiscitur: quo cum uenisset L. Torquatus*, &c.

Post inf. Cap. sid.] posteaquam Capra, & hædi occiderunt. *insana* autem appellat, quia eorum ortus magnas tempestates excitat. sic Od.xxx. huius lib. *Aquilonem impotentem* dixit. & Catull. *impotentia freta.* Oritur autem Capra ortu (vt loquuntur) matutino, sole Capricornũ prætereunte circiter solstitiũ brumale. De capra & hædis sic Aratus. καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς Αὐτῆς, ἠδ' ἐρίφων, οἵτ' εἰν ἁλὶ πορφυρεύσῃ Πολλάκις ἐσκέψαντο σκιδναζομένους ἀνθρώπους.

Atqui sollicitæ nuncius] Atqui nũcius (inquit) à Chloe ad virum tuum missus, narrans ei illam eius amore perire: conatur cum variis modis corrumpere, & labefactare: affert exempla Bellerophontis & Pelei, qui dum mulieres amantes spernunt, ac repudiant, in maximum vitæ discrimen adducti sunt.

hospitæ] Chloes. quæ tuum virum amat.

tuis ignibus] id est, eo amore, quo tu virum tuum complecteris. ignes autem pro amore poni non est nouum. sup. Od.xxvII.lib.I. *non erubescendis adurit Ignibus.* & Od.xIII.eiusd. *arguens Quam lentis penitus macerer ignibus.* Virgil. in Palæm. *meus ignis Amyntas.*

Vri] Od.xIIII.ad Mæcenat. epod. *Vreris ipse miser.* & Od.xI. ad Pectium. *Amore, qui me præter omnes expetit Mollibus in pueris, aut in puellis vrere.* Virg. Alex. *Me tamen urit amor.*

Vafer] callidus, astutus. vt sat.III.lib.2. *Quo uafer ille pedes lauisset Sisyphus aere.* & satyr.II.lib.I. *Illum aut nequities, aut uafri inscitia iuris.*

vt Prœtum mulier] Bellerophon cum prius Hipponus appellaretur, postea Bellero Corinthiorum principe interfecto, ab euentu Bellerophon, seu Bellerophonta dictus est. Erat autem re, & natura, Neptuni: verbo & opinione hominum, Glauci filius. Accepto igitur à Neptuno, Pegaso equo alis prædito, qui ex eo appellationem traxerat, quòd è collo Medusæ exilierat, eo sublimis per medium aera vehebatur. Atque interfecto quidem Bellero, cum Argos profugisset, vbi regnum Prœtus obtinebat, ab eo cædis à se admissæ expiationem consecutus, & apud eum aliquandiu commoratus est. Intereà Antea Prœti vxor Bellerophontis amore capta, eius complexum, & concubitum exoptabat, eoque potiri magnopere cupiebat. Is ab hoc flagitio auersus, negabat se vlla conditione adduci posse, vt tantum dedecus admitteret. Anteà verita, ne ille suum amorem Præto indicaret, ac renunciaret, præoccupatis Prœthi auribus, questa est illum sibi stuprum inferre esse conatum. Qua re audita, & credita, Prœtus eum sua manu quidem interficere noluit, sed in Lyciam ad socerum Iobatum misit cum litteris in ipsius perniciem scriptis. cætera quæ ad hunc locum non pertinent, suo loco dicentur ad Od.xI. lib.4. versus autem Homeri qui hanc siue historiam, siue fabulam exponunt, sunt ἰλιάδ.ζ. Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια, Κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι, ἀλλὰ τὸν οὔτι Πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην. Ἡ δὲ ψευσαμένη Προῖτον βασιλῆα προσηύδα· Τεθναίης ὦ Προῖτ', ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην, Ος μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ, &c.

criminibus] criminationibus. vt sat.III.li.I. *ubi acris Inuidia, atque uigent ubi crimina.* & epist. ad Loll. lib.I. *ut, penitus notum si tentent crimina, serues.* Varro lib.8. de lingua Latina. *ac singula crimina, quæ dicunt in analogias, soluemus.*

maturare necem] accelerare.

pœne datum Pelea Tartaro] Creteis, seu Hippolyta Hippolyti filia, Acasti vxor, Pelei amore capta, cum eum ad stuprum sollicitasset, neque ei persuadere potuisset: dolore, odioque incensa, prior cum apud Acastum criminata est, vt improbum, & vim sibi inferre conatum. Ille autem his auditis, suoque consilio celato, ac dissimulato, cum in Pelij montis solitudines, quasi aliud agens, de duxit,

duxit, quo dormiente inter centauros relicto, domum reuersus est. Dij autem Pelei miserti, eiq; suam integritatem, ac temperantiam perniciosam esse iniquũ arbitrati, Vulcanum ad eum miserunt. Hic ei gladium donauit, quo Centauros in se irruentes perculit, atque interfecit: reuersusque in Thessaliam Acasto bellũ intulit, & Iolcum expugnauit. Hæc Pindari interpres, & Pindarus ipse Nem. carmine quarto & quinto: quibus duobus in locis hanc historiã persequitur, sed multo fusius quinto. verba Pindar. sunt hæc. *Αἱ δὲ* (de Musis loquitur) *πρώτιστον μὲν ὕμνησαν Διὸς ἀρχόμεναι σεμνὰν Θέτιν, Πηλέα θ', ὥς τε νιν ἁβρὰ Κρηθεῒς Ἱππολύτα δόλῳ πεδᾶσαι ἤθελε ξυνέυναν Μαγνήτων σκοπὸν πείσαισ' ἀκοίταν ποικίλοις βουλεύμασι. ψεύσαν δὲ ποιητὸν συνέπαξε λόγον, ὡς ἄρα νυμφείας ἐπείρα κεῖνος ἐν λέκτροις Ἀκάστου εὐνᾶς. τὸ δ' ἐναντίον ἔσκεν. πολλὰ γὰρ μιν παντὶ θυμῷ παρφαμένα λιτάνευεν. τοῦ δ' ὀργὰν κνίζον αἰπεινοὶ λόγοι. εὐθὺς δ' ἀπανάνατο νύμφαν, ξενίου πατρὸς χόλον δείσαις.* eadem ferre leguntur apud Appollonij interp. lib. I. in quarto porro carmine ait Acastum Peleo dormienti insidias struxisse: Chironem autem ei subuenisse. verba Pindari sunt hæc. *Τᾷ δαιδάλῳ δὲ μαχαίρᾳ φύτευέν οἱ θάνατον ἐκ λόχου Πελίαο παῖς. ἄλαλκε δὲ Χείρων, καὶ τὸ μόρσιμον Διόθεν πεπρωμένον ἔκφερεν.*

Et peccare docentes, &c.] monet eam historias, id est, redigit ei in memoriam, vel proponit historias, quæ peccandi rationem, ac viam ostendãt. Lege Euripidis Hippolytum coronatum. & annot. ad Od: VII. lib. 4. de Hippolyto.

Nam scopulis surdior] significat eum non moueri, neque flecti verbis nuncij illius à Chloa missi. Sed quo modo audit, si surdior est Icarei maris scopulis? audit ille quidem: sed audit integer. ita audit, vt non commoueatur, neque det manus. non adducitur eius oratione, vt tui oblitus amorem suum in Chloen transferat. Non temerè autem, neque sine arte Horatius Asterien in officio continere, & ab amore alterius viri deterrere volens, commemorat ei sui viri constantiam, & continentiam, & fidem. Nam si contrà credat illa Gygen virum suum aliò animum appulisse: facile sit ei persuadere, vt alterius viri libidini obtemperet. Nihil est enim, quod mulieri nuptę acriorem dolorẽ inurat, quodq; magis eam à viro alienet, quàm pellex. Testem citabo Eurip. Androm. *κἀγὼ θυγατρὶ, μεγάλα γὰρ κρίνω τάδε Λέχους στέρεσθαι, σύμμαχος καθίσταμαι Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δεύτερ' ἂν πάσχοι γυνὴ, Ἀνδρὸς δ' ἁμαρτάνουσα, ἁμαρτάνει βίου.* vide Od. X. huius libri. *Nec uir Pieria pellice saucius.* Non dissimulabo me in duobus cod. manu scriptis reperisse. *spernis adhuc integer* pro *audis*. Veruntamen sequor alteram scripturam, vt veram & incorruptam.

integer] incorruptus, vt Od. III. lib. 2. *Brachia, & uultum, teretesque suras Integer laudo.*

At, tibi ne vicinus] virum habes in suo erga te amore obfirmatissimum, & constantissimum: sed tu vide, ne te Enipeus vicinus quantunuis equitandi, & natandi, & ceterarum artium peritissimus labefactęt, & percellat.

flectere equum sciens] in eo equitandi scientia maximè vertitur, vt equus sessori frenum moderanti pareat, & quancunque in partem velit ille, sequatur. quod declarat locus Cæsaris lib. 4. de bello Gallico, vbi & eodem verbo vsus est loquẽs de esse daris Britannicis. *ac tantum usu quotidiano, & exercitatione efficiunt, ut in decliui, ac præcipiti loco incitatos equos sustinere, & breui moderari & flectere, & per temonem percurrere, & in iugo insistere, & inde se in currus citissime recipere possint.* sic Virg. Aen. I. *caloque inuectus aperto Flectit equos.* & IX. *Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.*

gramine Martio] campo Martio.

Tusco denatat alueo] secũdo fluuio natat. decursionẽ Tiberinã significat.

prima

prima nocte] prima noctis parte.
querulæ tibiç] cuius cantu Enipeus, aut quiuis alius amator se amore tui perire significet, queraturque se immeritò abs te sperni.
despice] deorsum aspice.
difficilis] sæua & inexorabilis.

AD MAECENATEM. Ode 8.

Cur Kalend. Martiis, cum uxorem non habeat nihilominus sacrificet, & epuletur tamen.

MARTIIS cælebs quid agam Kalendis:
Quid uelint flores, & acerra turis
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite uiuo,
Docte sermones utriusque linguç.
Voueram dulceis epulas, & album
Libero caprum propè funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte festus
Corticem astrictum pice demouebit
Amphorç fumum bibere institutæ
Consule Tullo.
Sume Mecenas cyathos amici
Sospitis centum: & uigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor, & ira:
Mitte ciuileis super urbe curas.
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis:
Seruit Hispanæ uetus hostis oræ
Cantaber sera domitus catena:
Iam Scythç laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne quà populus laboret,
Parce priuatus nimiùm cauere &
Dona presentis cape lętus horç, ac
Linque seuera.

COM-

COMMENTARII

Martiis cælebs quid agam] Kalendas Martias & amantes,& mariti religiosè colebant. Illi, vt omnia sibi læta & secunda in amore euenirent: hi, ut uxores castas & pudicas haberent domi. Itaque solebant utrique ad matronas & ad amicas munera mittere. Atque iccircò Iuuenalis *Kal. Martias fœmineas* appellat: & Martialis easdem *saturnalia muliebria. Scis certè puto uestra iam uenire Saturnalia Martias Kalendas: Tum reddam tibi Galla,quod dedisti.* Tibull. lib. 3. *Martis Romani festæ uenere Kalendæ: Exoriens nostris hic fuit annus auis: Et uaga nunc certa discurrunt undique pompa,Perq; uias urbis,munera,perq; domos. Dicite Pyrides,quonam donetur honore Seu mea, seu fallor,cara Neæra tamen.* colebant eundem diem & puellæ. Idem Tibull. lib. 4. *Sulpicia est tibi culta tuis Mars magne Kalendis: Spectatum è cælo (si sapis) ipse ueni.* mittebant & sua matronæ munera. Plaut. in milite glor. *Da mihi uir, Kalendis quæ mittam, quom Martiæ uenerint*, &c. Martias autem Kalendas matronæ celebrabāt (inquit Festus) quòd eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta est. Nomen *Kalendarum* secutus & nobilium Grammaticorum auctoritatem,& veterum marmorum,ac lib. testimonium, & doctorum uirorū usum, per *K*, excudendum curaui.

cælebs] qui nec vxorem,nec ullam fœminam, quæ mihi uxoris loco sit,domi habeam.

in cæspite viuo] suprà,Od. XIX lib. 1. *Hic uiuum mihi cæspitem, hic Verbenas pueri ponite.*

& album Libero caprum] cur Baccho caper immoletur,omnibus notissimum est. Virg. Georg. 2. *Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris Cæditur.* notum est illud epigramma, quod extat epigrammatum Græcorum lib. 1. cuius hæc sententia est, Etiam si radicitus caper uitem depascat, tantum tamen uini prolaturam,quantum satis sit ad libandum, dum immolatur. Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοι τράγε, θυομένῳ. Apud Homerum tamen ἰλ. τ. etiam Ioui & Soli in fœderibus caper mactatur. Ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν Ἀχαιῶν Κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ', Ἠελίῳ τε.

prope funeratus arboris ictu] de hac arbore lege Od. XIII. lib. 2. *Ille & nefasto te posuit die.* & XVII. *Me truncus illapsus cerebro Sustulerat*,&c.

Docte sermones] ita legendum, non *doctæ sermonis*. Ita enim scriptum est in cod. Faër. & vno Vatica. adde quòd ita loquitur Oda proxima. *Dulceis docta modos, & citharæ sciens.* Denique ita legit Donat. producens hunc locum comment. in Eunuch. Act. 3. Sc. 2.

Hic dies anno redeunte] dies festus anniuersarius. *anno redeunte*, anno uertente: περιπλομένου ἐνιαυτοῦ. Horat. sat. 11. lib. 2. *Siue diem festum rediens adduxerit annus.* ἔτυμον Græci nominis ἐνιαυτὸς,quasi in seipsum reuolutus.

Corticem astrictum pice] hoc die festo relinentur dolia, & amphoræ picato cortice obturatæ.

demouebit] excudendum curaui *demouebit*,non,ut uulgò legitur, *dimouebit*, quòd ita scriptum repererim in tribus libris calamo exaratis. amphoræ autem dictum pro ab amphora,ut & Priscian. docet lib. XVII. Amphora porrò seu quadrantal vini sextarios octo & quadraginta continebat, ut suprà ex Festo admonuimus.

fumum bibere institutæ] quæ didicit,uel cœpit fumum bibere. Aristot. lib. 4. μετεωρ. scribit in Arcadia uiuū in utribus à fumo ita exiccari, ut bibatur

abrasum

abrasum ac defectum. Quod igitur hic de fumo dicitur, non est referendum ad vini vaporem, quem fumum Gallica lingua appellamus, qui tempore extenuatur: sed ad eum, quem propriè fumum appellant Latini, quo vinum maturatur, densumque ac spissum efficitur. cuiusmodi ego nouem ab hinc annis in Rhætia vidi, cùm ex Italia per Rhætorum fines in comitatu clariss. viri Francisci Turnonij Cardinalis in Galliam reuerterer. id erat annorum quadraginta, vt mihi affirmabat is, apud quem diuersabar, ita dura & alta crusta obductum, vt non nisi ea ferro rescussa vinum depromi posset. atque id ita crassum erat, vt, nisi multa aqua dilutum, ac temperatum neque liquesceret, neque bibi posset. Amphoram igitur fumum bibere institutam intellige, quæ cœpta est fieri fumosa: quemadmodum Tibullus cados Falernos fumosos appellat lib. 2. his versibus. *Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos Consulis, & Chio soluite vincla cado.* fiunt enim non vina, sed vasa fumosa. M. Tull. in Pison. *fumosas imagines.* & Horat. sat. II. lib. 2. *pernam fumosam* dicunt. ex quo veteres intelligimus. vide annota. ad Od. XXVII. huius libri.

Consule Tullo] L. Volcatius Tullus designatur, qui fuit Consul cum M. Aemilio Lepido, anno ab vrbe condita DCLXXXVII.

Sospitis] salui, & seruati ab arboris illius casu.

& vigiles lucernas perfer] compotationes & cœnas sumtuosiores, ac liberaliores noctu fieri solitas esse cùm ex hoc poeta, tùm ex multis aliis scriptoribus intelligere licet. Od. XXI. lib. 3. ad amphoram. *Te Liber, & si læta aderit Venus, Viuæque producent lucernæ, Dum rediens fugat astra Phœbus.* epistola ad Torq. lib. I. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* epist. ad Mecenatem II. lib. I. *Hoc simul edixit, non cessauere poetæ Nocturno certare mero, putere diurno.* Theognis, Τῷ πίνειν δ' ὁ θέλοντι παρασαδὲν οἰνοχοείτω. Οὐ πάσας νύκτας γίγνεται ἁβρὰ παθεῖν. Lucret. lib. 2. *Lumina nocturnis epulis ut suppeditetur.* Athenæus aũt lib. 7. medicum quendam Daphnum nomine inducit ita loquentem, ὠφελιμώτερά ἐστι φίλτατε, τῷ παντὶ σώματι τὰ νυκτερινὰ δεῖπνα· τὸ γὰρ σελήνης ἄστρον πρὸς τὰς τῆς τροφῆς ἁρμόττει πέψεις, σηπτικὸν ὑπάρχον. κατὰ σῆψιν δ' ἡ πέψις, &c. id est, vtiliores sunt omni corpori nocturnæ cœnę. Nam Lunæ astrum ad cibum concoquendum valde accommodatum est, cùm vim habeat putrefaciendi. Concoctio autem putrefactione constat. eodem pertinet locus ille Horat. Od. XXVII. lib. I. *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum discrepat.*

procul om. esto clam. & ira] sic Ode suprà dicta, lib. I. *Lenite clamorem sodales, Et cubito remanete presso.*

Cotisonis] sic reperi scriptum in duobus Vatic. codicibus, & in Iann. Faër. Tornes.

Medus infestus sibi] Medi seditionibus inter se conflictantur.

Cantaber sera domitus] Od. XIIII. lib. 4. *Te Cantaber non ante domabilis, Medusque, &c.* Cantabros deuicit Agrippa Augusti auspicijs. epist. ad Iccium. li. I. *Cantaber Agrippæ Claudi virtute Neronis Auspicijs cecidit.*

Negligens, ne qua populus] videtur aliquantò difficilior atque impeditior esse horum verborũ structura. Parce (inquit) cùm sis priuatus, id est, cùm magistratum non geras, nimium cauere, quod valet, noli nimis sollicitus esse, ne qua parte populus Rom. laboret. ita (inquam) parce, vt in eo sis negligens. est autem vsitatum Horatio cum verbo nomen aliquod epithetum coniungere, quod verbi significationem augeat, aut certè adiuuet, vt Od. XXVIII. lib. I. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ Particulam dare.* quem locum explicauimus suo loco. simile exẽplum est sup. Od. VII. huius. lib. *Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens.* & infrà hoc cod. lib. Od. XXIIII. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens,*

nocens, id est, in eo se præbet innocentem, quod priuignis temperat, vel eo ipso, quod priuignis temperat, innocens habenda est, & Od. XXI. eiusdem libri. *Non ille, quanquam Socraticis madet Sermonibus, te negliget horridus.* & sat. VI. lib. 2. *Si ueneror stultus nihil horum, ò si angulus ille,* &c. quorum verborum explicationem ad suum locum reseruare malo. & Od. XIII. lib. 4. *ludisque & bibis impudens.* & Od. XVI. Epod. *Credula nec flauos timeat armenta leones.* & epist. II. lib. 1. *Rusticus expectat dum defluat amnis.* & epist. ad Iul. Florum lib. 2. quod *Expectata tibi non misi tam carmina mendax.* & epist. de art. poet. *an omnes Visuros peccata putem mea tutus, & extra Spem ueniæ cautus?* & sat. VI. lib. 2. *Laudat Arelli Sollicitas ignarus opes.* & Od. VIII. lib. 4. *Donarem pateras, grataque commodus Censorine meis æra sodalibus.*

& Dona præsentis] suadet his verbis, vt in diem viuat, vt Od. XVI. lib. 2. *Lætus in præsens animus, quod ultrà est, Oderit curare,* ad quem locum plura hac de re diximus.

Ode 9.

Dialogus Horatij & Lydæ.

HO. *DONEC gratus eram tibi,*
Nec quisquam potior brachia candidæ
Ceruici iuuenis dabat:
Persarum uigui rege beatior.
LY. *Donec non alia magis*
Arsisti, neque erat Lydia post Chloen:
Multi Lydia nominis
Romana uigui clarior Ilia.
HO. *Me nunc Thressa Chloe regit*
Dulceis docta modos, & citharæ sciens:
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata superstiti.
LY. *Me torret face mutua*
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
HO. *Quid, si prisca redit Venus?*
Diductosque iugo cogit aeneo?
Si flaua excutitur Chloe?
Reiectæ patet ianua Lydiæ?
LY. *Quanquam sidere pulchrior*
Ille est: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria:
Tecum uiuere amem: tecum obeam libens

COMMENTARII.

Nec quisquam potior] quem pluris faceres. vt infr. Od. xv. epod. *Nec foret assiduas potiori te dare noctes.* & sat. v. lib. 2. *ultro Penelopen facilis potiori trade.*

non alia magis arsisti] sic habent codices antiqui Faerni, Vrsini, Tor. duo Vatic. & ita loquitur Od. xiiii. epod. *Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta Teïum.* Idem Od. xi. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Femina.* & Od. ix. lib. 4. sine vllo casu.

neque erat Lydia post] neque ego posteriore eram loco apud te, quàm Chloe: vel, neque Chloen mihi anteponebas.

Ilia] Numitoris filia, Romuli matre. vt Od. 8. lib. 4. *Quid foret Iliæ, Mauortisque puer.* commemorat & Oda 11. lib. 1: *Iliæ dum se nimium querenti,* &c.

regit] mihi imperat, ego ei seruio tanquam dominæ.

& citharæ sciens] sic loquitur Od. xv. lib. 1. *& Sthenelus sciens Pugnæ.*

pro qua non metuam mori] pro qua libenter mortem oppetam: pro qua, quin moriar, non recusabo. de verbo metuendi lege annot. ad Odam 11. lib. 2.

si parcent animæ] si modò mea morte assequar, vt sit mihi superstes, & immortalis.

Me torret face mutua] amore mutuo. nemini autem sunt inauditæ Cupidinis faces.

Pro quo bis patiar mori] his verbis sui in Calaim amoris magnitudinem declarat, cum bis mori tamen possit nemo. Nam (vt est apud Athen. lib. 8.) ἀθάνατος ὁ θάνατός ἐστιν, ἅπαξ ἄν τις ἀποθάνῃ. id est, immortalis mors est, si quis semel mortuus fuerit.

Diductosque] diuulsos, diremtos, disiunctos, discordes.

iugo cogit aeneo] in firmissimam concordiam reducit. Sup. Ode xxxiii. lib. 1. *iuga aenea* posuit in malum, pro coniunctione amantium inæquali ac dispari, atque ingrata seruitute in qua mutuus amor non intercedit. hic autem iugum aeneum accipe pro concordia amantium eiusmodi, quam nullum interueniens dissidium sit dissoluturum. iugumque iccircò appellat, quia in amantium concordia, & coniunctione multæ insunt seruitutis similitudines.

excutitur] ciicitur, tanquam iugum, vel onus.

leuior cortice] sat. 4. lib. 1. *nabis sine cortice.*

IN LYCEN. Ode 10.

Vt posita duritie, aliqua ipsius misericordia capiatur.

EXTREMVM Tanaim si biberes Lyce,
Saeuo nupta uiro: me tamen asperas
Porrectum ante fores obijcere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis, quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra situm tecta remugiat
Ventis? & positas ut glaciet niueis
Puro numine Iupiter?

Ingratam

Ingratam Veneri pone superbiam:
Nec currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quamuis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus uiola pallor amantium,
Nec uir Pieria pellice saucius
Curuat, supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior esculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis, aut aquæ
Cælestis patiens latus.

COMMENTARII.

Extremum Tanaim] Si in vltima Scythia, aut Sarmatia viueres: si Scythæ, aut Sauromatæ alicui nupsisses.

me tamen asperas, &c.] non ita tamen dura & inhumana esses, vt me ante fores tuas iacêre expositum, atque obiectum Aquilonibus, qui oram illam assiduè perflant, paterêris.

obiicere plorares] id est, non fineres, quæ tua lenitas & misericordia est, me proiectum ante tuas fores mihi iniquas, ab Aquilonibus iactari. obstaret tibi tua lenitas & misericordia, quo minus me ante fores tuas iacêre fineres. sic loquitur Plautus Aulul. *Aquam herclè ploras, cum lauas, profundere.*

remugiat] grauem quendam & immanem sonitum ad aures referat. translatio à bobus. sic Od. x. Epod. *Ionius udo cum remugiens sinus Notocarinam ruperit.* sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἤμ. μέμυκε δ' γαῖα καὶ ὕλη.

glaciet] vocis & significationis agentis Apud M. Tull. conglaciandi verbum, absolutum est, lib. de nat. Deorum *2. tum aquæ declarat effusio, quæ neque conglaciaret frigoribus, neque niue, pruinaq; concresceret, nisi eadem se admisti calore l quefacta & dilapsa diffunderet.* Cælius Ciceroni, *Curioni nostro Tribunatus conglaciat.*

Puro numine Iupiter] cœlum purum & serenum: quod quidem hiberno tempore frigidus est, quam nebulosum aut caliginosum. si quis autem quærat cur cælo sereno, quam nebuloso frigus fit acrius, respondet Aristoteles in problem. τμήμ. με ideo fieri, quia cęlo puro, sereno, atque aperto nihil est, quod frigus cōtinere possit, sed diffunditur ac dissipatur: nebuloso autē facile coercetur.

Ingratam Veneri pone superb.] ingrata est & Veneri & Baccho puerorum & puellarum in amantes superbia. Libet hic vnum atque alterum huius rei exemplum ex Pausania ascribere. Amabat Calirrhoam quandam virginem Corrasus Bacchi sacerdos: sed quanto vehementius amabat Corrasus, tanto erat illa ab hoc alienior, tantoque se in eum duriorem ac sęuiorem prębebat. Posteaquam autem neque precibus, neque muneribus sæuitia virginis potuit mitigari, supplex Corrasus accedit ad Bacchi statuam. orat vt vim sui numinis in virginem expromat ac declaret. Vixdum finem orandi fecerat, cum Calydonij ferè omnes (Calydone enim hæc gerebantur) perinde ac si ebrij essent, mente capti, furoreque præcipites huc & illuc ferebantur. Confugiunt tandem ad oraculum Dodonæum. responsum est Dionysum Calydonij esse ira-

tum, neque illum irascendi finem ante facturum, quàm Corrasus ei immolasset Calirrhoam ipsam, aliumve, qui eius vice fungi, mortemq; oppetere auderet. Virgo in has angustias redacta, cœpit primùm auxilium à nutricijs & nutricibus suis petere: à quibus cum spreta esset, ac reiecta, restabat misere, ut ipsa ad aram Dionysi mactaretur. omnibus igitur rebus necessarijs ad sacrificium comparatis, intererat huic spectaculo Corrasus, qui amore uictus nulloq; ire loco relicto, se ipsum pro Calirrhoa deuouet, atque exanimat. At Calirrhoe altera ex parte, ut prostratum atque exanimem Corrasum vidit, serò mente mutata, misericordia commota, pudore denique eorum, quę inhumaniter & superbè in eum admiserat, affecta, seipsam secundam Baccho victimam mactat. Hęc Pausanias Achai. quę nos arbitratu nostro, quàm breuissimè potuimus, vertimus. Alterum est ęquè miserabile, quod idem affert Atticis, eiusque rei se vidisse argumentum narrat, Cupidini dicatam Anterôtis aram. Meles Atheniensis Timagoram inquilinum, et hospitem contumeliosè despiciens iussit, vt sese è summo saxi vertice pręcipitem ageret. Timagoras, ut qui adolescenti omnibus in rebus obtemperare et gratificari cuperet, a loqui uitę non admodum cupidus, neque animę parcus natura, sese non dubitanter, neque cunctabundus è saxo illo pręcipitem deiecit. Meletem autem, simul ut exanimem Timagoram vidit, usque adeò facti sui pœnituit, ut seipsum quoque ex eodem saxo pręcipitem egerit. Accedat tertium ex Theocrito, si modò uerum, et non fictum est, de adolescente illo, qui cum usque adeò, tandiuq; spreuisset amantem, ut ille dolori suo remedium morte et suspendio quęrere cogeretur, atque id pro foribus adolescentis fecisset: adolescens autem manè die postero domo exiens, amantemq; suspensum, ac mortuum cernens, nihil commotus esset, neque condoluisset, neque ingemuisset: sed rectà ad gymnasium (vt solebat) in quo balneum, statuaq; Cupidinis erat, iuisset, accidit ut statua, dum lauat adolescens, in eius caput decideret, eumq; interimeret. carmen Theocriti inscribitur ἐραστής. sed hęc posteriora duo excêpla cum ad flagitiosos illos, et nefarios pueriles amores pertineant, à nostris auribus respuantur.

Ne currente retro] ne nimia ista sæuitia in caput tuum recidat tibiq; ipsi calamitatem, & perniciem afferat. uel ne idem tibi eueniat. ducta similitudo est à rotis fune circumactis, quo rupto illæ in contrariam partem voluuntur. Tibull lib. 1. eleg. v. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto: Versatur celeri fors leuis orbe rota.* Iterum dixit Horatius *currente rota* epistola ad Pisones.

Non te Penelopen difficilem] Non tu es Penelope à patre tuo procreata, sed Lyce. Fuit autem Penelope eo in procos difficilior ac sæuior, quo blandior. eorum enim animos verbis mulcebat, & spe lactabat. alia mens erat. nota sunt illa Homerica ὀδυσσ. σ. θέλγε δὲ θυμὸν Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα. & ὀδυσσ. β. Ἤδη γὰρ τρίτον ἐστὶν ἔτος, τάχα δ᾽ εἶσι τέταρτον, Ἐξ οὗ ἀτέμβει θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν. Πάντας μέν ῥ᾽ ἔλπει, καὶ ὑπίσχεται ἀνδρὶ ἑκάστῳ Ἀγγελίας προϊεῖσα, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοινᾷ. nota est deniq; illa Penelopę tela quæ interdiu texebatur, noctu retexebatur. de qua ὀδυσσ. β. & τ.

Nec vir Pieria pellice saucius.] & quamuis non te flectat viri tui iniuria, qui Pieriam amat, eiusq; amore saucius est, &c. Nihil est autem quod matronam mágis vrat, faciliusq; ad adulterium impellat, quàm dolor ex tali viri libidine susceptus: & cùm acerrimè ad pœnas sui doloris repetendas mulieres extimulentur, tùm virorum suorum incontinentiam simili facto libenter vlciscuntur. qua de re vide quæ sup. annotauimus ad illum locum, *Nam scopulis surdior Icari Voces audis adhuc integer* Od. vii. huius lib.

curuat.] flectit, ab instituto tuo detorquet.

Pieria

Pieria pellice] pellicem appellant Latini eam, quam maritus amat, semperq; refertur ad vxorem, vt pater ad filium. Cic. in Cluent. *Vxor generi, nouerca filij, filia pellex*. Horat. infra Od. XXVII. eod. lib. *dominaq; tradi Barbara pellex*. & Od. III. epod. *Hoc delibutis ulta donis pellicem Serpente fugit alite*.

supplicibus tuis parcas] quamuis tu neque muneribus, neque precibus, neque pallore, & languore meo, neque viri tui contumelia, atque iniuria inflectaris: miserere tamen supplicis tui, qui omnem salutis suæ rationẽ in tua lenitate. & clementia habet positam.

Nec rigida mollior esculo] Tu quæ neque esculo mollior es, nec mitiore animo, quàm Mauritaniæ serpentes.

Nec Mauris animum mitior] nec mitiore animo, quàm angues Mauritaniæ. mitis animum hellenismus est.

liminis, Od. XI. epod. *Limina dura, quibus lumbos & infregi latus*.

aquæ Cœlestis.] epist. ad August. *Cælestes implorat aquas docta prece blandus*.

AD MERCVRIVM. Ode II.

Vt cantus sibi dictet, quibus Lyde flecti posſit.
Danaidum fabula.

MERCVRI, nam te docilis magistro
Mouit Amphion lapides canendo:
Tuque testudo resonare septem
Callida neruis.
Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diuitum mensis, & amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aureis.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim: metuitque tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc proterue
Cruda marito.
Tu potes tigreis, comitesque siluas
Ducere: & riuos celereis morari.
Cessit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ
Cerberus, quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniesque manet
Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tityosque vultu
Risit inuito. Stetit vrna paulum

Sicca

Sicca, dum grato Danai puelllas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraq́ue fata,
Quæ manent culpas etiam sub Orco:
Impiæ: nam quid potuere maius?
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendidè mendax: & in omne uirgo
Nobilis æuum.
Surge, quæ dixit iuueni marito:
Surge: ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur: socerum, et scelestas
Falle sorores.
Quæ, uelut nactæ uitulos leænæ
Singulos, eheu, lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam: nec intra
Claustra tenebo.
Me pater sæuis oneret catenis:
Quod uiro clemens misero peperci:
Me uel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quo te rapiunt, & auræ:
Dum fauet nox, & Venus: i secundo
Omine: & nostri memorem sepulcro
Sculpe querelam.

COMMENTARII.

Mouit Amphion.] hac de re vide annot. ad epist. ad Pisones. ibi. *Dictus & Amphion.*

Tuque testudo reson. sept. call.] callida resonare, id est, quę scis resonare. quæ scitè resonas. *septem neruis*, septem chordis. ideo Pindarus φόρμιγγα ἑπτάγλωσσον id est, ἑπτάφωνον nominat.

nec loquax olim] antequam Mercurius te neruis instruxisset.

nunc & diuitum mensis, &c.] Vlysses in patriam iam ille quidem reuersus, nódum tamen à suis agnitus, specie, & ornatu senili, ab Eumæo ad ædes suas

deductus

deductus citharam conuiuiorum ſodalem appellat. *ἐν δέ τε φόρμιγξ Ἠπύει, ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην.*

obſtinatas] obfirmatas, & à me auerſas.

applicet] aduertat, admoueat.

Quæ velut latis, &c.] Hic locus ex Anacreonte eſt expreſſus. ſunt autem Anacreontis uerſus hi. *Πῶλε Θρηϊκίη, τί δή με Λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα Νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δὲ Μηδὲν εἰδέναι σοφόν; Ἴσθι τοι καλῶς μὲν ἄν τοι Τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι, Ἡνίας δ᾽ ἔχων στρέφοιμι Ἀμφὶ τέρματα δρόμου. Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι, Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις.* quod quidem nuper annotauit Erricus Stephanus.

metuitq; tangi] id eſt, non vult ſe tangi, vt ſuprà diximus ad Od. II. lib 2. *φυλάττεται*. cauet ne tangatur.

Cruda] immatura: nondum uiri potens.

tu potes tigreis, &c.] vt epiſt. de arte poët. de Orpheo. *Dictus ob hoc lenire tigreis, rabidosq; leones.*

Ceſsit immanis tibi blandienti] Orpheo Eurydicen ſuam repetente. qua de re Virg. Georg. IIII. *Quin ipſe ſtupuere domus, atque intima Lethi Tartara, caeruleosq; innexæ crinibus angues Eumenides, tenuitq; inhians tria Cerberus ora, Atque Ixionei uento rota conſtitit orbis.*

blandienti] blande canenti, vt Od. XIX. lib. I. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

Quin & Ixion] de Ixione notiſsima fabula eſt, illum Iunonem perſequentem, eiq; ſtuprum inferre conantem, in nube libidinem ſuam expromſiſſe, ſpecie deceptum. Tibull. lib. I. *Illic Iunonem tentare Ixionis auſi Verſantur celeri noxia membra rota.* Quòd ſi quis plura de Ixione ſcire volet, legat Pindarum Pyth. *εἰδ. β.* & interpretem. quem locum aliás attingemus.

Tityusq;] de Tityo ſup. Od. IIII. huius lib.

Danai puellas.] cum cognouiſſet Danaus ex oraculo quodam vnum è filijs Aegypti quinquaginta, quibus totidem ſuæ filiæ nupſerant, ſibi necem illaturum, iuſſit ut ſuum vnaquæque virum interficeret. Qua in re patris imperio omnes præter vnam, paruerunt, & propter tam immane facinus ijs pœnis, quas hic commemorat Horat. & quæ ſunt omnibus notiſſimæ, apud inferos plectuntur. Cum his Lucret. lib. 3. in extremo elegantiſſimè eos homines confert, qui nunquam hac lucis vſura explentur, his verbis *Hoc (ut opinor) id eſt, æuo florente puellas, Quod memorant laticem pertuſum congerere in uas. Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.* ad hoc dolium alludit Plaut. in Pſeu. *in pertuſum ingerimus dicta dolium. operam ludimus.*

Seraq; fata] pœnas ſempiternas, & quas nulla mors ſit terminatura.

manent culpas etiam] culpas ſuſtinent ſempiternas: nondum ſunt culpa liberatæ. vide quæ ann. ad Od. XXVIII. lib. I.

Vna de multis] Atqui duæ uiros ſuos ſeruaſſe dicuntur, Hypermneſtra, & Bebryce, ut ſcribit Euſtathius in commentarijs ad Dionyſ. Alexandr. Pindarus autem unam Hypermneſtram nominat *εἰδ. ι.* Nem. Neque verò Hypermneſtra (inquit) mentem à recta ratione auerſam habuit, quæ à ſororibus ſuis diſſentiens, ſola gladium vagina tectum, clauſumq; continuerit. nerba Pindari ſunt hæc. *εἶδ᾽ Ὑπερμνήστρα παρεπλάγχθη μονόψαφον ἐν κολεῷ κατασχοῖσα ξίφος.* Quòd autem Pindarus idem *εἰδ.* ϑ. Πυθ. quadraginta octo duntaxat Danai filias numerat, cum fuerint quinquaginta, non eſt ea cauſa, quā affert Euſtathius, quia duæ uiris ſuis pepercerint: ſed illa, quā affert interpres Pindari, quia cū in eo loco Pindarus de filiarum collocandarum ratione & uia, quam ſecutus eſſet

Danaus,

Danäus, loquatur, duæ iam quodammodo viros erant nactæ. Amymone enim fuerat à Neptuno corrupta: Hypermnestram autem Lynceus amabat, illaque Lynceum: quam ei caussam iustam visam esse aiunt, quamobrem viro suo parceret cum existimaret sibi in eo viro, patris imperium negligere licere, quem sibi sua ipsa sponte legisset, non à patre quæsitum haberet. Etiam hoc traditum est idcircò illam manus à viro suo abstinuisse, quòd suæ virginitatis florem ab illo illibatum, atque intactum retinuisset. Pausanias autem Corinthiacis narrat illam à patre in iudicium esse vocatam: partim quod existimaret Lyncei salutem sibi periculosam esse: partim quod societatem facinoris aspernata, sibi, qui suasor, auctorque necis fuisset, inuidiam, infamiamque iam conflatam auxisset: sed re diligenter, diuque vtrinque disceptata, fuisse absolutam.

face nuptiali] facibus nuptialib. quinque enim faces sponsæ præferebantur, vt scribit Plut. in probl. Et M. Tull. in Cluentiana, quo loco Sasiæ effrenatam libidinem exagitat, quæ genero suo nupsisset, numero multitudinis vtitur, his verbis. *o audaciam singularem non timuisse, si minus uim Deorum, hominumque famam, at illam ipsam noctem, facesque illas nuptiales? non limen cubiculi,* &c. Et Catull. in carmine de Iuliæ & Manlij nuptiis. *uiden' ut faces Splendidas quatiunt comas?* Tùm Iulius Pollux commemorat δᾷδας νυμφικάς. id est, faces nuptiales, quas qui præferebant, δᾳδοῦχοι appellabantur. Aeneas apud Virgil. Aen. 4. significans se eo animo non venisse, vt cum Didone matrimonio coniungeretur, sic loquitur. *Nec coniugis unquam Prætendi tedas, aut hæc in fœdera ueni.* Mater autem præferebat faces in nuptiis filiæ, vt ex Iphigen. in Taur. Eurip. cognoscere licet. Αγα. Χώρει πρὸς Αργος, παρθένους τε τημέλει. Κλυταιμ. Λιποῦσα παῖδα; τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα; Αγα. Εγὼ παρέξω φῶς, ὃ νυμφίοις πρέπει. Κλυτ. Οὐχ ὁ νόμος οὗτος. Festus. *Facem in nuptijs in honorem Cereris præferebant, aquaque spargebatur noua nupta, siue, ut casta, puraque ad uirum ueniret, siue ut ignem atque aquam cum uiro communicaret.*

Splendidè men.] laudabiliter, magnificè, gloriosè mendax.

ne longus tibi somnus] longum somnum mortem intellige, vt sup. diximus ad Od. xxIIII. lib. I. *perpetuus sopor.*

Falle] λάνθανε. late, effuge. sup. Od. x. lib. I.

Mollior] mitior, humanior.

Numidarum] *Numidas dicimus* (inquit Festus) *quos Græci Nomadas: siue quòd id genus hominum pecoribus negociatur, siue quòd herbis, ut pecora aluntur.*

pedes quò te rapiunt & auræ] siue terra, siue mari iter facere voles, propera, quantum potes ὅποι πόδες ἄγουσι, καὶ ἄνεμοι. sic Eurip. Med. φεῦγε. φεῦγε, μήτε γαῖαν λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πέδοισι βῆ.

memorem] cuius memoria sit diuturna, ac sempiterna. vt sup. Od. 13. lib. I. *memorem notam.*

Sculpe querelam] ita reperi scriptum in duobus codic. manu scriptis Vatic. & item Don. ac Faer. non scalpe. quos secutus sum. nam scalpere, fodere est: quod ad hunc locum non satis quadrat: nisi tralationem esse dicamus.

AD NEOBVLEN. Ode 12.

Eam Hebri adolescentis amore captam inertiæ se, & desidiæ dedidisse.

MISERARVM est neque amori dare ludum,
Neque dulci mala uino lauere: aut ex-
Animari metuenteis patruę uerbera linguę.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operosæque Mineruæ
Studium aufert Neobule Liparęi nitor Hebri,
Eques ipso melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque segni pede uictus,
Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis:
Catus idem per apertum fugienteis
Agitato grege ceruos iaculari: &
Celer arcto latitantem fruticeto excipere aprum.

COMMENTARII.

neque amori dare ludum] neque amori indulgere. sic loquitur Plaut. Bacchid. *ego dare me ludum meo gnato institui.* ibid. *sed nimium nolo desidiæ ei dare ludum.*

lauere] à verbo lauo is. sup. ann. ad Od. III. lib. 2. sic Lucr. vsurpauit sonere à sono is. lib. 3. *Scire licet non sincerum sonere, atque subesse Cæcum aliquem cordi stimulum.*

metuenteis patruæ verbera] lingua patrua pro lingua patrui Horatianum. Sed cur metuitur lingua patrua, aut cur patruus ponitur pro obiurgatore acri & aspero? paucis expediam. Sciunt omnes, quanta vis sit τῆς στοργῆς φυσικῆς quæ proculdubio in parte erga filium multo maior est, quam in filio erga patrem, vt docet Aristot. lib. 8. de moribus ad Nicom. patruus autem quamuis etiã ipse amet fratris filios: patrio illo, & immoderato affectu caret tñ. Itaq; cum *male uerum examinet omnis corruptus iudex* (vt ait Hor.) verisimile est patrem incredibili illo in filium amore impeditum multa errata filij præterire, ac dissimulare, atque adeo probare: quæ si quis alius cernat, valdè improbet, ac reprehendat: tãta est oculorum paternorum in peccatis filij lippitudo, seu potius cæcitas. At patruus, vt dixi, ab hoc impotente affectu liber, ac solutus, de fratris filiorum peccatis iudicat incorruptè. Ita si quid delinquunt, id acriter, & seuere reprehendit coërcet, & castigat, neque à se impetrare potest, vt vel mediocribus illorum peccatis facile concedat. Ex eo natum est, vt patruus pro sæuo, & aspero reprehensore, seu castigatore ponatur. M. Tull. pro Cęlio. *Qui in reliqua uita mitis esset, fuit in hac causa pertristis quidam patruus, censor, magister.* Idem ad Att. lib 2. *Cura, amabo te, Ciceronem nostrum ei nos θεῖοι uidemur,* id est, patrui. & Catull. in Gellium. *Gellius audierat patruum obiurgare solere, Siquis delicias diceret, aut faceret, &c.* & Hor sat. III lib. 2. *Sine ego prauè, Seu rectè, nè sis patruus mihi* & sat. II. eiusd. libri. *adde Iratum patruum, uicinos.* Mitionem illum Terentianum Aeschini

patruum excipio, lenissimum, & placatissimum: contrà patrem Demeam durissimum atque acerbissimum.

qualum] id est, calathum, ex quo quasillus: quo nomine est vsus M. Tull. Philipp. 11 Petrus Victorius lib. Var. lect. nono, ca. 17. admonet hos versus tres, qui deinceps sequuntur, ex Sapphone esse expressos. cuius hi sunt versus. Γλυκεῖα μᾶτερ οὔτοι δύναμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν Πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς, Ῥαδινὰν δι' Ἀφροδίταν. Nam sic emendo postremum.

puer ales] Cupido, quem poetæ pennigerum, alisque instructum fingunt, talemque pingunt & pictores. libet autem mihi ad hunc locum, Eubuli cuiusdam versus ascribere de pennigero Cupidine venustissimos, ac facetissimos: quos profert Athen. lib. 13. Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα, Ἢ κηροπλαστήσας ἔρωθ' ὑπόπτερον; Ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν, Ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ. Ἐστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥᾴδιος Ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον, Βαρὺς δὲ κομιδῇ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερὰ Τοιοῦτο πρᾶγμα; λῆρος ἂν, φήσειέ τις. quorum hęc ferè sententia est. Quis hominum primus Cupidinem pennigerum pinxit, aut cera finxit? Vt nihil ille præter hirundines pingere didicerat? sed erat planè huius dei morum imperitus? Nam neque leuis est, neque ad excutiendum facilis ei, qui hoc morbo affectus sit. Qui fieri igitur potest vt alas habeat? meræ nugæ.

operosæque Mineruæ studium] id est, studium lanificij. Nam cùm omnibus artibus, atque operibus præsit Minerua, tùm maximè lanificio. Oppianus lib. β. ἁλιευτ. ad princip. Δῶρα δὲ τεκτήνασθε, ἀναστῆσαί τε μέλαθρα, Φάρεά τ' ἀσκῆσαι μηλῶν εὐάνθεϊ καρπῷ Παλλὰς ἐπιχθονίους ἐδιδάξατο. & Hom. ὀδυσσ. η. de Phæacibus. ὡς δὲ γυναῖκες Ἱστὸν τεχνῆσαι. περὶ γάρ σφισι δῶκεν Ἀθήνη Ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα, καὶ φρένας ἐσθλάς. & Virg. de Camilla lib. 7. Aeneid. *Bellatrix: non illa colo, calathis ue Mineruæ Fœmineas assueta manus.* idem lib. 5. *Olli serua datur operum haud ignara Mineruæ.* Tibull. lib. 2. *Atque aliqua assiduè textrix operata Mineruam Cantat, & applauso tela sonat latere.* Aelianus li. 1. ποικίλης ἱστορ. περὶ φαλάγγων. ὑφαντικὴν, καὶ ὑφαίνειν καὶ δῶρα ἐργάνης δαίμονος οὔτε ἴσασιν αἱ φάλαγγες, οὔτε εἰδέναι βέλονται. Propert. li. 2. de Penelope. *Coniugium poterat fassa differre Minerua, Nocturno soluens texta diurna dolo.*

Liparæi nitor Hebri] ex bona valetudine, & maximè ex bona corporis habitudine existit nitor: quanuis interdum etiam nitere dicantur ij, qui vnguentis delibuti sunt, vt sup. diximus ad Oden quartam. lib. 1. *nitidum caput.* nitor Hebri autem positum pro Hebro ipso περιφραστικῶς. vt annot. sup Od. v. huius li.

Bellerophonte] de Bellerophonte suprà diximus ad Od. VII. huius libri. & XXVII. lib. 1. dicemus & ad Od. XI. lib. 4. nonnulla. is equo Pegaso vectus Chimæram superauit.

Neque pugno, neque segni] præstantissimus pugil, & cursor,

Simul] simulatque, vt sępe alias.

Catus] catus iaculari. peritus iaculandi. annotabitur hoc loquendi genus ad Od. VIII. lib. 4. iam iaculari ceruos, pro configere ceruos iaculis, Horatio familiare, vt annotauimus sup. ad Od. II. lib. 1. ibi. *iaculatus arces.*

per apertum fugientes] per liquidum & purum campum, non siluis interseptum, aut arboribus consitum.

Celer arc. lat. fr. excip.] celer ad excipiendum. excipere hìc propriè positum. Nam hoc verbum venatorum est proprium. δέχεσθαι dicunt Græci. Homer. ἰλιάδ. δ. δεδεγμένος ἐν προδοκῇσι. Virg. in Palæmone. *Non ego te uidi Damonis pessime caprum Excipere insidijs?* translatum illud Ciceronis pro Rosc. Amer. *Nimirum similiter arbitrantur isti bonorum emptores, nos hic tales viros, sedere, qui excipiatis*

piatis eos, qui è suis manibus effugerint. tale illud eiusdem, Catilin. III. *præstò esset ille, qui & fugientes exciperet, & se cum his urbanis ducibus coniungeret.* Hor. epist. I. *Excipiantque senes, quos in uiuaria mittant.* Cæsar lib 6. de vris. *sed assuescere ad homines, & mansuefieri ne paruuli quidem excepti possunt.* arcto autem scriptum reperimus in cod. Iann Faer. tribus Vatic. quos secuti sumus.

AD FONTEM BLANDVSIAM. Ode. 13.

Commendat eius amœnitatem.

O Fons Blandusiæ splendidior uitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis hædo:
Cui frons turgida cornibus
Primis & Venerem, & prælia destinat,
Frustrà: nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine riuos,
Lasciui suboles gregis.
Te flagrantis atrox hora caniculæ
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes, & pecori uago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cauis impositam ilicem
Saxis: unde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

COMMENTARII.

O fons Blandusiæ.] Blandusia est in Sabinis.

splendidior vitro] purior, liquidior, *διαφανέστερος καὶ διαυγέστερος*, id est, perlucidior. suprà Od. XVIII. lib. I. *fides perlucidior uitro.*

dulci digne mero] diximus ad Od. I. lib. I. veteres existimasse in omnibus aquis, fontibus, fluuiis, aliquid numinis inesse. iccircò etiam fontibus sacrificabant, tanquam Diis, quod hic se facturum ostendit Horatius Iam in sacris præter cetera, adhibebatur & vinum.

Venerem, & præl. dest. Frustrà] constituit apud se quodammodo Veneri operam dare, & præliari cum alijs hædis, vt qui sit iam adultus. Frustrà autem prælia & Venerem meditatur, quia sanguine suo riuos tibi inficiet.

inficiet] tinget, vt supr. Od. VI. *Infecit æquor sanguine Punico.*

suboles] sic legendum, non soboles & ita libri manuscripti, idemque docent Festus, & Nonius Marcellus.

Te flagr atrox hora canic.] *Canicula* (inquit M. Tull. de diuinatione li. 2.) *in his locis, quæ nos incolimus, post solstitium exoritur, & quidem aliquot diebus apud Troglodytas (ut scribitur) ante solstitium.* Sirium Græci nominant. de ea sic Arat.

Τοῖος δ᾽ ἠ καὶ φρικρὸς ἀειρομένῳ ὑπὸ νώτῳ Φαίνεται ἀμφοτέροισι κύων ὑπὸ ποσσὶ βεβηκὼς, Ποικίλος, ἀλλ᾽ οὐ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ᾽ αὐτὸν Γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται. ἡ δέ οἱ ἄκρη Ἀστέρι βέβληται δεινῇ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα Ὀξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ᾽ ἄνθρωποι Σείριον, &c. Apud Hom. ἰλ. χ. Priamus Achillem cum hoc astro comparat, idq; pulcherrimè describit his verbis. Τὸν δ᾽ ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ᾽, ὥς ἀστέρ᾽ ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅς ῥά τ᾽ ὀπώρης εἶσιν. ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ Φαίνονται πολλοῖσι μετ᾽ ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ, Ὅντε κύν᾽ ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι. Λαμπρότατος μὲν ὅγ᾽ ἐστὶ, κακὸν δέ τι σῆμα τέτυκται, Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι: Ὣς τοῦ χαλκὸς ἔλαμπεν. Vult igitur Homerus canem esse Orionis. alij autem non Orionis, sed Icari, aut Erigonę aiunt esse, cumq; inter astra locatum propter hanc causam. Icarus Atheniensis genere, filiam habuit Erigonam nomine. hæc catulum alebat. Ille cum Bacchum aliquando hospitio accepisset, pro sua in eum liberalitate, vino donatus ab eo est, & vite. Iusserat autem Deus, cum illum hoc munere remuneraretur, vt beneficium acceptum cum alijs hominibus communicaret. Itaque cum terras obire ac peragrare dei erga se beneficium prædicans inciperet, ac iam ex vrbe exisset, canemq; Erigonæ vnà secum haberet: bubulcis quibusdam, qui primi ei in agro occurrerant, vinum dedit. quo illi immoderatè hausto, altissimo somno oppressi sunt. Expergefacti autem cum arbitrarentur sibi ab Icaro venenum esse datum, eum interemerunt. Canis ad Erigonem reuersus, voce & latratu, quæ accidissent, ei indicauit. Illa, re comperta, suspendio vitam finijt. Morbo autem teterrimo & pestilenti Athenis orto, Athenienses ab oraculo admoniti Icarum & Erigonam diuinis, ijsque solennibus atque anniuersarijs honoribus affecerunt, & venerati sunt: atque ita illi in cœlo locati, & in astrorum numerum ascripti sunt: Icarusq; Bootes, Erigona, virgo sunt appellati. Canis nomen suum retinuit. Neque verò me fugit Canem Icari à nonnullis προκύωνα existimari, eundemque Sirium. Atque ita M. Tull. in Arato.

frigus amabile] διαστολή. est enim aliqued frigus naturæ inimicum & mortiferum. vt sat. 1. lib. 2. *o puer, ut sis Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

Præbes] suppeditas, sufficis, πορίζεις. hoc enim significat verbum præbeo. vsus est sup. Od. VI. lib. 2. *Ver ubi longum, tepidasq; præbet Iupiter brumas.* & Od. XIIII. lib. 4. *Te copias, te consilium, & tuos Præbente Diuos.* & saty. 1. lib. 1. *Nescis, quid ualeat nummus? quem præbeat usum?* Od. XI. lib. 4 *& exemplum graue præbet ales Pegasus.* epist. ad Numicium lib. 1. *chlamydes Lucullus, ut aiunt, Si posset centum scenæ præbere, rogatus, Qui possum tot? ait.* sat. VI. lib. 1. *auita Ex re præberi sumtus mihi crederet illos.* epist. ad vill. lib. 1. *Nec uicina subest, uinum præbere taberna Quæ possit tibi.* sic Lucret. lib. 1. *Dædala tellus Vnde alit atque auget, generatim pabula præbens.* Idem lib. V. *Pabula uina feris præbebat dentibus haustus.* lib. VI. *Et multis alijs præbet regionibus æquor Vtilitatem opportunam sitientibus nautis.* Plautus item in Rudente. *ne thermopolium quidem ullum hodie ita salsam præbet potionem. & frigidam.* idem in Menæchm. *quando ego tibi ancillas, penum, lanam, aurum, uestem, purpuram bene præbeo.* idem Curgul. *Nam & operam mihi, & pecuniam bene præbuisti.* & Terent. in Heauton. *nolunt crebrò conuiuarier: præbent exiguè sumtum.* Idem in Phormione. *ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?* in Hecyra. *Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit, benignè præbeatur.* Tibullus lib. 2. *Illi selectos certent præbere colores: Africa puniceum, purpureumq; Tyros.* ibidem. *præbebat apertè Mitis in umbrosa gaudia ualle Venus.* Salluft. coniur. Catilinæ. *Nam ut cuiusque studium ex ætate flagrabat, alijs scorta præbere, alijs canes atque equos mercari.*

ibid.

ibid. *si uoluptatibus uestris ocium prabere uultis.* Virgil. Georg. 3. *iubeo frendentia capris Arbuta sufficere,& fluuios praberè recenteis.* M. Tull. epist. ad Q. Frat. lib. 2. *reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modò tabellarios tu prabebis.* idem de nat. Deor. lib. 2. *aer cæli tenuitate & calore temperatus uitalem & salutarem spiritum prabet animantibus.* Idem in orat. pro Rosc. Amerino, *cibaria nobis praberi uidemus.* Hircius de bello Alex. *quod utrunque palus largè prabere poterat.* idem ibid. *seruos praterea puberes armauerant, quibus domini locupletiores uictum quotidianum, stipendiumq; prabebant.* Potest etiam dici præbere idem valere, quod *παρέχειν*, ex quo parochi, qui legatis & magistratibus ligna, salem, & similia præbebant. Horat. sat. v. lib. 1. *Proxima Campano ponti qua uillula, tectum Prabuit, & parochi, qua debent ligna, salemq;.* ibidem. *Murana prabente domum, Capitone culinam.* sat. IIII. *prater eum, qui prabet aquam.* sic Plautus Aulular. *Neque ligna ego usquam gentium praberi uidi pulchrius, Ita omnes exegit foras,* &c. quibus verbis iocans Congrio coquus significat omnes coquos ab Euclione fuisse exactos, atque eiectos.

Fies nobilium tu quoque] tu quoque ascribêris in numerum nobilium fontium meis carminibus, quibus ilicem, ex qua tua aqua defluit, saxo innatam, immortalitati consecrabo.

loquaces] cum murmure labentes.

AVGVSTI LAVDES. Ode 14.

HERCVLIS ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petijsse laurum,
Cæsar Hispana repetit penateis
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito
Prodeat iustis operata diuis:
Et soror clari ducis, & decora
Supplice vitta
Virginum matres, iuuenumq; nuper
Sospitum. vos o pueri, & puellę
Iam uirum expertę, malè nominatis
Parcite uerbis.
Hic dies uerè mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per uim metuam, tenente
Cęsare terras.
I, pete unguentum puer, & coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli:
Spartacum si qua potuit uagantem
Fallere testa.
Dic & argutę properet Neerę
Myrrheum nodo cohibere crinem:

Si per

Si per inuisum mora ianitorem
Fiet,abito.
Lenit albescens animos capillus,
Litium,& rixe cupidos proterue.
Non ego hoc ferrem calidus iuuenta
Consule Planco.

COMMENTARII.

Herculis ritu] Quemadmodum Hercules grauissimis ærumnis exantlatis, plurimisque susceptis laboribus,atque aditis vitæ periculis, vt hominum generi ocium ac tranquillitatem compararet,in cælum vocatus est,sic Augustus gloriosissimam deuictis hostibus victoriam in Hispania consecutus, in Italiam saluus reuertitur. De Hercule sup.Od.x11.huius libri.

Vnico gaudens] vni nupta,vnoque contenta.

operata] operari & facere pro sacrificandi verbo vsurpant Latini , vt ῥέζειν Græci ἐπὶ τὸ θύειν. quod docet Athenæus libro 14. Virgil.Georgic.1.*Lætis operatus in herbis*.Tibul.lib 2.eleg.v.*Tunc operata Deo pubes discumbet in herba , Arboris antiquæ qua leuis umbra cadet*. Operari propriè opus facere est, seu operam in aliqua re ponere.Virg.Aen.3.*Connubijs,aruisque nouis operata iuuentus.*

& soror clari ducis] Octauia,quę M.Antonio nupsit.

& dec.Suppl.vitta Virgin.matr.] & matronæ supplici vestitu,cultæ,atque ornatæ.

sospitum] qui è bello salui redierunt.

Iam virum expertæ] nuptæ.

Male nominatis parc.verb.] id est, εὐφημεῖτε, εὔφημα φωνεῖτε,ἢ σιγᾶτε, fauete linguis,vt loquitur Od.1.huius libri.sed ne cui sit mirum,me scripturam vulgatam,*ma e ominatis*, immutasse, & *male nominatis* reposuisse , primum testificor,me in octo libris manu scriptis,Don.Faër.Tornes.Vrs.quattuor Vaticanis, hanc reperisse sine vlla litura expressam : deinde cum de ea ad Gabr. Faer.retulissem,is hortatus est me,atque adeò mihi auctor fuit,vt eam sequerer tanquam veram , & incorruptam . Nunc si quis ex me huius scripturæ rationem quæret , ego dubitanter & singultim respondebo, videri mihi Horatium vocem δυσώνυμος exprimere voluisse:&,quemadmodum illi ὄνομα δυσώνυμον dicunt,sic poetam nostrum verba malè nominata:id est,turpia,seu potius mala verba,dixisse . Notum est autem olim imperari solitum esse,vt rebus diuinis, quæ publicè fierent,fauerent linguis,id est,bona verba loquerentur.& à malis verbis,seu malis nominibus abstinerent.Præterá,vt scribit M.Tull.lib.1. de diuin.cum imperator exercitum,censor populum lustraret,bonis nominibus qui hostias ducerent, eligebantur,& consules in delectu obseruabant,vt primus miles fieret bono nomine.Credibile igitur est, fortasse Horatium eadem ratione dixisse *uerba male nominata*,qua ratione diceremus hominem male nominatum,seu mali nominis: uel verba male nominata pro malis nominibus posuisse.

atras Eximet curas] sic Od.1.huius lib.*post equitem sedet atra cura.*

tenente Cæsare terras] κρατοῦντος τῆς γῆς.terrarum imperium obtinente.

I, pete vnguentum] adhibebant elegantiores homines in conuiuijs vnguenta & coronas sup. Od.v11.lib.2. *funde capacibus Vnguenta de conchis. quis udo Deproperare apio coronas , Curat ue myrto?* Anacr . ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην,Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι Καταστέφειν κάρηνα.

Et cadum Marsi memorem] eadum, qui iam tum fuerit in cella conditus cum bello Marsico Italia arderet. Dictum est autem Marsicum bellum (inquit Strabo libro quinto) ab ijs qui defectionis illius auctores ac principes fuerunt, maximeque à Propedio Marsorum duce. quanquam initium belli à Picentibus esse natum tradit Liuius, quibus cum vna defecerant à populo Romano Marsi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites. cuius defectionis causa ex eo nata est, quod cum se cōmunione ciuitatis ac libertatis cum populo Ro. coniungi postulassent a senatu, populoque Ro. id non obtinuerant. Necesse verò est hoc vinum, vetus admodum fuisse, cum bellum Marsicum conflatum sit L. Iulio Cæsare, & Rutilio Lupo Coss. à quo tempore vsque ad M. Lollium, Q. Aemilium Lepidum, quibus Coss. annum ætatis suæ agebat Horatius quadragesimum quartū, si rationem inire voles, L X X. anni intercedunt.

Spartacum si] Bellum seruile, quod Chryso & Spartaco ducibus cum populo Romano gestum est, anno ferre decimo sexto post Marsicum, ortum est, L. Licinio Lucullo & M. Aurelio Cotto Coss. De Spartaco sic Athen. lib. 7. καὶ Σπάρτακος δὲ ὁ μονομάχος ἐκ Καπύης πόλεως Ἰταλικῆς ἀποδρὰς κατὰ τὰ Μιθρίδατικὰ, πολὺ πλῆθος ἀποστήσας οἰκετῶν (ἦν δὲ καὶ αὐτὸς οἰκέτης, Θρᾷξ γένος) κατέδραμε πᾶσαν Ἰταλίαν χρόνον οὐκ ὀλίγον, πολλῶν δούλων καθ' ἑκάστην ἡμέραν συῤῥεόντων ὡς αὐτόν· καὶ εἰ μὴ ἀπέθανεν ἐν τῇ πρὸς Λικίνιον Κράσσον παρατάξει, οὐ τὸν τυχόντα ἂν ἱδρῶτα τοῖς ἡμεδαποῖς παρέσχεν. quibus ex verbis (ne verbum verbo reddamus) intelligere licet, hunc Spartacum seruum & gladiatorem, & genere Thracem fuisse, totamque Italiam diu populatum esse, maiore in dies seruorum multitudine ad eum confluente: & nisi in eo prælio, quod aduersus Crassum commisit, occubuisset, magnum in discrimen rem Romanam fuisse venturam. Plutarchus autem in Crasso scribit, quamuis in ea pugna, quæ aduersus Spartacū pugnata est, Crassus (cui id bellum fuerat mandatū à Senatu) sese fortissimè gesserit, suumque ipsius corpus periculo obtulerit: illius victoriæ tamē gloriam Pompeio esse quæsitam, atque ascriptam propterea quod eos, qui è prælio aufugerant, exceptos Pompeius interfecerit: ita vt ad Senatum scripserit, Crassum quidem aperto Marte vicisse fugitiuos: se autem belli reliquias sustulisse, & (vt ait Plutarchus) τοῦ πολέμου τὴν ῥίζαν ἀνῃρηκέναι, id est, belli radicem excidisse.

si qua potuit] si testa, seu si qua quis cadus effugere potuit Spartaci, & fugitiuorum manus, totam Italiam suo arbitratu percurrentium ac vastantium.

fallere] λανθάνειν, latère, vt sæpius iam dixi.

Dic & argutæ properet, &c.] dic & Neæræ, vt properet colligere crinem nodo: id est, religare comam in nodum. tale est illud Ode XI. lib. 2. *dic age cum lyra Maturet incomtum Lacænæ More comam religata nodum.*

Myrrheum] subflauum, & myrrhei coloris: vel myrrhino vnguento delibutum. Tibull. lib. 3. eleg. IIII. *Stillabat Tyrio myrrhea rore coma.* Propert. lib. 1. *Aut quid Orontheа crineis perfundere myrrha iuuat* repetendum ἀπὸ κοινοῦ.

nodo cohibere] colligere, seu religare in nodum. sup. Ode XIX. lib. 2. dixit *nodo coercere.*

Lenit albescens animos, &c.] coniungenda sunt hæc, *animos, litium & rixæ cupidos.* vt significet τὸν θυμόν. canities (inquit) & ætas ingrauescens me mitiorem & placidiorem reddidit.

Consule Tullo] L. Volcatio Tullo, id est, anno ab vrbe condita DCCXX. quo tempore annum ætatis suę agebat circiter XXXI, si verum est eum natum esse L. Aurelio Cotta, & M. Manlio Torquato Coss. quidem de se ipse testatur Od. XII. epod. *Tu uina Torquato moue Consule pressa meo.*

IN CHLORIM. Ode 15.

Vt saltem vetula, nequitiæ & libidini modum constituat.

VXOR pauperis Ibici,
Tandem nequitię fige modum tuæ,
Famosisque laboribus.
Maturo propior desine funeri
Interludere uirgines:
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoen satis,
Et te Chlori decet. filia rectius
Expugnat iuuenum domos:
Pulso thyas uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lasciuę similem ludere capreę.
Te lanę prope nobilem
Tonsę Luceriam, non citharę decent,
Nec flos purpureus rosę,
Nec poti uetulam fęce tenus cadi.

COMMENTARII.

nequitiæ fige modum tuæ] constitue modum tuæ libidini, tuæque incontinentiæ..quidam libri veteres habent *pone modum*: in his Tor.& Iann.

famosisque laboribus] Venereis & meretriciis. famosus enim semper turpitudinem significat, vt huius lib.Od.3. *Famosus hospes.*

Inter ludere virgines] ludere inter virgines.vide annot.ad Od.VII.lib.2.

Et stellis nebulam,&c.] id est, & te vetulam,atque aridam puellis maturis,atque ętate florentibus admiscere.

Pholoen] puellam,filiam tuam.

Expugnat iuuenum domos] non quòd iuuenum fores manibus, aut saxis effringat, sed quòd mulieris forma, & flos ætatis, hastarum & gladiorum instar, viros etiam fortissimos & constantissimos prosternat, ac labefactet. Testem huc producam locupletem Anacreontem. Νικᾷ δ' ἐ καὶ σίδηρον, Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα. id est, mulier formosa ferrum & ignem superat. Quòd si quis contendet hanc Pholoen reuera amore stimulatam, & concitatam vltrò ad iuuenum fores cucurrisse,& in eas irrupisse, non pugnabo. & fortasse hæc sententia verior est.

Pulso thyas vti,&c.] thyadi similis, pulsu tympani exaudito,furore concitatæ. sunt autem thyades Bacchi sacerdotes, quæ aliis nominibus mænades, Bassaræ,& Bassarides, Bacchæ, &c. appellantur.

Luceriam] oppidum Apuliæ,circa quod lanę optimæ tondebantur. aiunt etiam in hoc oppido templum fuisse Mineruæ consecratum: cui deæ lanificium curæ est.decet (inquit) te colus,& fusus,& radij,& lanificium.

Nec

Nec poti vetulam, &c.] nec te decet cados vſque ad fęcem exhaurire: ſed puellas, videlicet impudicas, vt Od.xxxvi. *Neu multi Damalis meri Baſſum Threicia*, &c. Nam fæminis, & matronis Romanis nefas erat omnino vinum guſtare. Scribunt Plutarchus, Valerius Max. & Athenæus. Athenæi verba ſunt hæc lib.10. ex Polybio. *Παρὰ Ῥωμαίοις δὲ (ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ) ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι*, id eſt, apud Romanos autem (vt ait Polyb. lib. 6.) interdictum eſt mulieribus vini potu. vinum autem ex vuis paſsis bibunt. Idem tradidit & Valerius Max. lib. 2. cap. 1. bibere autem fæce tenus, prouerbiũ olet. ſic loquũtur & Græci. Lycida quidẽ ille apud Theocr. in Thalyſijs, dicit ſe potaturum labris vſq, ad fecem impreſsis. *Αὐταῖσιν κυλίκεσσι καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων*. cod. Rain. Card. *Sed poti*. non probo.

AD MAECENATEM. Ode 16.

Se contentum eſſe ſua ſorte. hac autem affectione animi uitam beatam conſtare.

INCLVSAM Danaen turris aenea,
Robuſtæque fores, & vigilum canum
Triſtes excubiæ munierant ſatis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acriſium, virginis abditæ
Cuſtodem pauidum, Iupiter & Venus
Riſiſſent: fore enim tutum iter, & patens
Conuerſo in pretium deo.
Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo. concidit auguris
Argiui domus, ob lucrum
Demerſa excidio. diffidit urbium
Portas uir Macedo, & ſubruit æmulos
Reges muneribus. munera, nauium
Sæuos illa queant duces.
Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Maiorumque fames. iure perhorrui
Latè conſpicuum tollere uerticem,
Mæcenas equitum decus.
Quanto quiſque ſibi plura negauerit,
A Dijs plura feret. nil cupientium
Nudus caſtra peto: & transfuga, diuitum
Parteis linquere geſtio,
Contemtæ dominus ſplendidior rei,
Quam ſi, quicquid arat impiger Appulus,

Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ, siluaque iugerum
Paucorum, & segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit sorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes:
Nec Læstrigonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt uellera pascuis:
Importuna tamen pauperies abest:
Nec, si plura uelim, tu dare deneges.
Contracto melius parua Cupidine
Vectigalia porrigam,
Quàm si Mygdonijs regnum Alyattici
Campis continuem. multa petentibus
Desunt multa. benè est, cui deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

COMMENTARII.

Inclusam Danaen] Acrisius consulto de liberis masculis, si quos filia sua pareret, oraculo, responsum tulit, se ab eo, qui è filia sua nasceretur, interfectum iri. Hoc igitur metuens, extructo sub terra ærea thalamo (de quo Pausanias Corinthiac.) Danaen acerrima custodia septam tenebat. Veruntamen illa (vt tradunt nonnulli) à Prœto patruo corrupta est. ex quo dissidium inter fratres implacabile natum est. Alij autem scribunt (atq; hæc opinio magis vulgata & probata est) Iouem in aurum conuersum, per impluuium in sinum Danaæ influxisse, & cum ea rem habuisse. quam opinionem sequitur & Pindarus Pyth. carmine duodec. υἱὸς Δανάας, τὸν ἀπὸ χρυσοῦ φάμεν αὐτορρύτου ἔμμεναι, ex eo concubitu Perseus natus est: de quo Homer. ἰλ. ξ. Οὐδ' ὅτε περ Δανάης καλλισφύρου Ἀκρισιώνης, Ἣ τέκε Περσῆα πάντων ἀριδείκελον ἀνδρῶν. Hic Gorgonis caput, cuius aspectus homines in lapides vertebat, abscidit. Pind. Pyth. ιβ. ἔπεφνεν τε γοργόνα, &c. sed idem Pindarus, quæ de auro & Danae dicuntur, videtur in carmine sexto Isthmiorum ad Alcmenam transtulisse. Quærit enim ex Thebis, quo maximè tempore lætitia affectæ sint: vtrùm cum capillatum Bacchum genuerunt, an cum intempesta nocte optimum, & maximum Deorum aurea niue stillantem in Alcmenæ Amphitryonis vxoris sinum, complexumque venientem, vt Herculem procrearet, acceperunt? àn, &c. Verba Pindari sunt hæc, quæ quidem ad hunc locum pertineant. ἢ χρυσῷ μεσονύκτιον νίφοντα δεξαμένα τὸν φέρτατον θεῶν ὁπότε Ἀμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις σταθεὶς ἄλοχον μετῆλθεν Ἡρακλείοις γοναῖς. tabula autem picta illa, quam spectabat Chærea in Eunucho, non significabat, Iouem sese in aurum conuertisse, sed in hominem conuersum, imbrem aureum in Danaæ gremium demisisse, ac per alienas tegulas, & per impluuium fucū factum mulieri venisse clanculum. Attingit & Sophocles in Antigone

gone hanc Danaæ fabulã his verbis. ἔτλα καὶ Δανάαι ὀράνιον φῶς Αλλάξαι δέμας ἐν χαλκοδέτοις αὐλαῖς· Κρυπτομένα δ' ἐν τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη.

turris aënea] Sophocles αὐλὰς χαλκοδέτης appellat.

adulteris] amatoribus, corruptoribus. *adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum se conferunt.* Festus

fore enim tutum iter, &c.] Iupiter, & Venus Acrisij patris anxiam illam, & nimis diligentem custodiam deriserunt. sciebant enim aditum ad Danaam, facilem, & expeditum futurum conuerso in aurum Ioue.

Aurum per medios ire satellites] M. Tull. proœmio actionum Verr. Verrem, qui suos iudices corrumpere cogitabat, omnemque salutis rationem in sola pecunia collocabat, ita disputantem inducit: *nihil esse tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit.* Quod autem hic auro tribuit Horatius, idem argento Sophocles in Antigone. neque sanè quicquam refert de vero metallo verba fiant, cum vtroque sermone significent scriptores quantùm valeat pecunia. verba Sophoclis hæc sunt. οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος Κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε. τοῦτο καὶ πόλεις Πορθεῖ. Τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησι δόμων. Τόδ' ἐκδιδάσκει, καὶ παραλλάσσει φρένας Χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγματ' ἵστασθαι βροτῶν· Πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν. Καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι.

& perrump. amat saxa] amat, id est, solet, vt sup. Od. III. lib. 2. *Vmbram hospitalem consociare amant.* sumtum est autem hoc genus loquendi à Græcis. exemplum ex Platone ad illum locum protulimus. Accedat nunc & ex Sophocl. in Antigone. φιλεῖ γὰρ τοῦτο καὶ ταύτῃ ῥέπειν.

concidit auguris Argiui] Amphiarai fabula talis est. Amphiaraus augur Eriphylam Talai filiam duxit vxorem. Huic cũ forte cum Adrasto nescio quid controuersiæ fuisset, iurauit vterq; se arbitrio Eriphylæ de omnibus controuersiis transacturum. Bello autem inter Argiuos, & Thebanos orto, cum exercitus in expeditionem iam duceretur, idque vehementer improbaret, ac dissuaderet Amphiaraus, perniciemque, & calamitatem eis imminentem multo antè denunciaret, ac prædiceret: Eriphyle accepto ab Adrasto, monili aureo, ijs assensa est, qui bellum gerendum esse censerent, Amphiaraumque bello interesse oportere pronunciarent. Ita coactus est ille ei bello, à quo tantopere abhorrebat propterea, quòd sciebat sibi quoque pestem, & calamitatem ex eo esse paratam, interesse. Sed cum cognouisset, vxorem suam auro corruptam fuisse: non antè necessario illo belli administrandi munere fungi instituit, quam & vxorem acerrimè accusasset, & filio Alcmæoni mandauisset, atque imperauisset, vt priusquam in castra veniret, matrem Eriphylam necaret. Quo in facinore obeundo cum patri paruisset Alcmæon, in furorem incidit. Amphiaraus autem terrę hiatu absumtus est. de quo M. Tull. ad Cecinam lib. 6. *Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabula Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam, sum profectus.* Idem M. Tullius accus. de signis, Verrem, qui pocula quædam Diodôri pulcherrima nunquam à se visa, concupiuerat, cum Eriphyla comparat his herbis. *Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate fuisse, ut cum vidisset monile (opinor) ex auro & gemmis: pulchritudine eius incensa salutem viri proderet. similis istius cupiditas. hoc etiam acrior, atque insanior, quòd illa cupiebat id, quod viderat: huius libidines non solum oculis, sed etiam auribus excitabantur.* Plato lib. nono de repub. pulcherrimam illam de iustitia, & iniustitia, vtra sit vtilior, disputationem concludens, ita loquitur. Est ne igitur ex iis, quæ diximus, quisquam, cui expediat aurum iniustè accipere, si futurum est, vt aliquid ei eiusmodi accidat, vt, cum aurum accipit, eadem opera

Hh 2 opti-

optimam sui partem in potestatem deterrime redigat? an ita dicimus, si auro accepto filium, aut filiam seuis et immanibus hominibus constringendam traderet, futurum ei aurum inutile, etiam si multum auri eo nomine accipiat: partem verò sui diuinissimam si impurissimę, et Deo inimicissimę parti seruire cogat, nihilq; eius misereatur: non fore miserrimum, neque sese auro corrumpendum prębiturum in perniciem, ac pestem multo grauiorem, quàm Eriphylen, quę aureum monile in perniciem, atque interitum viri sui accepit? verba Platonis Gręca, si quis nostris Latinis non contentus, forte desiderabit, ex ipso fonte petat. Vlysses quoque apud Hom. ὀδυσσ. λ. Alcinoo narrat se vidisse Eriphylam apud inferos, quę aurum in caput viri acceperit. στυγερήν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα. Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hęc pauca (quę ad hunc locum pertineant) scribit Pausanias Atticis. Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν, διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑπεδέξατο.

Diffidit vrbium portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt scribit M. Tull. epist. lib. 1. ad Attic.) *omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modò asellus onustus auro posset ascendere.* Plutarchus in Paulo Aemilio scribit traditum esse à veteribus historicis, nō Philippum, sed eius aurum Gręciam subegisse, atq; euertisse: constatq; inter omnes illum plures vrbes auro, quàm vi, et ferro cœpisse. Eundem Pausanias in Arcad. scribit rerum gestarum magnitudine superiores quidem Macedonię Reges superasse: bonum autem imperatorem non ic circò appellandum esse: quippe qui et iusiurandum Deorum semper conculcarit, et fœdera ob quamlibet causam violarit, et fidem maximè omnium mortalium neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pausan. sunt hęc. Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσιν ὕστερον, τούτων μὲν φαίη τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι. στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἂν τις φρονῶν καλέσειεν αὐτὸν, ὅς γε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τε ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων. eidem consulenti, quibus potissimum rationibus vrbes expugnare, et hostium copias profligare posset, Apollinem ita respondisse ferunt: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, id est, Argenteis hastis confligito, et omnia vinces. Quod quidem Philippi consilium, atque institutum elegantissimè, vt omnia, exponit Dem. in orat. περὶ παραπρ. his verbis, τίσι γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε Φίλιππος ἁπάντων, καὶ τίσι τὰ μέγιστα κατείργασαι τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πολιτῶν τὰς πράξεις πωλεῖσθαι. τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ ἐπαίρειν τούτους, id est, quibus enim rationibus rerum omnium potitus sit Philippus, et quibus modis maximas rerum à se gestarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: ijs corrumpendis, qui in singulis vrbibus summę rei pręerant, his locupletandis, atque ornandis.

Subruit æmulos Reges muneribus.] subruit, prostrauit, qui antea stabant. Sed, quod hic dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum est, quod tradit Pausanias Messen. primos omnium Lacedęmonios hosti munera dare cœpisse, primosq; belli victoriam auro venalem effecisse: antequàm autem Lacedęmonij in eo bello, quod cum Messenijs gesserunt, belli administrandi leges, et iura violassent, Aristocratesq; Arcas socios prodidisset: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere consueuisse. M. Tull. off. 2. scribit *C. Pontium Samnitem optare solitum, ut ad illa tempora se fortuna seruasset, & tunc esset natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non fuisse passurum diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

Illaqueant] capiunt. Medea apud Eurip. ait dici solere, etiam Deos flecti mune-

muneribus. μή μοι σύ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.

Crescentem sequitur cura pecuniam] duo molestissima mala pecuniam crescentem sequuntur, cura seruandi, & augendi cupiditas. sic M. Tull. Parad. ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλὸν cupiditatem augendi, & metum amittendi, pecuniæ comites posuit. *neque enim* (inquit) *unquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis: neq; ea solum, quæ habent, libidine augendi cruciantur: sed etiam amittendi metu* quam igitur Cicero libidinem augendi dixit, Horatius maiorum famem nominat: quam ille metum amittendi, hic curam. Sed pauci hanc curam extimescunt, pauci pecuniam contemnunt. Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis, cum duas iam noctes insomnes præ cura traduxisset. ea remittenda ad illum curauit, hanc vnam facti sui causam afferens, οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος, id est, non tanti ea à se fieri, quanta illa cura fuisset. hunc metum pluribus verbis describit, & exagitat Horat. saty. 1. lib. 1. *An uigilare metu exanimem, noctesq; diesq; Formidare malos fures, incendia, seruos, Ne te compilent fugientes; hoc iuuat? horum Semper ego optarem pauperrimus esse bonorum.* alterum autem malum, nempe maiorum famem, seu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauissimum cruciatum precatur auaris Theocritus εἰδυλλ. ις. quod inscribitur Ἴερων. Χαιρέτω ἐστὶς τοῖος, ἀνήριθμος δ' ἐοὶ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δ' ἐπὶ πλειόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν. de eadem sic Horat. Od. XXIIII. huius lib. *scilicet improbæ Crescunt diuitiæ, tamen Curtæ nescio quid semper abest rei.* & epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis: quòd, quanto plura parasti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes?* &c.

Iure perhorrui] id est, non immeritò diuitias immensas, & nimiã potẽtiam fugi, quandoquidem tam sollicito, & anxio animo sunt pecuniosi, ac potentes.

Quanto quisque sibi plura] id est, quanto quisque pauciora desiderabit, tanto facilius cupiditatem suam explebit.

feret] auferet, accipiet, consequetur, obtinebit. vide ann. ad Od. VIII. lib. 4.

& transfuga] tralatio, seu allegoria à re militari.

Contemtæ dominus splendidior rei.] sed quomodo quisquam eius rei dominus esse potest, quam contemnit, id est, quam non habet, neque possidet? dicam. qui rem aliquam contemnit, quamuis eam non possideat, non desiderat tamen: si non desiderat, non caret. At, qui quauis re non caret, eius verior est dominus, eaq; verius potitur, quàm, qui, quæ habet, ijs vti non audet. Nam, qui ijs bonis quæ possidet, miser abstinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò si verum quærimus, talium bonorum non est dicendus dominus, vt pote, quæ ne tangere quidem audeat. Præterea, qui pecunia vti non audet, ne quid de summa deminuat, ac deperdat, non ille pecuniæ dominus est, sed eius, pecunia domina est. Postremò id cuiusque proprium est, quo quisque vtitur, ac fruitur, vt scribit M. Tull. ad Curium: quamuis iurisconsulti proprietatem, quam appellant, ab vsufructu separent, ac distinguant, illud dominium directum, hoc vtile nominantes. sit ita sanè, dummodò hoc sit vtile, illud inutile, atque inane. sed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus, qui est in epist. ad Iulium Florum lib. 2 *sed, quod non desit, habentem,* &c. quem video à nemine adhuc esse intellectum.

impiger] sic reperi scriptum in cod. Iannoct. Vrs. tribus Vatic. Rainunt. Card. Torn.

Magnas inter opes inops] sic Plaut. in Aulul. *Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit, Quos harpagonas, harpyias, et Tãtalos Vocare soleo, in opibus magnis pauperes, Et sitibundos in medio Oceani gurgite. Nulla illis satis diuitiæ sunt: nõ Midæ, nõ Crœsi, nõ omnis Persarum copia Explere illorum Tartaream ingluuiem potest.* significat ãt Horat.

vel

vel opulentiſſimos homines inopes eſſe, atque egentes, ſi augendi cupiditate inflammati, ſumtum facere non audeant.

Puræ riuus aquæ, ſiluaque iugerum, &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritati fallit: hoc eſt, latet eum: vel ignoratur ab eo, qui Africæ imperat, beatior eſſe ſorte, id eſt, beatiore ſorte, ſubintellige, quam ipſius ingentes opes. Eſt autem hoc genus loquendi planè Græcum. ſic enim Græci loquerentur. *λανθάνει ὄντα εὐδαιμονικωτέρα τῷ κλήρῳ, τοῦτ' ἐστὶ τῇ μερίδι, ἢ τῇ μοίρᾳ*, ſubaudi *τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων*. ſic Plato in Gorgia. *ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος*, id eſt, ſi verbum verbo reddas, latuit ſeipſum miſerrimus factus. latinè dicerem, miſerrimus factus eſt, cum aliter putet tamen: vel neſcit ſe miſerrimũ eſſe factum. Iam vero vox *ſorte* non regitur à nomine *beatior*, poteſtate comparationis: ſed eſt ſeptimi caſus: (vt loquuntur grammatici) quemadmodum cum dicimus aliquem eſſe beatum patria, parentibus, ingenio, diuitijs, &c. hunc igitur locum ſic explico, riuum aquæ puræ, ſiluamque breuem, & anguſtam, & fundum fidelem, & reſpondentem votis agricolæ, vt ait Virg. is qui toti Africæ imperat, neſcit eſſe beatiore ſorte, id eſt, meliore conditione: id eſt, neſcit plus valere ad vitam beatam comparandam, quam ſuas maximas opes, imperiumque latiſſimum. verba igitur illa *ſorte beatior*, ſic explico: ſorte beatiore, vt ſat. VIII. lib. 2. *deterior carne*, id eſt, deteriore carne. beatum autem accipe, pro eo, quod beatum & contentum efficit, *εὐδαιμονικὸν* Græci dicunt, vt opes beatæ. poteſt & ſic explicari, vt nihil tamen à priore explicatione diſcedamus. Is qui toti Africæ imperat, neſcit ſortem eſſe meliorem eius, qui aquæ puræ fonticulum habeat, ſiluamque exiguam, & fundum minimè mendacem, ſubintellige, quam ſuam, qui tot ciuitatibus, & prouincijs imperet. de verbo fallendi vide ſup. Od. X. lib. I. ſic loquitur infra Odc. II. libri. epod. *num uiperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit?*

ſegetis certa fides meæ.] *fundus non mendax*, vt ſup. Od. I. huius lib.

Læſtrygonia] Læſtrygoniam amphoram ſublata omni controuerſia expono, Formianam, auctore M. Tull. ad Att. lib. 2. cuius hæc verba ſunt. *ſi verò in hanc τηλέπυλον veneris λαιστρυγονίην, Formias dico: qui fremitus hominum?* ad Hom. enim verſum reſpicit, qui eſt *ὀδυσσ. κ.* vt dicemus od. prox. Formiæ autẽ (inquit Strabo) *Λακωνικὸν κτίσμα ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον*.

Langueſcit mihi] langueſcit vinum, quod deferueſcit, atque inueteraſcit. nam languidiora vina appellat (opinor) Oda XXI. huius lib. quæ ſunt vetuſtiora: quandoquidem vinum ætate vapores craſſiores & minus ſalubreis amittit: maturitatem autem amaram quidem illam, ſed ſalubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam, capitique vtilem colligit & comparat. poteſt & ita dici, langueſcere vinum, quod matureſcit. Nam etiam Athenæus lib. I. ſcribit quædam vina tardiſſimè matureſcere, quale eſt Surrentinum, quod anno 25. poſt quam preſſum eſt, ad vſum bibendi idoneum eſſe incipit.

importuna] quæ neminem veluti in portu conquieſcere ſinit: vel quæ quodammodo à portu prohibet. ſic epiſt. ad Loll. I. lib. I. *argenti ſitim, importunam* appellat. & ſaty. VIII. lib. I. *importunas volucres*. ſic Virg. lib. II. Aen. *Bellum importunum* eadem ratione M. Tull. in Cluentiana, Saſſiã illam Cluentij matrem *mulierem importunam* nominat, & offic. 2 *tyrannum importunum*; & *Verris naturam immanem, atque importunam*. Eſt etiam importunus, qui vix vnquam, aut ne vix quidem quieſcit, vt epi. ad Iul. Flor. lib. 2. *Alter diues & importunus*. & ſaty. V. lib. 2. *Importunus amat laudari*, & Od. XIII. lib. 4. *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus*. & epiſt. ad Numic. lib. I. *Cuilibet hic faſces dabit, eripietque curule. Cui volet, importunus ebur.* Hoc igitur ſentit Horat. ſe tãtum habere bonorum fortunæ, quantum ſatis

ſit

sit & ad victum,cultumque,& ad animi æquitatem, ac vitę tranquillitatem. Nā quemadmodum,cui desunt res ad victum necessariæ,is,quieto aut ocioso animo esse non potest:sic cui tantum,quantum satis est,suppetit,quieto, & soluto animo esse debet.Importunum ait esse Festus,in quo nullum auxilium est,velut esse solet portus nauigantibus.

contracto melius parua Cupidine]Cupido pro cupiditate semper,quod sciam,apud hunc poetam,generis est masculini,vt annot.ad Od.xvi.lib.2.refrenata(inquit)& compressa cupiditate,facilius vectigal pendam, quam si Lydiam vsque ad Mygdones continuem.habitant autem Mygdones,vt tradit Strabo lib. 12.in ea Olympi montis parte,quæ ad Septentriones spectat.

Haliattici] Crœsi patris,vt aiunt.

Bene est] subintell.ei.

parca,quod satis est,manu] dedit parca manu , & tamen,dedit,quantum satis est.significat, ei, qui modica re familiari contentus sit, beatē viuere licere.

AD AELIVM LAMIAM. Ode 17.

Primum nobilitatem ipsius laudat: deinde admonet, ut se præparet ad diem crastinum,qui pluuiosus fore uidebatur, hilariter exigendum.

AELI uetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos,& nepotum
Per memores genus omne fastos.
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps,& innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lirim,
Latè tyrannus.cras folijs nemus
Multis,& alga littus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet,aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix.dum potes,aridum
Compone lignum:cras Genium mero
Curabis,& porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

COMMENTARII.

vetusto ab Lamo.] etiam Homerus ὀδυσσ.κ. videtur Lamum Formiarum,quam λαιστρυγονίην nominat,conditorem fuisse,significare.sic Homer. Ἑβδομάτῃ δ'ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον,Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν Ἠπύει εἰσελάων. fuit autè hic Lamus Neptuni filius,quemadmodum ad eum locum annot.Eustathius

Per memores genus omne fastos] siue fastos, siue fastus legas, nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & testatur Priscian. lib. 6. vtranque scripturam reperiri: sed illud tamen vsitatius est. sic infrà Od. XIII. lib. 4. *Notis condita fastis.* memores nominat etiam Od. XIIII. eod. lib.

princeps.] primus.

Maricæ] Nymphæ, de qua Virg. lib. 7. Aeneid. *hunc* (Latinum) *Fauno, & Nympha genitum laurente Marica.*

innantem] influentem tralatio ducta à rebus animatis.

Lirim] fluuium, qui in Minturnas influit, vt docet Strabo lib. 5. his verbis, *παρὰ τὰς Φρεγγέλλας ὁ Λῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδούς.* Horat. Ode. XXXI. lib. 1. *taciturnum amnem* appellat.

alga inutili] alga, herba est, quam mare ad littus proijcit. Idem Horat. sat. v. lib. 2. *Et genus, & uirtus, nisi cum re, uilior alga est.*

aquæ nisi fallit augur] Ode XXVII. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.*

compone] extrue, vt frigus propulses. facito vt focus tuus sit luculentus. Od. IX. lib. 1. *Dissolue frigus ligna super foco Largè reponens.*

cras genium mero] sic epistola ad August. lib 2. *Floribus & uino Genium memorem breuis aeui.* repete *ἀπὸ κοινοῦ* placabant. curabis ergo Genium porco, vt comedas. non vt immoles.

operum solutis.] feriatis, vacantibus ab opere, ociosis. operum vacuis, vt saty. II. lib. 1. *Siue operum uacuo gratus conuiua per imbres Vicinus,* &c.

AD FAVNVM. Ode 18.

Vt sibi propitius sit.

FAVNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis, & aprica rura
Lenis incedas: abeasque paruis
Aequus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ: uetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboso pecus omne campo:
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis uacat ocioso
Cum boue pagus:
Inter audaceis lupus errat agnos:
Spargit agresteis tibi silua frondeis:
Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

COMMENTARII.

Faune.] de Fauno diximus ſuprà ad Odam XVII. lib. I.

æquus] placatus, propitius, non offenſus. vide ad Oden III. lib. 2.

alumnis] vt agnis, hædis.

ſi tener] preces concipiebantur cum conditione. vide annot. ad ſaty. 6. lib. 2. ibi. *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*

pleno] confecto.

cadit] tibi immolatur.

Veneris ſodali] ſic ſup. *Hebrum hiemis ſodalem* dixit. crateræ autem ſcriptum eſt in omnibus cod. antiquis. neque eſt quòd *crateri* ſubſtituamus in huius vocis locum. cum vtraque peræquè ſit in vſu pro re eadem, quanuis aliter ſentiat Nonius.

vetus ara] & ſi vetus ara, &c. ſic Virg. in Tityro. *Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.*

Cum tibi nonæ red. Decemb.] Faunalibus.

Feſtus in pratis, &c.] aiunt in Achillis Statij libro ita legi: *Feſtus in pratis uacat, ocioſo Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Tornes. reperi: ſed cum litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. quorſum enim pardum feſtum dicat, qui nunquam in opere faciendo verſatur? præterea cum de agro ſuo loquatur, quis vnquam pardos vidit in Sabinis?

vacat] vacat ab opere, ocioſus eſt.

inuiſam] ſeu inuiſam propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.

pepuliſſe terram] pellere & pulſare terram, idem valere, quod ſaltare, apud hunc poetam, admonuimus ſuprà ad Od. 4. lib. I.

AD TELEPHVM MVRAENAM, AVGVREM. Ode 19.

Reprehendit eum, quòd veterum hiſtoriarum ſtudio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucundè viuendum pertinent, negligat.

QVANTVM diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Aeaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris

Murenæ.tribus,aut nouem
Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impareis.
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet ſupra
Rixarum metuens,tangere Gratia
Nudis iuncta ſororibus.
Inſanire iuuat.cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras
Odi:ſparge roſas,audiat inuidus
Dementem ſtrepitum Lycus:
Et uicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
Puro te ſimilem Telephe ueſpero,
Tempeſtiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

COMMENTARII.

Quantum diſtet ab Inacho] hiſtorias,quæ nihil ad hilariter,iucundeque viuẽdum pertinent,narras,vnde & quanti vinum generoſum paremus:quis aquam & balneum calfaciat:vbi cœnemus, & quota hora frigus foco luculento arceamus,non narras.

ab Inacho] Phoroneus Inachi filius rex Argiuorum primus homines fuſos ac diſperſos, & ſuo quenque arbitratu, modoque viuentes, vnum in locum congregaſſe, & ad ſocietatem, communitatemque ciuilem redegiſſe dicitur. ei ſucceſſit Argus ex eius filia natus. Argi duo filij extiterunt, Piraſus,& Phorbas Phorbantis filius Triopa, Iaſi & Agenoris pater. Atque Iaſi quidem filia Io. Agenoris autem filius Crotôpus poſt Agenorem regnauit,ex quo natus eſt Sthenela. Danaus porrò ab Aegypto profectus,Sthenelæ filium,illiusque poſteros regno ſpoliauit. Inachum Aeſchylus vocat Ἀργεῖον ποταμὸν.quem Argiuorum regem fuiſſe tradunt chronologi.

Codrus] Codrus rex Athenienſium vltimus, vt teſtatur Paterculus. Melanthi filius, qui ſeſe in medios hoſtes immiſit ſeruili veſtitu, ne poſſet agnoſci,ſi eſſet ornatu regio inſignis:quia ex oraculo reſponderat Apollo,quorũ rex ĩterfectus eſſet,eos ſuperiores futuros.ſcribit M.Tull. Tuſcu.1. & alii cõplures.

non timidus mori] ſic loquitur Od.1x.lib.4.*Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

genus Aeaci] Aeacus Iouis ex Oenone Aſopi filia, quæ poſtea Aegina fuit appellata,filius:Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater.ex Peleo & Thetide natus Achilles:ex Telamone Aiax,& Teucer, non ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus,&c.

& pugnata ſacro bella ſub Ilio] pugnata bella,& pugnatæ pugnæ,genus

loquendi non inusitatum bonis scriptoribus: cui similia quędam alia collegimus ad Od. VI. lib. 2.

sacro] execrando, vt Od. VII. epod. *sacer nepotibus cruor*. & sat. III. lib. 2. *is intestabilis & sacer esto*. sup. Od. III. huius libri, Iuno sibi & Mineruæ damnatum Ilium esse dicebat. Catull. ad C. Licinium Caluum. *Dij magni: horribilem et sacrum libellum* Plaut. Bacchid. *ego sum sacer, scelestus*.

Chium cadum] Cadum vini Chii. Vinum Chium numerat Athenæus li. I. in laudatissimis, & optimis vinis. Quemadmodnm autem Horatius *cadum Chium dixit*, ita & Tibull. *cados Falernos* lib. 2. & ibidem *Chium cadum*.

quis aquam temperet ignibus] id est, quis balneum calfaciat. Notissimum est autem veteres, illotos ad cœnam venire non consueuisse. Plautus in Sticho. *Quam mox coćta est cœna? impransus ego sum*, E. *abi intrò ad me, & laua*. & in Amphitryone. *lauisti*. AMPH. *quid postquam laui?* ALC. *accubuisti*. M. Tullius quidem lib. 2. epist. ad Att. sic loquitur, Atticum inuitans. *Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus*. Iam aquam ignibus temperare, calefacere est, aut certe tepefacere. quam si quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non dissentiam, neque pugnabo.

quo præbente domum, &c.] cuius domi, & quota hora cœnantes Pelignum frigus luculento foco propullemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt, vt præbere aquam, salem, &c. de quo genere dicemus sat. 4. lib. 1. sic locutus est & sat. V. eiusdem lib. *Muræna prabente domum, Capitone culinam*. Peligni populi Samnitibus vicini. quorum metropolis est Corfinium.

quota] hora.

Da lunæ properè nouæ] Quemadmodum amatores amicarum suarum nomina toties commemorabant, quoties bibebant, ita & eorum, quos honestè amabant, absentium, & Deorum quoque memoriam solebant inter bibendum recolere ac renouare. superioris moris exemplum est apud Theocrit. εἰδ. β. ἀ- τὰρ τέοσον αἰὲν ἔρωτος Ἀκράτω ἐπεχεῖτο. id est, semper amoris vinum fundebat, seu bibebat. Amoris vinum est (inquit interpres) quod quis bibit amicam suam, aut puerum memoria repetés. quod intelligere licet ex illo eiusdem Theocriti versu in θαλυσ. Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγεάνακτος. posterioris apud Tibull. eleg. I. lib. 2. *Sed bene Messallam sua quisque ad pocula dicat, Nomen & absentis singula uerba sonent* In his verbis autem *Da lunæ, Da noctis mediæ*, subaudiendum cyathum, aut poculum.

Qui Musas amat impares, &c.] poeta (inquit) Musis deditus, Musarumque amore perculsus, nouies bibet, si volet insanire: sed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuiciis abhorreat, plus quam tres vini cyathos haurire.

tres prohibet supra] extat apud Græcos prouerbium tale, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt præscribat, quoties bibendum. sed Eustath. commentar. in lib. ὀδυσσ. ἰῶτα sic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorum vini, quos quis ebibit sed ad vini & aquæ temperationem referat Ait enim tria, significare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confusionem: quinque, duorum vini, cum tribus aquæ: quattuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἴσον ἴσῳ: superiores illas temperationes, esse hominum sanorum, & tamen hilarorũ: hanc insanorum. esse & quartam bibendi rationem, si quis merum bibat, hancque παράλυσιν afferre. Athenæus autem lib. 10. videtur paulò aliter explicare. eius enim sunt hęc verba: ἡ δ' ἐγκρᾶσις αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. Et profert eo loco Anacreontis uersus aliquot corruptos. ex quibus intelligere licet Anacreontem duos aquæ cyathos quinque cyathis uini admisceri uelle. utitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *uide quot cyathos bis bibimus? ST. tot, quot digiti sunt tibi in manu. cantio est Græca, καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.* Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor) pertinet. Sed id certè pertinet, quòd apud eundem Athen. lib. 2. Panyasis primum potum Gratijs, Horis, & Baccho tribuit: secundum Veneri, & iterum Baccho: tertium contumeliæ & damno, seu noxæ, quam ἄτην uocat. Eubulus autem apud eundem, Bacchum ita facit loquentem: τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω, τοῖς εὖ φρονοῦσι· τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα, Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι. τὸν δὲ δεύτερον Ἔρωτος, ἡδονῆς τε. τὸν τρίτον δ' ὕπνου. & usq; ad decimum progreditur, quem insaniæ esse dicit. Nam tres cyathos tantùm sanis se miscere dicit: unum bonæ ualetudinis: alterum amoris & uoluptatis: tertium somni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarum metuens] sic locutus est Od. XXIIII. lib. 3. *& metuens alterius uiri Certo fœdere castitas.*

Gratia Nudis iuncta sororib.] sic infrà Od. VII. lib. 4 *Gratia cum Nymphis, geminisq; sororibus audet Ducere nuda choros.* uide suprà Ode XXXX. lib. 1. ibi, *& solutis Gratiæ zonis.*

Insanire iuuat] sic Anacreon ait se insanire uelle bibentem. Ἄφες με τοὺς θεούς σοι Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί· Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ' Ἀλκμαίων τε, Χ' ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτάς, Πιὼν δ' ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω, θέλω μανῆναι. Suprà Od. VII. lib. 2. *non ego sanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere est amico.*

Berecinthiæ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tibiarum usus primùm inuentus est. Itaque etiam adhibebantur in sacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. XV. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remisto carmine tibiis.*

cur pendet tacita] sic Sappho citharam suam appellans, hortatur, ut uocalis fiat. ἄγε μοι δῖα χέλυ, φωνάεσσα γίνεο.

Parcentes ego dext.] ignauas & ociosas: uel parcè ministrantes.

non habilis] non conueniens: quia puella.

nitidum] nitida & benè curata cute. ut epist. ad Albium Tibull. lib. 1. *Me pinguem et nitidum*, &c. uel nitidum intellige, unguento nitentem, ut suprà Od. IIII. lib. 1 *Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto.* & ita Græci λιπαρὸν sæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui sit benè curato, & benè habito corpore, qualis est ille Delphis apud Theocr. εἰδ. β. quem λιπαρόχροον Simætha nominat, id est, εὔτραφη, benè curatum nitida cute. sic Virg. 6. Aen. *equos nitentes* appellat. & Terent. in Eunu. *qui color, nitor, uestitus? quæ habitudo est corporis?*

Tempestiua] matura, uiri potens.

lentus] languidus: qui me languore afficit. sic sup. Ode XIII. lib. 1. *Quàm lentis penitus macerer ignibus.*

AD PYRRHVM. Od. 20.

Ne formosum puerum à puella abstrahere conetur.

NON *uides quanto moueas periclo*
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?

Dura post paulo fugies inaudax
Pælia raptor :
Cum per obstanteis iuuenum cateruas
Ibit, insignem repetens Nearchum :
Grande certamen, tibi preda cedat
Maior, an illi.
Interim dum tu celereis sagittas
Promis, hæc denteis acuit timendos :
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis :
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

COMMENTARII.

Non vides] *ἀλληγορία* est. Non vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formosum adolescentem adimas? profectò tu, qui puerum ei eripuisti, cùm illa Nearchum suum abs te repetet, bellumq; tibi ob eam causam inferet, non audebis cum ea prælium inire : sed te statim in fugam conijcies, victumq; fatebere. amantem mulierem, cum leena: adolescentem amatum, cum catulis comparat.

inaudax] non audax, ignauus, timidus.

Grande certamen] certamen erit inter vos, vter vestrum superior sit, id est vter Nearcho potiatur.

Interim dum tu] Intereà dum tu sagittas expedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, dentes acuit, quibus te discerpat, ac laceret.

Arbiter pugnæ &c.] ille autem Nearchus tanquam pugnæ arbiter, & iudex, victoriam pedibus supposuisse dicitur, vel pugnæ euentum expectans, vel declarans in sua potestate esse situm, vtri potius gratificetur, victoriamq; adiudicet. *ponere* autem *sub pede*, seu *sub pedibus* dicuntur, qui domuerunt, qui sunt superiores, qui habent in potestate: quale est illud Lucretij lib. 1. *Quare relligio pedibus subiecta uicissim Obteritur : nos exæquat uictoria cœlo.* Titus liuius lib. 34. annalium. *Argos & Lacedæmonem duas clarissimas urbes lumina quondam Græciæ, sub pedibus tuis relinquemus?* Virg. Aen. lib. 7. *quorumque à stirpe nepotes Omnia sub pedibus, quà sol utrunque recurrens Aspicis Oceanum, uertiq;, regiq; uidebunt.*

odoratis] uel rosa, vel alio suauis odoris flore, ut Od. xi. lib. 2. *& rosa Canos odorati capillos, Dum licet. Odoratus* autem participium est sine origine verbi: de quo genere suprà ad Od. xi. lib. 2.

Qualis aut Nireus] omnium Græcorum Achille excepto, pulcherrimus, ut ait Hom. *ἰλ. β. Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.* Od. xv. epod. *Formaque uincas Nirea.*

aut aquosa raptus] Ganymedes. Virgil. lib. 1. Aen. *rapti Ganymedis honores.*

AD

AD AMPHORAM. Ode 21.

Vt in Coruini gratiam vina vetusta promat.

O NATA mecum Consule Manlio,
Seu tu querelas, siue geris iocos,
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum:
Quocunque lectum nomine Masicum
Seruas, moueri digna bono die,
Descende, Coruino iubente
Promere languidiora uina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur & prisci Catonis
Sępe mero caluisse uirtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo:
Tu spem reducis mentibus anxijs,
Vireisque, & addis cornua pauperi,
Post te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, & si læta aderit, Venus,
Segnesque nodum soluere Gratię,
Viuæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

COMMENTARII.

Consule Manlio] L. Manlio Torquato. L. Aurelio Cotta Coss. Hi. P. Sylla, & P. Antronio, qui erant designati, ambitus à se accusatis, & conuictis, consules in eorum locum facti sunt, beneficio legis. sic Od. XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Consule pressa meo.*

Seu tu querelas, siue geris] nullum (opinor) vinum est, in quo ea vis sit innata, vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel somnum afferat: verùm, vt Oda superiore ex Athenæo ostendimus, quędam sunt necessitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam somni. Prætereà constat vinum, cùm varia sint hominum ingenia, ad illam varietatem commutari, & accommodari. verbi gratia, si quis iracundus natura paulo largius bibat, iracundiam suam statim in promtu habet, ac declarat: si quis libidinosus & voluptarius:

rius: libidine inflammatur: & ita de ceteris sentiendum. vide annot. ad saty. 4 lib. 1. ibi. *Condita cum uerax aperit praecordia Liber.*

Seu facilem, &c.] somni epithetum apud Horat. vt Od. xi. lib. 2.

Quocunque lectum nomine] paulò ante dixit se, & hanc testam eiusdem esse ætatis, iisdemque Coss. natos: nunc hoc prætereà, cuiuscunque Consulis nomen testa prę se ferat, dignam esse, quę suo loco moueatur lęto aliquo die. vsus est autem verbo *mouendi* & Oda xiii. epod. *Tu uina Torquato moue Consule pressa meo.*

Descende] ex verbo descendendi intelligere licet solitos esse veteres vasa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Odæ xxviii. huius lib. *Parcis deripere horreo Cessantē Bibuli Consulis amphoram.* & Od. xii. lib. 4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum: Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.*

promere] vel descende promere, id est, vt ex te promas, vel iubente promere, id est, iubente Coruino, vt promam.

Languidiora vina] languidiora vina puto ea esse, quæ ætate maturuerunt, acerbitatemque insitam, tempore amiserunt, vt dixi sup. Od. xvi.

Non ille, quanquam S. m. Serm. te negl. horr.] quanquam pectus est ei præceptis philosophicis refertum: non ita se præbebit horridum tamen, vt te negligat. similia loquendi genera aunotauimus sup. ad Od. viii. huius libri.

Narratur & prisci Catonis] virtus Catonis positum pro Catone, vt annotauimus ad Od. v. huius lib. fuit autē hæc opinio de Catone maiore, illum vino se nonnunquam largius inuitare solitum esse, sed falsa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum scribit eum delectari solitum cœnis lautioribus, & copiosioribus, maximè cum rusticis vicinis, non solùm æqualibus, verūetiam adolescentibus. sic Plutarch. ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων, καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de senectute sic eum loquentem facit: *Ego propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuijs delector, nec cum æqualibus solum, qui pauci admodum restant: sed cum uestra etiam ætate, atque uobiscum: habeoque senectuti magnam gratiam, quæ mihi sermonis auiditatem auxit: potionis & cibi sustulit.* De iuniore autem idem Plutarchus in eius vita scribit. προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο τὸ πίνειν· ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id est, progressa autem iam ætate maximè recipiebat compotationes, vt sępe vsque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaque cum Memmius quidam in conuentu dixisset Catonem totas noctes ebrium esse: suscepto sermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies eum alea ludere.

Tu lene tormentum] Plato lib. 1. de legib. in extremo ait nullum esse tormentum minus sumtuosum, minusque noxium ac periculosum, quam vinum, ad explorandos & exquirendos hominum affectus & mores. Verba Platonis sunt hæc: καὶ μυρία δὴ λέγων οὐκ ἄν τίς ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τηνάλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας, οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε εὐτελείας, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. huc pertinet locus ille in epistol. ad Pison. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant, An sit amicitia dignus.* & epistol. ad Lollium 1. lib. 1. *Commissumque*

missiumque reges & uino tortum, & ira. significat autem Horatius] ingenia seueriora, & asperiora vino interdum leniri ac temperari.

Tu spem reducis mentibus] sic sup. Od. XVIII. lib. 1. *Quis post uina grauem militiam, aut pauperiem crepat?* & epist. ad Torq. lib. 1. *Quid non ebrietas designat? operta recludit: Spes iubet esse ratas,* &c. extant in hanc sententiam apud Athen. lib. 2. aliquot Diphili uersus, quos me non pigebit ascribere. Nam hunc locũ non solum illustrabunt, uerùm etiam explicabunt. sic igitur Diph. Ὦ πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε Διόνυσε καὶ σοφώτατ', ὡς ἡδύς τις εἶ. Ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιεῖς μόνος, Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν Τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν θρασύν. eódem pertinent illa Platonis lib. 1. de leg. de vino. πίνοντα τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν αὐτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον, ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλεόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται, καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν. καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παρρησίας, ὡς σοφὸς ὤν, μεστοῦται, καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκνως ὅτιοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ πρᾶξαι. id est hominem, qui biberit, primùm efficit placidiorem, quàm erat antea, & quo plus de eo gustarit, tanto illi plures bonas spes præbet, tanto plus uirium ad gloriam & existimationem suppeditat. ad extremum igitur omni orationis licentia, ac libertate, quasi sapiens sit, omniq; confidentia, atque audacia completur, ita ut quiduis strenuè atque impigrè & dicat pariter, & agat. & Aristoph. ἱππεῦ. Ὁρᾷς, ὅταν πίνωσιν ἄνθρωποι, τότε Πλουτοῦσι, διαπράττουσι, νικῶσι δίκας, Εὐδαιμονοῦσιν, ὠφελοῦσι τοὺς φίλους.

Regum apices] id est, Regum maiestatem, potentiam, fastigium. sup. Od. XXXV. lib. 1. *hinc apicem rapax Fortuna cum stridore acuto Sustulit,* &c.

Segnesque nod. sol. Grat.] id est, quę non facile concordiam dissoluunt: quę usque adeò arctis, & firmis uinculis inter se coniunctę sunt, ut ęgrè dissideant, aut distrahantur. *segnes soluere* autem genus est loquendi Gręcum, ut annot. ad Od. VIII. lib. 4.

Viuæque producent lucernæ] id est, totam noctem bibetur, & Veneri indulgebitur. tota nox in uino, & hilaritate consumetur. sic sup. Od. 8. huius libri. *et uigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum annotauimus, Romanos illos ueteres, atque etiam Gręcos, cœnas suas totam noctem producere solitos esse. crebra certe lucernarum, & lychnorum apud scriptores, cum de cœnis loquuntur, mentio satis declarat, eos noctu cœnare consueuisse. suprà idem Horatius significans multùm interesse inter arma, & conuiuia, sic loquitur. *Vino et lucernis Medus acinaces Immane quantum discrepat.* M. Tull. pro Cęlio. *Quam uolent in conuiuiis faceti & dicaces, nonnunquam etiam ad uinum diserti sint; alia fori uis est, alia triclinij: alia subselliorum ratio, alia lectorum. non idem iudicum, comissatorumque conspectus. lux denique alia solis, & lychnorum.*

IN DIANAM. Ode 22.

MONTIVM custos, nemorumq; uirgo
Quæ laboranteis utero puellas
Ter uocata audis, adimisq; letho
Diua triformis:
Imminens uilla tua pinus esto:
Quam per exactos ego lętus annos,

Verris,

Verris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

COMMENTARII.

Quæ laborantes vtero puellas] Eandem esse Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine sæculari pro Imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his postremis nominibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Siue tu Lucina probas vocari, Seu Genitalis.* de qua sic M. Tull. secundo de nat. deor. *Dianam autem eandem esse putant, a lucendo vtranq; nominatam. Itaque vt apud Græcos Dianam, eamque Luciferam: sic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non a venando: sed quod in septem numeratur tanquam vagantibus. Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij maturescunt aut septem nonnunquã, aut plerũq; nouem Lunæ cursibus: qui, quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur. concinneque, vt multa, Timæus, qui, cum in historia dixisset, qua nocte natus Alexander esset, eadem Dianæ Ephesiæ templum deflagrauisse, adiunxit, minime id esse mirandum, quod Diana, cum in partu Olympiadis adesse voluisset, abfuisset domo.* hactenus M. Tull. Sed cum Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis sit filia: qui potest esse eadem Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine sexto, Ilithyiam, & Iunonis esse filiam, & præsto adesse partubus, non obscurè significat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis assides, filia Iunonis, filiorum genitrix. sine te neque diem, neque noctem aspicimus, neque pubescimus. Pindari verba sunt hæc, si quis magis delectatur Græcis: Ελείθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, ἥρας· γενέτειρα τέκνων. ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν, ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον ἥβαν. Hesiodus item Ilithyiam, Iunonis filiam facit in Theogon. ἡ δ' ἥβην καὶ Ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν. Homerus autem Ilithyiam, μογοστόκον appellat ἰλ. τ. his verbis. Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογοστόκος εἰλείθυια Ἐξάγαγε προφόωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς. & ἰλ. λ. numero multitudinis μογοστόκους εἰλειθυίας Iunonis filias appellat. Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα δριμὺ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες. & Theocrit. εἰδ. λς. μογοστόκον Ἄρτεμιν. Pausanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuisse ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autem Ilithyiæ nomen ab his didicisse. Pausaniæ verba sunt hęc. Att. ἐλθοῦσαν ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δ' ἄλλους παρ' αὐτῶν φασι τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσι δὲ τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι. καὶ ὕμνον ᾄδουσιν ὠλῆνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα ἥρας εἶναι. Idẽ Arcad narrat se Ilithyię statuã vidisse apud Aegyenses à Damophonte fictã. quæ tota esset à capite vsque ad calcem veste textili tecta, cuiusq; nihil esset nudum, præter faciẽ, & extremas manus, & pedes: eius alteram manũ porrectam esse, & explicatam: altera facem tenere: quæ res vnũ è duobus significaret, vel partus dolores mulieribus instar ignis esse: vel illam pueros ex vtero matris in lucem, atq; in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pausaniæ sunt hæc. εἰλειθυίᾳ δ' εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ' ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυιά ἐστιν ἡ εἰς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας. Plato autem in Theæteto eandem esse Dianam, & Ilithyiam putat. vt ex eius verbis perspicuum esse potest. αἰτίαν δὲ τοῦ ἐδημίαν γυναῖκα αὐτὴν κυϊσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι. φασὶν εἶναι τὴν

optimam sui partem in potestatem deterrime redigat? an ita dicimus, si auro accepto filium, aut filiam sęuis et immanibus hominibus constringendam traderet, futurum ei aurum inutile, etiam si multum auri eo nomine accipiat: partem verò sui diuinissimam si impurissimę, et Deo inimicissimę parti seruire cogat, nihilq; eius misereatur: non fore miserrimum, neque sese auro corrumpendum prębiturum in perniciem, ac pestem multo grauiorem, quàm Eriphylen, quę aureum monile in perniciem, atque interitum viri sui accepit? verba Platonis Gręca, si quis nostris Latinis non contentus, forte desiderabit, ex ipso fonte petat. Vlysses quoque apud Hom. ὀδυσσ. λ. Alcinoo narrat se vidisse Eriphylam apud inferos, quę aurum in caput viri acceperit. στυγερήν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα. Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hęc pauca (quę ad hunc locum pertineant) scribit Pausanias Atticis. Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν, διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑπεδέξατο.

Diffidit vrbium portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt scribit M. Tull. epist. lib. 1. ad Attic.) *omnia castella expugnari posse dicebat, in qua modo asellus onustus auro posset ascendere.* Plutarchus in Paulo Aemilio scribit traditum esse à veteribus historicis, nō Philippum, sed eius aurum Gręciam subegisse, atq; euertisse: constatq; inter omnes illum plures vrbes auro, quàm vi, et ferro cœpisse. Eundem Pausanias in Arcad. scribit rerum gestarum magnitudine superiores quidem Macedonię Reges superasse: bonum autem imperatorem non iure appellandum esse: quippe qui et iusiurandum Deorum semper conculcarit, et fœdera ob quamlibet causam violarit, et fidem maximè omnium mortalium neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pausan. sunt hęc. Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον, τούτων μὲν πείθοιτο ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι. στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν καλέσειεν αὐτὸν, ὅς γε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τ' ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων. eidem consulenti, quibus potissimum rationibus vrbes expugnare, et hostium copias profligare posset, Apollinem ita respondisse ferunt: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, id est, Argenteis hastis confligito, et omnia vinces. Quod quidem Philippi consilium, atque institutum elegantissimè, vt omnia, exponit Dem. in orat. περὶ παραπρ. his verbis, τίσι γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε Φίλιππος ἁπάντων, καὶ τίσι τὰ μέγιστα κατείργασται τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πολιτευομένων τὰς πράξεις πωλεῖσθαι. τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ ἐπαίρειν τούτους, id est, quibus enim rationibus rerum omnium potitus sit Philippus, et quibus modis maximas rerum à se gestarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: ijs corrumpendis, qui in singulis vrbibus summę rei pręerant, his locupletandis, atque ornandis.

subruit æmulos Reges muneribus.] subruit, prostrauit, qui antea stabant. Sed, quod hic dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum est, quod tradit Pausanias Messen. primos omnium Lacedęmonios hosti munera dare cœpisse, primosq; belli victoriam auro venalem effecisse: antequàm autem Lacedęmonij in eo bello, quod cum Messenijs gesserunt, belli administrandi leges, et iura violassent, Aristocrateq; Arcas socios prodidisset: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere consueuisse. M. Tull. off. 2. scribit *C. Pontium Samnitem optare solitum, vt ad illa tempora se fortuna seruasset, & tunc esset natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non fuisse passurum diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

illaqueant] capiunt. Medea apud Eurip. ait dici solere, etiam Deos flecti mune-

muneribus. μή μοι σύ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.

Crescentem sequitur cura pecuniam] duo molestissima mala pecuniam crescentem sequuntur, cura seruandi, & augendi cupiditas. sic M. Tull. Parad. ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλὸν cupiditatem augendi, & metum amittendi, pecuniæ comites posuit. *neque enim* (inquit) *unquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis: neq; ea solum, quæ habent, libidine augendi cruciantur: sed etiam amittendi metu* quam igitur Cicero libidinem augendi dixit, Horatius maiorum famem nominat: quam ille metum amittendi, hic curam. Sed pauci hanc curam extimescunt, pauci pecuniam contemnunt. Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis, cum duas iam noctes insomnes præ cura traduxisset. ea remittenda ad illum curauit, hanc vnam facti sui causam afferens, ὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος, id est, non tanti ea à se fieri, quanta illa cura fuisset. hunc metum pluribus verbis describit, & exagitat Horat. saty. 1. lib. 1. *An uigilare metu exanimem, noctesq;, diesq; Formidare malos fures, incendia, seruos, Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum Semper ego optarem pauperrimus esse bonorum.* alterum autem malum, nempe maiorum famem, seu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauissimum cruciatum precatur auaris Theocritus εἰδυλλ. ις. quob inscribitur Ἔρως. Χαιρέτω ὅστις τοῖος, ἀνήριθμος δ' οἱ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν. de eadem sic Horat. Od. XXIIII. huius lib. *scilicet improbæ Crescunt diuitiæ, tamen Curtæ nescio quid semper abest rei.* & epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis: quòd, quanto plura parasti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes?* &c.

Iure perhorrui] id est, non immeritò diuitias immensas, & nimiã potẽtiam fugi, quandoquidem tam sollicito, & anxio animo sunt pecuniosi, ac potentes.

Quanto quisque sibi plura] id est, quanto quisque pauciora desiderabit, tanto facilius cupiditatem suam explebit.

feret] auferet, accipiet, consequetur, obtinebit. vide ann. ad Od. VIII. lib. 4.

& transfuga] tralatio, seu allegoria à re militari.

Contemtæ dominus splendidior rei.] sed quomodo quisquam eius rei dominus esse potest, quam contemnit, id est, quam non habet, neque possidet? dicam. qui rem aliquam contemnit, quamuis eam non possideat, non desiderat tamen: si non desiderat, non caret. At, qui quauis re non caret, eius verior est dominus, eaq; verius potitur, quàm, qui, quæ habet, ijs vti non audet. Nam, qui ijs bonis quæ possidet, miser abstinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò si verum quærimus, talium bonorum non est dicendus dominus, vt pote, quæ ne tangere quidem audeat. Prætereà, qui pecunia vti non audet, ne quid de summa deminuat, ac deperdat, non ille pecuniæ dominus est, sed eius, pecunia domina est. Postremò id cuiusque proprium est, quo quisque vtitur, ac fruitur, vt scribit M. Tull. ad Curium: quamuis iurisconsulti proprietatem, quam appellant, ab vsufructu separent, ac distinguant, illud dominium directum, hoc vtile nominantes. sit ita sanè, dummodò hoc sit vtile, illud inutile, atque inane. sed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus, qui est in epist. ad Iulium Florum lib. 2 *sed, quod non desit, habentem,* &c. quem video à nemine adhuc esse intellectum.

impiger] sic reperi scriptum in cod. Iannoct. Vrs. tribus Vatic. Rainunt. Card. Torn.

Magnas inter opes inops] sic Plaut. in Aulul. *Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit, Quos harpagonas, harpyias, et Tãtalos Vocare soleo, in opibus magnis pauperes, Et sitibundos in medio Oceani gurgite. Nulla illis satis diuitiæ sunt: nõ Midæ, nõ Crœsi, nõ omnis Persarum copia Explere illorum Tartaream ingluuiem potest.* significat ãt Horat.

vel

vel opulentiſſimos homines inopes eſſe, atque egentes, ſi augendi cupiditate inflammati, ſumtum facere non audeant.

Puræ riuus aquæ, ſiluaque iugerum, &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritati fallit: hoc eſt, latet eum: vel ignoratur ab eo, qui Africæ imperat, beatior eſſe ſorte, id eſt, beatiore ſorte, ſubintellige, quam ipſius ingentes opes. Eſt autem hoc genus loquendi planè Græcum. ſic enim Græci loquerentur. λανθάνει ὅσα εὐδαιμονικωτέρα τῷ κλήρῳ, τουτ᾽ ἔστι τῇ μερίδι, ἢ τῇ μοίρᾳ, ſubaudi τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων. ſic Plato in Gorgia. ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος, id eſt, ſi verbum verbo reddas, latuit ſeipſum miſerrimus factus. latinè dicerem, miſerrimus factus eſt, cum aliter putet tamen: vel neſcit ſe miſerrimũ eſſe factum. Iam vero vox *ſorte* non regitur a nomine *beatior*, poteſtate comparationis: ſed eſt ſeptimi caſus: (vt loquuntur grammatici) quemadmodum cum dicimus aliquem eſſe beatum patria, parentibus, ingenio, diuitijs, &c. hunc igitur locum ſic explico, riuum aquæ puræ, ſiluamque breuem, & anguſtam, & fundum fidelem, & reſpondentem votis agricolæ, vt ait Virg. is qui toti Africę imperat, neſcit eſſe beatiore ſorte, id eſt, meliore conditione: id eſt, neſcit plus valere ad vitam beatam comparandam, quam ſuas maximas opes, imperiumque latiſſimum. verba igitur illa *ſorte beatior*, ſic explico: ſorte beatiore, vt ſat. VIII. lib. 2. *deterior carne*, id eſt, deteriore carne. beatum autem accipe, pro eo, quod beatum & contentum efficit, εὐδαιμονικὸν Græci dicunt, vt opes beatæ. poteſt & ſic explicari, vt nihil tamen à priore explicatione diſcedamus. Is qui toti Africæ imperat, neſcit ſortem eſſe meliorem eius, qui aquę puræ fonticulum habeat, ſiluamque exiguam, & fundum minimè mendacem, ſubintellige, quam ſuam, qui tot ciuitatibus, & prouincijs imperet. de verbo fallendi vide ſup. Od. X. lib. I. ſic loquitur infra Ode. II. libri. epod. *num uiperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit?*

ſegetis certa fides meæ.] *fundus non mendax*, vt ſup. Od. I. huius lib.

Læſtrygonia] Lęſtrygoniam amphoram ſublata omni controuerſia expono, Formianam, auctore M. Tull. ad Att. lib. 2. cuius hæc verba ſunt. *ſi uerò in hanc* τηλέπυλον *ueneris* λαιστρυγονίην, *Formias dico: qui fremitus hominum?* ad Hom. enim verſum reſpicit, qui eſt ὀδυσσ. κ. vt dicemus od. prox. Formię autẽ (inquit Strabo) Λακωνικὸν κτίσμα ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον.

Langueſcit mihi] langueſcit vinum, quod deferueſcit, atque inueteraſcit. nam languidiora vina appellat (opinor) Oda XXI. huius lib. quæ ſunt vetuſtiora: quandoquidem vinum ætate vapores craſſiores & minus ſalubreis amittit: maturitatem autem amaram quidem illam, ſed ſalubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam, capitique vtilem colligit & comparat. poteſt & ita dici, langueſcere vinum, quod matureſcit. Nam etiam Athenæus lib. I ſcribit quædam vina tardiſſimè matureſcere, quale eſt Surrentinum, quod anno 25. poſt quam preſſum eſt, ad vſum bibendi idoneum eſſe incipit.

importuna] quæ neminem veluti in portu conquieſcere ſinit: vel quæ quodammodo à portu prohibet. ſic epiſt. ad Loll. I. lib. I. *argenti ſitim, importunam* appellat. & ſaty. VIII. lib. I. *importunas volucres*. ſic Virg. lib. II. Aen. *Bellum importunum* eadem ratione M. Tull. in Cluentiana, Saſſiã illam Cluentij matrem *mulierem importunam* nominat, & offic. 2 *tyrannum importunum*; & *Verris naturam immanem, atque importunam*. Eſt etiam importunus, qui vix vnquam, aut ne vix quidem quieſcit, vt epi. ad Iul. Flor. lib. 2. *Alter diues & importunus*. & ſaty. V. lib. 2. *Importunus amat laudari*, & Od. XIII. lib. 4. *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus*. & epiſt. ad Numic. lib. I. *Cuilibet hic faſces dabit, eripietque curule. Cui volet, importunus ebur*. Hoc igitur ſentit Horat. ſe tãtum habere bonorum fortunæ, quantum ſatis

ſit

sit & ad victum, cultumque, & ad animi æquitatem, ac vitę tranquillitatem. Nā quemadmodum, cui desunt res ad victum necessariæ, is, quieto aut ocioso animo esse non potest: sic cui tantum, quantum satis est, suppetit, quieto, & soluto animo esse debet. Importunum ait esse Festus, in quo nullum auxilium est, velut est se solet portus nauigantibus.

contracto melius parua Cupidine] Cupido pro cupiditate semper, quod sciam, apud hunc poetam, generis est masculini, vt annot. ad Od. xvi. lib. 2. refrenata (inquit) & compressa cupiditate, facilius vectigal pendam, quam si Lydiam vsque ad Mygdones continuem. habitant autem Mygdones, vt tradit Strabo lib. 12. in ea Olympi montis parte, quæ ad Septentriones spectat.

Haliattici] Crœsi patris, vt aiunt.

Bene est] subintell. ei.

parca, quod satis est, manu] dedit parca manu, & tamen, dedit, quantum satis est. significat, ei, qui modica re familiari contentus sit, beatè viuere licere.

AD AELIVM LAMIAM. Ode 17.

Primum nobilitatem ipsius laudat: deinde admonet, ut se præparet ad diem crastinum, qui pluuiosus fore uidebatur, hilariter exigendum.

AELI uetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne fastos.
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lirim,
Latè tyrannus. cras folijs nemus
Multis, & alga littus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix. dum potes, aridum
Compone lignum: cras Genium mero
Curabis, & porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

COMMENTARII.

vetusto ab Lamo.] etiam Homerus ὀδυσσ. κ. videtur Lamum Formiarum, quam λαιστρυγονίην nominat, conditorem fuisse, significare. sic Homer. Ἑβδομάτῃ δ᾽ ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν ἠπύει εἰσελάων. fuit antè hic Lamus Neptuni filius, quemadmodum ad eum locum annot. Eustathius

Per memores genus omne fastos] siue faltos, siue fastus legas, nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & testatur Priscian.lib.6. vtranque scripturam reperiri: sed illud tamen vsitatius est. sic infrà Od.XIII.lib.4. *Notis condita factis.* memores nominat etiam Od.XIIII.eod.lib.

princeps.] primus.

Maricæ] Nymphæ, de qua Virg.lib.7.Aeneid. *hunc* (Latinum) *Fauno, & Nympha genitum Laurente Marica.*

innantem] influentem tralatio ducta à rebus animatis.

Lirim] fluuium, qui in Minturnas influit, vt docet Strabo lib. 5. his verbis, *παρὰ τὰς Φρεγγέλλας ὁ Λεῦρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντύρνας ἐκδιδούς.* Horat. Ode. XXXI. lib. 1. *taciturnum amnem* appellat.

alga inutili] alga, herba est, quam mare ad littus proijcit. Idem Horat. sat. v. lib. 2. *Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.*

aquæ nisi fallit augur] Ode XXVII. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.*

compone] extrue, vt frigus propulses. facito vt focus tuus sit luculentus. Od.IX.lib. 1. *Dissolue frigus ligna super foco Largè reponens.*

cras genium mero] sic epistola ad August. lib 2. *Floribus & vino Genium memorem breuis æui.* repete ἀπὸ κοινοῦ piabant. curabis ergo Genium porco, vt comedas. non vt immoles.

operum solutis.] feriatis, vacantibus ab opere, ociosis. operum vacuis, vt saty. II. lib. 1. *Siue operum vacuo gratus conuiua per imbres Vicinus,* &c.

AD FAVNVM: Ode 18.

Vt sibi propitius sit.

FAVNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis, & aprica rura
Lenis incedas: abeasque paruis
Aequus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ: uetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboso pecus omne campo:
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis uacat ocioso
Cum boue pagus:
Inter audaceis lupus errat agnos:
Spargit agresteis tibi silua frondeis:
Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

COMMENTARII.

Faune.] de Fauno diximus suprà ad Odam XVII. lib. I.
æquus] placatus, propitius, non offensus. vide ad Oden III. lib. 2.
alumnis] vt agnis, hædis.
si tener] preces concipiebantur cum conditione. vide annot. ad saty. 6. lib. 2. ibi. *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*
pleno] confecto.
cadit] tibi immolatur.
Veneris sodali] sic sup. *Hebrum hiemis sodalem* dixit. crateræ autem scriptum est in omnibus cod. antiquis. neque est quòd *crateri* substituamus in huius vocis locum. cum vtraque peræquè sit in vsu pro re eadem, quamuis aliter sentiat Nonius.
vetus ara] & si vetus ara, &c. sic Virg. in Tityro. *Bissenos cui nostra dies altaria fumant.*
Cum tibi nonæ red. Decemb.] Faunalibus.
Festus in pratis, &c.] aiunt in Achillis Statij libro ita legi: *Festus in pratis uacat, ocioso Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Tornes. reperi: sed cum litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. quorsum enim pardum festum dicat, qui nunquam in opere faciendo versatur? præterea cum de agro suo loquatur, quis vnquam pardos vidit in Sabinis?
vacat] vacat ab opere, ociosus est.
inuisam] seu inuisam propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.
pepulisse terram] pellere & pulsare terram, idem valere, quod saltare, apud hunc poetam, admonuimus suprà ad Od. 4. lib. I.

AD TELEPHVM MVRAENAM, AVGVREM. Ode 19.

Reprehendit eum, quòd veterum historiarum studio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucunde viuendum pertinent, negligat.

QVANTVM distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Aeaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio.
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ properè nouæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris

Murænæ. tribus, aut nouem
Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impareis.
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet ſupra
Rixarum metuens, tangere Gratia
Nudis iuncta ſororibus.
Inſanire iuuat. cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras
Odi: ſparge roſas, audiat inuidus
Dementem ſtrepitum Lycus:
Et uicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
Puro te ſimilem Telephe ueſpero,
Tempeſtiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

COMMENTARII.

Quantum diſtet ab Inacho] hiſtorias, quæ nihil ad hilariter, iucundeque viuẽdum pertinent, narras: vnde & quanti vinum generoſum paremus: quis aquam & balneum calfaciat: vbi cœnemus, & quota hora frigus foco luculento arceamus, non narras.

ab Inacho] Phoroneus Inachi filius rex Argiuorum primus homines fuſos ac diſperſos, & ſuo quenque arbitratu, modoque viuentes, vnum in locum congregaſſe, & ad ſocietatem, communitatemque ciuilem redegiſſe dicitur. ei ſucceſſit Argus ex eius filia natus. Argi duo filij extiterunt, Piraſus, & Phorbas Phorbantis filius Triopa, Iaſi & Agenoris pater. Atque Iaſi quidem filia Io. Agenoris autem filius Crotôpus poſt Agenorem regnauit, ex quo natus eſt Sthenela. Danaus porrò ab Aegypto profectus, Sthenelæ filium, illiuſque poſteros regno ſpoliauit. Inachum Aeſchylus vocat Ἀργεῖον ποταμόν. quem Argiuorum regem fuiſſe tradunt chronologi.

Codrus] Codrus rex Athenienſium vltimus, vt teſtatur Paterculus. Melanthi filius, qui ſeſe in medios hoſtes immiſit ſeruili veſtitu, ne poſſet agnoſci, ſi eſſet ornatu regio inſignis: quia ex oraculo reſponderat Apollo, quorũ rex iterfectus eſſet, eos ſuperiores futuros. ſcribit M. Tull. Tuſcu. 1. & alii cõplures.

non timidus mori] ſic loqitur Od. 1x. lib. 4. *Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

genus Aeaci] Aeacus Iouis ex Oenone Aſopi filia, quæ poſtea Aegina fuit appellata. filius: Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater. ex Peleo & Thetide natus Achilles: ex Telamone Aiax, & Teucer, non ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus, &c.

& pugnata ſacro bella ſub Ilio] pugnata bella, & pugnatæ pugnæ, genus

loquendi non inuſitatum bonis ſcriptoribus: cui ſimilia quędam alia collegimus ad Od. vi. lib. 2.

ſacro] execrando, vt Od. vii. epod. *ſacer nepotibus cruor*. & ſat. iii. lib. 2. *is intestabilis & ſacer eſto*. ſup. Od. iii. huius libri, Iuno ſibi & Mineruæ damnatum Ilium eſſe dicebat. Catull. ad C. Licinium Caluum. *Dij magni: horribilem et ſacrum libellum* Plaut. Bacchid. *ego ſum ſacer, ſceleſtus*.

Chium cadum] Cadum vini Chii. Vinum Chium numerat Athenæus li. 1. in laudatiſſimis, & optimis vinis. Quemadmodum autem Horatius *cadum Chium dixit*, ita & Tibull. *cados Falernos* lib. 2. & ibidem *Chium cadum*.

quis aquam temperet ignibus] id eſt, quis balneum calfaciat. Notiſſimum eſt autem veteres, illotos ad cœnam venire non conſueuiſſe. Plautus in Sticho. *Quam mox cocta eſt cœna? impranſus ego ſum*, E. *abi intrò ad me, & laua*. & in Amphitryone. *lauiſti*. AMPH. *quid poſtquam laui?* ALC. *accubuiſti*. M. Tullius quidem lib. 2. epiſt. ad Att. ſic loquitur, Atticum inuitans. *Tu pridie Compitalia memento, balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus*. Iam aquam ignibus temperare, calefacere eſt, aut certe tepefacere. quam ſi quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non diſſentiam, neque pugnabo.

quo præbente domum, &c.] cuius domi, & quota hora cœnantes Pelignum frigus luculento foco propulſemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt, vt præbere aquam, ſalem, &c. de quo genere dicemus ſat. 4. lib. 1. ſic locutus eſt & ſat. v. eiuſdem lib. *Muræna præbente domum, Capitone culinam*. Peligni populi Samnitibus vicini. quorum metropolis eſt Corfinium.

quota] hora.

Da lunæ properè nouæ] Quemadmodum amatores amicarum ſuarum nomina toties commemorabant, quoties bibebant, ita & eorum, quos honeſtè amabant, abſentium, & Deorum quoque memoriam ſolebant inter bibendum recolere ac renouare. ſuperioris moris exemplum eſt apud Theocrit. εἰδ. β. ἀτὰρ τόσον αἰὲν ἔρωτος Ἀκράτω ἐπεχεῖτο. id eſt, ſemper amoris vinum fundebat, ſeu bibebat. Amoris vinum eſt (inquit interpres) quod quis bibit amicam ſuam, aut puerum memoria repetēs. quod intelligere licet ex illo eiuſdem Theocriti verſu in θαλυσ. Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμναμένος Ἀγεάνακτος. poſterioris apud Tibull. eleg. 1. lib. 2. *Sed bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat, Nomen & abſentis ſingula verba ſonent*. In his verbis autem *Da lunæ, Da noctis mediæ*, ſubaudiendum cyathum, aut poculum.

Qui Muſas amat impares, &c.] poeta (inquit) Muſis deditus, Muſarumque amore perculſus, nouies bibet, ſi volet inſanire: ſed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuiciis abhorreat, plus quam tres vini cyathos haurire.

tres prohibet ſupra] extat apud Græcos prouerbium tale, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt præſcribat, quoties bibendum. ſed Euſtath. commentar. in lib. ὀδυσσ. ἰῶτα ſic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorum vini, quos quis ebibit ſed ad vini & aquæ temperationem referat Ait enim tria, ſignificare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confuſionem: quinque, duorum vini, cum tribus aquæ: quattuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἴσον ἴσῳ: ſuperiores illas temperationes, eſſe hominum ſanorum, & tamen hilarorū: hanc inſanorum. eſſe & quartam bibendi rationem, ſi quis merum bibat, hancque παράλυσιν afferre. Athenæus autem lib. 10. videtur paulò aliter explicare. eius enim ſunt hęc verba: ἡ δ' ἔγκρασις αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. Et profert eo loco Anacreontis uersus aliquot corruptos . ex quibus intelligere licet Anacreontem duos aquæ cyathos quinque cyathis uini admisceri uelle . utitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *uide quot cyathos bis bibimus? St. tot, quot digiti sunt tibi in manu. cantio est Græca, καὶ πέντε πίνε, καὶ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.* Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor) pertinet. Sed id certè pertinet, quòd apud eundem Athen. lib. 2. Panyasis primum potum Gratijs, Horis, & Baccho tribuit: secundum Veneri, & iterum Baccho: tertium contumeliæ & damno, seu noxæ, quam *ἄτην* uocat. Eubulus autem apud eundem, Bacchum ita facit loquentem: *τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω, τοῖς εὖ φρονοῦσι: τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα, ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι. τὸν δὲ δεύτερον ἔρωτος, ἡδονῆς τε. τὸν τρίτον δ' ὕπνου.* & usq; ad decimum progreditur, quem insaniæ esse dicit. Nam tres cyathos tantùm sanis se miscere dicit: unum bonæ ualetudinis: alterum amoris & uoluptatis: tertium somni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarum metuens] sic locutus est Od. XXIIII. lib. 3. *& metuens alterius uiri Certo fœdere castitas.*

Gratia Nudis iuncta sororib.] sic infrà Od. VII. lib. 4 *Gratia cum Nymphis, geminisq; sororibus audet Ducere nuda choros.* uide suprà Ode XXXX. lib. 1. ibi, *& solutis Gratiæ zonis.*

Insanire iuuat] sic Anacreon ait se insanire uelle bibentem. *Ἄφες με τοὺς θεούς σοι Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ' Ἀλκμαίων τε, Χ' ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτὰς, Πιὼν δ' ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω, θέλω μανῆναι.* Suprà Od. VII. lib. 2. *non ego sanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere est amico.*

Berecinthiæ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tibiarum usus primùm inuentus est. Itaque etiam adhibebantur in sacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. XV. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remisto carmine tibiis.*

cur pendet tacita] sic Sappho citharam suam appellans, hortatur, ut uocalis fiat. *ἄγε μοι δῖα χέλυ, φωνάεσσα γένοιο.*

Parcentes ego dext.] ignauas & ociosas: uel parcè ministrantes.

non habilis] non conueniens. quia puella.

nitidum] nitida & benè curata cute. ut epist. ad Albium Tibull. lib. 1. *Me pinguem et nitidum*, &c. uel nitidum intellige, unguento nitentem, ut suprà Od. IIII. lib. 1 *Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto.* & ita Græci *λιπαρὸν* sæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui sit benè curato, & benè habito corpore, qualis est ille Delphis apud Theocr. *εἰδ. β.* quem *λιπαρόχρων* Simetha nominat, id est, *εὔτραφη*, benè curatum nitida cute. sic Virg. 6. Aen. *equos nitenteis* appellat. & Terent. in Eunu. *qui color, nitor, uestitus? quæ habitudo est corporis?*

Tempestiua] matura, uiri potens.

lentus] languidus: qui me languore afficit. sic sup. Ode XIII. lib. 1. *Quàm lentis penitus macerer ignibus.*

AD PYRRHVM. Od. 20.

Ne formosum puerum à puella abstrahere conetur.

NON uides quanto moueas pericl o
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?

Dura post paulo fugies inaudax
Pælia raptor :
Cum per obstanteis iuuenum cateruas
Ibit, insignem repetens Nearchum :
Grande certamen, tibi preda cedat
Maior, an illi.
Interim dum tu celereis sagittas
Promis, hæc denteis acuit timendos :
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis :
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

COMMENTARII.

Non vides] *ἀλληγορία* est. Non vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formosum adolescentem adimas? profectò tu, qui puerum ei eripuisti, cùm illa Nearchum suum abs te repetet, bellumq; tibi ob eam causam inferet, non audebis cum ea prælium inire: sed te statim in fugam coniicies, victumq; fatebere. amantem mulierem, cum leęna: adolescentem amatum, cum catulis comparat.

inaudax] non audax, ignauus, timidus.

Grande certamen] certamen erit inter vos, vter vestrum superior sit, id est vter Nearcho potiatur.

Interim dum tu] Intereà dum tu sagittas expedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, dentes acuit, quibus te discerpat, ac laceret.

Arbiter pugnæ &c.] ille autem Nearchus tanquam pugnæ arbiter, & iudex, victoriam pedibus supposuisse dicitur, vel pugnæ euentum expectans, vel declarans in sua potestate esse situm, vtri potius gratificetur, victoriamq; adiudicet. *ponere* autem *sub pede*, seu *sub pedibus* dicuntur, qui domuerunt, qui sunt superiores, qui habent in potestate: quale est illud Lucretij lib. 1. *Quare relligio pedibus subiecta uicissim Obteritur: nos exæquat uictoria cælo.* Titus Liuius lib. 34. annalium. *Argos & Lacedæmonem duas clarissimas urbes lumina quondam Græciæ, sub pedibus tuis relinquemus?* Virg. Aen. lib. 7. *quorumque à stirpe nepotes Omnia sub pedibus, quà sol utrunque recurrens Aspicit Oceanum, uertiq;, regiq; uidebunt.*

odoratis] uel rosa, vel alio suauis odoris flore, ut Od. xi. lib. 2. *& rosa Canos odorati capillos, Dum licet. Odoratus* autem participium est sine origine verbi: de quo genere suprà ad Od. xi. lib. 2.

Qualis aut Nireus] omnium Græcorum Achille excepto, pulcherrimus, ut ait Hom. *ἰλ. β.* Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Od. xv. epod. *Formaque uincas Nirea.*

aut aquosa raptus] Ganymedes. Virgil. lib. 1. Aen. *rapti Ganymedis honores.*

AD

AD AMPHORAM. Ode 21.

Vt in Coruini gratiam vina vetusta promat.

O NATA mecum Consule Manlio,
Seu tu querelas, siue geris iocos,
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum:
Quocunque lectum nomine Massicum
Seruas, moueri digna bono die,
Descende, Coruino iubente
Promere languidiora uina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur & prisci Catonis
Sæpe mero caluisse uirtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo:
Tu spem reducis mentibus anxijs,
Vireisque, & addis cornua pauperi,
Post te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, & si læta aderit, Venus,
Segnesque nodum soluere Gratiæ,
Viuæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

COMMENTARII.

Consule Manlio] L. Manlio Torquato. L. Aurelio Cotta Coss. Hi. P. Sylla, & P. Antronio, qui erant designati, ambitus à se accusatis, & conuictis, consules in eorum locum facti sunt, beneficio legis. sic Od. XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Consule pressa meo.*

Seu tu querelas, siue geris] nullum (opinor) vinum est, in quo ea vis sit innata, vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel somnum afferat: verùm, vt Oda superiore ex Athenæo ostendimus, quędam sunt necessitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam somni. Præterea constat vinum, cùm varia sint hominum ingenia, ad illam varietatem commutari, & accommodari. verbi gratia, si quis iracundus natura paulo largius bibat, iracundiam suam statim in promtu habet, ac declarat: si quis libidinosus & voluptarius:

rius: libidine inflammatur: & ita de ceteris sentiendum. vide annot. ad saty. 4 lib. 1. ibi. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.*

Seu facilem, &c.] somni epithetum apud Horat. vt Od. xi. lib. 2.

Quocunque lectum nomine] paulò ante dixit se, & hanc testam eiusdem esse ætatis, iisdemque Coss. natos: nunc hoc prætereà, cuiuscunque Consulis nomen testa prę se ferat, dignam esse, quę suo loco moueatur lęto aliquo die. vsus est autem verbo *mouendi* & Oda XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Consule pressa meo.*

Descende] ex verbo descendendi intelligere licet solitos esse veteres vasa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Odæ XXVIII. huius lib. *Parcis deripere horreo Cessantē Bibuli Consulis amphoram.* & Od. XII. lib. 4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum: Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.*

promere] vel descende promere, id est, vt ex te promas, vel iubente promere, id est, iubente Coruino, vt promam.

Languidiora vina] languidiora vina puto ea esse, quæ ætate maturuerunt, acerbitatemque insitam, tempore amiserunt, vt dixi sup. Od. XVI.

Non ille, quanquam S. m. Serm. te negl. horr.] quanquam pectus est ei præceptis philosophicis refertum: non ita se præbebit horridum tamen, vt te negligat. similia loquendi genera annotauimus sup. ad Od. VIII. huius libri.

Narratur & prisci Catonis] virtus Catonis positum pro Catone, vt annotauimus ad Od. v. huius lib. fuit auté hæc opinio de Catone maiore, illum vino se nonnunquam largius inuitare solitum esse, sed falsa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum scribit eum delectari solitum cœnis lautioribus, & copiosioribus, maximè cum rusticis vicinis, non solùm æqualibus, verùm etiam adolescentibus. sic Plutarch. ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων, καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ᾽ ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de senectute sic eum loquentem facit: *Ego propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuijs delector, nec cum æqualibus solum, qui pauci admodum restant: sed cum uestra etiam ætate, atque uobiscum: habeoque senectuti magnam gratiam, quæ mihi sermonis auiditatem auxit: potionis & cibi sustulit.* De iuniore autem idem Plutarchus in eius vita scribit. προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο τὸ πίνειν· ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id est, progressa autem iam ætate maximè recipiebat compotationes, vt sępe vsque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaque cum Memmius quidam in conuentu dixisset Catonem totas noctes ebrium esse: suscepto sermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies cum alea ludere.

Tu lene tormentum] Plato lib. 1. de legib. in extremo ait nullum esse tormentum minus sumtuosum, minusque noxium ac periculosum, quam vinum, ad explorandos & exquirendos hominum affectus & mores. Verba Platonis sunt hæc: καὶ μυρία δ᾽ ἂν λέγων οὐκ ἄν τίς ποτε ἀνύσειεν, ἕως διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τὴν ἀλλήλων ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ᾽ ἂν Κρῆτας, οὔτ᾽ ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε εὐτελείας, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. huc pertinet locus ille in epistol. ad Pison. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant, An sit amicitia dignus.* & epistol. ad Lollium 1. lib. 1. *Commissumque*

Verris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

COMMENTARII.

Quæ laborantes vtero puellas] Eandem esse Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine sęculari pro Imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his postremis nominibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Siue tu Lucina probas vocari, Seu Genitalis.* de qua sic M. Tull. secundo de nat. deor. *Dianam autem eandem esse putant, a luculo utranq; nominatam. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam: sic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non a uenando: sed qu d in septem numeratur tanquam uagantibus. Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij maturescunt aut septem nonnunquã, aut plerũq; nouem Lunæ cursibus: qui, quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur. concinneque, ut multa, Timæus, qui, cum in historia dixisset, qua nocte natus Alexander esset, eadem Dianæ Ephesiæ templum deflagrauisse, adiunxit, minime id esse mirandum, quod Diana. cum in partu Olympiadis adesse uoluisset, abfuisset domo.* hactenus M. Tull. Sed cum Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis sit filia: qui potest esse eadem Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine sexto, Ilithyiam, & Iunonis esse filiam, & præsto adesse partubus, non obscurè significat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis assides, filia Iunonis, filiorum genitrix. sine te neque diem, neque noctem aspicimus, neque pubescimus. Pindari verba sunt hæc, si quis magis delectatur Græcis: *Ειλείθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, ἥρας· γενέτειρα τέκνων. ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν, ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον ἥβαν.* Hesiodus item Ilithyiam, Iunonis filiam facit in Theogon. *ἡ δ' ἥβην καὶ Ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν.* Homerus autem Ilithyiam, *μογοστόκον* appellat *ἰλ. π.* his verbis. *Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογοστόκος εἰλείθυια Ἐξάγαγε πρὸ φόωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς.* & *ἰλ. λ.* numero multitudinis *μογοστόκους εἰλειθυίας* Iunonis filias appellat. *Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα Δριμὺ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες.* & Theocrit. *εἰδ. λς. μογοστόκον Ἄρτεμιν.* Pausanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuisse ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autem Ilithyiæ nomen ab his didicisse. Pausaniæ verba sunt hęc. Att. *ἐλθοῦσαν ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δ' ἄλλους παρ' αὐτῶν φασι τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσι δὲ τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι. καὶ ὕμνον ᾄδουσιν ὠδῖνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα ἥρας εἶναι.* Idē Arcad narrat se Ilithyię statuā vidisse apud Agyenses à Damophonte fictā. quæ tota esset à capite vsque ad calcem veste textili tecta, cuiusq; nihil esset nudum, præter faciē, & extremas manus, & pedes: eius alteram manū porrectam esse, & explicatam: altera facem tenere: quæ res vnū è duobus significaret, vel partus dolores mulieribus instar ignis esse: vel illam pueros ex vtero matris in lucem, atq; in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pausaniæ sunt hæc. *εἰλειθυίᾳ δ' εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ' ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυιά ἐστιν ἡ εἰς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας.* Plato autem in Theæteto eandem esse Dianam, & Ilithyiam putat. vt ex eius verbis perspicuum esse potest. *αἰτίαν δὲ τοῦ εἰδέναι γυναῖκα αὐτὴν κυϊσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι. φασὶν εἶναι τὴν*

Αρτεμιν, ὅτι ἄλοχος οὖσα τὴν λοχείαν εἴληχε, id est, caufam autē, cur nulla mulier, quæ ipfa grauida fieri, & parere poffit, obftetricis munere fungatur, aiunt hanc effe, quòd Diana à pariendo immunis, maturandorū, & procurandorū partuum prouinciam nacta eft. Plautus, Terentius, Varro, Catullus, & ceteri Latini, Iunonem Lucinam coniunctè, vel Lucinam tantùm efferunt. Ter. Heautontim. *Iuno Lucina fer opem.* & item alibi. Plaut. Aulul. *Iuno Lucina tuam fidem.* Catull. in carmine fæculari ad Dianam. *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis. Tu potens Triuia, & notho es dicta lumine luna.* Plautus in Truculento. *date mihi Hue ligna, atque ignem in aram, ut venerer Lucinam deam.* Varro lib. 4. de lingua Lat: *quæ ideo uidetur a Latinis Iuno Lucina dicta, uel quid terram, ut physici dicunt, iuuat, & lucet: uel quòd ab luce eius, qua quis conceptus est, una iuuat, donec mensibus actis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando, & luce Iuno Lucina: à quo parientes eam inuocant. Luna enim nascentium dux,* &c. fic Hor. Od. v. epod *Per liberos te, si uocata partubus Lucina ueris affuit.* Dionyf. Halicarn. lib. 4. εἰλειθυίαν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Ἥραν φωσφόρον. Theocritus ἐγκωμ. Πτολεμ. Εἰλείθυιαν, λυσίζωνον appellat. Ενθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον Αντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίνεσσιν. Η δ' οἱ εὐμενέοισα παρίσατο. Virgil. etiam ad equas transfert Georg. III. *Aetas Lucinam, iustosque pati Hymenæos Definit ante decem post quatuor incipit annos.* Oppianus lib. I. partus dolores omnibus animantibus acerbos, & moleftos effe fignificās, fic ait, Ὡς οὐ ῥηιδίην γενεὴν, οὐδ' ἰχθύσι μοῖραι ἔπασαν, οὐδ' ἄρα μοῦνον ἐπιχθονίοισι γυναιξὶν Αλγέα, πάντη δ' εἰσὶν ἐπαχθέες εἰλείθυιαι.

Diua triformis] τρίμορφος. Athenæus lib. 7. ait Apollodorum fcribere in libris de Diis, triglam Hecatæ immolari propter communitatem, & coniunctionem nominis. Deam enim effe triformem. fic Athen. Απολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Εκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος κοινότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. citat & Chariclidæ cuiufdam verfum. δέσποιν' Εκάτη τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη. icircò autem triformem appellari dicunt alij, quòd eadem fit Diana, & Lucina, & Hecate, feu Proferpina. Virg. Aen. 4. *Tergeminamque Hecaten, tria uirginis ora Dianæ.* eandem, Triuiam appellat Ennius vel quod in triuio ponitur, vel quòd in cęlo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, longitudinem.

exactos] confectos. *per exactos annos,* id eft, quotannis.

obliquum meditantis] qui dum cæditur, conetur morfione obliqua eum, à quo cædatur, malè multare: vel qui videatur fefe ad obliquas morfiones affuefacere, & exercere. hæc enim vis eft verbi *meditandi* propria. quod à Græco μελετᾶν tractum eft.

AD PHIDILEN. Ode 23.

Suadens, vt deos puris manibus, & confcientia benè actæ vitæ colat.

CAELO fupinas fi tuleris manus
Nafcente luna, ruftica Phidile:
Si ture placaris, & horna
Fruge Lareis, auidaque porca:
Nec peftilentem fenties Africum
Fæcunda uitis, nec fterilem feges

Rubiginem,

Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno.
Nam, quæ niuali pascitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices:
Aut crescit Albanis *in herbis*
Victima, pontificum secureis
Ceruice tinguet. te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium:
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragilique myrto.
Immunis aram si tetigit manus:
Non sumtuosa blandior hostia,
Mollibit auersos Penateis
Farre pio, & saliente mica.

COMMENTARII.

Cælo supinas] notat interpres Hom. ad illum versum, *Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον*, solitos esse heroas manibus in cęlum sublatis Iouem, ceterosque deos cælestes precari. marinos, ad mare porrectis: manes, et inferos, terra percussa. Primi moris exempla sunt hæc. Virgil. Aen. 1. *Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas, Talia uoce refert.* Idem secundo. *Sustulit exutas uinclis ad sidera palmas.* Idē. 3. *tendoque supinas Ad cælum cum uoce manus.* & 4. *Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.* Lucret. lib. 5. *& pandere palmas Ante Deum delubra.* Sallust. coniur. Catil. *manus supplices ad cælum tendere, miserari paruos liberos, rogitare Deos.* Hom. *ὀδυσσ. ι. Εὔχετο χεῖρ' ὀρέγων εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα.* Apollon. lib 1. *ἀργ. αἱ δὲ γυναῖκες Πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα χεῖρας ἀεῖραν Εὐχόμεναι νόστοιο τέλος θυμηδὲς ὀπάσσαι.* præ lætitia manus ad cælum tollit ille apud Hor. sat. v. lib. 2. *donec ohe iam, Ad cælum manibus sublatis, dixeris, urge.* Secundi hoc nunc mihi exemplum succurrit. Virg. Aen. 5. *Ni palmas ponto tendens utrasque Cloanthus Fudissetque preces, diuosque in uota uocasset: Dij, quibus imperium pelagi.* Postremi sunt hæc. Eur. *ἑκάβ. Ὦ χθόνιοι θεοί, σώσατε παῖδ' ἐμόν, ὃς μόνος, οἴκων ἄγκυρά τ' ἐμῶν, τὴν χιονώδη Θρῄκην κατέχει.* Idem Orest. *πότνια, πότνια νύξ, ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν, Ἐρεβόθεν ἴθι.* Homer. *ἰλ. ι Πολλὰ δὲ καὶ γαῖαν πολύφορβον χερσὶν ἀλοία Κικλήσκουσ' Ἀΐδην, καὶ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν.* idem & cum mortuos appellabant. M. Tull. Tusc. 2. *Tum Cleanthem, cum pede terram percussisset, uersum ex Epigonis dixisse ferunt, Audisne hæc, Amphiarae, sub terram abdite? Zenonem significabat, a quo illum degenerare dolebat.*

horna fruge] hornotina: huius anni. Od 11. epod *Et horna dulci uina promens dolio.* M. Tull. Verr. de anteactis. *frumentum hornotinum.* Propert. lib. 4. *Illa dies hornis cædem denunciat agnis.*

sterilem rubiginem] Virg. Georg. 1. *malam* vocat. *Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos Esset rubigo.*

Pomifero graue tempus anno.] autumnum significat, quem pomiferum item appellat Od. vii. lib. 4. *simul Pomifer autumnus fruges effuderit.* & Od. 11. li. epod. sic describit. *Vel cum decorum mitibus pomis caput Autumnus aruis extulit.*

graue autem tempus hoc loco dicit, quia pestilens, & insalubre. vt sat. v I. lib. 2. *Autumnusque grauis Libitinæ quæstus acerbæ.* ordo est: aut dulces alumni graue tẽpus non sentient anno pomifero, id est, anni parte pomifera, nempe autumno.

niuali Algido] Algidum mons, & vrbs eiusdem nominis. suprà Ode XII. lib. I. *gelidum* appellat. Od. I I I I. lib. 4. *Nigræ feraci frondis in Algido.*

deuota] vota, & promissa, seu obligata ex voto. sic deuotos appellat Cæsar lib. 3. de bello Gallico, soldurios illos, qui, cuius amicitiæ se deuouissent, cum eo omnibus in vita commodis fruebantur: omnia rursùs incommoda, & mala perferebant. suprà arborem illam, cuius casu propemodum oppressus est, deuotam nominauit, Od. huius. lib. 4.

Pontificum secur. Ceruì. ting.] à pontificibus publicè immolabitur.

bidentium] *bidentes* (inquit Festus) *sunt pecudes, seu oues, quæ duos dentes ceteris longiores habent.* sed alij, quorum sententia à doctis probatur magis, aiunt bidentes dictas esse, quasi biennes, quod bimæ immolarentur. Virgil. lib. 5. Aen. *cædit quinas de more bidentes.* idem VI. *totidem lectas de more bidentes.*

Paruos coronantem, &c.] te, quæ paruos deos habes domi.

Immunis aram si tetigit] manus immunis propriè, quæ nihil porrigit, inanis, vt Od. XII. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis*, id est, nihil afferentem. & epist. ad Villic. lib. I: *Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci.* sed hoc loco videtur subaudiri, à scelere: vt sit manus à scelere, aut culpa immunis, & ita Acr. & Porph. Solebant autem orantes aram tangere, seu tenere. Itaque Varro rerum diuinar. lib. 5. (vt refert Macrob. lib. 3.) *scribit aras primum ansas dictas, quod esset necessarium à sacrificantibus eas teneri*: quemadmodum vasorum ansas tenere & prendere solemus. ad quem morem respiciens Virg. Aen. XII. vt & hic Hor. Latinum Regem sic facit loquentem. *Tango aras, mediosque ignes, & numina testor.* idem Aen. IIII. *Talibus orantem dictis, arasque tenentem.* & M. Tull. pro Flacco. *qui si aram tenens iuraret, crederet nemo, per epistolam, quod volet, iniuratus probabit?*

Non sumt. bland. host. &c.] *sumtuosa hostia* sunt septimi casus: hæcque est huius loci sententia. si tua manus immunis: id est, sine vlla victima, vel, vt alij, innocens, aram tetigit: æquè placabit & flectet deos familiares farre, & mica salis, nihilo gratior Dijs futura propter sumtuosam aliquam hostiam. Plato in Alcibiade perspicuè ostendit Deos immortales, sumtuosas hostias non spectare, sed animorum integritatem, & preces. Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη (inquit) εἰ πρὸς τὰ δῶρα, καὶ πρὸς τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν ἡμῶν οἱ θεοὶ, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ψυχὴν. & mox. οἱ δὲ ἅτε ἀδωροδόκητοι ὄντες καταφρονοῦσιν ἁπάντων τούτων, &c. Sic & Xenop. ἀπομνημ. α. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς, ἔφη, καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον. πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα. Οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλα χαίρειν, id est, *cum autem sacrificaret parua de paruis, nihilo se deteriore conditione esse putabat ijs, qui de multis ac magnis multa, & magna immolant. Nam neque Dijs honestum fore, si magnis sacrificijs magis delectarentur, quàm paruis. Sæpenumero enim ea, quæ ab improbis proficiscantur, gratiora eis futura, quam, quæ à viris bonis: neque hominibus uitam optabilem, aut uitalẽ futuram, si, quæ ab improbis donentur, dijs sint gratiora, quàm, quæ à probis: quin existimabat deos immortaleis hominum piorum cultu, & muneribus magnopere delectari.* Iterum Plato in Euthyphrone ait dona nostra (dona autem

quæ

quæ Dijs ab hominibus dari debent, sunt τιμὴ, γέρας, χάρις, id est, honos, decus, gratia) ait igitur Plato dona nostra Dijs nihil prodesse.

auersos Penates] Ode xi. epod. *preces & auersum ad Iouem.*

saliente mica] Tibull. lib. 3. eleg. IIII. *At nasum in curas hominum genus, omnia noctis Farre pio placant, & saliente sale.* Idem lib. 4. ad Messal. *Paruaque caelestes placauit mica.*

IN AVAROS. Ode 24.

INTACTIS opulentior
Thesauris Arabum, & diuitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis, et mare Apullicum:
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clauos: non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythæ,
Quorum plaustra vagas rite trahũt domos,
Viuunt, & rigidi Getæ:
Immetata quibus iugera liberas
Fruges, & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua:
Defunctumque laboribus
Aequali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Priuignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Coniunx: nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere castitas.
Et peccare nefas, aut pretium est mori.
O, quisquis volet impias
Cędeis, & rabiem tollere ciuicam:
Si quęret pater vrbium
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
Clarus post genitis, quatinus, heu nefas,
Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quęrimus inuidi.

Quid tristes querimoniæ,
Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges sine moribus
Vanæ proficiunt, si neque feruidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataq́; solo niues
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora nauitæ.
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutisq́; uiam deserit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor uocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. *scelerum si bene pœnitet:*
Eradenda Cupidinis
Praui sunt elementa: & teneræ nimis
Mentes asperioribus
Formandæ studijs. nescit equo rudis
Hærere ingenuus puer:
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis uetita legibus alea.
Cum periura patris fides
Consortem socium fallat, & hospitem,
Indignoq́ue *pecuniam*
Heredi properet, scilicet improbæ
Crescunt diuitiæ, tamen
Curtæ nescio quid semper abest rei.

COMMENTARII.

Thesauris Arabum] sup. Od. xxix. lib. 1. *beatas Arabum Gazas* dixit, & secunda epist. ad Mæcen. lib. 1. *Diuitias Arabum.*

Cæmentis] lapidibus cæsis, ut supra Od. 1. huius libri, *huc frequens Caementa demittit redemptor.*

mare Apullicum] sic reperi scriptum in duobus lib. Vatic. & item Faer. Tornæs. in codice Donati autem *Ponticum* erat recenti manu scriptum, & in litura.

tura. Iam, quod ad ſyllabas attinet, ſimile eſt illud Od. 4. huius libri, *Altricis extra limen Apulliæ.*

adamantinos, &c.] ſolidiſſimos, firmiſſimos. fortaſſe, quos ſup. Od. xxxv. lib. 1. *clauos trabales* dixit, hic nominat adamantinos. vtrobique enim vim neceſſitatis ſignificat. Plato quidem lib. de rep. decimo *ἀδαμαντίνως*, id eſt, adamantinè, uſurpat pro eo, quod eſt *ἰσχυρῶς καὶ ἀμετακινήτως*, his uerbis, *ἀδαμαντίνως* (inquit) *δεῖ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντας εἰς ᾅδου ἰέναι* Neque temerè porrò, neque ineptè adamantini claui *τῇ ἀνάγκῃ*, id eſt, neceſſitati, quæ eadem fere eſt hoc loco, atque *εἱμαρμένη*, tribuuntur. Significatur enim fati, mortiſque neceſſitas immutabilis, & uis inuicta. Pindarus autem cum de alia neceſsitate loquatur, ita quærit ex Muſa: Quod periculum Argonautas ſolidis ex adamante clauis vinctos ad nauigandum impulit? ſic Pindar. *τίς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις*, id eſt, quod periculum neceſſarium coegit, ut nauigarent? Aeſchylus item in Prometh. *ἀδαμαντίναις πέδησι* dixit pro ſolidiſsimis ac duriſsimis. uide annot. ad Od. III. & xxxv. lib I

non mortis laqueis expedies] explicabis, extricabis. ſunt enim hi laquei *ἄφυκτοι, καὶ ἀδιέξοδοι*, id eſt, inexplicabiles, & quos effugere nemo queat. Homerus tantam vim Parcæ eſſe dicit, ut ne Dij quidem ab eo, qui ſibi ſit carus, mortem própulſare poſsint, ubi eum Parca ſemel comprehenderit. Verba Homeri ſunt hæc: *Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μετὰ ὁμοίιον, οὐδὲ θεοίπερ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι τανυλεγέος θανάτοιο.*

Campeſtres melius Scythæ] ſuprà Od. xxxv. lib. 1. *profugos* appellauit. Strabo *ἁμαξοίκους*; id eſt, in plauſtris habitantes, tanquam in domibus.

rigidi Getæ] cur rigidi? an quòd cælibes, *ἀγύναιοι*, atque iccircò *ἄβιοι*, vt ſcribit Strabo? an quòd uitæ cultu utuntur tenuiſsimo, parciſsimò, ac duriſsimo? uide Strabonem lib. ſeptimo.

Immetata quibus] quorum agri, nullis limitibus cum ſint inter ſe ſeparati, aut diſtincti, ſed communes, etiam fruges efferunt liberas & communes. *immetata* autem *iugera* accipe nullis metis, id eſt, terminis diſtincta. vel nullis decempedis dimenſa, aut deſcripta.

Nec cultura placet, &c.] nemo unus per omnem uitam in eodem agro colendo uerſatur: ſed alij ad certum numerum deſcripti ac diſtributi unum annum agrum colunt: anno ſubſequente ſuccedunt his alij ad eundem numerum: quieſcunt ij, qui ſuperiore anno coluerant, & ita deinceps, Atque hanc ſententiam declarant ea uerba, quæ ſtatim ſequuntur. *Defunctumque laboribus Aequali recreat ſorte Vicarius*, id eſt, eum, qui in labore annum uerſatus, eoq; labore defunctus eſt, uicarius, qui eius locum, uicemque ſubit, reficit ac recreat æquali ſorte, id eſt, dat illi ſui reficiendi facultatem, æquali agricolendi, laboriſq; perferendi conditione viciſsim accepta. Sic Cæſar de Sueuis lib. 4. de bello Gall. *Hi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa ſuis ex finibus educunt. Reliqui, qui domi manſerint, ſe, atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno poſt in armis ſunt: illi domi remanent. Sic neque agricultura, neque ratio, atque uſus belli intermittitur.*

temperat] nouerca manus abſtinet à priuignis: priuignis parcit, neque eis inſidias comparat, vllamve perniciem molitur, vt ſolent nouercæ. ſic loquitur & Virg. georg. 1. *Iam ſibi tum curuis male temperat unca carinis.* & M. Tull. Verr. 4. ſiue accuſation. lib. 2. *non ſolum ſocijs in eo bello conſuluit, uerumetiam ſuperatis hoſtibus temperauit.* ibidem: *ſi cuiquam denique ulla in re unquam temperauerit, ut et uos quoque temperetis.* Salluſt. coniur Catil. *Quippe ſecundæ res ſapientum animos fati*

gant

Quid triſtes querimoniæ,
Si non ſupplicio culpa reciditur?
Quid leges ſine moribus
Vanæ proficiunt, ſi neque feruidis
Pars incluſa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataq́; ſolo niues
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora nauitæ.
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutisq́; uiam deſerit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor uocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. ſcelerum ſi bene pœnitet:
Eradenda Cupidinis
Praui ſunt elementa: & teneræ nimis
Mentes aſperioribus
Formandæ ſtudijs. neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer:
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis uetita legibus alea.
Cum periura patris fides
Conſortem ſocium fallat, & hoſpitem,
Indignoque pecuniam
Heredi properet, ſcilicet improbæ
Creſcunt diuitiæ, tamen
Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.

COMMENTARII.

Theſauris Arabum] ſup.Od.xxix. lib.1 *beatas Arabum Gazas* dixit,& ſecunda epiſt. ad Mæcen. lib.1. *Diuitias Arabum.*

Cæmentis] lapidibus cæſis,ut ſupra Od.1. huius libri, *huc frequens Camenta demittit redemtor.*

mare Apullicum] ſic reperi ſcriptum in duobus lib. Vatic. & item Faer. Tornæſ. in codice Donati autem *Ponticum* erat recenti manu ſcriptum,& in litura.

tura. Iam,quod ad syllabas attinet,simile est illud Od.4.huius libri, *Altricis extra limen Apulliæ.*

adamantinos,&c.] solidissimos,firmissimos. fortasse, quos sup. Od.xxxv. lib.1. *clauos trabales* dixit,hic nominat adamantinos. vtrobique enim vim necessitatis significat. Plato quidem lib. de rep. decimo ἀδαμαντίνως, id est, adamantinè, usurpat pro eo,quod est ἰσχυρῶς καὶ ἀμετακινήτως, his uerbis,ἀδαμαντίνως (inquit) δεῖ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντας εἰς ᾅδου ἰέναι Neque temerè porrò, neque ineptè adamantini claui τῇ ἀνάγκῃ, id est, necessitati, quæ eadem fere est hoc loco, atque εἱμαρμένη, tribuuntur. Significatur enim fati, mortisque necessitas immutabilis, & uis inuicta. Pindarus autem cum de alia necessitate loquatur, ita quærit ex Musa: Quod periculum Argonautas solidis ex adamante clauis vinctos ad nauigandum impulit?sic Pindar.τίς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις,id est,quod periculum necessarium coegit,ut nauigarent? Aeschylus item in Prometh. ἀδαμαντίναις πέδησι dixit pro solidissimis ac durissimis.uide annot. ad Od,111. & xxxv.lib 1

non mortis laqueis expedies] explicabis,extricabis. sunt enim hi laquei ἄρυκτοι,καὶ ἀδιέξοδοι, id est,inexplicabiles, & quos effugere nemo queat. Homerus tantam vim Parcæ esse dicit,ut ne Dij quidem ab eo, qui sibi sit carus, mortem própulsare possint,ubi eum Parca semel comprehenderit. Verba Homeri sunt hæc: Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μετὰ ὁμοίιον, οὐδὲ θεοίπερ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλησι τανυλεγέος θανάτοιο.

Campestres melius Scythæ] suprà Od.xxxv.lib.1. *profugos* appellauit. Strabo ἁμαξοίκους; id est,in plaustris habitantes,tanquam in domibus.

rigidi Getæ] cur rigidi? an quòd cælibes, ἀνέστιοι, atque iccircò ἄβιοι, vt scribit Strabo? an quòd uitæ cultu utuntur tenuissimo, parcissimo, ac durissimo? uide Strabonem lib.septimo.

Immetata quibus] quorum agri,nullis limitibus cum sint inter se separati,aut distincti,sed communes,etiam fruges efferunt liberas & communes.*immetata* autem *iugera* accipe nullis metis, id est, terminis distincta. vel nullis decempedis dimensa, aut descripta.

Nec cultura placet,&c.] nemo unus per omnem uitam in eodem agro colendo uersatur: sed alij ad certum numerum descripti ac distributi unum annum agrum colunt: anno subsequente succedunt his alij ad eundem numerum: quiescunt ij,qui superiore anno coluerant,& ita deinceps, Atque hanc sententiam declarant ea uerba,quæ statim sequuntur. *Defunctumque laboribus Aequali recreat sorte Vicarius,* id est, eum,qui in labore annum uersatus,eoq; labore defunctus est, uicarius, qui eius locum, uicemque subit, reficit ac recreat æquali sorte,id est, dat illi sui reficiendi facultatem,æquali agricolendi,laborisq; perferendi conditione vicissim accepta. Sic Cæsar de Sueuis lib.4. de bello Gall. *Hi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa suis ex finibus educunt. Reliqui,qui domi manserint,se,atque illos alunt. Hi rursus inuicem anno post in armis sunt: illi domi remanent. Sic neque agricultura, neque ratio,atque usus belli intermittitur.*

temperat] nouerca manus abstinet à priuignis: priuignis parcit, neque eis insidias comparat, vllamve perniciem molitur, vt solent nouercæ. sic loquitur & Virg. georg.1. *Iam sibi tum curuis malè temperat unda carinis.* & M.Tull. Verr.4. siue accusation.lib.2. *non solum socijs in eo bello consuluit, uerumetiam superatis hostibus temperauit.* ibidem: *si cuiquam denique ulla in re unquam temperaueris, ut ei nos quoque temperetis.* Sallust. coniur Catil. *Quippe secundæ res sapientum animos fati*

gant

gant: nedum illi corruptis moribus, victoriæ temperarent. sic enim hunc locum emendauimus, cum in omnibus libris vulgatis corruptè legatur *obtemperarent*. emendauimus & locum apud Cæs. lib. I. de bello Gall. itidem corruptum. *neque sibi homines feros ac barbaros temperaturos existimabat, quin,* &c. ubi uulgo legitur *obtemperaturos.*

temperat innocens] idest, temperando priuignis est innocens: uel in eo se innocentem præstat, quòd temperat, ut diximus ad Od. octauam huius libri.

Nec dotata regit virum] Aristoteles lib. octauo de moribus, uiri & uxoris societatem scribit esse Aristocraticam, id est, ei reip. formæ similem, in qua præstantiores, & meliores, & optimates imperant. iccircò uirum preesse debere, cùm uxore uirtute præstet. Sed interdum (inquit) imperant mulieres, nempe eæ, ad quas amplæ uenerunt hæreditates, & benè dotatæ. *ἐνίοτε δ' ἄρχουσιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι.* sic Plautus in Asinaria: *argentum accepi: dote imperium uendidi.*

nec nitido fidit adultero] nitido, uel comto, & benè curato: uel unguentis delibuto, ut annot. ad Od. XIX. huius lib. & alibi.

adultero] amatore, ut sup. Od. XXXIII. lib. I. uel propriè accipe.

Dos est magna parent. virt.] Querebatur iam sua ætate Theognis non spectari in uxore quærenda genus, & parentum virtutem, sed pecuniam, his uerbis: *Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα Κύρνε, καὶ ἵππους Εὐγενέας καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν Βήσεσθαι· γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει Ἐσθλὸς ἀνὴρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῷ.* Magnam igitur habet dotem sponsa, ait Horat. quæ honesto loco nata est, quæque ab alio uiro abhorret. Non admodum dissimile est huic Horatiano, Plautinum illud in Amphitry. *Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur: sed pudicitiam & pudorem, & sedatum Cupidinem, Deum metum, parentum amorem, & cognatum concordiam.* Priscianus lib. 7. hunc locum profert ostendens *parentium* æquè ut *parentum* usitatum esse. idemque locum quendam ex M. Tull. Verr. VII. producit. metuere autem alterum uirũ, nihil aliud est, quàm *φυλάττεσθαι*, id est, uitare, & fugere: ab alio uiro tangi nolle, ut annot. ad Od. II. lib. 2.

Et peccare nefas, aut pretium] id est, aut non putant illorum matronæ sibi licere matrimonij castitatem, fidemq; uiolare: aut si uiolant, extremo supplicio afficiuntur. sic infrà Od. IIII. libri 4. *Culpam pœna premit comes.*

O, quisquis volet] significat ex peccandi licentia, & impunitate cædes, bellaque ciuilia manare: quæ mala qui tollere velit, parensque patriæ appellari cupiat, eum oportere seuerissimis legibus latis maleficia coercere, & comprimere: in eos autem, qui leges neglexerint, acerrimè animaduertere.

refrenare] comprimere. sic dixit *injicere frena licentiæ.* Od. XV. libri 4. quem locum, quemadmodum emendauerimus, videto suo loco.

Clarus post genitis] clarus futurus posteris: immortalem nominis sui gloriam posteris traditurus.

quatinus, heu nefas, Virtutem, &c.] *quatinus*, legendum, non *quatenus*. & ita cod. Faerni, & vnus Vatic. Præterea sic legendum esse docent veteres grammatici. in his Festus. Pendent autem hæc ex ijs, quæ proximè antecedunt, rationemque continent, quamobrem dixerit eum, qui res illas gesserit, clarum fore non apud suæ ætatis homines, sed apud posteros, hoc modo. quoniam (inquit) virtutem incolumem odimus, id est, eorum virtutem, qui viui sunt, & incolumes: virorum autem virtute præstantium mortuorum desiderio afficimur. sed nomen *inuidi* non videtur suo loco esse positum: debuitque poni statim post verbum *odimus*. est enim inuidi præstantes & excellentes viros odisse: mortuos

d :si-

desiderare non item. vt epist. ad August. lib. 2. *diram qui contudit hydram, Notaque fatali portenta labore subegit, Comperit inuidiam supremo fine domari. Vrit enim fulgore suo, qui pragrauat artes Infra se positas*, &c. sic Paterculus. *naturaliter audita visis laudamus libentius; & presentia inuidia, praterita veneratione prosequimur; & his nos obrui, illis instrui credimus.*

Quid tristes querimoniæ, si non, &c.] non est satis bonas leges ferri, sed oportet præterea pœnas legibus constitutas ab improbis repeti. Leges enim sine moribus nihil prosunt reip. Et quemadmodum præclare dictum est *ex malis moribus bonas leges natas esse*: ita bonis legibus hoc propositum esse debet, ut ciues benè sint morati: quem finem si lex non assequetur, inutilis & ociosa futura est.

si neque feruidis, &c.] declarat qui sint perditi, & corrupti mores: nempe immensum pecuniæ studium; & auaritia: paupertatis pudor & timor: cupiditates, & similes animorum pestes. ex hoc fonte omnia reip mala manarunt. pendent autem hęc ab ijs, quæ proximè antecedunt, hoc modo:. Quid leges prosunt sine moribus, uerbi gratia, si neque ea mundi pars, quæ immoderatis torretur caloribus, neque eę, quæ frigore obriguerunt, mercatorem deterrent, quo minus pecuniam quęrat, & rem in dies magis ac magis amplificet? has mundi partes partim propter immoderatum ardorem (ut existimarunt antiqui) partim propter nimia frigora inhabitabiles, commemorat & alijs locis. vt annot. ad Od. XXII. lib. 1.

Magnum pauperies opprobrium] id est, quæ habetur turpis & probrosa. Itaque Eurip. in Med. Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος, id est, Fugit omnis amicus longè amicum pauperem. At Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου, ait neque eum, qui paupertatem alteri maledicti loco obijciat, sana mente esse: neque eum, qui eò, quòd diuitijs circumfluat, se se efferat insolenter. ἐγὼ γὰρ οὔτ' εἴ τις πενίαν προπηλακίζει, νοῦν ἔχειν ἡγοῦμαι· οὔτ' εἴτις ἐν ἀφθόνοις, ἐπὶ τούτῳ σεμνύνεται.

iubet quiduis & facere, & pati] sic epist. 1. lib. 1 *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare*, &c. & sat. IIII. lib. 1. *Hic mutat merces surgente à sole ad eum, quo Vespertina tepet regio; quin per mala praceps Fertur uti puluis collectus turbine.*

Virtutisque viam deserit arduæ] si legeremus arduam, magis concineret cum Hesiodo, cuius versus illi notissimi sunt: Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν, &c. Sed cum omnes codices veteres hanc lectionem comprobent: nihil mutandum esse puto. Cur autem virtutem arduam appellat? an quòd homines claros, admirabiles, & præstantes, & deorum similes efficit? an quòd difficilis est, & sine multo labore ad eam perueniri non potest? quam sententiam profectò altera lectio magis exprimeret.

Vel nos in Capitolium, &c.] vel in Capitolium, aurum omnium malorum materiam, deferamus, quemadmodum censet populus & multitudo: vel in mare proximum proijciamus.

quo clamor vocat, &c] id est, secunda populi voluntate, seu approbante populo.

Eradenda Cupidinis, &c.] si uerè nos scelerum pœnitet, funditus tollenda, & radicitus extirpanda sunt vitiosæ cupiditatis primordia.

& teneræ nimis mentes] educationem, & exercitationem significat. quæ duo magnam uim habent in utranque partem. sic suprà Ode II. huius libri, *Angustam amici pauperiem pati Robustus acri militia puer Condiscat*, &c.

Nescit equo rudis] pueri ingenui discunt potius trocho Græco ludere,

aut alea, quàm equitare, aut venari. hærere in equo dixit & M. Tull. in orat. prò Deiot.

timet] φυλάττεται, non vult, vt alibi admonuimus.

trocho] vide annot. ad epist. de arte poet. ibi, *Indoctusque pilæ, discíue, trochíue quiescit.*

Cum periura patris fides, &c.] cum pater (inquit) in rebus contrahendis fidem iurisiurandi religione obstrictam non seruet: sed socium fallat, & hospitem, omneque suum studium eò conferat, vt citò heredem indignum locupletet: euenit scilicet, vt diuitiarum aceruus amplificetur: semper aliquid deest tamen. Simile est illud sup. Od. XVI. huius libri, *Crescentem sequitur cura pecuniam, Maiorumque fames.*

AD BACCHVM. Ode 25.

Se Bacchi instinctu, afflatuque concitatum, nóua quædam & inaudita de Augusto dicturum.

QVO me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, & quos agor in specus
Velox mente noua? quibus
Antris, egregij Cæsaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inserere, & concilio Iouis?
Dicam insigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. non secus in iugis,
Exsomnis stupet Euias,
Hebrum prospiciens, & niue candidam
Thracen, ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen. vt mihi deuio
Rupes, & vacuum nemus
Mirari libet? o Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos:
Nil paruum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. dulce periculum est,
O Lenæe, sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

COMMENTARII.

Quo me Bacche rapis tui plen.] significat se Bacchi numine afflatum, & mente concitatum, Augusti laudes canere, nouoque carminis genere celebrare velle, nempe lyrico: quod gloriatur à se primo Latinorũ poetarum institutum,

tum, ac vulgatum.

mente noua] mente, quam mihi Bacchus innouauit, & diuino quodam instinctu concitauit.

stellis inserere] *in cælum uocare*, vt loquitur Catullus, id est, immortalitati commendare & consecrare: immortalibus laudibus afficere.

Dicam insigne, &c.] non dicam res communes, vulgares, obsoletas, & omnium sermone vsurpatas: sed insignes, nouas, & à nemine vsque adhuc cantatas, neque tractatas. sic epist. ad Mæcenatem tertia libri primi. *Iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculisq; legi, manibusque teneri.*

Non secus &c.] sic concitari solent thyades, seu mænades, seu Euiades, seu Bassarides, vt ego nunc mente concitata, & commota, feror ad Augusti laudes meo carmine prædicandas.

Exsomnis] experrecta. sic cod. Faer. Vrs. Don. Tor. tres Vatic. sed ad marginem libri Faer. ascriptum erat *Insomnis*.

niue candidam] sic suprà Od. IX. lib. I. *niue candidum Soracte*: ubi diximus Soracte montem esse in Sabinis, cum sit in Faliscis potius, ut apparet ex Plinio.

Thracen] Θρήκην, alibi Thracam, ut epist. ad Iul. Florum lib. I. *Thracáne nos, Hebrusque niuali compede uinctus.* uide sup. annot. Od. XVI. lib. 2. *Ocium bello furiosa Thrace*, &c.

vt mihi deuio] vago, erranti, uias inusitatas, atq; à nemine tritas indaganti. ut libet? id est, quàm libet? significat autem se uersus lyricos primum protulisse Latinorum. *ut* igitur hoc loco ualet quam: uel quo modo, ut sic admirãtis. quale est illud Virgil. *ut perij, ut me malus abstulit error?* quod ex Theócrito expressum est in Amarillide. ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνη, ὡς εἰς βαθὺν ἄλλετ᾽ ἔρωτα, sic iterum Horatius Od. II. epod. *Vt gaudet insitiua decerpens pyra?* & epist. ad Mæcen. III. lib. I. *ut mihi sæpe Bilem, sæpe iocum uestri mouere tumultus?*

vacuum nemus] ἄλσος ἔρημον. epist. ad Mæcen. III. lib. I. *Libera per uacuum posui uestigia princeps.*

o Naiadum potens] ô Bacche Naiadum, & Baccharum domine. sic Od. III. lib. I. *Sic te diua potens Cypri.* Naiades sunt Nymphæ, ut sup. diximus lib. I.

vertere] euertere. Virg. Aen. I. *Tyrias quæ uerteret arces.*

dulce periculum est, o Lenæe] Periculosum illud quidem est, ô Bacche, profiteri se aliquid magnum, nouum, immortale, & elato quodam, & grandi modo dicturum: sed tamen dulce est id facere Deo illo ducente, instigante, atque impellente, qui capiti uel suo, uel eorum, quos caros habeat, uiridem pampinum circundat. *Lenæus* dictus est Bacchus ἀπὸ τῶν ληναίων, id est, à Lenæis Bacchi diebus festis. ληναῖα autem fortasse ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, id est, à torculari. Virg. Georg. 2. *Huc pater ô Lenæe ueni.* idem dictus Lyæus ἀπὸ τοῦ λύειν, quòd animos curis districtos soluat. Hor. Od. IX. libri epod. *Curam, metumque Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere.* Liber autem cur nominetur, nemini obscurum est. *Thyoneus* à Thyone Bacchi matre, quæ alio nomine Semele appellatur. Od. XVII. lib. I. *nec Semeleius Cum Marte confundet Thyoneus Prælia.* *Euius* à uoce Bacchantium *euoe*, ut diximus ad Od. XVIII. lib. I. *Bassareus* ἀπὸ τῶν βασσαρῶν. βασσάρας autem aiunt fuisse calceos quosdam, quibus vtebantur mulieres illæ bacchantes, à quibus Bassarides etiam dictæ. alij βασσάραν vestimenti genus fuisse putant, quo eædem amictæ bacchanalia agitabant. sup. Od. XVIII. lib. I *Candide Bassareu.* *Dionysus*, quasi è Ioue natus, & in Nysa monte Thraciæ, seu, vt alij, Indiæ, educatus: vel à Ioue, & Nysa eius nutrice appellatus. quanquam Plato in Cratylo, hoc ἔτυμον affert, ὁ Διδοίνυσος εἴη ἂν ὁ διδοὺς τὸν οἶνον, *Dithyrambus* autem vel ab antro quodam διθύρῳ, id est, quod duas ianuas haberet: vel ex eo,

quòd Bacchus bis natus, & è duabus quodammodo ianuis egressus sit. Sed de Dithyrambo vide, quæ annotauimus ad Od. 1 ʒ. lib. 4. *Bromius*, vel à strepitu tympanorum, & voce mulierum bacchantium, & satyrorum, & Silenorum, & cæterorum Bacchi comitum: vel à tonitru, & ignis, fulminisque, quo Semele deflagrauit, sonitu, fremitu, ac fragore.

Ode 26.

Se iam senem factum rebus amatorijs minus aptum esse.

VIXI puellis nuper idoneus,
Et militaui non sine gloria:
Nunc arma, defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit:
Læuum marinæ qui Veneris latus
Custodit. hic, hic ponite lucida
Funalia, & vecteis, & arcus
Oppositis foribus minaceis.
O, quę beatam diua tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sythonia niue,
Regina, sublimi flagello
Tange Chloen semel, arrogantem.

COMMENTARII.

Vixi puellis nuper idoneus] cum essem ętate integra, & ad amores accommodata: qualis est adolescentium ætas, & virorum vsque ad annum quadragesimum.

Et militaui] amaui, amori operam dedi. Od. 1. lib. 4. *Et centum puer artium Latè signa feret militiæ tuæ.*

Nunc arma] quia dixerat se militauisse, perstans in tralatione, ait nunc se se arma amatoria Veneri consecrare velle. arma autem amatorum hæc sunt, funalia ad nocturnas ambulationes, & comassationes, versus lyrici, citharę, vectes, & arcus ad fores & fenestras effringendas. sic Delphis ille apud Theocr. φαρμακευτρ. dicit Simęthæ, à qua fuerat arcessitus, se, si sibi non patuissent eius fores, & si exclusus esset, lampades & secures in eius domum illaturum fuisse. Theocriti verba sunt hęc. Καὶ μ' εἰ μὲν κ' ἐδέχεσθε, τάδ' ἦς φίλα, &c. Εἰδ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ· Πάντως καὶ πελέκεις, καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας. & Thraso apud Terent. in Eunucho, ædeis Thaidis expugnaturus, Donactem quendam iubet cum vecti in medium agmen prodire. Neque enim (vt vulgo putant) vectibus claudebantur fores, sed effringebantur potius: muri, statuæ, ædificia subruebantur: quemadmodum fugitiui illi, Verris iussu, duce Timarchide (vt scribit M. Tull. orat. in Verrem de signis) signum Herculis, quod erat in templo Agrigentino, subiectis vectibus commouere, & labefactare conantur.

defunctumque bello] defunctus re aliqua dicitur, qui ea vsus est, quandiu de-

debuit, aut quandiu licuit, vti autem iam desijt: & defunctus munere, qui munus susceptum, aut receptum administrauit: & defunctus opere, qui opus absoluit: & defunctus periculo, qui periculo, in quo versabatur, liberatus est. Ex his nata sunt illa genera loquendi, defungi vita, defungi temporibus. Horat. epist. ad & Augnst. lib. 1. *et nisi qua terris semota, suisque Temporibus defuncta uidet, fastidit, et odit.* Od. xxIII. huius libri. *Defunctumque laboribus Aequali recreat sorte uicarius.*

Læuum mar. qui ven. latus Cust.] id est, paries læuo Veneris lateri proximus, dexter ijs, qui statuam ore aduerso intuentur.

marinæ] eodem epitheto vsus est & Od. xI. lib. 4. *Qui dies mensem Veneris marinæ Findit Aprilem.* quamobrem autem Venerem marinam dicat, omnibus notum: idque declarat vocabuli notatio. ἀφρὸς enim spuma maris est: ex qua facit eam natam Hesio. in Theog. cui Plato in Crat. non putat quicquam contra dici æquum esse, his verbis, περὶ δὲ τῆς Ἀφροδίτης, οὐκ ἄξιον Ἡσιόδῳ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ συγχωρεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν, Ἀφροδίτη ἐκλήθη.

tenes] κρατεῖς κύπρου, vt *Diua potens Cypri.* sic suprà Od. IIII. huius libri de Apolline, *qui Lyciæ tenet Dumeta.* alij annotant *tenes*, hoc loco idem valere, quod Græcum ἀμφιβέβηκας.

Sithonia niue] Thracia. Sithonij enim sunt Thraces, vt sup. Od. xvIII. li. I. *Sithonijs non leuis Euius.*

sublimi flagello] sublato flagello, vt grauior sit plaga.

Tange] feri, percute, vt sit ἐλάττωσις.

semel] ἀθρόως: vel dic propriè *semel*, vt illa, quæ nunquam vim tuam sensit, aliquando & semel sentiat, desinatque tantum sibi arrogare, & se tam superbam ac ferocem in amantes præbere.

AD GALATHEAM NAVIGATVRAM.

Ode 27.

Deterret eam præcipue exemplo Europę

IMPIOS parræ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, aut ab agro
Raua decurrens lupa Lanuuino,
Fætaque uulpes.
Rumpat & serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagitta
Terruit mannos. ego cui timebo
Prouidus auspex?
Ante quàm stanteis repetat paludes
Imbrium diuina auis imminentum:
Oscinem coruum prece suscitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix, ubicunque mauis,
Et memor nostri Galathea uiuas:

Teque

Teque nec læuus uetat ire picus,
Nec uaga cornix:
Sed uides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. ego, quid sit ater
Adriæ, noui, sinus: & quid albus
Peccet Iapyx.
Hostium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Hædi, &
Aequoris nigri fremitum, & trementeis
Verbere ripas.
Sic & Europe niueum doloso
Credidit tauro latus: & scatentem
Belluis pontum, mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum, &
Debitæ nymphis opifex coronæ,
Nocte sublustri, nihil astra præter,
Vidit, & undas.
Quæ simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: pater o relictum
Filiæ nomen, pietasque dixit
Victa furore,
Vnde? quò veni? leuis vna mors est
Virginum culpæ. uigilansne ploro
Turpe commissum? an uitijs carentem
Ludit imago
Vana: quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliusne fluctus
Ire per longos fuit: an recenteis
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratæ: lacerare ferro, &
Frangere enitar modò multùm amati
Cornua tauri.
Impudens liqui patrios Penateis:
Impudens Orcum moror. O, deorum
Si quis hæc audis: utinam interrerrem
Nuda leones.
Ante quàm turpis macies decenteis
Occupet malas, teneræque succus

Defluat

Defluat prædæ:speciosa quæro
Pascere tigreis.
Vilis Europæ pater urget absens:
Quid mori cessas?potes hac ab orno
Pendulum,zona bene te secuta e-
Lidere collum.
Siue te rupes,& acuta letho
Saxa delectant:age,te procellę
Crede ueloci:nisi herile mauis
Carpere pensum
Regius sanguis,dominęque tradi
Barbarę pellex. aderat querenti
Perfidum ridens Venus,& remisso
Filius arcu.
Mox ubi lusit satis,abstineto
Dixit,irarum,calidæque rixæ,
Cum tibi inuisus laceranda reddet
Cornua taurus.
Vxor inuicti Iouis esse nescis?
Mitte singultus:bene ferre magnam
Disce fortunam:tua sectus orbis
Nomina ducet.

COMMENTARII.

Impios parræ recinentis,&c.] hoc sentit Horatius. Impijs objiciantur huiusmodi omina,auspicia,ostenta,quæ eos ab instituto itinere reuocent,ac deterreant:id est mala:tibi autem nihil tale metuendum est. Ego enim data opera auspicium feci,vt scirem,ecquid tibi ista nauigatio bene esset euentura.Itaque neq; coruus,quē ego solis ab ortu precibus suscitaui, neq; picus, neque cornix, neque ceteræ aues alites,& oscines vetant,quominus proficiscare. quin licet tibi per auspicia, vbicunq; malis vitam traducere, secundissima fortuna frui. aues mihi pro te auspicanti, addixerunt. Dij immortales iter tuum approbant. Sed vides,quanto trepidet,&c.id est,sed vides anni tempus: vides tempestatem imminentem. Orionis occasus denunciat ingentes, & horribiles fluctus. quam periculosum sit mari Adriatico nauigare, scio. quantas procellas oriens Auster excitare soleat,nemo est,qui nesciat.quid multa?etiam si tibi aues omnia secunda,ac lęta promittant, non debes te tamen tali anni tempore, tam infido mari committere.

parrę.] Festus.*picus autem Martius,Fereniusque & in oscinibus, & in alitibus habentur.* Plinius scribit lib.18.cap.29. autem parram Sirio oriente, ipso die non apparere,donec occidat.

recinentis] iterum atque iterum canentis.vtitur Od.xii.lib.i. in aliam paulò sententiam.*cuius recinet iocosa Nomen imago.* & Od. proximè sequ.*Tu curua reci-*

ua recines Lyra Latonam. & epist. 1. lib. 1. *hac recinunt iuuenes dictata, senesque.*

Omen] omen propriè vox est hominum, quæ aliquid faciendum, aut non faciendum esse significat. M. Tull. de diuinat. lib. 1. *Neque solum deorum uoces Pythagorei obseruauerunt, sed etiam hominum, quæ uocant omina: quæ maiores nostri quia ualere censebant, idcircò omnibus rebus agendis,* QVOD BONVM, FELIX, FORTVNATVMQVE SIT, *præfabantur: rebusque diuinis, quæ publicè fierent, ut fauerent linguis, imperabatur: inque ferijs imperandis, ut litibus, & iurgijs se abstinerent, itemque in lustranda colonia, ab eo, qui eam deduceret, & cum imperator exercitum, censor populum lustraret, bonis nominibus, qui hostias ducerent, eligebantur. quod item in delectu* COSS. *obseruant, ut primus miles fiat bono nomine. quæ quidem à te scis & Consule, & Imperatore summa religione esse seruata. Prærogatiuam etiam maiores omen iustorum comitiorum esse uoluerũt,* &c. Apud Hom. ὀδυσσ. υ. omen petit Vlysses domesticum, quo exploratum habere possit, se deorum voluntate in patriam esse restitutum. petit & signum aliquod, aut portentum externum. At Iupiter eo audito intonuit, & hoc fuit signum externum: domi autem mulier quædam ex ijs, quæ triticum molebant, audito ingenti illo cæli fragôre, admirata, & pœne obstupefacta, dicit non esse illum è nubibus sonitum editum: sed homini alicui signum aliquod, atque ostentum prosperum datum: precaturq; à Ioue, vt proci eo die postremũ in ędibus Vlyssis cibum capiãt: atque hoc fuit omen. verba Homeri sunt hæc, *Ζεῦ πάτερ, εἴ μ' ἐθέλοντες ἐπὶ τραφερήν τε, καὶ ὑγρὴν, Ἤγετ' ἐμὴν ἐς γαῖαν, ἐπεί μ' ἐκακώσατε λίην, Φήμην τίς μοι φάσθω ἐγειρομένων ἀνθρώπων Ἔνδοθεν· ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήτω.* cetera, qui volet, ex Homero petat, nos locũ indicauimus. Apud M. Tull. primo libr. accus. cum Verres ex Senatusc. rationes pręturæ statim referre deberet neque id faceret tamen, quod se quæstorem expectare, idemq; Dolabellam impetrasse diceret (fuerat autem Dolabella condemnatus) sic M. Tull. *Itaque* (inquit) *omne, magis patribus conscriptis, quam causa, placuit. probauerunt.* Significat autem ijs verbis Cicero, eam Verris orationem, condemnationis ipsius omen fuisse.

Ducat] voluerat dicere, deterreat, reuocet ab instituto suo: Impij hãc auem habeant suorum consiliorum, & incœptorum ducem, cuius vox tristis est, & infelix.

Raua] raui coloris, inquit Festus, appellantur, qui sunt inter flauos, & cæsios quos Plautus rauistellos appellat. lectorem admonitum velim, quamuis de integritate huius loci non dubitem, hoc nomen tamen in duobus codicibus manu scriptis esse in litura.

Rumpat & serpens] serpens transuersa ex parte equo terrorem inferens, præsignificabat apud veteres tristem itineris euentum. huiusmodi monstris apud Terent in Phorm. Geta nuptias ait se disturbaturum, vel certè tardaturum. *Introijt in ædes ater alienus canis. Anguis per impluuium decidit de tegulis. Gallina cecinit,* &c.

si per obliquum] id est, cum per obliquum. sic Catull. *Nam si luxerit, ad librariorum Curram scrinia.*

mannos] equos minores. Od. IIII. epod. & *Appiam mannis terit.* & epist. ad Mæcen. II. lib. 1. *Impositus mannis.*

ego cui timebo?] cod. Rain Card. & 1. Vat. *quid timebo?* quæ scriptura fortasse vera est.

Imbrium diuina auis] sup. Od. XVII. huius lib. *aqua augur*, id est, præsignificatrix, prænuncia. in epist. ad Pisones de arte poët. *diuina futuri.*

Oscinem coruum] Oscines appellantur aues, quæ cantu, seu occentu augurium præbent, quasi ore canentes: vel (vt Festus) auspicium ore facientes: quales

sunt

sunt coruus, cornix, noctua M. Tull. de diuinat. lib. 1. *Eademq; efficit in auibus diuina mens, ut tum huc, tum illuc volent alites: tum a dextra, tum a sinistra parte canant oscines.* Tit. Liu lib. 10. *Ante consulem hac dicentem coruus clara voce occinuit.* Apud Hom. ἰλ. ω. Priamus Hecubam dissuadentem, ne ad Achillem eat redimendi Hectoris mortui gratia, cum diceret illum esse immitem, inexorabilem, atque infidum, auem malam appellat his verbis. Μὴ δ᾽ ἐμοὶ ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. Tulit autem etiam ętas Homeri augures, & auspices, id est, οἰωνοσκόπους. Hom. ὀδυσσ. α. Οὔτε τι μάντις ἐὼν, οὔτ᾽ οἰωνῶν σάφα εἰδώς Nam & senex ille Alitherses ὀδ. β ex aquilarum volatu, collorumq;, & genarum laceratione, reditum Vlyssis, & procorum interitum auguratur, & Priamus libro ἰλιάδ. quem paulò ante diximus, ab Hecuba admonitus, Iouem orat, vt aquilam mittat, cuius volatu in bonam spem erectus, auspicioque secundo consilium ad naues Græcorum sese conferat. Πέμψον δ᾽ οἰωνὸν ταχὺν ἄγγελον, ὅς τέ σοι αὐτῷ φίλτατος οἰωνῶν, καί εὑ κράτος ἐστὶ μέγιστον Δεξιὸν, ὄφρα μιν αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖσι νοήσας Τῷ πίσυνος ἐπὶ νῆας ἴω Δαναῶν ταχυπώλων.

Solis ab ortu] non temerè hoc dicit. nam augures cælum in quattuor parteis diuidebant, & cum augurium captabant, orientem solem spectabant, vt meridies eis esset pars dextera, septentrio sinistra.

Sis licet felix, &c.] nihil est (inquit Horat.) quod tibi nauigare cogitanti casum vllum aduersum minetur, aut prænunciet: non oscinum cantus, non alitum volatus, non serpentis, aut canis pręgnantis, aut lupæ grauidę occursus iter tuum impediunt; denique per hęc omnia licet nauigationem institutam suscipias. quocunque proficisci, & vbicunque ætatem agere in animo habes, illic omnia tibi læta, ac secunda euenient: sed Orion astrum infelix, & formidolosum: maris, inconstantissimi, atque infidissimi elementi, maximeque Adriatici natura: venti, res incertissimæ; tempestates denique impendentes te ab isto nauigandi consilio deterrere debent.

Sis licet felix] id est, licet tibi esse felici. nihil obstat, quo minus feliciter ætatem agas.

Et memor nostri] hæc legenda sunt, quasi interposita, quibus eam orat, vt, vbicunque vitam agat, sui memor sit.

Teq; nec læuus vetat] sic est legendum, & ita reperi scriptum in vno codice Vaticano. Est enim hęc huius loci sententia: (dicendum autem est sæpius, propter eius difficultatem, cum videam doctissimos homines in eo hærere) paulo antè dixerat se tanquam augurem, coruum oscinem prece suscitaturum ab oriente sole, vt ex eius garritu de huius institutæ nauigationis euentù iudicare, certique aliquid cognoscere queat. Nunc proinde quasi corui, & ceterarum auium garritum, ac volatum notauerit, atque obseruauerit, hęc subiungit, ex quibus vult intelligi coruum, picum, cornicem addixisse, id est, Galateæ nauigationem comprobasse. sis licet felix (inquit) id est, licet tibi per omnes alites, atque oscines prosperè nauigare, beateque viuere, quocunque te conferre voles: omnes aues tibi secundum, ac lætum tuæ profectionis, tuique consilij euentum promittunt, atque ostentant. sic Plaut. in *Asinar. Picus, & cornix est ab læua: coruus porro ab dextera Consuadent.* huc etiam pertinet, quod est lib. 2. Academic. quæst. *Non enim magis assentiuntur, neque approbant lucere nunc, quàm, cum cornix cecinerit, tum aliquid eam aut iub. re, aut vetare.*

quanto trepidet tumultu] quantam tempestatem denunciet.

pronus] occidens. de Orione diximus ad Od. XXVIII. lib. 1.

sinus] κόλπος. dicitur autem maris sinus per translationem à corpore humano, ea maris pars, quam littora curuata complectuntur.

albus] sic sup. Od. VII. lib. I. Notum, *album* dixit. *Albus ut obscuro deterget nubila cælo Sæpe Notus*. Iapyx autem Calabriæ ventus est, vt suprà diximus. ad Od. III. lib. I.

Hostium vxores, puerique, &c.] vsitatissimum est scriptoribus Græcis, & Latinis, cùm magnum aliquod malum significare, ac describere volunt, sine longiore vlla oratione, quicquid id est, hostibus precari, atque optare. Sophocl. in Electra. Εἰ μὲν πέφυκεν ἐσθλὰ, δὸς τελεσφόρα. Εἰ δ' ἐχθρὰ, τοῖς ἐχθροῖσιν, ἔμπαλιν μέθες. Xenoph. ἀναβάσ. γ. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν. tale est illud Homericum. (sunt autem Achillis verba ad Asteropæum.) ἰλ. φ. τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, ὅ μευ ἔτλης ἀντίος ἐλθεῖν; Δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιόωσι. Dionysius Alexandr. ἐν περιηγήσει. Δυσμενέων τοι παῖδες ἐλισσόμενοι περὶ πόντον Κείνοις ἀντιάσειαν ἀλεύμενοι. Virg. Georg. III. *Dij meliora pijs, erroremque hostibus illum*. Ouid. *Hostibus eueniant conuiuia talia nostris*. Terent. Heautont. *Ah, obsecro te. istuc inimicis nostris fiet*. Plaut. Mercat. *A. perimus. C. principium dato*. Idem in Asin. *Vtinam, male qui mihi volunt, sic rideant*, non dissimile est illud Marci Tullij, Catone maiore. *Mirari se solitum C. Fabricium, quod, cum apud Regem Pyrrhum legatus esset, audisset à Thessalo Cinea Athenis quendam esse, qui se sapientem profiteretur: eumque dicere, omnia, quæ faceremus, ad voluptatem esse referenda: quod ex eo audientes M. Curium, & T. Coruncanum optare solitos, vt id Samnitibus, ipsisq; Pyrrho persuaderetur. quo facilius vinci possent, cum se voluptatibus dedissent*. Propert. lib. 3. *Hostibus eueniat leuis puella meis*. Idem lib. secundo eleg. V. *Hostis si quis erit nobis, amet ipse puellas; Gaudeat in puero, si quis amicus erit*.

cæcos] quorum causæ, & principia ignorantur. vt sup. Od. XIII. lib. 2. *cæca fata*.

& trementeis Verbere] quæ videntur tremere, vndarum ictu, & fluctibus conquassatæ.

Sic & Europe] Europæ exemplo Galatheam deterret ne se mari, quantumuis in præsentia tranquillo, committat. Extat autem elegantissimum Theocriti carmen de Europa Phœnicis filia, & hoc tauro.

doloso] qui deum tegebat, vt ait Theocr. in illo carmine. Κρύψε θεὸν, καὶ τρέψε δέμας, καὶ γίγνετο ταῦρος. sic sup. Od. I. li. 2. *cinerem, dolosum* appellauit. qui ignes suppositos tegeret, ac celaret.

credidit.] commisit, ἐπίστευσεν. sup. Od. V. huius lib.

Palluit audax.] extimuit pericula illa, in quæ sese decepta, audacius coniecerat. neque est, quod quisquam miretur hic ab Horatio cum pallore coniungi audaciam. Nam & Aristotel. lib. tertio de moribus ad Nicom. scribit multos esse θρασυδείλους, id est, qui audaciam habeant cum timiditate coniunctam. *palluit* hoc loco ἐνεργητικὸν, cum verbum sit absolutum. epist. I. lib. I. *Nil conscire sibi nulla pallescere culpa*. & saty. 3. lib. 2. *quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore*, & de arte poet. *Pallescet super his*.

sublustri] aliquantulùm luminosa. T. Liuius lib. 5. *nocte sublustri, cum primò inermem, qui tentaret viam, præmisissent, tradentes inde arma, vbi quid iniqui esset*, &c.

simul] simulatque, vt sup. Od. IIII. lib. I. *Quò simul mearis*.

centum tetig. potent. Opp. Cret.] sic Hom. ἰλ. β. οἳ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο. & Virg. Aen. III. de Cretensibus. *Centum vrbes habitant*. & Horat. Od. IX. epod. *Aut ille centum nobilem Cretam vrbibus, Ventis iturus non suis*.

pater, ô relictum Filiæ nomen] ô pater, ô nomen paternum à filia relictum. *nomen* autem legendum, vt habent omnes libri veteres, & plerique excusi: non, *numen*.

furore

furore] amore perdito,& insano.

leuis vna mors est virginum] leuis est pœna virgini, quæ parentibus inscijs corpus cum viro commiscuerit,semel mori:grauiore pœna mulctari debet. Nausicaa apud Hom. ὀδυσσ.ζ. grauem in ea virgine culpam residere dicit,quæ vtroque parente inuito,præsertim propitio, cum viris rem habeat. καὶ δ' ἄλλῃ νεμεσῶ, ἥ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι, Ἥ τ' ἀέκητι φίλων πατρὸς καὶ μητρὸς ἐόντων Ἀνδράσι μίσγηται, πρίν γ' ἀμφάδιον γάμον ἐλθεῖν.

imago vana] species falsa in somnis occurrere solita. φάντασμα.

quę port. fug. ebur.] sumtus est hic locus ex Hom. ὀδυ.τ. in extremo. Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων. Αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται· αἱ δ' ἐλέφαντος. Τῶν οἳ μέν κ' ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος. Οἵ ῥ' ἐλεφαίρονται ἔπε' ἀκράαντα φέροντες. Οἳ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε. Οἵ ῥ' ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται. quos Homeri versus expressit Virgil. Aen.VI. *Sunt geminæ somni portæ: quarum altera fertur Cornea,qua ueris facilis datur exitus umbris: Altera candenti perfecta nitens elephanto.* huc alludit Plato in Charmide. ἄκουε δή, ἔφην, τὸ ἐμὸν ὄναρ, εἴτε διὰ κεράτων, εἴτε διὰ ἐλέφαντος ἐλήλυθεν. eodem pertinet epigramma Græcum non inuenustum ex lib.3. epigrammatum Græcorum, in Callimac. ὦ μέγα Βαττιάδαο σοφοῦ περίπυστον ὄνειαρ. Ἦ ῥ' ἐτεὸν κεράων, οὐδ' ἐλέφαντος ἔφυς. Τοῖα γὰρ ἄμμιν ἔφηνας, ἅ τ' οὐ πάρος ἀνέρες ἴσμεν Ἀμφί τε ἀθανάτους, ἀμφί τε ἡμιθέους.

Si quis infamem mihi nunc] re transacta solent puellæ virginitatem amissam deflere, venereamque illam voluptatem oratione detestari. Quod dico autem, id sic accipi volo, quasi Europa certò scierit, se cum Ioue rem habuisse. Nā si taurū esse putauisset, iusta causa esset, cur eā talis turpitudinis pœniteret. sed certè nouæ nuptę non sine lacrymis primos illos Veneris fructus cum sponsis suis decerpunt. Suntne igitur veræ hæ lacrymæ, an falsæ? falsas ait esse Catullus in carm. de coma Berenices. *Est ne nouis nuptis odio Venus? an ne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt? Non, ita me Diui, uera gemunt, iuerint.* Ita puella illa apud Theocr. εἰδ. vltimo, à pastore Daphnide mulier è virgine facta, ad oues suas reuertitur, oculis quidem pudore suffusis: animo autem penitus exhilarato. ὄμμασιν αἰδομένη, κραδίη δέ οἱ ἔνδον ἰάνθη.

Impud. liq. pat. pen.] impudens in eo fui, quòd patrem reliqui: impudens nunc sum, quòd tali flagitio admisso maneam in vita. sup. Od. XXIIII. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.*

Orcum moror] Orcum moratur is, qui non moritur tum, cum mori debet. Est enim quodammodo Orco in mora. nam quanuis nos omnes morti debeamur, nostraque, vt idem ait alibi: non vno tamen die sumus omnes morituri: sed alii aliis vel citius, vel tardius. sic iunxit hoc verbum cum accusandi casu Od. XII lib. I. *rapidos morantem Fluminum lapsus.* plura exempla collegimus ad Od. VII. lib. 2.

Si quis hæc audis] cod. vnus Vatic. & Torne. habent *hæc audit* in 3. persona.

vtinam intererrem Nuda leon.] vtinam errem nuda inter leones. talia aliquot loquendi genera sub vno quasi aspectu posuimus ad Od. VII. lib. 2.

teneræque succus Defl. pr.] id est, & antequam ego prędа leonibus, & tigribus debita, ac penè deuota, contabescam, velim integra pascere tigreis, & similes feras. legendum fortasse est *teneræque succ. Defl. præda*, nisi ita dictum intelligamus, vt illud, *Corticem demouebit amphoræ.* Ode VIII. libr. 3.

Vilis Europę pater. vrg. abs.] Vulgata quidem hæc est lectio: *uilis Europe, pater*

pes, pater urget absens: quam si quis forte ei, quam secutus sum, anteponet, sic explico. O Europa, contemta iam, & minimi pretij, postea quam pudicitiam tuam prodidisti: pater, qui abest, adesse videtur tamen, & te vrgere, tibique instare. Sed cum Europæ per æ diphtongum scriptum reperissem in vno cod. Vatic. eandemque scripturam codex Faerni, quamuis hoc loco interlitus, com probaret: putaui mihi sine arrogantiæ crimine à vulgata lectione discedere. accessit cod. Tornes. ad cuius oram hæc verba sunt ascripta. *vilem Europæ patrem dicit, quia eo relicto taurum secuta est*. solemus autem ea vilia nobis esse dicere, quæ non sunt nobis cara, & quæ contemnimus, paruique facimus. sic M. Tull. Philipp. XII. *vita mihi quidem minimè cara est, præsertim cum Dolabella fecerit, ut optanda mors esset, modo sine cruciatu, & tormentis: nobis tamen, & populo Romano vilis esse spiritus meus non debet*. Sic igitur hunc locum explico. Pater tibi Europæ filiæ vilis, id est, quem tu filia præ tauro contemsisti, & pro nihilo putasti, videtur te absens vrgere, & stimulare, vt moriaris: ita me excruciat mei flagitij conscientia, vt quoquo eam, patrem mihi coram videar audire, quamuis absentem, qui me obiurget, atque increpet, &c. Et sanè congruit hæc explicatio cum verbis illis superioribus, *pietas victa furore*. idem sunt enim: pietatem, in patrem, victam esse ab amore, ac libidine: & patrem ab Europa filia contemtum esse præ amante.

Quid mori cessas?] putant quidem hęc esse verba patris Europam vrgentis. mihi contendere non placet ego tamen malim hæc quoque, Europæ esse verba intelligi, vt intelligamus eam perpetuo seipsam affari.

Vrget] codex etiam ille Vatic. habet. *urguet*.

potes hac ab orno Pend.] potes te de hac orno suspendere: quidam per ornum, naui malum significari putant, vt intelligamus Europam in nauis esse. Sunt autem Europæ verba à principio vsque ad extremum, vt dixi: nisi quis malit hæc à patre tanquam præsente dici, vt Europa perturbata, & de gradu mentis deturbata hęc loquentem patrem audire sibi videatur. Iam hæc *Pendulum ab orno*, coniunctè sunt legenda, vt epist. ad Loll. II. lib. I. *ne fluitem dubiæ spe pendulus horæ*.

Zona bene te sec.] quam opportunè tecum deportasti, vt ea tibi collum obstringas, animamq; intercludas. erat autem verisimile zonam virginem, quam taurus Europę soluisset, ei aliud agenti excidisse. Iam vero elidere reposuimus ex cod. Rainunt. Card. & vno Vatic.

Siue te rupes, & ac.] siue, non geminatum annotatum ad Od. III. libri primi.

age, te proc. Crede] id est, committe, seu permitte te procellæ: ex hac rupe te præcipitem in mare deiice.

Regius sanguis] sic Od. II. lib. 4. *Seu Deos, Regesq; canit, Deorum sanguinem*. & carm. sæculari, *Clarus Anchisæ, Venerisq; sanguis*. & de art. poët. *Vos ô Pompilius sanguis*.

querenti] Europæ. hoc loco adducor, vt credam orationem esse Europæ ab initio continuatam ad extremum.

Perfidum ridens] Hellenismus, vt annot. Od. XXII. lib. I. ad illum locum, *Dulce ridentem*.

remisso] iam laxato, post eaquam Europam suis sagittis sauciarat.

abstinero (dixit) irarum] etiam hoc è Græco expressum puto, ἀπέχου τῶν ὀργῶν. nam latino more dixisset, *abstineto ab iris*. Simile est illud suprà Od. IX. lib. 2. *Desine mollium Tandem querelarum*.

Cum tibi inuisus laceranda, etc.] cum taurus is, cui te tantopere iratam esse

esse ostendis, te reuiset: ne, quod te facturam esse minata es, eius cornua frangito, aut lacerato: sed in eum te facilem ac placatam præbeto.

Vxor inuicti Iouis esse nescis.] hoc quoque loquendi genus Grecum est. sic enim loquuntur illi, οὐκ οἶσθα τοῦ Διὸς γυνὴ οὖσα, Latini autem sic, te uxorē inuicti Iouis esse nescis. tale est illud, *patiens uocari Cæsaris ultor*. Od. 11. lib. 1.

bene ferre magnam] οὐ γὰρ παντὸς ἀνδρὸς φέρειν εὐτυχίαν, inquit Arist. lib. 5. polit. id est, non est cuiuslibet ferre res secundas. Vtrum sit difficilius secundam, an aduersam fortunam composite ferre, non est facile pronunciare. Aiunt quidam, quemadmodum dolor interimit, voluptas autem liquefacit: sic rebus aduersis homines opprimi, atque affligi: secundis verò, duntaxat immoderata lætitia efferri. Ego tamen existimarim, si mihi, quod sentio, liceat dicere, difficilius esse res secundas æquo animo, placidè, & moderatè ferre, quàm aduersas: propterea quòd secundæ res animos hominum vanissimis opinionibus imbuere, eosdemque ad superbiam, ferociam, ignorationem sui denique facillime impellere solent. Ita fit, vt secundis rebus elati, præ se contemnant alios, sese alijs omnibus anteponant, sua profundant, alienis rebus manus afferant, leges negligant, sacra cum profanis misceant, omnia sua libidine metiantur: postremo suæ intemperantiæ ac temeritatis meritas pœnas luant. Contrà in rebus aduersis præcipua vis inest excitandorum ad virtutem animorum, acuendæ fortitudinis & industriæ, comprimendæ superbiæ, coercendarum cupiditatum. Nam si quis exempli gratia, sit inertior, ignauior, dissolutior, mollior natura, is rebus aduersis stimulatus, atque exsuscitatus, omnem continuò ex animo inertiam, ac mollitiam discutit, atque eijcit, totumque se ad fortitudinis & patientiæ studium traducit: si quis elatior, ferocior, ac superbior sit, is à rebus aduersis correctus, & quodammodo eruditus, ad modestiam & facilitatem sese dicto citius inflectit: ex quo Græci solent ita loqui, τοὺς ἀνθρώπους ταῖς ἀτυχίαις σωφρονίζεσθαι. si quis luxuriosus, profusus, ac sumtuosus: is consilio mutato, frugalitatem, & parsimoniam amplectitur. Hanc sententiam confirmat Cornelius Tacitus, non optimus ille quidem latinitatis auctor, sed historiæ certe scriptor prudens, verus, atque acutus, lib. XVII. his verbis: *fortunam adhuc tantum aduersam tulisti. secundæ res acrioribus stimulis animum explorant; quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur*. & item Sallust. coniur. Catil. *Quippe secundæ res sapientum animos fatigant; nedum illi (milites) corruptis moribus uictoriæ temperarent*.

AD LYDEN. Od. 28.

Diem Neptuno sacrum hilariter exigendum esse.

FESTO quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum
Lyde strenua Cæcubum:
Munitæque adhibe vim sapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis: ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.

Nos

Nos cantabimus inuicem
Neptunum, & uirideis Nereidum comas.
Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris spicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Cnidon
Fulgenteisque tenet Cycladas, & Paphon
Iunctis uisit oloribus.
Dicetur merita Nox quoque nænia.

COMMENTARII.

Festo quid potius die, &c.] ὕστερον πρότερον. Erat enim hic ordo. Prome Lyde reconditum Cæcubum, vt bibam. quid enim potius festo Neptuni die facere possum?

Munitæque adhibe vim] id est, seueriorem istam sapientiam septam, & munitam aduersus voluptates, expugna liberaliore potu, vt det loci aliquid ioco, & ludo. non dissimile est illud, quod est suprà Od. XXI. ad testam. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerunque duro*. nam, qui ingenium durius, rebusque serijs semper deditum, & sapientiam obfirmatam, atque in proposito consilio pertinacem, vini potu temperat, ac relaxat, videtur cùm dulcem quandam vim sapientiæ afferre, tùm lene quoddam tormentum ingenio duriori adhibere.

Inclinare meridiem sentis] vides solem à meridie iam ad occasum vergere. tu tamen proinde quasi stet in cœlo fixus, neque se commoueat, sicca manes, neque ea, quę ad curandum corpus pertinent, comparari iubes.

ac ueluti] sic quidem omnes, quos vidi, libri calamo scripti: mallem tamen *at uelut*.

Parcis deripere horreo.] deripere scriptum reperi in quattuor Vatic. Don. Vrs. Tornes. eamque scripturam puto esse rectam & germanam. condebant autem vini cados, & testas in horreis antiqui: id est, vini apothecis, vt Od. XXII. lib. 4. *elicies cadum, Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.* Vide annot. ad Od. XXI. huius libri. quo loco cum vtatur verbo descendendi, satis declarat vini apothecas fuisse in locis editioribus collocatas, & in eis testas & amphoras seruari solitas, fortasse vt facilius fumū biberent, & ita vinum inueterasceret, quéadmodū docet Columella lib. I. cap. IX. & nos diximus suprà ad Odē VIII. huius libri.

Bibuli Consulis amphoram] ætatem huius vini notat. Fuit autem Bibulus C. Iulij Cæsaris collega, anno ab vrbe condita DCXCIV.

inuicem] vicissim, vt sup. Od. XXV. lib. I. *Inuicem mœchos anus arrogantes Flebis.*

recines] iterum atque iterum canes, vt Od. XII. huius libri, *cuius recinet iocosa Nomen imago?*

Cynthiæ] Dianæ. Cynthus mons Deli, à quo & Apollo, Cynthius: & Diana, Cynthia nominata est.

summo] vltimo, vt epist. I. ad Mæcen. lib. I. *summa dicende camœna.*

quæ Cnidon, &c.] Venerem designat. suprà Od. XXX. lib. I. *O Venus regina Cnidi, Paphiq;.*

iunctis visit oloribus] cycnis: à quibus trahitur currus Veneris. Od. I. lib. 4. *marmoreis ales oloribus*, id est, vtens olorum pennis, & alis ad currum tuum trahendum. Vtitur etiam Venus passeribus ad eandem rem. Sappho. πατρὸς

δὲ

δὲ δόμον λιποῖσα Χρύσεον ἦλθες Ἄρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἆγον ὠκέες στρουθοὶ πτέρυγας μελαίνας Πυκνὰ δινέοντες ἀπ' ὠράν', αἰθέ- Ρος διὰ μέσσω.

merita nænia] carmine debito. aliâs nęnia carmen est funebre, ut supra Od. 1. lib. 2.

AD MAECENATEM. Ode 29.

Inuitat eum ad cœnam.

TYRRHENA regum progenies, tibi
Non ante uerso lene merum cado
Cum flore Mæcenas rosarum, &
Pressa tuis balanus capillis
Iandudum apud me est. eripe te moræ:
Ne semper vdum Tibur, & Æsulę
Decliue contempleris aruum, &
Telegoni iuga patricidę.
Fastidiosam desere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum, & opes, strepitumque Romę.
Plerunque gratę diuitibus vices,
Mundæque, paruo sub Lare, pauperum
Cœnæ sine aulæis, & ostro
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedæ pater
Ostendit ignem. iam Procyon furit:
Et stella vesani leonis,
Sole dies referente siccos.
Iam pastor vmbras cum grege languido,
Riuumque fessus quęrit, & horridi
Dumeta Siluani: caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, ciuitatem quis deceat status,
Curas, & vrbi sollicitus times,
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque discors.
Prudens, futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus:
Ridetque, si mortalis vltra
Fas trepidat: quod adest, memento

Compo-

Componere æquus. cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alueo
Cum pace delabentis Etrusc-
Cum in mare, nunc lapides adesos,
Stirpeisque raptas, & pecus, & domos
Voluentis vnà, non sine montium
Clamore, vicinæque siluæ,
Cum fera diluuies quietos
Irritat amneis. ille potens sui,
Lætusque deget: cui licet, in diem,
Dixisse, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum
Quodcunque retro est, efficiet: neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sæuo læta negocio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.
Laudo manentem. si celereis quatit
Pennas: resigno, quæ dedit: & mea
Virtute me inuoluo: probamque
Pauperiem sine dote quæro.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere: & votis pacisci,
Ne Cypriæ, Tyriæque merces
Addant auaro diuitias mari.
Tunc me biremis præsidio scaphæ
Tutum per Aegeos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux.

COMMENTARII.

Tyrrhena regum progenies] Mæcenatem significat, ab Etruscis Regibus oriundum, vt diximus sup. Od. 1. lib. 1. *Mæcenas atauis edite Regibus.* & Propert. lib. 3 *Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum, Intra fortunam qui cupis esse tuam.*

tibi Non ante vers. l. m. c. Cum fl. &c.] tria se præcipue apparasse ostendit: vinum, rosas, vnguenta. sic sup. Od. 11. lib. 2. *huc vina, & unguenta, & nimium breues Flores amœnæ ferre iube rosæ.*

non ante verſo cado] quid ſit cadum uertere, & cadus uerſus, ex Plauto intelligere licet in Sticho. *Nolo ego nos pro ſummo bibere: nulli uelerimus poſteà: Nanque ædepol quanuis de-ſubito uel cadus uorti poteſt.* & Virg. Aen. IX. *Indulgent uino, & uertunt crateras aenos.* Vinum igitur è cado promturi cadum uertebant: & ita uinum hauriebant, ſeu depromebant.

preſſa] id eſt, ex qua oleum expreſſum eſt, quod balaninum appellatur. per glandem igitur preſſam, oleum balaninum ex glande unguentaria expreſſum ſignificat.

tuis capillis] ut eo ungento tui capilli delibuti niteant.

balanus] balanus glans unguentaria. Plin. lib. 12. cap. XXVIII.

Eſulæ] Eſula oppidum in colle ſitum, Tiburi propinquum.

& Telegoni iuga parr.] id eſt, Tuſculum item in colle ſitum. de quo multa Strabo lib. 5. De Telegono autem ſcribit Homeri interpres ὀδ. λ. recentiores poetas ea, quę de Telegono Vlyſſis & Circes filio dicuntur, confinxiſſe, nempe ab eo, cum in Ithacam patrem quęrens ueniſſet, imprudente patrem eſſe interfectum.

faſtidioſam copiam] quę faſtidium parit. nam *Putet aper, rhombusq; recens, mala copia quando Aegrum ſollicitat ſtomachum*, ut eſt ſatyra II. lib. 2. ſuprà Od. 1. huius libri, dominū, terrę faſtidioſum dixit, qui terrę faſtidio afficiatur.

Molem propinquam nubibus] ędificia ad eam altitudinem perducta, ut nubes attingere uideantur. ſup. Od. XV. lib. 2. *regias moles* appellauit.

Mundæ] neque ſordidę, neque nimis opiparę, & ſumtuoſę, ut ſaty. 1. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet ſordibus, atque In neutram partem cultus miſer.*

Sollicitam explicuere frontem] ademerunt curas, & exhilararunt animos *explicare frontem* dicitur tùm id, quod lętitię cauſam affert, ut hoc loco: tùm is, qui re aliqua lęta ſibi oblata, uultu & fronte lętitiam declarat. ſic. ſat. II. lib. 2. *Ac uenerata Ceres, ut culmo ſurgeret alto, Explicuit uino contracta ſeria frontis.* Terentius de eo, qui hilariter uiuit, dixit *exporrigere frontem.* Adelph. *da te hodie mihi: exporrige frontem.* paulo poſt idem dicit aliis uerbis, *hodie modò hilarum te face.*

Iam clarus occultum] uidetur hic Alcęum eſſe imitatus: cuius extant hi uerſus apud Athen. lib. 1. & 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. Ἡ δ' ὥρη χαλεπὴ, πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος, & alibi, Πίνωμεν: τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. ſignificatur autem ęſtatis aduentus.

Andromedę pater] Cepheus Andromedę pater ex Caſſiopea uxore. de quo ſic Aratus. Αὐτὸς μὲν κατόπισθεν ἐὼν κυνοσουρίδος ἄρκτου Κηφεὺς ἀμφοτέρας χεῖρας τανύοντι ἐοικώς. Andromedę autē repoſui, ſecutus libros ueteres.

iam procyon furit] antecanem Aratus ſub geminis locat. Καὶ μὴν καὶ προκύων διδύμοισ ὑπὸ καλὰ φαείνει. quem uerſum ſic uertit M. Tull. *et hic Geminis eſt ille ſub ipſis, Antecanem Graio procyon qui nomine fertur.*

& horrida Dumera Siluani] ita ſcriptum reperi in duobus lib. Vatic. & Ianu. alij habent *horridi*, &c. unus, *horrida Dumeta ſiluarum.* ego probabiliorem, meo iudicio, ſcripturam ſecutus ſum.

caretq; ripa] cod. Achillis Statij *caret aquà*, quam ſcripturam non memini me uſquam reperire.

regnata Cyro Bactra] in quibus regnauit Cyrus. notauimus hoc genus loquendi ſuprà ad. Od. VI. lib. 1. *et regnata petam Laconi Rura Phalantho.* Strabo. βάκτραν nominat numero ſingulari lib. 11. εἶτα εἰς βάκτραν τὴν πόλιν, &c. Plinius Bactra numero multitudinis, ut Horat.

Tanaisq; diſcors] cur diſcors? an quòd cum Mœotide palude Aſiam ab

Europa disterminat? an quòd desinens in duas se partes findit, unaque in Mœotidem paludem, altera in Cimmerium Bosporum influit? an quòd Scythæ & Sarmatę, per quos fluit, continua inter se bella gerunt?

Prudens fut. temp. exit] nihil est hac sententia tritus. eam sic complectitur Pindarus εἰδ. ιϛ. Olymp. *σύμβολον δ' οὔπω τις ἐπιχθονίων πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένας εὗρεν θεόθεν. τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί.* id est, nullus dum mortalium certam rei futuræ notam diuinitus consecutus est: & futurorum cognitio est obscura.

Vltra fas trepidat] vltra id, quod ei licet, laborat, id est, se cura rerum futurarũ macerat, vt Od. xvi. lib. 2. *Laetus in præsens animus, quod ultrà est, Oderit curare.*

quod adest] id quod præsens est. sic Pind. εἰδ. η. ἰσθμ. *τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα παν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότου πόρον,*

ęquus] id est, ęquo animo. annot. ad Od. iii. lib. 2.

cetera fluminis ritu feruntur] ea tantùm, quę pręsentia sunt, in nostra potestate sunt sita, eaque nostro arbitratu componere, & moderari possumus, inquit, cetera autem uel Dei immortalitatis uoluntate, ac prouidentia administrantur, & horum causę sunt ęternę ac necessarię: uel temerè, arbitrioque fortunę eueniunt, & horum causæ sunt fortuitę. dico autem hęc de philosophorum sententia. Quemadmodum autem fluuij, qui nunc lenis & pacatus est: nunc rapidus & uiolentus, cursum moderari non possumus: sic neque rerum futurarum naturam, quę interdum tranquilla est, sedata, lęta, optata: interdum concitata, & turbulenta, & mortalibus calamitosa, atque aduersa, immutare fas est. Sępe utuntur poëtę hac torrentis similitudine sed uariè. Virgil. Aeneam armorum sonitu & fragore è somno excitatum cum pastore confert, è montis uertice torrentem ing[...]nti cum murmure præcipitantem, omniaq; secũ trahentem, exaudiente. Aeneid. 2. *Excutior somno, & summi fastigia tecti Ascensu supero, atque arrectis auribus asto: In segetem ueluti cum flamma furentibus Austris Incidit, aut rapidus montano flumine torrens Sternit agros, sternit sata læta, boumq; labores, Præcipitesq; trahit siluas. stupet inscius alto Accipiens sonitum saxi de uertice pastor.* Sic Lucret. lib. 1. ubi disputat de primis principiis, docetq; ea cerni non posse: uentorum affert similitudinem, qui, cùm oculis non cernantur, arbores sternunt tamen, & mare turbant, & concitant, non aliter (inquit) *Quam cum mollis aquæ fertur natura repente Flumine abundanti, quod largis imbribus auget Montibus ex altis magnus decursus aquai, Fragmina conyciens siluarum, arbustaq; tota: Nec ualidi possunt pontes uenientis aquai Vim subitam tolerare ita magno turbidus imbri M[o]libus incurrit ualidis cum uiribus amnis: Dat sonitu magno stra[ge]m, uoluitq; sub undis Grandia saxa: huic, qua quicquam fluctibus obstat.* & Hom. ἰλ. λ. Aiacem in prelio viros, equosque sternentem cum fluuio torrente comparat. *Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίον δὲ κάτεισι Χειμάῤῥους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ. Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας Εἰσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφυσγετὸν εἰς ἅλα βάλλει. Ὣς ἔφεπε κλονέων πεδίον τότε φαίδιμος Αἴας.* itemq; Diomedem ἰλ. ε. *Θῦνε γὰρ ἂμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάῤῥῳ,* &c. Horatius quoque Od. ii. lib. 4. Pindarum cum tali fluuio comparat. *Monte decurrens uelut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensusq; ruit profundo Pindarus ore.* Idem Od. xiiii. eiusdem libri, Claudium Neronem eiusmodi fluuio similem facit, *Sic Tauriformis uoluitur Aufidus: Qui regna Dauni perfluit Appuli, Cum sæuit, horrendamq; cultis Diluuiem meditatur agris: Vt Barbarorum,* &c. Sic Homerus ἰλ. γ. Vlyssis orationem cum niuibus hibernis confert. *Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει, Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν, Οὐκ ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆΐ γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος.*

delabentis

delabentis] sic est legendum, non, dilabentis. & ita scriptum reperi in duob.codicib.Vaticanis,Don.Faer.Vrs.Torn.

Irritat] irritandi verbum vnico, scribendum esse aliquando existimaui, cum à verbo *irascor*, seu ab *ira* ducatur. sed cum in omnibus libris calamo scriptis reperiatur scriptum irritare, & in lib.Faer.Vrs. Don.Torn.hoc loco *Irritat* sine vlla litura: & cum Plin.& Colum.vtantur verbo proritandi, à sententia descisco. Est autem irritare propriè iram commouere, & concitare, fortasse à canibus iratis ductum. ὀργίζειν dicunt Græci, ex quo excitare interdum significat M.Tull.Phil.vii. *irritari Antonium non oportuit*. Brut.ad Att. *nescio, quid scribam tibi, nisi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quàm compressam*. Terent.Adelph. *ne si magis irritatus fiet, aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tunc perpetuò perierim*. Plaut. Amphit. *Nam si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes*. Horat. in epistol. ad Pison. *Segnius irritant animos demissa per aureis*, &c.

Ille potens sui, lætusque] ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ: liber, & solutus omni cupiditate, & vacuus ab omnibus animi morbis.

In diem vixi] crebrò monet Horatius, vt in diem viuamus, id est, vt bonis præsentibus, & paratis, atque in nostra potestate sitis fruamur. vt Od.xvi.lib.2.

cras vel atra] respexit ad illud ἐμοῦ θανόντος ἡ γῆ μιχθήτω πυρί. quæ oratio est eorum, qui futura ad se nihil pertinere putant. non dissimile est illud ex Hymnide Cæcilij. *Mihi sex menses satis sunt uitæ: septimum Orco spondeo.*

Non tamen irritum] Arist.lib.6. de morib. ad Nicom. quo loco disputat περὶ προαιρέσεως, id est, de consilio, vt nos quidem vertimus: duos versus Agathonis profert in hanc sententiam Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν, ἅν ἦ πεπραγμένα. quos versus sic vertimus. Hoc nàque duntaxat negatum etiam Deo est, Quæ facta sunt, infecta posse reddere. eandem sententiam sic complexus est Simonides, τὸ γὰρ γεγενημένον, οὐκ ἔτι ἄρεκτον ἔσται.

Quodcunque retro est] quodcunque præterijt.

Diffinget] ex hoc loco intelligi potest, quid sit diffingere, nempe contrarium esse verbo fingendi, quemadmodum suprà docuimus Od.xxxv. lib.1. vbi locum illum in omnibus exemplarib.corruptum, *diffingas retusum*, &c. ita emendauimus, distringas recusum. quidam tamen hoc loco legunt *Diffringet*. quam scripturam quanuis nusquam repererim, probo tamen.

Ludere pertinax] de hoc genere loquendi dicemus ad Od.viii.lib.4. Iam *ludum ludere, & gaudium gaudere*. & similia, Latinis sunt vsitata. Terent. in Eunucho. *quia consimilem luserat Iam olim ille ludum.*

Transmutat incertos honores Nunc, &c.] sic sup Od.xxxiiii. lib.1. *valet ima summis Mutare*, &c. & *hinc apicem rapax Fortuna cum stridore acuto Sustulit, hic posuisse gaudet.*

benigna] quid sit benignus, & benignitas, diximus ad Ode xvii. lib.1.

Laudo manentem] si fortuna manet, laudo, &c. fortuna manens intelligitur secunda, auolans, & fugiens, aduersa. ita loquitur lib. de arte poet. *Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis*. & Od.xxxv. lib.1. *Vtcunque mutata potentes Veste domos inimica linquis*. sic Eurip. Phœniss. Κρέων. Μεῖον τί φεύγεις; Τειρεσ. ἡ τύχη σ', ἀλλ' οὐκ ἐγώ.

si cele.quat. Penn.] id est, si auolat: si mutatur fortuna, si fugit, id est, si aduersa est, vt diximus.

resigno, q.d.] quæ obsignata habebam, aperio, & reddo. sic epist.ad Mæcen. secunda lib.1. *Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno.*

mea Virtute me inuoluo] bona externa non desidero: sed meis cõtentus

 viuo:

viuo : in mea virtute meæ vitæ præsidium constituo, non in rebus externis: meis me viribus tutor, ac defendo, non alienis.

probamq; paup. s. d. q.] id est, paupertatem cum virtute coniunctam expeto. ducta est similitudo ab ijs vxoribus, quæ indotatæ ducuntur domum. congruit cum his id, quod est Od. IX. lib. 4. *Non possidentem multa uocaueris Rectè beatum*, &c. quæ sequuntur.

Non est meum, &c.] non est meum nauigare, nauigationisq; me periculo committere, vt ditescam. solent autem homines in dubijs temporibus, & rebus aduersis, quemadmodum coorta in mari tempestate, ad deos confugere. sup. Od. I. huius libri. *Desiderantem, quod satis est neque Tumultuosum sollicitat mare: Nec sæuus*, &c.

& votis pacisci] non est meum (inquit) votis, & precibus cum dijs quodam modo transigere, ac pacisci, ne naufragio facto merces meæ in mari pereant.

Tunc me biremis] significat id nunquam futurum. Quis enim se in mari Aegæo, tempestate coorta, & ventis increbrescentibus naui biremi tutò nauigaturum speret? quanquam Catullus faselum laudans negat vlla vota *littoralibus Deis sibi esse facta, cum ueniret à mare Nouissimo usque ad Benacum lacum.* Melius igitur Eurip. Ναῦς ἡ μεγίστη κρείσσον, ἢ μικρὸν σκάφος.

geminusq; Pollux] sic Catull. *Gemelle Castor, & Gemelle Castoris.* de Castore, & Polluce diximus ad Od. XII. lib. I.

Ode 30.

Carminum suorum gloriam æternam fore.

EXEGI monimentum ære perennius.
Regaliq; situ Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar: multaq; pars mei
Vitabit Libitinam. vsque ego postera
Crescam laude recens, dum capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.
Dicar, quà uiolens obstrepit Aufidus:
Et, quà pauper aquæ Daunus agrestium
Regnauit populorum, ex humili potens
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. sume superbiam
Quæsitam meritis: & mihi Delphica
Lauro cinge uolens Melpomene comam.

COMMENTARII.

Exegi] absolui, perfeci.

Quod non imber edax, &c.] hæc videntur è Pindaro expressa: qui Pyth.

Pyth. εἰδ. ἕκτῳ, ait laudum thesaurum Xenocrati, eiusq; maioribus in Apollinis fano opulentissimo repositum neque ab imbre hiberno, neque ui uentorum in altissimos maris recessus, ac latebras delatum iri. sic Pind. Τὸν (sub. θησαυρὸν) ὅτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν ἐριβρόμου νεφέλας, στρατὸς ἀμείλιχος, οὔτ' ἄνεμος ἐς μυχοὺς ἁλὸς ἄξει παμφόρῳ χεράδι τυπτόμενος.

situ] statu, positu.

impotens] vehementer sæuiens. tralatio ducta ab impotentibus, & incontinentibus hominibus, qui sibi temperare non possunt, quo minus, quod ira suadet, aut libido, exequantur. vide annot. ad Od. XXXVII. lib. I.

innumerabilis Annorum series] immensa temporis longinquitas.

fuga temporum] cursus temporum. sic suprà Od. XIIII. lib. 2. *fugaces annos dixit.* & oda superiore. *horam fugientem.*

Non omnis moriar] non totus moriar. sic loquitur epist. I. *Quid uerum, atque decens, curo, & rogo, & omnis in hoc sum.*

multaq; pars mei] mens, ingenium, consilium, maxima, & præstantissima hominis pars.

vitabit Libitinam] erit immortalis, mortem effugiet. Libitina Dea funerum. epist. ad Aug. lib. 2. *Miraturq; nihil, nisi, quod Libitina sacrauit,* id est, nisi, quod sepultum, & munere viuendi defunctum est. & saty. VI. lib. 2. *Autumnusq; grauis Libitinæ quæstus acerbæ.* T. Liuius. li. 41. annalium. *Ne liberorum quidem funeri Libitina sufficiebat.* uide quæ annotata sunt ad illum locum *Libitinæ quæstus acerbæ.* Sed vtrùm hoc sentit Horatius, animum esse immortalem, quemadmodum nos Christiani credimus, an id significat, se laude, & gloria libris suis parta perpetuò victurum? quod sanè credibilius est. Nam Horatius quidem animorum immortalitatem nusquam probat: eam autem immortalitatem solam nouit, quæ sit in memoria uiuorum posita, quemadmodum omnes ferè veteres existimabant, præter Platonem, & paucos alios. Nam de Aristotele quidem vtram sententiam sequatur, philosophi certant, *& adhuc sub iudice lis est.* Videtur tamen non obscurè, quid sentiat, significare, si quis eius uerba attentè consideret.

recens] nunquam senescens, semper incolumis, incorruptus, atque integer.

Dum capitol. Scand. cum tac. virg.] solitas esse uirgines Vestales sacris publicis interesse, declarant hæc uerba Dionysij Halicarn. lib. III. ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς παρθένοις, ὑφ' ὧν τὸ ἄσβεστον φυλάττεται πῦρ, τέτταρσιν οὔσαις δύο προσκατέλεξεν ἑτέρας. πλειόνων γὰρ ἤδη συντελουμένων ὑπὸ τῆς πόλεως ἱερουργιῶν, αἷς ἔδει τὰς τῆς ἑστίας παρεῖναι θυηπόλους, οὐκ ἐδόκουν αἱ τέτταρες ἀρκεῖν.

Violens] violentus. acrem appellat saty. I. lib. I. *Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus acer.*

Aufidus] Apuliæ fluuius, de quo Strabo lib. V. commemorat Horat. Od. IX. lib. 4. *longè sonantem natus ad Aufidum.* & saty. I. lib. I. *Cum ripa simul auulsos,* &c. & Od. XIIII. lib. 4. *Sic tauriformis uoluitur Aufidus.*

Et quà pauper aquæ Daunus] Od. XIIII. lib. 4. *Qui regna Dauni perfluit Appuli.* pauperem aquæ autem Daunum intellige fluuium eiusdem nominis.

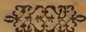
Regnauit populorum] ego sic hunc locum emendaui à Seruio admonitus XI. lib. Aeneid. idq; duob. locis: uno, *Iustitiæ ne prius mirer,* &c. altero, *nec ueterum memini, lætorue malorum:* & item à Porphyrione. *regnauit* autem idem ualet, quod rex fuit, ἐβασίλευσε, ἦρξε. solet enim Horat. structuram Græcam seruare etiam in sermone Latino, ut *desine mollium querelarum, abstineto irarum, & inuidis auenæ,* &c. sententia igitur, & ordo horum uerborum talis est, Dicar ego, qui ex humili, potens & clarus extiti, qua parte labitur Aufidus, & quà regnauit

uit Daunus,princeps,id eſt, omnium primus deduxiſſe carmen Aeolium ad modos,ſeu cantus Latinos.

Princeps] primus: ſuprà lib. I. Od. XVI. *principi limo*. ſic Lucret. lib. I. de Iphianaſſa. *Nec miseræ prodeſſe in tali tempore quibat, Quòd patrio princeps donarat nomine regem.* M.Tull. lib.2. accuſ. *omnium nationum exterarum princeps Sicilia ſe ad amicitiam, fidemq; populi Rom. applicuit.*

ſume ſuperbiam] ſume ſpiritus iuſtos, & tibi iure debitos, nempe ingenio partos. Nam cum Muſam alloquitur,eamq; laudat, ſibi eodem tempore, eademq; opera blanditur, & fauet.

CARMINVM LIBER QVARTVS.

Ode I.

Se iam ea ætate eſſe,vt à rebus Venereis alieno eſſe animo debeat: & tamen Ligurini væſano amore torreri.

NTERMISSA Venus diu,
Rurſus bella moues. parce, precor, precor.
Non ſum qualis eram bonæ
Sub regno Cynaræ: deſine dulcium
Mater ſæua Cupidinum,
Circa luſtra decem flectere mollibus
Iam durum imperijs. abi
Quò blandæ iuuenum et reuocant preces.
Tempeſtiuis in domo
Paulli, purpureis ales oloribus,
Comaſſabere Maximi,
Si torrere iecur quæris idoneum.
Nanque & nobilis, & decens,
Et pro ſollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Latè ſignq; feret militiæ tuæ.

Et, quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli,
Albanos prope, te, lacus
Ponet marmoream sub trabe Cypria.
Illic plurima naribus
Duces tura: lyræq;, & Berecinthiæ
Delectabere tibię
Mistis carminibus non sine fistula.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudentes, pede candido
In morem Salium ter quatient humum,
Me nec fœmina, nec puer
Iam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuuat mero:
Nec uincire nouis tempora floribus.
Sed cur, heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacryma per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter uerba cadit lingua silentio?
Nocturnis te ego somnijs
Iam captum teneo: iam uolucrem sequor
Te per gramina Martij
Campi, te per aquas, dure, uolubileis.

COMMENTARII.

precor, precor] sic Sappho, apud quam crebrę sunt hę repetitiones: *Λίσσομαί σε, λίσσομαι*. eadem *παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ*; sic idem Horat. Od. XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus*. Od. III. lib. 3. *Ilion, Ilion*. Od. IIII. epod. *Deus, Deus nam me uetat*, &c.

bonę sub regno Cynaræ] bonam (opinor) appellat propterea, quòd liberaliter gratificabatur Horatio, neque ullam mercedem exigebat, ut fatetur ipse epist. ad uillicum lib. 1. *Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci*. neque obstat, quòd epistola ad Męcenatem 11. lib. 1. proteruam appellat. *Inter uina fugam Cynaræ mærere proteruæ*. Nam nihil pertinet hoc ad quęstum meretricium, neq; quicquam prohibet, quominus eadem puella dici possit & liberalis, & proterua. ut sup. Od. XIX. lib. 1. *Vrit grata proteruitas*. & Od. V. lib. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum*. Mentionem huius Cynarę facit etiam Od. XIII. huius lib. *Felix post Cynaram*. sub regno autem dixit, quia qui amant, seruiunt.

Mater sæua Cupidinum] hic idem uersus positus est suprà Od. XIX. lib. 1. in principio.

mollib.

mollib. Iam dur. imp.] antithesis. mollia autem appellat Cupidinis, seu amoris imperia quia molliunt animos. sic Homer. χλωρὸν δέος. & idem Horat. *pallidam mortem* nominat, quod annot. ad Od. IIII. lib. I. sic Ouid. lib. I. de remed. amor. *Lude. decent animos mollia regna tuos.*

marmoreis ales olorib.] id est, quæ celeriter uehi soles curru olo ribus iuncto. Sed quòd *marmoreis* reposui, pro *purpureis*: fateor equidem me in omnib. ueterib. libr. quos uidi, scriptum reperisse *purpureis*. Verùm cum mihi uideretur hæc uulgata scriptura inepta, & corrupta: (quis enim uidit unquam cycnos purpureos, seu purpurei coloris? aut quid ineptius, quàm *purpureis* interpretari, pulchris, & nitidis? Nam quamobrem dicat *purpureos tyrannos* Od. XXXIV. primi lib. *& autumnum purpureo uarium colore* Od. 5. lib. 2. *et purpureum, latè qui splendeat, pannum* de arte poet. ratio perspicua, & in promtu posita est.) Cum igitur hic locus mihi corruptus uideretur: approbantibus compluribus viris doct. hanc scripturam veram esse existimaui. marmoreum enim pro candido, & candidi coloris, vsurpant optimi scriptores. Lucret. lib. 2. *Quòd si caruleis constarent aequora ponti Seminibus, nullo possent albescere pacto. Nam quocunque modo perturbes: carula qua sint, Nunquam in marmoreum possunt migrare colorem.* ibid. sup. *Vt mare cum magni commorunt aequora venti, Vertitur in canos candenti marmore fluctus.* Virg. Georg. 4. *Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulsum Gurgite cum medio portans Oeagrius Ebrus Volueret,* &c. & Ouid. lib. 4. fast. *Aurea marmoreo redimicula demite collo.*

Comassabere] lasciuies, iocabere, voluptariè viues. est autem ita legendum, *comassabere*, non, *comessabere*, vt putat vulgus, existimans à comedendo, aut comesse ductũ esse, & ita emendauerat Fulvius Vrsinus vir doctiss. in cod. Rain. Card. Mutuati autem sunt Latini hoc uerbum à Græcis, vt alia pleraque, apud quos κωμάζειν est ebriorũ, aut intemperantium more se gerere, lasciuire, scortatum ire, &c. Theocr. Amaryllide. Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα, ταὶ δέ μοι αἶγες Βόσκονται κατ᾽ ὄρος, &c. Neque uero me fugit apud Festum legi comissatio. sed eò errat Festus, quòd ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, à vicis dictum putat. melius Varro lib. 6. de lingua Lat. qui ἀπὸ τῆς κώμης dicit appellatam esse comassationem: seu, vt scriptum est in exemplarib. Varronis, comissationem Omnino vel comissatio, & comissari dicendum, vel comassari, & comassatio.

Si torrere iecur quæris] iecur sedes est libidinis, & ita sentiunt etiam ipsi philosophi. Nam Plato quidem perspicuè, vt in corde τὸ θυμοειδὲς, καὶ τὸ ὀργιστικὸν, id est, irascendi vim locat: ita in hepate τὸ ἐπιθυμητικὸν, id est, cupiditatem. & Aristoteles ita scribit topic. 4. καὶ ἡ μὲν λύπη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ἡδονή. ἡ δὲ ὀργὴ ἐν τῷ θυμοειδεῖ. Poetæ autem minus accuratè hanc distinctionem seruant. Horat. epist. ad Lollium II. lib. I. *Non ancillarum iecur ulceret ulla, puerue.* sup. Od. XXV. lib. I. *Cum tibi flagrans amor, & Cupido Saeuiet circa iecur ulcerosum.* & Od. IIII. lib. 3. *Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales.* quibus locis, & hac ode, perspicuè iecur, libidinis, & amoris sedem facit. at Od. XIII. eiusdem primi libri, iræ: *ue, meum Feruens difficili bile tumet iecur.* & saty. IX. lib. I. *meum iecur urere bilis.* sic Iuuen. saty. I. *Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira?* Homerus declarat in corde iam efferuescere ὀδ. υ. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. & ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ. quem versum sic Latinè vertit M. Tull. *Corq; meum penitus turgescit tristibus iris.* Apud eundem libidinis tale exemplum est ἰλ. ξ. Οὐ γάρ πώποτέ μ᾽ ὧδε θεᾶς ἔρος, οὐδὲ γυναικὸς Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσε. nusquam enim Homerus (quod sciam) hepar æstuare libidine dicit: sed pectus potius, aut aliquid simile. ceteri libidinem nõ obscurè in hepate locant. Theoc. Hyla ὁ δ᾽, ἀπὸ δ᾽ ἐς ἦγον, ἐχώρει Μαινόμενος.

Μαινόμενος. χαλεπὸν γὰρ ἔτ' αὐτῷ τὸ ἧπαρ ἐμύησεν. & Anacr. de Cupidine arcum tenente. Ταχὺς δ', καί με τύπτει Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος.

& decens] pulcher. ut sup. Od. XXVII. lib. 3. *malas decentes*.

non tacitus] non mutus, immo facundus, & eloquens.

& centum puer artium] & quamplurimis laudabilibus artibus instructus.

quandoq;, &c.] id est, quandocunque superiore apud amicam loco fuerit, quam æmuli quantunuis in eam largi, & profusi. sic Od. proxima. *quandoque trahet feroces Per sacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros*. & in epist. ad Pisones. *et idem Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus*.

Albanos prope, te, lacus] te prope Albanos; lacus, &c. totius huius loci hæc sententia est, quandocunque superior fuerit æmulis suis, qui primum locum apud amicam pretio emere conantur; te marmoream locabit prope lacus Albanos.

plurima naribus duces tura.] plurimi tibi ex ture incendentur odores.

Berecynthiæ] Phrygiæ. sup. Od. XVIII. lib. 1. *cornu Berecynthium* dixit, quo vtebantur in sacris Bacchi, & matris deorum: vide annot. ad Od. XVI. lib. 1.

pede candido In mor. Sal. ter quat.] Saliorum in morem ter saltabunt. Od. XXXVI. lib. 1. *Nec morem in Salium sit requies pedum*. pellere, aut pulsare, aut quatere terram, pro eo quod est, saltare, apud hunc poëtam valdè sunt vsitata. vide Od. IIII. lib. 1.

nec spes animi credula, &c.] nec spes cum persuasione coniuncta fore, vt mutuò amer ab ea, cuius impotenti amore captus sum.

Nec certare iuuat mero] epist. ad Mæcen. III. lib. 1. *Nocturno certare mero, putere diurno*. Ode XII. lib. 2. *certare ioco*.

Sed cur heu, Ligurine, cur] posteaquàm multis verbis ostendit se iam ad amorem esse ineptum, atque (vt ita dicam) mancum, denique iudicio tandem, ac voluntate ab huiusmodi delicijs, ineptijs, ac nequitijs abhorrere: nunc vi amoris coactus fatetur se, quanuis ætate iam ingrauescente à tali mollitie, ac nequitia remotissimus esse debeat, amore Ligurini pueri incensum tamen ad pristinas lasciuias reuocari.

Manat rara meas lacryma] lacrymarum raritas acrem quidem, significat doloris vim esse, quæ lacrymas exprimat: veruntamen ità lentum, & tabificum morbum, vt non vniuersæ erumpant, sed spatio interposito guttatim defluant.

inter verba cadit] titubat, hæsitat. Plutarchus in Demetrio ἐπίσχεσιν φωνῆς appellat. Vide annot. ad Od. XIII. lib. 1.

Nocturnis te ego somnijs] quo quisque in studio diem conterit, & quibus in curis est occupatus, eas res plerunque somniare solet: quòd elegantissimis versibus docet Lucret. lib. 4. *Et, quo quisque ferè studio deuinctus adhæret, Aut quibus in rebus multum sumus ante morati, Atque, in qua ratione fuit contenta magis mens, In somnis eadem plerunque videmur obire: Causidici causas agere, et componere leges: Induperatores pugnare, et prælia obire*, &c. Virgil. pharm. *an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?* sic Philippides ille apud Aristoph. ἐν νεφέλαις equos somniat.

dure] inexorabilis.

AD ANTONIVM IVLVM. Ode 2.

Pindarum imitari periculosum esse.

PINDARVM quisquis studet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, uitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens uelut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Feruet, immensusq; ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaceis noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisque fertur
Lege solutis:
Seu deos, regesq; canit, deorum
Sanguinem: per quos cecidere iusta
Morte Centauri: cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ:
Siue, quos Elea domum reducit
Palma cælesteis: pugilem'ue, equum'ue
Dicit: & centum potiore signis
Munere donat:
Flebili sponsæ iuuenem'ue raptum
Plorat: & uireis, animumq;, moresque
Que aureos educit in astra, nigrò-
Que inuidet Orco.
Multa Dircæum leuat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinæ
More, modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uudique
Tiburis ripas, operosa paruus
Carmina fingo.
Concines maiore poeta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroceis
Per sacrum cliuum, merita decorus
Fronde, Sicambros:

Quo

Quo nihil maius, meliùs ve terris
Fata donauere, bonique diui,
Nec dabunt: quamuis redeant in aurum
Tempora priscum.
Concines lætosque dies, & vrbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meæ, siquid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: & o Sol
Pulcher, o laudande, canam recepto
Cæsare felix.
Tuque dum procedis, Io thriumphe,
Non semel dicemus, Io triumphe,
Ciuitas omnis: dabimusque diuis
Tura benignis.
Te decem tauri, totidemque vaccæ,
Me tener soluet vitulus relicta
Matre, qui largis iuuenescit herbis
In mea vota,
Fronte curuatos imitatus igneis
Tertium Lunæ referentis ortum,
Quà notam duxit, niueus videri
Cetera fuluus.

COMMENTARII.

æmulari] æmulari cum quarto casu iunctum, imitari significat.

ceratis ope Dædalea, &c.] quemadmodum Icarus. De Dædalo, & Icaro, satis multa diximus ad Od. I. & IIII. lib. I.

vitreo] pellucido instar vitri: διαφανεῖ, vt Od. XIII. lib. 3. *o fons Blandusiæ splendidior uitro*, lib. I. & Od. XVIII. *Arcaniq; fides prodiga pellucidior uitro.*

Monte decurrens velut amnis, &c.] Ordo verborum talis est. feruet Pindarus velut amnis monte decurrens, quem imbres, &c. de hoc autem genere ordinis aliquantum perturbati dicemus ad illum locum saty. V. lib. I. *aquæ non ditior urna Qui locus à forti Diomede est conditus olim.* huc pertinent, quæ annotauimus ad illum locum, *cetera fluminis Ritu feruntur*, &c Od. XXIX. libri tertij.

Laurea donandus Apollinari] Sup. Od. vlt. libri tertij, *laurum Delphicam* dixit.

Seu per audaces noua dithyrambos] M. Tull. lib. 3. de oratore, de numeris oratorijs disputans, *Nanque ego* (inquit) *Theophrasto assentior, qui putat orationem, quæ quidem sit polita, atque facta quodammodo, non astricte; sed remissius numerosam esse oportere. Etenim, sicut ille suspicatur, ex illis modis, quibus hic usitatus*

uersus efficitur, post anapæstus procerior quidam numerus effloruit: inde ille licentior & diuitior fluxit dithyrambus, cuius membra, & pedes (ut ait idem) sunt in omni locuplete oratione diffusa: &, si numerosum est id in omnibus sonis atque uocibus, quod habet quasdam impreßiones, & quod metiri poßumus internallis æqualibus, recte genus hoc numerorum, dummodo ne continuum sit, in orationis laude ponetur. quo ex loco colligi potest dithyrambum, pedem non fuisse, sed vel chorum, vel carmen aliquod, idque in Bacchum, qui præter alia, etiam hoc nomine appellatur, vt sup. diximus. Idem Tull. in eo libello, qui inscribitur de optimo genere oratorum, dithyrambicum genus in poematis numerat. *Poema it enim* (inquit) *tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici, quod minus est tractatum à Latinis, suum quoduis genus est diuersum à reliquis*. Iam Dithyrambum Olymp. carm. XIII. Pindarus significat Corinthi esse inuentum, cumque βοηλάτην nominat, vel quòd victoribus erat premium, vel quòd cum clamore recitabatur: quanuis idem Pindarus in primo dithyrambo (vt scribit eius interpres: Nam nihil nos quidem comperti habere possumus, cum omnes Pindarici dithyrambi interierint) dicat Thebis esse repertum. Tradunt nonnulli dithyrambum, chorum fuisse in orbem actum, ad honorem Bacchi, laudemque pertinentem: cumque esse appellatum ἀπὸ τοῦ Διονύσου τοῦ ἐκ δύο θυρῶν ἐξελθόντος, id est, à Baccho duabus ianuis egresso, nempe ex vtero materno, & Iouis femore: Postremò illius inuentores fuisse Corinthios in Dionysiacis. hæc Pindari interpretes. Fuisse autem dithyrambos planè Bacchicos, in eisque magnam vim ad animos concitandos & perturbandos fuisse, neque eos vllis, præterquam furore quodam affectis, & lymphaticis conuenisse, declarat Plato in Phædro his uerbis, Σιγῇ τοίνυν ἄκουε. τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. τὰ νῦν γὰρ οὐ πόῤῥω διθυράμβων φθέγγομαι, id est, tacitus ergo audi. Reuera enim diuinus hic locus videtur esse. Itaque si crebrò tibi progrediente oratione lymphatus fieri videar, ne mirare. Nunc enim, quæ loquor, non longè absunt à dithyrambis.

deuoluit] deorsum uoluit, id est, quasi è superiore loco uerba fundit, uerba grandia loquitur. permansit autem in priore similitudine fluminis magna ui delabentis, & præcipitantis.

Deorum sanguinem] Homerus multis locis διοτρεφέες βασιλῆες, & Hesiod. ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες.

cecidit trem. Flam. Chimæ.] Bellerophontem significat. de quo lege Pindar. carmen XIII. Olymp. vide annot. ad Od. XXVII. lib. I.

pugilem ve, equum ve] siue eum laudat, qui pugilatu vicerit, siue eum, qui cursu, & certamine equestri superior fuerit. epist. ad Pisones, *Et pugilem victorem, & equum certamine primum*. alij de Castore & Polluce dictum volunt, à quibus dissentio.

& centum potiore signis Munere] videlicet carminibus donat, quę quibuslibet signis & operibus manu factis sunt diuturniora. Pindarus Nem. quinto carmine ait se non esse statuarum faciendarum artificem, neque signa fingere motu carentia, & quæ perpetuò insistant in sua basi: sed carmina condere, quę terras & maria peragrent, eorumque, qui certamine aliquo victores extiterint, laudes nuncient, & coronas. Verba Pindari sunt hæc, οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ', ὥστ' ἐλλινύσοντ' ἐργάζεσθ' ἀγάλματ' ἐπ' αὐτᾶς βαθμίδος ἑσταότ', ἀλλ' ἐπὶ πάσας ὁλκάδος στοίχ' ἀπ' Αἰγίνας διαγγέλλοισ', ὅτι Λάμπωνος υἱὸς Πυθέας εὐρυσθενὴς νικῇ νεμίοις παγκρατίῳ στέφανον.

Flebili sponsæ] flebilis hoc loco valet tristis, mæstus. siue (inquit) deplorat sponsum suæ sponsæ immatura, atq; acerba morte ereptum. Flebilis interdum signifi-

ſignificationem habet patiēdi, vt Od.xxIIII.li.I. *Multis ille quidem flebilis occidit.*

mores aureos] id eſt, mores antiquos, & aureæ ætatis, vt Od.xvI.epod. *Vt inquinauit ære tempus aureum.* eòdem pertinet, quod ſtatim ſequitur. *quamuis redeant in aurum Tempora priſcum.* Nota eſt autem ex Heſiodo ætas aurea, argentea, ærea, ferrea. *Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων Ἀθάνατοι ποίησαν.*

educit in aſtra] id eſt, vt Od.xxv. lib.3. loquitur, *ſtellis inſerit.* Catull. *uocare in cælum.* Virg. Aen.3. *tollere in aſtra.* M. Tull. *ferre in cælum.* idem ad Att.lib.2. *laudes noſtras in aſtra ſuſtulit.* ſic idem Horat. ſaty.vII.lib.2. *abſentem ruſticus urbem Tollis ad aſtra leuis.* Idem epiſt.ad Fuſc.Ariſt. *Quæ uos ad cælum efferris rumore ſecundo.* corruptè autem legitur in alijs libris *deducit*, cum libri ferè omnes veteres habeant *educit.* ſic Virg.lib.2. Aen. *cæloque educere iuſſit.* ibid. *ſummisq; ſub aſtra Eductam tectis.*

nigroq; Inuidet orco] adimit Orco, id eſt, à morte vindicat.

Dicæum] Pindarum poetam Thebanum. Dirce fons Thebanus. de cycnis dicemus Od. proxima. horum autem verborum hæc ſententia eſt: Pindarus longè ſe ab humo tollit, quoties canit Deorum, aut regum, aut victorum laudes. non ſerpit humi, ſed ſublimis, & longiſſimè remotus à terra volat.

ego apis Mat. M.] ſic Lucret.lib.4. in princip. ſe cum apibus comparat. *Floriferis ut apes in ſaltibus omnia libant, Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta.* vſus eſt eadem comparatione & Simonides, vt refert Plutarchus πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ, &c. his verbis, *Ὥσπερ γὰρ ἄνθεσιν ὁμιλεῖν ὁ Σιμωνίδης φησὶ τὴν μέλιτταν, ξανθὸν μέλι μηδομέναν*, &c.

Matinæ] ſup.Od.xxvIII.lib.I. *litus Matinum* & Od.xvI.epod. *Matina cacumina.*

carpentis thyma] ſic ſup.Od. xxvII. *carpere flores*: quod Græci vno verbo dicunt ἀνθολογεῖν. vide annot.ad Od.xI.lib.I.

vuidiq; Tiburis] ſup. Od.xxIx. lib 3. *uidum Tibur.* idque propter aquarum, quibus irrigatur, copiam, vt Od. proxima. *Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt.*

operoſa] elaborata, laborioſa, multo labore perfecta. Od.xII.lib.3. *Mineruam operoſam* dixit. & Od.I.lib.2. *diuitias operoſiores.*

concines] canes. vtitur Catull. in nupt. Iuliæ & Manl. *Nuptialia concinens Voce carmina tinnula.* aliter M.Tull. de finibus 5. *uides'ne ut hæc concinant?* id eſt, concordent.

quandoque] quandocunque, vt Od. ſuperiore.

per ſacrum cliuum] per cliuum capitolinum, qui forum Romanum ſpectat. Nam, qui triumphabant, per viam ſacram, & forum Romanum in capitolium vehebantur, vt intelligere licet ex M.Tull. orat. de ſupplicijs. *At etiam, qui triumphant, eoq; diutius uiuos hoſtium duces ſeruant, ut his per triumphum ductis, pulcherrimum ſpectaculum, fructumque uictoriæ populus Rom. percipere poſſit, cum de foro in capitolium, currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemq; dies, & uictoribus imperij, & uictis uitæ finem facit.* Alij putant per eum cliuum, triumphum agi ſolitum eſſe, qui velabrum attingit, auctoritate Suetonij adducti, in Iulio Cæſare: cuius hæc verba ſunt, *Gallici triūphi die Velabrum præteruehens pænè curru excuſſus eſt, axe effracto, aſcenditq; capitolium ad lumina quadraginta elephantis dextra, atque ſiniſtra lychnuchos geſtantibus.*

boniq; diui] ſic Od.v. huius lib. *Diuis orte bonis optime Romulæ Cuſtos gentis* boni autem Dij appellantur, id eſt, benefici, largi, liberales:

in aurum priſcum] in aureos mores: in mores illius ætatis aureæ.

forumque

forumque litibus orbum] Aeschines in nobili illa oratione contra Ctesiphontem, reprehendens statim à principio orationis suorum temporum mores, querensque veterum instituta esse corrupta, dicit, si hoc, & illud fiat, tum & ciuitatem optimè administratum iri, & iudicia paucissima futura, quasi iudiciorum frequentia, & multitudo sit vnum ex reip. malis non minimum. verba Aeschinis hæc sunt: οὕτω γὰρ ἄν μοι δοκεῖ ἥ τε πόλις ἄριστα διοικεῖσθαι, καὶ αἱ κρίσεις ἐλάχισται γίνεσθαι. & Plato lib. 3. de rep. ostendit in ea ciuitate, vbi increbruerit intemperantia, multa iudicia, multasque lites existere: quemadmodum, vbi est morborum multitudo, ibi sunt crebræ medicorum, & pharmacopolarum officinæ.

Tu meæ, si quid loquar, &c.] bona & præcipua meæ vocis pars, constat è laudibus Cæsaris. ea igitur meæ vocis pars tum accedet ad tuos cantus, cum Cæsar Sicambros deuictos & captiuos ducet in triumpho. & tum ego recepto Cæsare incolumi, felix & beatus, hæc canam: *o sol candide, o dies pulcher, & laudande.* Catull. ad seipsum, *Fulsere quondam candidi tibi soles.* contrà *solem nigrum* dicit Horat. sat. IX. lib. I.

recepto Cæsare] recuperato, qui videbatur amissus: vel de cuius salute laborabamus propter incertos belli euentus. vtitur eodem vocabulo sup. Od. VII. lib. 2. *recepto Dulce mihi furere est amico.* & epist. II. lib. 2. *Idem finitis studijs, et mente recepta.*

io triumphe] Od. IX. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, et intactas boues.* Varro lib. 5. de lingua latina: *triumphare appellatum, quòd cum imperatore milites redeuntes clamitant per urbem in capitolium eunti: io triumphe, io. idque Θρίαμβος Græco Liberi patris cognomento, potest ductum esse.*

benigni] liberalibus & beneficis erga nos, qui Cæsarem nobis saluum reddiderint. eodem sensu hic deos *benignos*, quo paulo antè *bonos* dixit.

soluet] voto damnantur votis ii, quibus id, quod optarunt, contigit: & ita obligantur: soluuntur, cum id, quod Diis promiserant vel tacitè, vel disertè, persoluunt.

iuuenescit] adolescit.

Fronte curuatos imitatus ignes Tertium lunæ, &c.] id est, qui cornibus imitatus est curuam tertiæ lunæ figuram. variæ sunt lunæ vultus, variæ figuræ, atque ex hac varietate, similitudines, & locutiones varias ducunt poëtæ. Hom. ἰλ. ψ. Diomedis equum describens, ait eum toto corpore rufum fuisse, præterquam quod in fronte notam candidam, & rotundam instar lunæ habuerit. Ος τὸ μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν, ἐν δὲ μετώπῳ Λευκὸν σῆμ' ἐτέτυκτο περίτροχον, ἠΰτε μήνη. Horat. sup. Od. XII. lib. I. *micat inter omneis Iulium sidus, uelut inter ignis Luna minores.* Od. XI. lib. 2. *neque uno Luna rubens nitet Vultu.* eiusdem lib. Ode. XVIII. *nouæque pergunt interire Lunæ.* Ode. VII. huius lib. *Damna tamen celeres reparant cælestia Lunæ.* & Od. VI. *canentes Rite crescentem face Noctilucam.* & carmine sęculari ad Deos, *Siderum regina bicornis.* Virgilius georgic. I. *Luna reuertentis cum primum colligit igneis.* Idem lib. 3. Aen. *qua se Plena per insertas fundebat luna fenestras*: ibidem, *Tertia iam Lunæ se cornua lumine complent.*

Qua notam duxit] qua parte notam contraxit, candidus est, cetero corpore fuluus.

niueus videri] Græca loquendi figura est. sic enim Græci λευκὸς ἦν φαίνεσθαι. de qua plura dicemus ad Od. VIII. huius lib.

cetera] τἄλλα. etiam hoc genus Græcum est. Euripid. in Oreste. ὦ, πλὴν γυναικὸς οὕνεκα στρατηλατεῖν, τἄλλ' οὐδέν. Horatius epist. ad Fuscum Aristium li. I.

Excepto,

Excepto, quòd non simul esset, cetera latus. Plinius libro 36. cap. VI. *Luculleum marmor atrum alioqui, cum cetera maculis, aut coloribus commendetur*. Idem alibi, *Tradunt in Mysia feram esse, quæ Bonasus uocatur. equina iuba, cetera tauro similem*. Virg. Aen. 3. *Consertum tegmen spinis: at cetera Graius*. Sallust. bello Iugurth. *Mauris omnibus rex Bocchus imperitabat, præter nomen, cetera populi Ro. ignarus*. Patercul. lib. poster. de Crasso. *qui uir cetera sanctissimus, immunisque uoluptatibus*, &c. M. Tull. aliter hanc sententiam efferret, vt in orat. perf. *subtilem hunc oratorem, nisi quòd solum, ceteroqui recte quidam uocant Atticum*. Idem ad Q. fratr. lib. 2. *Ego me in Cumano et Pompeiano, præterquam quod sine te, satis commode oblectabam.*

AD MELPOMENEM. Ode 3.

Se natum esse ad artem poeticam, eiusque beneficio nominis immortalitatem, & gloriam consecutum esse.

QVEM tu Melpomene semel;
Nascentem placido lumine uideris:
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem: neque res bellica Delijs
Ornatum folijs ducem,
Quòd regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio.
Sed, quæ Tibur aquę fertile perfluunt,
Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Aeolio *carmine nobilem.*
Romę principis urbium
Dignatur suboles inter amabileis
Vatum ponere me choros:
Et iam dente minus mordeor inuido.
O, testudinis aureę
Dulcem quę strepitum Pieri temperas:
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est,
Quòd monstror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd spiro, & placeo: si placeo: tuum est.

COMMENTARII.

Quem tu Melpomene, &c.] significat eum, qui ad poëticam factus sit natura,

natura,neque clarum,neque ludis Olympicis equestri certamine victorem, neque præstantem imperatorem vnquam futurum:sed poetam nobilem.

placido lumine] oculis placidis,beneuolis,amicis, non obliquis, vt Callim. ὄμμασι λοξοῖς. Sapph. λοξὸν βλέπουσα.

videris] aspexeris:vt sup.Od.xvii.lib.2.*Seu libra, seu me scorpius aspicit.*

Illum non labor Istmius] certamen Istmium, seu Isthmicum à Sisypho fuisse institutum Melicertæ cadauere, quod à delphino in Isthmum, vbi sita Corinthus est,delatum fuerat,reperto,tradunt scriptores.certaminis præmium pinea corona erat: quæ prius ex apio fuerat. Isthmia de Corintho quidem à Memmio euersa, fuisse intermissa: sed tantisper dum ciuibus infrequens, ac deserta fuit, à Sicyonijs fuisse procurata, atque administrata scribit Pausan.Corinth.

Achaico] Eleo,olympiaco.

clarabit] clarum reddet. Vtitur hoc verbo M. Tull. in poemate illo de suis rebus gestis in secundo consulatu. *Iuppiter excelsa clarabat sceptra columna.* & Lucret.lib.2.pro verbo declarandi.*Hasce secundum res animi natura uidetur, Atque anima claranda meis iam uersibus esse.*

neque res bellica Delijs,&c.] neque rebus bene gestis in bello, deuictisque ac subactis hostibus,laureatus,& aurato curru vectus triumphabit.

Delijs] Delphicis & Apollinaribus folijs : id est,laurea corona.

Ostendet Capitolio.] hoc iccirco dicit,quia qui triumphabant, in Capitolium(vt suprà dixit)vehebantur.

perfluunt] duo cod.Vatic.*præfluunt*: de qua scriptura iudicet lector. T.Liuius quidem lib.44.annal.ferè ita loquitur.*Duo cingunt eam flumina: Clausula late re urbis,quod in orientem patet,præfluens;Barbana ab regione.* &c.

comę] frondes, vt infr. Od.vii. *redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ.*

fingent] reddent,efficient.

Aeolio] Sapphico,& Alcaico.Od.xxx.lib.3.*Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

suboles] sic habēt tres Vatic.& ita apud Lucret.in emendatis codicib.lib.5. *Siue uirum suboles, siue esi muliebris origo.* & Virg.Pollionē, *Cara Deum suboles,magnum I uis incrementum.* Festus & Nonius.

Et iam dente minus mordeor inuido] tanquam inuidia maior, vt sup. Od.xx.lib.2 *Inuidiaq; maior Vrbeis relinquam.*

Dulcem quę strepitum] testudinis cantum,strepitum dixit, vt epist.xii. lib.1.*Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.*& epist.xiii. *nec meretrix tibicina, cuius Ad strepitum salias,* sed hoc loco addidit epithetum, *dulcem.* in illis duobus non item.Petrus Victorius in commentarijs suis in lib.2.Aristot.de arte dicendi,scribit fortasse Horatium in eandem culpam incidisse,cum tibicinæ,seu tibię & citharæ cantum,strepitum nominauit,in quam Dionysius ille, qui æneus dictus est,cum Calliopæ vocem κραυγὴν, id est,clamorem,seu clangorem appellauit. Ego Horatium proprio nomine,non translato, vsum esse putarim. At Aristoteles disertè dicit nomen κραυγὴν translatè ab illo poeta esse positum,eamque translationem, vt vitiosam & ineptam reprehendit. strepitum autem, quem ψόφον Græci vocant, propriè conuenire inanimatis, docet idem Arist. lib. β de animo his verbis, ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου. τῶν γὰρ ἀψύχων οὐδὲν φωνεῖ. ἀλλὰ καθ᾽ ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλὸς, καὶ λύρα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων. Quòd si quis strepitum citharæ translatè dictum esse contendet:sic Horatiū defendam, strepitum ab eo esse positum,pro eo,quod

Græci τερέτισμα, vel κρεγμὸν, vel quippiam ſimile, dicunt. τερετίζειν autem tranſlatum eſt ab hirundinis, aut cicadæ ſtrepitu. κρέκειν verò verbum eſt fictum à re ipſa: ſignificatque ſtrepitum quendam edere: ex quo κρεγμὸν citharæ ſonitum appellat Apollon lib. 4. Argon. vbi de Orpheo loquitur, citharæ cantu Sirenum voces auertente. Idem ibid. φόρμιγγα εὔκρεγκτον nominat, id eſt, εὔηχον, ſuauiter ſonantem, ſeu ſtrepentem. eodem pertinet verſiculus ille, quem producit Suidas. Ἀλλ' ὅκα δὴ πλάκτρῳ λοχρὶς ἔκρεξε χέλυς.

temperas] moderaris. modularis, ad concentum concordem inflectis. vide annot. ad Od. VIII. lib. I.

O mutis quoque piſcibus] Piſces omnes præter ſcarum, & fluuiatilem porcum, mutos eſſe, id eſt, vocem non mittere ſcribit Ariſtot. ſed Mnaſeas Patrenſis (vt ſcribit Athen. lib. 8.) ait piſces, qui ſunt in fluuio Clitore, vocales eſſe. Præterea Philoſtephanus piſces quoſdam ποικιλίας nomine, in Aorno vocem mittere tradit. Sed Pauſanias Arcad. narrat ſe propterea, quòd acceperat ποικιλίας eſſe vocales, ad fluuium Aornum à prima luce vſque ad veſperam (quo tempore maximè vocem mittere dicebantur) commoratum eſſe: verùm ne tenuiſſimum quidem eorum ſonum audiuiſſe. Vniuersè igitur piſcium genus eſt ἄφωνον, id eſt, mutum, ſeu vocis expers. ex quo natus iocus ille Stratonici citharistæ in quendam Propin nomine, citharœdum magna quidem corporis ſtatura, ſed imperitum artificem: μέγας ἰχθύς, id eſt, magnus piſcis. piſcem nominauit διὰ τὴν ἀφωνίαν, inquit Athenæus propterea quòd nihil caneret, quod quidem eſſet ἀξιολόγον.

Cycni.] Plato in Phædone cycnos vult eſſe cùm in omni reliqua vita, tùm maximè mortis tempore muſicos, & canoros. ſic enim apud illum loquitur Socrates. ἀλλὰ φοβεῖσθε μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι, ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ, καὶ, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικήν. οἳ ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστα ᾄδουσι γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, ὅπερ εἰσὶ θεράποντες. mox ſubiicit ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες. id eſt, *ſed veremini, ne amatore, atque iniquiore animo ſim, quam ſuperiore vita fui: atq; (ut apparet) ego vobis diuinandi ſcientia deterior cycnis eſſe videar: qui, ubi ſenſerint ſibi moriendum eſſe, cum antea canere ſoliti ſint, tum illo tempore plurimum, & maximè canunt, lætantes ſe ſtatim ad Deum, cuius famuli ſunt, abituros.* Lucianus autem in bello περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ἢ τῶν κύκνων, ſignificat totum illud eſſe fabuloſum de electro, & de cycnorum cantu apud Eridanum. Nam irridet eum nautæ, qui putat quoſdam homines canendi ſcientia, & facultate præditos, eo loco in aues fuiſſe commutatos, atque iccircò etiam nunc canere, muſicæ non oblitos. Aelianus lib. I. ποικίλης ἱστορ. omnino nihil à Luciano diſſidet. ſic enim ſcribit de cycnis. ὅτι δ' εἰσὶ φιλῳδοὶ, τοῦτο μὲν ἤδη καὶ τεθρύλληται. ἐγὼ δ' ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα. ἴσως δ' οὐδ' ἄλλος. πεπίστευται οὖν ὅτι ᾄδει· καὶ λέγουσί γε αὐτὸν μάλιστα ἐκεῖνον εἶναι τὸν χρόνον εὐφωνότατον, καὶ ᾠδικώτατον, ὅταν ᾖ περὶ τὸν καταστροφὴν τοῦ βίου, id eſt, *Cycnos autem canendi ſtudio teneri, hoc quidem iam etiam omnium ſermone vulgatum eſt. Ego autem canentem cycnum audiui nunquam, & fortaſſe neque alius quiſquam. ſibi igitur omnes perſuaſerunt cycnum canere, aiuntq; eum illo maximè tempore, maximè vocalem, & maximè canorum eſſe, cum agit ſupremum vitæ diem.*

Quòd monſtr. dig. prætere] notum illud eſt de Demoſthene, *qui illo ſuſurro* (vt ait M. Tull. Tuſcul. V.) *aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia eſt, inſuſurrantiſq; alteri, hic eſt ille Demoſthenes*, οὗτος ἐκεῖνος Δημοσθένης, delectari ſe dicebat.

DRVSI LAVDES.

Ode 4.

QVALEM ministrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in aueis uagas
Permisit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo,
Olim iuuentas, & patrius vigor
Nido laborum propulit inscium:
Vernique, iam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demisit hostem uiuidus impetus:
Nunc in reluctanteis dracones
Egit amor dapis, atque pugnę:
Qualemue lætis caprea pascuis
Intenta, fuluæ matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente nouo peritura uidit:
Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem, Vindelici: quibus
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distulr:
Nec scire fas est omnia: Sed diu,
Lateque uictrices cateruæ
Consilijs iuuenis reuictæ
Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus: & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promouet insitam:
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpę.

Quid debeas, o Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris:
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbeis Afer ut Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitauit undas.
Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vastata Pœnorum tumultu
Fana deos habuere rectos:
Dixitq; tandem perfidus Annibal,
Cerui luporum præda rapacium
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere, & effugere est triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis æquoribus sacra,
Natosque, maturosque patres
Pertulit Ausonias ad urbeis,
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipso
Ducit opes, animumque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem:
Monstrumue summisere Colchi
Maius, Echioniæue Thebæ.
Merses profundo: pulchrior euenit.
Luctere: multa proruet integrum
Cum laude uictorem: geretque
Prælia coniugibus loquenda.
Carthagini iam non ego nuncios
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis, & fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interemto.
Nil Claudiæ non perficient manus:
Quas & benigno numine Iupiter
Defendit, & curæ sagaces
Expediunt per acuta belli.

COMMENTARII.

Qualem ministrum fulminis, &c.] Quo tempore in lucem editus est Iupiter, eodem natam esse aquilam, & ad di prælium, quod aduersus gigantes commissum est, aduolasse tradunt fabularum scriptores, quasi victoriæ Deorum nunciam. Itaque in auium partitione, Iupiter aquilam sibi adoptauit. qua ministra, & nuncia vti solet ad eos, quibus læti aliquid significare, quosque insignes, & claros efficere in animo habet. Propterea ἀετὸν à Græcis appellatam esse volunt non ἀπὸ τοῦ ἀίσσειν, sed παρὰ τὸ ἐτεὸν δηλοῦν, id est, quia verum patefaciat, ac declaret. Qualis igitur (inquit) Aquila est, quam iuuenta volandi imperitam è nido primum foras extrusit, ventique verni docuerunt insolitos volandi conatus, mox in ouium greges, & septa vigor à natura insitus deorsum immisit, tum edendi, pugnandique cupiditas in dracones incitauit, atque impulit: aut qualis est catulus leonis, quem caprea pascuis intenta eius dētibus iamiam dilaceranda, ac peritura vidit, talem Drusum Rhœti, & Vindelici videre, lege hac de re Strabonem lib. 4. & Paterculum lib. poster.

expertus fidelem] immo Iupiter ipse (vt est in fabulis) aquilæ specie Ganymedem rapuit.

patrius] paternus: nempe aquilæ. Itaque statim sequitur. *neque imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

nido propulit] nido foras expulit nondum ad volatum assuefactam. in alijs libris *protulit*: sed *propulit* malo: & ita libri aliquot manuscripti: in quibus est Faer. Vr s. Vatic. II.

lacte depulsum leonem] catulum leonis ab vbere matris deiunctum.

Rhœti] Strabo lib. 4. Rhœtos, & Vindelicos in ijs Alpium partibus collocat, quæ ad orientem, & Austrum spectant, vt sint Heluetijs, & Boijs finitimi: vbi & de Druso eadem scribit, quæ hic laudat Horatius. de Vindelicis etiam Ode XIIII. huius libri. *Vindelici didicere nuper, Quid Marte posses. Rhæti, Vindelici* autem est ἀσύνδετον, vel addenda copulatio, &, quę tamen abest à codicibus Donati, Faer. Torn. & duob. Vatic.

Drusum.] Claud. Drusum, qui in Germania diem suum obijt.

quibus Mos vnde deductus, &c.] id est, qui Vindelici quamobrem vrantur securibus in prælio Amazonum more, non nimis diligenter hoc quidem tēpore exquisiui, atque in aliud tempus distuli. Strabo lib. 11. quæ de Amazonibus tradita sunt, monstri similia, fabulosa, incredibilia deniq; esse existimat his verbis. Περὶ δὲ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι τερατώδη, καὶ πίστεως πόῤῥω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν ὡς γυναικῶν στρατὸς, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος συσταίη ἄν χωρὶς ἀνδρῶν, καὶ οὐ μόνον γε συσταίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαι ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν;

Nec scire fas est omnia] fas, id est, pote, δυνατὸν vt diximus sup. ad Od. XI. lib. I. vel ita interpretare. nec scire licet omnia, vt alij malunt: quibuscum pugnare nolo. Tibullus quidem fas pro eo, quod δυνατὸν dicunt Græci, vsurpauit eleg. IX. lib. I. *Nec tibi celanti fas sit peccare*: fortasse & eleg. V. *proprios ego tecum, Sit modo fas, annos contribuisse velim.* & Propert. lib. I. *Mi neque amare aliam, neque ab hac discedere fas est.* & Virg. lib. 7. Aen. *Quem neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro.* & Cæs. lib. I. de bell Gall. *Eas ita dicere, non esse fas Germanos superare, si ante nouam Lunam prælio contendissent.*

sed diu, lateque, &c.] superiora illa, *quibus mos unde*, &c. vsque ad hunc locū, includenda sunt interpositionis nota: vel potius ita sunt legenda, vt à proposito

sermone

ſermone aberrantia: quod genus appellant Græci hyperbatum. iccircò hac particula, *ſed*, vtitur Horatius. quā adhibere ſolent ſcriptores in hyperbatis, cum ad id, unde aberrarunt, regredi uolunt. adhibent & has: ueruntamen, igitur, & ſimiles. cuius rei paſſim occurrunt exempla. apud M. Tull.

conſiliis iuuenis reuictæ] ſic puto legendum, non, ut alij volunt, reuinctæ: & ita liber Faer. Don. Vrſ. Torneſ. Vatic. 11. Eſt autem hæc ſententia. Rhœti (inquit) & Vindelici, qui olim victores latiſſimas excurſiones etiam vſque ad agros Italiæ finitimos fecere, nunc conſilijs Druſi viciſſim victi, ac domiti ſenſere, quid mens, &c. hæc enim vis eſt verbi, *reuinco*. ſic Lucret. lib. 5. *Ignis enim ſuperare poteſt, ubi materiai Ex infinito ſunt corpora plura coorta: Inde cadunt uires aliqua ratione reuictæ*. non diſplicet tamen altera ſcriptura, *repreſſæ*, quæ reperitur in nonnullis emendatis codicibus. vide Strabonem lib 4.

Nerones] Tiberium, & Druſum.

Fortes creantur fortibus] primo loco ponit naturam, & genus: deinde doctrinam, & educationem. ſic Plato in oratione funebri. ἀγαθοὶ δ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον ἐγκωμιάζωμεν· δεύτερον δὲ τροφήν τε, καὶ παιδείαν. ſic Ariſtoteles politicorum tertio ſcribit eſſe probabile, viros præſtantiores eſſe eos, qui è præſtantioribus nati ſint. verba Ariſtotel. hęc ſunt. ἡ δ' εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος, ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. Quantum ualeat ad ingenium hoc, vel illo habitu imbuendum, moresque conformandos, atque etiam inſerendos ſtirps generis, & educatio, declarant poetæ, qui, quem ſignificare volunt ſæuo, immiti, inhumano eſſe ingenio, cum dicere ſolent è ſaxis, ac rupibus, è mari natos, à leonibus educatos, ut Hom. ἰλ. π. γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Theocrit. εἰδ. γ. Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεός· ἦ ῥα λεαίνας Μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μήτηρ, quos verſus Virgil. expreſſit Pharmaceutr. *Nunc ſcio, quid ſit amor: duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt*. Idem Aen. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens Caucaſus*. Catull. de nuptijs Pelei. *Quænam te genuit ſola ſub rupe leæna? Quod mare conceptum ſpumantibus expuit undis? Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vaſta Charybdis?*

promouet] prouehit, προάγει. amplificat virtutem à natura inſitam.

feroces aquilæ] ferox plerunque in laude ponitur, & ſiquando in vitio, non crudelem, ſed elatum, aut animoſum ſignificat, ut ſuprà Od. v. lib. 2. *ferox ætas*. & infr. Od. IX. huius lib. *ferox Hector*. annotatum ad Od. xv. lib. 1.

Rectique cultus] nihil equidem muto, cum hæc lectio ab omnibus codicibus, quos quidem viderim, confirmetur: ſed putaui aliquādo, Porphyrionis verbis motus, ſcriptum eſſe ab Horatio, *Recti q; cultus pectora roborat*: vt, *cultus* ſit numeri ſingularis. *recti* autem patrij caſus à nomine neutro rectum cti. quod eſt τὸ ὀρθόν. Nam hoc modo explicat Porph. niſi quòd *cultus* vult eſſe numeri multitudinis. nomen *rectum* uſurpat Hor. & ſat. III. lib. 2. *Rectum animi ſeruas?* id eſt, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem redderemus Latinè, ſi pateretur Latini ſermonis uſus. colere rectum autem, honeſtum, uirtutem, ueritatē: & cultus, ideſt, amor & ſtudiū recti, honeſti, uirtutis, ueritatis, bonis ſcriptoribus ſunt uſitata loquendi genera. Iam ſi *recti cultus* utrunque numero multitudinis eſſe intelligetur, idem ualebit, quod, rectæ inſtitutiones, ſeu potius recta uiuēdi inſtituta: quemadmodum, primorum illorum hominū feram, & agreſtem uiuendi conſuetudinem *feros cultus hominum recentum* dixit Od. x. lib. 1. quā interpretationē multo malim, quàm illā Porphyrionis, niſi una opera legamus roborat, &

nomen

nomen *cultus* ita accipiamus, vt sit numeri singularis,vt dixi.

roborant] si *cultus* sit numeri multitud. vt accipit Porph. legendum roborant: si singul. quod malo, roborat.

Vtcunq; defecere mores, &c.] id est,ubicunque, seu quandocunque naturæ bonitas,quam *εὐγένειαν* Græci nominant,à bonis moribus,qui studiû,exercitationemque desiderât (vt docet Aristotel.lib.2.de moribus ad Nicom.) destituta est: viræ turpitudo bonum illud generis,& naturæ dedecore,maculaque afficit. de particula,*utcunque*,diximus suprà ad Od.xvII.lib.I.licet & *benè nata* interpretari *εὐγένειαν*,id est,generis præstantiam, ac nobilitatem.

Dedecorant] sic liber Donati, & omnes vulgati. Faerni autem, & II. Vatic. *Indecorant.*

Neronibus] Claudio Neroni. de quo sic Sueton. *Claudius Nero aduenientem ex Hispania cum ingentibus copijs Asdrubalem, priusquam Annibali fratri coniungeretur, oppressit.*

Metaurum flumen] sic sup. Od.IX.lib.2.*Medum flumen.* & in epist. ad Pison. *Rhenum flumen.* fluuius est in Vmbria, quod nomen retinet, nisi quòd aliquantùm corruptum est. Nam hodie, *il Metro*, appellant Itali.

& Aldrubal] Narrat T. Liuius lib.27. Asdrubalem,qui cum recente exercitu Alpes transcenderat eo consilio,vt sese cum fratre Annibale coniungeret, à M.Liuio Salinatore victum,ac cæsum esse,cum haberet in suo exercitu quinquaginta sex hominum millia: eamque victoriam non minore opera Claudij Neronis alterius consulis esse partam propterea, quòd, cùm Annibali oppositus esset, relictis ita castris, vt hostem lateret, lecta manu profectus Asdrubalem circumuenit.

risit] lætus, & hilaritatis plenus fuit, *ἐγέλασε*· vt infrà Ode XI. *Ridet argento domus.* & Lucretius libr.5. *ridentes undas* dixit.vide annot. ad Oden XVIII. libr.2.

adorea] victoria,& gloria. Plinius lib:18.cap.3. *Gloriam ipsam à farris honore adoream appellabant.* Pompeius Festus. *Adoream,laudem, seu gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant, qui farris copia abundaret.* Plaut. in Amphitry. *Qui præda, atque agro,adoreaque affecit populares suos.*

Dirus per vrbes Afer vt] horum verborum hæc sententia est: pendentque à superioribus.vt,id est:posteaquàm Italiam peruasit,& percursauit Annibal,veluti flamma tedas, vel Eurus vndas peragrare solet, hic primus dies parta victoria lætitiam attulit populo Rom.

equitauit] sic Eurip.in Phœniss. Zephyrum equitasse in cœlo dicit, *Ἰόνιον κατὰ πόντον ἐλάτᾳ πλεύσασα, περιῤῥύτων ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων Σικελίας Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ* annotat. Muretus lib. Var.lect.

Post hoc] post Asdrubalis cędem, victoriamque populi Rom.

secundis laboribus] prælijs.

impio] impio tumultu dixit, quoniam impiorum, & barbarorum est templa deorum,aras.statuas vastare,incendere,euertere,quod fecerunt Persæ,quo tempore Xerxe duce toti Græciæ bellum intulerunt. quam eorum immanitatem, atque impietatem barbaram Aeschylus his uersibus describit in Persis. *Οἳ γῆν μολόντες Ἑλλάδ', οὐ θεῶν βρέτη Ἠιδοῦντο συλᾶν, οὐδὲ πιμπράναι νεώς, Βωμοὶ δ' ἄϊστοι, δαιμόνων θ' ἱδρύματα Πρόῤῥιζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων*, id est. Qui cum in Græciam venissent, neque deorum simulacra diripere, neque templa incendere veriti sunt: aræ autem deletæ, deorumque statuæ funditus è sedibus suis euersæ sunt.

Vast. Pœn. tum. Fana Deos hab. rect.] horum verborum hæc sententia

tia est. fana à Carthaginiensibus anteà vastata, post hanc victoriam, Deorũ statuas habuere rectas, quæ fuerant videlicet de suis sedibus deturbatæ. sic hunc locum explico, non, vt inepti quidam homines somniant, deos propitios. Deos autem pro Deorum statuis poni non est nouum, neque inusitatum. M. Tull. accus. Verr. procem. *Deum denique nullum Siculis, qui ei paulo magis affabrè, atq; antiquo artificio factus uideretur, reliquit.* Idem frumentar. *Deum uerò nullum uiolauit, nullum attigit.* Idem de signis. *Dÿ ablati, fana uexata.* ibidem. *Tum imperator populi Rom. uir clarissimus Deos patrios reportabat Segestanis ex urbe hostium recuperatos.* T. Liuius. lib. 27. *Sed maiore generis eius præda abstinuit Fabius, quam Marcellus, qui interroganti scribæ, quid fieri de signis uellet, (ingentis magnitudinis Dÿ sunt, suo quisque habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui iussit.* Iam uerò quòd rectos hoc loco pro iustis, ac propitijs accipi uolunt, inco non satis mihi videntur Latini sermonis vsum tenere. rectum enim appellant propriè Latini, quod est directum, quod obliquo, prauoque contrarium, quod erectum est, quod stat: quorum reperiuntur exempla apud hunc poetam, Catull. M. Tull. Horat. saty. 11. lib. 1. *Candida, rectaq; sit*, epist. ad August. lib. 1. *Securus cadat, an recto stet fabula talo.* Catull. *Quinctia formosa est multis, mihi candida, longa, Recta est.* idem rectos homines appellat, seruos lecticarios. M. Tull. Academ. lib. 2. *interesse oportet, ut inter rectum, & prauum: sic inter uerum, & falsum.* pro Murena. *homines, cum recte, & in loco constitissent, iuberi abire. & recti anguli* (εὐθεῖς nominãt Græci) qui neque sunt acuti, neq; obtusi, sed pares. Idem valet apud Græcos ὀρθός. Hom. ἰλιάδ. ω. ὀρθαὶ τρίχες. Pausan. in Att. τὸ δ' ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὀρθὸν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει. & Eurip. in Hecuba. Ἐῶς μετὰ οὖν γῆς ὀρθ' ἐγείρω ὀρίσματα. & Athen. lib. 4. scribit Athenienses templum Dionysi rectum condidisse, ab Amphictyone vini, & aquæ temperationẽ edoctos. tunc enim (inquit) rectus Bacchus est, & non ad prolapsionem procliuis, cum vinum dilutum est, & cum modicè bibitur: ut fortasse locus ille, qui est Od. XVIII. lib. 1. *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam*, sic explicari possit. ego te inuito neque vinum immodicum, neque aqua minus, quàm oporteat, temperatum bibam. *inuitum* autẽ dixit, quia quicquid fit dijs inuitis, atque iratis, infeliciter cadit, ut alibi dicemus. sed verba Athe. sunt hæc. διὰ τοῦτο ἱερὸν Διονύσου ὀρθὸν ἱδρύσασθαι. τότε γὰρ ὀρθὸς ἐστι τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερὸς, ὅταν συμμέτρως, καὶ κεκεραμένως πίνηται. Plato Lachete. ὀρθὴ ἂν ἡμῶν ἡ πόλις ἦν, καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τοιοῦτο πτῶμα. Per translationem autem sermonis, rectum pro eo, quod est cum virtute coniunctum, & pro bono ponitur, & rectè pro benè. M. Tull. pro Mure. *Negat fuisse rectum Cato me iam seuerè gesto consulatu pro Murena dicere. & recte facta*, quæ Græci κατορθώματα dicunt: & *recta studia* in Topicis. & Horat. Od. 1x. huius libri, *rectum animum secundis, dubijsq; rebus* appellat eum, qui neque secũda fortuna effertur, neque aduersa deprimitur, qui semper erectus est, nunquam aut nimium elatus, aut nimium demissus. & saty. 3. lib. 2. *rectum animi*, constantiam, æquabilitatem, tranquillitatem. Quod ita esse, ut dico, declarat eadem sententia alijs uerbis expressa eadem satyra. *stare animo.* sic Horat. *Cum prudens scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo? stare animo* enim ualet, animum habere à uitio purum, & incorruptum, minimeque deprauatum. Et Plautus in Bacchid. *rectum ad ingenium bonum* dicit, qui non est deprauatus, qui non est procliuis ad nequitiam, aut libidinem. & Ennius. *Quò uobis mentes, rectæ quæ stare solebant Ante hac, dementi sese flexere ruina?* rectus autem pro eo, quem propitium, aut placatum, aut beneuolum dicimus, mihi non uidetur esse usitatum in tota lingua Latina.

Cerui luporum præda] hæc dicuntur, ab Annibale. nos Carthaginienses

fet tanquam cerui lupos, Romanos insequimur.

quos opimus fallere, & effugere] quos si effugere possimus, magnam Dijs habere gratiam, magnique triumphi loco ducere debeamus. tale est illud Terent. in Heauton. *triumpho, si licet me latere tecto abscedere*, id est, triumphi loco habeo, si mihi licet latus tegere, periculumque in quo uersor, declinare.

opimus triumphus] amplus, magnificus. sic spolia opima dicuntur, quæ dux populi Rom. duci hostium detraxit. quod alibi annotauimus.

Fallere] id est, latere. uide annot. ad Od x. lib. I.

Gens. quæ cremato, &c.] hæc sunt vel ex secundo lib. Aen. notissima. ad hunc locum pertinent illa ex carm. sæcul. ad Deos: *Cui per ardentem sine fraude Troiam Castus Aeneas patria superstes Liberum muniuit iter.*

maturosque patres] Virg. Aeneid. v. *aut maturus Acestes*. in lib. de art. poet. *Maturusne senex, an adhuc florente iuuenta.*

Algido] Algidum nomen montis est hoc loco, in agro Tusculano. ut Ode xxI. lib. I. *aut gelido prominet Algido*. oppidum etiam eodem nomine appellatur.

Ducit] acquirit, sumit, comparat. vt de arte poet. *& ueras hinc ducere uoces*. & saty. I. lib. 2: *aut, qui Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen.*

Non hydra secto corpore] Hydram Alcæus ἐννεακέφαλον: Simonides πεντηκοντακέφαλον facit. hanc in Lerna delitescentem (Lernam autem alij fontem, alij locum densa silua obsitum fuisse uolunt) interfecit Hercules. Pausanias Corinth. narrat hydram sub platano quadam, quæ fonti Amymonæ fluuij propinqua erat, uixisse, eamque ceteris hydris magnitudine præstitisse. caput unum ei, non plura fuisse: (quod postremum abhorret ab inueterata, & per uulgata omnium opinione) hydræ uno capite ab Hercule abscisso, nescio quot alia renasci confictum esse: quam opinionem hoc loco sequitur Horatius. Idem Pausanias ibidem tradit, Herculem Hydræ cruore, & ueneno, telorum suorum cuspides tinxisse. multa alia de hydra scribunt poetæ, quæ, ne sim longior, prætermitto. Horat. epist. I. ad August. lib. 2. *Diram qui contudit hydram, Notaque fatali portenta labore subegit, Comperit inuidiam supremo fine domari.*

firmior Creuit in H.] subintell. quàm hæc gens in nos.

Monstrumue summisere Colchi] uel tauros ignem spirantes, quos tamen à Medea edoctus Iason iunxit aratro, & agrum sulcauit: uel potius draconem illum ingentem, uelleris aurei custodem. uide annot. ad Od. 3. epod.

Echioniæue Thebæ] Thebæ dicuntur Echioniæ ab Echione Cadmi genero. significatur autem hoc loco draco ille Marti sacer Aretiani fontis custos, quem Cadmus propterea, quòd eos, qui ex illo fonte aquabantur, necabat, iratus interfecit: ex cuius dentibus Palladis monitu satis, nati sunt quinque homines armati, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion (Pherecydes autem, & Apollonius multo plures natos esse uolunt) qui omnes, præter unum Echionem, mutuis uulneribus confossi perierunt. Virg. Georg. 2. hanc utranque fabulam tangit. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertere, satis immanis dentibus hydri: Nec galeis, densisq; uirum seges horruit hastis, Sed grauidæ fruges*, &c. Hanc fabulam persequitur item Eurip. in Phœniss. & Apollon. lib. 3. Argon.

Merses profundo, &c.] si merses in mare, pulchrior emergit: si luctere, &c.

proruet] prosternet proruendi uerbo etiam suprà usus est Od. xxxv. lib. I. *Iniurioso ne pede proruas Stantem columnam.* & Lucret. lib. 3. *neque autem corpora desunt, Ex infinito quæ possint forte coorta Proruere hanc rerum uiolento turbine molem*, & c.

& v. *Proruere hanc rerum uiolento turbine summam* . sic enim utrobique est legendum, non *corruere* : vt in scholijs Lucretianis pluribus uerbis ostendemus.

integrum] hostem etiam integrum, & incolumen, & paulò ante victorem, profligabit ac subiget. nam minus esse mirum, si saucium perccelleret, ac peruerteret.

coniugibus loquenda] id est, à coniugibus. Sed ab utrorum coniugibus? eorum ne, qui uicerint, uirorum suorum uirtutem, ac uictoriam prædicantibus: an eorum, qui prostrati, ac subacti sint, uiros suos interemtos desiderantibus, ac lugentibus?

Carthagini iam non ego] uerisimile est Annibalem toties iam in Italia uictorem, quamplurimos Carthaginem misisse suarum uictoriarum nuncios. Nunc igitur ait Annibalem, tanta clade accepta, & Asdrubale occiso desiturum de se posthac tam gloriosè & scribere, & prædicare.

occidit, occidit Spes omnis] interijt. Plautus Mostell. *occidit spes nostra.*

perficient] sic habent codices 2. Vatic. Iann. Faer. Vrs. Tornes.

curæ sagaces] diligentia, & cura cum ingenio, & consilio coniuncta.

Expediunt] expeditum reddunt. dant ei facultatem euadendi, & uincendi. sic Virg. lib. 2. Aen. *Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hosteis Expedior.*

per acuta belli] Cum Hugolinus Martellius Florentinus vir doctissimus Laurentij Strozzij Cardinalis familiaris, me admonuisset ita scriptum esse in codice quodam manu scripto, non ut in vulgatis, *acuta bella*, ego eos libros, quos domi habebam, à Iann. Faer. Vrsino mihi commodatos statim consului: in eisque eandem scripturam sine ulla litura expressam reperi. quam confirmarunt duo Vatic. à me postea aditi. accessit omnium postremus Torn. Itaque de lectionis quidem ueritate minimè dubitandum est. quid autem significet per acuta belli, uidendum. Ego existimabam per *acuta belli* intelligi posse, discrimina, & pericula belli, seu prælij potius, inquibus celeritate, & ingenio, & sagacitate, & usu opus est. consilio autem nullus locus. Sed Hugolinus dicebat per acuta belli, Achilli Statio Lusitano uideri significari acumina, & (ut ita dicam) subtilitates belli: quæ Græci στρατηγήματα nominant. Cuius sententiam si probemus, erit hęc huius loci sententia, Eam curam in re militari adhibet Claudius, eaque sagacitate est, ut hostium artes, & stratagemata facile declinet ac propulset. Sex. Iulius Frontinus quidem in præfatione lib. 1. stratagematicon, stratagematica interpretatur *belli sollertias*, & *sollertia ducum facta*. Iam verò hoc loquendi genus *acuta belli* & Horatio vsitatum est, & illis simile, *subita belli*, *obliqua tumuli*, & cet. quæ extant apud T. Liuium, sic ille lib. VI. annal. *treis exercitus scriberent, unum ad præsidium urbis: alterum, qui si qui alicubi motus extitissent, ad subita belli mitti posset: tertium longè ualidissimum*, &c. Idem XXVII. *obliqua tumuli.* idem lib. 30. *incerta belli.* eodem libro. *incerta fortunæ, & incerta casuum.* idem lib. XXXII. *quassata muri.* eodem libro, *auersa insulæ.* Catull. de coma Beren. *condita pectoris.* Lucret. lib. 1. *Ardua dum metuunt, amittunt uera uiai.* ibid. *non tibi cæca Nox iter eripiet, quin ultima naturai Peruideas.* sic Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *Pergamique in occultis, ac remotis templi, quò præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.* Nam sic hunc locum emendamus, cum in omnibus exemplaribus legatur *templis*.

AD AVGVSTVM. Od. 5.

Vt tandem in vrbem redeat.

DIVIS orte bonis, optime Romule
Custos gentis, abes iam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ dux bone patriæ.
Instar veris enim vultus vbi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et soles melius nitent,
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet à domo:
Votis, ominibusque, & precibus vocat
Curuo nec faciem littore demouet:
Sic desiderijs icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem:
Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
Culpari metuit fides:
Nullis polluitur casta domus stupris:
Mos, & lex maculosum edomuit nefas:
Laudantur simili prole puerperæ:
Culpam pœna premit comes,
Quis Parthũ paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quisque diem collibus in suis:
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te mensis adhibet deum.
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris: & Laribus tuum
Miscet numen, vti Græcia Castoris,
Et magni memor Herculis.

Lon-

Longas o utinam, dux bone, ferias
Præstes Hesperiæ, dicimus integro
Sicci manè die: dicimus uuidi,
Cum sol oceano subest.

COMMENTARII.

abes iam nimium diu] sic loquitur Liuius lib. 29. *ut mos est ijs, qui diu absunt.*

patrum Sancto concilio.] senatui, seu potius senatorum conuentui, ut loquitur M. Tull. epist. ad Ser. Sulpic. lib. 4. Est enim concilium cœtus, congregatio, conuentus, frequentia quædam, à concalando, id est, conuocando dictum, inquit Festus. Plaut. Milite glorioso, *sed, si ambas uidere in uno miles concilio uoles.* Lucr. lib. 2. *Multaque præterea magnum per inane uagantur, Concilijs rerum quæ sunt reiecta*: id est, quę non potuerunt congregari, & cohęrere. Idem lib. 3. *Quàm, mortale quod est, immortali, atque perenni Iunctam, in concilio sæuas tolerare procellas?* iterum lib. 2. *Quod tamen ut possint, ab cœtu, concilioque Nil faciens præter uulgum, turbamque animantum.* Virg. Aen. 3. Cyclopibus, *Concilium horrendum.* itaque concilio per c non per s scribendum est hoc loco.

Lucem redde tuæ] redde te patriæ, cui lux es.

Instar ueris enim, &c.] horum verborum hęc sententia est: Cum vultus tuus, qui instar veris est, affulsit populo, dies sunt lætiores, & sol quodammodo nitidius, ac purius lucere uidetur, id est, maior est dierum serenitas. sic infrà in carmine sæculari ad Deos. *Alme sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* Sol maculosus, atque in nubem conditus imbreis, Notosque denunciat: pallidus grandinem: cęruleus pluuiam: ruber & igneus Euros: at nitidus ac lucidus, serenitatem Virg. Georg. 1.

inuido] qui inuidet matri reditum filij: aduerso:

Distinet] detinet libri vulgati. Sed nescio quomodo. mihi magis placet ea scriptura, quam sequitur Porphyr. *Distinet*: confirmaturque auctoritate librorum. 2. Vatic. Urs. Toru.

dimouet] sic legendum potius, quàm *dimouet*, vt sit ἀναστροφὴ, pro de littore mouet. Tali fere similitudine utitur Oppianus lib. 4. de piscib. vbi de sargis loquitur. Ὡς δ', ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τῆλε χθόνα γαῖαν ἰόντα Ἀχνυμένη στέλλησι, νόος δέ οἱ ἔνδον ἀλύει, Ὅς τῇ οἱ μεσσηγὺς ἁλὸς χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν, ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι, δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι Σπεύδειν λισσομένη, καὶ μιν πόδες, οὐκ ἔτ' ὀπίσσω Ἱεμένην φορέουσιν, ἔχει δ' ἐπὶ πόντον ὀπωπάς, &c.

Sic desideriis icta fidelibus] sic pio desiderio affecta.

Tutus bos etenim rura] tuti sunt agricolæ, & aratores.

perambulat] peragrat. Od. XVII. epod. *Perambulabis astra sidus aureum.*

uolitant] nauigant. non est infestum mare prædonibus, tralatio. sic sup. Od. XXXVII. lib. 1. *ab Italia uolantem Remis adurgens.*

Culpari metuit fides.] non culpatur cuiusquam fides, quia nemo est, qui fidem datam non seruet: nemo, qui eam uiolet, aut labefactet. metuit valet hoc loco φυλάττεται cauet, non vult, vt annot. ad Od. II. lib. 2.

Mos & lex maculosum] boni mores, & lex Iulia de adulterijs, compres-

ſerunt adulteria.

Laudantur ſimili prole] Heſiod. *ἔργ. καὶ ἡμέρ.* in ceteris bonis, ac præmijs, quę ait eos homines, qui iuſtitiam colant, conſecuturos eſſe, hoc numerat, filios parentibus ſimiles, his uerbis, *Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.* & Theocr. *ἐγκωμ. Πτωλεμ.* eius mulieris, quæ uirum ſuum non amat, mentem dicit in alio uiro ſemper eſſe occupatam, eamque liberos patri diſſimiles parere. ſic Theocr. *Ἀστόργου δὲ γυναικὸς ἐπ' ἀλλοτρίῳ νόος αἰὲν· Ῥηΐδιοι δὲ γοναὶ, τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί.* Politiſſimus autem poeta Catull. in eo carmine, quod ſcripſit in Iuliæ nuptias, precatur, ut Torquatus filius naſciturus ſuo ſit ſimilis patri Manlio, *& facile inſcijs Noſcitetur ab omnibus, Et pudicitiam ſuæ Matris indicet ore.* Ariſtot. lib. 2. politicorum, ſcribit populis quibuſdam Libyæ ſuperioris (quos Garamantes eſſe ex Pomponio Mela ſuſpicor) communes eſſe inter ipſos uxores: liberos autem natos diuidi ex parentū ſimilitudine in eis expreſſa. ſic Ariſtot. *τὰ μέν τοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας.*

Culpam pœna premit comes] id eſt, culpam continuò ſequitur pœna. ſtatim, ut aliqua peccauit, ſupplicio afficitur. ſic ſup. Ode XXIII. lib. 3. *Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.*

Quis Parthum paueat] Quis Parthos extimeſcat, uiuo & ſaluo Cæſare? Auguſto Cæſare imperium obtinente, Parthi ſigna, quæ Craſſo, & Antonio ademerant, Romam ultrò remiſerunt. vide Od. XV. huius lib.

Condit quiſq; diem, &c.] diem totum uſque ad ueſperum traducit in uinetis ſuis, occupatus in uitis cultu, uerbi gratia in adminiculorum ordinibus, capitum coniugatione, & religatione, & ſimilibus. conditur dies, cum ſol occidit, aut certè paulo poſt ſolis occaſum.

Et vitem viduas, &c.] *quæ natura caduca eſt,* (inquit M. Tull.) *&, niſi fulta ſit, ad terram fertur, eademq; ut ſe erigat, claviculis ſuis, quaſi manibus, quicquid eſt nacta, complectitur.* Vitem igitur iungit cum uiduis arboribus: quales ſunt ulmi, populi, & ſimiles, quæ uiduæ ſunt, antequam iungantur uiti: iunctæ autem, maritæ dicuntur, ut ſup. Od. XV. lib. 2, *platanusq; cælebs Euincet ulmos.* & Od. II. epod. *Altas maritat populos,* ad quē locum aliquot ex Catullo exempla annotauimus.

alteris] ſecundis. ſat. 1. lib. 2. *tum penſilis uua ſecundas, Et nux ornabat menſas cum duplice ficu.* Athenæus lib. 14. docet etiam apud ueteres fuiſſe ſecundas menſas eleganter, & accuratè apparatas, idque confirmat Pindari teſtimonio, Athenæi uerba sũt hæc: *ὅτι γὰρ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ δεύτεραι τράπεζαι πολυτελῶς μεμεριμνημέναι, παρίστησι Πίνδαρος ἐν ὀλυμπιονίκαις περὶ τῆς Πέλοπος κρεουργίας διηγούμενος. τραπέζαισι δ' ἀμφὶ δεύτατα κρεῶν σέθεν διεδάσαντο, καὶ φάγον· ἐμοὶ δ' ἄπορον γαστρίμαργον μακάρων τιν' εἰπεῖν.*

Defuſo pateris] id eſt, de pateris fuſo. quod faciunt libantes Dijs immortalibus, ut annotauimus ſup. Od. XXXI. lib. 1. ad illum locum, *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* Idque docet Feſtus in uoce calpar. *Calpar* (inquit) *uinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſa antequam guſtetur. Ioui enim prius ſua uina libabant, quæ appellabantur Vinalia:* Iam *Defuſo pateris*; pro *Fuſo de pateris*, *ἀναστροφὴ* eſt, & genus loquendi Horatio, ceteriſque poetis uſitatum, & familiare, ut annotatum eſt ad Od. VII. lib. 2. Virg. lib. Aen. 5. ſine præpoſitione, & cum uerbo ſimplici, dixit, *Vinaque fundebat pateris.* cui ſimile eſt illud Georg. 2. *hic fertilis uuæ, Hic latices, qualem pateris libamus, & auro.* Cum haberent autem omnes cod. vulgati *Diffuſo*, ego auctoritatem cod. duor. Vatic. & Iann. Facr. Torneſ. ſecutus *Defuſo* repoſui.

Heſperię] Italiæ, ut ſup. Od. 1. lib. 2. *Heſperiæ ſonitum ruinæ.*

integro

integro Sicci mane die] quid sit integro die, declarat vox interiecta *sicci*. id est, non poti. vt sup. Od. XVIII. lib. I. Est enim dies integer is, quo quis nihil dum gustauit, neque bibit. *solidum* appellat Od. I. lib. I. *Nec partem solido demere de die Spernit*. ex quo *frangere diem* Od. VII. lib. 2. vide, quæ sunt annotata hac de re ad Odam illam primam lib. I.

vuidi] contrarium est hoc nomini *sicci*. idem enim valet *uuidi*, quod madidi poti. Græci dicunt βεβρεγμένας, à verbo βρέχειν, ὃ εἴρηται καὶ ἐπὶ τοῦ πίνειν (inquit Athenæus) id est, madefacere vsurpatur pro eo, quod est, bibere. Profert ille eo loco versiculum Antiphanis δεῖ γὰρ φαγόντας δαψιλῶς βρέχειν. sic Virg. Gallo. *Vuidus hiberna uenit de glande Menalcas.*

IN APOLLINEM ET DIANAM. Ode 6.

Carmen sæculare.

DIVE, quem proles Niobæa magnę
Vindicem linguæ, Titoysq; raptor
Sensit, & Troiæ prope uictor altæ
Phthius Achilles
Ceteris maior: tibi miles impar:
Filius quamuis Thetidos marinę
Dardanas turreis quateret tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci uelut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit latè: posuitque collum in
Puluere Teucro.
Ille non inclusus equo Mineruæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lętam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis, heu nefas, heu,
Nescios fari pueros Achiuis
Vreret flammis etiam latenteis
Matris in aluo:
Ni tuis uictus, Venerisque gratę
Vocibus, diuum pater annuisset
Rebus Aeneę potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutę fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lauis amne crineis:
Daunię defende decus camœnę
Lęuis Agyieu.

Spiritum

uersus efficitur, post anapæstus procerior quidam numerus effloruit : inde ille licentior & diuitior fluxit dithyrambus, cuius membra, & pedes (ut ait idem) sunt in omni locuplete oratione diffusa: &, si numerosum est id in omnibus sonis atque uocibus, quod habet quasdam impreßiones, & quod metiri poßumus interuallis æqualibus, recte genus hoc numerorum, dummodo ne continuum sit, in orationis laude ponetur. quo ex loco colligi potest dithyrambum, pedem non fuisse, sed vel chorum, vel carmen aliquod, idque in Bacchum, qui præter alia, etiam hoc nomine appellatur, vt sup. diximus. Idem Tull. in eo libello, qui inscribitur de optimo genere oratorum, dithyrambicum genus in poematis numerat. *Poematis enim (inquit) tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici, quod minus est tractatum à Latinis, suum quodvis genus est diuersum à reliquis.* Iam Dithyrambum Olymp. carm. XIII. Pindarus significat Corinthi esse inuentum, eumque βοηλάτην nominat, vel quòd victoribus erat præmium, vel quòd cum clamore recitabatur : quanuis idem Pindarus in primo dithyrambo(vt scribit eius interpres : Nam nihil nos quidem comperti habere possumus, cum omnes Pindarici dithyrambi interierint) dicat Thebis esse repertum. Tradunt nonnulli dithyrambum, chorum fuisse in orbem actum, ad honorem Bacchi, laudemque pertinentem : eumque esse appellatum ἀπὸ τοῦ Διονύσου τοῦ ἐκ δύο θυρῶν ἐξελθόντος, id est, à Baccho duabus ianuis egresso, nempe ex vtero materno, & Iouis femore : Postremò illius inuentores fuisse Corinthios in Dionysiacis. hæc Pindari interpretes. Fuisse autem dithyrambos planè Bacchicos, in eisque magnam vim ad animos concitandos & perturbandos fuisse, neque eos vllis, præterquam furore quodam affectis, & lymphaticis conuenisse, declarat Plato in Phædro his uerbis, Σιγῇ τοίνυν ἄκουε. τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. τὰ νῦν γὰρ οὐ πόῤῥω διθυράμβων φθέγγομαι, id est, tacitus ergo audi. Reuera enim diuinus hic locus videtur esse. Itaque si crebrò tibi progrediente oratione lymphatus fieri videar, ne mirare. Nunc enim, quæ loquor, non longè absunt à dithyrambis.

deuoluit] deorsum uoluit, id est, quasi è superiore loco uerba fundit, uerba grandia loquitur. permansit autem in priore similitudine fluminis magna ui delabentis, & præcipitantis.

Deorum sanguinem] Homerus multis locis διοτρεφέες βασιλῆες, & Hesiod. ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες.

cecidit trem. Flam. Chimæ.] Bellerophontem significat. de quo lege Pindar. carmen XIII. Olymp. vide annot. ad Od. XXVII. lib. I.

pugilem ve, equum ve] siue eum laudat, qui pugilatu vicerit, siue eum, qui cursu, & certamine equestri superior fuerit. epist. ad Pisones, *Et pugilem uictorem, & equum certamine primum*. alij de Castore & Polluce dictum volunt, à quibus dissentio.

& centum potiore signis Munere] videlicet carminibus donat, quę quibuslibet signis & operibus manu factis sunt diuturniora. Pindarus Nem. quinto carmine ait se non esse statuarum faciendarum artificem, neque signa fingere motu carentia, & quæ perpetuò insistant in sua basi : sed carmina condere, quę terras & maria peragrent, eorumque, qui certamine aliquo victores extiterint, laudes nuncient, & coronas. Verba Pindari sunt hæc, οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ', ὥστ' ἐλινύσοντ' ἐργάζεσθ' ἀγάλματ' ἐπ' αὐτᾶς βαθμίδος ἑσταότ', ἀλλ' ἐπὶ πάσας ὁλκάδος ἔν τ' ἀκάτῳ, γλυκεῖ' ἀοιδά, στεῖχ' ἀπ' Αἰγίνας διαγγέλλοισ', ὅτι Λάμπωνος υἱὸς Πυθέας εὐρυσθενὴς νίκη Νεμείοις παγκρατίου στέφανον.

Flebili sponsæ] flebilis hoc loco valet tristis, mæstus. siue (inquit) deplorat sponsum suæ sponsæ immatura, atq; acerba morte ereptum. Flebilis interdum signifi-

significationem habet patiēdi, vt Od.xxIIII.li.1. *Multis ille quidem flebilis occidit.*

mores aureos] id est, mores antiquos, & aureæ ætatis, vt Od.xvI.epod. *Vt inquinauit aere tempus aureum.* eódem pertinet, quod statim sequitur. *quæ annus redeant in aurum Tempora priscum.* Nota est autem ex Hesiodo ætas aurea, argentea, ærea, ferrea. Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων Ἀθάνατοι ποίησαν.

educit in astra] id est, vt Od.xxv. lib.3. loquitur, *stellis inserit.* Catull. *uocare in cælum.* Virg. Aen.3. *tollere in astra.* M. Tull. *ferre in cælum.* idem ad Att.lib.2. *laudes nostras in astra sustulit.* sic idem Horat. saty.vII.lib.2. *absentem rusticus urbem Tollis ad astra leuis.* Idem epist.ad Fusc.Arist. *Quæ uos ad cælum effertis rumore secundo.* corruptè autem legitur in alijs libris *deducit*, cum libri fere omnes veteres habeant *educit.* sic Virg.lib.2. Aen. *cæloque educere iussit.* ibid. *summisq; sub astra Eductam tectis.*

nigroq; Inuidet orco] adimit Orco, id est, à morte vindicat.

Dircæum] Pindarum poetam Thebanum. Dirce fons Thebanus. de cycnis dicemus Ode proxima. horum autem verborum hæc sententia est: Pindarus longe se ab humo tollit, quoties canit Deorum, aut regum, aut victorum laudes. non serpit humi, sed sublimis, & longissimè remotus à terra volat.

ego apis Mat. M.] sic Lucret.lib.4. in princip. se cum apibus comparat. *Floriferis ut apes in saltibus omnia libant, Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.* vsus est eadem comparatione & Simonides, vt refert Plutarchus πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ, &c. his verbis, Ὥσπερ γὰρ ἄνθεσιν ὁμιλεῖν ὁ Σιμωνίδης φησὶ τὴν μέλιτταν, ξανθὸν μέλι μηδομέναν, &c.

Matinæ] sup.Od.xxvIII.lib.1. *litus Matinum* & Od.xvI.epod. *Matina cacumina.*

carpentis thyma] sic sup.Od. xxvII. *carpere flores*: quod Græci vno verbo dicunt ἀνθολογεῖν. vide annot.ad Od.xI.lib.1.

vuidiq; Tiburis] sup. Od.xxIx. lib 3. *uidum Tibur.* idque propter aquarum, quibus irrigatur, copiam, vt Od. proxima. *Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt.*

operosa] elaborata, laboriosa, multo labore perfecta. Od.xII.lib.3. *Mineruam operosam* dixit. & Od.1.lib.2. *diuitias operosiores.*

concines] canes. vtitur Catull. in nupt. Iuliæ & Manl. *Nuptialia concinens Voce carmina tinnula.* aliter M.Tull. de finibus 5. *uides'ne ut hæc concinant?* id est, concordent.

quandoque] quandocunque, vt Od. superiore.

per sacrum cliuum] per cliuum capitolinum, qui forum Romanum spectat. Nam, qui triumphabant, per viam sacram, & forum Romanum in capitolium vehebantur, vt intelligere licet ex M.Tull. orat. de supplicijs. *At etiam, qui triumphant, eoq; diutius uiuos hostium duces seruant, ut his per triumphum ductis, pulcherrimum spectaculum, fructumque uictoriæ populus Rom. percipere possit, cum de foro in capitolium, currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemq; dies, & uictoribus imperij, & uictis uitæ finem facit.* Alij putant per eum cliuum, triumphum agi solitum esse, qui velabrum attingit, auctoritate Suetonij adducti, in Iulio Cæsare: cuius hæc verba sunt, *Gallici triūphi die Velabrum præteruehens pæne curru excussus est, axe effracto, ascenditq; capitolium ad lumina quadraginta elephantis dextra, atque sinistra lychnuchos gestantibus.*

bonique diui] sic Od.v. huius lib. *Diuis orte bonis optime Romulæ Custos gentis* boni autem Dij appellantur, id est, benefici, largi, liberales:

in aurum priscum] in aureos mores: in mores illius ętatis aureæ.

forumque

forumque litibus orbum] Aeschines in nobili illa oratione contra Ctesiphontem, reprehendens statim à principio orationis suorum temporum mores, querensque veterum instituta esse corrupta, dicit, si hoc, & illud fiat, tum & ciuitatem optimè administratum iri, & iudicia paucissima futura, quasi iudiciorum frequentia, & multitudo sit vnum ex reip. malis non minimum. verba Aeschinis hæc sunt: *οὕτω γὰρ ἄν μοι δοκεῖ ἥ τε πόλις ἄριστα διοικεῖσθαι, αἵ τε κρίσεις ἐλάχιστα γίνεσθαι.* & Plato lib. 3. de rep. ostendit in ea ciuitate, vbi increbruerit intemperantia, multa iudicia, multasque lites existere: quemadmodum, vbi est morborum multitudo, ibi sunt crebræ medicorum, & pharmacopolarum officinæ.

Tu meæ, si quid loquar, &c.] bona & præcipua meæ vocis pars, constat è laudibus Cæsaris. ea igitur meæ vocis pars tum accedet ad tuos cantus, cum Cæsar Sicambros deuictos & captiuos ducet in triumpho. & tum ego recepto Cæsare incolumi, felix & beatus, hæc canam: *o sol candide, o dies pulcher, & laudande.* Catull. ad seipsum, *Fulsere quondam candidi tibi soles.* contrà *solem nigrum* dicit Horat. sat. IX. lib. I.

recepto Cęsare] recuperato, qui videbatur amissus: vel de cuius salute laborabamus propter incertos belli euentus. vtitur eodem vocabulo sup. Od. VII. lib. 2. *recepto Dulce mihi furere est amico.* & epist. II. lib. 2. *Idem finitis studijs, et mente recepta.*

io triumphe] Od. IX. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, et intactas boues.* Varro lib. 5. de lingua latina: *triumphare appellatum, quòd cum imperatore milites redeuntes clamitant per urbem in capitolium eunti: io triumphe, io. idque Θρίαμβος Græco Liberi patris cognomento, potest ductum esse.*

benigni] liberalibus & beneficis erga nos, qui Cæsarem nobis saluum reddiderint. eodem sensu hic deos *benignos*, quo paulo antè *bonos* dixit.

soluet] voto damnantur votis ii, quibus id, quod optarunt, contigit: & ita obligantur: soluuntur, cum id, quod Diis promiserant vel tacitè, vel disertè, persoluunt.

iuuenescit] adolescit.

Fronte curuatos imitatus ignes Tertium lunę, &c.] id est, qui cornibus imitatus est curuam tertiæ lunæ figuram. variæ sunt lunæ vultus, variæ figuræ, atque ex hac varietate, similitudines, & locutiones varias ducunt poëtæ. Hom. ἰλ. ψ. Diomedis equum describens, ait eum toto corpore rufum fuisse, præterquam quod in fronte notam candidam, & rotundam instar lunæ habuerit. *Ὃς τὸ μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν, ἐν δὲ μετώπῳ Λευκὸν σῆμ᾽ ἐτέτυκτο περίτροχον, ἠΰτε μήνη.* Horat. sup. Od. XII. lib. I. *micat inter omneis Iulium sidus, uelut inter igneis Luna minores.* Od. XI. lib. 2. *neque uno Luna rubens nitet Vultu.* eiusdem lib. Ode. XVIII. *nouæque pergunt interire Lunæ.* Ode. VII. huius lib. *Damna tamen celeres reparant cælestia Lunæ.* & Od. VI. *canentes Rite crescentem face noctilucam.* & carmine sęculari ad Deos, *Siderum regina bicornis.* Virgilius georgic. I. *Luna reuertenteis cum primum colligit igneis.* Idem lib. 3. Aen. *quæ se Plena per insertas fundebat luna fenestras*: ibidem, *Tertia iam Lunæ se cornua lumine complent.*

Quà notam duxit] qua parte notam contraxit, candidus est, cetero corpore fuluus.

niueus videri] Græca loquendi figura est. sic enim Græci λευκὸς ἦ φαιδρὸς ἰδέσθαι. de qua plura dicemus ad Od. VIII. huius lib.

cetera] τἄλλα. etiam hoc genus Græcum est. Euripid. in Oreste. ὦ, πλὴν γυναικὸς οὕνεκα στρατηλατεῖν, τἄλλ᾽ οὐδέν. Horatius epist. ad Fuscum Aristium li. I.

Excepto,

Excepto, quòd non simul esset, cetera latus. Plinius libro 36. cap. VI. *Lucullëum marmor atrum alioqui, cum cetera maculis, aut coloribus commendetur.* Idem alibi, *Tradunt in Mysia feram esse, quæ Bonasus uocatur. equina iuba, cetera tauro similem.* Virg. Aen. 3. *Consertum tegmen spinis: at cetera Graius.* Sallust. bello Iugurth. *Mauris omnibus rex Bocchus imperitabat, præter nomen, cetera populi Ro. ignarus.* Patercul. lib. poster. de Crasso. *qui uir cetera sanctissimus, immunisque uoluptatibus,* &c. M. Tull. aliter hanc sententiam efferret, vt in orat. perf. *subtilem hunc oratorem, nisi quòd solum, ceteroqui rectè quidam uocant Atticum.* Idem ad Q. fratr. lib. 2. *Ego me in Cumano et Pompeiano, præterquam quod sine te, satis commode oblectabam.*

AD MELPOMENEM. Ode 3.

Se natum esse ad artem poeticam, eiusque beneficio nominis immortalitatem, & gloriam consecutum esse.

QVEM tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine uideris:
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem: neque res bellica Delijs
Ornatum folijs ducem,
Quòd regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio.
Sed, quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
Dignatur suboles inter amabileis
Vatum ponere me choros:
Et iam dente minus mordeor inuido.
O, testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum Pieri temperas:
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est,
Quòd monstror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd spiro, & placeo: si placeo: tuum est.

COMMENTARII.

Quem tu Melpomene, &c.] significat eum, qui ad poëticam factus sit natura,

natura, neque clarum, neque ludis Olympicis equestri certamine victorem, neque præstantem imperatorem vnquam futurum: sed poetam nobilem.

placido lumine] oculis placidis, beneuolis, amicis, non obliquis, vt Callim. ὄμμασι λοξοῖς. Sapph. λοξὸν βλέπουσα.

videris] aspexeris: vt sup. Od. XVII. lib. 2. *Seu libra, seu me scorpius aspicit.*

Illum non labor Isthmius] certamen Isthmium, seu Isthmicum à Sisypho fuisse institutum Melicertæ cadauere, quod à delphino in Isthmum, vbi sita Corinthus est, delatum fuerat, reperto, tradunt scriptores. certaminis præmium pinea corona erat: quæ prius ex apio fuerat. Isthmia ne Corintho quidem à Memmio euersa, fuisse intermissa: sed tantisper dum ciuibus infrequens, ac deserta fuit, à Sicyonijs fuisse procurata, atque administrata scribit Pausan. Corinth.

Achaico] Eleo, olympiaco.

clarabit] clarum reddet. Vtitur hoc verbo M. Tull. in poemate illo de suis rebus gestis in secundo consulatu. *Iuppiter excelsa clarabat sceptra columna.* & Lucret. lib. 2. pro verbo declarandi. *Hasce secundum res animi natura uidetur, Atque animæ claranda meis iam uersibus esse.*

neque res bellica Delijs, &c.] neque rebus bene gestis in bello, deuictisque ac subactis hostibus, laureatus, & aurato curru vectus triumphabit.

Delijs] Delphicis & Apollinaribus folijs: id est, laurea corona.

Ostendet Capitolio.] hoc iccirco dicit, quia qui triumphabant, in Capitolium (vt suprà dixit) vehebantur.

perfluunt] duo cod. Vatic. *præfluunt*: de qua scriptura iudicet lector. T. Liuius quidem lib. 44. annal. ferè ita loquitur. *Duo cingunt eam flumina: Clausula late re urbis, quod in orientem patet, præfluens; Barbana ab regione.* &c.

comæ] frondes, vt infr. Od. VII. *redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ.*

fingent] reddent, efficient.

Aeolio] Sapphico, & Alcaico. Od. XXX. lib. 3. *Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

suboles] sic habet tres Vatic. & ita apud Lucret. in emendatis codicib. lib. 5. *Siue utrum suboles, siue est muliebris origo.* & Virg. Pollione, *Cara Deum suboles, magnum Iouis incrementum.* Festus & Nonius.

Et iam dente minus mordeor inuido] tanquam inuidia maior, vt sup. Od. XX. lib. 2. *inuidiaq; maior Vrbeis relinquam.*

Dulcem quæ strepitum] testudinis cantum, strepitum dixit, vt epist. II. lib. 1. *Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.* & epist. XIII. *nec meretrix tibicina, cuius Ad strepitum salias,* sed hoc loco addidit epithetum, *dulcem.* in illis duobus non item. Petrus Victorius in commentarijs suis in lib. 2. Aristot. de arte dicendi, scribit fortasse Horatium in eandem culpam incidisse, cum tibicinæ, seu tibiæ & citharæ cantum, strepitum nominauit, in quam Dionysius ille, qui æneus dictus est, cum Calliopæ vocem κραυγὴν, id est, clamorem, seu clangorem appellauit. Ego Horatium proprio nomine, non translato, vsum esse putarim. At Aristoteles disertè dicit nomen κραυγὴν translatè ab illo poeta esse positum, eamque translationem, vt vitiosam & ineptam reprehendit. strepitum autem, quem ψόφον Græci vocant, propriè conuenire inanimatis, docet idem Arist. lib. β de animo his verbis, ἡ δ' ἐ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου. τῶν γὰρ ἀψύχων οὐδὲν φωνεῖ. ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλὸς, καὶ λύρα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων. Quòd si quis strepitum citharæ translatè dictum esse contendet: sic Horatiũ defendam, strepitum ab eo esse positum, pro eo, quòd

Græci

Græci τερέτισμα, vel κρεγμὸν, vel quippiam simile, dicunt. τερετίζειν autem translatum est ab hirundinis, aut cicadæ strepitu. κρέκειν verò verbum est fictum à re ipsa: significatque strepitum quendam edere: ex quo κρεγμὸν citharæ sonitum appellat Apollon lib. 4. Argon. vbi de Orpheo loquitur, citharæ cantu Sirenum voces auertente. Idem ibid. φόρμιγγα εὔκρεκτον nominat, id est, εὔηχον, suauiter sonantem, seu strepentem. eodem pertinet versiculus ille, quem producit Suidas. Ἀλλ' ὄκα δὴ πλάκτρῳ λοκρὶς ἔκρεξε χέλυς.

temperas] moderaris. modularis, ad concentum concordem inflectis. vide annot. ad Od. VIII. lib. I.

O mutis quoque piscibus] Pisces omnes præter scarum, & fluuiatilem porcum, mutos esse, id est, vocem non mittere scribit Aristot. sed Mnaseas Patrensis (vt scribit Athen. lib. 8.) ait pisces, qui sunt in fluuio Clitore, vocales esse. Præterea Philostephanus pisces quosdam ποικιλίας nomine, in Aorno vocem mittere tradit. Sed Pausanias Arcad. narrat se propterea, quòd acceperat ποικιλίας esse vocales, ad fluuium Aornum à prima luce vsque ad vesperam (quo tempore maximè vocem mittere dicebantur) commoratum esse: verùm ne tenuissimum quidem eorum sonum audiuisse. Vniuersè igitur piscium genus est ἄφωνον, id est, mutum, seu vocis expers. ex quo natus iocus ille Stratonici citharistæ in quendam Propin nomine, citharœdum magna quidem corporis statura, sed imperitum artificem: μέγας ἰχθύς, id est, magnus piscis. piscem nominauit διὰ τὴν ἀφωνίαν, inquit Athenæus propterea quòd nihil caneret, quod quidem esset ἀξιολόγον.

Cycni.] Plato in Phædone cycnos vult esse cùm in omni reliqua vita, tùm maximè mortis tempore musicos, & canoros. sic enim apud illum loquitur Socrates. ἀλλὰ φοβεῖσθε μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι, ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ, καὶ, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῶν εἶναι τὴν μαντικήν. οἳ ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστα ᾄδουσι γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, οὗπερ εἰσὶ θεράποντες. mox subiicit ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες. id est, *sed veremini, ne amariore, atque inquiete animo sim, quam superiore uita fui: atq; (ut apparet) ego uobis diuinandi scientia deterior cycnis esse uidear: qui, ubi senserint sibi moriendum esse, cum antea canere soliti sint, tum illo tempore plurimum, & maximè canunt, lætantes se statim ad Deum, cuius famuli sunt, abituros:* Lucianus autem in bello περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ἢ τῶν κύκνων, significat totum illud esse fabulosum de electro, & de cycnorum cantu apud Eridanum. Nam irridet eum nautæ, qui putat quosdam homines canendi scientia, & facultate præditos, eo loco in aues fuisse commutatos, atque iccircò etiam nunc canere, musicæ non oblitos. Aelianus lib. I. ποικίλης ἱστορ. omnino nihil à Luciano dissidet. sic enim scribit de cycnis. ὅτι δ' εἰσὶ φιλῳδοὶ, τοῦτο μὲν ἤδη καὶ τεθρύλληται. ἐγὼ δ' ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα. ἴσως δ' οὐδ' ἄλλος. πεπίστευται οὖν ὅτι ᾄδει· καὶ λέγουσί γε αὐτὸν μάλιστα ἐκεῖνον εἶναι τὸν χρόνον εὐφωνότατον, καὶ ᾠδικώτατον, ὅταν ᾖ περὶ τὸν καταστροφὴν τοῦ βίου, id est, *Cycnos autem canendi studio teneri, hoc quidem iam etiam omnium sermone uulgatum est. Ego autem canentem cycnum audiui nunquam, & fortasse neque alius quisquam. sibi igitur omnes persuaserunt cycnum canere, aiuntq; eum illo maximè tempore, maximè uocalem, & maximè canorum esse, eum agit supremum uitæ diem.*

Quòd monstr. dig. prætere] notum illud est de Demosthene, *qui illo susurro* (vt ait M. Tull. Tuscul. v.) *aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia est, insusurrantisq; alteri, hic est ille Demosthenes*, οὗτος ἐκεῖνος Δημοσθένης, delectari se dicebat.

DRVSI LAVDES.
Ode 4.

QVALEM ministrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in aueis uagas
Permisit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo,
Olim iuuentas, & patrius vigor
Nido laborum propulit inscium:
Verniq́ue, iam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demisit hostem uiuidus impetus:
Nunc in reluctanteis dracones
Egit amor dapis, atque pugnę:
Qualemue lætis caprea pascuis
Intenta, fuluæ matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente nouo peritura uidit:
Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem, Vindelici: quibus
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
Nec scire fas est omnia: Sed diu,
Lateq́ue uictrices cateruæ
Consilijs iuuenis reuictæ
Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus: & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promouet insitam:
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpę.

Quid

Quid debeas, o Roma, Neronibus
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris:
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbeis Afer ut Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitauit undas.
Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vastata Pænorum tumultu
Fana deos habuere rectos:
Dixitq; tandem perfidus Annibal,
Cerui luporum præda rapacium
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere, & effugere est triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis æquoribus sacra,
Natosque, maturosque patres
Pertulit Ausonias ad urbeis,
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipso
Ducit opes, animumque ferro.
Non Hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem:
Monstrumue summisere Colchi
Maius, Echioniæue Thebæ.
Merses profundo: pulchrior euenit.
Luctere: multa proruet integrum
Cum laude uictorem: geretque
Prælia coniugibus loquenda.
Carthagini iam non ego nuncios
Mittam superbos: occidit, occidit
Spes omnis, & fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interemto.
Nil Claudiæ non perficient manus:
Quas & benigno numine Iupiter
Defendit, & curę sagaces
Expediunt per acuta belli.

COMMENTARII.

Qualem ministrum fulminis, &c.] Quo tempore in lucem editus est Iupiter, eodem natam esse aquilam, & ad di prælium, quod aduersus gigantes commissum est, aduolasse tradunt fabularum scriptores, quasi victoriæ Deorum nunciam. Itaque in auium partitione, Iupiter aquilam sibi adoptauit. qua ministra, & nuncia vti solet ad eos, quibus lęti aliquid significare, quosque insignes, & claros efficere in animo habet. Propterea ἀιετὸν à Græcis appellatam esse volunt non ἀπὸ τῦ ἀίσσειν, sed παρὰ. τὸ ἐτεὸν δηλοῦν, id est, quia verum patefaciat, ac declaret. Qualis igitur (inquit) Aquila est, quam iuuenta volandi imperitam è nido primum foras extrusit, ventique verni docuerunt insolitos volandi conatus, mox in ouium greges, & septa vigor à natura insitus deorsum immisit, tum edendi, pugnandique cupiditas in dracones incitauit, atque impulit: aut qualis est catulus leonis, quem caprea pascuis intenta eius dẽtibus iamiam dilaceranda, ac peritura vidit, talem Drusum Rhœti, & Vindelici videre, lege hac de re Strabonem lib. 4. & Paterculum lib. poster.

expertus fidelem] immo Iupiter ipse (vt est in fabulis) aquilæ specie Ganymedem rapuit.

patrius] paternus: nempe aquilæ. Itaque statim sequitur. *neque imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

nido propulit] nido foras expulit nondum ad volatum assuefactam. in alijs libris *protulit*: sed *propulit* malo: & ita libri aliquot manuscripti: in quibus est Faer. Vr s. Vatic. 11.

lacte depulsum leonem] catulum leonis ab vbere matris deiunctum.

Rhœti] Strabo lib. 4. Rhœtos, & Vindelicos in ijs Alpium partibus collocat, quæ ad orientem, & Austrum spectant, vt sint Heluetijs, & Boijs finitimi: vbi & de Druso eadem scribit, quæ hic laudat Horatius. de Vindelicis etiam Ode XIIII. huius libri. *Vindelici didicere nuper, Quid Marte posses. Rhæti, Vindelici* autem est ἀσύνδετον, vel addenda copulatio, &, quę tamen abest à codicibus Donati, Faer. Torn. & duob. Vatic.

Drusum.] Claud. Drusum, qui in Germania diem suum obijt.

quibus Mos vnde deductus, &c.] id est, qui Vindelici quamobrem vrantur securibus in prælio Amazonum more, non nimis diligenter hoc quidem tẽpore exquisiui, atque in aliud tempus distuli. Strabo lib. 11. quæ de Amazonibus tradita sunt, monstri similia, fabulosa, incredibilia deniq; esse existimat his verbis. Περὶ δὲ τὸν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι τερατώδη, καὶ πίστεως πόῤῥω. Τὶς γὰρ ἂν πιστεύσειεν ὡς γυναικῶν στρατὸς, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος συσταίη ἄν χωρὶς ἀνδρῶν, καὶ ὀ μόνον γε συσταίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαι ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν;

Nec scire fas est omnia] fas, id est, pote, δυνατὸν vt diximus sup. ad Od. XI. lib. 1. vel ita interpretare. nec scire licet omnia, vt alij malunt: quibuscum pugnare nolo. Tibullus quidem fas pro eo, quod δυνατὸν dicunt Græci, vsurpauit eleg. IX. lib. 1. *Nec tibi celanti fas sit peccare*: fortasse & eleg. V. *proprios ego tecum, Sit modo fas, annos contribuisse velim*. & Propert. lib. 1. *Mi neque amare aliam, neque ab hac discedere fas est*. & Virg. lib. 7. Aen. *Quem neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro.* & Cæs. lib. 1. de bell Gall. *Eas ita dicere, non esse fas Germanos superare, si ante nouam Lunam prælio contendissent.*

sed diu, lateque, &c.] superiora illa, *quibus mos unde*, &c. vsque ad hunc locũ, includenda sunt interpositionis notæ: vel potius ita sunt legenda, vt á proposito sermone

fermone aberrantia: quod genus appellant Graeci hyperbatum. icicirco hac particula, *sed*, vtitur Horatius. quā adhibere solent scriptores in hyperbatis, cum ad id, unde aberrarunt, regredi uolunt. adhibent & has: ueruntamen, igitur, & similes. cuius rei passim occurrunt exempla. apud M. Tull.

consiliis iuuenis reuictæ] sic puto legendum, non, ut alij volunt, reuinctæ. & ita liber Faer. Don. Vrs. Tornes. Vatic. 1 1. Est autem hæc sententia. Rhœti (inquit) & Vindelici, qui olim victores latissimas excursiones etiam vsque ad agros Italiæ finitimos fecere, nunc consilijs Drusi vicissim victi, ac domiti senserc, quid mens, &c. hæc enim vis est verbi, *reuince*. sic Lucret. lib. 5. *Ignis enim superare potest, ubi materiai Ex infinito sunt corpora plura coorta: Inde cadunt uires aliqua ratione reuicta*. non displicet tamen altera scriptura, *repressa*, quæ reperitur in nonnullis emendatis codicibus. vide Strabonem lib 4.

Nerones] Tiberium, & Drusum.

Fortes creantur fortibus] primo loco ponit naturam, & genus: deinde doctrinam, & educationem. sic Plato in oratione funebri. ἀγαθοὶ δ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον ἐγκωμιάζωμεν· δεύτερον δὲ τροφήν τε, καὶ παιδείαν. sic Aristoteles politicorum tertio scribit esse probabile, viros præstantiores esse eos, qui è præstantioribus nati sint: verba Aristotel. hęc sunt. ἡ δ' εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος, ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. Quantum ualeat ad ingenium hoc, vel illo habitu imbuendum, moresque conformandos, atque etiam inserendos stirps generis, & educatio, declarant poetæ, qui, quem significare volunt sæuo, immiti, inhumano esse ingenio, eum dicere solent è saxis, ac rupibus, è mari natos, à leonibus educatos, ut Hom. ἰλ. π. γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Theocrit. εἰδ. γ. Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεός· ἦ ῥα λεαίνας Μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μήτηρ, quos versus Virgil. expressit Pharmaceutr. *Nunc scio, quid sit amor: duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.* Idem Aen. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus.* Catull. de nuptijs Pelei. *Quaenam te genuit sola sub rupe leæna? Quod mare conceptum spumantibus expuit undis? Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ uasta Charybdis?*

promouet] prouehit, προάγει. amplificat virtutem à natura insitam.

feroces aquilæ] ferox plerunque in laude ponitur, & siquando in vitio, non crudelem, sed elatum, aut animosum significat, ut suprà Od. v. lib. 2. *ferox aetas.* & infr. Od. 1 x. huius lib. *ferox Hector*, annotatum ad Od. xv. lib. 1.

Rectique cultus] nihil equidem muto, cum hæc lectio ab omnibus codicibus, quos quidem viderim, confirmetur: sed putaui aliquādo, Porphyrionis verbis motus, scriptum esse ab Horatio, *Recti q; cultus pectora roborat*: vt, *cultus* sit numeri singularis. *recti* autem patrij casus à nomine neutro rectum cti. quod est τὸ ὀρθόν. Nam hoc modo explicat Porph. nisi quòd *cultus* vult esse numeri multitudinis. nomen *rectum* usurpat Hor. & sat. 1 1 1. lib. 2. *Rectum animi seruas?* id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem redderemus Latinè, si pateretur Latini sermonis usus. colere rectum autem, honestum, uirtutem, ueritatē: & cultus, idest, amor & studiū recti, honesti, uirtutis, ueritatis, bonis scriptoribus sunt usitata loquendi genera. Iam si *recti cultus* utrunque numero multitudinis esse intelligetur, idem ualebit, quod, rectæ institutiones, seu potius recta uiuēdi instituta: quemadmodum, primorum illorum hominū feram, & agrestem uiuendi consuetudinem *feros cultus hominum recentum* dixit Od. x. lib. 1. quā interpretatione multo malim, quàm illā Porphyrionis, nisi una opera legamus roborat, &

nomen

nomen *cultus* ita accipiamus, vt sit numeri singularis, vt dixi.

roborant] si *cultus* sit numeri multitud. vt accipit Porph. legendum roborant: si singul. quod malo, roborat.

Vtcunq; defecere mores, &c.] id est, ubicunque, seu quandocunque naturæ bonitas, quam εὐφυΐαν Græci nominant, à bonis moribus, qui studiũ, exercitationemque desiderãt (vt docet Aristotel. lib. 2. de moribus ad Nicom.) destituta est: vitæ turpitudo bonum illud generis, & naturæ dedecore, maculaque afficit. de particula, *utcunque*, diximus supra ad Od. xvii. lib. 1. licet & *benè nata* interpretari εὐγένειαν, id est, generis præstantiam, ac nobilitatem.

Dedecorant] sic liber Donati, & omnes vulgati. Faerni autem, & ii. Vatic. *Indecorant*.

Neronibus] Claudio Neroni. de quo sic Sueton. *Claudius Nero aduenientem ex Hispania cum ingentibus copijs Asdrubalem, priusquam Annibali fratri coniungeretur, oppressit*.

Metaurum flumen] sic sup. Od. ix. lib. 2. *Medum flumen*. & in epist. ad Pison. *Rhenum flumen*. fluuius est in Vmbria, quod nomen retinet, nisi quòd aliquantùm corruptum est. Nam hodie, *il Metro*, appellant Itali.

& Asdrubal] Narrat T. Liuius lib. 17. Asdrubalem, qui cum recente exercitu Alpes transcenderat eo consilio, vt sese cum fratre Annibale coniungeret, à M. Liuio Salinatore victum, ac cæsum esse, cum haberet in suo exercitu quinquaginta sex hominum millia: eamque victoriam non minore opera Claudij Neronis alterius consulis esse partam propterea, quòd, cùm Annibali oppositus esset, relictis ita castris, vt hostem lateret, lecta manu profectus Asdrubalem circumuenit.

risit] lætus, & hilaritatis plenus fuit, ἐγέλασε· vt infrà Ode xi. *Ridet argento domus*. & Lucretius lib. 5. *ridentes undas* dixit. vide annot. ad Oden xviii. libr. 2.

adorea] victoria, & gloria. Plinius lib. 18. cap. 3. *Gloriam ipsam à farris honore adoream appellabant*. Pompeius Festus. *Adoream, laudem, seu gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant, qui farris copia abundaret*. Plaut. in Amphitry. *Qui præda, atque agro, adoreaque affecit populares suos*.

Dirus per vrbes Afer vt] horum verborum hæc sententia est: pendentque à superioribus. vt, id est, postea quàm Italiam peruasit, & percursauit Annibal, veluti flamma tedas, vel Eurus vndas peragrare solet, hic primus dies parta victoria lætitiam attulit populo Rom.

equitauit] sic Eurip. in Phœniss. Zephyrum equitasse in cœlo dicit, Ἰόνιον κατὰ πόντον ἐλάτᾳ πλεύσασα, περιῤῥύτων ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων Σικελίας Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ annotat. Muretus lib. Var. lect.

Post hoc] post Asdrubalis cędem, victoriamque populi Rom.

secundis laboribus] prælijs.

impio] impio tumultu dixit, quoniam impiorum, & barbarorum est templa deorum, aras, statuas vastare, incendere, euertere, quod fecerunt Persæ, quo tempore Xerxe duce toti Græciæ bellum intulerunt. quam eorum immanitatem, atque impietatem barbaram Aeschylus his uersibus describit in Persis. Οἳ γῆν μολόντες Ἑλλάδ', οὐ θεῶν βρέτη Ἠιδοῦντο συλᾶν, οὐδὲ πιμπράναι νεώς, Βωμοὶ δ' ἄιστοι, δαιμόνων θ' ἱδρύματα Πρόῤῥιζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων, id est. Qui cum in Græciam venissent, neque deorum simulacra diripere, neque templa incendere veriti sunt: aræ autem deletæ, deorumque statuæ funditus è sedibus suis euersæ sunt.

Vast. Pœn. tum. Fana Deos hab. rect.] horum verborum hæc sententia

tia est. fana à Carthaginiensibus anteà vastata, post hanc victoriam, Deorũ statuas habuere rectas, quæ fuerant videlicet de suis sedibus deturbatæ. sic hunc locum explico, non, vt inepti quidam homines somniant, deos propitios. Deos autem pro Deorum statuis poni non est nouum, neque inusitatum. M. Tull. accus. Verr. procem. *Deum denique nullum Siculis, qui et paulo magis affabrè, atq; antiquo artificio factus uideretur, reliquit.* Idem frumentar. *Deum uerò nullum uiolauit, nullum attigit.* Idem de signis. *Dij ablati, fana uexata.* ibidem. *Tum imperator populi Rom. uir clarissimus Deos patrios reportabat Segestanis ex urbe hostium recuperatos.* T. Liuius. lib. 27. *Sed maiore generis eius præda abstinuit Fabius, quam Marcellus, qui interroganti scribæ, quid fieri de signis uellet, (ingentis magnitudinis Dij sunt, suo quisque habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui iussit.* Iam uerò quòd rectos hoc loco pro iustis, ac propitijs accipi uolunt, in eo non satis mihi videntur Latini sermonis vsum tenere. rectum enim appellant propriè Latini, quod est directum, quod obliquo, prauoque contrarium, quod erectum est, quod stat: quorum reperiuntur exempla apud hunc poetam, Catull. M. Tull. Horat. saty. II. lib. I. *Candida, rectaq; sit*, epist. ad August. lib. I. *Securus cadat, an recto stet fabula talo.* Catull. *Quinctia formosa est multis, mihi candida, longa, Recta est.* idem rectos homines appellat, seruos lecticarios. M. Tull. Academ. lib. 2. *interesse oportet, ut inter rectum, & prauum: sic inter uerum, & falsum.* pro Murena. *homines, cum rectè, & in loco constitissent, iuberi abire.* & *recti anguli* (εὐθεῖς nominãt Græci) qui neque sunt acuti, neq; obtusi, sed pares. Idem valet apud Græcos ὀρθός. Hom. ἰλιάδ. ω. ὀρθαὶ τρίχες. Pausan. in Att. τὸ δ' ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὀρθόν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει. & Eurip. in Hecuba. Ἐὼς μετὰ οὖν γῆς ὀρθ' ἔχειν ὀρίσματα. & Athen. lib. 4. scribit Athenienses templum Dionysi rectum condidisse, ab Amphictyone vini, & aquę temperationẽ edoctos. tunc enim (inquit) rectus Bacchus est, & non ad prolapsionem procliuis, cum vinum dilutum est, & cum modicè bibitur: ut fortasse locus ille, qui est Od. XVIII. lib. I. *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam*, sic explicari possit. ego te inuito neque vinum immodicum, neque aqua minus, quàm oporteat, temperatum bibam. *inuitum* autẽ dixit, quia quicquid fit dijs inuitis, atque iratis, infeliciter cadit, ut alibi dicemus. sed verba Athe. sunt hæc. διὰ τοῦτο ἱερὸν Διονύσου ὀρθὸν ἱδρύσασθαι. τότε γὰρ ὀρθός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερὸς, ὅταν συμμέτρως, καὶ κεκεραμένως πίνηται. Plato Lachete. ὀρθὴ ἂν ἡμῶν ἡ πόλις ἦν, καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τοιοῦτο πτῶμα. Per translationem autem sermonis, rectum pro eo, quod est cum virtute coniunctum, & pro bono ponitur, & rectè pro benè. M. Tull. pro Mure. *Negat fuisse rectum Cato me tam seuerè gesto consulatu pro Murena dicere.* & *rectè facta*, quæ Græci κατορθώματα dicunt: & *recta studia* in Topicis. & Horat. Od. IX. huius libri, *rectum animum secundis, dubijsq; rebus* appellat eum, qui neque secũda fortuna effertur, neque aduersa deprimitur, qui semper erectus est, nunquam aut nimium elatus, aut nimium demissus. & saty. 3. lib. 2. *rectum animi*, constantiam, æquabilitatem, tranquillitatem. Quod ita esse, ut dico, declarat eadem sententia alijs uerbis expressa eadem satyra. *stare animo.* sic Horat. *Cum prudens scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo?* *stare animo* enim ualet, animum habere à uitio purum, & incorruptum, minimeque deprauatum. Et Plautus in Bacchid. *rectum ad ingenium bonum* dicit, qui non est deprauatus, qui non est procliuis ad nequitiam, aut libidinem. & Ennius. *Quò uobis mentes, rectæ quæ stare solebant Antehac, dementi sese flexere ruina?* rectus autem pro eo, quem propitium, aut placatum, aut beneuolum dicimus, mihi non uidetur esse usitatum in tota lingua Latina.

Cerui luporum præda] hæc dicuntur, ab Annibale, nos Carthaginienses

ses tanquam cerui lupos, Romanos insequimur.

quos opimus fallere, & effugere] quos si effugere possimus, magnam Dijs habere gratiam, magnique triumphi loco ducere debeamus. tale est illud Terent. in Heauton. *triumpho, si licet me latere tecto abscedere*, id est, triumphi loco habeo, si mihi licet latus tegere, periculumque in quo uersor, declinare.

opimus triumphus] amplus, magnificus. sic spolia opima dicuntur, quæ dux populi Rom. duci hostium detraxit. quod alibi annotauimus.

Fallere] id est, latere. uide annot. ad Od x. lib. 1.

Gens. quæ cremato, &c.] hæc sunt uel ex secundo lib. Aen. notissima. ad hunc locum pertinent illa ex carm. sæcul. ad Deos: *Cui per ardentem sine fraude Troiam Castus Aeneas patriæ superstes Liberum muniuit iter.*

maturosque patres] Virg. Aeneid. v. *æui maturus Acestes*. in lib. de art. poet. *Maturusne senex, an adhuc florente iuuenta.*

Algido] Algidum nomen montis est hoc loco, in agro Tusculano. ut Ode xxi. lib. 1. *aut gelido prominet Algido*. oppidum etiam eodem nomine appellatur.

Ducit] acquirit, sumit, comparat. ut de arte poet. *& ueras hinc ducere uoces*. & saty. 1. lib. 2: *aut, qui Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen.*

Non hydra secto corpore] Hydram Alcæus ἐννεακέφαλον: Simonides πεντηκοντακέφαλον facit. hanc in Lerna delitescentem (Lernam autem alij fontem, alij locum densa silua obsitum fuisse uolunt) interfecit Hercules. Pausanias Corinth. narrat hydram sub platano quadam, quæ fonti Amymonæ fluuij propinqua erat, uixisse, eamque ceteris hydris magnitudine præstitisse. caput unum ei, non plura fuisse: (quod postremum abhorret ab inueterata, & per uulgata omnium opinione) hydræ uno capite ab Hercule absciso, nescio quot alia renasci confictum esse: quam opinionem hoc loco sequitur Horatius. Idem Pausanias ibidem tradit, Herculem Hydræ cruore, & ueneno, telorum suorum cuspides tinxisse. multa alia de hydra scribunt poetæ, quæ, ne sim longior, prætermitto. Horat. epist. 1. ad August. lib. 2. *Diram qui contudit hydram, Notaq; fatali portenta labore subegit, Comperit inuidiam supremo fine domari.*

firmior Creuit in H.] subintell. quàm hæc gens in nos.

Monstrumue summisere Colchi] uel tauros ignem spirantes, quos tamen à Medea edoctus Iason iunxit aratro, & agrum sulcauit: uel potius draconem illum ingentem, uelleris aurei custodem. uide annot. ad Od. 3. epod.

Echioniæue Thebæ] Thebæ dicuntur Echioniæ ab Echione Cadmi genero. significatur autem hoc loco draco ille Marti sacer Aretiani fontis custos, quem Cadmus propterea, quòd eos, qui ex illo fonte aquabantur, necabat, iratus interfecit: ex cuius dentibus Palladis monitu satis, nati sunt quinque homines armati, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion (Pherecydes autem, & Apollonius multo plures natos esse uolunt) qui omnes, præter unum Echionem, mutuis uulneribus confossi perierunt. Virg. Georg. 2. hanc utranque fabulam tangit. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertere, satis immanis dentibus hydri: Nec galeis, densisq; uirum seges horruit hastis, Sed grauidæ fruges*, &c. Hanc fabulam persequitur item Eurip. in Phœniss. & Apollon. lib. 3. Argon.

Merses profundo, &c.] si merses in mare, pulchrior emergit: si luctere, &c.

proruet] prosternet proruendi uerbo etiam suprà usus est Od. xxxv. lib. 1. *Iniurioso ne pede proruas Stantem columnam.* & Lucret. lib. 3. *neque autem corpora desunt, Ex infinito quæ possint forte coorta Proruere hanc rerum uiolento turbine molem*, &c.

& v. *Proruere hanc rerum uiolento turbine summam*. sic enim utrobique est legendum, non *corruere*: vt in scholijs Lucretianis pluribus uerbis ostendemus.

integrum] hostem etiam integrum, & incolumen, & paulò ante victorem, profligabit ac subiget. nam minus esse mirum, si saucium percelleret, ac peruerteret.

coniugibus loquenda] id est, à coniugibus. Sed ab utrorum coniugibus? eorum ne, qui uicerint, uirorum suorum uirtutem, ac uictoriam prædicantibus: an eorum, qui prostrati, ac subacti sint, uiros suos interemtos desiderantibus, ac lugentibus?

Carthagini iam non ego] uerisimile est Annibalem toties iam in Italia uictorem, quamplurimos Carthaginem misisse suarum uictoriarum nuncios. Nunc igitur ait Annibalem, tanta clade accepta, & Asdrubale occiso desiturum de se posthac tam gloriosè & scribere, & prædicare.

occidit, occidit Spes omnis] interijt. Plautus Mostell. *occidit spes nostra*.

perficient] sic habent codices 2. Vatic. Iann. Faer. Vrs. Tornes.

curæ sagaces] diligentia, & cura cum ingenio, & consilio coniuncta.

Expediunt] expeditum reddunt. dant ei facultatem euadendi, & uincendi. sic Virg. libr. 2. Aen. *Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes Expedior*.

per acuta belli] Cum Hugolinus Martellius Florentinus vir doctissimus Laurentij Strozzij Cardinalis familiaris, me admonuisset ita scriptum esse in codice quodam manu scripto, non ut in vulgatis, *acuta bella*, ego eos libros, quos domi habebam, à Iann. Faer. Vrsino mihi commodatos statim consului: in eisque eandem scripturam sine ulla litura expressam reperi. quam confirmarunt duo Vatic. à me postea aditi. accessit omnium postremus Torn. Itaque de lectionis quidem ueritate minimè dubitandum est. quid autem significet per acuta belli, uidendum. Ego existimabam per *acuta belli* intelligi posse, discrimina, & pericula belli, seu prælij potius, in quibus celeritate, & ingenio, & sagacitate, & usu opus est. consilio autem nullus locus. Sed Hugolinus dicebat per acuta belli, Achilli Statio Lusitano uideri significari acumina, & (ut ita dicam) subtilitates belli: quæ Græci στρατηγήματα nominant. Cuius sententiam si probemus, erit hęc huius loci sententia, Eam curam in re militari adhibet Claudius, eaque sagacitate est, ut hostium artes, & stratagemata facile declinet ac propulset. Sex. Iulius Frontinus quidem in præfatione lib. 1. stratagematicon, stratagematica interpretatur *belli sollertias*, & *sollertia ducum facta*. Iam verò hoc loquendi genus *acuta belli* & Horatio vsitatum est, & illis simile, *subita belli, obliqua tumuli*, & cet. quæ extant apud T. Liuium, sic ille lib. VI. annal. *treis exercitus scriberent, unum ad præsidium urbis: alterum, qui si qui alicubi motus extitissent, ad subita belli mitti posset: tertium longè ualidissimum*, &c. Idem XXVII. *obliqua tumuli*. idem lib. 30. *incerta belli*. eodem libro. *incerta fortunæ, & incerta casuum*. idem lib. XXXIII. *quassata muri*. eodem libro, *auersa insulæ*. Catull. de coma Beren. *condita pectoris*. Lucret. lib. I. *Ardua dum metuunt, amittunt uera uiai*. ibid. *non tibi cæca Nox iter eripiet, quin ultima naturai Peruideas*. sic Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *Pergamique in occultis, ac remotis templi, quò præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt*. Nam sic hunc locum emendamus, cum in omnibus exemplaribus legatur *templis*.

AD AVGVSTVM. Od. 5.

Vt tandem in vrbem redeat.

DIVIS orte bonis, optime Romule
Custos gentis, abes iam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ dux bone patriæ.
Instar veris enim vultus vbi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et soles melius nitent,
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet à domo:
Votis, ominibusque, & precibus vocat
Curuo nec faciem littore demouet:
Sic desiderijs icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem:
Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
Culpari metuit fides:
Nullis polluitur casta domus stupris:
Mos, & lex maculosum edomuit nefas:
Laudantur simili prole puerperæ:
Culpam pœna premit comes,
Quis Parthũ paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quisque diem collibus in suis:
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te mensis adhibet deum.
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris: & Laribus tuum
Miscet numen, vti Græcia Castoris,
Et magni memor Herculis.

Lon-

Longas o vtinam, dux bone, ferias
Præstes Hesperiæ, dicimus integro
Sicci manè die: dicimus vuidi,
Cum sol oceano subest.

COMMENTARII.

abes iam nimium diu] ſic loquitur Liuius lib. 29. *ut mos eſt iis, qui diu abſunt.*

patrum Sancto concilio.] ſenatui, ſeu potius ſenatorum conuentui, ut loquitur M. Tull. epiſt. ad Ser. Sulpic. lib. 4. Eſt enim concilium cœtus, congregatio, conuentus, frequentia quædam, à concalando, id eſt, conuocando dictum, inquit Feſtus. Plaut. Milite glorioſo, *ſed, ſi ambas uidere in uno miles concilio uolet.* Lucr. lib. 2. *Multaque præterea magnum per inane uagantur, Conciliis rerum quæ ſunt reiecta*: id eſt, quę non potuerunt congregari, & cohęrere. Idem lib. 3. *Quàm, mortale quod eſt, immortali, atque perenni Iunctam, in concilio ſæuas tolerare procellas?* iterum lib. 2. *Quod tamen ut poſſint, ab cætu, concilioque Nil facient præter uulgum, turbamque animantum.* Virg. Aen. 3. Cyclopibus, *Concilium horrendum.* itaque concilio per c non per ſ ſcribendum eſt hoc loco.

Lucem redde tuæ] redde te patriæ, cui lux es.

Inſtar ueris enim, &c.] horum verborum hęc ſententia eſt: Cum vultus tuus, qui inſtar veris eſt, affulſit populo, dies ſunt lætiores, & ſol quodammodo nitidius, ac purius lucere uidetur, id eſt, maior eſt dierum ſerenitas. ſic infrà in carmine ſæculari ad Deos. *Alme ſol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* Sol maculoſus, atque in nubem conditus imbreis, Notoſque denunciat: pallidus grandinem: cęruleus pluuiam: ruber & igneus Euros: at nitidus ac lucidus, ſerenitatem Virg. Georg. 1.

inuido] qui inuidet matri reditum filij: aduerſo:

Diſtinet] detinet libri vulgati. Sed néſcio quomodo. mihi magis placet ea ſcriptura, quam ſequitur Porphyr. *Diſtinet*: confirmaturque auctoritate librorum. 2. Vatic. Vrſ. Toru.

demouet] ſic legendum potius, quàm *dimouet*, vt ſit ἀναςροφὴ, pro de littore mouet. Tali fere ſimilitudine utitur Oppianus lib. 4. de piſcib. vbi de ſargis loquitur. Ὡς δ', ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τῆλε χθόνα γαῖαν ἰόντα Ἀχνυμένη στέλλησι, νόος δέ οἱ ἔνδον ἀλύει, Ὅς τή οἱ μεσσηγὺς ἁλὸς χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν, ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι, δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι Σπεύδειν λισσομένη, καὶ μιν πόδες, οὐκ ἔτ' ὀπίσσω Ἱεμένην φορέουσιν, ἔχει δ' ἐπὶ πόντον ὀπωπάς, &c.

Sic deſideriis icta fidelibus] ſic pio deſiderio affecta.

Tutus bos etenim rura] tuti ſunt agricolæ, & aratores.

perambulat] peragrat. Od. XVII. epod. *Perambulabis aſtra ſidus aureum.*

uolitant] nauigant. non eſt infeſtum mare prædonibus. tralatio. ſic ſup. Od. XXXVII. lib. 1. *ab Italia uolantem Remis adurgens.*

Culpari metuit fides.] non culpatur cuiuſquam fides, quia nemo eſt, qui fidem datam non ſeruet: nemo, qui eam uiolet, aut labefactet. metuit valet hoc loco φυλάττεται cauet, non vult, vt annot. ad Od. II. lib. 2.

Mos & lex maculoſum] boni mores, & lex Iulia de adulterijs, compreſ-

ſerunt adulteria.

Laudantur ſimili prole] Heſiod. *ἔργ. καὶ ἡμέρ.* in ceteris bonis, ac præmijs, quę ait eos homines, qui iuſtitiam colant, conſecuturos eſſe, hoc numerat, filios parentibus ſimiles, his uerbis, *Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.* & Theocr. *ἐγκωμ. Πτολεμ.* eius mulieris, quæ uirum ſuum non amat, mentem dicit in alio uiro ſemper eſſe occupatam, eamque liberos patri diſſimiles parere: ſic Theocr. *Ἀστόργου δὲ γυναικὸς ἐπ' ἀλλοτρίῳ νόος αἰέν· Ῥηΐδιοι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί.* Politiſſimus autem poeta Catull. in eo carmine, quod ſcripſit in Iuliæ nuptias, precatur, ut Torquatus filius naſciturus ſuo ſit ſimilis patri Manlio, *& facile inſcijs Noſcitetur ab omnibus, Et pudicitiam ſuæ Matris indicet ore.* Ariſtot. lib. 2. politicorum, ſcribit populis quibuſdam Libyæ ſuperioris (quos Garamantes eſſe ex Pomponio Mela ſuſpicor) communes eſſe inter ipſos uxores: liberos autem natos diuidi ex parentũ ſimilitudine in eis expreſſa. ſic Ariſtot. *τὰ μέν τοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας.*

Culpam pœna premit comes] id eſt, culpam continuò ſequitur pœna. ſtatim, ut aliqua peccauit, ſupplicio afficitur. ſic ſup. Ode XXIII. lib. 3. *Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.*

Quis Parthum paueat] Quis Parthos extimeſcat, viuo & ſaluo Cæſare? Auguſto Cæſare imperium obtinente, Parthi ſigna, quæ Craſſo, & Antonio ademerant, Romam ultrò remiſerunt. vide Od. XV. huius lib.

Condit quiſq; diem, &c.] diem totum uſque ad ueſperum traducit in uinetis ſuis, occupatus in uitis cultu, uerbi gratia in adminiculorum ordinibus, capitum coniugatione, & religatione, & ſimilibus. conditur dies, cum ſol occidit, aut certè paulo poſt ſolis occaſum.

Et vitem viduas, &c.] *quæ natura caduca eſt,* (inquit M. Tull.) *&, niſi fulta ſit, ad terram fertur, eademq; ut ſe erigat, clauiculis ſuis, quaſi manibus, quicquid eſt nacta, complectitur.* Vitem igitur iungit cum uiduis arboribus: quales ſunt ulmi, populi, & ſimiles, quæ uiduæ ſunt, antequam iungantur uiti: iunctæ autem, maritæ dicuntur, ut ſup. Od. XV. lib. 2. *platanusq; cælebs Euincet ulmos.* & Od. II. epod. *Altas maritat populos,* ad quē locum aliquot ex Catullo exempla annotauimus.

alteris] ſecundis. ſat. I. lib. 2. *tum penſilis uua ſecundas, Et nux ornabat menſas cum duplice ficu.* Athenæus lib. 14. docet etiam apud ueteres fuiſſe ſecundas menſas eleganter, & accuratè apparatas, idque confirmat Pindari teſtimonio, Athenæi uerba sũt hæc: *ὅτι γὰρ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ δεύτεραι τράπεζαι πολυτελῶς μεμεριμνημέναι, παρίστησι Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπιονίκαις περὶ τῆς Πέλοπος κρεουργίας διηγούμενος. τραπέζαισί τ' ἀμφὶ δεύτατα κρεῶν σέθεν διεδάσαντο, καὶ φάγον· ἐμοὶ δ' ἄπορον γαστρίμαργον μακάρων τιν' εἰπεῖν.*

Defuſo pateris] id eſt, de pateris fuſo. quod faciunt libantes Dijs immortalibus, ut annotauimus ſup. Od. XXXI. lib. 1. ad illum locum, *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* Idque docet Feſtus in uoce calpar. *Calpar* (inquit) *uinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſa antequam guſtetur. Ioui enim prius ſua uina libabant, quæ appellabantur Vinalia:* Iam *Defuſo pateris;* pro *Fuſo de pateris,* ἀναστροφὴ eſt, & genus loquendi Horatio, ceteriſque poetis uſitatum, & familiare, ut annotatum eſt ad Od. VII. lib. 2. Virg. lib. Aen. 5. ſine præpoſitione, & cum uerbo ſimplici, dixit, *Vinaque fundebat pateris.* cui ſimile eſt illud Georg. 2. *hic fertilis uuæ. Hic latices, qualem pateris libamus, & auro.* Cum haberent autem omnes cod. vulgati *Diffuſo,* ego auctoritatem cod. duor. Vatic. & Iann. Faer. Tornes. ſecutus *Defuſo* repoſui.

Heſperię] Italiæ, ut ſup. Od. I. lib. 2. *Heſperiæ ſonitum ruinæ.*

integro

integro Sicci mane die] quid sit integro die, declarat vox interiecta *sicci*. id est, non poti. vt sup. Od. XVIII. lib. I. Est enim dies integer is, quo quis nihil dum gustauit, neque bibit. *solidum* appellat Od. I. lib. I. *Nec partem solido demere de die Spernit*. ex quo *frangere diem* Od. VII. lib. 2. vide, quæ sunt annotata hac de re ad Odam illam primam lib. I.

vuidi] contrarium est hoc nomini *sicci*. idem enim valet *unidi*, quod madidi poti. Græci dicunt *βεβρεγμένοι*, à verbo *βρέχειν*, ὅ εἴρηται καὶ ἐπὶ τοῦ πίνειν (inquit Athenæus) id est, madefacere vsurpatur pro eo, quod est, bibere. Profert ille eo loco versiculum Antiphanis δεῖ γὰρ φαγόντας δαψιλῶς βρέχειν. sic Virg. Gallo. *Vuidus hiberna uenis de glande Menalcas*.

IN APOLLINEM ET DIANAM. Ode 6.

Carmen sæculare.

DIVE, quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Titoysq; raptor
Sensit, & Troiæ prope uictor altæ
Phthius Achilles
Ceteris maior: tibi miles impar:
Filius quamuis Thetidos marinæ
Dardanas turreis quateret tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci uelut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit latè: posuitque collum in
Puluere Teucro.
Ille non inclusus equo Mineruæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lætam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis, heu nefas, heu,
Nescios fari pueros Achiuis
Vreret flammis etiam latenteis
Matris in aluo:
Ni tuis uictus, Venerisque gratæ
Vocibus, diuum pater annuisset
Rebus Aeneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lauis amne crineis:
Dauniæ defende decus camænæ
Leuis Agyieu.

Spiritum

Spiritum Phœbus mihi Phœbus artem
Carminis, nomenque dedit poetæ.
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela deæ, fugaceis
Lyncas, & ceruos cohibentis arcu,
Lesbium seruate pedem, meique
Pollicis ictum,
Ritè Latonæ puerum canentes,
Rite crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Voluere menseis.
Nupta iam dices, ego Dijs amicum,
Seculo festas referente luces,
Reddidit carmen docilis modorum
Vatis Horati.

COMMENTARII.

proles Niobęa] Niobe Tantali filia Amphionis vxor, liberos ex eo suscepit duodecim, sex mares, totidemque fœminas. Hæc liberorum multitudine, & pulchritudine ferox Latonem prę se contemnere ausa est, cum diceret illam duos solum peperisse, Apollinem, & Dianam. Icircò Dij hac contumelia offensi, Niobæ filios ad vnum interemerunt: Apollo masculos in Cithærone venantes, Diana fœminas intra parietes domesticos, & propemodum in complexu, & gremio matris sagittis confixit. Iupiter autem Nioben suas miserias deflentem, ac deplorantem miseratus, eam in saxum vertit: quod vsque ad hoc tempus (vt aiunt) in Sipylo monte Phrygiæ lacrymarum fontes profundens ab omnibus cernitur. Hęc interpres Hom. ἰλ. ω. quo loco hanc fabulam sic persequitur poeta. Καὶ γάρ τ' ἠΰκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου, τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο, Ἒξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες. Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο Χωόμενος, &c. Pausanias autem Atticis narrat, si propius spectes, saxum illud nullam mulieris speciem prę se ferre. sin longius absis, videberis (inquit) tibi mulierem mœrore, & lacrymis contabescentem intueri: sic Pausan. Ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν εἰς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος. ἡ δὲ πλησίον μὲν, πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικὸς, οὔτε ἄλλως, οὔτε πενθούσης. εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾶν. καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Aristoteles lib. septimo de moribus ad Nicomach. vbi de continentia, & incontinentia disputat, volens ostendere vtramque versari in ijsdem rebus, in quibus temperantia, atque intemperantia, non in ijs, quæ natura bonæ, aut honestæ sunt, quales sunt victoria, honos, liberi, parentes, neque in earum nimio: ita loquitur. καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες, ἀλλ' ὅμως ἐστί τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη, μάχοιτο πρὸς τοὺς θεοὺς. &c. id est, & qui in hæc studium suum conferunt, laudantur: verumtamen etiam in his aliquod est nimium, si quis, vt Niobe cum dijs pugnet. Callimachus in hymno εἰς Δῆλον Nioben κακόγλωσσον nominat, id est,

malæ

malæ linguę, propterea quod se liberorum numero, & pulchritudine Latonę præstare dixerat.

Tityosque] de Tityo diximus sup ad Od.v.lib.3.

Troiæ prope victor.] cur prope victor? quia Hectorem interfecit, quo facto facilius Troia capi potuit. vt Od.I I I I.lib.2. *& ademtus Hector Tradidit fessis leniora tolli Pergama Grays.* Victorem autem non dixit ἀθλῶς, quia ante Troiam captam à Paride interemtus est, idque Apollinis impulsu. Sed quid locutus est Achilles, quod Apollinem offenderit? id fortasse, quod est apud Homer. ἰλ.χ. in princip Nam eo loco Achilles minatur Apollini se de eo pœnas sumturum, si potestas detur. Troianis autem sui recipiendi facultatem, spatiumque dederat Apollo Agenori similatus. sic Hom. Ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη.

alti] ἰλιάδ.δ. αἰπεινὸν πτολίεθρον. & alibi sæpius Τροίης αἰπὺ πτολίεθρον. & ὀδυσσ.γ. αὐτὰρ ἐπεὶ πριάμοιο πόλιν διέ πέρσαμεν αἰπύν.

Phthius] Phthia Achillis patria: quod quidem notum est vel ex illo vulgatiss. Hom. versu ἰλ.ι. Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Thetidos marinę] Nerei filiæ. Nereus autem Deus marinus.

mordaci velut icta ferro, &c.] sic Homer. ἰλ.δ. Simoisium Anthemionis filium, ab Aiace Telamonio interfectum, & lethali vulnere accepto cadentem, cum vlmo comparat, quam currus opifex ferro abscidit. Hom. ἰλ.δ. ὁ δ' ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς, &c. Et ἰλιάδ.ν. Imbrium Mentoris filium ab eodem Aiace cæsum cum fraxino. ὁ δ' αὖτ' ἔπεσεν μελίη ὥς, Ἥ τ' ὄρεος κορυφῇ ἑκάθεν περιφαινομένοιο Χαλκῷ τεμνομένη τέρενα χθονὶ φύλλα πελάσσῃ. & ἰλ.π. Sarpedonem à Patroclo interfectum cum quercu, aut populo, aut pinu. Ἤριπε δ' ὡς, ὅτε τις δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωίς. Ἠὲ πίτυς βλωθρή, τήν τ' οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι νήϊον εἶναι.

posuitque coll. in Pul. Teucro.] id est, occubuit. similia sunt illa. *Turpe solum tetigere mento.* & *humum ore momordit.* de quibus diximus Od.v I I.lib.2. Verum Achillis mortem nō narrat Hom. in Iliade, vt ante diximus. Tantum ὀδυσσ.γ. fit de ea mentio. lib. autem vltimo ὀδυσσ. facit animas Achillis, & Agamemnonis apud inferos vna colloquentes. hoc modo. Τὸν δ' αὖτε ψυχὴ προσεφώνεεν Ἀτρείδαο Ὄλβιε πηλέος υἱὲ θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ, Ὃς θάνες ἐν Τροίῃ ἑκὰς Ἄργεος· ἀμφὶ δέ σ' ἄλλοι Κτείνοντο Τρώων καὶ Ἀχαιῶν υἷες ἄριστοι Μαρνάμενοι περὶ σεῖο, σὺ δ' ἐν στροφάλιγγι κονίης Κεῖσο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων. quorum versuum si quis postremum, & partem eius, qui antecedit, cum hoc loco Horatiano conferet, videbitur Horatius Homeri verba Latinè exprimere voluisse. hanc autem scripturam *posuitq; collum in Pul. Teuc.* reperi in duob. Vat. & Faer. Iann. eamque puto veram, & germanam.

Ille non inclusus equo Min. sacr.] id est, si Achilles vitam vsque ad Troiam captam produxisset, neque à Paride, Apollinis hortatu, atque impulsu interfectus esset: non per dolores, neque per insidias Troianos inopinantes, & securos oppressisset: sed primum eos aperto Marte cepisset, deinde omnem in eos immanitatem effudisset.

equo] In hoc equo totius Græcię principes inclusi Menelaus, Vlysses, Diomedes, Pyrrhus, Mnestheus, Teucer, aliją; complures Troiam igni, ferroq; vastarūt. de quo sic Hom. ὀδυσσ.δ. Ἵππῳ ἔνι ξεστῷ, ἵν' ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον, καὶ κῆρα φέροντες. & θ. τοὶ δ' ἤδη ἀγακλυτὸν ἀμφ' ὀδυσῆα Εἵατ' ἐνὶ Τρώων ἀγορῇ κεκαλυμμένοι ἵππῳ. & δ. Αὐτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν, ὃν κάμ' Ἐπειός, Ἀργείων οἱ ἄριστοι, &c. Virg. Aen. secundo. *Instar montis equum diuina Palladis arte Aedificant*, &c. sequitur mox. *Huc delecta uirum*

fortius

fortiti corpora furtim includunt cæco lateri. M. Tull. lib. 2. de oratore scribit *ex Isocratis ludo, tanquam ex equo Troiano, meros principes exiisse.* idem pro Murena de Catilina eiusque copijs ac socijs loquens, ostendensq; coniurationis Catilinariæ contagionē ad plures pertinere, neq; oēs illius sceleris participes cum Catilina ex vrbe exiisse: sed intra mœnia restitisse: magnopere deniq; metuendas esse insidias, *latius patet* (inquit) *illius sceleris contagio, quam qui, quam putat, atque ad plures pertinet: Intus, inquam, est equus Troianus.* & in orat. pro M. Cælio, eo loco, quo loco de amatoribus Clodiæ verba facit, quos illa in quibusdam latebris delitescere: deinde, cum venisset Licinius, qui venenum, quo ipsa necaretur, traditurus erat, prosilire, & hominem comprehendere iusserat: quærit, *quonam modo latuerint, aut ubi: alueus ne ille, an equus Troianus fuerit, qui tot inuictos uiros muliebre bellum gerentes tulerit, ac texerit.* Plautus Bacchid. totam hanc equi Troiani fabulam sub Chrysali serui persona, multis verbis persequitur: eamque, ad rem, quæ agitur, facetissime accommodat. Lucretius hunc equum, Durateum appellat lib. 1. his verbis. *Nec clam durateus Troianis Pergama partu Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.* idem autem valet Durateus apud Lucretium, quod apud Plautum lineus. Eundem Pausanias Durium nominatum esse tradit eodem fere nomine, Epeique fuisse machinam bellicam ad verberandos, ac perfringendos muros comparatam. Pausaniæ verba sunt hæc Atticis. *ἵππος ὁ καλούμενος δούρειος ἀνάκειται χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τοῦτο Επειοῦ μηχάνημα ἦν εἰς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν, ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν. Λέγεται δὲ ἐς τὸ ἐκεῖνον τὸν ἵππον, ὡς τῶν Ἑλλήνων ἔνδον ἔχοι τοὺς ἀρίστους, καὶ δὴ καὶ τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμα ἐστὶ κατὰ ταυτά, καὶ Μενεσθεὺς, καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ. προσέτι δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ Θησέως.* Appellatur eodem quoque nomine apud Eurip. Troad sed alia ratione *ὅθεν πρὸς ἀνδρῶν ὑστέρων κληθήσεται Δούρειος ἵππος κρυπτὸν ἀμπισχὼν δόρυ.*

Miner. sac. ment.] id est, quem simulabant Græci à se fabricatum esse, vt Palladem offensam placarent. Virg. Aen. 11. *Hanc pro Palladio moniti, pro numine læso Effigiem statuere, nefas quæ triste piaret.*

male feriatos] intempestiuè, & magno suo malo ociantes, quia tum non debuerunt ferias agitare, nec ociosi esse. M. Tull. ferè semper *feriatum* pro ocioso ponit. de natura deorum 1. *deum sic feriatum uolumus cessatione torpere, ut, si se commouerit, uereamur, ne beatus esse non possit.* & de orat. 3. *sic illi à negocijs publicis aut temporibus exclusi, aut uoluntate sua feriati,* &c. Plaut. in Milite glorioso. *tibi ego dico, feriatus ne sis.*

fallerct] lateret. *ἔλαθεν ἄν.*

palam captis] aperto Marte, non insidiosè captis.

grauis] acerbus, sæuus, immitis.

nescios fari] nescios fandi, infantes. *νήπια τέκνα, ἰλιάδ. β. & δ.*

etiam latentes matris in aluo] sic Agamemnon apud Hom. *ἰλιάδ. Ζῆτα* Menelaum hortatur, ne quenquam Troianum pretio accepto suis incolumem reddat, ac ne pueris quidem parcat adhuc custodia ventris materni septis. Homeri verba sunt hæc. *τῶν μή τις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον, Χεῖράς θ' ἡμετέρας, μηδ', ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι, ἀλλ' ἅμα πάντες Ἰλίου ἐξαπολοίατ' ἀκήδεστοι, καὶ ἄφαντοι.*

potiore alite] melioribus auibus, melioribus auspicijs. vide Od. xv. lib. 1.

muros] Romanos. ductos autem muros ita dixit, vt Græci *ἠλαυμένα τείχη.*

argutæ] argutè canentis.

lauis] sic loquebantur veteres, & ita semper Horatius, vt annot. ad Od. 111. libr. 2.

qui

qui Xantho lau. amne] tale est illud. sup. Od. IIII. lib. 3. *Qui rore puro Castaliæ lauit crines solutos, qui Lyciæ tenet Dumeta, &c.*

Daunię] Latinæ. vt sup. Od. I. lib. 2. *Daunia cædes.*

leuis] imberbis, vt sup. ad Od. II. lib. I. annotauimus.

Agyieu] Apollo, Ἀγυιεὺς dictus est παρὰ τὰς ἀγυιάς. appellant autem ἀγυιὰς Elei τὰς ὑπ' ἀσθενείας καλουμένας στενωπούς. Hęc Pausanias Eliacorum primo id est, appellant Elei ἀγυιὰς ea angiporta, quæ dicuntur ab Atheniensibus στενωποί. commemorat idem Pausanias Apollinem Ἀγυιέα in Corinthiacis.

Spiritum Phœbus mihi] suprà Od. XVI. lib. 2. *mihi parua rura, et Spiritum Graiæ tenuem camœnæ Parca non mendax dedit.*

virginum primæ] Iulia Augusti filia, Marcellæ Marcelli, & Octauiæ sororis Augusti, filiæ: vel Iulia, & Agrippina neptes, ex Agrippa, & Iulia.

puerique claris patribus orti] C. & L. nepotes Augusti.

Deliæ tutela deæ] qui estis sub tutela Dianæ venatricis, & iaculatricis. quos Diana tuetur. idem sensit Catullus alijs verbis, carm. sæcul. ad Dianam. *Dianæ sumus in fide Puellæ, et pueri integri.* Iurisconsulti eos ad suam tutelam peruenisse dicunt, quibus desijt esse tutor, & qui ipsi per se res suas administrare, & tueri possunt: sed Horatius hos principes pueros, & virgines Dianæ tutelam appellat, quia sub eius sunt tutela. aliter Od. XIIII. *Augustum Italiæ, Romæq; tutelam* appellat.

Lesbium] Sapphicum. Sappho enim Lesbia fuit.

Latonæ puerum] Apollinem Latonæ filium.

noctilucam] lunam nocte lucentem. Varro libr. 4. de lingua Latina. *itaque ea dicta Noctiluca in palatio. nam ibi noctu lucet templum.* Fortasse expressit epithetum νυκτιλαμπῆ quod vsurparat antè Simonides, vt intelligere licet ex quibusdam eius versibus, qui reperiuntur apud Dionys. Halicarn. quod annotat. Muretus, ab Achille Statio admonitus.

Prosperam frugum] inest in nomine *prosper* interdum vis quædam agendi, vt hoc loco. & apud M. Tull. lib 6. de repub. *Deinde est hominum generi prosper, et salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis. prosperam frugum* igitur interpretor, *fruges prosperantem.* suo more autem iunxit hoc nomen patrio casui.

celeremq; pronos Voluere] *celerem voluere* genus est loquendi Horatio familiare, quod ode octaua annotabimus: id est, celerem in voluendis mensibus, vel celeriter voluentem menses. hoc eo pertinet, quod Luna 28. circiter diebus orbem suum conficit: quod est spatium menstruum, ex quo luna Gręci μήνην, & μῆνας menses appellant.

pronos] epist. de arte poet. *Vt siluæ folijs pronos mutantur in annos.*

Sęculo festas referente luces] anno centesimo, aut centesimo decimo. vt infra dicemus.

Diis amicum] φίλον, id est, gratum, atque acceptum.

reddidi] quod accepi, reddidi, id est, cecini, recitaui. vide ann. ad Od. XI. huius lib.

Docilis modorum] quæ studiosè, & facilè didici versus, seu cantus Horatianos.

AD TORQVATVM. Ode 7.

Veris aduentu,& aqua moriendi conditione proposita, inuitat ad hilariter viuendum.

DIFFVGERE nius:redunt iam gramina campis,
Arboribusque comæ.
Mutat terra uices,& decrescentia,ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis,geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros:
Immortalia ne speres,monet annus,& almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt zephris:uer proterit æstas
Interitura,simul
Pomifer autumnus fruges effuderit:& mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cælestia Lunæ:
Nos ubi decidimus,
Quo pius Aeneas,quo Tullus diues,& Aneus:
Puluis,& umbra sumus.
Quis scit,an adijciant hodiernæ crastina summę
Tempora Dij superi?
Cuncta manus auidas fugient heredis,amico
Quę dederis animo.
Cum semel occideris,& de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non,Torquate,genus,non te facundia,non te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec lethæa ualet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

COMMENTARII.

comæ] frondes,vt sup.Od.III.huius lib *Et spissæ nemorum comæ.* & Od.xx. lib.I. *Vos lætam fluuijs,& nemorum coma,*&c.honorem appellat Od.xi.epodon.*Hic tertius december,ex quo destiti Inachia furere.siluis honorem decutit.*

Mutat terra vices.] id est,mutatur anni tempus. fit in terris temporis commutatio,& vicissitudo.

& de-

& decrescentia, ripas, &c.] id est, flumina, quæ niuibus, & pluuijs hiberni s creuerant, nunc decrescentia intra alueos, & intra ripas suas labuntur, & fluunt.

Gratia cum Nymph. &c.] Pausanias Bœoticis, complures enumerat Gratiarum imagines, & statuas à veteribus pictoribus ac fictoribus pictas, & fictas. sua autem ætate miratur, cur fingantur, & pingantur nudæ. nos suprà Ode xxx. lib. I. rationes aliquot probabiles attulimus, cum hoc loco congruit id, quod est Od. xix. lib. 3. *Gratia, Nudis iuncta sororibus.*

Immortalia ne speres] sæpe nos deterret Pindarus à spe, & cogitatione immortalitatis, iubetque ea & sperare, quæ in nobis sita sunt. vt Pyth. εἰδ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν, & itē εἰδ. ἰκτῳ ιγδ. quem locum producemus infra Od. xi. huius lib. Annus (inquit Horat.) in quo magnæ existunt varietates, & qui certo dierum numero clauditur, ac terminatur, menses, dies, hora monent nos ne immortalia speremus.

mitescunt Zephyris] mitigantur à vere, cuius nuncij sunt, & prodromi Zephyri.

simul] simulatque, simul vt. vide annot. ad Od. IIII. lib. I.

Pomifer autumnus] sup. Od. xxIII. lib. 3. *Pomifero graue tempus anno.* Scribit Festus quosdam existimare autumnum ex eo dictum, quod tum maximè augeantur opes hominum coactis fructibus.

bruma iners] Virg. Gorg. I. *hiemi ignaua colono.* sup. Od. IX. lib. 2. *glacies iners*

Damna tamen celeres, &c.] attamen hęc damna temporum reparant. & resarciunt Lunę, Soles, & ceteri planetæ (Lunam autem posuit, quia nobis est, omnium proxima, & quia eius vim maximè sentimus.) tempora igitur redunt. sed uos semel extincti nunquam renascimur. aliter M. Tull. in Catone maiore de temporibus. *horæ quidem cedunt, & dies, & menses, & anni, nec præteritum tempus unquam reuertitur.* Catullus hanc Horatij sententiam sic complectitur. *Soles occidere, et redire possunt: Nobis cum semel occidit breuis lux, Nox est perpetua una dormienda.* Theocr. epitaph. Bionis, eandem pastorali quidem sermone & more, sed in primis eleganter, & venuste expressit. Αἲ, αἲ ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατὰ κᾶπον ὄλωνται. Η τὰ χλωρὰ σέλινα, τότ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον· Ὕστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι· Ἄμμες δ' οἱ μεγάλοι, καὶ καρτεροὶ, ἢ σοφοὶ ἄνδρες, Ὁππότε πρᾶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν, ἀτέρμονα, νήγρετον ὕπνον. quos ego versus sic Latine reddidi ludibundus. *Eheu cum semel in culto malua eruit horto, Aut uiuax opium, foliumq; uirentis anethi, Vere reuiuiscunt, aliūt et nascuntur in annum. Nos autem magni, et sapientes, Vt semel occidimus, sub terra lumine cassi Dormimus longum, immensum, æternumq; soporem.* Homerus omniū antiquissimus, vt facilius, qui volet, disputare, ac defendere queat, nihil hodie dici, quin prius sit dictum, esseque in omnium nostrum animis innatas, atque insitas communes quasdam sententias, & generales, ἰλ. ι. sub Achillis persona ait pecudes boues, equos, tripodes quæri, comparari, & redimi posse: animum autem hominis, posteaquam semel è corpore euolarit, nunquam emissum retrahi, nunquam recuperari, nunquam apprehendi posse, id est, nunquam eum, qui mortuus sit, reuiuiscere. Versus Homeri sunt hi. Ληϊστοὶ μὲν γάρ τε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Κτητοὶ δὲ τρίποδές τε, καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα. Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστὴ, Οὔθ' ἑλετὴ, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. Non dissimili admodum ratione queritur Tibullus lib. I. pueritiam, & forem ætatis reuerti nunquam, vbi semel defloruerit. *Crudeles Diui: serpens nouus exuit annos: Formæ non ullam fata dedere moram. Solis æterna est Phœbo, Bacchoq; iuuenta. Nam decet intonsus crinis utrunq; Deum.*

Quò pius Aeneas, quò Tullus, &c.] ad inferos voluit dicere: sed vel extenuandæ rei tam formidolosæ, vel consolandæ conditionis humanæ gratia, ita locutus est. Nam, qui dicit eundum esse, quò Aeneas, quò Romulus, quò Themistocles, quò Socrates, quò Plato, molliore oratione vtitur, quã si disertè diceret, moriendum esse: simulq; magnum affert tali oratione solatium ei, qui cum loquitur, cum ille eodem tempore cum animo suo considerat, sibi non esse recusandum, quo minus eadem, atque illi clarissimi, & præstantissimi viri, conditione vtatur. sic loquitur epist. ad Numicium libr. I. *Ire tamen restat, Numa quò deuenit, et Ancus*. lege annot. ad Od. XXVIII. libr. I. lectorem non celabo in cod. Faern. legi. *Quo pater Aeneas*. ego tamen scripturam alteram sequor.

Puluis & vmbra sumus] Pleni sunt veterum libri huius sententiæ. Soph. in Aiace. Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν. Pindarus duo inanissima coniunxit inter se: vmbram, & somnium. Ait enim homines esse vmbræ somnium, εἰδ. η. Πυθ. ἐπάμεροι. τί δέ τις, τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι. Athenæus lib. octauo verso nescio cuius poetæ producit: quorum hæc sententia est: suadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, volo. nam hominem mortuum, esse nihil, & vmbram sub terra. verba illis poetæ non nominati sunt hæc. Πᾶσιν θνητοῖσι βούλομαι παραινέσαι, Τὸ μ' ἐφήμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν Τὸ μηδέν ἐστι, καὶ σκιὰ κατὰ χθονός. Theognis item animum suum hortatur, vt sese tantisper dum viuit, oblectet, quando ætas succedat ætati, alijque homines citò orituri sint: ipse autem puluis, & cinis futurus. Τέρπεό μοι φίλε θυμέ, τάχ' ἄν τινες ἄλλοι ἔσοιντο Ἄνδρες· ἐγὼ δὲ θανὼν γαῖα μέλαιν' ἔσομαι. Anacreon similiter. Ὀλίγη δὲ κεισόμεσθα Κόνις ὀστέων λυθέντων. & in epig. Græcis. ἐν δ' Ἀχέροντι Ὀστέα καὶ σποδίη παρθένε κεισόμεθα. Eurip. in Protesilao apud Stob. οὐθαῦμ' ἔλεξας θνητὸν ὄντα δυστυχεῖν, Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα, καὶ σκιὰ μόνον.

Quis scit, an adiiciant, &c.] Quis scire potest, an Dij immortales diem crastinum vitæ nostræ adiecturi sint, quando ne id quidem exploratum habemus, an vsque ad vesperum victuri simus? Quia autem dies crastinus hodierno est proximus, iccircò Horatius significans vitæ nostræ spatium esse incertissimũ: ait incertum nobis esse etiã vtrùm die crastino simus victuri, necne. sic Theocr. in Hyla. Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. Eurip. in Alcestide. Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται, Κοὐκ ἔστιν αὐτῶν ὅστις ἐξεπίσταται, Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς ὅποι βήσεται. Sophoc. in Trach. ὥστ' εἴ τις δύο, Ἢ καὶ γε πλείους ἡμέρας λογίζεται, Μάταιός ἐστιν· οὐ γὰρ ἔσθ' ἥ γ' αὔριον Πρὶν εὖ πάθῃ τις τὴν παροῦσαν ἡμέραν, id est, si quis duos, aut plures dies secum reputet, suosque numeret, inanis est. non est enim dies crastinus prius, quàm quis hodie sibi fecerit benè.

hodiernę summę] id est, ad numerum, aut multitudinem dierum, quos vsque ad hodiernum diem viximus. cod. Faer. Iann. Torn. Rainunt. Card. & duo Vaticani habent *vitæ*, non, *summæ*. alij, quibuscum omnes ferè vulgati consentiunt, *summæ*, eosque secutus sum: non quòd alteram illam scripturam improbem: sed quòd hæc vulgata videatur mihi quodammodo venustior & magis Horatiana. Est enim tralatio. & ita ferè locutus est Od. IIII. lib. I. *Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam*.

Cuncta manus auidas, &c.] id est, ea omnia, quę tu in curando corpore, & explenda libidine consumseris, tua erunt, neque ad heredem peruenient. Plane hæc sentẽtia cum iis, quę Sardanapali sepulcro litteris Chaldaicis fuisse inscripta tradit Athenæus lib. 12. consentanea est. ea autẽ sunt hmôi ἐγὼ ἐβασίλευσα,

ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων φῶς τοῦ ἡλίου, ἔφαγον, ἔπιον, ἠφροδισίασα εἰδὼς τόντε χρόνον ὄντα βραχὺν, ὃν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τοῦτον πολλὰς ἔχοντα μεταβολὰς, καὶ κακοπαθείας· καὶ ὅτι, ὧν ἂν καταλίπω ἀγαθῶν, ἄλλοι ἕξουσι τὰς ἀπολαύσεις. διὸ κἀγὼ ἡμέραν οὐδεμίαν παρέλιπον τοῦτο ποιῶν, id est, *ego regnaui, & quandiu mihi lucis usura data est, edi, bibi, rei Venereæ operam dedi, cum scirem, & perbreue esse uitæ humanæ curriculum, & in hoc multas rerum commutationes, & calamitates incidere: &, quæ bona reliquero, eorum bonorum fructum alios percepturos. Quocirca nullum diem intermisi, quin hoc agerem.* uerborum autem illorum *amico animo*, eam, quam dixi sententiam esse, Græcorum testimonio uincam, à quibus Latini hoc genus mutuati sunt. sic enim loquuntur illi, φίλῃ ψυχῇ χαρίζεσθαι, id est, caro animo obsequi, aut gratificari, pro, *libidini suæ seruire*. Simonides apud Stobæũ. Νήπιοι, οἷς ταύτῃ κεῖται νόος, οὐδέ τ' ἴσασιν, Ὡς χρόνος ἔσθ' ἥβης, καὶ βιότου ὀλίγος Θνητοῖς, ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα Ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλῆθι χαριζόμενος, id est, ut nos quidem uertimus, *Stulti, mens quibus est talis, nec, quanta iuuenta, Et uita humanæ sit breuis hora, tenent. Tu uerò hæc doctus, bona donec luce frueris, Obdura caro gratificans animo*. Theocr. Hierone. οὐχ ὧδε πλούτου φρονέουσιν ὄνασις· Ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾷ, τὸ δέ καί τινι δοῦναι ἀοιδῶν, id est, non est hic diuitiarum usus, seu fructus aurum domi conditum seruare: sed alteram partem animo, alteram poetæ alicui donare. & apud Athenæum, Bacchida ille, qui consimilem, & geminam Sardanapali uitæ uitam egit, ita loquitur in ea inscriptione, quam in sepulchro suo incidit iussit: Πίεν, φάγεν, καὶ πάντα τᾷ ψυχᾷ δόμεν, id est, ede, bibe, & omnia animo largire. Atque ita Latini Græcorum exemplo *animum* usurparunt. Plautus Aulular. *egomet me fraudaui, Animumq; meum, Geniumq; meum*: Idem Bacchid. *Paulisper, Lyde, lubido est homini animo obsequi. Iam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit.* Idem Mil. glo. *meo animo morem gero*. Idem in Trinummo, *si animus hominem percidit, actum est*, id est, libido à ratione auersa: quem locum aliàs explicabimus. Teren. Adelph. *Vxor, si cesses, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi.*

Cum semel occideris, &c.] ubi semel mortuus fueris, reuiuisces nunquam, cum θάνατος sit ἀθάνατος, ut inquit ille apud Athen.

& de te splendida Minos Fecerit] & cum de te Minos iudicarit, sententiamque tulerit. Homerus Minoa iudicem facit apud inferos ὀδυσσ. λ. Narrat enim Vlysses Alcinoo inter cetera, se illum uidisse iudicantem cum sceptro, his uerbis, Ἔνθ' ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσι Ἥμενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα. Plato, quoque in Gorgia, in ea fabula, quam narrat de iudicijs morientium, quæ anteà penes uiuos erant, ad mortuos translatis: Iouem inducit duos ex Asia iudices dantem, Minoem & Rhadamantum; vnum ex Europa, Aeacum, quia cum ipsi quoq; mortui sint, uerisimile fit eos integrè & incorruptè de mortuis iudicaturos. Primæ autem, & præcipuæ iudicandi partes Minoi dantur, ut ex his Platonis uerbis intelligere licet. Μινῷ δὲ πρεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν ἐὰν ἠπορῆτόν τι ἑτέρῳ, ἵνα ὡς δικαιοτάτη ἡ κρίσις ᾖ περὶ τῆς πορείας τοῖς ἀνθρώποις. vide annot. ad Od. XIII. lib. 2.

non te Restituet pietas, sic sup. Od. XIIII. lib. 2. *Eheu, fugaces Posthume, Posthume, Labuntur anni, nec pietas moram Rugis, & instanti senectæ Afferet, indomitæq; morti.* habet autẽ hæc repetitio, *Non genus, non te fac, non te, &c.* quam Græci ἀναδίπλωσιν vocant, multum venustatis. Sic Sappho, οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σε, οὐκ ἔτι ἥξω.

infernus neque enim tenebris, &c.] Pallas apud Hom. ὀδυσσ. γ. ait ne

deos

deos quidem immortales ab eo,quem carum habeant, mortem arcere aut propulsare posse,his versibus, Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, &c. quos suprà produximus ad Od. 24. libri tertij.

pudicum] pudicus est propriè, qui alterius libidinem in suo corpore non est passus,ut epist. ad Quinct. libr. 1. *neget esse pudicum* quæ significatio huic loco conuenire non potest. Itaque putauerim hic pudicum accipiendum, pro eo qui alterius pudicitiam non uiolet: & qui alterum non efficiat impudicum.

Liberat Hipoplitum] Theseus Aegei filius Hippolyto ex Antiopa Amazone suscepto, Phædram Minois filiam duxit vxorem.Ille vxoris in filium insidias veritus, Hippolytum Trœzenem amandauit,ut illic regnaret.Phædra autem illius amore incensa,primùm Veneri templum consecrauit Athenis, ut eā sibi placatam, propitiamq, haberet,quod postea Hippoliteum appellatum est: Deinde Trœzenem profecta,sperans se iuueni persuasuram,vt secum rem haberet,ab eoq; malè accepta,ac repudiata,dicitur crimen, quod erat ipsius proprium,in illum transtulisse,Theseoque renunciasse se ab illo de stupro esse appellatam. Theseus re credita,Hippolyto iratus, cum tres ei optiones dedisset Neptunus,filij sui interitum optauit. Neptunus autem Hippolyto sese quadrigarum curriculo exercente, repente belluam marinam in equos immisit: cuius aspectu territi Hippolytum distraxerunt. lege Euripidis Hippolytum coronatum. Sed quòd hic negat Horatius Hippolytum à Diana liberatum esse, nihil videtur ad rem attinere,cum Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. eū ab Aesculapio ad lucem,uitamq; ab inferis reuocatum esse auro accepto tradat:atque ob id Iouem iratum fulmen in vtrunque misisse: quo confirmat Pausan. Corinth.his verbis: ταύτης τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀρικιεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ἱππόλυτον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ἀσκληπιός. & Plato lib.3.de legibus, Ἀπόλλωνος μὲν φασιν Ἀσκληπιὸν εἶναι· ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πεισθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ὄντα ἰάσασθαι· ὅθεν δὴ κεραυνωθῆναι αὐτόν.

Nec leth eavalet Theseus abrump. &c.] de Pirithoo diximus sup. ad Od. IIII. lib.3. ibi, *amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ.* de Theseo uide Plutarchum in Theseo.

AD MARCIVM CENSORINVM. Ode 8.

Nihil esse carminibus potentius ad sempiternam sui nominis memoriam posteris prodendam, atque ab obliuione hominum uindicandam.

DONAREM pateras,grataque commodus
Censorine, meis æra sodalibus:
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum: neque tu pessima munerum
Ferres: diuite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hæc mihi uis: non tibi talium

Res

Res est, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina possumus
Donare: & pretium dicere muneris.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus, & uita redit bonis
Post mortem ducibus: non celeres fugę,
Reiectęque retrorsum Annibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediјt, clariùs indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque,
Si chartę sileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. quid foret Iliæ,
Mauortisque puer: si taciturnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygijs fluctibus Aeacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insulis.
Dignum laude uirum Musa uetat mori:
Cælo Musa beat. sic Iouis interest
Optatis epulis impiger Hercules.
Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rateis.
Ornatus uiridi tempora pampino
Liber uota bonos ducit ad exitus.

COMMENTARII.

Commodus] sic reperi scriptum in duob. cod. Vatic. longè optimis, & Iannoct. alij cum vulgatis consentiunt, qui omnes (præter Aldinos) habent *commodis*. Ego ita priorem scripturam amplexus sum, ut tamen vulgatam, præsertim à ueteribus codicibus confirmatam non damnem. sed hæc certè mihi uidetur elegantior, Horatioque familiarior. quam sic explico, *Donarem commudus*, id est, in eo me commodum præberem, & in eo commodus essem, quòd donarem pateras meis sodalibus, &c. Iam uerò commodi dicuntur ij, qui sese ad aliorum mores uel suo iudicio accommodant, uel sunt accommodati natura, & qui alijs facilè, & libenter obsequuntur, & prosunt. Cic. pro Muræ. *Nemo Catone produo tuo commodior, comior, moderatior fuit ad omnem rationem humanitatis.* Idem de amicit. *Qui autem commodis fuerint moribus, eos prosperis rebus immutari.* Idem frumentar. *tantamque habebat mirum similitudo continuisti nem, atque concordiam, ut Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, isti unus commodus ac disertus uideretur,* Horat. in epist. ad Pisones, *Spondeos stabileis in iura paterna recepit Commodus, & patiens.* & in epist. ad August. *commodus ultro arcessas.* Terent. Heautont. *mulier*

lier commoda & facet a hac est meretrix. Plaut. Pœnulo,*commodos conuiuas.* εὐθύμους appellant Græci. *Donarem commodus* autem ex illo genere est, cuius illa sunt, *ne parce malignus, Parce negligens, Si uenerer stultus,* & similia, quę annotata sunt ad Od. VIII. lib. 3.

æra] signa ęrea, statuas ęreas: uel uasa ęrea affabrè facta, & antiqua. epist. ad Numic. *I nunc, argentum, & marmor uetus, æraque, & artes Suspice.* & saty. IIII. lib. 1. *Stupet Albius ære.* & saty. III. lib. 2. *Quo uafer ille pedes lauisset Sisyphus ære.*

tripodas præmia fortium] exemplum est apud Hom. ἰλ. ψ. Δῶκε δ᾽ ἄγειν ἑτάροισιν ὑπερθύμοισι γυναῖκα, Καὶ τρίποδ᾽ ὠτώεντα φέρειν. ita Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. cuius uers. mox proferemus.

ferres] auferres, acciperes, ut sup. Od. XVI. libr. 3. *à Dijs plura feres.* & epist. ad Iulium Florum lib. 2. *non temerè a me Quiuis ferret idem.* ead. epist. *Grandia laturus meritorum præmia.* & epist. ad August. eod. lib. *Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt.* & saty. 1. lib. 2. *multa laborum Præmia laturus.* & epist. III. lib. 1. *Prima feres ederæ uictricis præmia.* & epist. XVII. eiusdem lib. *Coram rege suo de paupertate tacentes Plus poscente ferent.* sic loquuntur & Græci. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. ἔνθα με φημὶ Ὕμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ᾽ ὠτώεντα. sic Virg. Aen. 4. *magnum das ferre talentum.*

diuite me scilicet artium, &c.] id est, si abundarem signis & tabulis pictis.

Parrhasius] pictor, de quo Xenoph. ἀπομνημονευμ. γ εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς παῤῥάσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενο αὐτῷ, &c.

Scopas] statuarum fictor. cuius opus commemorat Pausanias Corinth. Herculem è saxo. Idem Atticis opera omnium præstantissima uel ipsius artificis iudicio, Satyrum, & Cupidinem.

Hic] Scopas. refertur enim ad id, quod propius abest.

Sollers] sollers dictus quasi ὅλος ἀρτή. id est, totus ars, seu uirtus: Itaque prior syllaba rectè scribitur duobus ll, ut producatur. vel à uoce Osca sollo, id est, toto, & arte, inquit Festus.

Sollers nunc homi. ponere] id est, sollers in ponendo. frequens est Horatius hoc loquędi genere: quod à Græcis sine dubio manauit. solet. n. ita loqui, δεινὸς λέγειν ἱκανὸς ποιεῖν. Aeschylus in Promet. Δεινὸς γὰρ εὑρεῖν κἀξ ἀμηχάνων, πόρον. Plutarchus de Catone maiore, ἡδὺς συγγενέσθαι, id est, suauis in congressibus. Hom. ἰλ. μ. Τάφρος οὔτ᾽ ἄρ ὑπερθορέειν σχεδὸν, οὔτε περῆσαι Ῥηϊδίη. Libet autem mihi hoc loco Horatiana omnia, quę ad hoc genus pertinent, colligere, ac sua uno ueluti aspectu ponere. Od. XII. libr. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.* ibid. *superare pugnis Nobilem.* Od. X. eiusdem. *Callidum, quicquid placuit, iocoso Condere furto.* Ode XI. eiusdem, *scire nefas.* nisi quis malit illud *scire*, pertinere ad uerbum *quæsieris.* Od. XXXV. *Præsens uel imo tollere de gradu.* ibid. *Ferre iugum pariter dolosi.* Od. XXXVII. eiusd. *quidlibet impotens Sperare.* Od. XI lib. 3. *Tuque testudo resonare septem Callida neruis.* Od. XII. eiusd. *catus iaculari.* ibid. *celer excipere.* Ode III. eiusd. *Aurum irrepertum spernere fortior, Quam cogere humanos in usus.* Ode XXI. eiusd. *Segnesq; nodum soluere Gratiæ.* Od. XXIX. eiusd. *Ludum insolentem ludere pertinax.* Od. III. lib. 1. *Audax omnia perpeti Gens humana.* in carmine sæculari ad Deos, *maturos aperire partus Lenis Ilithyia.* Od. VI. huius lib. *celeremq; pronos Voluere menses.* Od XIIII. eiusdem, *impiger hostium Vexare turmas.* Od. IIII. lib. 2 *leuiora tolli Pergama Grays.* Od. II. hoc libro, *uiuens uideri.* de arte poet. *Cereus in uitium flecti.* Od. XII. huius, *Curas eluere efficax.* ibid. *Spes donare nouas largus.* epist. ad librum suum lib. primo, *Irasci celerem* & epist. ad Scæuam eod. libro, *fundus nec pascere firmus.* saty. IIII. lib. 1. *durus*

compo-

componere uersus. ibid. *piger scribendi ferre laborem.* saty. VIII. lib. 2. *Ridiculus totas simul absorbere placentas.* satyra VII. eiusdem libri, *Responsare cupidinibus, contemnere honores fortis.* in carmine sæculari ad Deos, *Veraces cecinisse Parcæ.* & Od. XVI. epod. *Nefas uidere.* & epist. ad Quinctium, *Fons etiam riuo dare nomen idoneus.* de arte poet. *amata relinquere pernix.* ibid. *foramine pauco Aspirare, & adesse choris erat utilis.*

Sed non hæc mihi uis] sed non est mihi hæc facultas, seu potestas, δύναμις.

res] res familiaris. aut quia abundas, aut quia non desideras, ut declarat id, quod sequitur.

& pretium dicere muneris] æstimare munus, & indicare quanti sit, non, ut uendamus tamen: sed ut scias, quanti pretij rem accipias à nobis. *muneris* autem, non *muneri* legendum est. & ita Porph. accedit unius cod. antiq. Vatic. auctoritas, & Tornes.

Non incisa notis marmora, &c.] horũ uerborum sententia hæc est, Non statuæ marmoreæ, ceteraque monimenta à senatu P. Scipioni Africano decreta, neque retractus Annibal ab Italia in Africam consilio, & uirtute P. Scipionis, non domita ab eo Carthago, clariorem illum reddiderunt, quàm Ennij poema. Non enim omnes, qui res præclaras ac laudabiles gesserunt, ijdem sui nominis memoriam posteritati prodere potuerunt: sed ij demum, qui præconem aliquem suarum uirtutum, rerumque gestarum nacti sunt, ut dicemus ex Pindaro Od. proxima. non dissimile est id, quod ait epist. ad Aug. lib. 2. *Nec magis expressi uultus per aenea signa, Quàm per uatis opus mores, animique uirorum Clarorum apparent.*

incisa notis publicis] uerbi gratia his litteris, S. P. Q. R. AD AETERNAM P. CORNELII SCIP. AFRICANI MEMORIAM.

bonis] fortibus ἀγαθοῖς, ἐσθλοῖς.

reiectæque retrorsum] reuocatæ, ac retractæ in Africam. uide T. Liuium lib. 28. 29. 30. annal.

Eius, qui, &c.] P. Corn. Scipionis Africani.

quàm Calabræ Pierides] quàm Ennij scripta, qui Calaber fuit, nempe Rudius. Pindarus Olymp. εἰδ. ἰώ τα. ἔχοντι δ' εὐρὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός.

neque, Si chartæ sileant, quod, &c.] si litteris (inquit Horat.) non mandentur rectè facta, præclaraque facinora: nulla erit eorum merces, nullum præmium: erunt autem tenebris sepulta sempiternis. Hanc sententiam splendidè sanè, atque ornatè persequitur Pindarus Nem. carm. septimo, hoc modo. *Magnæ corporis uires, magnæq; animi uirtutes, ab hymnis et laudationibus destitutæ densis tenebris circunfunduntur. Vnicum est autem rerum fortiter gestarum speculum, quo uidelicet illæ posteritati prodantur, atque immortalitati commendentur, et consecrentur, carmen a docto aliquo poeta conscriptum, quod illarum rerum laudes, tanquam laborum præmia, complectatur.* Verba Pindari sunt hæc, ταὶ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι. ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσοπτρον ἴσαμεν ἑνὶ σὺν τρόπῳ, εἰ μνημοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος εὕρηται τις ἄποινα μόχθων κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς.

mercedem tuleris] abstuleris, acceperis, vt sup. annot.

Quid foret Iliæ, Mauortisque puer] Romulus. hanc sententiam uidetur ex Theocrito, nominibus duntaxat immutatis, expressisse. sic autem ille in Hierone, Τίς δ' ἂν ἀριστῆας Λυκίων ποτὲ, τίς κομόωντας Πριαμίδας, ἢ θῆλυν ἀπὸ χροιᾶς Κύκνον ἔγνω, Εἰ μὴ φυλόπιδας προτέρων ὕμνησαν

ἀοιδοῖς; Οὐδ' Ὀδυσεὺς ἑκατόν τε καὶ εἴκατι μῆνας ἀλατεὶς Πάντας ἐπ' ἀνθρώπους δῦ δαντ' εἰς ἔσχατον ἐλθὼν Ζωὸς, καὶ σπήλυγγα φυγὼν ὀλοοῖο Κύκλωπος, Δηναιὸν κλέος ἔσχεν· ἐσιγάθη δ' ἂν ὑφορβὸς Εὔμαιος, καὶ βουσὶ Φιλοίτιος ἀμφ' ἀγελαίαις Ἔργον ἔχων, αὐτός τε περισπλαγχνὸς Λαέρτης, Εἰ μὴ σφᾶς ὤνασαν Ἰάονος ἀνδρὸς ἀοιδαί. id est, Quis vnquam optimates Lyciorum, quis Priami filios, aut Cycnum nouisset, nisi superiora bella eccinissent poetæ? Neque verò Vlysses post errores decem annorum, per omnium ferè hominum urbes uagatus, etiam ad inferos profectus viuus, tot denique periculis perfunctus, atque ex antro Cyclopis saluus reuersus, diuturnam laudem consecutus esset: tùm subulcus Eumæus silentio præteritus esset, & Philœtius, & Laertes: nisi eos Homeri cantus ab obliuione uindicassent. sic Tibull. lib. 1. *Carmine purpurea est Nisi coma: carmina ni sint, Ex humero Pelopis non nituisset ebur.*

diuitibus consecrat insulis] consecrat immortalitati. sic & Od. XVI. epod. fortunatas insulas diuites appellat.

Cælo Musa beat] in cælo collocans beatum efficit. annotatum ad Od. III. lib. 2.

sic Iouis interest Optatis, &c.] Vlysses apud Hom. ὀδ. λ. Alcinoo narrat se Herculis idolum quidem apud inferos uidisse: ipsum Herculem autem cum ceteris dijs immortalibus suauissimis epulis oblectari, Iouisq; & Iunonis filiam Heben in matrimonio habere. Verba Homeri sunt hæc: Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην, Εἴδωλον· Αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι Τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην Παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου. Hoc idē scribit Hesiod. in Theogon. his verbis, Ἥβην δ' Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱὸς Ἶς Ἡρακλῆος τελέσας στονόεντας ἀέθλους, Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου, Αἰδοίην λάχ' ἄκοιτιν ἐν Οὐλύμπῳ νιφόεντι, Ὄλβιος, ὃς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισι τελέσας Ναίει ἀπήμαντος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα. Pindarus item. Nem εἰδ. α. Tiresiam facit cùm alia, tùm hęc de Hercule uaticinantem, ac prædicentem, multis cum exhaustis laboribus, omni reliquo tempore ociosum, quietumque victurum, & in domicilio Deorum immortalium commorantem & epulantem Hebes nuptijs potiturum. & ἰσθμ. εἰδ. δ. de eodem sic. Νῦν δὲ παρ Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος· Ἥβαν τ' ὀπυίει χρυσέων οἴκων ἄναξ καὶ γαμβρὸς Ἥρας.

impiger Hercules] sup. Od. III. lib. 3. *uagus Hercules.*

Tindaridæ] Castor & Pollux, quanuis unus Castor, Tyndari: Pollux, Iouis esset filius.

AD LOLLIVM. Ode 9.

Scripta sua nunquam interitura. sine poetarum ope, uirtutem obliuione sempiterna deleri. se suis uersibus res à Lollio gestas memorię proditurum. Laus constantię, abstinentiæ, & ceterarum uirtutum.

NE forte credas interitura, quę
Longè sonantem natus ad Aufidum,
Non antè uulgatas per arteis
Verba loquor socianda chordis:

Non

Non si priores Mæonius tenet
Sedeis Homerus: Pindaricæ latent,
Ceæque, & Alcæi minaces,
Stesichoriique graues camœnæ.
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Deleuit ætas. spirat adhuc amor:
Viuuntque commissi calores
Aeoliæ fidibus puellæ.
Non sola comtos arsit adulteri
Crineis, & aurum vestibus illitum
Mirata, regaleisque cultus,
Et comites, Helene Lacena.
Primùsue Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnauit ingens
Idomeneus, Sthenelùsue solus.
Dicenda Musis prælia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graueis
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus, puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, sed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotique longa
Nocte: carent quia vate sacro.
Paulùm sepultæ distat inertiæ
Celata uirtus. non ego te meis
Chartis inornatum sileri,
Tòtue tuos patiar labores
Impune Lolli carpere liuidas
Obliuiones. est animus tibi
Rerumque prudens, & secundis
Temporibus, dubijsque rectus,
Vindex auaræ fraudis, & abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniæ,
Consulque non unius anni,
Sed, quoties bonus, atque fidus
Iudex honestum prætulit vtili: &
Reiecit alto dona nocentium
Vultu: & per obstanteis cateruas
Explicuit sua victor arma.

Non, possidentem multa, uocaueris
Rectè beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramq; callet pauperiem pati:
Peiusq; letho flagitium timet;
Non ille pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

COMMENTARII.

Ne forte credas,] ut ne forte credas,&c. *Non si priores*,&c.

Longe sonantem natus] ego Hor. de Aufido sup. Od. ult. lib.3. & sat.1. lib.1. *Aufidus acer*.

Non antè uulgatas per artes] nouis, & inusitatis artibus, quia primus sum poeta Lyricus Latinus. ut sup. Od. ult. lib.3. *Dicar*,&c. *ex humili potens Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxisse modos*. & epist. ad Mæcen. 3. lib.1. *Libera per uacuum posui uestigia princeps*.

socianda chordis] Lyrica, ad lyrā canenda. in cod. Rain. Card. scriptum est, neruis. non clauditur autem hic sententia, sed cohærent hæc uerba cum ijs, quæ deinceps sequuntur, hoc modo. ut ne forte existimes uersus meos propterea, quòd non sum poeta Latinorum primus, nec Epicus, sed Lyricus, interituros: non continuò si Homerus primum in poetis locum meruit, Pindarus, Simonides, Alcæus, Stesichorus, Anacreon, Sappho sunt obscuri: ita non, si principem inter poetas Latinos locum non obtineo, quem Ennius occupauit, existimare debes nullum mihi, in quo consistam, esse reliquum. non enim accipiendum est illud *ne* quasi sit prohibentis particula, ut diximus, sed ut ualeat *ut non*. sic Od.1. lib.1. *sed ne relictis Musa procax iocis, Ceæ retractes munera Næniæ, Quære modos*,&c. & epist. de arte poet. *ne forte seniles Mandentur iuueni partes*. ibid. *ne forte pudori Sit tibi Musa Lyræ sollers*.

Mæonius.] sup. Od. vi. lib. 1. *Mæonij carminis alite*.

Ceæque] Simonideæ. sup. Od.1. lib.2. *Ceæ retractes munera næniæ*. quo loco notauimus Simonidis præcipuam uirtutem fuisse in commouenda miseratione, Quinctiliano teste citato. accedat, si uoles, Dionysij Halicar. de eodem testimonium. Σιμωνίδου δὲ παρατήρει τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων· τῆς συνθέσεως τὴν ἀκρίβειαν. πρὸς τούτοις (καθ' ὃ βελτίων εὑρίσκεται καὶ πινδάρου) τὸ οἰκτίζεσθαι μὴ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἐκεῖνος ἀλλὰ παθητικῶς, id est, *Simonidis autem delectum uerborum obserua, compositionis concinnitatem accuratam: præterea (in quo etiam Pindaro præstat) rationem miserationis commouendæ non magnificè, ut ille, sed dolenter, et miserabiliter*. Iam, quòd ad huius loci sententiam pertinet, sic M. Tull. in perfecto orat. *Prima enim sequentem honestum est in secundis, tertijsque consistere. Nam in poetis non Homero soli locus est (ut de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro: sed horum uel secundis, uel etiam infra secundos*.

Stesichorique gr.ca.] Stesichorus, Tisias prius dictus est, ut scribit Suidas: Stesichorus postea appellatus, ὅτι κιθαρῳδίᾳ πρῶτος χορὸν ἔστησεν, id est, quia primus citharæ cantu chorum statuit, & stabiliuit. fuit autem Himereus: quæ est urbs. Siciliæ.

Luſit Anacreon.] Teius.ſup.Od.xvII.lib.I. *et fide Teia Dices laborantes in uno*,&c.luſit autem,quia res leues,& amatorias ſcripſit.ſic Virg.in Tityro. *Ludere,quæ uellem.*Horat.ſaty.IIII.lib.I.*ubi quid datur oci,Illudo chartis* .

Deleuit ætas] Anacreontis odas aliquot,maiorum noſtrorum negligentia & ſuperiorum temporum culpa ſepultas, ac demerſas , in lucem reuocauit non ita dudum Erricus Stephanus Roberti F.

Spirat adhuc amor,&c.] amor (inquit) quem Lesbia puella Sappho ſuis politiſſimis , & eruditiſſimis verſibus lyricis mandauit , & commiſit , nondum obliuione hominum ſepultus eſt.Quanquam huius quidem poetriæ verſus nobis eripuit vetuſtas.Extant tantum quædam eorum fragmenta pauca,ac minuta:& de ea Græcorum,Latinorumque ſcriptorum teſtimonia , quibus illius memoria ab hominum obliuione vindicatur.

calores] amores,Od.xI.huius lib.*Non enim poſthac alia calebo Femina.*

Non ſola comtos,&c,] Poſteaquam oſtendit ſibi locum aliquem eſſe inter poetas relictum , docet nunc idem ferè , quod oda ſuperiore , quæcunque vnquam fortiter, & præclarè geſta ſunt,eorum memoriam ad poſteros non fuiſſe peruenturam , ſi litteris mandata non eſſent, atque ab aliquo vel poeta , vel quouis alio ſcriptore probato,ab obliuione vindicata: indicat præterea multa olim,magnaque bella eſſe geſta,in quibus viri fortiſſimi interfuerint, quorum nomen tamen,& memoria eò deleta ſit,quia ſuarum laudum ſcriptore,ac præcone caruerint.Athen.lib.13.plurima bella enumerat præter Troianum , propter mulieres conflata:cum quo concinit illud.ſat.III.lib.I. *Nam fuit ante Helenam cunnus deterrima belli Cauſa.*Non ſola igitur Helena Paridis formam, capillos accuratè pexos, & comtos, veſtes auro pictas , ſeu limbis aureis prętextas , cultum & ornatum regium,comitatum denique tali duce dignum mirata,arſit amore,Nam verbum *arſit* malim ita accipi,vt ſit abſolutum,nec actionem ſignificet.Nō ſola(inquam)Helena alterius viri amore capta belli cauſam præbuit.

& aurum veſtib.illitum] ſic deſcribit Paridis cultum Eurip. Iphigen in Aulide Ἀνθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ, Χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάρῳ χλιδήματι.

Primus'ue Teucer,&c.] aut non primus Teucer bonus fuit iaculator.Homerus de Teucro ἰλ.ν.Τεῦκρός θ', ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν Τοξοσύνῃ , ἀγαθὸς δὲ καὶ ἐν σταδίῃ ὑσμίνῃ.Menelaus autem apud Sophoclem in Aiace,Teucrum maledictī loco ſagittarium appellat.Menel.ὁ τοξότης ἔοικεν οὐ σμικρὰ φρονεῖν.

Cydonio] Cretenſi.Virgil.Gallo. *libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.*

Non ſemel Ilios vexata] Ilios vrbs ipſa:Ilium arx vrbis: quanquam interdum Ilium pro Troia vſurpatur : vt ſuprà Od.xIx. *Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.*quo loco tametſi ſacrum Ilium interpretati ſimus execrandum,tamen probabilius eſt ſacrum ideo dicit quia Troia à Dijs condita eſt.Nam & Hom.ſæpe Troiam appellat Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον . Troiam ter obſeſſam eſſe traditum eſt:ſemel ab Hercule:iterum ab Amazonibus:tertium à Menelao,& ijs,qui eum ſecuti ſunt.

Idomeneus] cum alibi,tum ἰλ.ν.licet præclara , & glorioſa Idomenei cognoſcere facinora.

Sthenelusve] de Sthenelo diximus ſup. ad Od.xv.lib.I. Iam hoc loquendi genus *pugnauit prælia*,annotauimus ad Od.vI.lib.2.

Hector] Aiax Hectorem grauiter vulnerauit ἰλ ξ.adeò vt ille ingenti lapide ictus ex prælio ablatus,atque ad ripas Xanthi fluuij collocatus,animo pœnè deficeret : etiā pre dolore humi ſupinus iacere cogeretur,ſanguinem vomeret, vſum oculorum inmenſæ offuſæ tenebræ adimerent.

vel

vel acer Deiphobus] Deiphobus *Iλ. ν.* à Merione vulneratur in brachio. Itaque à Polita germano suo tectus,ac defensus,& in curru collocatus in vrbem reuehitur.

sed omnes illacrymabiles Vrgentur] sed omnes iacent æternis demersi tenebris,propterea quòd nullum poetam nacti sunt,à quo sua facta memoriæ proderentur.

illacrymabiles] quos nemo lacrymis decorat(vt loquitur Ennius)propter quos nemo lacrymatur.vel *illacrymabiles* accipe,qui nullis lacrymis ab inferis reuocari possunt.Supra Od.XIIII.lib.2.*illacrymabilem Plutona* nominauit. id est, inexorabilem lacrymis,inflexibilem,qui lacrymis non commouetur.

vrgentur longa nocte] æternis tenebris obruuntur: obliuione sui nominis sempiterna merguntur.vel longam noctem,mortem intellige, vt sup.Ode. XXVIII.lib.1.*sed omnes una manet nox.*

sacro] poetas Græci ἱεραοιδοὺς appellant, id est,sacros cantores. sunt enim Musis sacri,earumque sacris initiati:res sacras,& diuinas,& humano sensu maiores plerunque nunciant Virg. Georg.II. *Me uero primum dulces ante omnia Musæ,Quorum sacra fero ingenti perculsus amore,Accipiãt.* Horat.de arte poet. *Siluestres homines sacer,interpresque deorum Cædibus,& uictu fœdo deterruit Orpheus.* Itaque fortasse propter hanc causam suprà idem Hor.Od.XIII.lib.2. de Alcæo & Sapph. dixit illud. *Vtrunque sacro digna silentio Mirantur umbræ dicere.*

Paulum sepultæ distat,&c.] id est,virtus nullis litteris illustrata, & incognita, parum differt ab ignaua,& ociosa vita.parum interest, vtrum quis totam vitam ocio,& desidia traduxerit, nulla sui nominis memoria posteris prodita, an rebus præclarissimè gestis nemo extiterit, quia eas scriptis eruditis ac politis memoriæ sempiternæ consecret,& commendet. Nam (vt ait Pindarus) Pyth. εἰδ. γ. γιγνωσκομένα δ' ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς, χρονία τελέθει. id est, virtus carminibus eruditis illustrata,& celebrata,diuturna est.tum verba lecta, & ornata, quę lingua ex alto animi recessu depromserit, diuitius viuunt, quam facta, vt idem Pindarus ait Nem. carm.4. verba Pindari sunt hęc. ῥῆμα δ' ἐργμάτων χρονιώτερον βιοτεύει, ὅ,τι κε σὺν χαρίτων τύχᾳ γλῶσσα φρενὸς ἐξέλοι βαθείας. & εἰδ. Ζῆτα Νεμ. ait hymnos,& carmina,esse quædam rerum fortiter, & præclare gestarum specula. verbum *distat* autem cum dandi casu coniunxit, vt discrepandi, & differendi verba in lib. de arte poet. *nisi quod pede certo Differt sermoni, sermo merus.* & saty.4.lib.1. *& tamen idem Scire uolam, quantum simplex, hilarisque nepoti Discrepet.*

Non ego te meis Chart.inornat.sil.Totuę tuos, &c.] non committam,vt silētio à me prætermissus meis scriptis non illustreris,ac celebreris: nec sinam tot tuas res gestas vetustate paulatim obscurari, posteritatisque obliuione deleri.Vetus est dictum(inquit Pindarus Nem.εἰδ.θ.)non oportere id, quod fortiter, & cum virtute gestum est,silentio tegere. verba Pindari sunt hæc ἐστὶ δ' τις λόγος ἀνθρώπων τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι.

carpere] id est, paulatim obscurare, atque imminuere. translatio est. vide annot.ad Od.XI.lib.1.

rerumque prudens, &c.] id est,rerum cognitione pręstans,vel rerum futurarum prouidus.

& secundis Temporibus, &c.] & in secunda,atque aduersa fortuna constans, & æquabilis: & in neutram partem propensus, id est, neque insolens, & elatus, neque fractus, ac demissus. Est autem elegans metaphora à corpore ad animum. nam quemadmodum corpus rectum esse dicitur, quod non est inflexũ, aut incuruatum, vt ann.sup.ad Od.IIII.sic animus dicitur esse rectus, qui non est per-

eſt perturbatus, neque concitatus, neque anxius: ſed ſedatus, tranquillus, & pacatus. eadem tranſlatione vtitur ſatyr. III. lib. 2. *Rectum animi ſeruas?* cui par eſt illud, quod eſt ibidem, *Stas animo?* vt ſuprà diximus.

dubiis] *dubia tempora, res dubia, caſus dubij* dicuntur à Latinis non admodum ſecundi, & propemodum aduerſi. Cælius Ciceri lib. 8. epiſt. *nunc te contra victorem facere, quem dubijs rebus lædere noluiſti.* Horat. ſaty. I I. lib. 2. *uter nam Ad caſus dubios fidet ſibi certius*, &c. Plautus in Moſtellar. *Qui homo timidus erit in dubijs rebus, is nauci non erit.* Salluſt. coniur. Catil. *qui labores, pericula, dubias, atque aſperas res facile toleraverant, ijs otium, diuitiaq;, optandæ alijs, oneri, miſeriaq; fuere.* Catull. de Pel. & Thet. nup. *Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere caſus.* T. Liuius li. 30. annalium. *In bonis tuis rebus, noſtris dubijs, tibi ampla; ac ſpecioſa, danti eſt, pax: nobis petentibus, magis neceſſaria, quam honeſta.*

Vindex auaræ fraudis] qui pœna coërcet auaritiam, & animaduertit in auaros. *uindex* (inquit Feſtus) ab eo dictus, *quod uindicat; quo minus is, qui prenſus eſt ab aliquo, teneatur.*

Conſulque non vnius anni] conſul eſt vnius anni, qui comitijs centuriatis, populi beneficio, & ſuffragijs conſulatum adeptus eſt. magiſtratus enim Romæ erant annui: conſul autem perpetuus eſt ille, atque etiam Rex, qui ſuas cupiditates comprimere, ſuiſq; appetitionibus imperare poteſt, qui honeſtum vtili anteponit, qui muneribus nõ capitur, vt ſup. Od. I I. li 2. *regnum & diadema tutũ Deferens uni, propriamq; laurum, Quiſquis ingentes oculo irretorto Spectat aceruos.*

Reiecit alto dona nocentium Vultu.] erecto vultu, excelſoque animo munera hoĩum nocentiũ repulit: non accepit pecuniam, vt nocentem abſoluat.

& per obſtantes cateruas, &c.] qui ſibi per mediam hoſtium aciem vi, & ferro iter patefecit.

Non poſsidentem multa, &c.] ordo eſt, non rectè vocaueris eum beatum, qui multa poſſidet.

Duramque call. paup.] ſup. Od. 3 I. lib. 3. *Anguſtam, amici, pauperiem pati, Robuſtus acri militia puer Condiſcat.* paupertatem Od XXV. eiuſd. lib. diximus non eſſe alteri maledicti loco objiciendam, collectis aliquot exemplis: quibus adde verſus Heſiodi eiuſdem ſententiæ. Μηδέ ποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων.

flagitium] turpitudinem, vt ſuprà Od. V. lib. 3. *flagitio additis Damnum.*

Non ille pro car. am. Aut patr. timid. perire.] ſup. Od. II. lib. 3. *Dulce et decorum eſt pro patria mori. timidus perire* autem ſic dictum hac Oda, vt illud lib. 3. Od. XIX. *Codrus pro patria non timidus mori.*

AD LIGVRINVM. Od. 10.

Vt, dum per ætatem licet, fruatur formæ ſuæ bono: alioqui fore, vt ipſum pœniteat, cum flos ille ætatis exaruerit.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens:
Inſperata tuæ cum veniet pluma ſuperbiæ:
Et, quę nunc humeris inuolitant, deciderint comæ:
Nunc & qui color eſt Puniceę flore prior roſæ,
Mutatus Ligurinum in faciem uerterit hiſpidam,
Dices, heu (quoties te ſpeculo uideris alterum)

Quæ

Quę mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

COMMENTARII.

Veneris muneribus potens] formosus, & florens ætate. hunc Ligurinum credibile est amatum esse ab Horat. sup. Od. 1. huius lib. *Sed cur, heu, Ligurine, cur Manat rara meas lacryma per genas?* & Lyciscum Od. XI. epod. *Nunc gloriantis quamlibet mulierculam Vincere mollitia amor Lycisci me tenet.*

Insperata tuę cum veniet, &c.] cū tibi pili, & barba os, partesq; corporis nunc læues, & politas occupabunt. superbiam Ligurini appellat, oris, & totius corporis læuitatem: comam vsque ad humeros pēdentem: florem ætatis deniq;.

Et, quę nunc humeris inuolit. dec. co.] pueri concubini alebant comam puellarum in morem. vt Od. XI. epod. *Aut teretis pueri longam renodantis comam.* & suprà de Gyge puero Od. V. lib. 2. *Quem si puellarum insereres choro, Mirè sagaces falleret hospites Discrimen obscurum solutis Crinibus, ambiguoq; vultu.* Detondebantur autem, cum vel domini vxorem ducebant, vel pueri ipsi ætate adulta, & corroborata esse cœperant. Catull. in nuptias Iuliæ. *Nunc tuum cinerarius Tondet os, miser ah, miser Concubine nuces da.* hęc verba igitur *cum deciderint comæ,* licet ita accipere: cum exoletus fueris, cum ad vsum illum puerilem, & impudicum, quem nunc prębes, ineptus fueris, nempe adultus, & vir factus, & detonsa coma.

puniceę] purpureæ. Od. IX. *Punico Lugubre mutavit sagum.*

hispidam] hirsutam, horridam, barbatam, pilosam, asperam. Theocritus Εραςῇ, formę puerilis breuitatem cum rosa, viola, lilio, niue confert his versibus, Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει· Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ. Λευκὸν τὸ κρινόν ἐστι, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει. Α δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ. Καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικόν, ἀλλ' ὀλίγον ζῇ.

alterum] differentem, dissimilem, mutatum ab hoc, qui nunc es, Græci ἕτερον dicunt, id est, alterum. Ἀρισ. ῥητορ. β. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ. & ἠθικῶν κ. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. qua de re plura alibi.

Quę mens est hodie, cur eadem, &c.] Non dissimile est illud Tibulli lib. 1. *At te pœna manet, nisi desinis esse superba, Quam cupies votis hunc reuocare diem?* & Terent. in Hecyra. *Eheu, me miseram. cur non aut istaec mihi Aetas & forma est, aut tibi haec sententia?* & Hom. ἰλ. π. Αὐτὰρ ἐγὼν ὅτε νέος εἴην τῷδ' ἐνὶ θυμῷ.

incolumes] læues, & imberbes. quandiu enim tales manent impudici pueri genæ, saluę sunt, & integrę: barbatæ autem, & hirsutę, corruptę sunt, & quodam modo mortuę, neque iam integrę, neque incolumes.

AD PHYLLIDEM. Ode XI.

Inuitat eam ad epulas.

EST mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus: est in horto
Phylli, nectendis apium coronis,
  Est ederæ vis

Multa,

Multa, quæ crineis religata fulges:
Ridet argento domus: ara castis
Vincta verbenis auet immolato
Spargier agno:
Cuncta festinat manus: huc, & illuc
Cursitant mistæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Vt tamen noris, quibus aduoceris
Gaudijs: idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.
Iure sollennis mihi, sanctiorque
Pœnè natali proprio, quòd ex hac
Luce Mæcenas meus affluenteis
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupauit
Non tuæ sortis iuuenem puella
Diues, & lasciua: tenetque grata
Compede uinctum.
Terret ambustus Phaeton auaras
Spes: & exemplum graue præbet ales
Pegasus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem:
Semper ut te digna sequare: & vltrà,
Quàm licet, sperare nefas putando,
Disparem vites. age, iam meorum
Finis amorum,
(Non enim posthac alia calebo
Fœmina) condisce modos, amanda
Voce quos reddas. minuentur atræ
Carmine curæ.

COMMENTARII.

Plenus Albani cadus] Albanum vinum commemorat Athenæus lib. 1.

Nectendis apium coronis] vtebantur veteres illi coronis in conuiuijs, obscurè significantes rerum abundantiam, & copiam. στέψαι enim, quòd valet coronare Latinè, implere est: vt apud Hom. ὀδυσσ. α. Κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο, quem versum propemodum ad verbum expressit Virgil. lib. 1. Aen. *Crateras magnos statuunt, et uina coronant.* quanquam nonnulli arbitrantur solitos esse poculis imponere coronas, quæ sñia Tibulli auctoritate confirmari

 potest

potest lib.2. *Aut è nestle sacris tendent umbracula sertis Vincta: coronatus stabis et ipse calix.* Virg. Aen. III. *Tum pater Anchises magnum cratera corona Induit, impleuitque mero.* conficiebant autem ex edera, vel apio coronas ad significandam eam, quæ in conuiuio versari debet, hilaritatem, & iucunditatem. Theocr. in Amaryllide. Τὸν στέφανον τίλαιμι κατ ταυτίκα λεπτὰ ποιησεῦς, Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρύλλι φίλα, κισσοῖο φυλάσσω. Anac. ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων στεφανίσκους θέμενοι, θάλλειαν ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ. Aenea, & socijs eius, cum primùm in Italiam aduenissent, humi discumbētibus, ac prandentibus, solum apio fuisse substratum, idque illis mensæ loco fuisse scribit Dionysius Halycarn. lib. 1. ἀρχαιο. Romæ vide supra annot. ad Od. XVII. lib. 1. conficiebantur etiam ex philyra coronæ. sed hæ erant sumtuosiores, vt Od. vlt. lib. 1. *Displicent nexæ philyra coronæ*, commemorat coronas etiam lib. 2. sat. III. *potus ut ille Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas, Postquam est impransi correptus uoce magistri.*

crineis religata] sup. Od. XI. lib. 2. *comam religata.* & Od. V. lib. 1. *cui flauam religas comam.* & Od. XI. epod. *Flauam renodantis comam.* fulges autem pro eo, quod est, fulgere soles, ut rectè Porph.

Ridet argento domus.] γελᾷ. renidet, hilaritatem quandam præ se fert. vide annot. ad Od. XVIII. lib 2.

ara castis Vincta verbenis] aræ cæspitibus, & terra extructę verbenis reuinciebātur. Est autem verbena (vt scribit Plin. lib. 22. cap. 11. gramen ex ara, seu ex arce cum sua terra euulsum: Hac vtebantur legati cum ad hostes clarigatum, id est, res repetitum mittebantur: hac Iouis mensa verrebatur, domus purgabantur, ac lustrabantur, vt idem scribit lib. 25. cap. 9.

auet immolato, &c.] vt cupere infici, seu imbui sanguine agni mactati.

Cuncta festinat manus] omnes diligentiam adhibent, manusque admouent ad eam rem, quam paro. festinat σπεύδει, studium adhibet. sic Theoc. Ἡρακλίσκῳ, ἐνεπλήσθη δ' ὁ δόμος σπεύδοντος ἑκάστου.

trepidant] cum trepido, seu tremulo motu sursum feruntur. vide ann. ad Od. IIII. lib. 2.

rotantes] torquentes, rotarum in morem voluentes. sic Virg. Georg. 1. & Aen. 3. *globos flammarum* appellat, flammas Aetnæ globorum in modum erumpentes.

Idus] Idus Apriles, vt statim declarat. eidus malim scribi per ei, vt docet Plut. & vetera marmora admonent.

marinę] sup. Od. XXVI. lib. 3. *Laeuum marinæ qui Veneris latus Custodit.* Aprilem autem à Venere, quam Ἀφροδίτην Græci appellant, nomen traxisse docet Plutarc. in Numa, vel, vt alij volunt, ab aperiendo, quod idem auctor scribit.

sollennis] dies festus status, & fixus: vt dicimus sacrificium sollenne, quod & certo anni tempore, & omnibus annis pręstari debet, à sollo, id est, toto. Festus. M. Tull. Tuscul. 1. *cum enim illam ad sollenne, et statum sacrificium curru uehi ius esset satis longè ab oppido ad fanum*, &c. de hac voce vide anno. ad epist. I. lib. id. *Insanire putas sollennia me.*

quod ex hac luce, &c.] id est, quia ab hoc die annos ætatis suæ numerat. ab hoc die annorum ætatis suæ numerandorum initium ducit. hic dies est eius natalis.

affluenteis] accedentes. tralatio est à fluminibus. Virg. Aen. 2. *leni fluit agmine Tibris.* Sic iterum Horat. epist. 1. li. 1. *Sed mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora.*

Telephum, quem tu petis, occupauit, &c.] Telephus, quem tu amas, & expetis, in puella tibi valde dissimili, loco, re, genere, amorem suum collocauit, eiusq; amore irretitus est.

non tuæ sortis] non tui generis, loci, rei, fortunę.

Terret ambustus Phaethon] Notissimum est Phaetontem, cum ętate iam adulta se Solis esse filium ex matre Rhoda cognouisset, currumque patris moderari illo diu, multumque negante voluisset, cęlumque, & terras ob aurigandi inscitiam incendio miscuisset, ambustum ipsum, fulmineque percussum in Eridanum fluuium decidisse. Plato in Timæo sic interpretatur Phaetontis fabulam: *Τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ἡμῖν λεγόμενον, ὥς ποτε Φαέθων ἡλίου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν, τά τ' ἐπὶ γῆς ξυνέκαυσε, καὶ αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μὲν, μύθου σχῆμα ἔχον λέγεται· τὸ δ' ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν, καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις, καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς, πυρὶ πολλῷ φθορά.* Quæ verba (vt summatim perstringam) hanc sententiam continent: per illam Phaethontis fabulam, omnium, quæ circum terram, & sub cælo feruntur ac mouentur, mutationem, eorumque quæ sunt in terra, longo temporis spatio interitum, & deflagrationem multo igni erumpente significari. Lucretius lib. 5. Platoni assentiens idem complectitur his pulcherrimis versibus, *Ignis enim superauit, et ambens multa percussit, Aurea cum Phaetonta rapax vix Solis equorum Aethere raptauit toto, terrasq; per omnes. At pater omnipotens iratum percitus acri Magnanimum Phaetonta repenti fulminis ictu Deturbauit equis in terram, Solq; cadenti Obuius æternam suscepit lampada mundi, Disiectosq; redegit equos, Iunxitque trementes. Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans, Scilicet ut ueteres Graium cinere poetæ. Quod procul à uera est animi ratione repulsum* Horatius autem hoc Phaetonis exemplo Phyllidem deterret, ne maiora, quam, quę sibi conueniunt expetat, & concupiscat.

& exempl. gr. prgb. ales Pegas.] poeticè id attribuit Pegaso Horatius, quod à Iouis ira natum est. Nam Bellerophon Antec calumnia liberatus, grauissimisque periculis perfunctus, denique gener Prœti, regnique socius ac particeps factus, his rebus omnibus elatus, & Pegaso fretus, dicitur, quid in cælo esset, quidque ibi fieret, explorare voluisse. Qua audacia offensus Iupiter, œstrum in Pegasum immisit. Ita excussus equo Bellerophon in Lycię campum decidit, qui Aleius *ἀπὸ τοῦ ἀλᾶσθαι*, quod est errare, dictus est, quia in eo cãpo, debilitato corpore errarit. hęc Homeri interpretes *ἰχ. ζ.* Vtitur eodem exẽplo Pindarus Isthm. *εἰδ. ζ.* monens, nequis sibi immortalitatis spem proponat, cum simus mortales, vitæque multo breuioris, quàm vt Deorum sedem attingere possimus. Verba Pindari sunt hæc, *τὰ μακρὰ δ' εἴ τις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν ἕδραν· ὅ, τοι πτερόεις ἔῤῥιψε Πάγασος δεσπόταν ἐθέλοντ' ἐς οὐρανοῦ σταθμοὺς ἐλθεῖν μεθ' ὁμάγυριν Βελλεροφόνταν Ζηνός.*

ales] alatus. *πτερόεις*, Pindarus. de Pegaso sup. Od. xxvii. lib. 1.

terrenum equitem grauatus] *grauatus equitem*, pro eo, quod est, grauatus ferre equitem, Horatianum est. Nam sic loquuntur & Græci. *βαρύνομαι τὴν πενίαν, τὴν ἀτιμίαν*, etc. Plutarchus in Cæsare, *τοῖς βασκαίνουσι, καὶ βαρυνομένοις τὴν δύναμιν.* sic & Sueton. in Tiberio. *matrem Liuiam grauatus.* idem in Augusto. *Ampla et operosa pratoria grauabatur.*

te digna] tibi apta, tibi conuenientia.

Disparem vites] Prouerbium est vulgatum apud Grecos, quod monet, vt sibi quisque æqualem vxorem ducat. *τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.* natum à lusu puerorum turbines flagellis circumagentium ac versantium. lege in libris epigrammatum Grecorum, pulcherrimum Callimachi epigramma ad Dionẽ. Ita igitur & Horat. Phyllidi suadet, vt amicum sibi parem deligat: ab amore Telephi animum auertat.

Finis amorum] ò Phylli, quam omnium postremam amare constitui. sic Propert. lib. 1. *Cinthia prima fuit, Cinthia finis erit.*

Calebo] incendar, ardebo, vt Od. IX. lib. 3. *Donec non alia magis Arsisti.*

modos] cantus, carmina modulata.

reddas] reddere interdum est id, quod ab aliquo acceperis, ac didiceris vel recitare, vel cantare, vt hic, & sup. Od. VI. huius libri. *Reddidi carmen docilis modorum Vatis Horati.* & epist. ad Lollium II. lib. 1. *Vt puerum saeuo credas dictata magistro, Reddere.* idem ad Pisones de arte poet. *Reddere qui uoces iam scit puer.* & Lucret. *reddere dicta.* lib. 4. *Et sonitus audire (seuera silentia noctis Vndique cum constent) & reddere dicta tacentes.*

atrę] vsitatum est Horatio hoc epithetum. sup. Od. XIIII. lib. 3. *Hic dies uere mihi festus atras Eximet curas.* & Od. I. eiusd. *Post equitem sedet atra cura.* & saty. VII. lib. 2. *nam comes atra premit, sequiturque fugacem.*

AD VIRGILIVM. Ode 12.

Describit veris aduentum: tùm eum inuitat ad epulas, ea conditione, vt secum pro symbola, vnguenti nardini onycem afferat.

IAM *veris comites, quae mare temperant,*
Impellunt animae lintea Thraciae:
Iam nec prata rigent, nec fluuij strepunt
Hyberna niue turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropiae domus
Aeternum opprobrium, quòd malè barbaras
Regum est ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine, pinguium
Custodes ouium, carmina fistula:
Delectántque deum, cui pecus, & nigri
Colles Arcadiae placent.
Adduxere sitim tempora Virgili:
Sed, pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuuenum nobilium cliens,
Nardo uina merebere.
Nardi paruus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpicijs accubat horreis,
Spes donare nouas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.
Ad quae si properas gaudia, cum tua
Velox merce ueni. non ego te meis

Immunem

Immunem meditor tinguere poculis,
Plena diues ut in domo.
Verùm pone moras, & studium lucri:
Nigrorumq; memor, dum licet, ignium
Misce stultitiam consilijs breuem.
Dulce est desipere in loco.

COMMENTARII.

Iam veris comites] hæc Ode eiusdem fere est argumenti, atque Ode septima.

animæ Thraciæ] venti Thracij, nempe Fauonij. Quidam putant Etesias significari. à quibus ualde dissentio. nam Etesiæ æstate spirant: Fauonij vere ineunte. Iam ex Lucretio, M. Tullio, Plauto, Terentio intelligere licet, quid intersit inter animum, & animam. Lucret. lib. 3. *Nunc animum, atque animam dico coniuncta teneri Inter se, atque unam naturam conficere ex se: Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto Consilium, quod nos animum, mentemque uocamus.* Idem lib. 5. *ac prece quæsit Ventorum pauidus paces, animasque secundas.* Idem lib. 3. *Et magis est animus uitai claustra coercens, Et dominantior ad uitam, quàm uis animai. Nam sine mente, animoque nequit residere per artus Temporis exiguam partem pars ulla animai, Sed comes insequitur facile, & discedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit,* &c. Et M. Tull. Tuscul. lib. 1. *Animum autem animam nostri declarant nominari. Nam & agere animam, & efflare dicimus.* animam, id est, ventum, ibid. *ipse autem animus ab anima dictus est.* Idem ibid. *quam regionem cum superauit animus, naturamq; sui similem contigit, et agnouit: iunctis ex anima tenui, et ex ardore solis temperato, ignibus insistit,* &c. Idem ibidem. *anima sit animus, ignis'ne, nescio.* Plaut. Asinar. DE. *Animam adepol suauiorem, quàm uxoris meæ.* PHILAEN. *Dic, amabo, an fætet anima uxori tuæ?* idem Aulular. *sed me animam recipere sinas, te rogo.* idem ibid. S. *Quin cum is dormitum, follem obstringit ob gulam.* A. *cur?* S. *nequid animæ forte amittat dormiens.* Terent. Adelph. *quid festinas, mi Geta? animam recipe.* Idem in Phorm. *Animam compressi, aurem admoui.* Iterum M. Tull. frumentaria, de Apronio, *qui nō modò animum integrum, sed ne animam quidem puram conseruare potuisset.* idem in Timæo, *ita contigit, ut inter ignem, & terram, aquam Deus, animamq; poneret, eaq; inter se compararet, et proportione coniungeret, ut, quemadmodum ignis animæ, sic anima aquæ: quodq; anima aquæ, id aqua terræ proportione redderet.* Virg. in Sileno, *Semina terrarumque, animæq;, marisq; fuissent, Et liquidi simul ignis.* Idem Georg. 2. *animasq; & olentia Medi Ora fouent illo, et senibus medicantur anhelis.*

rigent] horrent, squallent: frigore, glacie, gelu.

Nidum ponit Itin fleb. gem.] hirundo (inquit) Ityn filium gemens à se interfectum in odium Terei viri sui, nidum ponit. Hesiodus ἔργ. *καὶ ἡμ.* hirundinem ὀρθρογόλω appellat, id est, manè gemētem. Τὸν δὲ μετ᾽ ὀρθρογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν Ἐς φάος ἀνθρώποις ἔαρος νέον ἱσταμένοιο. apud Homerum item ὀδυσσ. τ. Penelopa Vlyssem uirum suum nōdum agnoscens, & tamen cum eo loquens, sese cum luscinia comparat Itylum filium suum lugente, his uerbis. Ὡς δ᾽ ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηὶς ἀηδὼν Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν, Ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν, Παῖδ᾽ ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον, &c. Plato autem in Phædone, negat hirundinem, lusciniam, upupam, cycnos doloris, gemitus'ue causa canere, his uerbis, οὐδ᾽ αὐτὴ ἡ ἀηδὼν, καὶ χελιδὼν, καὶ ἔποψ,

ἐν δὴ φασὶ διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν, ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα φαίνεταί μοι λυπουμενα ᾄδειν, οὔτε οἱ κύκνοι.

Cecropiæ dom. Aeter. opprob. &c.] Eryſichthon Cecropis filius non regnauit Athenis. nam patre uiuo mortuus eſt. Cecropi ſucceſſit Cranaus, quem Amphictyon eius gener regno ſpoliauit. Hic rurſus ab Erichthonio eiectus eſt. Erichthonij autem patrem mortalem fuiſſe negant, natumque eum dicunt ex Marte & Terra. Huius filius fuit Pandion: cuius filię Procne, & Philomela. Itaque, quòd hanc auem æternum Cecropiæ domus opprobrium dicit eſſe, non eſt ita intelligendum, eam ex ſtirpe & ſanguine Cecropis ortam eſſe: ſed Cecropia domus intelligenda eſt, regum Athenienſium familia, tametſi non ſit una. Fabula autem notiſſima eſt de Procne in hirundinem, Philomela in luſciniam mutata: quam cum Tereus Rex Thraciæ, qui Procnen in matrimonio habebat, conſtupraſſet, ei ipſi, quam conſtuprarat, linguam pręcidit, ne vxori ſuæ rem enunciaret. quanquam alij putant Philomelam in hirundinem, Procnen in luſciniam eſſe uerſas: ut Gorgias, qui, cum hirundinis uolantis ſtercore inquinatus eſſet, *αἰσχρόν γε* (inquit) *ὦ φιλομήλα*. refert Ariſtotel. lib. 3. Rhetoricor. Sic Virg. in Sileno. *Quas illi Philomela dapes.* ſic & Varro lib. 4. de lingua latina.

quòd malè barbaras, &c.] quia barbaram illam Terei uiri ſui libidinem immaniter, & crudeliter ulta fuerat, nempe filio communi Iti interfecto. Propert. lib. 3. *Increpet abſumtum ne ſua mater Itym.*

Delectantq; Deum] Pana. fuit autem Pan (ut ſcribit Theocriti interpres) Penelopæ, & procorum filius: ideoque Pan uocatus eſt, quia *ἐκ πάντων ἐσπάρη*, id eſt, omnium ſemine ſatus eſt. alij Mercurium eius patrem fuiſſe, in hircum mutatum. De Pane ſcribit Plutarchus mirabile quiddam lib. *περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρ.* Epitherſen quendam ſibi narraſſe, cum ille in Italiam nauigaret, & ad inſulas Echinadas perueniſſet, ueſperi, mari placido, & tranquillo uocem eſſe auditam cuiuſdam Thamum appellantis. Erat autem is Thamus gubernator Aegyptius non omnibus uectoribus notus. Qui cum bis appellatus tacuiſſet, atque ad tertiam appellationem reſpōdiſſet: eum, cuius erat illa vox, ſumma uocis contentione ita locutum eſſe: Vbi ad Palodes delatus fueris, nunciato, Pana magnum obijſſe. qua uoce audita, primùm omnes, qui in naui erant, metu perterritos eſſe: deinde conſultaſſe utrum præſtaret, eine uoci obtemperare, an totam rem negligere. re inter eos communicata, & conſultata, ad extremum placuiſſe, ut Thamus, quod iuſſus eſſet, faceret, maximè ſi tum, cum ad illum locum perueniſſent, malacia eſſet. itaque fecit: & quàm clariſſima uoce potuit, proclamauit magnum Pana obijſſe. Vixdum clamandi finem fecerat, cum ingens factus eſt non unius, ſed ueluti complurium hominum gemitus. Id cum Romam perlatum eſſet, Tiberium, qui tum imperium obtinebat, ita ei nuncio fidem habuiſſe, ut doctiſſimis quibusque hominibus conuocatis, quærere inſtituerit de Panis ortu, genere, & natura. Illos autem re multum, diuque diſputata, ad extremum ſine ulla diſſenſione ac uarietate pronunciaſſe Pana, de quo quæreretur, & qui diē ſuum obiiſſe diceretur, Mercurij, & Penelopę filium fuiſſe. Non defuerunt Chriſtiani homines, qui hunc Pana, Chriſtum fuiſſe putarint, magnum omnium mortalium paſtorem, & ſeruatorem: tempora certè conueniunt. Herodotus in Euterpe Pana ſcribit à Mendeſijs in octo dijs numerari. hos autem deos octo, duodecim dijs priores haberi. Addit præterea Pana à pictoribus & fictoribus *αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα*, id eſt, facie caprina, & crinibus hircinis pingi, & ſculpi ſolere.

nigri Colles Arcad.] Virg. Gallo, *Pan deus Arcadiæ.*

Addu-

Adduxere sitim tempora, Virgili] Alcæus, πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος.

Sed pressum Calib.] sed si uinum Calenum haurire, & bibere cupis. sup. Od. 31. libr. 1. *Cæcubum, et prælo domitam Caleno Tu bibes uuam.* ducere interdum est spiritu attrahere; ut hic, & sup. Od. xvii. libr. 1. *Hic innocentis pocula Lesbij Duces sub umbra.*

gestis] id est, uehementer cupis. *Gestit* (inquit Festus) *qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exultat.*

iuuenum nobilium] Claudij, & Drusi.

Nardo uina merebere] unguento nardino dato, uinum Calenum accipies: id est, si unguentum nardinum afferes, ego uinum Calenum tibi depromam.

Nardi paruus onyx] idem dicit, quod paulo antè dixerat. nam Virgilium ad cœnam ea condicione inuitat, si nardi concham, aut onychem afferat. Contrà Catull. cœnaturum esse apud se Fabullum dicit paucis post diebus, si modò ille cœnam lautam, & copiosam attulerit cum uino, & sale: se autem nihil præter unguentum fragrantissimum præbiturum. sic Catull. *Cœnabis benè mi Fabulle apud me Paucis, si tibi Dij fauent, diebus, Si tecum attuleris bonam, atque magnam Cœnam, non sine candida puella, Et uino, et sale, et omnibus cachinnis.* deinde paucis uersibus interpositis, *Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ Donarunt Veneres, Cupidinesque.* ὄνυξ autem (ut ait Dioscorides lib. 2.) πῶμά ἐστι κογχυλίου ὁμοίου τῷ τῆς πορφύρας, εὑρισκόμενον ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐν ταῖς ναρδοφόροις λίμναις. διὸ καὶ ἀρωματίζει νεμομένων τῶν κογχυλίων τὴν νάρδον. id est, onyx conchylij est operculum, purpuræ operculo simile, quod reperitur in India in paludibus ijs, quæ nardum ferunt. Itaque & odores suauissimos afflat, quoniam conchylia nardo uescuntur. Ex his igitur siue testis, siue conchis, fieri poterant uasa ad unguentum seruandum aptissima, quippe quæ nardi odore iam essent penitus imbuta. Est enim ὄνυξ lapis idem, qui alabastrites, ex quo ὄνυξ unguentarius; id est, uas ad diuturnam unguenti custodiam probatissimum. uide Hermolaum Barbarum. Duxerunt autem appellationem & hic lapis, & hæc concha à similitudine unguis humani, quia nihil sit in eis rugosum, nihil asperum: sed omnia, ut in ungue, læuia ac polita. Propertius lib. 3. *Sit mensæ ratio, noxq; inter pocula currat. Et crocino nares myrrheus unguet onyx.* & Catull. de coma Berenices, *Nunc uos, optato quas iunxit lumine tæda, Non prius unanimis corpora coniugibus Tradite nudantes reiecta ueste papillas, Quam iucunda mihi munera libet onyx.* Est etiam onyx gemma coloris candidi, ex qua uas unguentarium fieri solitum esse constat.

Qui nunc Sulp. accub. horr.] suprà Od. xxviii. libr. 3. *parcis deripere horreo Cessantem Bibuli consulis amphoram.*

Spes donare nouas largus] largus & liberalis in afferenda noua spe. ut epist. ad Torqu. lib. 1. *Spes iubet esse ratas.*

amaraque curarum] id est, amaras curas, seu potius amaritudines (si dicere liceat) curarum, sic loquitur Od. 1. lib. 2. *Et cuncta terrarum subacta.* & satyra secunda libri secundi, *Corruptus uanis rerum.* & ultima eiusdem, *dumq; Ridetur fictis rerum Balatrone secundo.* & epistola ad Pisones *Indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* & epistola ad Sequam, *tu poscis uilia rerum.* sic Liuius, *subita rerum* lib. ix. *incerta casuum* lib. xxx. & alibi, *diuersa montium.* & Lucret. lib. 1. *Inter septa meant uoces: et clausa domorum Transuolitant.* idem lib. 2. *Nunc hic, nunc illic superans uitalia rerum, Et superantur item.* ibidem. *Contemplator enim, cum solis lumina cunque Insertim fundunt radios per opaca domorum.* & lib. 6. *penetrat per rara uiarum.* Virg. lib. 6. Aen. *per opaca uiarum Corripiunt spatium medium, foribusq; propinquans.*

quant. idem lib. 2. *Obsedere alij telis angusta uiarum.* Paterculus *euersa uiarum, & axis umerum.* sic etiam Græci. Aristoph. Pluto. ὁ ζεὺς μὲν οὖν εἰδὼς τὰ τεύτων μῶρα.

eluere efficax] ad eluendas curas efficax. suprà annot. ad Od. VIII. iam, quòd hoc vinum ad curas eluendas efficacem esse dicit, id omnium vinorum commune ferè est: atque hanc laudem omnibus propemodum vinis tribuunt poetæ. itaq; vinum λαθικηδέα, & παυσίλυπον, & νηπενθὲς, & κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων appellant Græci: obliuiosum Latini, vt Horat. suprà Od. VII. lib. 2. *Obliuioso pocula Massico Ciboria exple.* eodem pertinet illud Od. IX. epod. *Curam, metumq; Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere.* & illud Od. XIII. eod. lib. *Illic omne malum uino, cantuque leuato Deformis ægrimoniæ Dulcibus alloquijs:* & illud sat. VII. lib. 2. *Nunc uino quærent, nunc somno fallere curam.* & hi Alcæi versus apud Athenæum, Οὐ χρὴ κακοῖσιν θυμὸν ἐπιτρέπειν. Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι, Ω Βακχί· φάρμακον δ' ἄριστον Οἶνον ἐνεικαμένους μεθυσθῆν. Nam quos sic vertimus, *Stultum est malis cor dedere languidum, Bacchi: assequemur prorsus enim nihil Mœrendo. pharmacum optimum autem est, Feruidiore madere uino.*

immunem] inanem, nihil afferentem, ut annot. ad Od. XXIII. lib. 3. Sed Græcum uerbum exprimere uoluit, asymbolum: quo utitur Terent. Phor. *sene asymbolum uenire unctum, atque lautum è balneis?* Non uult igitur Horatius Virgilium uenire ἀσύμβολον, id est, sine symbola. Animaduertendum est autem tùm apud Græcos, tùm apud Latinos, quemadmodum & apud nos, cœnas alias fuisse conuiuatoris sumtu apparatas, atque instructas: alias, in quas suam quisque partem conferebat. has ἐράνους, illas εἰλαπίνας appellant Græci. Hom. ὀδυσσ. α, Τίς δαὶς, τίς δὲ ὅμιλος ὅδ' ἔπλετο; τίπτε δέ σε χρεώ; Εἰλαπίν', ἠὲ γάμος: ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν. & ὀδυσσ. λ. Ἢ γάμῳ, ἢ ἐράνῳ, ἢ εἰλαπίνῃ τεθαλυίῃ. in ἐράνῳ autem, id quod confertur à conuiuis, συμβολὴν Græci, & symbolam Latini usucapto uocabulo nominant: *collectam* Latino & proprio. itaque quòd apud Ter. And. uulgò legitur *symbolum dedit*, corrupta scriptura est. nam, ut alias admonui, symbolam legendum, quod item dudum docuit Adrianus Turnebus uir doctiss. & ita scriptum est apud Plautum in Sticho, *eadem nocte symbolam dabo.* Præterea interpretes Homeri sic docent, ἔρανος λέγεται τὸ ἐκ συμβολῆς γινόμενον δεῖπνον. & interpres Theocriti ad εἰδ. ζ. ἐπὶ δὲ τῶν βραδυνόντων παροιμία, ὅστις ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς ὀψὲ ἔρχεται, ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς. & Proclus in hunc locum Hesiodi. Μηδὲ πολυξείνου δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι. Ταῦτά, φησι, χώραν δίδωσι ταῖς καλουμέναις συμβολαῖς. αὗται γὰρ πολύξενοι ἂν εἶεν, ἐκ κοινοῦ πολλοὺς συσσιτεῖν πραξενοῦσαι μὴ οὐκ εἶναι δυσπρόσιτον ἐν ταύταις, καὶ δύσκολον, ἐχούσαις δαπάνην μὲν ἐλαχίστην, χάριν δὲ πλείστην διὰ τὴν κοινωνίαν. οὕτω γὰρ πάλαι συνεσίτουν ἀλλήλοις συνεισφέροντες εἰς τὸ κοινὸν ἕκαστοι. καὶ μετ' ἀλλήλων ἑστιώμενοι. sic Alexis apud Athen. lib. 6. οὐ γὰρ μὴ τίθενται συμβολὰς, Πρυτανεῖα ταῦτα προσαγορεύεται. Hegesander apud eundem lib. 8. τὴν συμβολὴν τὴν εἰς τὰ συμπόσια ὑπὸ τῶν συμπινόντων εἰσφερομένην Ἀργεῖοι χῶν καλοῦσι, τὴν δὲ μερίδα, αἶσαν. Erat & tertium genus, γάμος, id est, conuiuium nuptiale, ut intelligere licet ex illis uersibus Homeri, quos suprà protulimus. quod quamobrem præberetur, nomen ipsum declarat. Erat autem hoc quoque, quod nuptiale dicitur conuiuium, magnificum, & sumtuosum, & liberale, ut perspicuum est tùm ex ijsdem uersibus, tum ex Aristot. lib. 4. de morib. ad Nicom. ubi loquitur de eo, quem βάναυσον Græcè nominat, ego operariorum more insolentem in sumtu faciendo Latinè reddidi. verba Aristot. sunt hæc: καὶ λαμπρύνεται παρὰ μέλος. οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν, id est, & splen

dorem

dorem ac magnificentiam ostentat inconcinnè atq; inuenustè, exempli gratia, nuptiali apparatu eos accipit, qui symbolam in cœnam dederunt.

tingere] τέγγειν, quo uerbo utitur Alcæus: uel dicendum positum esse tingere, pro madefacere: cui respondet Græcum βρέχειν. Sed nō dissimulabo me reperisse in uno cod. Vatic. & Iannoct. *tinguere.*

Nigrorumq; memor] id est, rogi, busti, mortis memor.

Dum licet] dum vita manet;& dum fert ætas. sic sat. VI. lib. 2. *quo, bone, circa, Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus: Viue memor, quàm sis aui breuis.* vide annot. ad Od. IX. lib. I.

Misce stultitiam consilijs breuem] *Quid æternis minorem Consilijs animum fatigas?* sup. Od. XI. lib. 2.

in loco] opportunè: cum tempus, & locus ferunt, aut etiam postulant.

IN LYCEN. Ode 13.

Insultat ei, quòd iam anus fiat, & libidine flagrans, contemnatur à iuuenibus.

AVDIVERE, Lyce, dij mea uota: dij
Audiuere, Lyce: fis anus: & tamen
Vis formosa uideri:
Ludisque, & bibis impudens:
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum sollicitas. ille uirentis, &
Doctæ psallere Chię
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim transuolat aridas
Quercus: & refugit, te quia luridi
Dentes, te quia rugę
Turpant, & capitis niues.
Nec Coę referunt iam tibi purpurę,
Nec clari lapides tempora, quę semel
Notis condita fastis
Inclusit uolucris dies.
Quò fugit Venus? heu: quo ue color decens?
Quò motus? quid habes illius, illius,
Quę spirabat amores:
Quę me surpuerat mihi,
Felix post Cynaram, notaque, & artium
Gratarum facies? sed Cynare breueis
Annos fata dederunt,
Seruatura diu parem

Cornicis uetulæ temporibus Lycen.
Possent ut iuuenes uisere feruidi
Multo non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.

COMMENTARII.

Ludisq;] & ludis ludos amatorios, & Venereos. hoc enim significat *ludere* interdum. vt *Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.* epist. II. lib 2.

& bibis impudens] in eo declaras, quàm sis impudens, quòd ludas, & bibas proinde ac si puella esses. puellas autem hoc loco accipio pro scortis. nam neque puellę virgines, & pudicæ, neque matronæ Romanæ vinum bibebant, ut annotauimus sup. ad Od. XV. lib. 3. quem locum huc ascribere libet, quia cum hoc congruit. *Te lanæ prope nobilem Tonsæ Luceriam, non citharæ decent: Nec flos purpureus rosæ, Nec poti uetulam fece tenus cadi.* vbi quidam non rectè censuerunt legendum *Sed poti uetulam*, &c.

cantu tremulo] qualis est senum, & uetularum.

Cupidinem lentum sollicitas] amoris flammam in te iam extinctam, & pœnè emortuam, cantu prouocas, & excitas.

Ille virentis & Doct.] Ille autem, népe Cupido, vigil cubat in genis Chiæ puellæ ætate florentis, & psallendi peritæ.

excubat] vigil cubat, cum in te sit sopitus, ac, pœnè dicam, sepultus.

Importunus] qui nec quiescit, nec alios conquiescere sinit. diximus sup. ad Od. XVI. lib. 3.

aridas quercus] vetulas significat, quæ ætate defloruerunt, atque exaruerunt.

luridi dentes] illuuie squallidi, & crocei coloris: putridi supra *Orcum luridum* dixit Od. IIII. lib. 3. & infra Od. XVII. epod. *ossa pelle amicta lurida.* γυπαλίους ὀδόντας eodem sensu dixit Anacr.

Nec clari lapides] nihil muto. Nam quanuis mihi valde placeat altera scriptura, quæ reperitur in duobus cod. Vatican. Iannoct. Vrsin. Tornes. *cari lapides*: mouet me tamen illud apud M. Tull. lib. accus. 4. *Candelabrum è gemmis clarissimis opere mirabili perfectum.* nisi quis locum quoque illum dicat esse corruptum, & legendum contendat *è gemmis carissimis.*

Capitis niues] canities, cani. sic loquitur Antipater in epigram. illo, quod scripsit in Biantem lib. 3. epigr. Τῇδε Βίαντα κέκευθα, τὸν ἀτρέμας ἤγαγεν ἑρμῆς Εἰς ἀΐδην πολιῷ γήραϊ νιφόμενον. Iam Græci γῆρας πολιοκρόταφον solent appellare.

Nec Coæ referent] nec Coæ vestes (inquit) id est, tenues, subtilisq;, & bombycino filo contextæ: nec gemmæ ætatem illam florentem, quæ iam abijt, tibi reducent. Coas vestes fuisse admodum tenues, & pœnè pellucidas declarat locus saty. II. lib. I. *Altera nil obstat Cois tibi, pæne uidere est, Vt nudam.* Hermolaus Barbarus conatus est ostendere, in omnibus libris, vbi Coæ vestes appellantur, mendum inesse, & Ceas vestes, ab insula Ceo, non Coas esse nominatas. ego tamen non sum ausus scripturam inueteratam immutare.

tempora, quæ semel Notis, &c.] id est, tempora præterita, ætatem exactam, præteritos annos vt Virg. Aen. V. *O, mihi præteritos referat si Iupiter annos.* solebant autem Romani (ut ferunt omnes) cùm res foris gestas, tum acta vrbana

bana singulorum annorum, & coss. nomina in fastis, memoriæ publicæ causa, perscribere. icircò suprà *memores fastos* appellat Od. XVII. lib. 3. & sat. III. lib. 1. *fastos mundi. Tempora si, fastosq; uelis euoluere mundi.* Quæ sunt igitur in fastis perscripta, aut incisa, ea sunt præterita: & quæ præterita, si modo sunt alicuius momenti, fastis includuntur.

quo've color decens] colorem decêtem eadem ratione, eodemq; fere sensu dixit, quo suprà Od. XXVII. lib. 3. *malas decentes. Antequàm turpis macies decentes Occupet malas.* in quibusdam lib. scriptum est *calor decens.*

spirabat amores] ἔρωτας ἔπνει. sic enim loquuntur Græci. Anacreon ἄπαλῶ παῖδα κατέχων, Κύπριν ὅλω πνέουσαν. M. Tull. ad Q. Fratr. lib. 3. *sed minantur tamen, in primisq;* Ἄρη πνέων *Q. Scæuula*, id est, Martem spirans. sic epistola ad Augustum lib. 2. *Et spirat tragicum satis.* & Virgil. *spirantes naribus ignem.*

Quæ me surpuerat mihi] id est, quæ optimam mei partem mihi furtim ademerat. surpuerat autem συγκοπῇ, pro subripuerat: quod est admodum vsitatum & huic, & ceteris poetis. ut saty. III. lib. 2. *unum me surpite morti*, pro subripite. Lucr. II. *quapropter ubi ipsa Cernere iam nequeas, motus quoque surpere debent.* Virg. Aen. VIII. *Cingite fronde comas, et pocula porgite dextris.*

felix post Cynaram] de Cynara sic epist. ad villicum lib. 1. *Quem scit immunem Cynaræ placuisse rapaci.* & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Inter uina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* post Cynaram, quia soli Cynaræ cedebat.

parem Cornicis Vetulæ temporibus] sup. Od. XVII. lib. 3. *Annosa cornix.* cornicum viuacitas prouerbij locum obtinuit: Hesiodus Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων. Lucr. lib. 1. *cornicum ut sæcla uetusta.*

Dilapsam in cineres facem] vel te, quæ olim oris tui suauitate, & flagrantia oculorum iuuenes incendebas, nunc consúmtam, aridam, exanguem, rugosam: uel formam tuam olim eximiam, nunc corruptam *dilapsam* autem legendum est, non *delapsam*, ut habent nonnulli mendosi codices, etiam ueteres. sic Virg. Georg. IIII. *dilapsus in aquas* dixit, ubi de Proteo loquitur.

AD AVGVSTVM. Ode 14.

A senatu, populoq; R. dignos ei honores tribui non posse.

QVAE cura patrum, quæ ue Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas
Auguste, uirtutes in æuum
Per titulos, memoresque fastos
Aeternet? o, quà sol habitabileis
Illustrat oras, maxime principum,
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Brencosque uelocis, & arceis
Alpibus impositas tremendis,

Deiecit acer plus uice simplici
Maior Neronum. mox graue prœlium
Commisit: immaneisque Rhætos
Auspicijs pepulit secundis,
Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas
Exercet Auster Pleiadum choro
Scindente nubeis: impiger hostium
Vexare turmas: & frementem
Mittere equum medios per igneis.
Sic tauriformis uoluitur Aufidus:
Qui regna Dauni perfluit Appuli,
Cum seuit: horrendamque cultis
Diluuiem meditatur agris:
Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata uasto diruit impetu:
Primosque, & extremos metendo
Strauit humum sine clade uictor,
Te copias, te consilium, & tuos
Præbente diuos. nam tibi, quo die
Portus Alexandrea supplex,
Et uacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus:
Laudemq;, & optatum peractis
Imperijs decus arrogauit:
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusq;, & Indus: te profugus Scythes
Miratur, o tutela præsens
Italię, dominęq; Romę:
Te, fontium qui celat originem
Nilusque, & Ister, te rapidus Tigris,
Te belluosus, qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,
Te non pauentis funera Galliæ,
Duræque tellus audit Iberię.
Te cæde gaudentes Sicambri,
Compositis uenerantur armis.

COM-

COMMENTARII.

patrum] senatorum. Sallust. de bello Catil. *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia ualidum erat, Reip. consulebant. hinc uel ætate, uel curæ similitudine patres appellabantur.*

Quiritium] populi Rom. suprà Od. I. lib. I. *Hunc si mobilium turba Quiritium,* &c.

Plenis honorum muneribus] honorificis muneribus, vt statuis, triumphis, monimentis publicis.

memoresque fastos] qui continent memoriam rerum foris, & domi gestarum, actorumque publicorum, sup. Od. XVII. lib. 3. & Ode superiore.

Aeternet] perpetuet, æternas reddat. Varro lib. 2. rerum humanar. *litteris ac laudibus æternare,* ex Nonio.

ô, quà sol habitabiles] ô omnium principum, qui terrarum partes habitabiles incolunt, maxime. non enim omnes terrarum partes sunt habitabiles, vt sup. Od. XXII. lib. I. quà, id est, qua parte, seu quibus partibus. cod. Rain. Card. habet *O, quà lux,* &c.

Quem legis exper. Lat. Vindel.] de Vindelicis sup. Od. IIII. huius libri. *Videre Rhæti bella sub Alpibus Drusum gerentem, Vindelici.* Iam hoc genus loquendi, Quem, nempe te, Vindelici didicere, Quid Marte posses, Græcorum proprium, quo sæpe vtuntur Comici, & Tragici, & alij. Aristoph. in Pluto ἄγε δὴ πρότερον σαυτὸν, ὅστις εἶ, φράσον, Sophoc. in Thracin. πρὸς θεῶν, φράσον, φίλη δέσποινα, τέκνε, τίς ποτ' ἐστὶν ὁ ξένος. Plato in Phædro. καὶ εἰδέναι χρὴ τὴν ἐραστοῦ φιλίαν, ὅτι οὐ μετ' εὐνοίας γίνεται. Terent. in Eunucho. *Ego illum nescio, qui fuerit. hoc quod fecit, res ipsa indicat.* M. Tull. epist. ad Q. Frat. lib. 2. *Hæc me, ut confidam, faciunt.* Plautus Asinar. *Verum meam uxorem nescis qualis siet.* Idem Aulular. *Ego te faciam, miserrimus mortalium uti fies.* Idem in Menæchmis. *Solem uides, ut statim occæcatus est præ huius corporis candoribus?*

Genaunos, &c.] Magna est in his nominibus librorum antiquorum varietas. alij habent *Geraunos, Breunosq;.* alij *Genauuos, Breunosque*: sed plures *Genaunos, Breucosq;.* Strabo lib. 4 si locus emendatus est, hos populos Tenauos, & Brencos appellat his verbis. οἱ δὲ οὐινδελικοὶ, καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι τὸ πλέον μετὰ Βρεύκων καὶ Τεναύων. Itaque, vel ex illo Strabonis loco Horatius est emendandus, & legendum hic Tenauos, seu Tenaunos, & Brencos: vel ex Horatio, Strabo est corrigendus. omnino vel *Tenaunos, & Brencos,* vel *Genaunos,* vel *Genaunos, & Brennos*: non *Gelonos* legendum puto.

Implacidum genus] horum populorum immanitatem ex paucis verbis Strabonis cognoscere licet. οὐ μόνον ἀνδροφονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ μέχρι νηπίων ἀρρένων προέρχονται. καὶ μηδ' ἐνταῦθα παυόμενοι, καὶ τὰς ἐγκύους γυναῖκας κτείνουσιν, ὅσας φασὶν οἱ μάντεις ἀρρενοκυεῖν, id est, non solùm viros interficiunt, verùm etiam vsque ad infantes masculos progrediuntur: & ne hic quidem desinentes, etiam grauidas mulieres trucidant eas, quas vates dixerint in vtero masculos gerere.

Deiecit] aptissimo verbo vsus est, & pœnè dicam, militari: vtitur eo sæpissime & Cæsar.

Maior Neronum] Claudius Tiberius Nero. de quo sic Sueton. *Exhinc Rhæticum, Vindelicumq; bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhætico, ac Vindelico gentes Alpinas, Pannonico Brencos & Dalmatas subegit.* epist. ad Iul. Florū lib. I. *Iuli Flore, quibus terrarū militet oris Claudius Augusti priuignus, scire laboro.*

Maior Neronum autem sic dixit hoc loco, vt in lib. de arte poet. *O maior iuuenum*. & saty. VI. lib. I. *qui se Vultum ferre negas Nouiorum posse minoris*.

Pleiadum choro] Pleiadas Atlantis fuisse filias, nunc stellas in Tauri cauda locatas, quarum sex duntaxat cernantur, septima sit obscurior: earumque ortū, atq; obitū pluuiosum esse: præterea eas ortu matutino, qui est à Kal. Maije vsque ad decimum Kal. Quinctiles, æstatē: vespertino, qui est à Kal. Octobreis vsq; ad v. Idus Decemb. hiemem præsignificare, ac nunciare, notū est vel pueris Hesiodus ἔργ. ἡμ. Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων. & Aratus. Ἑπτάποροι δὴ ταίγε μετ' ἀνθρώποις καλέονται, Ἓξ οἶαίπερ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν· Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ', Ἠλέκτρη τε, καὶ Στερόπη, καὶ Τηϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα. & Theoc. in Hyla. Ἆμος δ' ἀντέλλοντι πελειάδες, ἐσχατιαὶ δὲ Ἄρνα νέον βόσκοντι τετραμμένω εἴαρος ἤδη, Τᾶμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος Ἡρώων. Ostendit autem his versibus Aratus æstatis, & brumæ nuncias esse. Ζεὺς σφισι καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο Σημαίνειν ἐπένευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο Athenæus lib. II. docet Pleiadas ab Aeschylo, Pindaro, Simonide Peleiadas, quod valet περιστερὰ, id est, columbas, nominari. Vnius Simonidis verba ascribam ea, quę ad hunc locum pertinent. Ἔτικτε δ' Ἄτλας ἑπτὰ ἰοπλοκάμων φιλᾶν θυγατέρων τὰν (Μαῖαν) ἔξοχον εἶδος, αἳ καλέονται πελειάδες οὐράνιαι. Sed de his, qui plura scire volet, legat eundem Athen. eo, quem dixi, libro.

Exercet] fatigat, agitat. Virg. Georg. 3. *exercet a cursu Flumina*.

impiger hostium Vexare turmas] impiger in vexādis hostium turmis.

Sic tauriformis voluitur, &] Hercules ab inferis reuersus, in Aetoliam profectus est ad Oeneum, filiam suam Deianiram, vxorem ille sibi vt daret. quam cum offendisset Acheloo fluuio vicino iam desponsam, cum eo luctatus est, tauri speciem præ se ferente: cuius altero cornu auulso puella potitus est. Est autem Achelous omnium, qui sunt in Græcia, fluuiorum maximus, videturque tauriformis habitus, vel propter eius multas flexiones, vel potius propterea, quòd multis locis relicto suo alueo exundabat. Ab eo cæteri fluuij maximè ij, qui imbribus augentur, non solùm tauriformes, sed etiam Acheloi solent appellari. Quin etiam tam Græci, quàm Latini Acheloum pro aqua vsurpare solent. Eurip. Bacch. ὁ δ' ὡς ἐσεῖδε, δώματ' αἴθεσθαι δοκῶν, Ἧσσ' ἐκεῖσε, κἆτ' ἐκεῖσε δμωσὶ Ἀχελῷον φέρειν Ἐννέπων, &c. Virgil. Geor. I. *Poculaque inuentis Acheloia miscuit undis*. Homerus ἰλ. φ. Xanthum Achilli iratum, quòd alueum suum cadaueribus impediret, facit erumpentem, atque exęstuantem, corpora denique in terram reiicientem cum mugitu instar tauri: ex quo fortasse, qui Homerum secuti sunt, poetæ, fluuijs omnibus tauri speciem tribuerunt. verba Hom. sunt hęc Τοὺς ἔκβαλλε θύραζε μεμυκὼς ἠΰτε ταῦρος Χέρσονδε. his consentanea scribit interpres Sophoclis in Trach. οἱ ποταμοὶ ταυρόκρανοι διετυποῦντο, ἢ ὅτι μυκηθμῷ εἰσὶ παραπλήσιοι περὶ τὰς ἐκβολὰς, ἢ ὅτι σχίζουσι τὴν γῆν, ὡς βόες, ἢ διὰ τὸ τὰς κατανομὰς παρὰ τοῖς ποταμοῖς εἶναι, id est, fluuij taurinis cornibus fingebantur, vel quòd mugitu ad ostia, taurorum sunt similes, vel quòd terram scindunt, vt boues: vel quia pascua sunt propter fluuios. sic Aelianus ποικίλ. ἱστορ. β. τὴν τῶν ποταμῶν φύσιν, καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὁρῶμεν. ὅμως δ' οἱ τιμῶντες αὐτοὺς, καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι, οἱ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἱδρύσαντο, οἱ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. sic enim emendandus Aelianus, vt hoc notem ἐν παρόδῳ.

Aufidus] suprà *longè sonantem* appellat Od. IX. de quo plura ad Od. vlt. li. 3.

perfluit] reclamantibus ferè omnibus, in quibus scriptum est pręfluit, aut præfluit, vulgatos secutus sum, non pugnaturus, si quis malit, *præfluit* tantùm rationem

rationem eius scripturæ requisiturus. sic supra Od. 3. huius libri, vbi vulgati habent *perfluunt*, veteres plerique omnes habebant, *præfluunt*.

Cum sæuit] cum auctus imbribus *sternit sata læta, boumq; labores*, vt ait Virg. vide sup. ann. ad Od. xxix. lib. 3. sic Hom. de Diomede. ἰλ. ε. Θῦνε γὰρ ἂμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάρρῳ, ὅς τ' ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας· Τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσι, Οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος, Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε κάλ' αἰζηῶν.

meditatur] secutus sum scripturam trium veterum codicum: in his Torn. quam & viri docti valde probant: agnoscit Porphir. at vulgati habent minitatur, quam tamen non asperno. nam ita legit Non. Marcell. citans hunc locum. in est autem in verbo *meditatur* mirabilis, & longè audacior, quam in illo altero *minitatur* tralatio à re animata ad inanimam.

Strauit humum] sic scriptum reperi in libris calamo exaratis, tribus Vatic. & Iann. Faer. Vrs. Torn. *Strauit humum* autem, id est, operauit, & compleuit humum.

sine clade victor] victor siue vlla suorum iactura. longe huic dissimilis est ea, quam victoriam Cadmeam nominant.

Præbente] sufficiente, suppeditante, πορίζοντος, ἐπαρκοῦντος.

tuos Diuos] qui tibi fauent, qui tua omnia incœpta fortunant.

Nam tibi, quo die portus, &c.] sententia huius loci hæc est. Quo die Alexandria, in quam Antonius, & Cleopatra confugerant, potitus es, anno scilicet, post initium belli Mutinensis, decimo tertio: eo ipso die omnium bellorum præteritorum felicem exitum habuisti. Nam bellis omnibus compositis, & victoria parta, remp. constituisti, imperium populi Rom. stabiliuisti, laudem, & gloriam tibi sempiternam tot victorijs partis comparasti, tertium denique consulatum, dominatumque perpetuum consecutus es. Priscian. lib. 2. docet vtrunque esse vsitatum, Alexandrea, & Alexandria: vt Antiochia & Antiochea.

lustro tertio] nondum finito, id est, anno decimo tertio nondum exacto. Errant autem, qui duo lustra nouem annis duntaxat putant constare, quia quintus annus finis fit vnius, & principium alterius.

arrogauit] peperit, vendicauit.

Te Cantaber] sup. Od. viii. lib. 3 *Cantaber sera domitus catena*.

profugus] Od. xxiiii. lib. 3. *Campestres melius Scythæ*. & Od. xxxv. lib. 1. *te profugi Scythæ*.

O tutela præsens Italię, dominæque] qui tanquam Deus pręsens Italiam. Romamque tutaris. alia ratione dixit sup. Od. vi. *Virginum primæ, puerique*, &c. *Deliæ tutela deæ*, id est, quos Diana tuetur. magna autem vis est in nomine *præsens*. dicimus enim *Deum præsentem*, cuius numinis vim, auxiliumque, quasi præsentis, sentimus. vide annot. ad Od. xxxv. lib. 1.

Te, fontium qui celat originem] Herodotus in Euterpe scribit neminem vnquam neque Græcum, neque Afrum, neque Aegyptium ausum esse sibi profiteri se scire Nili originem, præterquàm quendam tabularum, & ædis Mineruæ, pecuniæq; custodem in vrbe Sai: atque eum tamen sibi luderre, & nugari visum esse: quippe qui dixerit Nilum ex quodam lacu infinitæ altitudinis inter duos montes interiecto manare. Scriptores recentiores, quibus hæc exquirere fuit curæ, aiunt Nilum ex montibus Lunę oriri. Tibull. lib. 1. *Nile pater, quanam possum te dicere causa, Aut quibus in terris occuluisse caput? originem* autem excudendum curaui secutus cod. Faer. & Iann.

Ister] quem eundem esse, atque Danubium nonnulli volunt, sed alijs atque

alijs

alijs gentibus. Appollonius lib.4.argon. scribit Istrum ex hyperboreis montibus oriri,& cum ad eum locum,qui interiectus est inter Scythiam,& Thraciam peruenerit,in duas partes secari:quarum altera in Pontum Euxinum, altera in mare Tyrrhenum influit:eademq; tradit interpres ad eum locum.

Te non pauentis funera] Arist.li.3.de moribus.ad Nicom.scribit Celtas neque terræmotus,neque fluctus extimescere. Aelianus autem lib.12.var.hist. etiam amplius,nempe illos pugnare coronatos: argumentumque eis suarum cãtilenarum constare ex hominibus ijs, qui fortiter in bello pugnãtes eeciderint: eosdem partim rebus preclarè gestis gloriantes,partim suę ipsorum virtutis monimenta Grecorum more relinquentes,tropęa victorię excitare. fugere autem apud eos,vsque adeo turpe esse,vt ne ex domibus ruinosis quidem, ac labantibus sese auferant. quin ne his quidem incendio deflagrantibus saluti suę fuga consulere,à flamma iam occupatos:nonnullos autem maris ęstum accedentem expectare,ac subire:alios vltrò fluctibus arma inferre, eorumq; impetũ excipere nudis gladijs, hastisq; districtis, quasi eos possint vel exterrere,vel sauciare.

compositis] vno consensu,vnoq; tempore de manu positis:vel conditis. vt Od.VII.epod. *cur dexteris Aptantur enses conditi?*

AVGVSTI LAVDES. Ode 15.

PHOEBVS *uolentem prælia me loqui,*
Victas & urbeis, increpuit lyra:
Ne parua Tyrrhenum per æquor
Vela darem. tua, Cæsar, ętas
Fruges & agris retulit uberes,
Et signa nostro restituit Ioui,
Derepta Parthorum superbis
Postibus:& uacuum duellis
Ianum Quirini clausit: & ordinem
Rectum euaganti frena licentiæ
Iniecit,emouitque culpas:
Et ueteres reuocauit arteis:
Per quas Latinum nomen, & Italę
Creuere uires:famaque,& imperi
Porrecta maiestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cęsare non furor
Ciuilis,aut uis exiget ocium:
Non ira,quę procudit enseis,
Et miseras inimicat urbes.
Non,qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia:non Getę,
Non Seres,infidiue Persę,
Non Tanain propè flumen orti.

Nos

Nosque & profestis lucibus, & sacris
Inter iocosi munera Liberi
Cum prole, matronisque nostris,
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remisto carmine tibijs,
Troiamque, & Anchisen, & alma
Progeniem Veneris canemus.

COMMENTARII.

Phœbus volentem prælia, &c.] sic Virgil. in Sileno, *Cum canerem reges & prælia, Cinthius aurem Vellit, & admonuit, pastorem Tityre pingues Pascere oportet oues,* &c.

Ne parua Tyrrhenum per ęquor] allegoria est. nam alijs verbis aliud significat, nempe vetuisse Phœbum, ne humilibus versibus, & imbelli Musa, res grandes, amplas, & bellicas canat. quod sup. Od. III. lib. 3. dixit, *Magna modis tenuare paruis.* Quemadmodum enim periculosum est paruo nauigio in mari Tyrrheno nauigare, sic non est tutum tenuibus, & humilibus versibus res magnas & graueis persequi.

Et signa nostro restituit Ioui, Derepta, &c.] Parthi Phraate regnum obtinente signa, quę Crassus amiserat, Romam ad Augustum vltro remiserunt. scribunt Strabo, Sueton. Paterculus, & alij. Horat. epist. ad Lollium II. lib. I. *& Cantabrica bella tulisti Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit.* Idem ad August. *Et formidatam Parthis te principe Romam.* & saty. V. lib. 2. *Tempore quo iuuenis Parthis horrendus ab alto Demissum genus Aenea,* &c.

Derepta] id est, detracta. Sic autem legendum vel inuitis codicibus omnibus & antiquis, & recentioribus, non *Direpta.*

& vacuum duellis Ianum Quirini, &c.] Hac de re sic Sueton. in Augusto, *Ianum Quirini semel atque iterum à condita urbe ante memoriam suam clausum, in multo breuiore temporis spatio, terra, mariq; pace parta, tertio clausit.*

euag. fre. licen. Inie.] hanc scripturam in uno duntaxat Vatic. repertam, cum quo tamen consentiunt cod. Iannoct. Faer. & Torn. sic probo, vt contendam eam esse veram & germanam. dicimus enim latinè frenos, aut frena inijcere, vt M. Tull. Philip. XIII. *nâque illi exultanti tanquam frenos furoris iniecit. Ordinem inijcere,* nemo, qui latinè loqueretur, meo quidē iudicio, dixit vnquã. Significat autem Augusti Cæsaris ætate immoderatam, & ordine carentem peccandi licentiam veluti quibusdam frenis esse repressam. sup. Od. XXIIII. lib. 3. *indomitam audeat Refrenare licentiam.* ordo autem est, Iniecit frena licentiæ euaganti ord. rect. id est, extra ordinem rectum vaganti: ordinem non seruanti.

emouitque culpas] nempe supplicio in improbos constituto. sic suprà Oda quam modo commemoraui. *Quid tristes querimoniæ, Si non supplicio culpa reciditur? Quid leges sine moribus.* &c. secutus sum autem hoc loco cod. Ian. Tor. 2. Vatic. qui ita habent, non *amouit.* neque vero dubitabit quisquam latinè doctus, quin hæc scriptura sit vera. vtitur eodē verbo. sat. III. lib. 2. *Emouit veterem mirè nouus.* & epist. II. lib. 2. *Dura sed emouere loco me tempora grato.* & Virg. lib. 6. Aen.

His dictis curæ emotæ, pulsusq; parumper Corde dolor tristi. ibidem, *Egregia interea coniux arma omnia tectis Emouet.*

Et veteres reuocauit arteis] id est, virtutes: vt frugalitatem, patientiam paupertatis, contemtum pecuniæ & diuitiarum, studium laudis & gloriæ, continentiam, &c.

porrecta] prolata, amplificata, propagata.

ad ortum Solis] quidam lib. ueteres *ad ortus*, in his Tornes.

ab Hesperio cubili] à solis occasu. ἕσπερος Græcis, vesper est Latinis.

furor ciuilis] bellum ciuile: quod ciues furore concitati inter se gerunt.

exiget ocium] secutus sum meliorum codicum, Iannocti, & Vaticanorum 2. scripturam, quam & Porphyr. comprobat. nam vulgati habent *eximet*. exigere autem hoc loco valet, eijcere, expellere. vt dicimus, Regibus exactis.

procudit enses] ad procudendos enses impellit.

inimicat] inimicas inter se reddit. συγκρούει, ταράζει. verbum non admodum vsitatum.

Non qui profund. Danub. bib.] Thraces, Pannones, Taurici, Germani.

infidive Persæ] Duo Cod. Vatic. Rain. Card. Tornes. *infidiq;*

Tan. pr. flu. orti] Scythæ, & Sarmatæ.

profestis] dies profesti hominibus concessi sunt ad rem priuatam ac publicam administrandam. vtitur hoc nomine sat. III. lib. 2. *Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla, vappamq; profestis.* & saty. II. lib. 2. *luce profesta.*

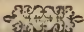
Virtute functos more patrum] apud Homerum Ἰλ. ι. Aiax, Vlysses, Phœnix ad Achillem missi, vt eius animum placarent, atque ad lenitatem inflecterent, offendunt eum citharæ cantu animum oblectantem, priscorumque virorum laudes canentem, his verbis, Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ᾽ ἄρα κλέα ἀνδρῶν, &c.

Lydis tibiis] siue Phrygijs, nihil refert. Tibiæ enim in Barbaria primum repertæ sunt, in quas cum aliquando incidisset Minerua, easq; semel inflasset, continuò reiecit, vt omnium organorum musicorum deterrimas.

remisto] in libro de arte poet. *sic ueris falsa remiscet.*

& almæ Progeniem Veneris] Iulium Cæsarem, Augustum, Tiberium Drusos: vel si quis malet, Iuliam gentem ab Iulo nominatam. sic Lucret. princip. lib. I. *Aeneadum genitrix, hominum, diuumq; uoluptas Alma Venus.*

EPODON LIBER

Diu, multumq; dubitaui, & quæsiui: neque dum dubitandi finem feci, quamobrem hic liber vel epôdon, vel epodos nominetur. Nam quid sit στροφὴ, ἀντιστροφὴ, ἐπῳδὸς apud Pindarum, docent eius interpretes. Apud Horatium autem vbi locus est ἐπῳδῷ, si nequ στροφαὶ neque ἀντιστροφαὶ reperiuntur? an dicemus ἐπῳδῶν librum dici propter adiunctos breuiores versiculos: quos qui canebant, in neutram partem mouebantur: sed in vno loco insistebant? atque iis his Odis esse strophen, siue antistrophen cum epodo, vt in chorea mouerentur à sinistra parte in dexteram, deinde quiescerent, vnoque in loco insisterent? an epodòn liber dictus propterea, quòd duo essent, qui canerent: vnus, qui longiores versus pronunciaret: alter, qui breuiores subiiceret, qui dicebatur ἐπῳδὸς, quasi accentor, aut succentor quidam, respondendi munere fungens? an, quod vir quidam doctissimus Florentinus mihi dixit in sermone, cum eius hac de re sententiam exquirerem, in superioribus libris fuisse στροφὴν, & ἀντιστροφὴν, in hoc esse ἐπῳδὸν; an placebit huius libri odas appellatas esse ἐπῳδὰς quasi odas posteriores, non ἐπῳδοὺς quemadmodum liber posterior Platonis de legibus ἐπινομὶς inscribitur? an ἐπῳδοὶ appellati versiculi breuiores, eò quòd accinuntur longioribus, vt, *Beatus ille qui procul negocijs, Vt prisca gens mortalium*? an, quod quidem testantur se vidisse in quodam codice vetere, hunc librum ita inscriptũ *Quinctus Odarum liber*, id sequemur, vt nullus iam dubitandi locus sit relictus, nihilq; causę, quamobrem hac de re plura quęramus? ego quidem neque vnius codicis auctoritate standum esse censeo, neque vllam earum, quas exposui, causarum, satis certam, aut necessariam esse puto. Itaque vetus illud Academicum verbum hic vsurpans, ἐπέχω, ne rei falsæ assentiens, temeritatis culpam sustineam. Intereà tamen placet Diomedis, & Marij Victorini, & aliorum Grãmaticorum veterum sententiam probare, qui propterea hunc librum ita inscriptum esse dicunt, quia singulis longioribus versibus, singuli breuiores accinuntur, qui ἐπῳδοὶ appellantur. Docent enim illi carminis genus vnum esse, in quo versus ita inter se connexi sunt, vt alter sine altero audiri non possit: quorum prior προῳδικὸς, id est, præcinens: posterior ἐπῳδικὸς, id est, quasi succinens, nominatur, vt in elegis, longus & hexameter, est προῳδικὸς: breuior, & pentamenter ἐπῳδικὸς. Eadem igitur ratione hic trimeter *Ibis Liburnis inter alta nauium*, προῳδικὸς erit, quasi præcinens. alter autem, dimeter, ἐπῳδικὸς, quasi succinens.

AD MAECENATEM Ode 1.

Ait se cum eo ad bellum Actiacum proficiscente ire velle.

BIS *Liburnis inter alta nauium,*
Amice, propugna cula,
Paratus omne Cæsaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te uita sit superstite
Iucunda: si contrà, grauis?
Vtrumne iussi persequemur ocium
Non duce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molleis uiros?
Feremus? & te uel per Alpium iuga,
Inhospitalem & Caucasum,
Vel occidentis usque ad ultimum sinum,
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuuem meo,
Imbellis, ac firmus parum.
Comes minore sum futurus in metu:
Qui maior absenteis habet.
Vt assidens implumibus pullis auis
Serpentium allapsus timet:
Magis, relictis: non, ut adsit, auxili
Latura plus præsentibus.
Libenter hoc & omne militabitur
Bellum in tuæ spem gratiæ:
Non ut iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
Pecusue Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua:
Nec, ut superni uilla candens Tusculi
Circæa tangat mœnia.
Satis, superque me benignitas tua
Ditauit. haud parauero,
Quod aut, auarus ut Chremes, terra premam:
Discinctus aut perdam ut nepos.

COM-

COMMENTARII.

Liburnis] nauibus sic dictis a Liburnorum gente: de qua Veget. lib. 4. cap. XXVIII. & tribus deinceps sequentibus cap. vide Od. XXXVII. lib. I. nauibus igitur Liburnis, quæ sunt aliquanto triremibus humiliores, ibis inter altas & magnas triremes, ac naues rostratas. fortasse Antonianas significat. Nam Cæsarianæ humiliores erant. Plutarch. in Anton.

subire] excipere, ἀναδέχεσθαι, sufferre.

Vtrum'ne iussi] vtrum nos, quos manere, & quiescere iubes, ociabimur vitam iniucundam victuri, nisi tecum viuamus?

An hunc laborem mente laturi, &c.] an hunc militiæ laborem laturi sumus ea mente, eoq; animo, quo viros forteis, & patientes laborum ferre decet? subaudi verbum sumus, vt sit, laturi sumus. vel, quod minus probo, repete ἀπὸ κοινοῦ persequemur. legendum autem *qua*, non *quem*.

non molles] id est, patientes & tolerantes, quos Græci καρτερικοὺς appellant μαλακοῖς contrarios.

Feremus] sibi ipse respondet.

inhospitalem] ἄξενον. sic sup. Od. XXII. lib. I. *Siue facturus per inhospitalem Caucasum.*

Roges] quæras fortasse, quid ego tibi sim comes profuturus, qui neque admodum sim bellicosus, neque valde robusto corpore.

Comes] respondet superiori tacitę quæstioni hoc modo. si tecum proficiscar: multo minus sollicitus sum futurus, quàm si maneam, & à te absim.

Vt assidens implumibus, &c.] id est, quemadmodum auis pullis implumibus assidens, atque accubans, serpentium illa quidem insidias & impetus extimescit: sed multo magis tamen timet absens, cum scilicet pullos suos reliquit. Tali similitudine utitur Theocritus εἰδ. κδ´ quod inscribitur Μέγαρα. Ὡς δέ τ' ὀδύρεται ὄρνις ἐπὶ σφετέροισι νεοσσοῖς Ὀλλυμένοις, οὕς τ' αἰνὸς ὄφις ἔτι νηπιάχοντας Θάμνοις ἐν πυκινοῖσι κατεσθίει· ἡ δὲ κατ' αὐτοὺς Πωτᾶται κλάζουσα μάλα λιγὺ πότνια μήτηρ, Οὐδ' ἄρ' ἔχει τέκνοισιν ἐπαρκέσαι. ἦ γάρ οἱ αὐτῇ Ἆσσον ἴμεν μέγα τάρβος ἀμειλίκτοιο πελώρου, Ὣς ἐγὼ, &c. nec admodum discrepant illa Oppiani lib. quinto ἁλιευτ. Ὡς δ' ὁπότ' ὀρταλίχοισι χελιδόσι νηπιάχοισι Νόσφιν ὕπ' ἐξ ὀρόφοιο τυχὼν ὄφις ἄγχι πελάσσῃ. Καὶ τοὺς μὲν κατέπεφνε, καὶ ἔσπασεν ἔνδον ὀδόντων· Μήτηρ δὲ πρῶτον μὲν ἀτυζομένη πεπότηται Λοίγια τετριγυῖα φόνου γόον, ἀλλ' ὅτε παῖδας Ἀθρήσει φθιμένους, ἡ δ' οὐκ ἔτι φύξιν ὀλέθρου Δίζεται, ἀλλ' αὐτῇσιν ὑπαὶ γενύεσσι δράκοντος Εἱλεῖται, μέσφ' ὄρνιν ἕλῃ παιδοκτόνος ἄτη. Ὡς ἄρα, &c.

Non, vt adsit, auxili] id est, quæ, quamuis adsit, plus auxilij non est latura præsentibus, quàm relictis. in quibusdam libris calamo exaratis scriptum reperi, *Non uti sit auxili latura*, &c. quorum verborum hic sensus est, Non quo sit plus auxilij latura præsentibus, subintell. quàm, &c. ego tamen priorem scripturam malo.

militabitur bellum] tale est hoc *militabitur bellum*, qualia illa, *bella pugnata*, & *rura regnata*. de quibus vide ad Od. VI. lib. 2. ego (inquit) totius huius belli laborem ac periculum subibo ac perferam, nulla abs te sperata mercede, nulloq; prĕmio expectato: sed tuæ erga me beneuolentiæ retinendæ studio & spe ductus.

Non, vt iuuencis] id est, non vt plura agri iugera possideam.

Pecus've Calabris ante sidus &c.] aut vt pecus meum pascuis Calabris paulo ante Caniculam relictis, quæ post ortum Caniculæ nimio solis ardore

sunt

sunt torrida, in Lucaniam, quæ temperatior est, transferatur.

Lucana mut. pascua] *pascuis* habent complures cod. ueteres. in his tres Vat. & Tornes. quam scripturam non reijcio.

Nec, ut superni uilla] supernum Tusculum ideò dixit, quia in colle situm est. Strabo libr. v. sup. Od. xxix. libr. 3. *Telegoni iuga parricidæ*. nec (inquit Horatius) ut uilla mei fundi Tusculani perueniat, & producatur usque ad mœnia Circæa.

benignitas tua] liberalitas, & munificentia. ut docuimus sup. ad Od. xvii. libr. 1.

haud parauero, Quod aut auarus] nolim parauisse, quod aut defodiam & condam in terra auarorum more, qui bonis quæsitis parcunt ut sacris, aut profundam ut luxuriosus nepos.

Discinctus] dissolutus, luxuriosus, intemperans. nam discingi ferè mollitiem & turpitudinem quandam significat. Itaque turpe erat Romanis illis ueteribus in publicum prodire discinctos. unde prouerbium *discincta uestis, discinctus animus*. saty. 11. libr. 1. *Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo*. discinctus tamen aliquando etiam accipitur pro eo, qui remissiore, & liberiore quidem interdum uictu, ac ludo, uitæ quotidianæ seueritatem leuat ac temperat: uerùm sine flagitio, & turpitudine, ut sat. 1. libr. 1. *Nugari cum illo, & discincti ludere, donec Decoqueretur olus*.

nepos] nepos præter uulgatam significationem, profusum & perditum hominem significat, quem Græci ἄσωτον nominant. *Nepotes* (inquit Paullus in epitome Festi) *luxuriosæ uitæ homines appellati, quòd non magis his rei suæ familiaris cura est, quàm ijs, quibus pater, auusque uiuunt*. Horat. sat. viii. lib. 1. *Pantolabo scurræ, Nomentanoque nepoti*. epist. ad Vallam, *Scilicet ut uentres lamna candente nepotum Diceret urendos*. sat. iiii. lib. 1. *quòd meretrice nepos insanit amica Filius*.

VITAE RVSTICAE LAVDES. Ode 2.

BEATVS ille, qui procul negocijs,
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fœnore:
Neque excitatur classico miles truci:
Nec horret iratum mare:
Forumque uitat, & superba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta uitium propagine
Altas maritat populos:
Aut in reducta ualle mugientium
Prospectat erranteis greges:
Inutileisq; falce ramos amputans,
Feliciores inserit:
Aut pressa puris mella condit amphoris:
Aut tondet infirmas oues:

Vel, cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit,
Vt gaudet insitiua decerpens pyra
Certantem, & uuam purpuræ:
Qua muneretur te Priape, & te pater
Siluane tutor finium.
Libet iacere modò sub antiqua ilice:
Modò in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ:
Queruntur in siluis aues:
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod inuitet leueis.
At, cum tonantis annus hibernus Iouis
Imbreis, niueisque comparat:
Aut trudit acreis hinc & hinc multa cane
Apros in obstanteis plagas:
Aut amite læui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidumque leporem, & aduenam laqueo gruem
Iucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiscitur?
Quòd si pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulceis liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrumque uetustis extruat lignis focum
Lassi sub aduentum uiri:
Claudensque textis cratibus lætum pecus,
Distenta siccet ubera:
Et horna dulci uina promens dolio,
Dapes inemtas apparet:
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magisue rhombus, aut scari:
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc uertat mare:
Non Afra auis descendat in uentrem meum,
Non attagen Ionicus
Iucundior, quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum:

Aut

Aut herba lapathi prata amantis, & graui
Maluæ saiubres corpori:
Vel agna festis cæsa Terminalibus:
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut iuuat pastas oueis
Videre properanteis domum?
Videre fessos uomerem inuersum boues
Collo trahenteis languido:
Positosque uernas, ditis examen domus,
Circum renidenteis Lareis?
Hæc ubi locutus: fænerator Alphius,
Iamiam futurus rusticus,
Omnem relegit idibus pecuniam:
Quærit Kalendis *ponere.*

COMMENTARII.

exercet] colit, subigit. Virg. Georg. II. *Aut presso exercere solum sub uomere.*

Neque excitatur class. mil. &c.] id est, neque militat, neque nauigat quæstus causa, neque uel litigat, uel litigatoribus operam dat, neque in potentiorum hominum ædibus emolumenti spe inuitatus commoratur.

Nec horret II.] Glauco comœdus dicere solebat se libentius iuxta mare pedibus iter facere, quam iuxta terram nauigare.

Altas maritat populos.] sic Catullus ulmum maritum appellat in carmine nuptiali. *At si forte eadem est ulmo coniuncta marito.* & in eodem carmine *uitem uiduam. Vt uidua, in nudo uitis quæ nascitur arno, Nunquam se extollit, nunquam mitem educat uuam.* Horat. sup. Od. XV libr. 2. *Platanusque calebs Euincet ulmos.* Idem contra Od. V. lib. 4. Vlmum, populum, & similes arbores *uiduas* appellat. *Et uitem uiduas ducit ad arbores.* Idem in epist. ad Quinctium lib. I. *Pomisne an pratis, an amicta uitibus ulmo.*

Aut in reducta ualle] sic sup. Od. XVII. libr. I. *Hic in reducta ualle Caniculæ Vitabis æstus.*

Inutilesque] superuacaneos.

amputans] *putare* (inquit Varro lib. 5 de ling. Latin.) *est purum facere.*

Feliciores] steriles arbores, infelices nominantur. M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *Infelici arbori suspendito.* & ita Liuius.

decorum mit. pom. cap.] pomis ornatum. sic sup. Od. VII. lib. 4. *Pomifer autumnus.*

mitibus] maturis, non acerbis. sic Virg. Tityro *sunt nobis mitia poma.*

Vt gaudet] quàm gaudet. ut suprà. Od. XXV. lib. 3. *ut mihi deuio Ripas, & uacuum nemus Mirari libet.* & hac eadem Oda infrà. *Has inter epulas, ut iuuat pastas oues Videre properantes domum*: annot. sup. ad Od. XXV. lib. 3.

Certantem & uuam purpuræ] liuidam, purpuream, certantem colore cum purpura. de uerbis pugnandi, & certandi, & similibus uide annot. ad Od. VI. lib. 2.

muneretur te] donet te. Terent. Heaut. *munerarier ancillas primum.*

Pria-

Priape] de Priapo dicemus saty. VIII. lib. I.

tenaci gramine] tenax gramen appellat, quod terrę firmiter adhæret. sup. Od. XII. lib. 4. *tenerum*. Od. III. lib. 2. *remotum*.

Labuntur] fluunt. ut epistola ad Lollium lib. I. *at ille Labitur, & labetur in omne u lubilis æuum*. & Od. XXIX. lib. 3. *cetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio alueo Cum pace delabentis Etruscum in mare*, &c.

Queruntur in filuis aues] ita canunt, ut queri uideantur: quod refellit Plato, ut alibi annotauimus.

Somnos quod inuitet] Theocr. εἰδ. η. Αδὺ δὲ τὼ θέρεος παρ ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν.

leues] sic Od. XVI. lib. 2. *Nec leues somnos timor, aut Cupido Sordidus aufert*. alibi *somnum facilem* appellat.

tonantis Iouis] eadem ratione hic Iouem tonantem dixit, qua sup. Od. I. lib. *Iouem frigidum*. & Virg. Georg. I. *Iouem humidum*. & Theocr. Δία αἴθριον. ut annot. ad Od. I. lib. I.

multa cane] id est, multis canibus. ut sup. Od. XV. libr. I. *multo milite*. pro eo, quod est, multis militibus. & infr. Od. XVI. *Argoo remige*. & Virg. lib 2. Aen. *uterumque armato milite complent*.

obstantes] oppositas, obiectas.

amite læui] *pertica, seu furcula aucupali*. Festus.

Turdis edacibus dolos] Turdorum, quos κίχλας Græci nominant, tria genera ponit Aristoteles. ordo autem uerborum est: tendit retia, dolos turdis.

aduenam gruem] aptissimum epithetum. Grues enim in oris septentrionalibus non nisi uere, æstate, & autummo commorantur. sub finem autumni in regiones commigrant temperatiores, ac tepidiores. nos Galli hanc ob causam peregrinatrices, seu (si dicere liceat) uiatrices appellamus. Aristoteles hanc auem ait esse ἀγελαῖαν καὶ πολιτικήν, id est, congregabilem, & ciuilē. Itaq; ducem habere cuius imperio pareat: ducē autem nudo capite prospicere, & speculari. tum, si quid forte periculi impendeat, clamando significare, ac denunciare.

captat] non dixit capit. iucundius enim est captare, quàm capere. ut saty. II. lib. I. *nam Transuolat in medio posita, & fugientia captat*. & ibid. *positum sic tangere nolit. Captat, & apponit*.

Quis non malarum] mendosè legitur in nonnullis cod. *Quis non malorum*, cum omnes manuscripti habeant, *malarum*. hoc autem epithetum distinguit curas malas à bonis. sunt enim aliquæ curæ laudabiles, & cum virtute coniunctæ: ut cura rei familiaris, cura ualetudinis, cura eius nostri partis, quæ præest, & imperat: amoris autem curæ uitiosæ sunt, ac uituperabiles. sed quod attinet ad amoris, aut curarum earum, quæ propter amorem suscipiuntur, obliuionem, scribit Pausanias in Achaicis, aquam Selemni fluuij uiris, & fęminis ex amore laborantibus mederi, eamque uim habere, ut, qui in eo fluuio loti fuerint, illos amoris capiat obliuio: quod si uerum est (inquit ille) τιμιώτερον πολλῶν χρημάτων ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τοῦ Σελέμνου, id est, aquam Selemni multo pluris facere debent homines, quam magnam pecuniæ vim.

Quod si pud. mul. in part. iuuet, &c.] quemadmodum nihil uiro optabilius est uxore pudica: ita nihil mulieri iucundius euenire potest uiro, qui vnsi, & idem cum ea sentiat, eamque amet ex animo: quod quidem Nausicaæ precatur Vlysses summæ felicitatis loco ὀδυσσ. ζ. nihil enim (inquit) præstabilius, nihil melius est, quàm uiri, & uxoris consentiens, & conspirans uoluntas: talisque coniunctio inimicis acrem dolorem inurit, amicis uoluptatem affert: ipsi autem experiendo sentiunt, quanta insit in tali coniunctione, uitæ iucunditas,

uerba Homeri sunt hæc sub Vlyssis persona. Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν. ὅσα φρεσὶ σῆσι μενοινᾷς Ἄνδρα τε, καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν Ἐσθλήν. οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον, καὶ ἄρειον, Ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασι οἶκον ἔχητον Ἀνὴρ, ἠδὲ γυνή, πόλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσι, Χάρματα δ' εὐμενέτῃσι, μάλιστα δέ τ' ἔκλυον αὐτοί. Hesiodus item ἔργ. ἡμ. ait virum nihil sibi bona,& pudica uxore melius parare posse: contrà nihil grauius, atque acerbius mala. his verbis. Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο Δειπνολόχης, &c.

Sabina qualis] quales sunt Sabinæ mulieres,aut Apulæ.

perusta solibus] Græci uno uocabulo dicunt, ἡλιοκαυσής. Theocr.

Sacrumque] focus sacer est Vestæ,& Lari.

extruat lignis focum]hypallage est,id est,extruat ligna super focum.Od. xx. lib.1. *ligna super foco Large reponens.* Ad hunc locum pertinent ea, quæ sunt apud Eurip.in Electra.vbi Electra colono cuidam,& operario nupta,sic cum eo loquitur. satis tibi negocij exhibent,quæ foris sunt: nos autem domestica curare,& adornare oportet. aduenienti enim foris operario iucundum est domestica,composita & pulchre adornata reperire.Verba Euripid. hæc sunt ἅλις δ' ἔχεις Τἄξωθεν ἔργα. τ' ἂν δ' ἐμοὶ δ' ἡμᾶς χρεὼν Ἐξευτρεπίζειν. εἰσιόντι δ' ἐργάτῃ Θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.

sub] paulo ante,ut annotauimus sup. ad Od. ix. lib.1.

Distenta] Virg. Pollione. *Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ Vbera.* Idē in Melibœo. *Thyrsis oues: Corydon distentas lacte capellas.* Lucret. lib.1. *& candens lacteus humor Vberibus manat distentis.*

Et horna] huius anni: ut suprà Od. xxiii. lib.3. *hornam frugem* dixit. & sat. vi. lib.2. *palea porrectus in horna.*

promens] sup.Od.xxviii. lib.3. *prome reconditum Lyde strenua Cæcubum.* & Od. xxi. eiusdem *Coruino iubente Promere languidiora uina.*

Dapes inemtas] escas domi natas: non pisces vrbe petitos.vt sat.2. lib.2. *bene erat,non piscibus urbe petitis. Sed pullo,atque hædo.* Virgil.Georg.4. *seraq; reuertens Nocte domum dapibus mensas onerabis inemtis.* nam inemtas malè quidam uiles interpretantur.

Lucrina] in lacu Lucrino capta.ut sat.4. lib.2. *Lucrina peloris.*

conchylia] conchylium nomen est generale omnia testacea complectens, ut musculos,mitylos,ostrea,pectines,echinos,&c. putatq; Athenæus conchylia esse dicta παρὰ τὸ κεχηνέναι, id est,ab hiando.

rhombus] quem Romani rhombum Græco nomine appellant, Greci alio etiam Græco ψῆτταν dicunt, ut scribit Athenæus lib 7. in extremo à figura autem Rhombus appellatus est. nos Galli nostra lingua turbinem, & (ut propius accedam ad consuetudinem nostri sermonis) turbonem nominamus. piscem fuisse magni pretij declarat etiam locus Hor. sat.ii. lib.2. *quid? tum rhombos minus æquora alebant? Tutus erat rhombus*, &c. Hodie quoque apponitur in mensis diuitum, & in caris piscibus habetur. Idem Athen. lib. 8. videtur ψῆτταν à rhombo distinguere.

Scari] Diphilus apud Athen. lib.8. his verbis scarum commendat. σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρὸς, γλυκὺς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος, id est, Scarus molli,seu tenera carne præditus est, friatilis, dulcis, leuis,ad concoquendum facilis, facile redditur, uentrem mollit. Addit idem, recentem scarum esse suspectum propterea,quòd lepores marinos captat,ijsq; uescitur.iccircò eius intestina vim bilis effectricem habent. Idem lib.7. hunc solum ex omnibus piscibus dormire dicit,& propter eam causam nunquam noctu capi. Op-

pia.

pia. lib. I. Αλιευτ. solum vocalem esse scribit. Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις φθέγγεται ἰκμαλέην λαλαγὴν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν ἀψόρρον προΐησιν ἀνὰ στόμα δεύτερον αὖθις, &c. vide annotata ad Od. III. lib. 4.

Si quos Eois inton.] ad Eleusinem scaros pulcherrimos capi Lynceus quidam Samius scribit in epistolis, ut tradit Athen. lib. 7. Priscian. lib. 9. docet tonitum a uerbo tonandi vsitatius est, quàm tonatum, & producit hunc locum, ut nouum, & pęnè inusitatum.

ad hoc uertat mare.] Tyrrhenum, seu Etruscum.

Afra auis] gallinam Africanam, seu Numidicam significat, de qua Columella, & Plinius.

attagen Ionicus] Mart. *Ionicarum gustus attagenarum*. Aristoteles lib. 6. περὶ ζώων ἱστορ. Attagenam ponit inter eas aues, quas ὄρνιθας κονιστικοὺς vocant Græci, id est, quæ in puluere uolutantur: qualis est gallina, perdix, phasianus. Idem lib. 9. ὁ ἀτταγὴν κονιστικὸς ὄρνις. τῶν γὰρ ὀρνίθων ὅσοι μὲν μὴ πτηνικοί, ἀλλ᾽ ἐπίγειοι, κονιστικοί, &c.

Aut herba lapathi] lapathum Latini rumicem nominant. eam commendat Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus. *O lapathe, ut iactere necesse est, cognitu' cui sis.* hæc herba mollit aluum, ut docet infrà sat. 4. lib. 2. *si dura morabitur aluus, Mitulus, & uiles pellent obstantia conchæ. Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Co.o.* & uers. seq. *& graui Maluæ salubres corpori.* & Od. XXXI. lib. I. *me pascunt oliuæ, Me cichorea, leuesque maluæ.*

Terminalibus] Terminalia dies festi, qui agebantur in honorem Termini Dei.

uel hædus ereptus lupo.] vir quidam doctiss. annotat Plutarchum libro secundo συμποσιακῶν tradere earum pecudum, quas lupus momorderit, carnem quidem teneriorem fieri, lanam autem corrumpi: ex hoc intelligi posse, cur Horatius ereptum lupo hędum dixerit. Ego hæc uerba *ereptum lupo* non iccirco ab Horatio esse addita puto, quòd hædi caro a lupo morsa, fit tenerior: sed propterea quòd rustici, & aratores, quorum hominum uitam, & uictum hic laudat Horatius, non aliter essent hædum in cęnam apposituri, nisi a lupo dentibus appetitus, ac laceratus esset. multo enim malunt caprum adultum habere viuum, quàm hædum tenellum, ac delicatum esse. nunc autem, posteaquàm à lupo morsus, & fortasse interemtus est, multo satius est eum lupo ereptum comesse, quàm deuorandum reliquisse. præterea, quod è lupi faucibus ereptum edunt, non videntur ex hædili suo sumere: sed alienum, neq; iam suum capere, & apponere: & ita de lucro quodammodo cęnare. sententiam meam adiuuat Martialis lib. 10. in epigrammate, cuius initium est, *Nunciat octauam Phariæ*, &c. ex quo paucos hos versus producam. *Paruus onyx, una ponetur cænula mensa, Hædus inhumani raptus ab ore lupi, Et, quæ non egeant ferro structoris, ofellæ, Et faba fabrorum, prototomiq; rudes: Pullus ad hoc, cænisq; tribus iam perna superstes Addetur, saturis mitia poma dabo*, &c.

ut iuuat] quàm delectat? ὡς ἡδύ: quàm iucundum est?

renidentes] ridentes, hilaros, ut sup. Od. XVIII. lib. 2.

Hæc ubi locutus] nihil subaudiendum puto. fingit autem superiora illa omnia dicta esse à fęneratore Alphio. ostenditq; tãtam esse vitæ rusticæ iucunditatem, & opportunitatem, vt etiam homines ab hac alienissimi, eam laudare cogantur: qui tamen lucri dulcedine, & sordibus irretiti, eius suauitatem gustare non possint. nonnulli subaudiunt uerbum, sum, ut totus ille sermo sit poetæ. quod si placet, addenda distinctionis nota: alioqui tollenda.

Iam iam futurus] id est, eo animo, & consilio, ut rusticam vitam colat.

omnem relegit] id est, omnem pecuniam in fænore positam, exegit idibus: statim ad ingenium rediens denuo quærit apud quos Kalendis collocet.

relegit] in nonnullis cod. redegit. ego tamen relegit malo, ut habent cod. duo Vatic. Iann. Vrs. Torn.

Idibus] idibus nomina exigebant, ut ex hoc loco intelligere licet, & saty. VI. lib. I. magni *Quò pueri magnis e centurionibus orti Ibant octonis referentes Idibus æra:* Kalendis autem, & exigebant, & collocabant, ut sat. III. lib. I. *Qui, nisi cum tristes misero uenere kalendæ, Mercedem, aut nummos unde unde extricat, amaras Porrecto iugulo historias, captiuus, ut audit*, quod item declarat Plutarchus in libello περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι. *Οὐδ' ἀναμνήσει τῶν Καλανδῶν, καὶ τῆς νεομηνίας, ἣν ἱερωτάτην ἡμερῶν οὖσαν, ἀποφράδα ποιοῦσιν οἱ δανεισταὶ, καὶ σύστοι.*

AD MAECENATEM. Ode 3.

Allium detestans.

PARENTIS olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit:
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia,
Quid hoc ueneni sæuit in præcordiis?
Num uiperinus his cruor
Incoctus herbis me fellit: an malas
Canidia tractauit dapes?
Vt Argonautas *præter omneis candidum*
Medea mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam siderum insedit uapor
Siticulosæ Apulliæ
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit æstuosius.
At, si quid unquam tale concupiueris
Iocose Mæcenas, precor,
Manum puella suauio opponat tuo:
Extrema & in sponda cubet.

COMMENTARII.

Parentis olim si quis] id est, si quis posthac patrem senem strangulauerit, aut iugulauerit: nõ cicutam, aut aliud usitatum venenum, sed allium quouis uene-

veneno perniciosius, ac præsentius edat. *frangere guttur* ita dictum vt suprà *frangere ceruicem.* Od.XIII.lib.2 *Illum & parentis crediderim sui Fregisse ceruicem.*

Edit] Petrus victorius, quem semper honoris causa nomino, variar. lectionum lib.6. scribit hoc loco legendum esse *edit*, ab edim, is, it, testaturque ita se reperisse scriptum in codicibus manu scriptis. Cui assentior, nanque eam scripturam & agnoscũt Acro, ac Porph. & ego in trib. cod. Vatic. & Iann. Vrs. Torn. sine vlla litura expressam reperi. Denique ita loquitur Plaut. in Trinum. *hostesne, an ciues comedis, parui pendere.*

O dura messorum ilia] quę ferre possint tam dirum venenum, vt quidem Hor. videtur. nam allium cibus est rusticis, & messoribus non iniucundus. Virg. Alex. *Thestylis & rapido fessis messoribus æstu Allia, serpillumque herbas contundit olenteis.*

Quid hoc ven. sæu.] Quid hoc est veneni, quod sæuit in præcordijs? sæuit, id est, æstuat: ventriculum, & totum corpus nimio calore incendit.

Num viperinus his cruor, &c.] num me insciente cruor viperinus his verbis incoctus est? fefellit, id est, latuit. ἔλαθε. *fefellit incoctus*, id est, ignorauí esse incoctum. de verbo fallendi diximus ad Od.X. lib.1. *incoctus herbis* autem sic dictum, vt infra saty.8. lib.2. *Erucas uirideis inulis ego primus amaris Monstraui incoquere.* & ita Virgil. Georg.III. *Huius odorato radices incoque Baccho.*

Canidia Gratidia venefica, quam multis locis exagitat, & insectatur acerbissimis versibus Horatius, vt infr. Od.XVII. & saty.1. lib.2. *Canidia Albuci, quibus est inimica, uenenum.* & tota saty.VIII. lib.1. Canidiam autem nominat, quia non licebat quenquã nominatim scripto maledico, & contumelioso describere.

Vt Argonautas, &c.] id est, posteaquam Medea præ omnibus Argonautis Iasonis amore capta est, hoc illum veneno perunxit, ne à tauris illis ignem spirantibus, quos aratro iungere ab Aeta cogebatur, vlla ex parte offenderetur. nonnulli ex interpretibus Pindari scribunt Medeam Iasoni præcepisse, ne tauros reflante, & aduerso vento ageret. sed secundo vento, vt ita vis flammæ in anteriorem partem auerteretur. itaque consuluit ei eadem opera, vt sulco vno confecto, ne ab eius extremo nouum sulcum institueret, vt solent aratores: sed ad eundem locum reuersus, vnde primum arare cœpisset, sulcum secundum designaret. alij tradunt Medeam nescio quod pharmacum cum oleo confudisse, & miscuisse, eoque Iasonem perunxisse, ne flamma quicquam in eum valere posset. hanc totam fabulam persequitur Pindarus in carmine illo elegantissimo quarto Pyth. cuius hæc pauca verba mihi ascribere libet. Ἀλλ' ὅτ' Αἰήτας ἀδαμάντινον ἐν μέσσοις ἄροτρον σκίμψατο, καὶ βόας, οἳ φλόγ' ἀπὸ ξανθᾶν γενύων πνέον καιομένοιο πυρός· χαλκέαις δ' ὁπλαῖς ἀράσσεσκον χθόν' ἀμειβόμενοι. τοὺς ἀγαγὼν ζεύγλᾳ πέλασσε μοῦνος, id est, sed vbi Aetas ferreum aratrum medio in agro statuit, taurosque, qui flammas ignis ardentis ex naribus, & faucibus spirabant, vngulisq; ferreis terram gradientes pulsabant: eos adductos Iason solus admouit iugo. de his tauris sic Apoll. lib.3. δύω πέδιον τὸ ἀρήιον ἀμφινέμοντες Ταῦροι χαλκόποδες στόματι φλόγα φυσιόωντες. cetera vide apud eundem Apollon. de tauris illis, & de Medea amore Iasonis capta. dicemus nos quoque nonnihil ad Od.V. huius lib.

Hoc delibutis vlta donis pellicem] Glaucam Creontis filiam: de qua dicemus ad illum locum Od.V. *cur dira barbaræ minus Venena Medeæ ualent, Quibus superbam fugit ulta pellicem Magni Creontis filiam? Cum palla tabo munus imbutum &c. hic delibutis*, id est, allio imbutis.

Serpente fugit alite.] à dracone alis instructo, & pennigero vecta. notum est hoc ex Medea Euripidis in extrem. Λέγ', εἴ τι βούλει. χειρὶ δ' οὐ ψαύσεις

φαύσεις ποτε· Τοῖον δ' ἔχημα πατρὸς ἄλιος πατὴρ Δίδωσιν ἡμῖν, ἔρυμα πολεμίας χερός.

Nec tantus vnquam siderum, &c.] vapor apud Lucretium, & ceteros bonos scriptores semper valet idé, quod calor. Lucr. lib. 3. *Tenuis enim quadam moribundos deserit aura Mista uapore: uapor porrò trahit aera secum: Nec calor est quisquã, cui non sit mistus, & aer.* duobus nominibus vaporis, & caloris, eandem rem significat. Virg. Aen. v. *lentusq; carinas Est uapor, & toto descendit corpore pestis.* ibid. *restinctus donec uapor omnis, & omnes, Quattuor amissis, seruatæ à peste carinæ.*

Siticulosę] aridæ. siti hiulcæ, vt loquitur Virg. Georg. II.

Nec munus humeris, &c.] id est, nec id munus, quod Deianira ad Herculẽ misit, Nessi Centauri cruore imbutum, vehementiore calore humeros eius, & viscera excruciauit, quàm allium, eorum, qui eo vescuntur, inflammare corpora solet. De hac tunica ad Herculem missa, qui plura scire volet, legat Sophoclis Trachinias, & M. Tulij Tuscul. lib. 2. vbi aliquot Sophoclis versus, qui ad hanc rem pertinent, producuntur, ab ipso Tullio Latini facti. *Sed uideamus Herculem ipsum* (inquit M. Tull.) *qui tum dolore frangebatur, cum immortalitatem ipsa morte quærebat: quas hic uoces apud Sophoclem in Trachinijs edit? cui, cum Deianira sanguine Centauri tinctam tunicam induisset, inhæsissetq; eà uisceribus, ait ille: O multa,* &c. vide & annot. ad Od. XVII. huius lib.

efficacis] id est, ad agendum, & efficiendum apti. πρακτικῶ, δραστηρίω, ῥεκτηρίω.

tale] allium.

Manũm puella suauio &c] id est, te osculari volentem opposita manu prohibeat.

Extrema, & in sponda cubet] & sese quàm longissimè abs te remoueat, neq; se tibi cõplectendam, potiendamq; prębeat, cum in cõi tecũ lecto cubabit.

IN MENAM LIBERTVM POMPEII MAGNI. Ode 4.

LVPIS, & agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia:
Fortuna non mutat genus.
Vides ne sacram metiente te uiam
Cum bis ter ulnarum toga,
Vt ora uertat huc, & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi iugera:
Et Appiam mannis terit:
Sedilibusque magnus in primis eques
Othone contemto sedet.

Quid

Quid attinet tot ora nauium graui
Rostrata duci pondere
Contra latrones, atque seruilem manum,
Hoc hoc tribuno militum?

COMMENTARII.

Lupis & agnis] Luporum & agnorum discordiam, atque inimicitias etiã Homerus significat his versibus ἰλ. χ. Οὐδὲ λύκοιτε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν· Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διάμπερες ἀλλήλοισι. & Plato in Phædro, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. versus est nescio cuius poetæ. infra Od. XII. *ut pauet acreis Agna lupos.*

sortitò] sortitò non est fortuitò: sed hoc sentit Horatius, cum primùm nata animalia sunt, suum cuique animali à natura proprium quendam, & vt ita dicam, peculiarem affectum, verbi gratia, alicuius rei persecutionem vel fugam, amorem vel odium esse attributum. Quanta igitur inter lupos & agnos discordia est natura: tantę mihi tecum inimicitiæ intercedunt.

Ibericis peruste funibus] significat eum fuisse seruum, vtpote cuius in lateribus & tergo, verberum: in cruribus, vinculorum & compedum extarent vestigia. Funes Iberici autem è sparto intelliguntur: cuius magna est in Hispania copia. iam peruste latus, est Hellenismus, id est, tu cuius latus perustum est.

sacram metiente te viam] cum per viam sacram incedis. Via sacra ad Capitolium ducit. sic autem dicta est, quòd in ea fœdus inter Romulum & Tatium ictum sit. auctor Festus Pomp. Ode VII. eodem lib. *ut descenderet Sacra catenatus uia.* & saty. IX. lib. I. *Ibam forte uia sacra, sicut meus est mos.*

Cum bis ter vlnarum toga] amplissima. togæ laxitas & amplitudo diuitum est; contrà arcta toga eorum, qui sunt mediocris, aut etiam tenuioris fortunæ, vt epist. ad Loll. II. lib. I. *Arcta decet sanum comitem toga.* Porphyr. iustam togæ magnitudinem sex vlnis constitisse vult intelligi.

Vt ora vertat, &c.] quo pacto homines prętereuntes, in tę ora vertentes indignentur? indignationem Græci νέμεσιν, & indignari νεμεσᾷν vocant. quod distinguit Aristoteles ἀπὸ τοῦ φθονεῖν. lib. 2. de moribus ad Nicomachum, his verbis, νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὐπράττουσι. φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται. id est, indignabundus, seu is, qui ad indignãdum propensus est, dolet eorum rebus secundis, qui eis indigni sunt: inuidus hunc superans rebus omnium secundis contabescit. Idem propemodum scribit ῥητορ. β. εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾷν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐπὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς νεμεσᾷν, ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει, &c. & item Topic. β. νεμεσητικὸς δὲ ὁ λυπούμενος ἐπὶ τῆς τῶν κακῶν εὐπραγίαις. huc pertinet locus ille Ciceronis ad Atticum lib. V. non satis explicatus. *ut libet. sed planè gaudeo, quoniam* τὸ νεμεσᾷν *interest* τοῦ φθονεῖν. *ut libet* (inquit M. Tull.) *sed planè gaudeo*, videlicet Hirrum repulsam tulisse: erat enim indignus eo honore, quem petebat, nempe auguratu. Itaque si eum obtinuisset, ego meritò indignatus essem, neque propter meam indignationem, inuidere ei honorem dicendus essem. differt enim τὸ νεμεσᾷν, quod indignari latinè dicimus, ab eo, quod est inuidere, seu φθονεῖν, vt Græci nominant. Atque hunc quidem locum sic arbitror esse explicandum, non, vt alij interpretantur, interest, id est, vtile est, &c. nam illud *interest*, pro differt, est positum,

situm,vt Academic.2.*qui illa uisa,è quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam a falsis interesse.*

Sectus flagellis hic] μίμησις est orationis eorũ,qui indignantur hunc Menam esse tribunum militum, sumtuosissimis & mollissimis vestibus collucere, tot agri iugera possidere,in quattuordecim ordinibus sedere,cum ciuis Romanus non sit.Nã triumuiri capitales de maleficio eorum cognoscebant,qui ciues Romani nõ erant. iidem Treuiri dicebantur.erant & triũuiri,seu treuiri monetales,qui his litteris significabantur,I I I V.A A A F F.id est,Treuiri auro,argento, æri flando fundendo.vnde natus iocus Ciceronis in epist.ad.Trebat.*Treuiros uites censeo:audio capitales esse:mallem auro,argento,æri essent*,&c.id est, Treuiros populos Belgis & Germanis interiectos vites censeo . audio esse bellicosos & pugnaces,mallem essent monetales,id est,pecuniosi & locupletes,vt eorum spoliis & præda te locupletare posses.

Sedilibusque magnus in primis eq.Oth.] L.Roscius Otho legem tulit,nequis equestris ordinis esse posset, qui quadringenta millia sestertiũm non haberet, & vt equitibus Rom.solis in quattuordecim ordinibus ludos spectare liceret.excepti autem erant duo primi tribunis . Iccirco hunc Menam dicit lege Roscia contemta,in primis sedilibus sedere,qui esset indignus tribunatu.De hoc Roscio Othone sic M.Tull.in orat.pro Muræna, *L.Otho uir fortis meus necessarius equestri ordini restituit non solum dignitatem,sed etiam uoluptatem*. Idẽ Philipp.2. *Illud tamen audacia tuæ , quod sedisti in quattuordecim ordinibus , cum esset lege Roscia decoctoribus certus locus constitutus, quamuis quis fortunæ uitio,non suo decoxisset.* Hor. epist.I.ad.Mœcen.lib.I.*Roscia dic sodes, melior lex, an puerorum Nænia,quæ regnum recte facientibus offert?*

Contra latrones] piratas,cum hic ipse Mena pirata esset,vt eum appellat Plutarch.in Antonio.

seruilem manum] de bello seruili diximus suprà nonnulla ad Od. XIIII. lib.3.sed præstat seruilem manum,fugitiuos accipi,quos armauit Sex. Põpeius Magni filius,in quo exercitu Mena & Menecrates erant tribuni militum.

IN CANIDIAM VENEFICAM. Ode 5.

AT o,deorum quicquid in cælo regit
Terras,& humanum genus:
Quid iste fert tumultus? & quid omnium
Vultus in unum me truces?
Per liberos te,si uocata partubus
Lucina ueris affuit:
Per hoc inane purpuræ decus,precor:
Per improbaturum hæc Iouem,
Quid,ut nouerca,me intueris?aut uti
Petita ferro bellua?
Vt hæc trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus,quale posset impia
Mollire Thracum pectora:

Canidia

Canidia breuibus implicata uiperis
Crineis, & incomtum caput,
Iubet sepulcris caprificos erutas,
Iubet cupressus funebreis,
Et uncta turpis oua ranæ sanguine,
Plumamque nocturnę strigis,
Herbasque, quas Iolchos, atque Iberia
Mittit uenenorum ferax:
Et ossa ab ore rapta ieiunæ canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Auernaleis aquas,
Horret capillis, ut marinus, asperis
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quò posset infossus puer
Longo die bis, terue mutatæ dapis
Inemori spectaculo:
Cum promineret ore, quantùm extant aqua
Suspensa mento corpora:
Exsucta uti medulla, & aridum iecur,
Amoris esset poculum:
Interminato cum semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ.
Non defuisse masculæ libidinis
Ariminensem Foliam,
Et ociosa credidit Neapolis,
Et omne uicinum oppidum:
Quæ sidera excantata uoce Thessala,
Lunamque cælo deripit.
Hic irresectum sæua dente liuido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? o rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis,
Arcana cum fiunt sacra:
Nunc nunc adeste: nunc in hostileis domos
Iram, atque numen uertite.

Formidolosę dum latent siluis ferę
Dulci sopore languidæ:
Senem, quod omnes rideant, adulterum
Latrent Suburanæ canes,
Nardo perunctum, quale, nec perfectius
Meę laborarunt manus.
Quid accidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medeę ualent,
Quibus superbam fugit ulta pellicem
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, nouam
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba, nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit vnctis omnium cubilibus
Obliuione pellicum.
Ah, ah, solutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus,
(O multa fleturum caput,)
Ad me recurres: nec uocata mens tua
Marsis redibit uocibus.
Maius parabo: maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusque cælum sidet inferius mari
Tellure porrecta super:
Quàm non amore sic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, iam non, ut antè, mollibus
Lenire uerbis impias:
Sed dubius unde rumperet silentium,
Misit Thyesteas preces,
Venena, magnum fas, nefasq; non ualent
Conuertere humanam uicem.
Diris agam uos: dira detestatio
Nulla expiatur uictima.
Quin, ubi perire iussus expirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petamq; uultus umbra curuis unguibus:
Quæ uis deorum est Manium:

Et inquietis assidens prœcordijs,
Pauore somnos auferam.
Vos turba uicatim hinc, & hinc saxis petens
Contundet obscenas anus.
Post insepulta membra different lupi,
Et Esquilinæ alites.
Neque hoc parentes, heu, mihi superstites,
Effugerit spectaculum.

COMMENTARII.

At ô, deorum quicquid] facit quendam puerum loquentem, quem Canidia, Sagana, & ceteræ veneficę mento tenus sub terra defoderant, fameque necare constituerant, vt ex eius hepate, & medulla amoris poculum conficerēt. *quicquid* autem scriptum reperitur in codicibus manuscriptis, Donati, Faer. quinque Vatic. Tornes. Vrs. eamque scripturam secutus sum. non enim vnum aliquem Deum, sed omnes implorat. sic loquitur Horat. satyra vi. lib. i. *Non, quia Mœcenas, Lydorum quicquid Etruscos,* &c. & Liuius lib xxiii. *paucæ horæ sunt, intraquas iurantes per, quicquid Deorum est, dextras dextra iungentes fidem obstrinximus.* in eo diffident inter se, quòd alij habent *regis*: alij *regit*, sed plures *regis*: nempe quinque Vatic. Faer. & Tornes. Iam quod Priscian. lib. xvii. ait, *at* hoc loco abundare, id mihi mirum est, & pœne dicam, incredibile. Est enim interiectio dolorem, aut conquestionem exprimens, non coniunctio.

Quid iste fert tumultus?] quid sibi vult iste tumultus? quid affert? quorsum tumultuamini?

Et quid omnium] sic quinque lib. Vatic. & Tornes. non *aut*.

si vocata partubus Lucina] de Lucina diximus sup. ad Od. xxii. lib. 3. hoc igitur dicit, Oro te per liberos tuos, si vnquam vere peperisti: si vnquam tibi parienti Lucina affuit, &c.

veris] vult intelligi Canidiam falsos sibi supposuisse partus, neque vnquam peperisse. cui concinit illud antiphrasticum Od. xvii. infrà, *Tuusq; uenter partum eius.* Catull. ad Ianuam, *Longus homo est, magnas cui lites intulit olim Falsum mendaci uentre puerperium.*

Per hoc inane purpuræ] prætextam significat, qua vtebantur pueri vsque ad annum decimum quartum: deinde sumebant togam uirilem, quam puram appellabant. inane autem appellat purpurę decus, qui nihil ei prodesst ad molliendam aut flectendam harum mulierum immanitatem, & crudelitatem.

Quid, vt nouerca] quæ inimica est liberis (inquit Eurip. in Alcest.) nihilo q; vipera mitior. Ἐχθρὰ γὰρ ἡ ᾽πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις Τοῖς πρόσθ᾽, ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.

aut vti Petita ferro bellua] Aristoteles lib. 3. de moribus ab Nicomach. ait feras, si non lacessantur, & quandiu in silua sunt, non temere sæuire in quenquam: sed tum denique cum percussæ fuerint, aut perterritę.

Vt hęc trem.] posteaquam puer hæc tremula voce questus, finem querendi fecit, &c. participium questus iunxit cum quarto casu, vt Od. ii. lib. i. *Saeculum Pyrrhæ noua monstra questæ.*

insignibus raptis] prætexta, & fortasse etiam bulla sibi à Canidia ereptis. Bullā sic describit Virg. Aen. 5. *It pectore summo Flexilis obtorti per collum circulus auri.*

Furi M. Tull. primo accus. lib. de Iunio pupillo. *Itaque sibi Hortensi non illius ætas, sed causa: non vestitus, sed fortuna popularis videbatur. Neque te tam commouebat, quòd ille cum toga prætexta, quàm quòd sine bulla venerat. Vestitus enim neminem commouebat is, quem illi mos, & ius ingenuitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium atque insigne fortunæ, hoc ab isto prædone ereptum esse, grauiter, et acerbè homines ferebant*. prætexta vtebantur pueri omnes, modò ingenui: prætexta & bulla, senatorum filij duntaxat.

Canidia breuibus implicata] Canidia, cui crines erant viperis implicati. Hellenismus est, *implicata crines & caput*.

cupressos funebreis] suprà Od. XIIII. lib. 2. *inuisas* appellat. in duobus Vatic. & Vrs. scriptum reperi *cupressus*. in aliis *cupressos*.

Et vncta turpis oua ranæ] rubetæ. Propertius quoque significat rubetam adhiberi solitam à veneficis ad amatoria pocula. sic enim ille lib. 3. ad Lygdamum *Illum turgentis ranæ portenta rubetæ, Et lecta ex sectis anguibus ossa trahunt*.

Plumamq; nocturnæ strigis] idem Propert. deinceps, *Et strigis inuenta per busta iacentia plumæ*. strigem describit Ouid. lib. 6. Fastor.

Iolcos] vrbs Thessaliæ. Iam Thessalica venena celebrantur à scriptoribus. ne longius abeamus, sup. Od. XXVII. lib. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit deus?* & mulieres Thessalæ veneficæ habebātur. Aristoph. Nubib. Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλήν, &c. Iolcos autem esse legendum admonuit iampridem Beroaldus: quam lectionem comprobant boni codices. in his Faer. & duo Vatic. agnoscit Porphyr.

Et ossa ab ore rap. ie. c.] vtrùm dentes ieiunæ canis, an ossa aliena, quæ ieiuna canis rodebat? quod probabilius est. Iam ieiuna canis auida, & desiderio æstuans. Iccircò, quæ ab eius saliua cōtacta sunt, ad philtrum conficiendū vtilia.

Flammis aduri Colchicis] qualibus tota Creontis domus, & eius filia Glauca, seu Creusa conflagrauit, vt mox dicemus. Colchicas autem appellat, quia opera & arte Medeæ Colchidis excitatæ sunt.

At expedita Sag.] εὔζωνος. Saganam commemorat etiam satyra octaua lib. 1.

Horret capillis, vt marinus, &c.] Echinus marinus è genere est ostreorum, seu testaceorum malis. est & terrenus, quorum vtrūque aduersus eorum, à quibus captatur, insidias, esse cautissimum ac munitissimum spinis & capillis suis oppositis, scribit Athen. lib. 3. his verbis, ὅτι δ' οἱ ἐχῖνοι, λέγω καὶ τοὺς χερσαίους καὶ τοὺς θαλαττίους, καὶ ἑαυτῶν εἰσὶ φυλακτικοὶ πρὸς τοὺς θηρῶντας προβαλλόμενοι τὰς ἀκάνθας, ὥσπερ τι χαράκωμα, Ἴων ὁ Χῖος μαρτυρεῖ λέγων οὕτως. Ἀλλ' εἴγε χέρσῳ τὰς λέοντος ᾔνεσα, Ἢ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας Ὃς εὖτ' ἂν ἄλλων κρεισσόνων ὁρμὴν μάθῃ, Στρόβιλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας, Κεῖται δακεῖν τε, καὶ θιγεῖν ἀμήχανος. quæ verba latinè reddemus ad satyr. IIII. lib. 2.

Abacta nulla Veia, &c.] id est, Veia non vllius facinoris, aut maleficij conscientia ab instituto depulsa, nec deterrita.

Humum exhauriebat] scrobem faciebat, in quam puerum defoderet.

Quò poss.] quam in terram defossus puer, posset immori longo spectaculo dapis bis, aut ter die mutatæ.

Cum promineret ore, &c.] cum puer in terram defossus mento tenus, ore è terra tantùm promineret, quantùm ex aqua extant corpora mento suspensa.

Exsucta vti medulla] cum in omnibus lib. scriptis Vaticanis, & ceteris, Iann. Faer. Vrs. scriptum reperissem *exsecta*, idq; ad Gulielm. Faernum hominē acerrimo iudicio, & ad restituendos veterum scriptorum libros tēporis iniuria

corruptos

corruptos cum natura factum, tum arte comparatum, retulissem: is re aliquantisper considerata, respondit sibi uideri legendum exsucta ab exsugendo, mihique, ut ita excudendum curarem, auctor fuit. libri uulgati autem habent Exerta: quos si quis malet sequi, non inuidebo.

Amoris esset poculum] φίλτρον. quod infrà desiderij poculum nominat. Od. ultima. *Desiderique temperare poculum.*

Interminato] id est, interdicto. interminari est minando uetare, ut Terent Andr. *Interminatus sum ne faceres?* & Heautont. *meministin' me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum, Si puellam parerem, nol e tolli?* habet autem hoc quidem uerbum significationem agendi: sed nobiles grammatici tradiderunt, omnium uerborum, quæ deponentia nominantur, participia etiam passionem significare. itaque interminatus cibus intelligendus est, quem quis tangere prohibitus est: cibus uetitus, & interdictus.

pupulæ] pupulæ oculorum acies, κόραι.

maculæ libidinis.] significat hanc fuisse tribada, & amore fęminarum, tanquam uirum, arsisse; qualem fuisse Sapphonem plerique tradiderunt.

voce Thessala] carminibus, & cantionibus Thessalicis. τῇ ἐπῳδῇ. de cantionibus, quas Græci ἐπῳδὰς appellant, quibus constat ueteres studiosè usos esse, quibusque multum tribuisse, dicemus alio loco.

Lunamq; cælo deripit] Virgil. dicit, *deducere Lunam*, in Pharmac. *Carmina uel cælo possunt deducere lunam.* Horat. infra Od. ultima. *deuocare Lunam*: *Per atque libros carminum ualentium Refixa cælo deuocare sidera.* & ibid. *& polo Deripere Lunam uocibus possum meis.* Prop. lib. 2. *Et iam Luna negat toties descendere cælo.* καταιρεῖν, & κατάγειν τὸν σελήνην. dicunt Græci. Plato in Gorgia. ὅπως μὴ πεισόμεθα, ὅ περ φασὶ τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας τὰς Θετταλικὰς, &c. & κατασπᾶν Lucianus in φιλοψευδ. deripere autem est è loco superiore raperee, ut supra Od. XXVIII. lib. 3. *deripere horreo.* & Virg. Georg. II. *tu spisso uimine qualos, Colaque prælorum fumosis deripe tectis.*

irresectum] pollicis unguem, quem ita roserat ad uiuum, ut amplius resecari non posset. uel simpliciter, non resectum.

Quid dixit? aut quid tacuit?] epist. ad Męcen. II. libr. I. *dicenda, tacenda locutus.*

rebus meis] hæc dicuntur à Canidia.

& Diana] Hecate, seu Luna. Sed cur Lunam implorat? scribunt Gręci interpretes, mulieribus amore captis usitatum esse Lunam inuocare: ut uiris Solem: quemadmodum, & Euripides Phædram inducit in Hippolyto: uel propterea quòd nox taciturna est: amoribus autem furtiuis, & clandestinis silentio, & nocte opus est: uel quia Luna quoque ex amore aliquando laborauit: ex quo fieri, ut mulieribus, quæ eodem malo afflictantur, adiutricem se præbeat: uel quia hæc dea ignis colorem præ se fert: amor autem ignis instar est. hæc interpr. Theocr.

Nocturna] arcana, & muliebria, & malefica.

numen] uim & potentiam uestram diuinam.

Formidolosæ dum latent, &c.] noctu. sic Virg. libr. 4. Aen. *Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem Corpora per terras, siluaque, & sæua quierant Aequora,* &c. *formidolosæ*, quæ metum incutiunt, horribiles. alij timidas interpretantur. in quibusd. libris legitur *formidolosis*, ut cohæreat cum uoce *siluis*.

adulterum] Varum amatorem: qui me spreta aliam expetit.

quod omnes rideant] est enim ridiculum quiddam, senex amator.

Suburanæ canes.] Primùm hoc sit constitutum, ita legendum consentientibus

tibus omnibus Veterib. codicibus, non *suburbanæ*, neque *Suburranæ*: deinde quid sit Subura uideamus. Subura locus in urbe Roma, in quo sunt mons Cælius, & Carinæ. Varro lib. 4. de ling. Latina putat Suburam dictam esse à pago Sucusano c in b mutato. idem eodem lib. Suburanam regionem, primam scriptam esse tradit. P. Victor autem Suburam in secunda regione urbis collocat. à Subura dicta est tribus Suburana. de quibus lege Dionys. Halicar. lib. 4. ἀρχ. Ῥωμ.

Nardo pérunct. quale, nec perf.] id est, tali unguento nardino perunctum, quale meę manus non laborarunt, & quo perfectius non laborarunt: sic enim mihi uidetur explicandus hic locus: ne cogamur dicere, quod quidam, *quale* hic positum pro *quali*: quemadmodum, inquiunt, loquebantur antiqui. quod si demus ita esse, non uideo tamen, quomodo hæc possint cohęrere: nardo perunctum tali, quali non elaborarunt meæ manus perfectius. nunquam enim quisquam Latinus *quale* usurpauit pro *quod*: nec *quali* pro *quo*. Denique, ne sim longior, præsertim in re non ita magni momenti, sic est locutus Horat. saty. v. lib. 1. ut hoc loco: *animæ, quales neque candidiores Terra tulit, neque queis me sit deuinctior alter*. quorum uersuum explicationem uideto suo loco. est enim plane huic similis, & geminus.

Quid accidit, &c.] Adhibuerat Canidia in Varum pręstantissima uenena, quæ nihil in eum ualuerant tamen.

Cur dira barbaræ, &c.] cur ea ipsa uenena, quibus usa Medea Creusam, seu Glaucam Creontis filiam, & totam regiam incendio consum sit, nihil mihi prosunt, nullamque uim habent in Varum?

superbam] ita legendum, non superba, ut referatur ad Glaucam Creontis regis filiam, & ita lib. Don. & Vatic. duo, & Torn.

Cum palla tabo munus] Medea dolore illo muliebri excruciata, stimulata, atque impulsa propter Iasonis, & Glaucæ Creontis Corinthiorum regis filiæ nuptias, pallam dicitur ad pellicem suam misisse ueneno infectam: qua accepta & Creontis domus, & eius filia conflagrauit. lege Euripidis Medeam. ubi ita loquitur Λεπτόν τε πέπλον, καὶ πλόκον χρυσήλατον, (repete πέμψω ἀπὸ κοινοῦ.) Κἄνπερ λαβοῦσα κόσμον ἀμφιθῇ χροΐ, Κακῶς ὀλεῖται, πᾶς θ', ὃς ἂν θίγῃ κόρης. Τοιοῖσδε χρίσω φαρμάκοις δωρήματα. Iam verò Medeam fuisse ueneficam multi boni scriptores memoriæ prodiderunt. Theocritus Pharmac. eam inter ueneficas numerat, Circen uidelicet, & Agamedam: quarum illa pharmacis homines ex hominibus exuebat, atque in feras uertebat: hanc tot uenena cognouisse ait Homerus, quot alit terra, his uerbis, ἣ τόσα φάρμακα οἶδεν ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών. Scholiastes Theocriti scribit in monte quodam, quem Selenæum appellat, quasi Lunę montem, Circes, & Medeæ tunsilla ostendi, in quibus sua pharmaca tundebant. Theocriti uersus sunt hi. Φάρμακα ταῦθ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκης, Μήτε τι Μηδείας, μήτε ξανθῆς Περιμήδης. accedat ad Theocr. Tibullus eleg. 4. lib. 2. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea ueneni*, &c.

me fefellit] me latuit, me fugit. Verbum fallo coniunxit cum participio latens. ita in libro de arte poetica. *Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes*.

Indormit vnctis omnium cubilibus, &c.] ordo est. indormit cubilibus omnium mearum pellicum, unctis obliuione mei, neque mea mihi quicquam prosunt pharmaca: uel indormit cubilib. unctis obliuione omnium pellicum, ut intelligamus hoc dicere, & queri Canidiam, Varum non solum sui amore solutum, suique oblitum in utranque aurem dormire: sed etiam omnium suarum pellicum.

car-

carmine] ἐπῳδῇ cantione. credibile est (inquit Canidia) Varum solutum & liberatum esse meis ueneficijs opera, & carminibus alicuius potentioris ueneficæ.

(o multa fleturum caput)] hæc sunt includenda interpositionis nota. Versiculus autem, qui antecedit, cohæret cum ijs, quę deinceps sequuntur. *multa* porrò ualet multum. ut Virg. Georg. tertio. *Multa gemens, ignominiam, plagasq; superbi Victoris.* o caput multum fleturum, id est, o quàm grauia tibi impendent mala. sic Gręci loquuntur οἰμώξεις. flebis, id est, misereris. &, cui malum minantur, aut precantur, cum iubent οἰμώζειν, id est, plorare, quod loquendi genus multis locis expressit Hor. ut saty. x. lib. 1. *Demetri, teq; Tigelli Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* saty. 1. lib. 2. *Qui me commorit, (melius nil tangere clamo) Flebit, & insignis tota cantabitur urbe.* & saty. v. lib. 2. *inuenietq; Nil sibi legatum præter plorare, suisq;* sic (ut dixi) sępe loquuntur Græci. Xenop. ἑλλην. β. de Theramene. λέγεται δὲ ἐν ῥῆμα καὶ τοῦτ' αὐτοῦ, ὅτι, ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος, ὅτι οἰμώξοιτο, εἰ μὴ σιωπήσειεν, ἐπήρετο, ἂν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρα οἰμώξομαι; Athenęus lib. 4. ex Hegesandro de quodam asoto. Ἐλευσῖνί τε μυστηρίων ὄντων ἔθηκεν Ἀρισταγόρᾳ τῇ ἐρωμένῃ θρόνον παρὰ τὸ Ἀνάκτορον, οἰμώζεσθαι φήσας τοὺς κωλύσοντας. utitur & M. Tull. epist. ultima lib. 3. ad Q. Fratr. ἀλλ' οἰμωζέτω. nos modò ualeamus. Eurip. in Cyclope τὴν Κύκλωπος ἀμαθίαν κλαίειν κελεύων, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν μέσον. Apud Aristophanem autem locis innumerabilibus hæc uerba iterantur κλαίειν, & οἰμώζειν. & totidem apud Lucianum.

Marsis vocibus] Marsis carminibus. Virg. Aen. VII. *neque eum iuuere in uulnera cantus Somniferi, & Marsis quæsitæ in montibus herbæ.* sententia autem hęc est, nec mens tua semel meis uenenis alienata, carminibus Marsis reuocata ad sanitatem reuertetur.

sidet infer. m.] subsidet, & subiacebit mari.

Tellure porr. sup.] terra superiecta. sic enim locutus est. sup. Od. 11. lib. 1. *Et superiecto pauidæ natarunt Aequore damæ.*

Sub hæc] paulo post quàm hæc locuta est Canidia. de pręposítione *sub*, uide annot. ad Oden IX. lib. 1.

lenire] lenibat. ut saty. IX. lib. 1. *meum iecur urere bilis.* uide annot. ad sat. 8. lib. 1. *at illa currere in urbem.*

Sed dub. vnd. rump. fil.] unde exordium loquendi sumeret. sic loquitur Lucr. lib. 4. *Quorum noctiuago strepitu, ludoq; iocanti Affirmant uulgò taciturna silentia rumpi.* & Virg. lib 10. Aen. *quid me alta silentia cogis Rumpere, & obductum uerbis uulgare dolorem?* idem uidetur ualere *rumpere uocem.* Virg. Aen. 11. *Composito rumpit uocem, & me destinat aræ.* & lib. 3. *rupitq; hanc pectore uocem.* Sed hoc ita dictum, vt illud ab eodem lib 4. *Tantos illa suo rumpebat pectore questus.* & ita Gręci. ῥῆξαι φωνήν. Aristoph. νεφελ. Οὐρανομήκη ῥήξατε καὐτοὶ φωνὴν ὦ παμβασιλεῖαι. Herod. lib. 1 ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν πέρσην, ὑπὸ δέους τε, καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, &c. & ῥῆξαι σιωπήν. Oppia. lib. 1. κυνηγετ. Ἵππος ἐν ἱππείῃ ῥῆξεν ποτὲ θεσμὰ σιωπῆς.

Thyesteas preces] diras precationes, & execrationes, quale Thyestæ fuerunt in fratrem Atreum, quia illi Atreus filios eius trucidatos, & infrusta sectos, & coctos apposuerat. epist. de arte poet. *Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.* qua de re sic M. Tull. lib. 1. Tuscul. quæst. *Execratur luculentis sane uersibus apud Ennium Thyestes primum, ut naufragio pereat Atreus. durum hoc sanè. tali enim interitus non est sine graui sensu. Illa inania. summis saxis fixus asperis Euisceratus latere pendens saxa spargens tabo, sanie, & sanguine atro: Neque sepulcrum, quo recipiatur, habeat portum corporis, ubi remissa humana uita corpus requiescat à malis.*

malis. Idem in L. Pisonem. *Thyestea ista exsecratio est, poetæ vulgi animos, non sapientum mouentis, ut Tu naufragio expulsus uspiam saxis fixus asperis,* &c. preces etiam Cæsar usurpat pro exsecrationibus diris lib. 6. de bello Gall. *Catiuulcus rex dimidiæ partis Eburonum omnibus precibus detestatus Ambiorigem, qui eius consilij auctor fuisset, taxo se exanimauit.* sic Horat. infr. sat. VI. lib. 2. *improbus urget Iratis precibus.* & supra Od. XXVIII. lib. 1. *precibus non linquar inultis.* Græci ἀρὰς appellant. Eurip. Phœniss. Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας.

Venena magnum fas, nefasque] hunc locum alij aliter, ego sic explico. Venena magnum fas, nefasq. quidem conuertere possunt, atque adeò conuertunt ac peruertunt: sed humanam vicem conuertere, aut immutare non possunt. Venena confundunt fas, & nefas, cum venefici fas violent: sed venenis non potest sors humanæ uitæ immutari. Itaque licet venenis iura omnia humana, ac diuina perfringatis: effugere tamen non poteritis, quin vestrorum maleficiorum pœnas detis, morteq; miserabili pereatis. Virg. Georg. 1. *Quippe ubi fas uersum, atque nefas.* Quòd si quis dicat hoc loquendi genus esse impeditum, & perplexum: ita locutus est & M. Tull. lib. 10. epist. ad Att. epist. 1. *Istum, qui filium Brundisium de pace misit, me legatum iri non arbitror.*

Diris agam vos] diris precibus vos persequar: diras vobis precabor. Tibull. eleg. 7. lib. 2. *Tunc tibi lena precor diras: satis anxia uiuas, Moueris è uotis pars quotacunq; Deis.*

Nocturnus occurram furor.] sic minatur Dido lib. 4. se mortuam Aeneam persecuturam. *sequar atris ignibus absens: Et, cum frigida mors anima seduxerit artus, Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.* sic Furius ille Heraclienſis apud M. Tull. de supplicijs, cum moriendum iam sibi esse videret, dicebat, *non testium modo cateruas, cum res Verris ageretur, sed tum à Dijs manibus innocentium pœnas, sceleratorumq; Furias in eius iudicium esse uenturas.* tales in impios Furias immitti fingunt poetæ. sic enim loquitur Orestes apud Euripidē in Oreste. ὦ μᾶτερ, ἱκετεύω σε· μὴ 'πίσειέ μοι τὰς αἱματωποὺς, καὶ δρακοντώδεις κόρας. Αὗται γὰρ αὗται πλησίον θρώσκουσί μου. M. T. aūt in oratione pro Rosc. Amerino, & in L. Pisonem, ait hæc esse à poetis conficta, *reuera autem a sua quenque fraude, & suo terrore maxime uexari, à suis malis cogitationibus, conscientiaq; animi terreri. Has esse impijs assiduas, domesticasq; Furias, quæ dies noctesq; parentum pœnas ab impijs repetunt.*

Post insepulta membra different] διαφορήσουσι. Aristoph. equit. Διαφορήσω σ', εἴ τι γρύξεις. different, id est, discerpent, dilacerabunt, diuersa ferent, dissipabunt, vt infr. Od. X. *Fractosq; remos differat.* Nihil autem fuit veteribus illis horribilius, quàm insepultum corpus canibus, atque auibus dilaniandum relinqui. Hoc minatur Hector, vt grauissimam pœnam, Troianis ignauis Ιλ. ο Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω, Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι· οὐδέ νυ τόνγε Γνωτοί τε, γνωταί τε πυρὸς λελάχωσι θανόντα, Ἀλλὰ κύνες ἐρύουσι πρὸ ἄστεος ἡμετέροιο. Et idem Hector moriens Ιλ. χ petit ab Achille in maximi beneficij loco, ne se canibus apud naues dilacerandū præbeat: sed Troiani pretio accepto remittat, vt à viris, matronisq; Troianis sepeliatur. Et Priamus Ιλ. ω id vnum exhorrescens, ac detestans, audet per media Græcorū castra ad inimicissimū hominem Achillē supplex ire, ab eoq; petere, vt filij corpus quāplurimis muneribus acceptis sibi reddat, sepeliendiq; potestatem faciat: & Elpenor Ὀδυσ. λ. vnus è socijs Vlyssis, qui, cum potus in tabulato obdormisset, subitoq; experrectus nō p scalas descēdisset: sed è tecto delapsus sibi ceruices fregisset, orat Vlissem apud inferos, ne se insepultū, fletuq;, ac lacrymis amicorū carētē, iacere patiatur, his uerbis, Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν

Νοσφι-

Νοτφισθεὶς, μήτοι τι δεῶν μιάσμα γένωμαι. Et Aiax apud Sophoclem iamiam sibi latus gladio perfossurus, Iouem orat, vt simul atque occubuerit, mittat ad se aliquem, qui suæ mortis nuncium ad Teucrum perferat, ut ab illo sepeliatur, neque à quopiam inimico prius conspectus objiciatur canibus, atque auibus diripiendus. Aiacis uerba sunt hæc. καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν του κατοπτευθεὶς πάρος ῥιφθῶ κυσὶ πρόβλητος, οἰωνοῖς θ' ἕλωρ. hac eadem de re diximus non nullá ad Od. xxviii. lib. i.

Esquilinæ alites] ita reperi scriptum in omnibus libris manuscriptis: neque assentior ijs, qui hoc loco legi uolunt Esquiliniæ. nam ab Esquilijs colle vrbis Romæ, dicuntur aues Esquilinę, quę in illo colle uolitare solent. diphthongum autem sequente uocali non elidi non est nouum, ut dicemus ad Od. xi. huius libr. Iam verò quod ad primam syllabam attinet, ea constat ex. e. uocali, non diphthongo æ. & ex s. consonante, non x. Atque hanc scripturam comprobant cùm antiqua marmora, tùm manuscripti codices, ut omittam, quòd apud Dionys. Halic. libr. 2. Ῥωμ. ἀρχ. ita scriptum est hoc nomen ἐσκύλινον λόφον, & item alijs locis.

Neque hoc parentes (heu) mihi superest.] acerbum quidem, & luctuosum est parentibus, ipsos superstites esse liberis: sed magnum tamen illis affert solatium, uidere eos, quorum opera hi morte immatura interierint, quàm acerbissimas pœnas persoluere. hoc igitur dicit puer. erunt quidem mihi parentes (quo nihil eis grauius accidere potest) superstites: sed hoc solatio tamen suum luctum, mærorem que lenient, ac leuabunt, quod vos insepultas, ac proiectas, à canibus, lupis, & auibus dilacerari uidebunt.

IN MALEDICVM. Ode 6.

QVID immerenteis hospites uexas canis,
Ignauus aduersum lupos?
Quin huc inaneis, si potes, uertis minas:
Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus, aut fuluus Lacon,
Amica uis pastoribus,
Agam per altas aure sublata niueis,
Quęcunque pręcedet fera.
Tu, cum timenda uoce complesti nemus:
Proiectum odoraris cibum.
Caue: caue. nanque in malos asperrimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalo.
An, si quis atro dente me petiuerit,
Inultus vt, flebo, puer?

immerentes] immeritos, nihil commeritos.

canis] Marcus Tull. in oratione pro Roscio Amerino accusatores cum anseribus, & canibus comparat: *alios enim esse, qui clamare possint tantum, non etiam nocere: alios, qui latrare, & mordere possunt.* illos anseribus: hos canibus esse similes. eadem ratione maledicos homines canes appellare licet. Itaque Menæchmus ille apud Plautum, Hecubam eò canem ait cœptam esse appellari, quòd, quencunque aspexerat, in eum omnia mala ingerebat.

lupos] eos, qui remordere possunt.

Molossus.] canis magnus, & procerus, quales nascuntur in Epiro. infrà saty. VI. lib. I. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* Lucret. lib. 5. *Irritata canum cum primum magna Molossum Mollia ricta tremunt duros nudantia dentes.* Virg. Georg. III. *Veloces Spartæ catulos, acremq; Molossum Pasce sero pingui.*

Lacon] canis Laconicus, seu Lacedæmonius. Virg. Amyclæum nominat Georg. III. *Armaq;, Amyclæumq; canem, Cressamq; pharetram.*

Amica vis pastoribus] φίλη, amantissima pastorum. Theocr. εἰδ. ε. κύνα φιλοποίμνιον dicit, id est, canem amicum gregi.

Agam] persequar, vrgebo, διώξω. vt Virgil. Aen. VII. de canibus. *Vt ceruum ardentes agerent.* Oda seq. *Acerba fata Romanos agunt.* epist. ad August. *Nauem agere.*

Quæcunque præcedet fera] quisquis erit improbus, & maledicus.

Tu, cum timenda voce, &c.] tu postea quàm diu, multúmque latrasti, cibo tibi oblato nares admoues, & tum latrare desinis. allegoria est. significat enim hunc lingua promtum esse, voceque admodum valere: sed re & factis ignauum.

Qualis Lycambæ spretus] id est, qualis Archilochus: qui Lycamben socerum propterea, quòd ille filiam suam sibi iam desponsam mutata voluntate se daturum negarat, tam maledicis, & contumeliosis versibus insectatus est, vt illum ægritudini animi remedium suspendio quærere coegerit, atq; ad idem mortis genus sponsam quoque suam adegerit. infr. epist. ad Mæcen. III. lib. I. *Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris, Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.* & in epist. de arte poet. *Archilochum proprio rabies armauit iambo.*

Aut acer hostis Bupalo] Hipponax poeta iamborum item scriptor, Archilocho ætate posterior: qui, vt tradit Dionys. Halicarn. trimetrum Archilochium de industria in scazontem inflexit, vt vehementius feriret. M. Tull. lib 7. epist. de Tigellio. *eumq; addictum iam tum puto Calui Licinij Hipponactæo præconio. Hipponacti (inquit Plinius lib 36. cap. 5.) notabilis fœditas vultus erat. quàmobrem imaginem eius lasciuia iocorum Bupalus, & Anthermus sculptores fratres proposuere ridentium oculis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum distrinxit in tantum, ut credantur aliquibus ad laqueum eos compulisse: quod falsum est. complura enim in finitimis insulis simulacra postea fecere, sicut in Delo, quibus subiecerunt carmen, non vitibus tantum censeri Chium, sed & operibus Anthermi filiorum.* Bupalo autem legendum esse non Bubalo, & libri ferè omnes veteres fidem faciunt, & illa declarant, quæ extant libro 3. epigr. Græc. in Hippon. Ὦ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζεῦντα τάφον, Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος. οὗτε χ᾽ ἁ τέφρα Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς στύγος, &c.

Inultus vt, flebo puer?] frequens est his generibus loquendi Homerus, non me terrebis, vt puerum. non te extimescam, vt puer. vno contenti erimus exemplo. Hector Achilli ἰλιάδ. υ. Πηλείδη, μὴ δή μ᾽ ἐπέεσσί γε νηπύτιον ὥς,

Ἔλ-

ἔλπεο δειδίξεσθαι, id est, Pelide, ne spera te mihi, vt puero, terrorem incussurum. sic igitur Horatius hoc loco. an, si quis mihi maledixerit, confugiam ad fletum, & lacrymas inultus, vt puer, qui dolorem suum nulla alia ratione vlcisci potest? minimè verò.

IN BELLVM CIVILE GESTVM. Ode 7.

Contra Brutum & Cassium.

QVO, quò scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parùmne campis, atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas inuidæ Carthaginis
Romanus arces ureret:
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus uia:
Sed ut, secundum uota Parthorum, sua
Vrbs hæc periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Vnquam, nisi in dispar, feris.
Furor ne cæcus, an rapit uis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent: & ora pallor albus inficit:
Mentesque perculsæ stupent.
Sic est. acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis,
Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

COMMENTARII.

scelesti] impij, qui bellum ciuile meditemini. in quo ciuem à ciue interfici necesse est.

aut cur dexteris, &c.] cur enses vagina tecti nudantur, & distringuntur?

Non vt superbas, &c.] non vt Romanus miles Carthaginem, quæ de imperio cum populo Rom bello ancipiti diu decertauit, seu (vt ait Paterculus priore libro) quæ imperij Ro. diu æmula fuit, euerteret, atque incenderet, neque vt Britanni nondum bello lacessiti, aut nondum domiti, vincti per triumphum ducerentur: sed vt Roma sua manu labefactata concideret.

descenderet] erat enim via Sacra decliuis à Carinis ad forum: deinde accliuis ad capitolium. M. Tull. lib. 4. epist. ad Att. *Itaque ad tertium Id. Nouemb. cum sacra uia descenderem, insecutus est me.*

vota] optata, ut sat. VI. lib. 2. *Hoc erat in uotis*. epist. de arte. *uoti sententia compos*. & in respons. Canid. Od. XVII. inf., *Si tardiora fata te uotis manent?*

nisi in dispar] genus, seu animal.

Furor'ne cæcus] insania'ne vos agit præcipites, an vis aliqua maior, nempe θεοῦ βία, seu θεοβλάβεια, seu θεόπεμπτος συμφορά, an culpa?

& ora pallor albus. &c.] Virgil. Aen. 4. *Hæc effata silet, pallor simul occupat ora*.

Mentesque perculsæ stupent] obstupuerunt. Hom. ὀδ. ω. Τέκνον ἐμὸν, θυμός μοι ἐνὶ στήθεσσι τέθηπεν. percellere autem est ita commouere, vt proruas ac prosternas: peruertere, euertere. infra Od. XI. *Amore perculsum graui*.

Scelusque fraternę necis] vult, bella ciuilia ex scelere Romuli, qui fratrem Remum interfecit, à Dijs immortalibus in Romanos esse immissa, atque inuecta. Virg. Georg. 1. refert accepta periurio Laomedontis, *satis iampridem sanguine nostro Laomedonteæ luimus periuria gentis*.

Vt immerentis] Posteaquam Remus immeritò, & iniuria à fratre Romulo interfectus est.

sacer] perniciosus, execrabilis, vt suprà *sacrum Ilium* dixit Od. XIX. lib. 3. quanquam mihi magis placet ideò sacrum dici, quia Troiana mœnia à Dijs structa sunt. & Catull. ad Virronem, *Si cui, Virro, bono sacer alarum obstitit hircus*, &c.

IN ANVM LIBIDINOSAM. Ode 8.

ROGARE longo putidam te sęculo,
Vireis quid eneruet meas?
Cum sit tibi dens ater: & rugis uetus
Frontem senectus exaret:
Hietque turpis inter aridas nateis
Podex, uelut crudę bouis?
Sed incitat me pectus, & mammę putres,
Equina quales ubera:
Venterq; mollis, & femur tumentibus
Exile suris additum.
Esto beata: funus, atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec sit marita, quæ rotundioribus
Onusta bacis ambulet.
Quid? quòd libelli Stoici inter Sericos
Iacere puluillos amant?
Illiterati num minus nerui rigent?
Minus'ue languet fascinum,
Quod ut superbo prouoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi?

COM-

C O M M E N T A R I I.

Rogare longo putidā,&c.] Præcisio est,qua vtimur in indignationibus. subaudiendum enim,verum ne est?opertet ne ?ferendum ne est?aut similia. sic infrà sat.IIII.lib.2.*Ten' lapides Parios lutulenta radere palma?*Cic.pro Rosc.Amerino, *Esse ne quenquam tanta audacia præditum?* Idem Philipp.XIIII. *quenquam ne fuisse tam sceleratum,qui hac fingeret?*Terent.in And.*Nihil ne esse proprium cuiquam,* Idem in Phorm.*Tantá ne affectum hominem quenquam esse audacia?* Iterum Horat. sat.VIII.lib.2.*Te ne,ut ego accipiar laute,torquerier omni Sollicitudine districtum?* sic Aristoph. in Pluto. τὸ γὰρ ἀντιλέγειν τολμᾶν ὑμᾶς, ὡς οὐ πάντ' ἐστ' ἀγαθ' ὑμῖν διὰ τὴν πενίαν;vbi tale quiddam subaudiri annotat scholiastes, τίς ἂν ἀκούων ἀνάσχοιτο;vel πῶς οὐκ ἂν εἴη φορτικόν;

longo seculo] longa ætate. ὑπερβολή.nam cum ætas triginta:sæculum centum annorum spatio terminetur,vix credibile est hanc mulierē tandiu vixisse.

eneruet] infirmet,frangat,ad Venerem ineptum reddat.

& rugis vetus Frontem senectus]& cum senectus frontem tibi rugosam effecerit.frons exarata,rugosa est intelligenda per tralationem.

Hietque turpis inter] & cum tibi sit podex ita hiulcus, & patens, vt podex crudæ bouis,id est,quæ cruditate laborat,quę cibum non concoquit, ideoque cibum non cōtinet,sed crudum eijcit.inest autem flagitiosa in his verbis obscenitas.significat enim hanc vetulam esse εὐρύπρωκτον.

Sed incitat me pectus,&c.] amara ironia est, hoc modo. Sed debent me pectus aridum, & mammæ flaccidæ, putresque, & venter mollis ad Venerem incitare.

Equina. quales vbera] id est, mammę putres, tales, qualia sunt equina vbera,sic enim loquuntur Latini.At Horatius Græcorum morem loquendi secutus est,apud quos id prouocabulum,quod referendi vim habet,cum eo nomine quod antecedit,congruere solet,nulla habita eius, quod sequitur, ratione. vt Plato lib.nono de rep. in princip. τούτου δ' ἐνδεῶς ἔχοντος, ἀσαφεστέρα ἔσται ἡ ζήτησις,ὧν ζητοῦμεν.sic L.Luceius M.T.Ciceroni lib.v.epist.*Si solitudine delectaris,cum scribas,& aliquid agas eorum,quorum consuesti,gaudeo.*

& femur tumentibus, &c.] femur exile cum suris tumidis, vel tabem, vel aquam inter cutem,vel languorem totius corporis,& ἀτροφίαν vel similem aliquem morbum significat.

Esto beata:funus atque] concessio est. esto quantumuis diues, & nobilis: imagines in funere tuo circumlatæ antiquitatem tui generis declarent. solebant enim in pompa funebri maiorum imagines, præsertim eorum, qui triumphassent,& res preclaras gessissent,præferri.M.Tull.de orat.2. *Quid illam anum (Iuniam,quę effertur)patri nunciare vis tuo?quid illis omnibus, quorum imagines duci vides?quid maioribus tuis?*

bacis] gemmis,lapillis,sat.III.lib.2.*aceto Diluit insignem bacam.*

amant?] solent, vt suprà Od.III.lib.2.*umbram hospitalem consociare amant.* Quid,quod inter puluillos molles,& delicatos,philosophorum libros eorum, quorum disciplina seuerissima est,adhibere,& ostentare soles?

Illitterati num minus nerui rigent?] num mentulę minus arriguntur, si sunt ineruditæ:num mentulę sine litteris non arriguntur?

Minusve languet fascinum, &c.] hic versiculus coniungendus est cum duobus,qui deinceps sequuntur, & interrogationis nota ei apposita, ad finem vltimi transferenda. Sed mihi prius exorandæ sunt aures verecundiores,

vt

vt mihi ignoscant, si, dum huiusmodi locos explico, verbis flagitiosis, & obscenis vtar. nam vel intacti erant mihi relinquendi: vel, si sententiam verborum exprimere meæ partes erant, id commodè facere sine verborum turpitudine non poteram. *fascinum* igitur hoc loco mentulam significat, vt in Priapeis, *Padicabere fascino pedali.* significat autem hâc anum ita esse deformem, vietam, rugosam, putidam, vt ad eam nemo arrigere possit, nisi ea mentulam languidam, & iacentem ore exsuscitet. hęc igitur erit sententia, Mentula, quam tu turpissimè ore & lingua mulcendo excitas, & erigis, minusne iccircò languida est, quòd ore tuo prouocata arrigitur? profectò nihilominus languida est. nam quantumuis licet ore obscenissimo, atque impurissimo eam prouoces, tandiu stat, quandiu eam permulces, & lingis: simulatque verò desiisti mulcere, & cum tuam libidinem explere conaris, concidit, ventris tui mollitudine, femorum exilitate, frontis rugis, reliqua denique totius corporis deformitate offensa.

superbo] fastidioso: quia contemnit te.

Ore allaborandum est tibi?] ore tibi præterea laborandum est? ore tibi permulcenda & adiuuanda mentula est?

AD MAECENATEM. Od. 9.

Præsentit voluptatem, quam percipiet, cum Augustus de Antonio, & Cleopatra triumphum aget.

QVANDO *repostum Cęcubum ad festas dapes,*
Victore lętus Cęsare,
Tecum sub alta (sic Ioui gratum) domo
Beate Męcenas, bibam,
Sonante mistum tibijs carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum?
Vt nuper, actus cum freto Neptunius
Dux fugit vstis nauibus,
Minatus vrbi uincla, quę detraxerat
Seruis amicus perfidis.
Romanus (eheu posteri negabitis,)
Emancipatus fæminæ,
Fert uallum, & arma miles: & spadonibus
Seruire rugosis potest:
Interque signa turpe militaria
Sol aspicit conopeum.
Ad hunc frementes uerterunt bis mille equos
Galli canentes Cæsarem:
Hostiliumque nauium in portu latent
Puppes sinistrorsum citæ.
Io triumphe, tu moraris aureos
Currus, & intactas boues

Io triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportasti ducem,
Neque Africano: cui super Carthaginem
Virtus sepulcrum condidit.
Terra, marique uictus hostis, Punico
Lugubre mutauit sagum:
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non suis,
Exercitatas aut petit Syrteis Noto:
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
Et Chia uina, aut Lesbia:
Vel, quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam, metumque Cęsaris rerum iuuat
Dulci Lyæo soluere:

C O M M E N T A R I I.

repostum] repositum, reconditum, vt Od. xxviii. lib. 3. *prome reconditum Lyde strenua Cæcubum.*

victore lętus Cæsare] in prælio nauali aduersus Anton. & Cleop.

Sonante mistum tibiis] sic Od. I. lib. 4. *lyraq;, & Berecynthia Delectabere tibiæ Mistis carminibus non sine fistula.* & Od. xix. lib. 3. *cur Berecynthia Cessant flamina tibiæ?* cod. Faer. & vnus Vatic. habent *Sonante mixtis tibijs carm.* &c. quæ scriptura mihi non displicet.

Hac Dorium, illis barbarum] lyra sonante carmen Dorium; tibijs barbarum. Per barbarum autem vel Phrygius modus, vel Lydius significatur, licet aliter dicat Glareanus. Nā Atheneus lib. 14. tradit ex Heraclida Pontico lib. 3. de musica, quemadmodum tria totius Grecię genera sunt, nēpe Dores, Aeoles, Iones: ita treis harmonias esse duntaxat, Doriam seu Doricam, Aeoliam, Ioniam. Phrygia autem, & Lydia à barbaris, qui Pelopem in Peloponesum venientem secuti sunt, manauit. Ac Doria quidem grauior, virilior, seuerior, & pœnè dicam, tristior fuit: cui non admodum dissimilis erat Ionia antiqua, quæ degenerauit posteà, à barbaris mutata & corrupta. Aeolia verò remissior, hilarior, mollior denique, & ad res amatorias aptior habebatur. Sed pręstat hac de re ipsa Heraclidę verba ascribere. *Ἁρμονίας γὰρ εἶναι τρεῖς· τρία γὰρ καὶ γενέσθαι Ἑλλήνων γένη, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας. Οὐ μικρᾶς οὖν οὔσης διαφορᾶς ἐν τοῖς τούτων ἤθεσι, Λακεδαιμόνιοι μάλιστα τῶν ἄλλων Δωριέων τὰ πάτρια διαφυλάττουσι* &c. Lucianus quoque in Harmonide his consentanea scribit, *καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον· τῆς Λυδίας τὸ βακχικὸν, τῆς Δωρίου τὸ σεμνὸν· τῆς Ἰωνικῆς τὸ γλαφυρὸν.* id est, &, quod cuiusque harmoniæ proprium est, seruare: Phrygiæ concitationem, & furoris diuini similitudinem quandam: Lydiæ, agitationem Bacchicam: Doriæ, grauitatem seueritatis plenam: Ionicæ hilaritatem lepidam, & concinnam. & Aristoteles lib. 8. de rep. eo loco, vbi de harmoniarum dissimilitudine disputat,

often de ns ex dissimilibus cantibus aliter atque aliter affici auditores, Doriam harmoniam solam ex omnibus ait moderatos, sedatos, temperatos affectus in animis auditorum ingenerare. Verba Aristot. sunt hęc, Εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέστηκε φύσις, ὥστε ἀκούοντας ἄλλως διατίθεσθαι. &c. In cod. libro Phrygiã harmoniam ait non rectè à Socrate esse relictam ac retētam cum Doria, præsertim cum ex organis tibias reiecerit. habet enim (inquit Aristot.) eandem vim in vocibus Phrygia harmonia, quam tibia in organis. Nam vtraque ad animos concitandos & per mouendos valet. Sed plura de his lege apud Platon. lib. 3. de rep. & apud Aristotelem lib. 8.

actus] fugatus, διωχθείς. agere enim interdum valet insequi, διώκειν, vt sup. Od. VI. *Agam per altas aure sublata niues.* quemadmodum (inquit) nuper fecimus cũ victus est Sex. Pompeius in freto Siciliensi. nempe ante pugnã Actiacã.

Neptunis Dux] Sext. Pompeius Magni filius, qui se Neptuni filium prædicabat.

Minatus vrbi vincla] minatus ciuibus Rom. seruitutem, quam seruis & fugitiuis ademerat. sup. Od. III. *Contra latrones, atque seruilem manum.*

Romanus] nunc redit ad victoriam Actiac. spe. præceptam, & ad Anton.

eheu, posteri negabitis] negabitis vnquam factum esse, vt incredibile quiddam, & à ciuis Romani ingenio, atque indole alienum.

Emancipatus] Antonius traditus fœminæ Cleopatræ. Emancipatus, id est potestati permissus, & pœne dicam, in manum datus. Emancipare enim non est id propriè, quod quidã & litterarum, & iuris ciuilis imperiti existimant, patria potestate liberare. Nam quamuis hoc quoque significet, non est tamen hæc propria huius verbis significatio: sed tralata, & ex simulata illa, seu (vt loquuntur) imaginaria venditione, quæ in emancipationibus intercedebat, nata. mancipare enim dicebatur emtor, id est, quasi manu capere: emancipare venditor, id est, è manu dimittere, & alteri tradere. Sic Plautus in Bacchid. *nunc mulier tibi me emancupo: tuus sum, tibi operam do.* M. Tull. in Catone maiore. *ita senectus honesta est, si se ipsa defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipata est.* sic enim legit Nonius Marcellus, non vt vulgo, *mancipata.* & lib. I. de finibus, *Quid L. Torquatus, is qui Consul cum Cn. Octauio fuit, cum illam seueritatem in eo filio adhibuit, quam in adoptionem D. Silano emancipauerat,* &c. & Philipp. 2. *tum iste venditum, atque emancipatum Tribunatum consiliis nostris opposuit.* Rectè igitur Festus, *Emancipati duobus modis intelliguntur, aut hi qui ex patris iure exierunt, aut hi qui aliorum fiunt domini: quorum vtrunque fit emancipatione,* id est (vt ego interpretor) traditione.

fert vallum] miles Romanus, vt intelligamus quantũ intersit inter disciplinam militarẽ hodiernã, & veterem illam Romanã, ferebat plus dimidiati mẽsis cibaria, ferebat si quid ad vsum vellet, ferebat vallum, vt scribit M. Tull. Tuscul. 2. *nam scutum, gladium, galeam, in onere nostri milites non plus numerant* (inquit idem) *quam humeros, lacertos, manus. arma enim membra militis esse dicunt.* sed hæc sub imperio fęminæ perferre turpe est.

spadonibus Seruire rugosis] qui erant in comitatu Cleopatræ. sup. Od. XXXVII. lib. I. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* Propert. lib. 3. *Et famulos inter fœmina trita suos.*

Conopeum] κωνωπεῖον nominant Græci velum ad culices excludendos, atque arcendos comparatum: quos illi κώνωπας dicunt. Quod autem syllaba huius nominis ea, quæ est vltimæ proxima, corripitur ab Horatio, & item à Propertio lib. quem modo commemoraui, *Fœdaq; Tarpeio conopea tendere saxo,* id minus est vsitatum. Nam diphthongus Grǣca ει fere semper à Latinis vertitur

in

longa, ut cichorea, chorea, Alexandrea, siue Alexandria. Sed cur turpe conopeum? quia molle, & delicatum, & thalamis aptum, non castris, aut militię: neque Romanæ grauitati, ac disciplinæ decorum.

Ad hunc] Antonium. Iam hoc totum, *ad hunc uerterunt*, idem valet, quod, huic aduersi fuerũt, vel cõstiterũt. Nã nomẽ *aduersus* ex præposit. ad, & vertẽdo factũ est. vnde *ueti aduersi, fortuna aduersa, prælũ aduersũ*: & *aduersi hostes*, qui terga nõ vertunt, & *aduersa naues*, quæ prorã habẽt obuersã, seu aduersam. Cæsar. li. 3. de bello Gall. *circiter* CCXX. *naues eorum paratissimæ, atque omni genere armorum ornatiss. è portu profectæ, nostris aduersa constiterunt*. Contrà *auersi*, qui terga vertũt. Idem lib. 1 de bell. Gall. *cum ab hora septima ad uesperum pugnatum sit, auersum hostemnemo uidere potuit*.

frementeis] vsitatum equorum epithetum. sic sup. Od. XIIII. lib. 4. *et frementem Mittere equum medios per igneis*. Virg. Georg. 1. *tuq; o, cui prima frementem Fudit equum magno Tellus percussa tridenti, Neptune*. &c.

Galli] proinde ac si dicerent: Galli Antonium reliquerunt, atque ad Cæsarem transfugerunt: Romani autem spadonibus Aegyptijs seruire maluerunt. Fortasse significat Gallos equites Amyntæ, aut Deiotari, qui ambo ab Antonio ad Cæsarem transfugerunt. Iam quòd equites commemorat, cùm agatur de pugna nauali, notum est ex Plutarcho, aliisq; Cæsari & Antonio eodem tempore, quo classes erant ad pugnam naualem paratæ, fuisse etiam in terra, & in littore exercitus aduersarios, pedestres & equestres.

Hostiliumq; nauium] & hostilium nauium puppes, id est, naues hostiles: vel propriè posteriores nauium partes, fugam & Alexandriam spectantes in portu delitescunt. *cita* habent omnes libri manu scripti: quod nomen alij interpretantur, ad fugam paratæ, & expeditę: ad fugiendum, quàm ad pugnandum aut vincendum paratiores. quam sententiam confirmat Plutarch. in Antonio, his verbis, de Cleopatra loquens. ἤδη πρὸς φυγὴν ὁρῶσα, καὶ τιθεμένη τὰ καθ' ἑαυτὴν ἔχοντα, οὐ πρὸς τὸ νικᾶν ἔσαι χρήσιμα, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾷστα τῶν πραγμάτων ἀπολλυμένων, id est, iam fugam spectans, & res suas ita instruens & adornans, non vt ad vincendum essent accommodatæ, & vtiles, sed quo modo rebus perditis facillimè se reciperet. alij simpliciter, celeres, vt Homer. & ceteri Græci θοὰς νῆας dicunt. sed nonnulli *sita* legunt, & ita habent quidam lib. typis excusi, vt intelligamus Cleopatrę naues LX. post sinistrum cornu collocatas: cui præerat Cælius.

Io triumphe, tu mor.] id est, tu nimis tardus es, currus ipsi triumphales parati sunt: tu eis in mora es. Erat autem *Io triumphe* vox militum Imperatorem triumphantem prosequentium. quod declarat T. Liuius lib. 45. his verbis, *Militum quidem propria est causa: qui & ipsi laureati, & quisque donis, quibus donati sunt, insignes, triumphum nomine cient*. & Varro lib. 5. de ling. lat. *Triumphare appellatum, quòd cum imperatore redeuntes milites clamitant per urbem in Capitolium eunte, io triumphe*.

ducem] Marium cuius legato Syllæ Iugurtha vinctus traditus est, & ab eo Marium deductus. auctores Sallust. & Plutarch.

neque Africano] neque Africano bello parem Augusto ducem reportasti, nempe P. Cornelium Scipionem Africanum minorem.

cui super Carthaginem Virtus, &c.] id est, qui sua virtute Carthaginem vrbem, olim potentissimam ac florentissimam deleuit, atque euertit, sepulcrumque sibi super eius ruinas positum, atque extructum amplissimum, atque ad sempiternã hominum memoriam clarissimum cõparauit. Nam videtur mihi hoc significare Horatius, gloriam, & immortalitatẽ P. Cornelij Scipionis

Africani minoris mortui in euersione & excissione Carthaginis positam esse; quia illius vrbis bustum ac funus, ipsi Africano fit instar magnificentissimæ sepulturæ, quæ non sinat illum iacere insepultum. M. Tull. in orat. contra Rull. *Quam* (de Carthagine loquitur) *P. Africanus nudatam tectis, ac mœnibus, siue ad notandam Carthaginiensium calamitatem, siue ad testificandam nostram victoriam, siue ad oblatam aliquam religionem, ad æternam hominum memoriam consecrauit*. Idem Off. 1. *At Carthaginem & Numantiam funditus sustulerunt*. ex quib. duobus M. Tull. locis, & ex historia cum inter omnes constet Carthaginē funditus à Scip. fuisse euersam, hanc huius loci sententiam esse arbitror, Carthaginem euersam & deletam P. Corn. Scipioni Africano L. Pauli filio sepulcri loco esse. Quemadmodum enim dum manent sepulcrorum monimenta, manet & eorum, qui in eis conditi sunt, memoria: sic dum extabūt Carthaginis ruinæ, seu potius dum extabit dirutę Carthaginis memoria, Scipionis virtus ac victoria celebrabitur. atque hanc explicationem huius loci confirmat Paterculus his verbis, *Eam urbem* (nempe Carthaginem) *magis inuidia imperij, quàm ullius eius temporis noxia inuisam Romano nomini P. Scipio funditus sustulit, fecitque suæ uirtutis monimentum, quod fuerat aui sui clementiæ*.

Punico Lugubre mutauit sagūm] hoc dicit, Punico, id est, purpureo sago posito, lugubre sumsit. vide annot ad Od. xvi. lib. 1.

Aut ille centum nobilem, &c.] sic sup. Od. xxvii. lib. 3. *centum tetigit potentem Oppidis Creten*.

non suis] id est, aduersis, inimicis

Exercitatas] vsitatius erat *exercitas*, id est: vexatas, vt Od. xiiii. lib. 4. *Indomitas propè qualis undas Exercet Auster Pleiadum choro*. & M. Tull. pro Milone. *Quid enim nobis duobus iudices laboriosius? quid magis sollicitum, magis exercitum dici, aut fingi potest?* T. Liuius lib. 49. de Catone, *simultates multo plures & exercuerunt eum, & ipse exercuit eas*. Catull. ad Manlium, *Nam, mihi quam dederis duplex Amatunsia curam, Scitis, & in quo me exercuerit genere*: nam mendosè proximo versiculo legitur in omnibus exemplaribus, *corruerit*. Virg. Aen. 3. *nate Iliacis exercite fatis*. de Syrtibus diximus suprà ad Od. xxii. lib. 1.

Aut fertur incerto mari] errat, nesciens quò in sinu, quaue in regione maris nauiget.

Capaciores affer huc, &c.] affer maiores calices, vt bibamus liberalius. sic satyr. vii. lib. 2. *Et calices poscunt maiores*. quod Gręci dicunt, *αἰτεῖν μείζους* subaud. *κύλικας*. Athenæus lib. 11. *αἰτοῦντος δὲ τοῦ γραμματικοῦ Λεωνίδου μεῖζον ποτήριον*, &c. M. Tull. autem Verr. 3. *fit sermo inter eos, & inuitatio, ut Græco more biberetur. hostes hortatur. poscunt maioribus poculis*. ad quem locum annotat Ascon. Pædianus *poscunt*, id est, *prouocant*. sed mihi videtur hoc quoque loquendi genus à Græcis expressum. sic enim loquuntur *αἰτεῖν πιεῖν μεγάλῃ κύλικι*. Athen. lib. 15. *ἐπὶ τούτοις ὁ οὐλπιανὸς ᾔτει πιεῖν μεγάλῃ κύλικι*. & ita Plaut. in rudente. *Neptunus magnis poculis hac nocte eum inuitauit*.

Vel, quod fluent. nauf. coerc.] quamobrem vinum Cæcubum dicatur hic vim habere nauseę coercendæ, ex iis quę suprà ad Od. xx. lib. 1. de hoc vino annotauimus, intelligere licet, nempe esse *πληκτικὸν*, id est, sensum pungere, ac ferire. nam, quæ pungunt, mordent ac feriunt sensum, ea nauseam sedant.

Curam, metumque, &c.] suprà Od. vii. lib. 1. *nunc uino pellite curas*. Iam de hoc genere loquendi *soluere metum*, & *soluere curam* diximus ad Od. xii. lib. 1.

Lyæo soluere] alludit ad Græcum nomen Lyæi, id est, Bacchi: quod ductum est à verbo *λύειν*, id est, soluere: interpretatioque nominis est. sic M. Tull.

Pro Roscio Amerino alludens ad Chrysogoni Syllæ liberti nomen *Venio nunc ad illud nomen aureum Chrysogoni.* Idem Philipp. XI. *Lysidicum ipsum Græco uerbo, qui omnia iura dissoluit.*

IN MEVIVM. Ode 10.

Naufragium ei precatur.

MALA soluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium.
Vt horridis utrunque uerberes latus,
Auster memento, fluctibus.
Niger rudentes Eurus inuerso mari,
Fractosq; remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementeis ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat:
Qua tristis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia uictorum manus:
Cum Pallas vsto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O, quantus instat nauitis sudor tuis,
Tibiq; pallor luteus,
Et illa non uirilis eiulatio,
Preces & auersum ad Iouem:
Ionius udo cum remugiens sinus,
Noto carinam ruperit.
Opima quòd si præda curuo littore
Porrecta mergos iuueris:
Libidinosus immolabitur caper,
Et agna tempestatibus.

COMMENTARII.

Mala alite] malo auspicio, sup. Od. XV. lib. I. *mala ducis aui domum, Quem mul to repetet Græcia milite.*

olentem] tetri odoris hominem: qui odor ex alis existit, sed non in omnibus æquè grauis: in rufis, in edacibus, in immundis, atque illotis plerunque intolerabilis. *nasorum pestem* appellat Catullus, vt alibi dicemus. 786.

Vt horridis vtrunque verberes latus, &c.] optat ei nauigationem incommodam, atque aduersam: denique naufragium.

inuerso] concitato, agitato, sed in voce *inuerso* maior vis inest. significat enim mare ita esse concitatum, vt inuersum videatur.

differat] diuersos ferat, dissipet. sup. Od. v. huius libri. *insepulta membra different lupi.* Terent. Adelph. *miseram me, differor doloribus.* Idem in Andria. *Orationem fferat inuenisse se, Quad. fferat se.* Lucret. lib. 2. *Scintillasq; agere, ac latè differre fauillam.* Plaut in milite glor. *nempe ut assimulem me amore istius differri.* Itaque quemadmodum hic Horat. *remos differat*, sic Virg. Aen. 1. *Franguntur remi*, dixit.

sidus amicum] *φίλον*, gratum, optatum, salutare: nempe Castor, & Pollux. ut sup Od. x11 lib. 1.

Nec sidus atra, &c.] sic describit aduersam tempestatem, & naufragium Apollon. lib. 2. *ὦρσε δὲ κῦμα Κεκληγὼς πνοιῇσι. κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς Αμπεχεν. οὐδέ πη ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι Ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠρήρειστο.* Sed omnium, mea quidem sententia, optime Virg. lib. 1. Aen. *Eripiunt subitò nubes calumq;, diemq;*, &c.

Quietiore] placatiore, tranquilliore, sedatiore.

Quàm Graia victorum manus] quàm Greci victores, qui vel oẽs ferè naufragio perierunt, vel magnis tempestatibus agitati, longisq; erroribus circumacti, uix tandem nudi, & egentes in patriã redierunt. Agamemnon aũt tot periculis terra, mariq; defũctus, ab Aegisto & Clytenestra vxore interfectus ẽ.

In impiam Aiacis ratem] Aiacis Oilei. Aiax Oilei filius Locrus plerisq; Grecis conuectoribus suis Troia exscissa calamitati, & exitio fuit, propterea quòd Cassandram Mineruæ supplicem in eius templo stuprauerat. quo facinore Dea offensa dicitur etiam oculos auertisse. Itaque reuertentibus Grecis, iãq; Eubœę uicinis, tantos fluctus, tantasq; tempestates excitauit, ut complures naufragio perierint. Neptunus autem, cum ille ad uada Gyræa saluus delatus esset, dixissetq; se dijs inuitis seruatum esse, periculumque effugisse, eam uocem tam impiam indignè ferens, saxum Gyræum, cui ille insidebat, dirupit, ac discidit: quo facto precipitem illum in medios fluctus exturbauit. auctor Hom. ὀδυσσ. δ. *Καί νύ κεν ἔκφυγε κῆρα, καὶ ἐχθόμενός περ Ἀθήνῃ, Εἰ μὴ ὑπερφίαλον ἔπος ἔκβαλε, καὶ μέγ' ἀάσθη· Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. Τοῦ δὲ Ποσειδάων μεγάλ' ἔκλυεν αὐδήσαντος. Αὐτίκ' ἔπειτα τρίαιναν ἑλὼν χερσὶν στιβαρῇσιν. Ἤλασε Γυραίην πέτρην, ἀπὸ δ' ἔσχισεν αὐτήν, Καὶ τὸ μὲν αὐτόθι μεῖνε, τὸ δὲ τρύφος ἔμπεσε πόντῳ, Τῷ ῥ' Αἴας τὸ πρῶτον ἐφεζόμενος μέγ' ἀάσθη, Τὸν δ' ἐφόρει κατὰ πόντον ἀπείρονα κυμαίνοντα.*

O, quantus instar nauitis, &c.] quantum sudabunt nautæ tui in ea, quę tibi impendet, tempestate? quantum tu pallebis?

pallor luteus] pallor luridus, fuluus, aurei coloris. ut Catull. ad Iuuent. *Hospes inaurata pallidior statua?*

eiulatio] fletus muliebris M. Tull. de leg. 11. *Callus lessum quasi lugubrem eiulationem esse dicis se suspicari* Idem Tuscul. 2. *eiulatus ne mulieri quidem concessus: et hic nimirum fletus est, quem* x11. *Tabulæ funeribus uetant adhiberi.*

auersum] minus audientem preces. ut sup. Od. 11. lib. 1. *minus audientem Carmina Vestam?*

remugiens] iterum, atque iterum murmurans. tralatio est à bobus. ut Od. x. lib. 3. *Audis quo strepitu ianua, quo nemus Inter pulchra situm tecta remugiat uentis?*

Opima quòd si præda curuo littore, &c.] Quòd si tu naufragio perieris, & corpus tuum in littus eiectum, præda mergis fuerit, libidinosus, &c. iueris autem non iuuerit esse legendum peruincunt libri manu scripti: duo Vatic. Iann. Facr.

Libidinos. immol. cap. Et agn. temp.] caper Bacchо potius solebat immolari, ut annot. suprà ad Od. v111. lib. 3. *album Libero caprum.* interdum etiã

tem-

tempestatibus,& item agna. Virg. Aen. v. *uitulos, & tempestatibus agnam, Caedere deinde iubet.*

AD PECTIVM. Ode 11.

Se amore captum, non posse ad versus faciendos operam, studium've conferre.

PECTI, nihil me, sicut anteà, iuuat
Scribere uersiculos, amore perculsum graui:
Amore, qui me, praeter omneis, expetit
Mollibus in pueris, aut in puellis urere.
Hic tertius december, ex quo destiti
Inachia furere, siluis honorem decutit.
Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui? conuiuiorum & poenitet:
In queis amantem & languor, & silentium
Arguit, & latere petitus imo spiritus.
Contraq; lucrum nil ualere candidum
Pauperis ingenium querebar applorans tibi,
Simul calentis inuerecundus deus
Feruidiore mero arcana promorat loco.
Quòd si meis inaestuet praecordijs
Libera bilis, ut haec ingrata uentis diuidat
Fomenta, uulnus nil malum leuantia:
Desinet imparibus certare summotus pudor.
Vbi haec seuerus te palàm laudaueram:
Iussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu, mihi posteis, &, heu,
Limina dura, quibus lumbos, & infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet:
Vnde expedire non amicorum queant
Libera consilia. nec contumeliae graues:
Sed alius ardor, aut puellae candidae,
Aut teretis pueri longam renodantis comam.

COMMENTARII.

amore perculsum] tralatio est. sic Virgil. Georg. II. *Quorum sacra fero ingenti perculsus amore.* percellere propriè significat ita impellere, vt peruertas, quem-

quemadmodum ſuprà diximus. ad O.VII. huius lib. *Menteſque perculſæ ſtupebit* quod quidem exempla ex bonis ſcriptorib. declarabunt. Lucret.lib.1. *Aeriæ primum uolucres te diua, tuumque Significant initum perculſæ corda tua ui.* Idem lib 6. *Nimirum quia cum uehementi perculit ictu, Confluere ex ipſo poſſunt elementa uapori.* Idem lib.v. *regeſque ſuperbi Corripiunt Diuum perculſi membra timore.* Catull. ad Manlium. *Tempore, quo certa Stymphalia monſtra ſagitta Perculit.* Virg. Aen.v. *Victorem Buten, immani corpore qui ſe Bebrycia ueniens Amyci de gente ferebat, Perculit, & fulua moribundum extendit arena.* Plaut. Epid. *perij, plauſtrum perculi.* Terent. Eunucho. *Quo trudis? perculeris iam tu me.* M. Cato lib. originum. *Ventus Cercius, cum loquare, buccam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit.* libet autem mihi ἐν παρέργῳ, vt ſtudioſis bonarum litterarum adoleſcentibus conſulam, & gratificer, Plautum, & M. Tullium, quibus in locis hoc uerbo uſi, a librarijs corrupti ſunt, ſuæ integritati reſtituere. Plautus in Trinummo. *Si animus hominem perculit, actum eſt, ſi animo ſeruiuit non ſibi. Si ipſe animum perculit: dum uiuit, uictor uictorum cluet. Tu ſi animum uiciſti potius, quàm animus te, eſt quòd gaudeas.* quo loco omnia, quæ quidem uiderim exemplaria, habent, *perpulit*. Idem Epidico. *planè hic eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam perculit.* ubi corruptè *pepulit*. M. Tull. in orat. pro M. Cælio. *Quid tumultuaris ſoror? quid inſanis? quid à clamore exorſa, uerbis, paruam rem, magnam facis? uicinum adoleſcentulum aſpexiſti: candor huius te, & proceritas, uultus, oculique perculerunt*, id eſt, de recto mentis ſtatu deturbarunt, ἐξέπληξαν. ubi uulgò legitur *perpulerunt* mendosè. Idem li.1. de orat. ad Q. Fratrem. *Equidem, & Ser. Galbam memoria teneo, diuinum hominem dicendo, & M. Aemilium Porcinam, & Cn. ipſum Carbonem, quem tu adoleſcentulus perculiſti, ignarum legum, hæſitantem in maiorum inſtitutis, rudem in iure ciuili*: ubi uulgati codices habent *perpuliſti*, uitiosè: cum ſignificet Cn. Carbonem, quem M. Craſſus accuſauerat, ſententijs iudicum damnatum, & fortunis ſuis euerſum eſſe. & epiſt. ad Nigid. Figul. lib.4. *Nulla enim meipſum priuatim perculit inſignis iniuria.* ubi mendosè uulgo *pepulit*.

Mollibus in pueris, aut in puellis] ſic Lucret. de amore lib. 4. *Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum, Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur, Seu mulier toto iactans è corpore amorem, Vnde feritur, eò tendit, geſtitq; coire, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.*

Hic tertius December] tertius annus.

honorem] frondes, quæ ſunt arboribus ornamento.

Fabula quanta fui?] quàm multus de me ſermo habitus eſt dedècoris, & ignominię plenus? ſic loquitur Tibull. de Apolline libr 2. eleg. III. *Fabula nunc ille eſt. ſed, cui ſua cara puella. Fabula ſit, mauult, quàm ſine amore, Deus.* Idem lib.1. eleg.IIII. *Parce puer quæſo, ne turpis fabula fiam.* ſic Horat. infrà epiſt. ad Vinn. Aſellam *Aſinaque paternum Cognomen uertas in riſum, & fabula fias.* Non diſſimile eſt illud Propertij lib. 2. *Quod ſi parua tuæ dederis ueſtigia culpæ, Quàm citò de tanto nomine rumor eris?* Idem propè ualet uenire in ora de quo genere lege an not. ad epiſt. ad Iul. Flor. lib.1. *Quid Titius Romana, &c.*

In queis aman. & lang. & ſilent. &c.] hæc ſunt amoris argumenta: de quibus ſuprà ad Od. XIII. lib.1.

& latere petitus imo ſpiritus] Plautus. in Ciſtell. *Hoc, ſis uide: ut ſuſpirium petiuit altè.* notandum autem in nomine *latere* ſyllabam ultimam *re* produci: niſi quis dicat eſſe legendum, & *latere ex petitus imo ſpiritus*, id eſt, è latere petitus, Interdum uocalis longa ante uocalem ſequentem non eliditur quidem, ſed tamen producitur, ut infrà eadem Od. *Vincere mollitia amor Lycisci me tenet.* & quintoq ab hinc uerſu. *Feruidore mero arcana promoras loco.* & Od. XXVIII. lib. 1. *Oſſi-*

bus

bus,& capiti inhumato. sic Catull. in Lesbiam. *Quo signo? eadem totidem mox depre-cor illi Assiduè.* Lucret. lib. 6. *Sed natura loci opus efficit ipsa sua ui.* ibid. *Denique res auro argentum copulat una, Aeraq;.* Propertius lib. II. *Regna ue prima Remi, animos Carthaginis alta.* Virg. Georg. II. *Orchites, & radij, & amara Pausia baca.* Aen. v. *sed amœna piorum Concilia, Elysiumq; colo: huc casta Sibylla Nigrarum,* &c. idem in Pharmac. *duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,* &c. idem in Palæmone. *Et succus pecori, & lac subducitur agnis.* Idem Aen. IIII. *Quid struis aut qua spe inimica in gente moratur?* Idem Aen. I. *Posthabita coluisse Samo: hic illius arma.* Idem lib. 10. *Mæonia generose domo, ubi pinguia culta,* &c. Interdum non solùm non eliditur, verum etiam corripitur, etiam si sit vocalis natura longa, aut etiam dipthongus, vt suprà Od. v. *Et Esquilinæ alites.* & sat. IX. lib. I. *Si me amas (inquit) paulum hic ades.* Catullus in Mamurr. & Cæs. *Vno in lectulo erudituli ambo.* Idem ad Camerium. *Te quæsiuimus in minore campo, Te in Circo, te in omnibus tabernis.* Virg. Aen. VI. *Nomen, & arma locum seruant, te amice nequiui Conspicere,* &c. idem lib. 3. *Insulæ Ionio in magno.* idem Pharm. *an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Lucr. lib. 4. *Nam si abest, quod ames, præsto simulacra tamen sunt Illius, & nomen dulce obuersatur ad aures.* Idem lib. 5. *Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur Pana.* Idem lib. 2. *Vinam progeniem, qui in oras luminis edant.*

Contraque lucrum nil valere] Etiam Anacr. queritur in amore nihil valere genus, sapientiam, mores: solamq; pecuniam spectari: prætereà ostendit pecuniam cùm rebus omnibus humanis pestem afferre, atque interitum, maximè miseris amantibus esse calamitosam, & capitalem, his verbis Ἀπόλοιτο πρῶτος αὐτὸς ὁ τὸν ἄργυρον φιλήσας. Διὰ τοῦτον οὐκ ἀδελφὸς· Διὰ τοῦτον οὐ τοκῆες· Πόλεμοι, φόνοι δι' αὐτόν· Τὸ δὲ χεῖρον, ὀλλύμεσθα Διὰ τοῦτον οἱ φιλοῦντες. hac eadem de re lege eleg. nonam Tibull. lib. I.

simul] simul vt, vt sæpe alibi.

inuerecundus Deus] Bacchus. contrà sup. Od. XXVII. lib. I. *verecundumq; Bacchum Sanguineis prohibete rixis.* Inuerecundum hoc loco Bacchum dicit, quia, qui immoderatè vinum biberunt, nihil verentur.

Feruidiore mero arcana promorat loco] quæ tacenda erant, me, vt proloquerer, coegerat: è pectore in lucem protulerat. sic lib. I. sat. 4. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.* Ouid. lib. I. de arte. *Tunc aperit mentes æuo rarissima nostro Simplicitas, artes excutiente Deo.* sic Alcæus. Οἶνος ἀνθρώποις δίοπτρα, id est, vinum hominibus est instar dioptræ, qua cognoscantur eorum mores.

Quod si meis inæstu, &c.] horum, qui deinceps sequuntur, quattuor versuum, hęc mihi videtur esse sententia. Quòd si hæ iniuriæ, quę mihi ab Inachia inferuntur, iustum, ac liberum mihi dolorem commouerint, meque ita irritarint, vt has inanes querelas, & indignationes, quibus non modò non consanescit amoris vulnus, verum etiam recrudescit, ex animo deponere, ac delere possim: desinam impudenter cum potentioribus contendere: vel non pudebit me cedere superioribus.

vt hęc ingrata ventis diuidat] id est, vt hæc amoris pabula eijciam ex animo. *uentis diuidat,* id est, dissipet, discutiat: ex animo meo deleat. vide annot. ad Od. XXVI. lib. I. ibi *Tradam proteruis in mare Creticum,* &c.

Fomenta] amoris fomenta sunt, nisi fallor, eæ omnes cogitationes, quæ dolorem, & curam ex amore proficiscentem, alunt, fouent, amplificant. Lucr. appellat *amoris pabula* lib. 4. *Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris, Abstergere sibi.* Prop. alimenta lib. 3. *Crescit enim assiduè spectando cura puellæ: Ipse alimenta sibi max ma prabet amor.* Horat. epist. ad Iul. Florum lib. I. *fomenta curarum* appellat curarum segetem, ac materiam. *quòd si frigida curarum fomenta relinquere posses,*

ses, Quo te cælestis sapientia duceret, ires.

Desinet imparibus certare summotus] locus est, meo quidem iudicio, perobscurus: quem sic explano: *summotus pudor*: id est, impudentia desinet certare cum æmulis me superioribus: proinde ac si ita dicat, desinam vsque eò esse impudens, vt certem cum superioribus: Nam & lib. 1. epist. ad Claud. Neronem per depositum pudorem, impudentiam significat. *quòd si Depositum laudas ob amici iussa pudorem*: vel hoc modo: desinam deposito pudore contendere cum potentioribus, id est non pudebit me iam finem cum potentioribus pugnãdi facere: summoto pudore desinam iam cum superioribus certare, id est, non iam me pudebit à superioribus vinci.

Vbi hæc seuerus te palàm] posteaquàm te audiente hæc iactaueram ac probaram: abs te dimissus, redibam tamen ad illam amore coactus.

ferebar incerto pede Ad non amicos, &c.] tametsi constitueram animum obfirmare, ne Inachiã expeterem, ne'ue amarem: ego tamen ad eas ędes, quæ mihi tam iniquæ, atque inimicæ fuerant, recurrebam: ad ea vestibula, super quæ iacueram noctes totas, reuertebar. sic Tibull. lib. 2. eleg. VII. *Iuraui quoties rediturum ad limina nunquam? Cum benè iuraui, pes tamen ipse redit.* & Lucre. lib. 4 *At lacrymans exclusus amator limina sæpe Floribus, & sertis operit, postesq; superbos Vnguit amaricino, & foribus miser oscula figit.* Est autem miserrima amãtis conditio, cum ab ea puella, de qua se benè meritum esse existimat, & quam ex animo amabat, iniuste læsus, amandi tamen finem facere nõ potest. tum enim cum odio pugnat amor: quo grauius malum amanti accidere nullum potest. id declarat Catull. hoc elegantissimo epigr. ad Lesbiam. *Dicebas quondam, solum te nosse Catullum Lesbia, nec præ me uelle tenere Iouem. Dilexi tum te, non tantum ut uulgus amicam: Sed, pater ut gnatos diligit, et generos. Nunc te cognoui. quare et si impensius uror, Multo mi tamen es uilior, et leuior. Qui potis est? inquis. quòd amantem iniuria talis Cogat amare magis, sed benè uelle minus.* amare magis autem (ut dicam ὅδ' οὐ πάρεργον) valet magis vri, & μᾶλλον ἐρᾶν, non μᾶλλον φιλεῖν. eiusdem argumenti est etiam hoc in eandem. *Odi et amo. quare id faciam, fortasse requiris. Nescio, sed fieri sentio, & excrucior.* eodem pertinet illud Græcorum epigr. quo negat amatorem uerum esse, quod vulgo dici solet, contumelia amorem dissolui, quippe qui experiatur puellæ suæ contumelia amoris sui insaniam magis irritari, atque excitari. sic habet epigr. Ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε. μάτην ὅδε μῦθος ἀλᾶται. Ὕβρις ἐμὴν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην.

Limina dura, quibus lumb.] ab hoc loco non abhorret ille Od. x. libr. 3. *Non hoc semper erit liminis, aut aquæ Cælestis patiens latus.*

Nunc glorian. quamlib. mulierc.] nunc uix dum Inachiæ amore solutus, Lyciscum puerum quauis muliere molliorem perditè amo.

Vnde expedire] quo me amore explicare, ac soluere nõ possint amici, neq; liberè monendo, ac reprehendendo: neq; grauiter, & cõtumeliosè obiurgãdo.

Libera consilia] infr. sat. 4 lib. 1. tria proponit, quibus sua quisque uitia corrigere possit, his uerbis. *fortassis et istinc Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus, consilium proprium.*

Sed alius ardor, &c.] alius amor. Lucr. lib. 4 nõ minimum hoc esse ostendit è remedijs amoris, *aliò conuertere mentem: Et iacere humorem collectum in corpora quæq;, Nec retinere semel conceptum unius amore, Et seruare sibi curam, certumq; dolorem. Vlcus enim uiuescit, et inueterascit alendo, Inq; dies glíscit furor, atque ærumna grauescit, Si non prima nouis conturbes uulnera plagis, Vulgiuagaq; uagus Venere ante recentia cures.* Pausan. in Ach. (vt supra diximus) tradit aquam Selemni flu. mederi animis amore saucijs.

teretis] proceri : vel membris teretibus,solidis,& politis.

Longam renod. comam] religantis : in nodum colligentis.alebant enim comam formosi,& impudici pueri,vt annot. sup. ad Od. x. li.4.

Ode 12.

In anum fœdam, ac fœtidam, quæ se ab eo subigi cupiebat.

QVID tibi uis mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi quid've tabellas
Mittis nec firmo iuueni,neque naris obesæ?
Nanque sagacius unus odoror,
Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis:
Quàm canis acer, ubi lateat sus.
Quis sudor uietis, & quàm malus undique membris
Crescit odor,cùm pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare: nec illi
Iam manet humida creta,colorque
Stercore fucatus crocodili: iamque subando
Tenta,cubilia,tectaque rumpit:
Vel,mea cum sæuis agitat fastidia uerbis:
Inachia langues minus, ac me.
Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
Mollis opus. pereat malè,quæ te
Lesbia quærenti taurum,monstrauit inertem:
Cum mihi Cous adesset Amyntas,
Cuius in indomito constantior inguine neruus,
Quàm noua collibus arbor inhæret:
Muricibus Tyrijs iteratæ uellera lanæ,
Cui properabantur? tibi nempe.
Ne foret æquales inter conuiua, magis quem
Diligeret mulier sua,quàm te.
O ego non felix,quam tu fugis,ut pauet acreis
Agna lupos,capreæque leones.

C O M M E N T A R I I.

nigris dignissima barris] valentissimis ac mentualissimis amatoribus dignissima: vel propriè & litteratè,elephantis digna,non viris. nonnulli existimant significari nefarium concubitum,id est,auersum.in cod.Faer.neq; vsquam alibi,si bene memini,scriptum est *longis dign. barr.*

tabellas] litteras,epistolas.

nec firmo] non admodum ſtrenuo in certamine Venereo.

neque nares obeſæ] ſic habent omnes fere uet. cod. non *nec naris*. ſignificat hanc mulierem eſſe immundam ac fœtidam: quod cùm ita ſit, ſibi illius immunditiem, ac fœtorem uirulentum placere non poſſe, utpote qui ſit ſagaciſſimus, ac naris emunctiſſimæ.

Nanque ſagacius] Cic. ad Att. lib. VI. *illud præterea μυστικώτερον ad te ſcribam: tu ſagacius odorabere.*

Polypus] polypus narium morbus. *caruncula eſt* (inquit Corn. Celſus lib. 6.) *modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, et modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit, ut poſt uuam conſpici poſſit: ſtrangulatque hominem, maximè Auſtro, aut Euro flante: fereq; mollis eſt, rarò dura.*

an grauis hirſutis cubet hircus in] an inſit fœtor ille teter in alis. Catul. ad Virronem, *Si cui, Virro, homini ſacer alarum obſtitit hircus.* idem in Rufum, caprum appellat. *Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur Valle ſub alarum trux habitare caper. Hunc metuunt omnes: neque mirum, nam mala ualdè eſt Beſtia,* &c. ibidem *naſorum peſtem* dicit. Horat. ad Torquat. lib. I. epiſt. *capram. Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.*

Quis ſudor, &c.] loquitur iam ſecum de hac anu cum quadam exclamatione, in tertia perſona.

vietis] marcidis, languidis, tempore corruptis, & imminutis. Vietum dictum à uiendo, quod eſt uincire, ut docet Varro lib. quarto de lingua Lat. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *contactum aliquo morbo, bonis exile, et exiguum, et uietum cor fuiſſe.* Idem in Catone maiore, *ſed tamen neceſſe fuit eſſe aliquod extremum, et tanquam in arborum baccis, terræq; frugibus, maturitate tempeſtiua quaſi uietum, et caducum.* Iam cùm tertia huius nominis ſyllaba longa ſit, ut apud Lucre. lib. 3. *Nec ſupra caput eiuſdem cecidiſſe uietam Veſtem*, dicendum eſt duarum uocalium I & E fieri συναίρεσιν, ut apud eundem Lucret. eodem lib. *ſeorſum* eſt diſſyllabum. *At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa Eſſe poteſt anima,* &c. qua de re plura aliàs.

pene ſoluto] pene meo à me depromto, nudato, & expedito: & ita accipiendum eſt uerbum λύειν in Græco illo oraculo, quod Aegeo ab Apolline editum refert Plutarchus. Ἀσκοῦ τὸν προύχοντα πόδα μέγα φέρτατε λαῶν Μὴ λύσῃς πρὶν δῆμον Ἀθηναίων ἀφικέσθαι. vel pene meo languente. alij *pene ſoluto* interpretantur re tranſacta. quod non placet. penem antiqui caudam vocabant, inquit Feſtus.

Indomitam rabiem] libidinem effrenatam, & rabioſam.

properat] hęc anus. alij legunt *properas*: quos ego neque ſequor, neque refello. ſcripturam, quam in omnibus codicibus reperi, tueor, ac retineo.

illi] anui. quidam volunt legi illis, vt ſubaudiatur membris. ſed reclamant omnes codices. volunt autem ijdem legi hæc omnia in ſecũda perſona *properas, rumpis, agitas*, quæ ſcriptura mihi placeret, ſi eam vetus aliquis codex comprobaret.

creta] ad candefaciendum, qualem uim habet & ceruſſa. Mart. lib. 6. *Pſilothro nitet, aut acida latet oblita creta.*

Stercore fucatus crocodili] Paulus Aegineta ſcribit crocodili terreſtris fimum, porriginem, & furfures abſtergere, his uerbis, ἡ δὲ τῶν χερσαίων κροκοδείλων κόπροι ἀλφὸ ἀπορύπτει. Sola autem Lybia terreſtres crocodilos alit, ut ſcribit Pauſan. Corinth. duorum ferè magnitudine cubitorum. Iam uerò è crocodili ſtercore, ſeu fimo, fucum fieri declarat & Clemens Alexand. his uerbis, in mulieres ſuæ ætatis inuehens, Κροκοδείλων ἀποπάτοις χρώμεναι, καὶ

φυτεύειν ἀφροῖς ἰσχριόμεναι, καὶ τοῖς ὀφρύσι τὼν ἀσβολὼν ἀναματτόμεναι, καὶ ψιμμυθίῳ τὰς παρειὰς ἐντριβόμεναι.

subando] clunes agitando. Festus: *quidam autem suillum genus iccirco Veneri inuisum esse prodiderunt, quia immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, et ardentissimæ libidinis, ita ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare, et subare dicuntur.*

Tenta] penem. Catull. ad Gell. *Nescio quid certè est. an verè fama susurrat, Grandia te medij tenta uorare uiri?* Itaque nomen *tenta*, distinctionis nota separo à uoce sequente.

vel mea cum] disiunctio *uel* pertinet ad alterum *cum*, quod antecedit supra, *cum pene soluto Indomitam properat*, &c. id est, uel cum hęc anus verbis iracundis atque asperis fastidia mea exagitat.

Inachia langues minus, ac me] verba vetulæ ad Horatium. minus langues Inachiæ complexu, quàm meo: minus remissus, aut ignauus es cum Inachia, quàm mecum.

Inachiam ter nocte potes] honestè & pudenter verbum turpe tacuit. quale est illud Terentianum Eunuch. *Ego illum eunuchum, si sit opus, uel sobrius.* & Virgil. Palæm. *Nouimus et qui te, transuersa tuentibus hircis: Et quo, sed faciles nymphæ risere, sacello.*

mollis] languidus, eneruatus.

opus] Venereum.

pereat male, quæ te Lesbia] ordo est, pereat malè Lesbia lęna, quę mihi robustum aliquem, bonisque lateribus iuuenem quærenti, te mihi commonstrauit ignauum, inualidum, atque ad Venerem ineptum.

quærenti taurum] ualidum, firmumque iuuenem. Od. v. libr. 2. *nec tauri ruentis in Venerem, tolerare pondus.*

Muricibus Tyrijs iteratæ] bis tinctæ, διβαφεῖς. uide sup. Od. 7. lib. 1.

Cui properabantur?] cui magna cum celeritate texebantur, uel farciebantur? uide annot. ad Od. VII. lib. 2.

Ne foret æqualeis inter] ut omnium equalium tuorum dici posses fortunatissimus, & puellę, seu amicę tuę carissimus.

vt pauet acreis Agna lupos] sic Theoc. in Cyclope, φεύγεις δ' ὥσπερ ὄις πολιὸν λύκον ἀθρήσασα. Ouid. lib. 1. de arte, *Vtq; fugit uisos agna nouella lupos.* uide sup. ad Od. IIII. huius lib. in princip.

AD AMICOS. Ode 13

Hiemem voluptatibus traducendam.

HORRIDA tempestas cœlum contraxit: & imbres,
Niuesque deducunt Iouem. nunc mare, nunc siluę
Threicio Aquilone sonant. rapiamus amici
Occasionem de die: dumque uirent genua,
Et decet, obducta soluatur fronte senectus.
Tu uina Torquato moue consule pressa meo.
Cetera mitte loqui. deus hęc fortasse benigna
Reducet in sedem uice: nunc & Achæmenia

Perfundi nardo iuuat: & fide Cyllenea
Leuare diris pectora sollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno,
Inuicte mortalis dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus: quam frigida parui
Findunt Scamandri flumina, lubricus & Simois.
Vnde tibi reditum certo subtemine Parca
Rupere: nec mater domum cærula te reuehet.
Illic omne malum uino, cantuque leuato,
Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquijs.

COMMENTARII.

Horrida tempestas cęlum] descriptio turbulentæ tempestatis, qualis est illa apud Hom. ὀδ. ε, Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον Χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε Γαῖαν ὁμοῦ, καὶ πόντον· ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ. sed propius ad Horatianam accedit illa Anacreontis, Μεὶς μὲν δὴ Ποσειδηΐων ἕστηκε· Νεφέλαι δ' ὕδατι βαρύνονται Ἄγριοι δὲ χειμῶνες παταγεῦσιν. adde & illam Archilochi, Γλαῦκε ὅρα· βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται πόντος· ἀμφὶ δ' ἄκρα γυρεὸν ὄρθα ἵσταται νέφος.

& imbres, Niuesque deducunt Iouem] ita cælum est nubilum, niuibusque atque imbribus obscurum, & turbulentum, ut uideatur Iupiter in terram descendere. cęlum enim (inquit Euripides) imbribus refertum in terram decidere cupit ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος ὄμβρου Πεσεῖν εἰς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο.

siluæ] diæresis, ut Od. XXIII. libr. I. *non sine uano Aurarum, et siluæ metu.*

Threicio] Thracio, ut sup. Od. XXIIII. lib. I. *Threicio blandius Orpheo.*

rapiamus amici Occasionem de die] arripiamus (inquit) ex hoc die occasionem hilariter uiuendi. est autem usus uerbo ad rem aptissimo, quemadmodum Ennius, *uiue Vlysses, dum licet, Oculis postremum lumen radiatum rape. Non dixit cape, non pete* (inquit M. Tull. de oratore 3.) *haberet enim moram sperantis diutius esse sese uicturum: sed rape. hoc uerbum est ad id aptatum, quod ante dixerat, Dum licet.*

Dumque virent genua] hac de re sup. diximus ad Od. IX. lib. I. & XIII. lib. 4. sed mihi uidetur Horatius hoc loco Theognidem exprimere uoluisse: qui post illa, quæ dixit de homine iam mortuo, ac sepulto, nulla eum amplius re delectari, nulla postea uoluptate potiri, addit, Ταῦτ' ἐσορῶν κραδίην εὖ πείσομαι, ὄφρα τ' ἐλαφρὰ Γούνατα, καὶ κεφαλὴν ἀτρεμέων προφέρω. veteres autem per genuum viriditatem, vires corporis integras significāt, vt apud Homerum, Agamemnon optat Nestori, vt quali est animo, talibus sit & genibus. sic Hom. ἰλ. δ. Ὦ γέρον, εἴθ' ὡς θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισιν, Ὣς τοι γούναθ' ἕποιτο, βίη δέ τοι ἔμπεδος εἴη. & Theoc. Κυνίσκας ἔρωτι. versu vltimo, ποιεῖν τι δεῖ οἷς γόνυ χλωρόν. Iterum Hom. ἰλ. χ. εἰσόκ' ἀϋτμὴ Ἐν στήθεσσι μένῃ, καί μοι φίλα· γούνατ' ὀρώρῃ eodem pertinent illa apud eundem sæpe repetita. Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.

Et decet] dum fert ætas. Horat. inf. epist. ad Iul. Florum lib. 2. episto versu vltimo,

vltimo, *lasciua decentius ætas.* Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Iam subrepet iners ætas, nec amare decebit,* &c.

obducta soluatur fronte senectus] senectus hoc loco fortasse non ætatem, sed ætatis vitium, tristitiamque ac seueritatem senilem significat, vt & senium. M. Tull. pro Milone, *tota ciuitas confecta senio est.* Statius in Synephebis, *tibi ego Antipho has fero, inquit. senium est eum audio.* hoc igitur dicit, explicetur, seu exporrigatur frons.

Tu vina Torquato moue. &c.] Suprà Od. xxi. lib. 3. *moueri digna bono die.* moue igitur, loco scilicet. profer ex cælla, seu apotheca.

Torquato meo] Horatius natus est L. Manlio Torquato, & M. Aurelio Cotta Consulibus, vt suprà ea Ode, quam modò diximus. notabantur autem ea di Coss nominibus. ita enim tempus significabatur. ex quo more *optima nota, de meliore nota,* & *interiore nota.* Od. 3. lib. 2. *Interiore nota Falerni.*

pressa] calcata. vt sup. Od. x11. lib. 4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum Sigestis.* aliter Od. xxix. lib. 3. *Pressa tuis balanus capillis.*

Reducet] restituet. Prisc. legit *redducet.*

vice] vicissitudine Od. 1111. lib. 1. *Soluitur acris hiems grata uice ueris, & Faoni.* aliter sup. Od. x1111. lib. 4. *plus uice simplici.*

Achęmenia perfundi nardo] Persico, vel Assyrio vnguento nardino, vt sup. Od xi. lib. 11. *Assyriaq; nardo Potamus uncti,* & Od. v11. eiusd. lib. *nitenteis Malobathro Syrio capillos.* sic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταστέφειν ὑπήνην. nardus Achæmenia ab Achęmene Persarum, & Assyriorum Rege Od. 1. lib. 3. *Achæmeniumq; costum* & Od. x11. lib. 2. *quæ tenuit diues Achæmenes.*

fide Cyllenea] lyra Mercuriali, à Mercurio inuenta, vel conformata.

leuare diris pectora sollicitudinibus] curis animos leuare. supra Od. x1. lib. 4. *minuentur atræ Carmine curæ.* & Od. xxx11. lib. 1. ad barbytum. *o laborum Dulce lenimen.* & hac Od. inf. *Illic omne malum uino, cantuq; leuato.*

Nobilis vt grandi cecinit] Chironem significat: cuius pater Saturnus, mater Philyra, vxor Chariclo, de quo sic Apollon. lib. secund. Argon. Ἔνθ' ἵνα δὲ χείρωνα πελώριον ἄλλα μὲν ἵππῳ, Ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαίην τέκεν εὐνῇ. Fuit aũt hic Chiron præstantissimus doctor ac magister, siquidem ei Deus vnus Aesculapius, & duo clarissimi Heroes Iason, & Achilles traditi sunt educãdi, & instituendi. Atque Aesculapiũ quidem medicinã docuit, vt testatur Pindarus εἰδ. γ. πυθ. καὶ τόμιν (Aesculapium) Μάγνητι φέρων πόρεν Κενταύρῳ διδάξαι πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους. Iason aũt ait apud eũdem Pindarũ εἰδ. δ. πυθ. se à parentibus suis Chironi traditũ esse educandum, his verbis, Κρονίδᾳ δέ τράπεν Χείρωνι δῶκαν. quod itẽ cõfirmat Hesiodus in Theogonia. Αἴσων, ὅς τέκεθ' υἱὸν Ἰάσονα ποιμένα λαῶν, Ὃν Χείρων θρέψεν ἐνὶ Πηλίῳ ὑλήεντι. Achillem præterea (quemadmodum hic declarat Horatius) erudijt, eique præcepit in primis, vt pietatem in Deos, & parentes coleret: quod prodidit Pindarus εἰδ. ἕκτῳ. Πυθ. ταύταν εὐωνυμόσυναν ποτὲ ἐν ὄρεσι φαντὶ μεγαλοσθενεῖ φιλύρας υἱὸν ὀρφανιζομένῳ Πηλεΐδᾳ παραινεῖν, μάλιστα μὲν κρονίδαν βαρυόπαν στεροπᾶν, κεραυνῶν τε πρύτανιν θεῶν σέβεσθαι· ταύτας δὲ μήποτε τιμᾶς ἀμείρειν γονέων βίον πεπρωμένον. idem Pindarus de Achille, εἰδ. γ. Νεμ. ξανθὸς δ' Ἀχιλλεὺς τὰ μὲν μένων φιλύρας ἐν δόμοις παῖς ἐὼν ἄθυρεν μεγάλα ἔργα χερσὶ θαμινὰ βραχυσίδαρον ἄκοντα πάλλων, μάχᾳ λεόντεσσιν ἀγροτέροις ἔπρασσεν φόνον, κάπρους τ' ἔναιρεν. &c. id est, flauus autem Achilles in domo Philyræ, & Chironis habitans, puer cùm esset, ludos serios ludebat: crebrò manibus telum mucrone ferreo celerrimum iaciens, leonibus immanibus cędem inferebat, aprosque interficiebat, &c.

grandi]

grandi] non ætate, sed genere, animo, virtute, & spe rerum gerendarum.

alumno] Achilli, quem aluit. atque erudiit. alumnus semper eum significat qui alitur, quanuis amicus quidam meus aliter sentiat. epistol. IIII. lib. I. *Quid voueat dulci nutricula maius alumno*, &c. innumerabilia sunt alia ex bonis scriptoribus exempla.

mortalis, Dea] inest antithesis in his duobus nominibus.

nate puer Thetide] Vbique Homerus Achillem Thetidis filium facit. alij autem, (vt tradit interpres Apollonij lib. I. Argon.) à Philomila quadam natum esse volunt. Catullus in pulcherrimo illo, & elegantissimo carmine de Pelei, & Thetidis nuptijs, ab Homero, & Pindaro dissentiens, scribit Thetidem sibi turpe esse non duxisse Peleo mortali nubere. Nam apud Homerum ἰλ. σ. Thetis in maxima suarum miseriarum parte numerat, quòd ipsa immortalis, mortalis lectum & complexum subire coacta sit. his enim verbis de Ioue queritur, Ηφαισ'· ἦ ἄρα δή τις, ὅσαι θεαὶ εἰσ' ἐν Ολύμπῳ, Τόσσα δ' ἐνὶ φρεσὶν ᾗσιν ἀνέσχετο κήδεα λυγρὰ, Οσσ' ἐμοὶ ἐκ πασέων κρονίδης Ζεὺς ἄλγε' ἔδωκεν; &c. deinde paulò post, καὶ ἔτλην ἀνέρος εὐνὴν Πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα. Pindarus autem in Nem. carm. 4. perspicuè significat Thetidem, cum eam Iupiter in matrimonium Peleo collocare vellet, sese in ignem, leonem, atque alias formas, Protei in morem, vertisse: Peleum verò his omnibus repressis ac superatis, eius nuptias expugnasse. Verba Pidari sunt hæc de Peleo, Πῦρ δὲ παγκρατὲς, θρασυμαχᾶν τε λεόντων ὄνυχας ὀξυτάτους, ἀκμάν τε δεινοτάτων σχάσαις ὀδόντων, ἔγαμεν ὑψιθρόνων μίαν Νηρεΐδων, id est, Peleus autem, cùm ignem omnia superantem, & audacium leonum acutissimos vngues, aciemque horribiliũ dentium cohibuisset, vnam ex Nereidibus vxorem duxit. Idem Isthm. εἰδ. η. narrat Iouem, & Neptunum Thetidis amore mirum in modum flagrasse, deque eius nuptijs diu inter se contendisse, sed Themin, ne has nuptias ita cupidè expeterent, dissuasisse, quia à Parcis constitutum, & prædictum esset, eum, qui ex Thetide nasceretur, patre meliorem ac præstantiorem futurum, telumque Iouis fulmine potentius, missurum, si Iupiter eam duceret vxorem: aut Neptuni tridente, si Neptuno Thetis nuberet. Verba Pindari sunt hęc, Εἶπε δ' εὔβουλος ἐν μέσοισι θέμις εἵνεκεν πεπρωμένον ἦν φέρτερον γόνον ἄνακτα πατρὸς τεκεῖν ποντίαν θεὸν, ὃς κεραυνοῦ τε κρέσσον ἄλλο βέλος διώξει χειρὶ, τριόδοντός τ' ἀμαιμακέτου Δἰῒ μισγομέναν, ἢ Διὸς παρ' ἀδελφοῖσιν. cum Pindaro congruit & Apollonius lib. 4. Argon. Εμπης δ' οὐ μεθίεσκεν ὀπιπτεύων ἀέκουσαν, Εἰσότε οἱ πρέσβειρα θέμις κατέλεξεν ἅπαντα, Ως δή τοι πέπρωται ἀμείνονα πατρὸς ἑοῖο Παῖδα τεκεῖν. Homeri interpretes tradunt ἰλ. α. Iouem Thetidem vsque ad Caucasum montem esse persecutum, stuprumque ei per vim inferre conatum, verùm à Prometheo, ne id faceret, esse deterritum.

Te manet] tibi debetur, tibi parata est. vide suprà annot. ad Oden XXVIII. lib. I.

Assaraci tellus] sic Virgilius Aeneidos primo, Assaraci domum eos, qui à Troianis orti sunt, appellat. *ueniet lustris labentibus ætas, Cum domus Assaraci Phthiam, clarasq; Mycenas Seruitio premet.* Assaraci autem, & duorum eius fratrũ Ili & Ganymedis pater fuit Tros, Trois Erichthonius, Erichthonij Dardanus, Dardani Iupiter: Assaraci filius Capys Anchisæ pater. vide Hom. ἰλ. υ. & Dionysium Halicarnass. ἀρχ. α. Assaraci tellurem Troiam intellige.

Scamandri flumina] sic suprà Od. VI. lib. 2. *Galesi flumen.*

subtemine] *subtemine* legendum, vt est scriptum in omnibus fere codic manuscriptis Vaticanis, & Faer. Iann. Rain. Vrs. Torn. non *subtegmine*. & item apud Catull. carmine de nupt. Pelei, & Thetid. *Currite ducentes subtemina, currite fusi.*

est

est aūt subtemen filum, quod stamini subtexitur: vel, vt Varro, quod subit stamini. ex quo loco quidam dicendum putant *subflamen*. Terent. in Heautont. *anus subtemen nebat*. vbi vulgò legitur *subtegmen*.

mater cærula] Pindarus ποντίαν θεὸν, id est, marinam Deam appellat. idem Hora. sup. Od. XVII. lib. I. Circen vitream, id est, marinam, & in aqua habitantem.

Illic omne malum, &c.] apud Hom. ἰλ. ι. qui ad Achillem, vt illum placarent, missi sunt, offendunt eum in naui citharę cantu ægritudinem animi lenientem. sic Hom. Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ Καλῇ, δαιδαλέῃ, &c. Hesiodus autem in Theogon. maximum dicit hominibus esse ęgritudinum, & mærorum solatium, ac leuamentum, si quis cantor Musarum famulus ac minister, eorum, qui olim vixerint, Deorumque immortalium laudes cantibus & carminibus suis concelebret. versus Hesiodi posuimus ad Od. XXVI. lib. I. Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχήμενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων, &c. Itaque meritò hoc loco Horat. vinum & cantum ęgritudinis alloquia, id est, solatia, καὶ παραμύθια appellat.

ęgrimonię] ægritudinis. vtitur infrà Od. XVII. eodem nomine. *Fastidiosa tristis ægrimonia*. Cic. ad Att. lib. XII. *ferrem grauiter, si noua ægrimonia locus esset*.

Deform. ægr. dulcib. alloq.] sic reperi scriptum in omnib. cod. manuscr. tum Vatic. tum alijs sine copulatione & ante vocem *alloquijs*: neque est quòd quisquam de scripturæ veritate dubitet. corruperant autem hunc locum ij homines, qui cùm in litteris cæcutiunt, videri tamen volunt perspicaces, atque oculati. hęc igitur verba *dulcibus alloquijs* coniungenda sunt cum illis, quæ antecedunt, *vino, cantuq;*, vt vinum & cantum intelligamus dici ab Horatio ægritudinis alloquia, id est, vt Latini loquuntur, solatia. Græci enim solatium παρηγορίαν, & παραμύθιον nominant, id est, verbum de verbo, alloquium. Atque hunc locum ita esse intelligendum vir quidam doctissimus professus amicum, & meo me quasi onere leuare, measque parteis agere gestiens, non ita pridem docuit.

AD MAECENATEM.] Ode 14.

Phrynes amorem causam esse, quamobrem promissos Iambos non absoluat.

MOLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem sensibus,
Pocula letheos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas occidis sæpe rogando.
Deus, deus nam me uetat,
Inceptos olim, promissum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium:
Qui persæpe caua testudine fleuit amorem
Non elaboratum ad pedem.

Vreris

Vreris ipse miser. quòd si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua. me libertina neque uno
Contenta Phryne macerat.

COMMENTARII.

Mollis inertia] mollities, μαλακότης, laboris impatiens ignauia.

ducentia somnos] adducentia, seu afferentia somnos, ὑπνωτικά, ὑπνοποιά, quæ somnos gignunt, & (ut Virg. loquitur) *soporifera*. aliter dixit idem Virg. lib.4. *potes hoc sub casu ducere somnos?*

traxerim] hauserim, biberim. Virg. Aen. 6. *Lethei ad fluminis undam Securos latices, et longa oblinia potant.* sic Horat. saty. VI. libr.2. *Ducere sollicitæ iucunda obliuia uitæ.*

occidis sæpe rogando] toties me rogas, ut eneces: persæpe me rogas.

Deus, Deus] Cupido deus potentissimus, & imperiosissimus. magna autem uis inest in huiusmodi repetitionibus *Ilion, Ilion* Od. III. lib.3. *Posthume, Posthume* Od. XIII. lib. 2. *Ibimus, ibimus* Od XVII. eiusd.

ad vmbilicum adducere] absoluere, finire. solebant enim veteres illi librorum suorum tegumenta umbilicis ornare. Catull. ad Varum. *Noui umbilici, lora rubra, membrana Desecta, plumbo et pumice omnia æquata.* Mart. lib.4. *Ohe iam satis est, ohe libelle, Iam peruenimus usque ad umbilicos.*

Non aliter Samio] Bathyllum Anacreontis delicias fuisse, ex eius carminibus intelligere licet.

Anacreonta Teium] sup. Od. XVII. libr.I. *et fide Teia Dices laborantes in uno*, &c. Traditum est Anacreontem interrogatum, cur carmina non scriberet in Deos, sed in pueros, respondisse hos nobis deos esse: Pindarus quidem, qui Anacreonte posterior fuit, scribit ἰσθμ. εἰδ. 6. ueteres poetas lyricos formosorum puerorum amores canere solitos esse: non enim illo tempore Musam mercenariam, neque lucri studio deditam fuisse. uerba Pindari sunt hæc, οἱ μὲν πάλαι ὦ Θρασύβουλε φῶτες, ὅσοι χρυσαμπύκων ἐς δίφρον μοισᾶν ἔβαινον, κλυτᾷ φόρμιγγι συναντόμενοι ῥίμφα παιδείους ἐτόξευον μελιγάρυας ὕμνους, ὅστις ἐὼν καλὸς, εἶχεν Ἀφροδίτας εὐθρόνου μνάστειραν ἁδίσταν ὀπώραν. ἁ μοῖσα γὰρ, οὐ φιλοκερδής πω τότε ἦν, οὐδ' ἐργάτις, &c.

Non elaboratum ad pedem] ex Anacreontis paucorum, qui ad nos peruenerunt, uersuum lectione, cuius intelligere licet, incredibilem in eo esse carminis facilitatem, ac simplicitatem: sed, quam tamen nullus labor, nulla cura, nulla cogitatio consequi posse uideatur.

Vreris ipse] Tu quoque Mæcenas amore flagras.

quòd si non pulchrior ignis] id est, quòd si Helena, quæ Paridem amore incendit: uel quæ Troiani incendij causa fuit, non erat tua puella formosior: tuo te bono oblecta, eoque fruere: uel eo contentus esto.

nec vno Contenta] Terent. Eunucho. *quia Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit.*

Phryne] commemoratur ab Athenæo li.14. meretrix huius nominis Phryne Thespiensis, usque adeò uenusta, & eximia forma, ut cum in iudicium capitis adducta esset, plurimisque & grauissimis criminibus premeretur, nulla ei res alia ad absolutionē fuerit suffragata, quàm formæ præstantia. Nam Hyperides

rides orator, qui eam defendebat, cum esset hæc opinio, iudices eam condemnaturos, constituit eam in eorum conspectu, tunicasque à pectore abscidit, vt nudas eius papillas, & nudum pectus aspicerent: tantamque & oratione, & hoc facto iudicum misericordiam commouit, cum eam tanquam Veneris sacerdotem oleo perfunderet, vt iudices religione quadam animis eorum occupatis, ac deterritis, non sint ausi eam condemnare: qua absoluta Euthias accusator iratus quod è iudicio victus in re tam aperta discessisset, nullam postea causam dixit.

AD NEAERAM.] Ode 15.

Non seruatam ab ea fidem conqueritur.

NOX erat, & cælo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera:
Cum tu magnorum numen læsura deorum
In verba iurabas mea,
Arctius, atque edera procera astringitur ilex
Lentis adhærens brachijs:
Dum pecori lupus, & nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare:
Intonsosq; agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multùm uirtute Neæra:
Nam, si quid in Flacco uiri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes:
Et quæret iratus parem.
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
At tu, quicunque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo:
Sis pecore, & multa diues tellure licebit:
Tibiq; Pactolus fluat:
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati:
Formaque vincas Nirea;
Eheu, translatos aliò mœrebis amores:
Ast ego vicissim risero.

COMMENTARII.

Nox erat] sic Virg. Aen. III. *Nox erat, & terris animalia somnus habebat* & 4. *Nox erat, et placidum carpebant fessa soporem Corpora*, &c. Apollon. lib. 3. Argon. Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας. οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ Ναῦται εἰς Ἑλίκην τε, καὶ ἀστέρας ὠρίωνος Ἔδρακον ἐκ νηῶν, &c.

& cælo fulg. luna ser. Int. minora,] suprà Od.XII. *uelut inter ignes Luna minores.*

In verba iurabas mea] iurare in verba, sermo militaris Cesar. lib.1. de bello ciuili. *Princeps Petreius in hac uerba iurat ipse: ad idem iusiurandum adigit Afranium: subsequuntur tribuni militum.* T. Liuius lib.3. *Nobis uerò* (inquit Quinctius) *nihil delictu opus est, cum, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in uerba iurauerint, conuenturos se iussu Consulis.* Idem lib.45. *omnes, qui in consulis uerba iurauerint.* Horat. Od. prox. *Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint Vadis leuata, ne redire sit nefas.* & epist.1. lib.1. *Nullius addictus iurare in uerba magistri.* est autem *in uerba iurare*, uerbis ab altero conceptis, iurare se ita fecisse, vel non: facturum, vel non. verumtamen non dissimulabo me scriptum reperisse in lib. Don. *In nota iurabas.*

Arctius, atque edera, &c.] me arctius amplectens, quàm ab edera astringitur ilex. sic Catull. carm. in nuptias Iuliæ. *Mentem amore reuinciens, Vt tenax edera hac, & hac Arborem implicat errans.* ibidem. *Lenta quin uelut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* Hor. sup. Od.XXXI. lib.1. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero Lasciuis ederis ambitiosior.*

Orion.] de Orione diximus sup. ad Od.XXVIII. lib.1.

Intonsosq;] sup. Od.XXI. lib 1. *Intonsum pueri dicite Cinthium.* ἀκερσεκόμαν dicunt Græci.

O dolitura mea, &c.] minatur Neæræ se amorem suum, ab ea in aliam translaturum.

Nam, si quid in Flacco viri est] id est, si quid virtutis. appellata est à viro virtus, inquit M. Tull. Tuscul. II.

parem puellam.

Nec semel offensæ, &c] locus est obscurus, quem sic declaro. Nec, si certo, & uero dolere affectus fuero, constantia mea, quę me diu tuos mores, tuamq; iniuriam perferre coegit, cedet tuæ formæ semel offensæ, id est, quę semel offenderit, quæ semel peccarit: quæ mihi semel offensa atque inuisa, dum alios amas, fuerit. Ea autem est interdum nominis offensus, significatio, apud bonos scriptores. sic M. Tullius, existimationem ordinis senatorij, offensam dixit, propterea quòd senatores malè administrabant iudicia. Verr. de iuredicundo. *Si me animus, atque amor in Remp. existimatioque offensa nostri ordinis, ac iudiciorum non hoc facere coegisset*, &c. Idem in frumentaria. *o miserum, atque inuidiosum, offensumq; paucorum culpa, atque indignitate ordinem senatorium.* Idem Catilin.1. *Et, si me meis ciuibus iniuria suspectum tam grauiter, atque offensum uiderem: carere me aspectu ciuium, quam infestis oculis omnium conspici mallem.* Idem pro Sextio. *alius'ne est aliquis improbis peculiaris populus, cui nos offensi, inuisiq; fuerimus?* Idem pro Cluentio. *etiam si is inuidiosus, aut multis offensus esse uideatur: etiam si eum oderitis*, &c. Idē ad Attic. lib.2. *scito nihil unquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quam hunc statum, qui nunc est.* talia sunt *tacitus, iratus*, quę tametsi à verbis taceo, iuro manent, vocemq; habeant patiēdi, significant actionem tamen. Porphyrio autem *offensa formæ* interpretatur *periurio pollutæ*. quod si cui placeat magis, non reclamabo. offensus etiam nonnunquā idem ualet, quod infensus, & iratus propterea, quòd, qui offensi, & læsi fuerunt, irasci solent. Plancus Ciceroni lib.1. epist. *Si hominem offensum mihi, coniunctum cum Rep. non sublevassem.* Propert. lib.3. *Offensa illa mihi, non tibi amica dedit.*

Si certus intrarit dolor] si certum animo dolorem conceperit Flaccus: si certus in animum Flacci se insinuarit dolor. subaudiendum enim in verbo intrarit, in mentem, aut in animum Flacci: & ita loquitur M. Tull. de orat. secundo.

do. definitio in sensum, & in mentem iudicis intrare non potest. Corn. Tacitus lib. I. annalium. *pauidos, & conscientia uecordes intrat metus.*

At tu, quicunque es.] ἀποστροφὴ ad æmulum, seu riualem suum.

felicior] qui nunc Neæra frueris, me extruso, atque expulso.

meo malo] meo incommodo exultas, quòd spernor à Neæra.

licebit] licebit per me sis opulentissimus, sapientiss. pulcherrimus. sic loquitur saty. II. lib. 2. *licebit ille repetia, natales, aliosue dierum Festos albatus celebret.*

Nec te Pythagoræ fallant] & quanuis philosophiam Pythagoricam perdidiceris, animoque comprehenderis. de Pythagora diximus sup. ad Od. XXVIII. lib. I.

Formaq; vincas Nirea] quo nemo, Achille excepto, ad bellum Troianum pulchrior profectus est Hom. auctore ἰλ. β. vt ann. sup. ad Od. XX. lib. 3. *Qualis aut Nireus fuit*, &c. sed quòd hoc loco formam in amore haud multùm valere significat Horatius, Pausanias in eandem sententiam tradit Achaicis, ædificium quoddam fuisse in Aegiria: & in eo, Fortunæ signum, quod Amaltheę cornu in manu teneret: tùm huic signo proximum astitisse Cupidinem pennigerum: Atque huius operis hanc fuisse significationem, fortunam magis, quàm formam in amore dominari.

Eheu, translatos aliò] tale est illud Od. V. lib. I. *Heu, quoties fidem, Mutatosq; deos flebit, & aspera Nigris aquora uentis.* sic Tibull. lib. I. eleg. V. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto. Versatur celeri sors leuis orbe rote.* Iam quemadmodum hic *marebit amores*, sic epist. ad Mæcen. II. lib. I. dixit *marere fugam. Atque inter uina fugam Cynara marere proterua.*

QVERITVR BELLORVM CIVILIVM nullum esse finem. Ode 16.

ALTERA iam teritur bellis ciuilibus ętas,
Suis & ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi ualuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Aemula nec uirtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Nouisq; rebus infidelis Allobrox:
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Annibal:
Impia perdemus deuoti sanguinis ętas:
Ferisq; te rursus occupabitur solùm.
Barbarus, heu, cineres insistet uictor: & urbem
Eques sonante uerberabit ungula:
Quæque carent uentis, & solibus, ossa Quirini,
Nefas uidere, dissipabit insolens.
Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia: Phocæorum
Velut profugit execrata ciuitas:

Agros, atque Lareis proprios, habitandaq; fana
Apris reliquit, & rapacibus lupis:
Ire, pedes quocunque ferunt: quocunque per undas
Notus uocabit, aut proteruus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in hæc: simul imis saxa renarint
Vadis leuata, ne redire sit nefas:
Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare seu celsus procurrerit Apenninus:
Nouaq; monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuuet ut tigreis subsidere ceruis:
Adulteretur & columba miluio:
Credula nec fuluos timeant armenta leones:
Ametq; salsa leuis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abscindere dulceis,
Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege. mollis, & expes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est uirtus, muliebrem tollite luctum:
Etrusca præter & uolate littora.
Nos manet Oceanus circumuagus: arua, beata
Petamus arua, diuites & insulas:
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis:
Et imputata floret usque uinea:
Germinat & nunquam fallentis termes oliuæ:
Suamq; pulla ficus ornat arborem:
Mella caua manant ex ilice: montibus altis
Leuis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussæ ueniunt ad mulctra capellæ:
Refertq; tenta grex amicus ubera:
Nec uespertinus circum gemit ursus ouile:
Nec intumescit alta uiperis humus:
Pluraq; felices mirabimur, ut neque largis
Aquosus Eurus arua radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis:
Vtrunque rege temperante cælitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus:
Neque impudica Colchis intulit pedem,

Non huc Sidonij torserunt cornua nautæ:
Laboriosa nec cohors Vlyssei.
Nulla nocent pecori contagia: nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.
Iupiter illa piæ secreuit littora genti,
Vt inquinauit ęre tempus aureum:
Aere, dehinc ferro durauit sęcula. quorum
Pijs secunda uate me datur fuga.

COMMENTARII.

Altera iam teritur bellis] ætas triginta annorum spatium continet, ut supra admonui ad Od. x. lib. 2. Prior igitur ætas bellis ciuilibus uexata, ea est, quæ intra Syllæ & Sulpicij, Octauij & Cinnæ, Marij & Syllę, Pompeij & Cęsaris tempora uertitur. M. Tull. epist. lib. 4. ad M. Marcell. *Omnia sunt misera in bellis ciuilibus, quæ maiores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe iam sensit.* Idem Philipp. VIII. *Sylla cum Sulpicio de iure legum, quas per uim latas Sylla dicebat, contendit: Cinna cum Octauio de nouorum ciuium suffragijs: rursus cum Mario, & Carbone Sylla, ne dominarentur indigni, & ut clarissimorum hominum crudelissimam puniretur necem. De proximo bello ciuili non libet dicere: ignoro causam: detestor exitum. Hoc bellum quintum ciuile geritur, atque omnia in nostram ætatem inciderunt.*

Suis & ipsa Roma uiribus] sic sup. Od. VII. *ut sua Vrbs hæc periret dextera.*

Marsi] à quibus Marsicum bellum appellatum, quorum dux Propedius, ut sup. annotauimus ex Strabone ad Od. XIIII. lib. 3.

Porsenæ manus] Porsena dux Etruscorum, de quo uide T. Liuium. libr. 2. annalium.

Aemula nec uirtus Capuę] M. Tull. in ea orat. quam habuit in senatu de lege agr. contra Rull. sic ait. *Maiores nostri Capua magistratus, senatum, consilium commune, omnia denique insignia Reip. sustulerunt: neque aliud quicquam, nisi inane nomen Capuæ reliquerunt, non crudelitate (quid enim illis fuit clementius, qui etiam externis hostibus uictis sua sæpissimè reddiderunt?) sed consilio, quòd uidebant, si quod Reip. uestigium illis mœnibus contineretur, urbem ipsam imperio domicilium præbere posse.* Idem in ea, quam habuit ad populum contra eundem, dicit populum Rom. tres solum urbes in terris omnibus, Carthaginem, Corinthum, Capuam statuisse posse imperij grauitatem, ac nomen sustinere. *Deleta Carthago est* (inquit) &c. *De Capua multum est, & diu consultatum. Extant litteræ, Quirites, publicæ: sunt S.C. complura.*

Spartacus] de Spartaco seruorum duce, & bello seruili ab eo conflato, diximus supra ad Od. XIIII. lib. 3.

Nouisque rebus infidelis] Cęsar commentar. de bello Gallico lib. 3. & 4. scribit omnes Gallos rebus nouis studere, & ad bellum celeriter, mobiliterque excitari. Potest igitur fieri, ut Horatius hoc loco nomine Allobrogum, qui Ciceronis, & Cæsaris ætate fuerunt pacati, ceteros Gallos significet, qui Romanorum imperium non ęquo admodum animo perferebant. Quanquam mihi fit uerisimilius Allobrogum nominę, Allobroges ipsos, non alios Gallos, intelligi. Neque me mouebit, quòd obijcit Glareanus, Allobroges in coniuratione

illa

illa Catilinaria, populi Rom. maiestatem conseruare, quàm coniuratorum cõsilijs assentiri, & fauere maluisse: neque vsquam alibi alienos à populo Roma. animos habuisse: quare non facilè explicari posse, quamobrem nunc eos dicat Horatius infideles: sed hæc (ut dixi) non me mouent. Non enim, si nihil moliti sunt aduersus populum Rom. continuò sequitur, metuendum non fuisse, ne facerent. Præterea infideles non hi solum appellantur, qui fidem non seruant: quales sunt perfidi; sed & ij, quibus tutò non creditur, & qui data occasione libenter, & cupide sint nocituri, fidemq; violaturi. Itaque M. Tull. Catil. tertia, hanc Allobrogum in rebus tam turbulentis, & periculosis quietem, atque hoc ocium non eorum erga populum Rom. caritati, aut fidei, aut cõstantiæ tribuendum esse censet; sed Deorum in populum Rom. beneuolentiæ, ac benignitati. sic enim scribit eo loco. *Iam verò illa Allobrogum sollicitatio à Lentulo, ceterisque domesticis hostibus, tanta res, tam dementer credita et ignotis, et barbaris, commissaq; litteræ nunquam essent profectò, nisi à Dijs immortalibus huic tantæ audaciæ consilium esset ereptum.* Præterea constat ex oratione M. Tull. de prouinc. coss. Allobroges non perpetuò in officio, neq; in fide erga populum Rom. mansisse, his uerbis. *Modò C. Pontinius fortissimus uir ortum repente bellum Allobrogium, atque hac scelerata coniuratione excitatum, prælijs fregit, eosq; domuit, qui lacessierant.* Postremò in oratione pro M. Fonteio, Belgarum, & Allobrogum infidelitatem disertè notat idem Cicero his verbis. *quibus neque propter iracundiam, fidem: neque propter infidelitatem, honorem habere debetis.* Nam hos significari declarant ea, quæ tribus pagellis post sequuntur. *Vos Belgarum, atque Allobrogum testimonijs non credere timetis?* quidam vir doctus hunc locum ita uidetur intelligere, vt Allobroges eò dixerit Horatius infideles nouis rebus, quia se præbuerint in eos infideles, qui nouis rebus studerent, nempe in coniuratos. hæc enim illius verba sunt, in commentarijs eius in Catilinariam tertiam. *sed illi cum simularent se ei consilio fauere, totam rem tamen ad Q. Fabium Sangam detulerunt. unde dictum est ab Horatio. Nouisq; rebus infidelis Allobrox.* Mihi autem hæc sententia probari nullo modo potest. Nam cum Horatius Allobroges hic cum Marsis illis, qui bellũ Marsicum excitarunt, cum Porsena, cum Capua, Spartaco, Germanis, Annibale numeret, qui fuerunt hostes populi Rom. perspicueq; hoc dicat Horatius, Romam, quæ hostibus externis restiterit, aut quæ ab hostibus externis labefactari nõ potuerit, à ciuibus euerti: pugnantia loqueretur, si hunc sensum probaremus. Multa in Allobroges M. Tull. pro Fonteio. Sed dici potest, eum inseruire causæ.

Nec fera cærulea, &c.] cærulea iuuentute. Sed cur cæruleam appellat? an quòd se Germani cæruleo colore inficiunt, vt formidolosiores sint in prælijs? quod quidem de Germanis à quoquam memoriæ proditum esse non memini. At de Britannis sic Cæsar lib. 5. *Omnes uero se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atque hoc horridiore sunt in pugna aspectu.* Item Propert. lib. 2. *Nunc etiam infectos demens imita e Britannos, Ludis & externo tincta nitore caput.* an quòd Germani ferè omnes cæruleis sunt oculis? quæ ratio probabilior est. nam etiam hoc traditum est à Corn. Tacito.

Parentibusque abominatus Annibal] eorum parentibus, qui bellis Punicis in prælijs cæsi sunt. ut sup. Od. 1. lib. 1. *bellaq; matribus Detestata.* abominatus igitur παθητικόν.

Impia perdemus] nos impij, qui huius ætatis sumus, Romam perdemus, quam tot hostes violare non potuerunt.

deuoti sanguinis] quorum sanguis Dijs, vel morti videtur esse deuotus ad expianda maiorum nostrorum scelera. vide sup. Od. 111. lib. 3. de uoce, *d... nitus.*

Ferisq;

Ferisque rurſus,&c.] ſolum vrbis Romæ rurſus erit incultum,infrequẽs vaſtum,ac deſertũ,feriſq; receptacula,ac latebras præbebit. ſup.Od. III. lib. 3. *Par.dsq; buſto Inſultet armentum,et catulos fera Celent inultæ.*

Barbarus (heu) cineres] cineres vrbis,vel ciuium pedibus conculcabit.

Quæque carent uentis, & ſolibus] & oſſa Romuli, quæ ſunt penitus in terram defoſſa,& in urna condita,atque ita neque uentis commouentur,neque à ſolis radijs attingũtur, uictor inſolens diſſipabit. Iam quod ad uerbum carendi attinet,non ſemper in eo ineſt uelle. dicimus enim *carere febri, carere culpa,carere malo*,& ſimilia.

Nefas uidere] uidere Romuli cineres diſperſos. cod. unus Vatic. & Torn. habent *Nefas uideri*. quam ſcripturam probarem, niſi omnes hi uerſus conſtarent ex Iambis.

inſolens] ſup. Od. XVI. lib. I. *exercitus inſolens.*

Fortè, quid expediat] fortè dictum pro fortaſſe. quod exemplum, ut rarum, notandum eſt.

expediat] utile ſit,ut ſup. Od. VIII. lib. 2. *Expedit matris cineres opertos Fallere.* Catull. in Priapeijs *Maximumq; ſeorſum habebis hoc tibi expedit.*

communiter,aut melior pars] aut uos omnes communi conſilio,aut melior pars ueſtrum. melior autem propriè poſitum, non pro maiore.

Malis carere quæritis,&c.] ordo eſt hic,Fortaſſe quid expediat, uos omnes quæritis, aut melior pars ueſtrum: carere, id eſt, ut careatis malis laboribus. Græci ſubintelligunt in huiuſmodi loquendi generibus, particulam ὥστε, quæ ualet,ut. interdum etiam,& quidem ſæpius,non ſubintelligitur, ſed adhibetur. quod item imitatus eſt Horat. Od XI. lib. I. *ut melius, quicquid erit,pati.* quomodo interpretatur Linacer,& . uel repetendum eſt uerbum quæritis hoc modo,*quæritis quid expediat,& quæritis carere*, ut loquitur Od. XVI. lib. I. *mitibus Mutare quæro triſtia.* & epiſt. I. ad Mæcenatem, *quæris me includere ludo.* adde cetera exempla,quæ aſcripſi ad Od. XI. lib. I.

malis laboribus] *malis* epithetum eſt diſtinguendi cauſa adhibitum. ſunt enim aliqui boni & laudabiles labores. ſunt & ſecundi,ut Od. IIII. lib. 4. *Poſt hoc ſecundis uſque laboribus Romana pubes creuit. malos labores* igitur intellige, qui perferuntur in bellis ciuilibus.

Nulla ſit hac potior] hanc ſententiam potiſſimum ſequamur, vt eamus quocunque nos pedes ferent,veluti Phocæi,&c.

Phocæorum] à quibus Maſſiliam eſſe conditam traditum eſt, Athæneus lib. 13. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ γράφει οὕτως. φωκαεῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ, ἐμπορίᾳ χρώμενοι ἔκτισαν μασσαλίαν. Idem prodidit Herodotus libro. I. T. Liuius lib. XXXIIII. *Iam tum Emporiæ duo oppida erant muro diuiſa:unũ Græci habebant,a Phocæa,unde & Maſſilienſes oriundi; alterum Hiſpani.*

execrata] execrationibus vſa,quas Græci ἀρὰς appellant,unde ἀρᾶσθαι execrari. Cicer. Off. 3. *erranti uiam non monſtrare: quod Athenis execrationibus publicis ſanctum eſt.* ſic loquitur Liuius lib. XXXIX. de Annibale. *Execratus deinde in caput, regnumq; Pruſiæ,& hoſpitales Deos uiolatæ ab eo fidei teſtes inuocans,poculum exhauſit.* huiuſmodi execrationum exemplum eſt apud Aeſchinem in oratione κατὰ Κτησιφῶντος. ſatis erit mihi locum indicaſſe. γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῇ ἀρᾷ. εἴτις τάδε, φησὶ, παραβαίνοι ἢ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος, ἐναγὴς ἔστω τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἀρτέμιδος,&c. ſequitur, καὶ ἐπεύχεται αὐτοῖς μήτε γῆν καρποὺς φέρειν, μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα,&c. & apud T. Liuium lib. XXVIII. Annal. *His adhortationibus execratio dira adiecta eſt, ſi quem a propoſito ſpes,mollitiaq; animi flexiſſet.*

atque

atque Lares proprios] duo cod. Vatic. & item Don. Paer. Torn. habent *patrios*, quæ scriptura non est reijcienda. nam ita locutus est sat. v. lib. 2. *patriosq; Penates Aspicere.*

pedes quocunq; ferunt] quocunque via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quò eamus, proposito. sic & suprà Od. XI. lib. 3. *I, pedes quò te rapiunt, & auræ.* sic loquuntur & Græci, ἡ πόδες ἄγουσι, id est, quò pedes ducunt. Theoc. in Hyla. ὁ δ', ᾇ πόδες ἆγον, ἐχώρει Μαινόμενος. Apollon. lib. I. Argon. ἐς δὲ κέλευθον Τλῶ θῆεν, ᾗ πόδες αὐτὸν ὑπὲκ προφέροντα. idem lib. 4. Ὡς ἄρ' ἔφη. τλῶσ' αἶψα πόδες φέρον εἰγνοεῦσαν. Plautus mercat. *Nec podagricus, nec articularius est, quem rus pedes ducunt.* Virg. Mœr. *Quo te Mœri pedes?*

proteruus Africus] tralatio est. sic suprà uentos proteruos appellauit Od. XXVI. lib. I. *Tradam proteruis in mare Creticum portare uentis.*

secunda alite] auspicatò, bonis auibus. uide annot. ad Od. xv. lib. I.

Sed iuremus in hæc] quid sit in uerba iurare, dixi suprà ad Oden superiorem.

simul imis saxa renarint, &c.] uerba sunt ita concepta, posteaquàm saxa ex imis aquarum uadis in summam aquam emerserint, & extiterint: tum nobis fas esse putemus in patriam, quam relinquimus, redire. prius autem redire, quàm saxa enatarint è profundo, sit nefas. ne prius in patriam redeamus, quàm saxa, quæ sunt in profundo, in summam aquam euaserint: proinde ac si dicat, nunquam redeamus.

Neu conuersa domum, &c.] neve tum pigeat nauibus domum reuehi, cum Padus citerioris Galliæ fluuius ad montis Matini, qui est in Calabria, uerticem peruenerit. antequam id fiat uerò, pigeat nos in patriam reuerti. tale est illud Virgil. in Tityro *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.*

In mare seu celsus] seu quando Apenninus, &c. ne pigeat, &c.

subsidere] succumbere, subiacere.

Credula nec flauos] id est, & quando non timuerint armenta leones, &c.

credula] id est, quando usqueadeò fuerint credula, ut sibi non timeant à leonibus. *non timeant credula*, genus est loquendi, quod suprà notauimus: in quo nomen appositum uim uerbi adiuuat. quale & illud Od. XXIIII. lib. I. *Primignis mulier temperat innocens.* de quibus uide annot. ad Od. VIII. lib. 3. Nam hoc totum, *nec timeant leones credula*, perinde ualet ac si dixisset, & in non timendis leonibus credula sint.

læuis hircus] factus læuis, qui est horridus, & hirsutus natura.

abscindere] præcidere, intercludere, abrumpere.

indocili melior grege] melior multitudine indocta, atque imperita, cui persuaderi non potest, ut patria relicta, alias terrarum oras petat. indocilis est, qui ad discendum ineptus est, qui doceri non potest, ut sup. Od. I. lib. I. *indocilis pauperiem pati.* & Od. III. lib. 3. *tigres indocili iugum Collo trahentes.*

mollis & expes] pars autem mollis, & laboris impatiens: & ab omni spe derelicta, &c. tale illud est Virg. Aen. v. *Transcribunt urbi matres, populumq; uolentem Deponunt, animos nil magnæ laudis egentes.*

Inominata perprimat cubilia] sedes malè ominatas, & infelices, δυσοιωνίστους κοίτας perpetuò incolat.

perprimat] perpetuò premat: quod ualet, perpetuò in eis insideat, & hæreat.

tollite luctum] in uno cod. antiq. *pellite.*

præter & volate] & præteruolate, præteruehimini, præterite.

Nos manet] nobis est præternauigandus, uel nobis debetur, idque dicit propter

pter insulas fortunatas de verbo manendi sup. Od. XXVIII. lib. I.

circumuagus] à quo vniuersa terra circunfunditur. M. Tull. lib. VI. de rep. *omnis enim terra, quæ colitur à uobis; angusta uerticibus, Lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris*. Catull. de nupt. Pel. & Thet. *Oceanusq; pater, totum qui amplectitur orbem*. Horatius autem videtur Homericum epithetum expressisse, ἀψόρροον, id est, εἰς ἑαυτὸν ἐρχόμενον, ἤγουν ἐπανιόντα, καὶ εἰς κύκλον σχῆμα περιαγόμενον· qui in seipsum reuertitur, dum circuli instar circunducitur. Sic Orpheus, Κύκλον ἀκαμάτου καλλιρόου ὠκεανοῖο, Ὃς γαῖαν δίνῃσι πέριξ ἔχει ἀμφιελίξας.

diuites & insulas] quas fortunatas appellant Latini: & Græci ὀλβίους νήσους. sic suprà Od. VIII. lib. 4. *diuitibus consecrat insulis*. in quibus est campus Elysius. Homer. ὀδ. δ. Ἀλλά σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς· Τῇπερ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν, Οὐ νιφετός, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολύς, οὔτε ποτ' ὄμβρος· Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

tellus inarata] ἀνήροτος. Homerus de Cyclopibus ὀδ. ι. Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν, Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

imputata] non putata, non culta. Festus, *Putum antiqui dicebant pro puro. unde putatæ uites et arbores, quod decisis impedimentis remanerent puræ*.

nunquam fallentis] nunquam fallentis spem domini. sup. Od. I. lib. 3. *fundum mendacem* dixit, qui spem agricolæ fallit. tale est illud episto. ad Mæcen. II. lib. I. *Spem mentita seges*. eadem ratione agrum fidelem appellamus, qui multo plus reddit domino, quàm accepit. sic supra Od. XVI. lib. 3. *et segetis certa fides meæ*.

termes] ramus ex arbore dereptus, nec folijs repletus, nec nimis glaber. Festus alij ramum oliuæ esse volunt.

pulla] nigra. non viridis, nec acerba: sed matura.

leuis crepante lympha] illustris ὑποτύπωσις aquæ cum murmure è loco decliui defluentis, per translationem à rebus animatis. codices Faer. & Iann. habent *crepitante*: quæ scriptura mihi non displicet.

iniussæ] sua sponte. αὐτόματοι, αὐτοκέλευστοι.

veniunt ad mulctra] mulctrum, & mulctra æquè sunt vsitata. Virgil. in Palæmone, *Bis uenit ad mulctram*.

tenta] distenta, vt sup. Od. II. *Distenta siccet ubera*. vtitur & sat. V. lib. 2. eodem simplici *sen pingui tentus omaso Furius*, &c.

grex amicus] φίλος, carus, vt sup. multis locis.

Nec vespertinus. &c.] id est, nec vrsus vesperi gemit circum ouile. sic loquitur Virg. Georg. 3. *Nec gregibus nocturnus obambulat*, id est, noctu. idem ibid. de Leandro, *Nocte natat cæca serus freta*, id est, serò. & Aen. 8. *Nec minus Aeneas se matutinus agebat*. Horat. saty. III. lib. I. *Et qui nocturnus Diuum sacra legerit*. Idem epist. ad Numiciū lib. I. *Nauus manè forum, et uespertinus pete tectum*. Idem saty. IIII. lib. 2. *Si uespertinus subitò te oppresserit hospes*. & sat. VI. lib. I. *Fallacem circum, uespertinusq; peterro Sæpe forum*. & saty. VI. lib. 2. *urbis amantes Mænia nocturni subrepere*. & saty. VII. eiusd lib. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima uenire*. & Od. XV. lib. I. *tamen, heu, serus adulteros Crines puluere collines*. fluxit aūt hoc loquendi genus à Græcis. Hom. ἰλ. β. Ὥς κε πανημέριοι στυγερῷ κρινώμεθ' Ἄρηϊ. & ἰλ. η. Παννύχιοι μὲν ἔπειτα καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνυντο. Iterū ἰλ. β. Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Idem ἰλ. ι. χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Εὖτε λοεσσαμένη τέρενα χρόα, καὶ λιπ' ἐλαίῳ

Χρισαμένη ψυχὴν καταλέξεται ἔνδοθι οἴκου. idem ibid. Πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκροκνέφαιος. idem in Apside. Παννύχιος δ' ἄρ ἔλεκτο παρ' αἰδοίῃ παρακοίτι, Theoc. θαλυσίοις. ἐδ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ Κοκκύσδων νάρκαισιν ἀνιηρῇσι διδοίη. Eurip. Hecuba. μεσονύκτιος ὀλλύμαν.

circumgemit vrsus ouile] circum ouile gemit. talia sunt illa quæ suprà collegimus ad Od. VII. lib. 2. *inter errem Nuda leunes, purgatam crebrò qui personet aurem*, &c.

vt neque largis] mirabimur quo modo neque Eurus nimijs imbribus terras abstergeat, & pœnè obruat: neque sol nimijs caloribus exurat. sic loquitur sat. VI. lib. 2. *Siue Aquilo radit terras.*

Vtrumque rege temperante] moderante, modificante. de verbo temperandi suprà Od. VIII. lib. 1.

Non huc Arg.] tale propemodum est illud Virg. de Italia lib. 2. Georg. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertere*, &c.

Argoo remige.] Argoois remigibus, ut suprà *multo milite, multa cane.* dixi ad Od. II. huius lib. Argoos remiges appellat heroas illos, & Græciæ principes, qui Argo naui vecti sunt, vellus illud aureum petentes: quæ sola, vt aiunt Hom. Pindarus, Theocritus, Apollonius, Cyaneas illas, seu Symplegadas, beneficio Palladis incolumis prætergressa est. sic Home. ὀδ. μ. Οἴη δὴ κείνῃ γε παρέπλω ποντόπορος νηῦς Ἀργὼ πᾶσι μέλουσα. Pind. πυθ. ὠδ. δ. Ἐς δὲ κίνδυνον βαρὺν ἱέμενοι δεσπόταν λισσοντο ναῶν συνδρόμων κινηθμὸν ἀμαιμάκετον ἐκφυγεῖν πετρᾶν. Theocr. in Hyla. Ἅτις κυανέαν οὐχ ἥψατο συνδρομάδων ναῦς. Ἀλλὰ διεξάϊξε, βαθὺν δ' εἰσέδραμε φᾶσιν, Αἰετὸς ὡς μέγα λαῖτμα. Apollon. ἀργοναυτ. β. Καὶ τότ' Ἀθηναίη στιβαρῆς ἀντέσπασε πέτρης Σκαιῇ, δεξιτερῇ δὲ διαμπερὲς ὦσε φέρεσθαι. Ἡ δ' ἰκέλη πτερόεντι μετήορος ἔσσυτ' ὀϊστῷ.

Colchis] Medea. Propert. lib. 2. *Seu mihi Circæo pereundum est gramine, siue Colchis Colchiacis urat aena focis.*

Sidonij] Cadmo duce. Hic Phœnicum classe vectus, rudibus adhuc Græcorum populis, & ciuilioris cultus, & litterarum pingendarum auctor fuisse dicitur. quod cum multi scriptores memoriæ prodiderint, tum Corn. Tacit. Annal. lib. 11. scriptum reliquit.

cornua] cornua antennarum. Virg. Aen. 3. *Cornua uelatarum obuertimus antennarum.*

Laboriosa nec cohors Vlyssei] Ode proxima. *Laboriosi remiges Vlyssei*, laboriosus appellatur is, qui multum laborem perfert, vt M. Tull. pro Cælio. *Vos laboriosos existimet.* & res laboriosa, laboris plena. & magno labore perfecta. Catull. *Doctis Iupiter, et laboriosis.*

Nulla nocent pecori] Virgil. in Tityro, *Nec mala uicini pecoris contagia lædent.* vsitatius est nomen contagionis. & eo semper vtitur M. Tullius.

Vt inquinauit] Posteaquam ætas ærea successit aureæ. notissima ex Hesiodo hæc ætatum dissimilitudo est. & diximus suprà ad Od. 12. libr. 4. nonnulla.

quorum] quorum, nempe sæculorum ferreorum, datur fuga pijs: id est, quæ tempora ferrea licet pijs, me vate, effugere.

AD

AD CANIDIAM. XVII.

Petit ut sibi ignoscat. eam autem dum uult uideri placare, grauissimè & acerbissimè uellicat, atque adeò lacerat.

IAM iam efficaci do manus scientiæ:
Supplex & oro regna per Proserpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina,
Per atque libros carminum ualentium
Refixa cælo deuocare sidera,
Canidia parce uocibus tandem sacris:
Citumque retrò solue, solue turbinem.
Mouit nepotem Telephus Nereium:
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum: & in quem tela acuta torserat.
Luxère matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem:
Postquam relictis mœnibus rex procidit
Heu, peruicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuère pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei
Volente Circe membra: tunc mens, & sonus
Relatus, atque notus in uultus honor.
Dedi satis, superque pœnarum tibi
Amata nautis multùm, & institoribus.
Fugit Iuuentas, & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida:
Tuis capillus albus est odoribus:
Nullum à labore me reclinat ocium:
Vrget diem nox, & dies noctem: neque est
Leuare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum, vincor, ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina:
Caputque Marsa dissilire nænia.
Quid amplius uis? ò mare, & terra, ardeo:
Quantùm neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore: nec Sicana feruida
Vibrans in Aetna flamma. tu, donec cinis
Iniuriosis aridus uentis ferar,

Cales uenenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuuencos: siue mendaci lyra
Voles sonari: tu pudica, tu proba:
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus uice,
Fraterque magni Castoris, uicti prece
Ademta uati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) solue me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Nouendialeis dissipare pulueres:
Tibi hospitale pectus: & puræ manus:
Tuusque uenter partumeius: & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lauit,
Vtcunque fortis exilis puerpera,

Canidia respondet, ostendens se nullis precibus exorari, nulla ratione placari posse.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora nauitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini pontifex uenefici
Impune ut urbem nomine impleris meo
Quid proderit ditasse Pelignas anus,
Velociúsue miscuisse toxicum,
Si tardiora fata te uotis manent?
Ingrata misero uita ducenda est in hoc:
Nouis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum: sed uetant leges Iouis.
Voles modò altis desilire turribus:

Modò ense pectus Norico recludere:
Frustraque uincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæque terra cedet insolentiæ.
An, quæ mouere cereas imagines,
(Vt ipse nosti curiosus) & polo
Deripere Lunam uocibus possim meis:
Possim crematos excitare mortuos,
Desideriique temperare poculum:
Plorem artis in te nil agentis exitum?

COMMENTARII.

do manus] *dare manus* est cedere, & fateri se inferiorem esse. M. Tull. ad Att. lib. II. *aiebas illum primò sanè diu multa contrà: ad extremum autem manus dedisse.* Lucret. lib. 2. *& si tibi uera uidetur, Dede manus: aut, si falsa est, accingere contrà.* Idem ibid. *Nam certè fluere, atque recedere corpora rebus Multa, manus dandum est: sed plura accedere debent: Donec alescendi summum tetigere cacumen.* Iterum M. Tull. in Lælio, *qui aduersando sæpe assentetur, & litigare se simulans blandiatur, atque ad extremum det manus.* Cæsar libr. v. de bello Gallico, *tandem dat Cotta manus permotus superiore sententia Sabini.* Virg. libr. XI. *neque ipse manus feritate dedisset.*

non mouenda] *ἀκίνητα*, uel non irritanda.

deuocare] deducere, ut sup. Od. v.

uocibus tandem sacris] carminibus, cantionibus, ἐπῳδαῖς, ut epist. I. lib. I. *Sunt uerba, et uoces.*

turbinem] rhombum magicum significat, quem Martialis appellat Thessalicum lib. IX. *Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo, Quæ sciet hos, illos uendere lana toros?* de quo & Theocr. in Pharmac. Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτης, Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέρῃσι θύραισι. & Propert. lib. 3. ad Lygdamum. *Staminea rhombi ducitur ille rota.* & Lucian. διαλ. ἑταιρ. in eo cuius principium est Εἴ τιν' οἶσθα, &c. εἶτα ἐκ τοῦ κόλπου προκομίσασα ῥόμβον, ἐπιστρέφει ἐπῳδήν τινα λέγουσα ἐπὶ τρόχῳ τῇ γλώσσῃ βαρβαρικὰ καὶ φρικώδη ὀνόματα.

Mouit nepotem Telephus] Telephus Mysorum rex ab Achille, quem armis, & manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam ueniret, uulneratus, cùm consulto oraculo responsum tulisset, uulnus ab Achille illatum alio medicamento sanari non posse, quàm ferrugine ensis Achillis, (responderat enim Apollo ὁ τρώσας ἰάσεται) illum orauit ut eius rei sibi copia fieret, & impetrauit. Propert. libr. 2. ad Mæcen. *Mysus et Aemonia iuuenis, qua cuspide uulnus Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.* hic, qui rex anteà fuerat, exulauit & mendicauit. uide in epist. de arte poet. *Telephus et Peleus, cum pauper et exul uterque, &c.*

Luxere matres] Cum & manu scripti, & typis excusi codices hoc loco inter se dissentirent, aliique *unxere*, alii *luxere* haberent, (quanquam, ne quid dissimulem, ex ijs, quos ego uidi, plures habent *unxere*) ego eam scripturam secutus

sum,

sum, quæ mihi probabilior uisa est, suum cuique iudicium liberum relinquens, ut hanc, uel illam amplectatur, quemadmodum ego unam altera meliorem iudicaui. cuius mei iudicij, factique rationem reddere lectori non recuso. Nego igitur apud Hom. ιλ.ω. corpus Hectoris à mulieribus Troianis unctum esse, sed ploratum primùm, lacrymisque decoratum, & combustum: deinde ossa pannis mollissimis inuoluta, & in urnam coniecta: postremò extructum ei è grandibus saxis monumentum: Iam verò, quòd unctionis mentio fit interdum apud scriptores, id non magis ad honorem sepulturæ pertinet, quàm lotio, & pleraque alia, quæ nonnunquam in exequijs, & funeribus mortuorum solebant adhiberi: quale est hoc exemplum ex Ennio. *Tarquinij corpus bona fœmina lauit, et unxit*: & item hoc ex Virg. lib. 7. Aen. de Miseno. *Principio pinguem tedis, & robore secto Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris Intexunt latera, & ferales ante cupressos Constituunt, decorantq; super fulgentibus armis: Pars calidos latices, & ahena undantia flammis Expediunt, corpusq; lauant frigentis, & ungunt*. apud eundem lib 9. mater Euriali queritur se filio oculos non pressisse, neque uulnera lauisse, his uerbis. *Heu, terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibusq; iaces, nec te tua funera mater Produxi, pressiue oculos, aut uulnera laui*. eodem pertinet illud Eurip. Phœniss. ἐγὼ δ' ἥκω μεταστέλλων ἀδελφὴν Ἰοκάστην, ὅπως λούσῃ, προθῆταί τ' ἐκεῖ τ' ὄντα παῖδ' ἐμόν. Quis autem unquam uel poeta, uel alius scriptor in miserijs mortui numerauit, quòd lotus non fuerit, aut quòd ei morienti oculi pressi, uel clausi non fuerint? nemo, quod sciam. At omnes poetę harum commiserationum pleni sunt, dum uel eorum, qui naufragio perierunt, uel eorum, qui in acie ceciderunt, uel similium calamitosorum conditionem miserantur, ac deplorant: *iacet insepultus, & indefletus*, aut *non luctus*. Optabant enim omnes se sepeliri, inhumari, fleri, ac lugeri post mortem: & hæc crebrò à scriptoribus commemorantur: *lauari corpus* autem, *ungi, oculos claudi*, & similia, uel non ita expetebant, uel dicere licet illa esse horum accessiones, & ad supremum honorem, id est, luctum, & sepulturam tanquam ad finem referri. Iam uerò quod scribunt quidam ungere cadauera solitos esse ueteres, ut diutius integra conseruarentur: id uerum esse non puto: Nam unctionem, uel munditiei, & nitoris, uel luxus causa adhibebant, & sciebant eam ad corporum integritatem conseruandam nihil adiuuare: Corpora autem cum diu manere incorrupta, & integra uolebant, ea uel condiebant, uel cera circumlinebant, quod ostendit M. Tullius. libr. 1. Tuscul. his uerbis. *Condiunt Aegyptii mortuos, & eos domi seruant: Persæ etiam cera circumlitos condunt, ut quam maxime permaneant diuturna*. ad eũdem vsum cedrum, & cupressum adhibebant. Sed cuius hominis est dicere hoc loco, ungi solita apud antiquos cadauera, ut diutius integra seruarentur, cum constet, & Troianos, & Romanos, maximè Horatij ætate, corpora mortuorum in rogum imponere, & comburere, non integra seruare consueuisse? *Vnxere* igitur mihi propter has causas non admodum probatur. *lnxere* autem, maximè: propterea quòd ubique apud scriptores lugeri, & luctu, seu fletu honorari mortuos legimus. Itaque Homerus non semel κλαίειν θανόντας, id est, flere mortuos, dicit esse γέρας θανόντων, id est, decus, premiumque mortuorum, ut ann. est sup. ad Od. v 1. lib. 2. Tùm crebra sunt hęc apud Tragicos ἄκλαυστος, ἄταφος, id est, non ploratus, non sepultus. Eurip. Phœn. ἐᾶν δ' ἄκλαυστον, ἄταφον οἰωνοῖς βοράν, id est, relinquere non ploratum, insepultum, uolucribus escam. quæ Virg. expressit lib. 11. *Nec animæ uiles, inf'eta, inhumataq, turba*. Iterum apud Eurip. in Medea Iason Medeam orat, ut sinat se filios suos sepelire, & lugere. his uerbis. Θάψαι νεκρούς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες. apud eund. in Hecuba, sic umbra Polydori loquitur: πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος Ἄκλαυστος, ἄταφος.

φαι. apud eundem in Androm. ij qui nunciant Peleo interfectum esse Neoptolemum, aiunt se corpus eius afferre, ut nepotem defleat, & sepeliat. Κομίζουσιν νιν σοὶ κατοιμῶξαι γόοις, Κλαῦσαι τε πρέσβυ, γῆς τε κοσμῆσαι τάφῳ. Alcæus lib. 3. epig. Græc. Ἄκλαυστοι, καὶ ἄθαπτοι ὁδοιπόρε τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ Ἡμαθίης τρισσαὶ κείμεθα μυριάδες, &c. Itaque Solon mortem suam lacrymis carere non vult. *linquamus amicis* (inquit) *Mærorem, ut celebrent funera cum gemitu.* At Ennius contrà. *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? uo lito uiuu' per ora uirum.* Iam quod aliquis mihi dicat, licere mortuos lugere, & deflere, etiam si corpus absit: ergo hoc loco legendum *unxere*, quia ad luctum, & ploratum, & similia non erat necesse corpus Hectoris redimi, & Troiam referri: respondeo ploratus illos, & fletus non nisi posito ante omnium lugentium oculos cadauere, esse solitos vsurpari. quod ex Homero, Virgilio, & cæteris, cuiuis perspicuum esse potest. M. Tullius autem hæc genera lugendi enumerat lib. 3. quæst. Tuscul. *pedores, muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones*: & Euripides in Alcest. non admodum dissimilia. Πυλῶν πάροιθεν δ' οὐχ ὁρῶ πηγαῖον, ὡς νομίζεταί γε, χέρνιβ' ἐπὶ φθιτῶν πύλαις, Χαίτη τ' οὔτις ἐπὶ προθύροις τομαῖος, ἃ δὴ νεκύων πένθει πιτνεῖ· Οὐ δουπεῖ νεολαία γυναικῶν. sic igitur hunc locum explico. Matres Troianæ corpus Hectoris, quod Achilles canibus, & auibus destinauerat, luxerunt, honoreq; sepulturæ affecerunt, postea quàm Achilles Priami supplicis oratione, & precibus flexus est. Achilles apud Homer. ἰλ. ω. à Mercurio præmonitus, & de Iouis voluntate certior factus, Priamo corpus Hectoris Troiam deportandum, ac sepeliendum tradit. sic Hom. Υἱὸς μέν δή τοι λέλυται γέρον, ὡς ἐκέλευες· Κεῖται δ' ἐν λεχέεσσ'· ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφι Ὄψεαι αὐτὸς ἄγων. Virgil. Aen. 11. *At non ille, satum quo te mentiris, Achilles, Talis in hoste fuit Priamo, sed iura, fidemq; Supplicis erubuit, corpusq; exangue sepulchro Reddidit Hectoreum.* Cum huius loci explicationem propemodum eo quo nunc est, ordine dispositam Muretus apud me legisset, probauit ille quidem coràm: sed mutata posteà sententia, & consilio suo dissimulato, neq; mihi præsignificato, in libris variarum lectionum conatus est ostendere vtranq; scripturam æquè probabilem esse.

Addictum feris] Addixerat Hectorem canibus, & auibus Achilles iam ab eo tempore, quo Hector mortifero illo inter humeros, & ceruices, ἵνα τε ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος, id est, vbi celerrimus est interitus, vulnere accepto, iacésq; & pœnè exanimis, Achillem orabat, vt corpus suum patri Priamo comburendum, ac sepeliendum redderet, neque canibus dilacerandum apud naues relinqueret. sic enim respondet Achilles. ἰλ. χ. Μή με κύον γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων. Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος, καὶ θυμὸς ἀνείη Ὤμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας. Ὡς οὐκ ἔσθ' ὅς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι, &c. & ἰλ. ψ. in sepultura Patrocli cum duodecim illos Troianos iuuenes, quos viuos ceperat, manu sua interfectos in rogum coniecisset, ait se Hectorem non flammis exusturũ, sed canibus dilaniandum proiecturum. Ἕκτορα δ' οὔτι δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσι.

Homicidam] ἀνδροφόνον. neque verò deterius multo est nomen Latinum Græco. nam ἀνδροφόνος apud Homerum idem ferè valet, quòd ἀνθρωποκτόνος, & item apud Eurip. in Hecuba, vbi Polymnestor mulieres Troianas, à quibus eius liberi parui pueri fuerant interfecti, ἀνδροφόνους appellat.

Postquàm relictis mœnibus rex] Priamus ἰλ. ω. à Mercurio per media Græcorum castra noctu deductus, vt suprà diximus ad Od. x. lib. 1. neque à quoquam visus, ad Achillem peruenit: & cum eius genua manibus tetigisset, manusq; exosculatus esset; sese ad pedes abiecit orans, vt corpus Hectoris, pre-

tio

tio accepto, sibi redderet, sepeliendiq; potestatem faceret. Homeri verba sunt hæc ἄγχι δ' ἄρα σὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας Δεινὰς ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας. sequitur aliquot post versibus Κλαῖ' ἀδινὰ προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθείς.

peruicacis] in sententia sua obfirmati, pertinacis, & vt alibi, cedere nescij.

Setosa duris excuere] id est, porcorum, & ceterarum bestiarum, in quas à Circe fuerant versi, figuras exuerunt, & humanas recuperarunt Circe volente, ac libente. hac de re Hom. ὀδ. κ. Κίρκη δὲ δι' ἐκ μεγάροιο βεβήκει Ῥάβδον ἔχουσ' ἐν χειρί, θύρας δ' ἀνέωξε συφειοῦ, &c. sequitur. Τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔῤῥεον, ἃς πρὶν ἔφυσε Φάρμακον οὐλόμενον, τό σφιν πόρε πότνια Κίρκη. Ἄνδρες δ' αἶψ' ἐγένοντο νεώτεροι, ἢ πάρος ἦσαν.

remiges Vlyssei] socij Vlyssis. epist. 2. libr. 1. *remigium uitiosum Ithacensis Vlyssei*.

Relatus] sic habent duo cod. Vatic. Iann. Rainun. Vrs. Tornes. & ita legendum, non *relapsus*.

Amata nautis multum] o tu, quam nautę, & institores multùm amant. Cum uideri uelit eam honorificè appellare, eique blandiri, reuera tamen contumeliosè insectatur. qui sint institores dixi sup. ad Od. VI. lib. 3.

Iuuentas] id est, iuuenta. nam quanuis Dei nomen sit, eodem tamen etiam ætas hæc significatur.

verecundus color] purpureus, & rubicundus: qualis inest in pueris, & adolescentibus, qui uerecundi sunt natura: uel per uerecundum colorem, ideò rubicundus significatur, quia, quos pudet, ij erubescunt. significat sibi cantiones, & ueneficia Canidiæ pallorem, maciem, canitiemque attulisse.

pelle lurida] pallida, subuiridi, uel crocei coloris: qualis umbrarum, arquatorum, Orci: ut sup. Od. IIII. lib. 3.

Tuis capillus albus est] tui odores, tuaque unguenta mihi canitiem attulerunt.

Nullum a labore me] nulla mihi à labore datur intermissio, nulla conquiescendi potestas.

Vrget diem nox, &d.] id est, sine ulla temporis intermissione laboro, continuis laboribus exerceor. diurno labori succedit nocturnus, & nocturno diurnus.

Neque est ualere] οὐδ' ἔστι, uel ἔξεστι. non licet, non datur respirare. distenta mihi sunt spiritu pręcordia, neque ea respirando leuare possum. icircò enim data est respiratio, ut & attrahatur aer frigidus, qui calorem intestinum, ac naturalem refrigeret: & uicissim pectus spiritu, & aere concalefacto distentum, atque inflatum subleuetur.

Ergo negatum vincor, vt credam] horum uerborum hæc sententia est. ergo ego nunc tandem infelix meis malis uincor, ut credam, & fatear id, quod initio negaueram: quid nam? Sabella carmina, id est, Canidię Sabellę cantiones uim habere ad permouendos, & perturbandos hominum animos.

Caputq; Marsa] & ut credam caput Marsis cantionibus, seu carminibus, quodammodo disrumpi, amentiaque affici.

Quantum neque atro delibutus] Hercules Eunomo Architelis filio, à se non sponte interfecto, uoluntario se exilio multauit, atque in oppidum Trachinem proficisci constituit. Cum ad Euenum fluuium, cuius portitor erat Nessus centaurus, peruenisset, ipse fluuium pedibus superauit: Deianiram autem mercede pacta Nesso traijciendā reliquit. Hic, dum eam traijcit, uim ei inferre cona-

conatur. Hercules Deianiræ vim propulsantis clamore exaudito, egredienti Nesso mortiferum uulnus inflixit. Nessus moribundus, Deianiræ ad se euocatæ dixit, se philtrum ei dare velle, quo Herculis erga se amorem perpetuum, ac sempiternum retineret. (constabat autem id philtrum ex ipsius Nessi cruore, & eo veneno, quo suorum telorum cuspides Hercules inficere solebat.) Quo cupidè accepto, & studiosè seruato, cum Deianira parum gratum de Iola Euryti filia nuncium accepisset, vereretur que ne Iolam sibi anteponeret Hercules, tunicam ad eum misit cruore illo imbutam, cum existimaret philtrum esse: quam cum ille induisset, venenumque illud corporis contactu concalefactum, vsque ad viscera permanasset, voces illas miserabiles edidit, quæ leguntur apud Sophoclem in Trachini. vide Od. 111. huius lib.

nec Sicana feruida Vibrans] ego hunc locum partim coniectura, partim à veterum codicum scriptura adiutus emendaui. sic enim scriptum reperi in cod. Don. Iann. & duobus Vatic. *Virens in Aetna.* quod sine dubio ineptum est, & mendosum, nisi quis dicat virêtem flammam nominari, quę perpetua sit, & nunquam languescat, aut moriatur, quod mihi non probatur. *Vrens* autem, quod in ceteris omnibus manuscr. reperitur, longè est ineptissimum. Sed ego ex illo Virens, quod vt dixi, deprauatum est, coniectura ductus sum, tanquam, manu quadam, ad veram, ac germanam lectionem. Vibrans autem flamma (opinor) ab Horatio appellatur, quæ stricti ferri, aut luminis in morem splendet, ac micat: vel quæ se attollit, atque eiaculatur in auras: qualem describit Lucr. lib. 6. Aetnę flammam, & Virg. lib. 3. Aen. sic Lucr. *Nunc tamen illa modis quibus irritata repente Flamma foras uastis Aetnæ fornacibus efflet, Expediam. primum totius subcaua montis Est natura, ferè silicum suffulta cauernis,* &c. Et Virg. *sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis: Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem Turbine fumantem piceo, & candente fauilla. Attollitq; globos flammarum, & sidera lambit: Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.* Iam verbum vibrare, sępius esse absolutum, quàm ἐνεργητικὸν, id ex Lucr. Virg. M. Tull. intelligere licet. Lucr. lib. 3. *Quin etiam tibi si lingua uibrante minacem Serpentem, & caudæ procero corpore utrinque Sit libitum in multas parteis discindere ferro,* &c. Virg. Aen. 11. *Sibila lambebant linguis uibrantibus ora.* Idem lib. 9. *Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* & lib. 10. *Vibranti cuspis medium transuerberat ictu.* M. Tull. orat. perf. de Demost. *Cuius non tam uibrarent fulmina illa, nisi numeris contorta ferrentur.* Idem in Lucullo. *Nobismetipsis modò cæruleum mare uidebatur, nunc flauum: nunc, quia à sole collucet, albescit, & uibrat.* Idem in Bruto extremo. *et erat oratio cum incitata, et uibrans, tum etiā accurata et polita.* Quinctil. lib. 10. de Archiloco. *cum ualidæ, tum breues, uibrantesq; sententiæ.* hanc igitur ego scripturam veram esse puto. *Vibrans in Aetna flamma.* Nam quòd quidam emendauerunt, *Furens in Aetna flamma,* non equidem inuideo: & scio Virg. lib. 4. Aen. in extr. dixisse: *flammæq; furentes Culmina perque hominum uoluuntur, perq; Deorum:* Verùm hæc lectio, quam sequor, & propius abest à vetere scriptura *Virens,* & significantius (meo quidem iudicio) exprimit flāmæ è fornacibus illis erumpentis, & in altum sese eiicientis, & conglobantis naturam. *Vrens* autem factum esse puto ex *Virens*: & *Virens* ex *Vibrans* [errore, & negligentia librariorum.

tu donec cinis, &c.] tu veluti quædam venenorum officina, non cessabis me tuis venenis exurere, donec exaruerim, et cineris in modum consumtus, atque à ventis dispersus fuerim

Colchicis] Medeæ venenorum simillimis. suprà Od. v. *flammis aduri Colchicis.*

Quæ finis?] finis generis fœmi. vt suprà Od. XVIII. lib. 2. *fine destinata*. & Luc. lib. 1. *Denique iam quoniam generatim reddita finis Crescendi rebus constat*. & Virg. lib. v. *Quæ finis standi?*

quod me manet stipendium?] quod tibi à me vis stipendium persolui? id est, quàm mihi pœnam irrogabis aut impones? quam me pœnam vis sufferre, ac sustinere?

cum fide] tralatio à pecunia, quæ cum fide solui dicitur, si tota, & ad diem soluatur.

expiare] pœna subeunda luere, ac delere. vt Od. 1. lib. 2. *arma Nondum expiatis uncta cruoribus*. & huius lib. Od. v. *dira detestatio Nulla expiatur victima*. Cicero de arusp. resp. *nomen populi Rom. tanto scelere contaminauit, ut id nulla re possit, nisi ipsius supplicio, expiari.*

mendaci lyra Voles sonari] id est, laudari. significat eam veris laudibus ornari non posse.

tu pudica, tu proba.] significat eam esse impudicam, & improbam. sic Catull. in quandam. *Pudica & proba redde codicillos.*

Perambulabis astra sidus] tanquam Erigone referêris in siderum numerum.

Infamis Helenæ Castor offensus] Quæ sunt peruulgata, omnibusque notissima de Stesichoro poeta, idcircò eum oculis esse multarum, quia Helenam versibus maledicis, & contumeliosis lacerarat, prætermitto. Pausanias autem in Laconicis, noua quędam hac de re, atque inaudita profert, Leonymum quendam Crotoniatam in insulam Λευκὴν profectum, Achillem in ea, duos Aiaces, aliosque Heroas, & vnà cum illis Helenam vidisse: hanc etiam cum ipso esse locutam, eique mandauisse, vt cum primùm Himeram (qua in vrbe natus est Stesichorus) nauigasset, Stesichoro nunciaret, se iratam ob carmen in se scriptum, oculos ei ademisse: Quo nuncio accepto Stesichorum stilum vertisse, Helenamque, quam antea vituperarat, laudauisse. Eius autem palinodię principium ponit Plato in Phędro his verbis ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο. Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀλλ᾽ ἅτε μουσικὸς ὢν, ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθύς, Οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ᾽ ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ᾽ ἵκεο πέργαμα Τροίης. ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, id est, iis, qui in fabulando peccarunt, vetus est expiatio, quæ Homerum quidem fugit, sed non Stesichorum. Nam cùm oculis orbatus esset propterea, quòd Helenæ maledixerat, non ignorauit, quemadmodum Homerus, sed, vt pote qui musicus esset, causam eius rei intellexit, & continuò hoc carmen fecit. *Non verus ille est sermo: nunquam puppibus vectia es velinolis: p lenia ad pergama Troiæ*. Absoluta igitur tota illa, quæ appellatur, palinodia, oculorum sensum continuò recuperauit. vsurpat. M. Tullius huius carminis principium lib. 9. epist. ad Attic. οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος λόγος (vt opinor) *ille de ratibus*, id est, non est verus ille rumor de Pompeij nauibus. Extat & alius Stesichori versus apud Lycophronis interpr. ad eãdem rem pertinens. Τρῶές τοι ποτ᾽ ἴσαν Ἑλένης εἴδωλον ἔχοντες.

Infamis Helenæ] quam infamarat Sthesichorus: dedecore & infamia notatæ à Stesichoro. non dissimulabo me reperisse in vno Vatic. libro Insimis. de qua scriptura equidem nihil pronuncio. tantùm admonitum lectorem velim, vt consideret, idem ne sit sentiendum de nomine infamis, quod de infaceus censuit Hermolaus Barbarus: nempe scribendum esse infecetus.

vati]

vati] Stesichoro. de quo suprà ad Ode IX.lib.4. & M. Tullius Verr. de iuredicundo. *Erat etiam Stesichori poetæ statua, senilis, incurua, summo (ut putant) artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ: sed est, & fuit tota in Græcia summo propter ingenium honore, & nomine.* vide de eod. multa apud Quinct. lib. 10.

Et tu] tu quoque eorum exemplo.

O nec paternis] hæc palinodia irrisionis contumeliosæ plenissima est: immò verò mera irrisio est. Vult enim Horatius intelligi, quæ laudandę Canidię causa dicit, esse planè falsa.

Nec in sepulcris, &c.] id est, nec docta, seu quæ nescis pauperum mortuorum cineres nono post eorum mortem die dispergere, ac dissipare. innuit hoc eam factitare solere.

Nouendiales.] nouendiales pulueres, nouendiale sacrum, nouendiales feriæ à numero dierum sunt dictę.

puræ manus] non maculatæ sanguine: quod est falsum, vt cetera omnia.

Tuusq; venter partumeius] venter partumeius est, qui partum edere & solet, & potest. venter fœcundus: qualis profectò non est Canidiæ. est autem nomen conflatum à partu, & verbo meio.

tuo Cruore rubros] tuo cruore, & tabo commaculatos in puerperio tuo.

Vtcunque, &c.] quoties, vel quandocunque tu parto edito è lecto surgis fortis puerpera. quod nunquam tibi contigit. nunquam enim nec paris, nec peperisti. videtur enim significare Canidiam obstetricis opera, & ministerio vti, quę pannos eius cruore ex partu inquinatos, abluat, cum longe aliud & sentiat, & velit intelligi. Nam nec vnquam puerpera fuit, neque obstetrice vsa est, neque pannos habet cruentos, vt pote quæ suppositos partus ostentet, non veros. vt sup. O I. v. *si uocata partubus Lucina ueris affuit.* *Exilis* autem secundæ personæ est, à verbo exilio.

CANIDIA.

obseratis] obturatis, clausis. obserare à sera factum. vtitur & Catull. ad psithil. *Ne quis liminis obseret tabellam.*

Non saxa nudis surd.] huius versus, & proximi sententia est. Non sunt nautis surdiora saxa, quæ fluctibus hibernis verberantur, subintell. quàm ego tibi sum. vel hoc modo. non magis audiunt nautas miseros, nudos, & eiectos saxa, quæ à fluctibus hibernis verberantur, quàm ego te. *nudis* autem, id est spoliatis, naufragis.

tundit] verberat. Virg. Aen. v. *Est procul in pelago saxum, spumantia contra Litora: quod tumidis summersum tunditur olim Fluctibus, hibernis condunt ubi sidera Cori.* Idem in Daphn. *Nec percussa iuuent fluctu tam litora.*

Neptunus hibernus] id est, mare tempestatibus commotum, atque à ventis concitatum: quod fit maximè brumali tempore.

Salo] fluctuq; maris agitatione, & iactatione. Græcum nomen est, ex quo σαλεύειν agitare, concutere.

Inultus vt tu riseris &] ego ne committam, vt tu impune riseris Cotytia, quæ sacra tu tuis versibus vulgauisti?

Cotyttia] sic scribendum docuit Politianus, non Cocytia. Cotyttia autem dicta sunt, à Cotyttone, quæ his sacris præerat: de qua Iuuenalis satyr.2. *Talia secreta coluerunt orgia tæda Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytto.*

Et Esquilini pontifex venefici] conscius,& particeps à me factus eorum sacrorum & veneficiorum, quæ in Esquilijs tracto: vel dic pontificem eum appellari veneficij Esquilini, quia veluti pontifex quidam hæc sacra reprehendat,& de his existimare,& iudicare audeat. erat enim pontificum religiones, & cerimonias tueri. Festus, *Pontifex maximus index, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.*

Impune vt vrbem,&c.] ego ne te patiar inultum esse, qui me populi fabulam feceris?

Quid proderit ditasse,&c.] id est, quid prodest tibi te Pelignas anus impenso pretio conduxisse, vt te dolore,& cruciatu corporis liberarent: præsentibusque venenis vsum esse, vt statim exanimatus miseriarum tuarum portum occupares, si tardius quàm optas, moriturus es?

ducenda] producenda, extrahenda. sic dicimus *ducere bellum.*

in hoc] ad hoc, propter hoc. ἐπὶ τύτῳ.

suppetas] vt sufficias, ac suppedites materiam, & locum nouis doloribus.

doloribus] sic aliquot libri scripti,& excusi: quidam scripti *laboribus*: quidam *cruciatibus.*

infidus] qui Deorum consilia recondita vulgauit, vt dicemus ad satyr.1. lib.1 sed mihi tacendum non videtur, me in duobus libris manuscriptis legisse *Pelopis infidi pater.*

benignę] copiosę, affluentis, abundantis, largę. videntur quidem hæc pugnare, copiosum esse,& egere: sed ea est Tantali, & Tantali similium pœna, vt in media rerum copia egeant. de hac autem Tantali pœna vide annot. ad satyr.1.lib.1.

Optat Prometheus] de Prometheo suprà diximus nonnulla ad Od.III. lib.1.

Optat supremo,&c.] de Sisypho, & eius saxo, cùm fabula sit notissima, tùm collegimus quædam ad Od.XIIII. libr.II. ibi *damnatusque longi Sisyphus Aeolides laboris.*

ense pectus Norico Recludere] tibi pectus ferro transfigere Noricus ensis autem à gente Norica dictus, Rhœtis & Lepontijs finitima. Nam inter Noricos,& Rhœtos Rhenus fluuius interfluit. suprà Od.XVI. lib.1. *quas neque Noricus Deterret ensis.*

nectes] sic reperi scriptum in tribus cod. Vat. Faer. Torn. in al. *innectes.*

Vectabor humeris] tuis humeris insidebo mihi inuisis.

An, quæ mouere cereas] an ego, quæ cereas imagines motu præditas efficere,& animare possum, &c. adhibebantur autem cereæ, & laneæ imagines in rebus magicis. vt satyr.VIII. *Lanea & effigies erat, altera cerea.*

Vt ipse nosti curiosus,& polo] in libro Iann. scriptum est, *Vt ipse curiosus nosti,& polo.* quam scripturam non reiicerem, nisi magis mihi placeret vulgata.

Deripere Lunam] sup.Od.V. *Lunamq; cælo deripit.* Deripere autem non diripere scriptum est in libris calamo exaratis.

excitare] excitare mortuos ab inferis.

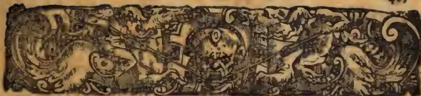
Desiderij; temperare poculum] & conficere, ac miscere poculum amatorium. sup.Od.V. *Amoris esset poculum.*

Plorem

Plorem artis in te nil agentis] Cum dissentirent hoc loco inter se libri veteres, aliiq; ita haberent, vt excudendum curaui: alij *Plorem artis in te nil habentis exitum*: alij *nil habentis exitus*: ego eam scripturam, quę mihi probabilissi visa est, quæque reperitur in duobus cod. Vat. Iann. Torn. (quanquam in vno ex his, non sine litura) secutus sum: quam sic explico, ego quę Lunam e cælo possum deducere, & mortuos excitare ab inferis, & amatoria pocula præsentissima conficere, vsque adeone infelix ero, vt ars mea in te sit inanis, nullamque vim aut potestatem habeat? hæc quidem videtur esse verborum sententia: sed restat scrupulus, quòd genus hoc loquendi, *ars nil agit in aliquo*, seu *in aliquem*, pro eo, quod est, inanis est, & nullam vim habet, & nil valet, videtur mihi parum Latinum, & Horatio eleganti scriptori indecorum. nam nil agere quidem, inanem operam sumere est. quo sæpe vtuntur Latini. vtitur & Hor. sat. ix. lib. I. *sed nil agis: usque tenebo.* & satyr. I I I. lib. 2. qui locus videtur præcipuè huius lectionis sententiam adiuuare. *Nil agit exemplum, litem quod lite resoluit.* significat enim inutile, atque inane esse exemplum, quod rem dubiam & controuersam, alia re dubia soluit. hoc igitur in præsentia afferre possum, quo hanc scripturam defendam. nam illam alteram, *artis in te nil habentis exitum*, siue exitus, planè reiicio. quæ tamen reperitur ferè in omnibus libris excusis, Venetis, Lugdunensibus, Parisiensibus, Germanicis, & maiore parte manuscriptorum. ego autem eam annos ab hinc duodecim ita in meo libro emendaram, *Plorem artis in te nil ualentis exitum.* quod idem nuper venit in mentem Paullo Manutio viro doctissimo, seu potius Mureto: qui ita curauit excudendum, cum Aldini antiquiores habeant, *nil habentis.* neque verò hęc mihi scriptura displiceret, si eius extaret in libris veteribus vel tenuissimum uestigium. Nunc cùm id non sit: hanc quam explanaui, & quæ reperitur in libris scriptis, teneo, quia non habeam meliorem. Nam, ne mentiar, ne eam quidem magnopere probo. Videtur enim mihi inelegans & insolens, ac, pœnè dicam, barbarum loquendi genus: *ars nil agit in te*, ut suprà dixi. Itaque (ut, quod sentio, liberè dicam) hanc ipsam scripturam, quam religione quadam deterritus immutare, aut reiicere non sum ausus, corruptam esse, neque ullum mendum inesse in verbo *habentis*, sed in uoce *nil*. &, ne longum faciam, totum hunc locum sic esse legendum puto. *Plorem artis in te nullum habentis exitum?* Natum autem fortasse mendum est ex hac scriptura, *null' habentis*, & ex ignoratione consuetudinis loquendi Horatianæ. Nam cum indocti quidam siue librarij, siue lectores, quid sibi uellet illud *null'* non intelligerent, neque quò referri possent hi patrij casus *artis habentis*, uiderent, ex ea uoce *null'*, *nil* fecerunt. Ita nobis locus corruptus per manus traditus est, quem posteà nonnulli ita corrigere conati sunt, ut agentis reponerent in locum uerbi, habentis. in libro quidem Don. perspicuè uox agentis alia & recentiore manu scripta est. in solo autem codice Tornes. & duob. Vatic. integram reperi. hanc igitur germanam, & integram scripturam esse arbitror. uerborum autem hic ordo est, Plorem artis nullum exitum in te habentis? Iam hoc *Plorem artis* Græcorum more dictum est, pro eo quod est, plorem causa artis, uel ob artem. solent enim illi in huiusmodi loquendi generibus subintelligere ἕνεκα. Plato in Euthyd. μακαρίζω ἄρ᾽ ὑμᾶς ἔγωγε τοῦ κτήματος, πολὺ μᾶλλον, ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. Aristot. ῥητορ. α. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας. id est, ad uerbum, quos nemo beatos duxerit ualetudinis. quod ualet, ob ualetudinem, uel causa ualetudinis. Dionys. Halicarnasseus, ἀρχαιολ. βιβ. ζ. Ταύτης μὲν τοίγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντές ὑμᾶς, id est, huius sententiæ

uentiæ vos laudantes. quod valet, ob hanc mentem, vel ob hanc ſententiam Eurip. in Androm. *κατὰ μὲν οὖν στένω δαΐας τόλμας, ἂν ἔρεξα, σῶ κατάρατος ἐγὼ, κατάρατος ἀνδράσι*, id eſt, gemo igitur facinoris hoſtilis, quod perpetraui, &c. Idem Iphigenia in Aulide. Ἑλλάδος *μάλιστ᾽ ἔγωγε τῆς ταλαιπώρου στένω*. id eſt, maximè equidem Græciç calamitoſç gemo ac ploro. Idem Phœniſſ. *φεῦ φεῦ. κακῶν σῶν Οἰδίπου σ᾽ ἐς ἂν στένω.* malorum tuorum Oedipe ploro. quæ tria poſtrema exempla proximè accedunt ad hanc locutionem Horatianam. Integrum eſt illud genus apud Aeſchyl. in Prometh. *Αἰαῖ προμηθεῦ, σῶν ὑπὲρ στένω πόνων.* imitatus eſt etiã Virg. xi. Aen. *Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem? Iuſtitiæ'ne prius mirer, belli'ne laborum?* id eſt, te ne mirer ob iuſtitiã prius, an ob belli labores? ſic enim hunc verſum explico, quamuis paulò aliter Seruius. Iam hæc loquendi genera, *habere exitum*, nullum habere exitũ Latinis ſcriptoribus valde ſunt uſitata: quorũ hoc proximum ſignificat quippiã non conſequi finem, cuius gratia cœptum eſt, atque ita inane & inutile eſſe: illud alterum, contrarium, nempe ad exitum optabilem peruenire. M. Tull. lib. vii. epiſtol. ad Att. *Rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibusq́; eorum, quos conuenio, uidetur hoc conſilium exitum habiturum.* Idem Philipp. 2. *Fugam quærebamus omnes, quæ ipſa exitum non habebat.* idem de diuinat. lib. 2. *Quid ego Aruſpicum reſponſa commemorem? (poſſum equidem innumerabilia) quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Idem Acad. 2. *Ipſa autem philoſophia: quæ rationibus progredi debet, quem habebis exitum?* Idem ferè valet *reperire exitum*. Idem Cicero lib. 1. de finib. *Quòd ſi ne ipſarum quidem uirtutum laus reperire poteſt exitum, niſi dirigantur ad uoluptatem*, &c.

Quòd ſi cui mea coniectura non probatur: omnium ſcripturarum tolerabiliſſima mihi videtur ea, quam dixi reperiri in codice Iann. & Torneſ. & duobus Vaticanis, quamq́; ſecutus ſum.

CARMEN SAECVLARE.

PHOEBE, siluarumque potens Diana,
Lucidum cæli decus, o colendi
Semper, & culti, date, quę precamur
Tempore sacro:
Quo Sibyllini monuere uersus,
Virgineis lectas, puerosque castos
Dijs, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas: aliusque, & idem
Nasceris: possis nihil urbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas uocari,
Seu genitalis.
Diua, producas subolem, patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Fœminis, prolisque nouæ feraci
Lege marita:
Certus vndenos decies per annos
Orbis ut cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequenteis.
Vosque ueraces cecinisse Parcę,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus seruat, bona iam peractis
Iungite fata.

Fertilis frugum, pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fætus & aquę salubres,
Et Iouis auræ.
Condito mitis, placidusque telo
Supplices audi pueros Apollo:
Siderum regina bicornis audi
Luna puellas.
Roma si uestrum est opus: Ilięque
Littus Etruscum tenuere turmæ,
Iussa pars mutare Larcis, et urbem
Sospite cursu:
Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriæ superstes
Liberum muniuit iter, daturus
Plura relictis:
Dij probos mores docili iuuentę,
Dij senectuti placidę quietem:
Romulæ genti date remque, prolem-
Que, & decus omne.
Quique uos bubus ueneratur albis
Clarus Anchisæ, Venerisque sanguis,
Imperet bellante prior, iacentem
Lenis in hostem.
Iam mari, terraq; manus potenteis
Medus, Albanasq; timet secureis:
Iam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper, & Indi:
Iam fides, & pax, & honor, pudorq;
Priscus, & neglecta redire uirtus
Audet: apparetq; beata pleno
Copia cornu.
Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusq; nouem camœnis,
Qui salutari leuat arte fessos
Corporis artus:
Si Palatinas uidet ęquus arceis,
Remque Romanam, Latiumque felix:
Alterum in lustrum, meliusque semper
Proroget æuum:

Quæque Auentinum tenet, Algidumque
Quindecim Diana preces virorum
Curet: & votis puerorum amicas
Applicet aureis.
Hæc Iouem sentire, deosq; cunctos,
Spem bonam, certamq; domum reporto
Doctus, & Phœbi chorus, & Dianæ
Dicere laudes.

COMMENTARII.

Carmen sæculare dictum, quòd ludis sæcularibus caneretur. Ludos autem sęculares primos à Valerio Poplicola institutos esse anno CCXLV. post vrbem conditam quidam tradiderunt. alij multis annis post reges exactos, & Poplicola iam mortuo. quam sententiam confirmant XV. virûm, qui ludis sęcularibus procurandis, & faciendis præerant commentarij. De tempore magna etiam dissensio est inter scriptores. alij enim centesimo quoque anno fieri solitos esse, vt sæculum centum annorum spatium continere intelligamus. alij centesimo decimo quoque anno, vt sęculum sit ambitus annorum centum & decem. atque huic sententiæ consentanei sunt versus illi Horatiani. *Certus undenos decies*, &c. superiorem autem confirmat Pompeius Festus his verbis *sæculares ludi apud Rom. post centum annos fiebant, quia sæculum in centum annos extendi existimatur.* sed de sæculo, & ludis sęcularibus si quis plura scire volet, legat libellum Onufrij Panuini, qui accuratissime de his scripsit.

Siluarumq; potens] siluarum domina. sic locutus est sup. Od. XXI. libr. I. *Sic te diua potens Cypri*, & Od. XXV. lib. 3. ad Bacchum *ò Naiadum potens*, &c.

Sibyll. mon. vers.] tanta erat apud veteres illos Romanos librorum Sibyllinorum auctoritas, vt in rebus aduersis, ac difficilibus reip. temporibus non minore spe ad eos, quàm ad Etruscorum disciplinam confugerent, quod testatur M. Tull. lib. 4. accus. Verr. his verbis *Itaque apud maiores nostros atroci, ac difficili reip. tempore, cum Tib. Gracco occiso magnorum periculorum metus ex ostentis portenderetur P. Matio, L. Calpurnio Coss. aditum est ad libros Sibyllinos, in quibus inuentum est Cererem antiquissimam placari oportere.*

Dijs, quibus septem] Dijs vrbis Romæ præsidibus, & custodibus, πολιούχοις.

Alme sol] qui omnia alis & foues.

curru nitido diem qui &c.] id est, qui diem curru nitido aperis, & idem claudis. de curru solis suprà Od. VI. lib. 3.

Promis & celas] promis oriens, celas, & condis occidens. & suprà Od. V. lib 4. dixit *condere diem collibus in suis.*

aliusq; & idem Nasceris] alius, quia alio quotidie loco oritur, vel quia alius est dies hodiernus ab hesterno: vel quia alio colore est propter celi, temporisque dissimilitudines. idem autem, quia semper vnus est. suprà Od. XVI. lib. I. *quid terras alio calentes Sole mutamus?*

possis] optantis, seu precantis oratio est.

aperire Lenis] quæ lenem te prębes in aperiendis partubus. de Ilithyia diximus supra ad Od. XXII. lib. 3.

patrumq; Prosperes decreta] facito, vt senatusconsulta, & leges de con-

fum, quæ mihi probabilior uisa est, suum cuique iudicium liberum relinquens ut hanc, uel illam amplectatur, quemadmodum ego unam altera meliorem iudicaui. cuius mei iudicij, factique rationem reddere lectori non recuso. Nego igitur apud Hom. ἰλ.ω. corpus Hectoris à mulieribus Troianis unctum esse, sed ploratum primùm, lacrymisque decoratum, & combustum: deinde ossa pannis mollissimis inuoluta, & in urnam coniecta: postremò extructum ei è grandibus saxis monumentum: Iam verò, quòd unctionis mentio fit interdum apud scriptores, id non magis ad honorem sepulturæ pertinet, quàm lotio, & pleraque alia, quæ nonnunquam in exequijs, & funeribus mortuorum solebant adhiberi: quale est hoc exemplum ex Ennio. *Tarquinij corpus bona fœmina lauit, et unxit*: & item hoc ex Virg. lib. 7. Aen. de Miseno. *Principio pinguem tedis, & robore secto Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris Intexunt latera, & ferales ante cupressos Constituunt, decorantq; super fulgentibus armis: Pars calidos latices, & aena undantia flammis Expediunt, corpusq; lauant frigentis, & ungunt*. apud eundem lib 9. mater Euriali queritur se filio oculos non pressisse, neque uulnera lauisse, his uerbis. *Heu, terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibusq; iaces, nec te tua funera mater Produxi, pressi ue oculos, aut uulnera laui*. eodem pertinet illud Eurip. Phœniss. ἐγὼ δ᾽ ἤκω μεταστέλλουσ᾽ ἀδελφὴν Ἰοκάστην, ὅπως λούσῃ, προθῆταί τ᾽ ἀκοίτ᾽ ὄντα παῖδ᾽ ἐμόν. Quis autem unquam uel poeta, uel alius scriptor in miserijs mortui numerauit, quòd lotus non fuerit, aut quòd ei morienti oculi pressi, uel clausi non fuerint? nemo, quod sciam. At omnes poetę harum commiserationum pleni sunt, dum uel eorum, qui naufragio perierunt, uel eorum, qui in acie ceciderunt, uel similium calamitosorum conditionem miserantur, ac deplorant: *iacet insepultus, & indefletus*, aut *non luctus*. Optabant enim omnes se sepeliri, inhumari, fleri, ac lugeri post mortem: & hæc crebrò à scriptoribus commemorantur: *lauari corpus* autem, *ungi, oculos claudi*, & similia, uel non ita expetebant, uel dicere licet illa esse horum accessiones, & ad supremum honorem, id est, luctum, & sepulturam tanquam ad finem referri. Iam uerò quod scribunt quidam ungere cadauera solitos esse ueteres, ut diutius integra conseruarentur: id uerum esse non puto: Nam unctionem, uel munditiei, & nitoris, uel luxus causa adhibebant, & sciebant eam ad corporum integritatem conseruandam nihil adiuuare: Corpora autem cum diu manere incorrupta, & integra uolebant, ea uel condiebant, uel cera circumlinebant, quod ostendit M. Tullius. libr. 1. Tuscul. his uerbis. *Condiunt Aegyptii mortuos, & eos domi seruant: Persæ etiam cera circumlitos condunt, ut quam maxime permaneant diuturna*. ad eũdem usum cedrum, & cupressum adhibebant. Sed cuius hominis est dicere hoc loco, ungi solita apud antiquos cadauera, ut diutius integra seruarentur, cum constet, & Troianos, & Romanos, maximè Horatij ætate, corpora mortuorum in rogum imponere, & comburere, non integra seruare consueuisse? *Vnxere* igitur mihi propter has causas non admodum probatur. *luxere* autem, maximè: propterea quòd ubique apud scriptores lugeri, & luctu, seu fletu honorari mortuos legimus. Itaque Homerus non semel κλαίειν θανόντας, id est, flere mortuos, dicit esse γέρας θανόντων, id est, decus, præmiumque mortuorum, ut ann. est sup. ad Od. v1. lib. 2. Tùm crebra sunt hæc apud Tragicos ἄκλαυστος, ἄταφος, id est, non ploratus, non sepultus. Eurip. Phœn. ἐᾶν δ᾽ ἄκλαυστον, ἄταφον οἰωνοῖς βοράν, id est, relinquere non ploratum, insepultum, uolucribus escam. quæ Virg. expressit lib. 11. *Nec anima uiles, inf'eta, inhumataq, turba*. Iterum apud Eurip. in Medea Iason Medeam orat, ut sinat se filios suos sepelire, & lugere. his uerbis. Θάψαι νεκρούς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες. apud eund. in Hecuba, sic umbra Polydori loquitur: πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος Ἄκλαυστος, ἄταφος.

φοι. apud eundem in Androm. ij qui nunciant Peleo interfectum esse Neoptolemum, aiunt se corpus eius afferre, ut nepotem defleat, & sepeliat. *Κομίζομέν νιν σοὶ κατοιμῶξαι γόοις, Κλαῦσαί τε πρέσβυ, γῆς τε κοσμῆσαι τάφῳ.* Alcæus lib. 3. epig. Græc. *Ἄκλαυστοι, καὶ ἄθαπτοι ὁδοιπόροι τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ Ἥμεθα θίνη τρισσαὶ κείμεθα μυριάδες*, &c. Itaque Solon mortem suam lacrymis carere non vult. *linquamus amicis* (inquit) *Mœrorem, ut celebrent funera cum gemitu.* At Ennius contrà. *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? uolito uiuu' per ora uirum.* Iam quod aliquis mihi dicat, licere mortuos lugere, & deflere, etiam si corpus absit: ergo hoc loco legendum *unxere*, quia ad luctum, & ploratum, & similia non erat necesse corpus Hectoris redimi, & Troiam referri: respondeo ploratus illos, & fletus non nisi posito ante omnium lugentium oculos cadauere, esse solitos vsurpari. quod ex Homero, Virgilio, & ceteris, cuiuis perspicuum esse potest. M. Tullius autem hæc genera lugendi enumerat lib. 3. quæst. Tuscul. *pedores, muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones*: & Euripides in Alcest. non admodum dissimilia. *Πυλῶν πάροιθεν δ' οὐχ ὁρῶ Πηγαῖον, ὡς νομίζεταί Γε, χέρνιβ' ἐπὶ φθιτῶν πύλαις, Χαίτα τ' οὔτις ἐπὶ προθύροις τομαῖος, ἃ δὴ νεκύων πένθεσι πίτνει· Οὐ δουπεῖ νεολαία γυναικῶν.* sic igitur hunc locum explico. Matres Troianæ corpus Hectoris, quod Achilles canibus, & auibus destinauerat, luxerunt, honoreq; sepulturæ affecerunt, posteaquàm Achilles Priami supplicis oratione, & precibus flexus est. Achilles apud Homer. *ἰλ. ω.* à Mercurio præmonitus, & de Iouis voluntate certior factus, Priamo corpus Hectoris Troiam deportandum, ac sepeliendum tradit. sic Hom. *Υἱὸς μὲν δή τοι λέλυται γέρον, ὡς ἐκέλευες· Κεῖται δ' ἐν λεχέεσσ'· ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφι Ὄψεαι αὐτὸς ἄγων.* Virgil. Aen. 11. *At non ille, satum quo te mentiris, Achilles, Talis in hoste fuit Priamo, sed iura, fidemq; Supplicis erubuit, corpusq; exangue sepulchro Reddidit Hectoreum.* Cum huius loci explicationem propemodum eo quo nunc est, ordine dispositam Muretus apud me legisset, probauit ille quidem coràm: sed mutata posteà sententia, & consilio suo dissimulato, neq; mihi præsignificato, in libris variarum lectionum conatus est ostendere vtranq; scripturam æquè probabilem esse.

Addictum feris] Addixerat Hectorem canibus, & auibus Achilles iam ab eo tempore, quo Hector mortifero illo inter humeros, & ceruices, *ἵνα τε ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος*, id est, vbi celerrimus est interitus, vulnere accepto, iacésq; & pœnè exanimis, Achillem orabat, vt corpus suum patri Priamo comburendum, ac sepeliendum redderet, neque canibus dilacerandum apud naues relinqueret. sic enim respondet Achilles. *ἰλ. χ.* *Μή με κύον γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων. Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος, καὶ θυμὸς ἀνείη Ὠμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας. Ὡς οὐκ ἔσθ' ὅς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι*, &c. & *ἰλ. ψ.* in sepultura Patrocli cum duodecim illos Troianos iuuenes, quos viuos ceperat, manu sua interfectos in rogum coniecisset, ait se Hectorem non flammis exusturũ, sed canibus dilaniandum proiecturum. *Ἕκτορα δ' οὔτι δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσι.*

Homicidam] *ἀνδροφόνον.* neque verò deterius multo est nomen Latinum Græco. nam *ἀνδροφόνος* apud Homerum idem ferè valet, quòd *ἀνθρωποκτόνος*, & item apud Eurip. in Hecuba, vbi Polymnestor mulieres Troianas, à quibus eius liberi parui pueri fuerant interfecti, *ἀνδροφόνους* appellat.

Postquàm relictis mœnibus rex] Priamus *ἰλ. ω.* à Mercurio per media Græcorum castra noctu deductus, vt suprà diximus ad Od. x. lib. 1. neque à quoquam visus, ad Achillem peruenit: & cum eius genua manibus tetigisset, manusq; exosculatus esset; sese ad pedes abiecit orans, vt corpus Hectoris, pre-

tio accepto, ſibi redderet, ſepeliendiq; poteſtatem faceret. Homeri verba ſunt hæc ἄγχι δ᾽ ἄρα στὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας Δεινὰς ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας. ſequitur aliquot poſt verſibus Κλαῖ᾽ ἀδινὰ προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθείς.

peruicacis] in ſententia ſua obfirmati, pertinacis, & vt alibi, cedere neſcij.

Setoſa duris excidere] id eſt, porcorum, & ceterarum beſtiarum, in quas à Circe fuerant verſi, figuras exuerunt, & humanas recuperarunt Circe volente, ac libente. hac de re Hom. ὀδ. κ. Κίρκη δὲ δι᾽ ἐκ μεγάροιο βιβήκει Ῥάβδον ἔχουσ᾽ ἐν χειρὶ, θύρας δ᾽ ἀνέῳξε συφειοῦ, &c. ſequitur. Τῶν δ᾽ ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσε φάρμακον οὐλόμενον, τό σφιν πόρε πότνια Κίρκη· Ἄνδρες δ᾽ αἶψ᾽ ἐγένοντο νεώτεροι, ἢ πάρος ἦσαν.

remiges Vlyſſei] ſocij Vlyſſis. epiſt. 2. libr. 1. *remigium uitioſum Ithacenſis Vlyſſei.*

Relatus] ſic habent duo cod. Vatic. Iann. Rainun. Vrſ. Torneſ. & ita legendum, non *relapſus.*

Amata nautis multum] o tu, quam nautę, & inſtitores multùm amant. Cum uideri uelit eam honorificè appellare, eique blandiri, reuera tamen contumelioſè inſectatur. qui ſint inſtitores dixi ſup. ad Od. VI. lib. 3.

Iuuentas] id eſt, iuuenta. nam quamuis Dei nomen ſit, eodem tamen etiam ætas hæc ſignificatur.

verecundus color] purpureus, & rubicundus: qualis ineſt in pueris, & adoleſcentibus, qui uerecundi ſunt natura: uel per uerecundum colorem, ideò rubicundus ſignificatur, quia, quos pudet, ij erubeſcunt. ſignificat ſibi cantiones, & ueneficia Canidiæ pallorem, maciem, canitiemque attuliſſe.

pelle lurida] pallida, ſubuiridi, uel crocei coloris: qualis umbrarum, arquatorum, Orci: ut ſup. Od. IIII. lib. 3.

Tuis capillus albus eſt] tui odores, tuaque unguenta mihi canitiem attulerunt.

Nullum a labore me] nulla mihi à labore datur intermiſſio, nulla conquieſcendi poteſtas.

Vrget diem nox, &c.] id eſt, ſine ulla temporis intermiſſione laboro, continuis laboribus exerceor. diurno labori ſuccedit nocturnus, & nocturno diurnus.

Neque eſt ualere] οὐδ᾽ ἔστι, uel ἔξεστι. non licet, non datur reſpirare. diſtenta mihi ſunt ſpiritu pręcordia, neque ea reſpirando leuare poſſum. iccircò enim data eſt reſpiratio, ut & attrahatur aer frigidus, qui calorem inteſtinum, ac naturalem refrigeret: & uiciſſim pectus ſpiritu, & aere concalefacto diſtentum, atque inflatum ſubleuetur.

Ergo negatum vincor, vt credam] horum uerborum hæc ſententia eſt. ergo ego nunc tandem infelix meis malis uincor, ut credam, & fatear id, quod initio negaueram: quid nam? Sabella carmina, id eſt, Canidię Sabellę cantiones uim habere ad permouendos, & perturbandos hominum animos.

Caputq; Marſa.] & ut credam caput Marſis cantionibus, ſeu carminibus, quodammodo diſrumpi, amentiaque affici.

Quantum neque atro delibutus] Hercules Eunomo Architelis filio, à ſe non ſponte interfecto, uoluntario ſe exilio multauit, atque in oppidum Trachinem proficiſci conſtituit. Cum ad Euenum fluuium, cuius portitor erat Neſſus centaurus, perueniſſet, ipſe fluuium pedibus ſuperauit: Deianiram autem mercede pacta Neſſo traijciendā reliquit. Hic, dum eam traijcit, uim ei inferre

cona-

conatur. Hercules Deianirę vim propulsantis clamore exaudito, egredienti Nesso mortiferum uulnus inflixit. Nessus moribundus, Deianirę ad se euocatæ dixit, se philtrum ei dare velle, quo Herculis erga se amorem perpetuum, ac sempiternum retineret. (constabat autem id philtrum ex ipsius Nessi cruore, & eo veneno, quo suorum telorum cuspides Hercules inficere solebat.) Quo cupidè accepto, & studiosè seruato, cum Deianira parum gratum de Iola Euryti filia nuncium accepisset, verereturque ne Iolam sibi anteponeret Hercules, tunicam ad eum misit cruore illo imbutam, cum existimaret philtrum esset quam cum ille induisset, venenumque illud corporis contactu concalefactum, vsque ad viscera permanasset, voces illas miserabiles edidit, quæ leguntur apud Sophoclem in Trachini. vide Od. 11. huius lib.

nec Sicana feruida Vibrans] ego hunc locum partim coniectura, partim à veterum codicum scriptura adiutus emendaui. sic enim scriptum reperi in cod. Don. Iann. & duobus Vatic. *Virens in Aetna.* quod sine dubio ineptum est, & mendosum, nisi quis dicat virētem flammam nominari, quę perpetua sit, & nunquam languescat, aut moriatur, quod mihi non probatur. *Vrens* autem, quod in ceteris omnibus manuscr. reperitur, longè est ineptissimum. Sed ego ex illo Virens, quod vt dixi, deprauatum est, coniectura ductus sum, tanquam, manu quadam, ad veram, ac germanam lectionem. Vibrans autem flamma (opinor) ab Horatio appellatur, quæ stricti ferri, aut luminis in morem splendet, ac micat: vel quæ se attollit, atque eiaculatur in auras: qualem describit Lucr. lib. 6. Aetnę flammam, & Virg. lib. 3. Aen. sic Lucr. *Nunc tamen illa modis quibus irritata repente Flamma foras uastis Aetnæ fornacibus efflet, Expediam. primum totius subcaua montis Est natura, ferè silicum suffulta cauernis*, &c. Et Virg. *sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis: Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem Turbine fumantem piceo, & candente fauilla. Attollitq; globos flammarum, & sidera lambit: Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.* Iam verbum vibrare, sępius esse absolutum, quàm ἐνεργητικὸν, id ex Lucr. Virg. M. Tull. intelligere licet. Lucr. lib. 3. *Quin etiam tibi si lingua uibrante minacem Serpentem, & caudæ procero corpore utrinque Sit libitum in multas parteis discindere ferro*, &c. Virg. Aen. 11. *Sibila lambebant linguis uibrantibus ora.* Idem lib. 9. *Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* & lib. 10. *Vibranti cuspis medium transuerberat ictu.* M. Tull. orat. perf. de Demost. *Cuius non tam uibrarent fulmina illa, nisi numeris contorta ferrentur.* Idem in Lucullo. *Nobismetipsis modò cæruleum mare uidebatur, nunc flauum: nunc, quia a sole collucet, albescit, & uibrat.* Idem in Bruto extremo. *et erat oratio cum incitata, et uibrans, tum etiā accurata et polita.* Quinctil. lib. 10. de Archiloco. *cum ualidæ, tum breues, uibrantesq; sententiæ.* hanc igitur ego scripturam veram esse puto. *Vibrans in Aetna flamma.* Nam quòd quidam emendauerunt, *Furens in Aetna flamma*, non equidem inuideo: & scio Virg. lib. 4. Aen. in extr. dixisse: *flammæq; furentes Culmina perque hominum uoluantur, perq; Deorum:* Verùm hæc lectio, quam sequor, & propius abest à vetere scriptura *Virens*, & significantius (meo quidem iudicio) exprimit flāmæ è fornacibus illis erumpentis, & in altum sese eiicientis, & conglobantis naturam. *Vrens* autem factum esse puto ex *Virens*: & *Virens* ex *Vibrans* errore, & negligentia librariorum.

tu donec cinis, &c.] tu veluti quædam venenorum officina, non cessabis me tuis venenis exurere, donec exaruerim, et cineris in modum consumtus, atque à ventis dispersus fuerim

Colchicis] Medeæ venenorum simillimis. suprà Od. v. *flammis aduri Colchicis.*

Quæ finis?] finis generis fæmi. vt suprà Od. XVII. lib. 2. *fine destinata.* & Luc. lib. 1. *Denique iam quoniam generatim reddita finis Crescendi rebus constat.* & Virg. lib. V. *Quæ finis standi?*

quod me manet stipendium?] quod tibi à me vis stipendium persolui? id est, quam mihi pœnam irrogabis aut impones? quam me pœnam vis sufferre, ac sustinere?

cum fide] tralatio à pecunia. quæ cum fide solui dicitur, si tota, & ad diem soluatur.

expiare] pœna subeunda luere, ac delere. vt Od. I. lib. 2. *arma Nondum expiatis uncta cruoribus.* & huius lib. Od. V. *dira detestatio Nulla expiatur victima.* Cicero de arusp. resp. *nomen populi Rom. tanto scelere contaminauit, ut id nulla re possit, nisi ipsius supplicio, expiari.*

mendaci lyra Voles sonari] id est, laudari. significat eam veris laudibus ornari non posse.

tu pudica, tu proba.] significat eam esse impudicam, & improbam. sic Catull. in quandam. *Pudica & proba redde codicillos.*

Perambulabis astra sidus] tanquam Erigone referêris in siderum numerum.

Infamis Helenæ Castor offensus] Quæ sunt peruulgata, omnibusque notissima de Stesichoro poeta, iccircò cum oculis esse multatum, quia Helenam versibus maledicis, & contumeliosis lacerarat, prætermitto. Pausanias autem in Laconicis, noua quędam hac de re, atque inaudita profert, Leonymum quendam Crotoniatam in insulam Λευκὴν profectum, Achillem in ea, duos Aiaces, aliosque Heroas, & vnà cum illis Helenam vidisse: hanc etiam cum ipso esse locutam, eique mandauisse, vt cum primùm Himeram (qua in vrbe natus est Stesichorus) nauigasset, Stesichoro nunciaret, se iratam ob carmen in se scriptum, oculos ei ademisse: Quo nuncio accepto Stesichorum stilum vertisse, Helenamque, quam antea vituperarat, laudauisse. Eius autem palinodię principium ponit Plato in Phędro his verbis ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος. ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο. Στησίχορος δὲ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησε, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀλλ' ἅτε μουσικὸς ὢν, ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθὺς, Οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ' ἔβας ἐν νηυσ' εὐσέλμοις, οὐδ' ἵκεο πέργαμα Τροίας. ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, id est, iis, qui in fabulando peccarunt, vetus est expiatio, quæ Homerum quidem fugit, sed non Stesichorum. Nam cùm oculis orbatus esset propterea, quòd Helenæ maledixerat, non ignorauit, quemadmodum Homerus, sed, vt pote qui musicus esset, caussam eius rei intellexit, & continuò hoc carmen fecit. *Non verus ille est sermo: nunquam puppibus Vecta es uelinolis, peruenta ad pergama Troiæ.* Absoluta igitur tota illa, quæ appellatur, palinodia, oculorum sensum continuò recuperauit. vsurpat. M. Tullius huius carminis principium lib. 9. epist. ad Attic. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος (vt opinor) *ille de ratibus*, id est, non est verus ille rumor de Pompeij nauibus. Extat & alius Stesichori versus apud Lycophronis interpr. ad eãdem rem pertinens. Τρῶες τοί ποτ' ἴσαν Ἑλένης εἴδωλον ἔχοντες.

Infamis Helenæ] quam infamarat Sthesichorus: dedecore & infamia notatæ à Stesichoro. non dissimulabo me reperisse in vno Vatic. libro Infimis. de qua scriptura equidem nihil pronuncio. tantùm admonitum lectorem velim, vt consideret, idem ne sit sentiendum de nomine infamis, quod de infacetus censuit Hermolaus Barbarus: nempe scribendum esse infecetus.

vati]

vati] Steſichoro. de quo ſuprà ad Ode IX. libr. 4. & M. Tullius Verr. de iuredicundo. *Erat etiam Steſichori poetæ ſtatua, ſenilis, incurua, ſummo (ut putant) artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ; ſed eſt, & fuit tota in Græcia ſummo propter ingenium honore, & nomine.* vide de eod. multa apud Quinct. lib. 10.

Et tu] tu quoque eorum exemplo.

O nec paternis] hæc palinodia irriſionis contumelioſæ pleniſſima eſt: immò verò mera irriſio eſt. Vult enim Horatius intelligi, quæ laudandę Canidię cauſa dicit, eſſe planè falſa.

Nec in ſepulcris, &c.] id eſt, nec docta, ſeu quæ neſcis pauperum mortuorum cineres nono poſt eorum mortem die diſpergere, ac diſſipare. innuit hoc eam factitare ſolere.

Nouendiales] nouendiales pulueres, nouendiale ſacrum, nouendiales feriæ à numero dierum ſunt dictę.

puræ manus] non maculatæ ſanguine: quod eſt falſum, vt cetera omnia.

Tuusq; venter partumeius] venter partumeius eſt, qui partum edere & ſolet, & poteſt· venter fæcundus: qualis profectò non eſt Canidiæ. eſt autem nomen conflatum à partu, & verbo meio.

tuo cruore rubros] tuo cruore, & tabo commaculatos in puerperio tuo.

Vtcunque, &c.] quoties, vel quandocunque tu parto edito è lecto ſurgis fortis puerpera. quod nunquam tibi contigit. nunquam enim nec paris, nec peperiſti. videtur enim ſignificare Canidiam obſtetricis opera, & miniſterio vti, quę pannos eius cruore ex partu inquinatos, abluat, cum longe aliud & ſentiat, & velit intelligi. Nam nec vnquam puerpera fuit, neque obſtetrice vſa eſt, neque pannos habet cruentos, vt pote quæ ſuppoſitos partus oſtentet, non veros. vt ſup. O I.v. *ſi uocata partubus Lucina ueris affuit.* *Exilis* autem ſecundæ perſonæ eſt, à verbo exilio.

CANIDIA.

obſeratis] obturatis, clauſis. obſerare à ſera factum. vtitur & Catull. ad pſithil. *Ne quis liminis obſeret tabellam.*

Non ſaxa nudis ſurd.] huius verſus, & proximi ſententia eſt. Non ſunt nautis ſurdiora ſaxa, quæ fluctibus hibernis verberantur, ſubintell. quàm ego tibi ſum. vel hoc modo. non magis audiunt nautas miſeros, nudos, & eiectos ſaxa, quæ à fluctibus hibernis verberantur, quàm ego te. *nudis* autem, id eſt ſpoliatis, naufragis.

tundit] verberat. Virg. Aen. v. *Eſt procul in pelago ſaxum, ſpumantia contra Littora: quod tumidis ſummerſum tunditur olim Fluctibus, hiberni condunt ubi ſidera Cori.* Idem in Daphn. *Nec percuſſa iuuent fluctu tam littora.*

Neptunus hibernus] id eſt, mare tempeſtatibus commotum, atque à ventis concitatum: quod fit maximè brumali tempore.

ſalo] fluctuſ maris agitatione, & iactatione. Græcum nomen eſt, ex quo σαλεύειν agitare, concutere.

Inultus vt tu riſeris &c] ego ne committam, vt tu impune riſeris Cotyttia, quæ ſacra tu tuis verſibus vulgauiſti?

Cotyttia] sic scribendum docuit Politianus, non Cocytia. Cotyttia autem dicta sunt, à Cotyttone, quæ his sacris præerat: de qua Iuuenalis satyr.2. *Talia secreta coluerunt orgia tæda Cecropiam solisi Baptæ lassare Cotytto.*

Et Esquilini pontifex venefici] conscius, & particeps à me factus eorum sacrorum & veneficiorum, quæ in Esquilijs tracto: vel dic pontificem eum appellari veneficij Esquilini, quia veluti pontifex quidam hæc sacra reprehendat, & de his existimare, & iudicare audeat. erat enim pontificum religiones, & cerimonias tueri. Festus, *Pontifex maximus iudex, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.*

Impune vt vrbem, &c.] ego ne te patiar inultum esse, qui me populi fabulam feceris?

Quid proderit ditasse, &c.] id est, quid prodest tibi te Pelignas anus impenso pretio conduxisse, vt te dolore, & cruciatu corporis liberarent: præsentibusque venenis vsum esse, vt statim exanimatus miseriarum tuarum portum occupares, si tardius quàm optas, moriturus es?

ducenda] producenda, extrahenda. sic dicimus *ducere bellum.*

in hoc] ad hoc, propter hoc. ἐπὶ τούτῳ.

suppetas] vt sufficias, ac suppedites materiam, & locum nouis doloribus.

doloribus] sic aliquot libri scripti, & excusi: quidam scripti *laboribus*: quidam *cruciatibus.*

infidus] qui Deorum consilia recondita vulgauit, vt dicemus ad satyr.1. lib.1. sed mihi tacendum non videtur, me in duobus libris manuscriptis legisse *Pelopis infidi pater.*

benignę] copiosę, affluentis, abundantis, largę. videntur quidem hæc pugnare, copiosum esse, & egere: sed ea est Tantali, & Tantali similium pœna, vt in media rerum copia egeant. de hac autem Tantali pœna vide annot. ad satyr.1. lib.1.

Optat Prometheus] de Prometheo suprà diximus nonnulla ad Od.III. lib.1.

Optat supremo, &c.] de Sisypho, & eius saxo, cùm fabula sit notissima, tùm collegimus quædam ad Od.XIIII. libr.II. ibi *damnatusque longi Sisyphus Aeolides laboris.*

ense pectus Norico Recludere] tibi pectus ferro transfigere Noricus ensis autem à gente Norica dictus, Rhœtis, & Lepontijs finitima. Nam inter Noricos, & Rhœtos Rhenus fluuius interfluit. suprà Od.XVI. lib.1. *quas neque Noricus Deterret ensis.*

nectes] sic reperi scriptum in tribus cod. Vat. Faer. Torn. in al. *innectes.*

Vectabor humeris] tuis humeris insidebo mihi inuisis.

An, quæ mouere cereas] an ego, quæ cereas imagines motu præditas efficere, & animare possum, &c. adhibebantur autem ceræ, & laneæ imagines in rebus magicis. vt satyr.VIII. *Lanea & effigies erat, altera cerea.*

Vt ipse nosti curiosus, & polo] in libro Iann. scriptum est, *Vt ipse curiosus nosti, & polo.* quam scripturam non reijcerem, nisi magis mihi placeret vulgata.

Deripere Lunam] sup. Od.V. *Lunamque cælo deripit.* Deripere autem non diripere scriptum est in libris calamo exaratis.

excitare] excitare mortuos ab inferis.

Desiderique temperare poculum] & conficere, ac miscere poculum amatorium. sup. Od.V. *Amoris esset poculum.*

Plorem

Plorem artis in te nil agentis] Cum dissentirent hoc loco inter se libri veteres, alijq; ita haberent, vt excudendum curaui: alij *Plorem artis in te nil habentis exitum*: alij *nil habentis exitus*: ego eam scripturam, quę mihi probabilissima visa est, quæque reperitur in duobus cod. Vat. Iann. Torn. (quanquam in vno ex his, non sine litura) secutus sum. quam sic explico, ego quę Lunam è cælo possum deducere, & mortuos excitare ab inferis, & amatoria pocula præsentissima conficere, vsque adeone infelix ero, vt ars mea in te sit inanis, nullamque vim aut potestatem habeat? hæc quidem videtur esse verborum sententia: sed restat scrupulus, quòd genus hoc loquendi, *ars nil agit in aliquo*, seu *in aliquem*, pro eo, quod est, inanis est, & nullam vim habet, & nil valet, videtur mihi parùm Latinum, & Horatio eleganti scriptori indecorum. nam nil agere quidem, inanem operam sumere est. quo sæpe vtuntur Latini. vtitur & Hor. sat ix. lib. 1. *sed nil agis: usque tenebo*. & satyr. i i i. lib. 2. qui locus videtur præcipuè huius lectionis sententiam adiuuare. *Nil agis exemplum, litem quod lite resoluit*. significat enim inutile, atque inane esse exemplum, quod rem dubiam & controuersam, alia re dubia soluit. hoc igitur in præsentia afferre possum, quo hanc scripturam defendam. nam illam alteram, *artis in te nil habentis exitum*, siue exitus, planè reiicio. quæ tamen reperitur ferè in omnibus libris excusis, Venetis, Lugdunensibus, Parisiensibus, Germanicis, & maiore parte manuscriptorum. ego autem eam annos ab hinc duodecim ita in meo libro emendaram, *Plorem artis in te nil ualentis exitum*. quod idem nuper venit in mentem Paullo Manutio viro doctissimo, seu potius Mureto: qui ita curauit excudendum, cum Aldini antiquiores habeant, *nil habentis*. neque verò hęc mihi scriptura displiceret, si eius extaret in libris veteribus vel tenuissimum uestigium. Nunc cùm id non sit: hanc quam explanaui, & quæ reperitur in libris scriptis, teneo, quia non habeam meliorem. Nam, ne mentiar, ne eam quidem magnopere probo. Videtur enim mihi inelegans & insolens, ac, pœnè dicam, barbarum loquendi genus: *ars nil agit in te*, ut suprà dixi. Itaque (ut, quod sentio, liberè dicam) hanc ipsam scripturam, quam religione quadam deterritus immutare, aut reiicere non sum ausus, corruptam esse, neque ullum mendum inesse in verbo *habentis*, sed in uoce *nil*. &, ne longum faciam, totum hunc locum sic esse legendum puto. *Plorem artis in te nullum habentis exitum?* Natum autem fortasse mendum est ex hac scriptura, *null' habentis*, & ex ignoratione consuetudinis loquendi Horatianæ. Nam cum indocti quidam siue librarij, siue lectores, quid sibi uellet illud *null'* non intelligerent, neque quò referri possent hi patrij casus *artis habentis*, uiderent, ex ea uoce *null'*, *nil* fecerunt. Ita nobis locus corruptus per manus traditus est, quem posteà nonnulli ita corrigere conati sunt, ut agentis reponerent in locum uerbi, habentis. in libro quidem Don. perspicuè uox agentis alia & recentiore manu scripta est. in solo autem codice Tornes. & duob. Vatic. integram reperi. hanc igitur germanam, & integram scripturam esse arbitror. uerborum autem hic ordo est, Plorem artis nullum exitum in te habentis? Iam hoc *Plorem artis* Græcorum more dictum est, pro eo quod est, plorem causa artis, uel ob artem. solent enim illi in huiusmodi loquendi generibus subintelligere ἕνεκα. Plato in Euthyd. μακαρίζω ἄρ᾽ ὑμᾶς ἔγωγε τοῦ κτήματος, πολὺ μᾶλλον, ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. Aristot. ῥητορ. α. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας. id est, ad uerbum, quos nemo beatos duxerit ualetudinis. quod ualet, ob ualetudinem, uel causa ualetudinis. Dionys. Halicarnasseus, ἀρχαιολ. βιβ. ζ. Ταύτης μὲν τοίγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, id est, huius sententiæ

uentiæ vos laudantes.quod valet,ob hanc mentem,vel ob hanc sententiam Eurip.in Androm. *κατὰ μὲν ἂν στένω δαΐας τόλμας, ἂν ἔρεξα, σῶ κατάρατος ἐγὼ, κατάρατος ἀνδράσι*,id est,gemo igitur facinoris hostilis,quod perpetraui,&c. Idem Iphigenia in Aulide. *Ἑλλάδος μάλιστ᾽ ἔγωγε τῆς ταλαιπόρου στένω.* id est, maximè equidem Græciæ calamitosæ gemo ac ploro. Idem Phœniss. *φεῦ, φεῦ. κακῶν σῶν Οἰδίπου σὲ δ᾽ ἂν στένω.* malorum tuorum Oedipe ploro. quæ tria postrema exempla proximè accedunt ad hanc locutionem Horatianam. Integrum est illud genus apud Aeschyl.in Prometh. *Αἰαῖ προμηθεῦ, σῶν ὕπερ στένω πόνων.* imitatus est etiã Virg.xi.Aen. *Vir Troiane,quibus cælo te laudibus æquem? Iustitiæ'ne prius mirer,belli'ne laborum?* id est,te ne mirer ob iustitiã prius, an ob belli labores? sic enim hunc versum explico,quamuis paulò aliter Seruius. Iam hæc loquendi genera, *habere exitum,* nullum habere exitũ Latinis scriptoribus valde sunt usitata:quorũ hoc proximum significat quippiã non consequi finem, cuius gratia cœptum est, atque ita inane & inutile esse: illud alterum, contrarium, nempe ad exitum optabilem peruenire. M.Tull. lib.vii.epistol. ad Att. *Rursus autem ex dolore municipali,sermonibusq; eorum, quos conuenio, uidetur hoc consilium exitum habiturum.* Idem Philipp.2. *Fugam quærebamus omnes,quæ ipsa exitum non habebat.* idem de diuinat. lib.2. *Quid ego Aruspicum responsa commemorem? (possum equidem innumerabilia) quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Idem Acad.2. *Ipsa autem philosophia: quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum?* Idem ferè valet *reperire exitum.* Idem Cicero lib.1. de finib. *Quòd si ne ipsarum quidem uirtutum laus reperire potest exitum, nisi dirigantur ad uoluptatem,* &c.

Quòd si cui mea coniectura non probatur; omnium scripturarum tolerabilissima mihi videtur ea, quam dixi reperiri in codice Iann. & Tornes. & duobus Vaticanis, quamq; secutus sum.

CARMEN SAECVLARE.

HOEBE, siluarumque potens Diana,
Lucidum cæli decus, o colendi
Semper, & culti, date, quę precamur
Tempore sacro:
Quo Sibyllini monuere uersus,
Virgineis lectas, puerosque castos
Dijs, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas: aliusque, & idem
Nasceris: possis nihil urbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas uocari,
Seu genitalis.
Diua, producas subolem, patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Fœminis, prolisque nouæ feraci
Lege marita:
Certus vndenos decies per annos
Orbis ut cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequenteis.
Vosque ueraces cecinisse Parcę,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus seruat, bona iam peractis
Iungite fata.

Quæque Auentinum tenet, Algidumque
Quindecim Diana preces virorum
Curet: & votis puerorum amicas
Applicet aureis.
Hæc Iouem sentire, deosq; cunctos,
Spem bonam, certamq; domum reporto
Doctus, & Phœbi chorus, & Dianæ
Dicere laudes.

COMMENTARII.

Carmen sæculare dictum, quòd ludis sæcularibus caneretur. Ludos autem sęculares primos à Valerio Poplicola institutos esse anno CCXLV. post vrbem conditam quidam tradiderunt. alij multis annis post reges exactos, & Poplicola iam mortuo. quam sententiam confirmant XV. virûm, qui ludis sęcularibus procurandis, & faciendis præerant commentarij. De tempore magna etiam dissensio est inter scriptores. alij enim centesimo quoque anno fieri solitos esse, vt sæculum centum annorum spatium continere intelligamus: alij centesimo decimo quoque anno, vt sęculum sit ambitus annorum centum & decem. atque huic sententiæ consentanei sunt versus illi Horatiani. *Certus undenos decies*, &c. superiorem autem confirmat Pompeius Festus his verbis *sæculares ludi apud Rom. post centum annos fiebant, quia sæculum in centum annos extendi existimatur.* sed de sæculo, & ludis sęcularibus si quis plura scire volet, legat libellum Onufrij Panuini, qui accuratissime de his scripsit.

siluarumq; potens] siluarum domina. sic locutus est sup. Od. III. libr. I. *Sic te diua potens Cypri*, & Od. XXV. lib. 3. ad Bacchum ὁ *Naiadum potens*, &c.

Sibyll. mon. vers.] tanta erat apud veteres illos Romanos librorum Sibyllinorum auctoritas, vt in rebus aduersis, ac difficilibus reip. temporibus non minore spe ad eos, quàm ad Etruscorum disciplinam confugerent, quod testatur M. Tull. lib. 4. accus. Verr. his verbis *Itaque apud maiores nostros atroci, ac difficili reip. tempore, cum Tib. Gracco occiso magnorum periculorum metus ex ostentis portenderetur P. Mutio, L. Calpurnio Coss. aditum est ad libros Sibyllinos, in quibus inuentum est Cererem antiquissimam placari oportere.*

Dijs, quibus septem] Dijs vrbis Romæ præsidibus, & custodibus, πολιούχοις.

Alme sol] qui omnia alis & foues.

curru nitido diem qui &c.] id est, qui diem curru nitido aperis, & idem claudis. de curru solis suprà Od. VI. lib. 3.

Promis & celas] promis oriens, celas, & condis occidens. & suprà Od. V. lib. 4. dixit *condere diem collibus in suis.*

aliusq; & idem Nasceris] alius, quia alio quotidie loco oritur, vel quia alius est dies hodiernus ab hesterno: vel quia alio colore est propter cęli, temporisque dissimilitudines. idem autem, quia semper vnus est. suprà Od. XVI. lib. I. *quid terras alio calentes Sole mutamus?*

possis] optantis, seu precantis oratio est.

aperire Lenis] quæ lenem te prębes in aperiendis partubus. de Ilithyia diximus supra ad Od. XXII. lib. 3.

patrumq; Prosperes decreta] facito, vt senatusconsulta, & leges de con-

trahendis matrimonijs,& de maritandis ordinibus,sanctè seruentur,secundos-que habeant exitus.

lege marita] id est, & super lege Papia Poppęa de maritandis ordinibus à M. Papio Mutilo,Qu. Poppæo Secundo Coss. Augusto Imperium obtinente, lata: per quam sanciebatur, ne quinquaginta annis minor sexagenario nuberet: aut ne vir sexaginta annis minor quinquagenariam uxorem duceret: & vt omnibus ingenuis, præterquàm senatoribus, eorumque liberis libertinas vxores habere liceret. De hac lege Cornel. Tacitus lib.3. Annalium, his verbis,*Relatum deinde de moderanda Papia Poppaea, quam senior Augustus post Iulias rogationes incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario sanxerat.* & Sueton. in Augusto.

Certus vndenos decies] dissentiunt etiam hic codices manu scripti. in alijs enim scriptum est. *Certus ut denos decies per ann. Orbis & cantus*,&c. in alijs, & quidem multo pluribus,trib. vatic. Iann. Faer.Tornes. *Certus undenos dec. per ann. Orb. ut cant.* &c. quam scripturam secuti sumus, vt veram & rectam, & ab omnibus viris doctis comprobatam: & ita intelligemus ludos sæculares centesimo decimo quoque anno fieri solitos esse.

Orbis] sæculum: quod vel centum & decem, vel centum duntaxat annorum spatium continet.

& cantus, referatq; ludos] cantus referat, & ludos sæculares. sed hi ludi non semper centesimo,vel centesimo decimo quoque anno fiebant. Nam & Suetonius scribit ab Augusto anticipatos esse, & Cornel. Tacitus libr. 11. Annal. tradit quarto & sexagesimo anno post quã Augustus ediderat,Imperatore Claudio spectatos esse. Iterum Suetonius in Domitiano narrat,eum fecisse ludos sæculares habita ratione temporis, & anni non quo Claudius proximè, sed quo olim Augustus ediderat.

Ter die claro, toties'q;,] tribus diebus,totidemque noctibus.

Vosq; veraces cecinisse Par.] ordo verborum,& sententia hæc mihi videtur esse. Vosque o Parcæ veraces cecinisse: id est,quæ vera cecinistis,vel quę veraces estis in ijs,quę cecinistis,iungite bona fata fatis iam peractis,id est,præteritis,ac transactis: quod quidem semel iam à vobis dictum est, & stabilis, id est,ratus,& fixus,atque immutabilis rerum terminus id seruat,neque id vllo pacto potest immutari. quid nam semel dictum est? vos iuncturas bona præteritis fata. Quòd si legamus *seruet*,vt habent nonnulli libri, erit oratio benè precantis,& optantis,hoc modo,& Dij faciant,vt stabilis, fixus,& altè hærens terminus id seruet. quale illud apud Virgil. Aen. XII. *Vt potius reor, & potius Dij numine firment.* atque ita legisse videtur Porph. ego tamen non improbo,*seruat*, vt intelligamus esse εὐφήμησιν, id est, orationem boni ominis. Neque verò est, quòd quisquam mihi dicat,prouocabulum,*quod* referri solere ad ea,quę antecedunt potius, quàm ad ea, quæ subsequuntur. Nam quamuis negare non possim ita esse, constat tamen interdum etiam ad ea referri, quæ sequuntur. M. Tull. ad Att. lib.2. *Pompeius nostri amores, quod mihi summo dolori est,ipse se afflixit.* quorum verborum hic ordo est. Pompeius nostri amores, ipse se afflixit, quod mihi summo dolori est. Pompeius ad Domit. lib.8. epist. ap Attic. *In quibus* (litteris) *scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & prædmonui, fit, ut nec in præsentia committere secum prælium uelit, & omnibus copijs conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit*, &c. verba illa,*quod putaui*, referenda sunt ad ea, quę sequuntur, non ad superiora. T. Liuius libr. 22. *quod nunquam anteà factum erat, prodictatorem populus creauit.* Idem libr. 27. *Id quod nullo antè bello acciderat, duo consules sine memorando prælio interfecti uelut orbam rempub. reliquerant.* Iterum

M.

M. Tull. Acade. lib. I. *Dabitis enim profectò, ut in rebus inusitatis, quod Graeci ipsi faciunt, à quibus haec iamdiu tractantur, utamur uerbis interdum inauditis.* quanquam in hoc postremo exemplo hęc verba, *quod Graeci ipsi faciunt* videntur media esse interiecta, hoc modo, dabitis enim, vt in rebus inusitatis vtamur verbis interdum inauditis, quòd Græci ipsi faciunt, &c. Porphyrio autem longè aliter hunc Horatij locum explicat: quam explicationem ego hic proponam, vt de ea iudicet lector intelligens, & eruditus. eius verba sunt hæc aliquanto obscuriora: *syllepsis est. ex uerbo enim singularis numeri, seruet, pluralis nasc itur, seruent.* hęc Porphyrio: nihil prætereà ex quibus apparet, eum sic intelligere hunc locum. Vosque, o Quirites, Parcæ veraces cecinisse id, quod semel dictum est, seruent, & stabilis rerum terminus vos seruet, &c. & ita *Parcæ ueraces* erunt recti casus, non vocandi. quam explicationem nullo modo probo, putoque Porphyrionem, vt hominem, lapsum esse.

Fertilis frugum] frugibus abundans, & pecore. Lucret. lib. 2. quamobrem terra, magna Deum mater habita & dicta sit, multis versibus, ijsque elegantissimis declarat: quos satis erit mihi indicasse. *Quare magna Deum mater, materq; ferarum, Et nostri genitrix haec dicta est corporis una*, &c.

Spicea donet Cer. cor.] Hesiodus Cererem εὐστέφανον appellat, id est, pulchrè coronatam.

& Iouis auræ] auræ salubres: cælum salubre.

Condito mitis, placidusq;] nunquam enim nisi iratus, iaculatur Apollo, vt alibi notauimus. Itaque Pæan dictus est, παρὰ τὸ παίειν, quod valet ferire. Tum eius sagittæ pestem ac perniciem mortalibus afferunt. Homer. Ιλ. α. suprà Od. x. lib. 2. *neque semper arcum Tendit Apollo.*

Iliæq;] Troianæ.

Iussa pars] quæ Aenean secuta est, ab Apolline iussa. Virg. Aen. IIII. *Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.* icciirco Romam Apollinis, & Dianę opus esse dicit quarto ab hinc versu.

Sospite cursu] id est, secundo cursu: vel saluo cursu potius: nam salui quidem in Italiam peruenerunt Troiani cum Aenea: sed non semper secundis ventis, nec secundo cursu vsi sunt.

Cui per ard. s. f.] id est, cui per medium incendium Troianum, seu per medias flammas, quibus Troia conflagrauit, liberè atque impune effugiendi facultatem dedit, &c.

sine fraude] sine damno, aut incommodo, vt suprà Od. XIX. libr. 2. *Nodo coerces uipereo Bistonidum sine fraude crines.*

patrię superstes] qui patria incensa, ac deleta, saluus, & incolumis euasit.

iuuentæ] iuuentæ nomen pro iuuenibus vsurpauit quod est vsitatius in voce iuuentutis, vt Od VI. lib. 3. *Non his iuuentus orta parentibus Infecit aequor sanguine Punico*, & ita ferè semper à M. Tull. vsurpatur.

Romulæ] id est, Romanæ. sic Od. V. lib. 4. *optime Romulae Custos gentis.*

bobus] duo Vatic. & Torn. *bubus.*

veneratur] precatur. vt dicemus ad Saty. VI. lib. 2.

Clarus Anchisę, Venerisq; sanguis] Augustus à Iulio Cæsare: Iulius Cæsar autem ab Iulo. sic suprà Od. XV. libr. 4. *& almae progeniem Veneris canemus.* Venus oraculo edito & vulgato Troianorum imperium, genere Priami funditus deleto, ad Anchisæ posteros peruenturum, Anchisæ concubitum vltrò expetiuit, cum esset ille ætate iam affecta & ingrauescente. Ex quo concubitu Aenea nato causas ac semina belli quærens, quo bello opes Priami conciderent,

rent, imperiumque frangeretur, Alexandrum ad amorem Helenę impulit. Quo facto, Helenaque rapta, Venus opinione quidem, hominum, & dicis causa, Troianis opitulabatur ac fauebat, sed reuera cladem eis imminentem sublevabat, ne salute prorsus desperata Helenam redderent, & ita positis armis & pace confirmata, discordijsque compositis ac sedatis, Priami imperium multos annos incolume maneret: quòd si factum esset, neque Aeneas à quo Romani profecti sunt, Troia profugisset, neque imperio Ro. initium dedisset.

Imperet bell. pr. iac.] sic Virg. Aen. VI. *Parcere subiectis, & debellare superbos.*

prior] id est, superior, maior, præstantior. Saty. v. libr. I. *fama ciuem, causaque priorem Sperne, domi si natus erit, fecunda'ue coniux.* Virg. Aen. XI. *Hic pietate prior.* propriè posuit episto. I. I. libr. 2. in extr. *Extremi primorum, extremis usque priores.*

manus potenteis] potentiam Ro. vim imperij Rom.

Albanasq;] vel Romanas: populus enim Albanus Romam translatus est: Vel dic Albanus propriè, id est, Latinus à monte Albano, in quo carnem accipere erant soliti aliquot Italiæ populi: & vbi fiebat sacrificium Ioui Latiali à Pontifice Romano.

pleno Copia cornu] vt sup. Od. XVII. lib. I. *Hinc tibi copia Manabit ad plenum benigno Ruris honorum opulenta cornu.*

Augur] sic sup. Od. II. lib. I. *Augur Apollo.*

æquus] placatus, placidus, propitius. vt sup. Od. XVIII. lib. 3. *abeasq; paruis Aequus alumnis.*

meliusq; semper, &c.] & semper proferat, ac producat in ętatem meliorem, imperium Romanum, & Italiam.

Quindecim preces virorum] ad Quindecimuirum, qui sacerdotes erant Sibyllini, collegium, ludorum sęcularium procuratio pertinebat, vt docet Corn. Tacitus libr. II. Annalium his verbis. *Nam Domitianus quoque edidit ludos sæculares, iisq; intentius affui sacerdotio Quindecimuirale præditus, ac tum Prætor. quod non iactantia refero, sed quia collegio Quindecimuirum antiquitus ea cura mandabatur, & magistratus potissimum exequebantur officia cæremoniarum.* Quindecimuiri autem Sibyllini à Sylla dictatore fuerunt instituti, cum ante Syllę dictaturam decem duntaxat fuissent.

Doctus, & Phœb.] ordo est, ego chorus doctus Phœbi, & Dianę laudes dicere, spem bonam, & certam domum reporto, hęc Iouem, & omnes Deos sentire: hæc approbare: his assentiri. chorus enim vnius personam gerit, vniusque partes agit, vt episto. de arte poet. *Actoris partes chorus, officiumq; virile Defendat.* sic enim versum illum potius explicandum & legendum esse puto, vt dicam suo loco.

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM

obseruatione digniorum, quæ his commentarijs continentur: cuius numerus primus paginam, secundus versum indicat. Sed numeros paginarum priùs, quàm quicquam quæras, sic corrigito, vt infrà correcti sunt.

ABSTINERE irarum 276.47. & 285. 48
a capite arcessere 8. 39
accessus maris & recessus 146. 2
accumbere 94. 45
Achelous 342. 27
Achemenes 159. 14
Acherontia 205. 5
Acherusia palus 20. 48
Achilles inter puellas educatus, &c. 38. 31
Achilles nulli cedere sciens 29. 1
Acinaces 93. 46
Acrisius Danaes pater 242. 27
Acroceraunia 18. 40
acuere 14. 8
acuta belli & similia 305. 27
adamantinus 263. 30. 4. 3
adorea 302. 28
aduersæ tempestatis descriptio 380. 8. & 388. 17
aduersus 376. 5
adulter 111.10. & 264. 18
adyta 66. 45
Aeacigenus 250. 46
Aeacus iudex 317. 32
ædilis 5. 20
ædilitas maior 6. 10
Aegæum mare 170. 24
æmulor. aris cum quarto casu 291. 34
æquitas animi 134. 27
æquus 134. 14
æquus animus 134. 12
æstuosus 83. 26
æstus marini 146. 2
Aetas 118.47. & 139.16. & 152.3. & 397. 14
Aetas posterorum ætate maiorum deterior 218. 21
Africus 17. 44
Ago 376. 10
Ἀγυιεὺς Apollo 313. 5
Aiax Telamonius 138. 15
Aiax & Teucer fratres ex duab. matrib. 35 4
Aiax Oileus 380. 18
αἰτεῖν μείζους 378. 34
ἄκλαυστος ἄθαπτος 406. 44
Albanæ secures 450. 15
alga 248. 11
Algidum 81.11. & 260.4. & 304. 11
allaborare 125. 45
Allobroges 397. 47
alloquium positum pro solatio 391. 20
alter 328. 29
alumnus 390. 2
amant pro solent 135. 19
amantium voluntates dispares 100. 28
amara curarum, & simil. 335. 41
ἅμαξα 91. 9
Amazones 300. 34
amatoris arma 268. 36
ἀμείνων 64. 49
ἀμήχανον ὅσον & simil. 94. 8
amor cum odio pugnans 400. 26
amor uarium quiddam 95. 33
amoris indicia 56. 12
amoris linea quinque 57. 35
amoris uinum 251. 30
amoris pabula 383. 45
amoris inæqualitas unde 111. 15
amoris remedia 384. 44
Amphiaraus 243. 23
Amphion magus 45. 16
amphora 223. 46
ἄμπωτις 146. 6
amystis 121. 12
Anacreon 72.46. & 245.9. & 325.4 & 392. 27
ancile 210. 29
ἀνδροφόνος 412. 8
angiportus & angiportum 89. 46
anima 333. 16
animi cogitationes 156 10
animoq; caro obsequi 62. 36
animus 317.23. & 333. 16

Ani-

animus rectus 326. 50
animus amicus seu carus id est, uita seu anima 317. 9
annus rediens 217.43.& 223. 40
Antiochus 217. 33
Antilochus 152. 17
Antimachus poeta 99. 2
ἀποφρὰς ἡμέρα 165. 14
Apollinis epitheta 78. 26
Apollo arcum tendit iratus 142. 28
Apollo boum Laomedontis custos 198. 50
Apollo Agieus 313. 5
Apollo non nisi iratus iaculatur 449. 21
Apollo Palatinus 107. 3
Apollo Paean 142. 35
Aprilis 330. 34
Aquila quo tempore nata 300. 3
Aquilo uentus Thracius 90. 1
Arabum Gaze 104.34.& 262. 45
ἀρά, et ἀρᾶσθαι 368.7.& 399. 40
Archilochus 370. 27
Architas 98.32.et 44
Arcturus 189. 18
Argo nauis 402. 17
Argoi remiges 402. 15
Argo prima nauis 17. 39
Ariadna 182. 26
Ἄργος equis aptum 33. 32
Asdrubalis cades 301. 18
Assaracus 390. 41
aspectus stellarum 175. 39
ἀσύμβολος 336. 20
asymbolus 336. 20
atauus 3. 1
Athenae urbs Palladis 33. 9
Atlantis et Aethrae duodec. filiae 18. 1. et 342. 3
Atlas 43. 2
atrae curae 332. 11
attagen 355. 11
Attalus 7.18.et 178. 18
Attilius Regulus 211. 2
audacia cum pallore 274. 37
Aufidus 285. 38
augures etiam aetate Homeri 273. 7
augur 14. 25
auidus 76. 15
aura 150. 24
aura popularis 193. 22
aureus 154. 8
aurum, seu argentum omnia expugnat 243. 8
aurum sternere 200. 28
auspicia 35. 45
auspicia neglecta 215. 49
autumnus 141.18. et 259. 48

B

Babylonij 42. 12
Baccharum crines 183. 23
Bacchi de Indis uictoria 183. 40
Bacchi ira 67. 24
Bacchi nomina 73.29.et 267. 32
Baccho cur caper immoletur 223. 24
Baccho cur cornua tribuant poetae 284. 4
Bacchus e flamma ereptus 77. 43
Bacchus praelia quando cum Marte confundit 73. 26
Bacchus et Hercules Deorum socij in Deorum et Gigantum pugna 183. 28
Bacchus in pugna Deorum et Gigantum interfuit 51. 43
balanus 281. 10
Bassareus 267. 43
beare 134. 11
bella matribus detestata 9. 17
Bellerophon 220. 21
Bellerophon quantas res gesserit equo Pegaso uectus 97. 13
bello capti 104. 45
bellum Marsicum 239. 1
bellum seruile 239. 13
benigni Dij 294. 25
benignus, et benigne, etc. 72. 11
bibere fumum 223. 49
bibendi ratio 25.40.et inde.
Bibulus 278. 38
bidentes 260. 12
bona aui 62. 5
boni Diui 282. 15
Bosforus 161. 28
βυλυτόν 217. 38
Briseis Achilli quam cara 138. 11
Britanni seglasto inficiunt 398. 38
brutus 113. 20
bulla 363. 50
Bupalus 370. 24

C

cadi uini in horreis condi soliti 278. 32

Cadum

Cadum uertere 281.
Cadmus 77. 36. et 304.
Caecubum uinum 80. et 378.
caementa 186.
caerulei Germani cur 398.
Calenum uinum 80.
Callisto 91.
Camillus 54.
candidus 76.
canes 370.
Canicula 235.
Canis Icari, seu Erigonae 236.
Canities 155.
Canis Orionis 236.
Cantabri ab Agrippa deuicti 153.
canum fidelitas 9.
caper Baccho immolatur 223. 24. et 380.
capillum unguento ungere solebant ueteres 145.
captiui 212.
Capua 397.
Capra et Haedi 189.
caput impedire myrto et similia 24.
caput sacrum 147.
carpere flores, lanam, etc. 47.
Carthago a Scipione diruta 377.
Carmen saeculare 447.
Castor & Pollux 52.
Catonis mors 53. 12. et 128.
Cato uino delectatus 255.
catus 43.
certo, pugno, et simil. cum dandi casu 143.
Cecrops 128 10. et 334.
Celtae impauidi 344.
Centaurorum et Lapithar 75.
censura 5.
Cepheus Androm. pater 281.
Cerberus centuceps: aliis triceps 162.
Cereris sacra 194.
certamen Olympic. 3.
cerui 65.
Charybdis 96.
Chimaera 97.
Chiron 389.
chorus unius personae parteis agit 450.
ciboria 146.
cineres, et cinis 149.
Circe 408.
Cithara conuiuiorum sodalis. 231.
Claudius pulcher auspiciorũ cõtemtor 216.
1 claui trabales 117. 7
35 Cleopatra quo genere mortis perierit, incertum 124. 30
42 clientae 178. 46
36 clypeum abiicere 145. 30
11 Cnossa urbs 63. 36
11 Coa uestes, seu Cea 338. 41
12 Cocytus 163. 34
12 Codrus 250. 40
4 coenarum tria genera 336. 21
48 coenae noctu fiebant 224. 19
11 colligere 3. 34
42 columbae salaces 221. 46
11 comae arborum, rami et frondes 314. 46
30 comassari seu comissari 288. 22
41 commodus 319. 34
48 conchylium 354. 32
12 concilium 307. 14
22 consolandi modus 99. 6
1 consulatus 5. 35
31 Conopeum 376. 46
20 Cornicum uiuacitas 339. 23
12 Corinthus 32. 32
23 coronae ex apio, myrto et simil. 125. 36
46 coronae ex edera et apio 330. 3
46 coronae in conuiuiis 125. 36. et 329. 45
14 coronare pocula quid 329. 50
6 coronis e florib. usos esse antiquos in poculis 30 73. 47
18 Corrasus et eius historia 227. 48
39 Corybantes 67. 18
37 Cotyttia 412. 1
3 Cragus 81. 16
5 credere 17. 24 et 213. 8
26 crepare 75. 4
27 Cressa nota 120. 29
35 Creta ἑκατόμπολις 274. 45
27 crocodili fimus aut stercus 386. 48
9 cunque 71. 34
22 Cupidinis arcus et sagittae 95. 41
16 Cupido Peniae filius 109. 29
21 Cupido penniger 234. 8
2 Cupido pro cupiditate generis masc. 171. 41.
28 et 247. 6
44 cupressus 166. 22
40 curae edaces 156. 46
37 Curetes 67. 31
8 Curius 54. 8
1 currere, et cursus 103. 40
50 curriculus 8. 14

cygni canori maximè in morte 297. 23
cygni currum Vener. trah. 278. 50
Cynosura 91. 9
Cypris Venus cur dicatur 78. 14
Cyprus 78. 12

D

Dædalus 20. 3
Dædalus et Icarus 7. 46
Damocles Dionysij assentator 188. 29
Danae in thalamo æreo subterr. à patre inclusa 242. 27
Danaus 231. 38
Dauni ijdem qui Apuli 84. 13
dare ludum 233. 25
dare manus 405. 18
debes ludibrium, risum et simil. 60. 14
decedo 143. 21
decipitur laborum 163. 4
deducere Lunam 365. 20
defendere æstatem, et simil. 70. 16
decempeda 183. 15
defunctus 268. 50
Deianira Herculis 342. 25
Dianira a Nesso uenenum pro philtro accipit 358.10.et 409. 3
δεινὸς λέγειν et similia 351. 33
Delus natalis Apollinis et Dianæ 81. 22
Democles 188. 29
demere partem de die 8. 13
demouere 7. 23
Deos inferos, seu manes terra percussa precabantur 289. 19
derigere 42.2 et 365. 26
desine querelarum 152.33.et 285. 48
destino 146. 12
deuotus 205.23.et 260. 6
diæresis 90. 13
Diana adhibetur ad partus 257. 8
Dianæ nomina ibid.
διαφορεῖν 372. 15
dictatura 5. 27
dies crastinus incertus 179. 14
dies integer 8.14.et 145. 20
dies integer 309. 2
dies nefastus 160. 42
Diespiter 113.6.et 194. 29
differre 380. 1
Dij non spectant munera 260. 33
Dij pro Deorum statuis 303. 4
Dij recti 303. 12
Dindymene, Bona Dea 66. 41
Diomedes patre melior 64. 41
Dione Veneris mater 129. 25
discumbere 94. 45
discus 38. 24
diffidens plebi pro à plebe et similia 131. 48
discinctus 350. 13
Dithyrambus 291.14.et 292.6.et 289. 50
dolium Danaidum 231. 38
dominus rei contemptæ quo modo, intelligendus 245. 30
draco fontis Aret. custos 272. 26
dotata mulieres imperant uiris 264. 12
dubiæ res 327. 4
ducere 304.18.et 335. 4
ducere bellum 412. 16
ducere uinum et similia 73. 14
dulce ridere 34. 40
dum uirent genua 388. 38
dum uita et ætas patitur, iucunde uiuendum 40 49.et 388. 50
dyota 40. 18
δυσέρωτες 95.33.118. 21

E

ebrietas 256. 3
echinus 364. 31
Echo 50. 15
edera 90. 37
edera ambitiosior 121.30.et 394. 13
educere in astra et simil. 293. 7
ἐγέρσιμος ὕπνος 162. 28
eiulatio 380. 37
ἑλίκη 91. 9
eloquentes homines feritatem ex hominum uita sustulerunt 43. 14
emancipare 376. 20
emouere 345. 45
εὐφυΐα 302. 5
Epimetheus 68.7.& 117. 23
equarum libido 90. 29
equus Troianus 311. 44
erat 122. 45
ἠχὼ 50. 15
Erigona 236. 11
Eriphyla 243. 23

Erysichthon

Erysichthon 334. 3
ἔστιν ὡς 188. 7
Esquiliæ 309. 9
est ut 188. 7
εὐδαιμονικῶς 246. 22
Esula 281. 11
Etesiæ 333. 14
Euius 76. 2
Eumenides 162. 42
Euoe 181.48 & 267. 43
εὔφημα φωνεῖν 238. 27
εὐφημεῖν ibid.
εὐφημεῖτε 200. 18
examen 118. 34
excipere 234. 46
exercere 378. 23
execrari 390. 40
exigere. 348. 12
expedire curas, & expedire animum curis 83. 44
expedit 149.33.& 399. 16
explicare frontem 281. 25
exsul a solo 171. 24
exsul φυγὰς *Græcè* 171. 24
exsulium à solo 147. 13
extructus 146. 41
fides unde appellata 87. 37
filiæ Danai quot 231. 38
fingere 237. 19
finis generis femin. 410. 1
flagitium 212. 14
flebilis 292.48.et 88. 3
flectere equum 221. 41
fluuij cur tauriformes 342. 37
fluuij sursum relabuntur 105. 4
femina nubilis 86. 2
fomenta amoris 383. 45
forma mulieris 240. 41
Formiæ 246. 30
Fortuna cur Dea ab hominib. habita 115. 20
fortuitæ res qua 115. 20
fortuna fugiens 283. 40
fortuna manens 283. 40
Fortuna quarum rerum domina 115. 20
frangere diem 8. 16
frena mucere 345. 36
fulmen summa petit 154. 18
fulmina 123. 9
fumum bibere 223. 49
fundus mendax 189. 27
furnus 161. 40

F

Fabricius 53. 39
fabula fui 401. 15
faces nuptiales 232. 12
Falerni duo genera 95. 26
fallere pro latere et ignorari 45. 17
fame mori miserrimum 81. 37
famosus 240. 31
fas 300. 40
fas δυνατόν 46. 25
fatigare precibus 14. 9
fauentia 187. 44
fauete linguis 187. 42
Faunus 24. 20
feriatus 312. 30
ferox. 63.6.& 301. 34
ferre pro auferre et consequi 320. 12
festiuum caput et similia 86. 48

G

γάμος 336. 43
γάμος ἄγαμος, *et simil.* 120. 15
Gaza 104 37.et 170. 31
Geloni 185. 42
genuum uiriditas 388. 38
genus loquendi Græcum 341. 21
Gerion tergeminus 164. 45
gestire 141.11.et 335. 7
gestio 148. 11
Geta 263. 25
glacio, as noce agente 227. 30
Glauca Creontis filia 257. 45
γλύκερος ὕπνος 155. 48
γλυκύπικρον 95. 34
Græca testa 79. 35
Gratiæ 22. 48
Gratiarum nomina, etc. 23. 5
Gratiarum statua nuda 252.18. et 315. 6

Gratiarum Zonæ cur solutæ 106. 3
grues aduenæ 353. 23
Gyas 175.5. et 207. 45

H

habere exitum 414. 12
hadi 189. 20
hædus ereptus lupo 355. 27
Hemus 50. 27
Hector ab Achille feris addictus 407. 30
Hector ab Aiace uulneratus 325. 47
Hector Troiæ custos 138. 39
Helicon 50. 20
Hippolyta 220. 46
Hercules 20.31. et 194. 24
Hercules Bacchus Castor et Poll. cur Dij ab homin. habiti 197. 24
Hercules Acheloum uicit 342. 27
Hercules Nessum Centaurum interfecit. 409. 3
Heroas sedisse inter cænandum 95. 14
Hesperia 120. 10
hiems 315. 21
Hippolytus à Phædra accus. 318. 9
Hipponax 370. 34
homo umbra somnium 316. 25
honorum gradus 3. 21
horæ 51. 37
horna fruges 259.44. et 354. 24
hostibus precari 274. 4
humati qui 103. 5
Hyades 18. 1
hydrops et hydropicus 131. 29
Hydra 304. 39
hyperborei 185. 34
Hypermnestra 231. 41

I

Iapyx 17. 21
Iason tauros aratro iunxit. 304. 35. et 357. 24
Icarus Atheniensis 249. 25
idibus nomina exigebant. 355. 5
iecur sedes libid. 56.4. et 90.33. et 288.34. et 208. 6
ignes pro amore 220. 12
ignis æternus 210. 48
Ilithyia 257. 8
illacrymabiles 164.40. et 316. 7
imago 88. 18
immane quantum 94. 6
immeritus 193. 32
immunis 260. 17
imperiosus 59. 16
importuna paupertas 246. 43
importunus 246. 43
impotens 123. 16
Inachi genus 250. 27
indocilis ad discendum ineptus 400. 39
indocilis pro eo, quem Græci ἀδίδακτον *dicunt* 8. 5
infidelis 398. 4
infimis et inficetus 410. 50
inijcere manus 73. 34
insania poetica 204. 26
insepultum esse 368. 34
insepultum esse, fuisse horribile ueterib. 103. 10
insolens 27. 14
institor 217. 22
insulæ fortunatæ 401. 11
integer mentis, uitæ, et simil. 82. 30
interlunium 90. 25
intermenstruum 90. 26
interminari 365. 7
inuidendus 154. 14
inuidia maior 185. 12
inuitum quærere Bacchum 303. 28
Iolcos 364. 17
Iouis stella prospera 176. 6
io triumphe 294.21. et 377. 35
irrisor 283. 7
iræ uis 66. 36
ira principium insaniæ 67. 50
Ister, idem qui Danub. 343. 50
Isthmia 296. 6
iterare 36. 24
Itys 333. 40
Iuba Rex 84. 15
Iuno et Minerua Troianis infensa 199. 16

Iuno Lucina 258. 5
Iupiter pro cælo 9.27.et 227. 34
Iupiter salutaris 176. 9
iurare in uerba 394. 3
Iuuentas Deus 106. 13
iuuenta pro iuuenibus 48. 20
Ixion 231. 22

K

Kalendis pecunias collocabant et exigebant. 356. 7
Kalendæ Martiæ 223. 4
Kalendæ dies tristis debitorib. 371. 15
κατάγειν τὴν σελήνην 365. 24
χάλκεοι ὕπνος 92. 13
κλαίειν θανόντας 406. 42
κορυβαντιῶν 67. 18

L

laboriosus 402. 27
labra mutuò morderi ab amantibus 57. 14
Lacedæmon cur patiens dicatur 33. 40
Lachesis 188. 20
Lacedæmonij primi omnium munera hosti dederunt 244. 41
lacrymæ nouarum nuptiarum 275. 21
lacrymarum caritas 289. 37
Læstrigonia 246. 28
leuis 14. 46
Lenæus et alia Bacch. nom. 267. 32
Lamus Formiarum conditor 247. 46
languida uina 255.13.et 246. 36
languescit uinum 246. 35
languidiora uina 246. 36
Laomedon Deos destituit 198. 41
lapathus 355. 16
laqueata tecta 170 46
lauo is 233. 28
lauri 168. 35
leges bonæ 265: 8
lentus amor 57. 6
Lesbium uinum innocens 73. 10
lex Papia Poppæa 448. 2
lex Roscia 360. 14
libare 308. 39
liberi parentibus similes 308. 4
Libitina 285. 17
libri Sibyllini 447. 42
Liburnæ naues 129.39.et 349. 3
liquare uina 47. 8
Liris 248. 9
lituus 128. 22
lituus bellicus 9. 1
λογοδαίδαλοι 20. 17
longus somnus 87. 29
lubricus aspici 78. 5
Luceria oppidum 240. 48
lucernæ in conuiuijs 256. 35
Lucina 258. 5
ludere ludum et simil. 283.35.et 338. 10
ludi sæculares non semper anno centesimo fiebant 447. 23
ludi sæculares 447. 23
lugere mortuos 406. per totum.
Luna cur à mulieribus amantibus imploretur 365. 34
Luna silens 90. 26
Lunæ uultus 294. 31
Luna noctiluca 313. 23
luporum, et agnorum discordia 359. 10
lupati freni 37. 35
luridus 208.1.et 338. 29
luridus color 408. 26
lustrum 343. 29
lux pro uita 101. 4
Lyæus 378. 49
Lycambes 370. 27
Lycurgus Thrax 183. 5
lynces cum tigribus iunctæ 198. 20
lychni in conuiuijs 256. 35
lymphati 123. 40

M

machina 22. 36
Mæcenates ordinis equestris 2. 39
Mæcenas quomodo scrib. 2. 29
Maia 42. 50

malæ aui 62. 5
male, interdum pro parum: alias pro ualde 42. 12
manes fabulosi 24. 44
manet et tibi et manet te 102. 31
manibus ad cælum sublatis precabantur deos cælestes: marinos, etc. 259. 21
manu 281. 38
manus captiuorum à tergo reuincta 212. 1
M. Claud. Marcellus 54. 23
M. Scaurus 53. 25
mare sua sponte æquale 152. 21
Mareotinum uinum 123. 46
maritare arbores 352. 38. et 308. 29
marina Venus 269. 10. et 330. 34
marmoreus 288. 5
Marsicum bellum 239. 1. et 397. 25
Martis stella 176. 6
Martiæ Kalendæ 223. 4
Massilia a Phocæis condita 359. 31
Massicum uinum 8. 11
Medea uenefica 357. 24. et 366. 26
Medi et Persæ pro iisdem interdum 94. 3
Medus Mediæ fluu. 156. 42
Meles et eius historia 228. 13
Mercurius furax 44. 41
Meriones Idomenei comes 30. 8. et 64. 28
mensæ Siracusanæ 188. 41
mentis concitatio 67. 3
meta euitata 3. 41
Metaurus 302. 15
metuo pro caueo: et φυλάττομαι 130 45. et 307. 49
miles Romanus 376. 37
militaris 37. 28
Minerua omnibus artibus præest, et maximè lanificio 234. 20
minor, aris cum accus. 102. 5
Minos 99. 45
Minos iudex apud inferos 317. 32
mobiles Quirites cur ab Hor. dicantur 4. 25
modi, id est, cantus 332. 4
mœchus 89. 38
mons Albanus 450. 14
mordaces curæ 74. 46
mores corrupti 265. 12
mori pro patria pulchrum 191. 43
moriuntur etiam fugaces, atque ignaui 192. 6
morro act. 145. 8
moror et morans absol. 145. 8
mors miseriarum quies 196. 44
mortuos non reuiuiscere 315. 45
mortuorum corpora cremabantur 149. 40
mulierem nuptam quid maximè à uiro suo alienet 232. 12
Musarum cultum ægritudine animos leuare 91. 32
Musarum cultu, et citharæ cantu ægritudines animi leniri 391. 8
musica genera 375. 36
mutare 69. 8
Myrtoum mare 7. 32
Myrtus 90. 40
Mygdones 247. 8

N

nænia 129. 14
natura bonitas 302. 5
natura et educatio 301. 15
nanis apud Horat. utrum remp. an Brutum significet 58. et tota pag. 59
ne, pro ut non 324. 30
necessitas 188. 18. et 116. 36
necessitas lethi 116. 48
νήδυμος ὕπνος 87. 29. et 156. 1
nefas 88. 27
nefas ἀδύνατον 46. 25
νήγρετος ὕπνος 87. 26
νέμεσις 359. 37
nepos 350. 21
Neptunus Pergamorum ductor 198. 50
Neptunus, et Apollo Laomedontis mercenarij 198. 46
nequitia 201. 19
Nereus 62. 3
Nessus Centaurus ab Hercule interfectus 358. 10. et 408. 48
nigri oculi et capilli 109. 32
nihil esse ab omni parte beat. 172. 16
Nili origo 343. 43
Nilus 200. 19
Niobe 310. 24
Nireus 253. 47

nitidum caput 24.
nitidus, uxor corporis 252.
nitor 234.
nocte silenti 149.
nocturna cœna 224.
non sine Deo 205.
Noricus ensis 412.
nox pro morte 101.
Numa 52.
Numidæ 232.
nuncius 44.
Nymphæ 10.
Nympharum nomina 10.
νυμφόληπτοι 10.37.et 123.
νυκτιλαμπής 303.

O

obliuiosum uinum 146.
obserere 76.
obserare 411.
Oceanus circumuagus 401.
ocium 170.
oculis irretortis intueri 142.
offensus 394.
οἰμώξεις 368.
oliua Palladis propria 33.
omen 272.
omnibus æquè moriendum 100.
ὄνυξ 335.
ὄνομα ὀνομαστὸν 238.
operari pro sacrificare 238.
ὀφλισκάνειν γέλωτα, δίκην, αἰσχύνην 60.
opima spolia 107.22.et 304.
opimus 107.19.& 304.
ὀπώρα 141.
Opous urbs Locridis 95.
oræ mundi duæ inhabitabiles 84.
Orci canis 162.
Orcum morari 275.
Oricus portus 219.
Orion 101.
Orion uenator 163.
Orpheus, & de arboribus eum canentem secutis fabula 50.
17 Orpheus Euridicen repetens 231. 16
33 Orpheus magus 50. 45
32 ὀρθοῖς ὀφθαλμοῖς προσβλέπειν 132. 26
45 Oscines 272. 49
19
17
34
3
50

P

33 παῖς filium & puerum significat 52. 3
13 palastræ pingues 38. 4
10 παλινδρομεῖν 113. 4
12 παλιγγενεσίας 100. 13
45 Palinurus 205. 41
24 Palladi arma, & bella cura 62. 40
Pallas Diomedi opitulatur. in prælijs 30. 14
pallida mors ab effectu, et similia 24. 32
pallor cum audacia 274. 37
palumbes cur fabulosa 204. 38
Pandora 117. 23
22 Pan 334. 22
20 parce dare & simil. 101. 48
35 Parcæ noctis filiæ 155. 43
1 Parcarum nomina 135. 45
18 parco. is cum infinitiuo 101. 48
13 Paris duce Venere Lacedæm. profectus 61. 43
44 parochus 237. 9
5 partem de die solido demere 8. 13
21 Parthi signa militaria Ro. ultro ad August. remiserunt 54.50.& 308.19.& 345. 24
2
36 Parthos fugienteis pugnare 78. 30
21 passeres currum Vener. trah. 278. 50
35 patiens uocari Cæsaris ultor. Hellenismus 15. 3.& 277. 3
17
patruus, & patrua lingua 233. 31
17 pauidus 7. 42
6 pauimentum uino respergere 167. 7
6 Paullus Aemilius 53. 33
18 paupertas turpis habetur 265. 22
30 paupertatem non esse obijciendam 327. 30
21 pecuniæ comites 245. 3
27 Pegasus 97.10.et 331. 25
36 Peleus 237. 15
49 pellex 229. 1
24 Pelopidæ 29. 31
16 Pelopis pater Tantalus 98. 48
Penelope 228. 35
29 Penia a Poro compressa 109. 26

Pentheus 182. 46
percellere 381. 50
perculi à uerbo percello non perculsi 34. 12
periuria amantium 149. 7
perseno 71. 45
peruicax 182. 8
Phaethon 331. 2
Philanthus 143. 4
Phædra 318. 10
φίλη κεφαλή 86. 48
Philippus Alexan. pater pretio potius, quàm armis res gessit 244. 15
φιλομειδής 14. 37
Philomela 333 40. et 334. 10
φίλον ἐστί 317. 9
philyra 125. 36
φυλάττομαι 131. 14
φωσφόρος 152. 43
Phraates 131. 33
Phryne 392. 47
picta naues 60. 11
Pimplea musa 91. 24
Pindus 50. 24
Pirithous 75. 26. & 208. 30
pisces omnes muti præter Scarum 297. 1
platanus cælebs 156. 18
plausu qui excipi soliti: qui sibilis 75. 40
Pleiades 18. 6. & 342. 3
Plutarchi locus in Pyrrho emendatus. 65 4
pocula amicorum, aut amicarum, id est, pocula, quæ ebibentes absentium amicorum, & amicarum memoriam recolebant 251. 25
pocula necessitatis 254. 46
poemata, & scripta erudita ab obliuione hominum uindicant 321. 37
pœna, quanuis tarda, assequitur nocentem tamen. 194 40. & 308. 16
poeta sacri 326. 14
πολίοχος 115. 50
Polyhymnia 10. 41
polypus morbus narium 386. 8
pomifer autumnus 141. 18. & 259. 48
ponere sub pede 253. 37
pontifex 412. 4
populea fronde coronabantur uictores 35. 28
populus arbor, ab Hercule delata ex inferis, aut è Thesprotia 35. 23
populus arbor ἀχερωΐς, ab Hom. dicta 35. 36
πορίζειν 236. 30
Porus Mesidis filius 209. 26
potens cum patrio casu 16. 48
potens sui 283. 15
potior 237. 35
præbere domum, aquam salem, &c. 263. 15
præbere, id est, suppeditare 236. 30
præcipere 87. 1
prægestio 148. 11
præsens 116. 1
præsidium 3. 6
prætexta 363. 36
prætores consulum collegæ 6. 30
prætura 6. 26
preces 368. 3
prima nauis Argo 17. 39
prior, pro meliore. 450. 7
Procne 333. 40 & 334. 10
prodigus cum patrio casu 77. 32
producere 161. 4
profesti dies 348. 19
prohibere 93. 37
προκύων 236. 26
promere uinum 120. 45
Prometheus 19. 13. & 68. 4
Propedius dux Marsorum 262. 43. & 397. 25
properare actiu. signific. 147. 3
prorno 304. 48
Proserpina 101. 19
prosper 313. 27
proteruus 78. 1
Proteus 13. 20
prouerb. Græcor. ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, etc. 251. 38
pudicus 318. 5
pueri ingenui 265. 50
pueri, pro filiis 52. 3
pueri concubini alebant comam 14. 47. & 328. 14
pugnat a pugna, & simil. 143. 7. et 250. 50
pugno, & simil. cum dandi casu 143. 34
puluere sordidi, seu obliti 63. 44
puluis, & umbra homines 316. 12
puluinaria Deorum 122. 39
purus 82. 38
putare, & putum 401. 19
putres oculi 121. 24

Pyrrha 13. 5
Pythagoras 99. 48
Pythia 67. 6

Q

quadrantal 248. 7
quasillus 234. 3
quatinus 284. 42
quatuor rerum causæ 116. 38
Quindecimuiri Sibyllini sacerdotes 425. 25
quocunque ferunt pedes 400. 4
quod factum est, infectum esse n.p. 283. 25
quod pronocabulum ad ea, quæ sequuntur relatum 378. 28
quo situ cænarent antiqui 94. 29
quo tempore claudantur maria 22. 12
Quæstores quibus dabantur 5. 44

R

raui coloris 272. 22
rectus per translat 302. 37
rectus quid propriè signif. 302. 37
recumbere 95.3.& 198. 13
reddere 332. 5
redemtor 195. 3
reducta uallis 72. 37
regna uini 25. 31
regnauit populorum 285. 44
regnata rura 143. 4
Regulus 53. 19
Rhadamanthus iudex apud inf. 377. 39
Rhodope 50. 27
Rhodos cur clara dicatur 32. 5
Rhoeti 300. 26
rhombus 354.35.et 405. 31
refrenare licentiam. 345. 43
religare comam in nodum 157. 9
renidere 177.40.et 330. 17
reuinco 301. 5
ῥίζειν ἀντὶ τοῦ δύειν 238. 17
ridere 178. 3
ῥιψάσπιδες 145. 33
risus ἐγέλασε 302. 25
Romulus 52. 50
Romanæ mulieres uinum non gustabant 248. 3. et 338. 14
rosas, & unguenta adhibebant ueteres in conuiuijs 121. 21. et 135. 34
Roscius Otho 360. 14
rubens Luna 156. 3
rubea 364. 12
rumpere silentium 367. 33
rumpere uicem 367. 35
ruris honores 72. 10

S

sacer 251.3.& 326.12.et 372. 17
sacra Bacchi, et Cybeles quædam habent inter se communia 67.18. et 76. 25
sacri poetæ 326. 14
sacrum Cereris 194. 9
sacrum Ilium cur 325. 15
Sæculare carmen 447. 14
sæculum quot annis conflet 448. 14
sæuus 54. 16
sæuus, sæuire, sæuitia 111. 29
sagire 96. 43
sagitta Cupidinis 95. 41
Salij 120. 50
salus, uel salum 411. 47
sapientia insaniens, et simil. 111. 35
Sardanapali epitaphium 316. 50
Saturni, et Martis stellæ maleficæ 176. 6
Satyri 181. 27
Satyrides insulæ 181. 34
scarus 354. 43
Scopas pictor 320. 23
Scytharum ebrietas 93. 27
Scyphi ad hilaritatem comparati 193. 27
secures pro honoribus 193. 13
seruile bellum 239. 13
segnes soluere 256. 26
serpens transuersa 272. 26
Semele Thebana Cadmi filia 77. 36
Sibyllinorum libr. auctoritas 447. 42
sic 16. 37

siccus 74. 40
Siculae dapes 188. 44
silentium Lunae 90. 26
silentium noctis 149. 45
Sim.nides Ceus 129. 124
Sim.nidis uirtus praecipua misericord. commo-
nenda 129. et 324. 35
simul, pro simulatque 25. 14
sinus 273. 49
Sirius 235. 50
Sisyphus 165. 40
Sub.nij 76. 2
sine non geminatum 18. 21
socij Vlyssis à Circe pristinam formam conse-
cuti 408. 8
sol idem, et alius 7. 45
solis aspectus uarij 307. 28
solatium mortis 321. 37
solidus dies 8. 13
sollennis 330. 37
sollers 320. 23
sollers ponere, et simil. 320. 30
soluere curas, metum, etc. 83. 41
solus, pro deserto 89. 42
somniorum duae portae 275. 0
somnus, et mors noctis filij 87. 29
somnus facilis 189. 6
somnus ferreus 87. 27
somnus mortis frater 87. 27
somnus perpetuus 87. 25
Sophocles Atheniens. 136. 11
Soracte 39. 50
sortiri 188. 20
Spartacus 239. 13. et 397. 42
spes 116. 7
spes, et fides Fortunae comites 117. 23
sponsae quinque faces praeferebant 232. 12
sponsae dos 264. 19
sperat amores et simil. 339. 9
stellarum affectus 175. 39
sternutamenta amicis apprecationibus cur pro-
sequimur 149. 24
Stesichorus 324 49. et 410. 20. et 411. 1
Stesichorus oculis priuatus 410. 20
Stesichorus palinodia in Helenam scripta ocu-
lorum sensum recuperauit 410. 28
Sthenelus 64. 26
stomachum facere 68. 27

strepitus citharae, et simil. 296. 37
Styx 113. 11
sub 41. 22
subare 387. 3
sub dio 136. 22
sublustris 281. 13
suboles 296. 31
sub pede, sub pedibus 253. 37
subtemen 390. 48
Subura 366. 2
superbus, pro magnifico 53. 8
supremus, id est, ultimus 57. 41
symbola 336. 28
Symplegades 402. 18
Syndromades 402. 18
Syrtes duae 83. 3

T

tabula picta naufragium continens 27. 33
tacere est prudentis 194. 7
talus Venereus 147. 43
Tanais cur discors dicatur 281. 50
Tantalus 180. 13
Telegonus 281. 12
Telephus 405. 39
Tempe 33. 4
temperare 37. 41
tempero cum casu dandi 263. 45
tempus res omnes afficit, & minuit 218. 7
Tanarus urbs. 113. 30
Taenarus urbs 113. 30
tenere κρατεῖν 264. 15
ternarius numerus 5. 39. & 7. 4
ter 6. 47. & 103. 39
Tereus 333 40. & 334. 10
τερετίζειν 297. 1
tergemini honores 5. 11
tergeminus 5. 13
Terminalia 355. 22
terra quamobrem deorum mater habita, &
dicta 440. 8
Terrae filius 158. 37
terram pulsare, quatere, pellere 23. 35. &
249. 26
Teucer iaculator 325. 30

Teucer

Teucer patri Telamoni de fratris nece suspe-
ctus 35. 8
θαυμαστὸν ὄνομα, *et simil.* 94. 7
Thebæ Bacchi patria 32. 43
Thebæ Echioniæ cur 304. 35
Θεῦβια 396. 19
Theseus 319. 9
Thessali 96. 45
Thessalica uenena 364. 26
Thetis Peleo, utrum inuita nupserit, nec'ne
390. 27
Thetis à Ioue, et Neptuno expetita 390. 25
Thrace 170. 28
Thracia frigidissima 90.7.*et* 91. 7
Thracia uentorum officina 90. 8
Thracum ebrietas 93. 27
Θρίαμβος 218. 6
Thus adhibetur in sacrificijs 120 3
Thyades, mænades, et simil. 140. 45
Thyestes 68. 29
Thyesteæ preces 367. 43
Thyoneus 73. 27
tibiarum usus 293.27.*et* 348. 27
tigres cur Bacchi currum trahere fingantur
198. 20
Tithonus 172. 43
Tityus 165.6.*et* 208. 6
tollere hinnitum, clamorem 173. 5
tollere honoribus 7. 11
tradere uentis, aut procellis 94. 19
trepido 135. 28
tres cyathi 251. 40
tribunatus 6. 37
triformis Diana 258. 22
trigla cur Hecatæ immoletur 258. 23
τρὶς 6. 47
triuia Diana 258. 29
triumphare 377. 35
triumphantes 293. 38
triumuiri capitales 360. 6
triumuiri monetales 360. 8
Troilus 152. 30
tuba belli ciuilis 9. 1
tumultus 189. 16
turbo, seu rhombus magicus 405. 31
turdorum tria genera 353. 21
tutela 313. 14
Tyndarus Helenam Menelao quomodo despon-
derit 62. 13
Typhoeus 206. 45

V

uafer 220. 18
uapor 358. 3
uariæ Lunæ figuræ 294. 31
uasa uinaria in apothecis. 255. 7
uectes 273. 15
uenator 9. 13
Venafrum 143. 32
uenena colchica 364. 26
Veneri cur semper adhæreat Cupido 109. 24
Veneri ingrata superbia 227. 40
Veneris iactus 25. 41
Veneris unius multi Cupid. 77. 29
uenter partim eius 411. 16
uentus popularis 193. 22
Venus cur Anchisæ concubitum expetiuerit
449. 44
Venus, id est, talus Venerius 147. 43
Venus marina 269.10.*et* 330. 34
uentus 333. 14
uerba male nominata 238. 31
uerbena 269.8.*et* 330. 20
uerbenæ, sagmina 80. 35
uerbum compositum, pro simplici, et præposi-
tione separatis 161.38.*et pag. seq.*
Veritas cur nuda 187. 45
uerecundus color 408. 22
uertere cadum 281. 1
uesper 346. 8
uespertinus 401. 38
uesta 210. 46
uestales uirgines 285. 32
uestes Coæ 338. 41
uia sacra 359.25.*et* 371. 48
uibrans flamma 409. 12
uibrare 409. 28
uictum 386. 21
uilia quæ 270. 8
Vindelici 300.26 *et* 341. 19
uindex 337. 14
uina languida 245. 36
uini cyathi tres bibendi 251. 37

uini intemperantiæ poti comites 76. 30
uinum Sabinum 79. 31
uinum gustare nefas erat fœminis Romanis 241. 3
uinum ad uaria hominum ingenia accommodari 254. 47
uinum tormentum 255. 41
uinum obliuiosum 336. 5
uinum hominibus instar dioptræ 383. 34
uirginitatem deflent puellæ re transacta 275. 21
uiri clari a populo quomodo excipiebantur 79. 41
uiri et uxoris societas 264. 10
uiri præstantiores 301. 18
uiri et uxoris consentiens uoluntas 353. 45
uirtus nescia repulsæ 193. 6
uirtus ardua 365. 32
uirtus nullis literis illustrata 326. 21
uis consilii expers 207. 26
uitæ spatium incertissimum 316. 31
uilis 308. 26
uitri natura 76. 44
uiuus casses aræ locum obtinet 78. 45
οὐκ ἔστιν ὅπως 188. 8
Vlisses 230. 48
Vlisses umen petit 272. 12
Vlissis filii 75. 4
ulmus 352. 38
ultimæ causa 68. 39
umbilicis librorum tegumenta ornabantur. 392. 21
umara somnium homo 316. 15
uncus 117. 17
unguenta et rosas adhibebant ueteres in conuiuiis 121.21.et v35. 34
unguento capilli perungebantur 145. 21
Volcatius Tullus 239. 47
urbem quando, dicatur interysse 68. 47
urbis captæ imago 201. 28
urgere 153. 50
urgere opus 252. 26
urna et sortis fabula 136. 29
ursæ duæ 91. 8
us 71.23.et 267. 20
Vulcanus 23. 41
Vlcaniæ insulæ 23. 41
uulgus arcebatur a sacris 187. 34
uuidus 309. 6
uxores Garamantibus communes 308. 12
uxoris et uiri consentiens uoluntas 353. 45

X

Xerses templa incendit 302. 42

Z

Zephyrus uentus 96. 5
Zephyrus in cælum equitauit 302. 36
Zodiacus 175. 44
Zonam soluere 106. 7
Zonæ quinque 84. 29

FINIS TABVLAE.